ДОГМАТИЧЕСКО
БОГОСЛОВІЕ
НА
ПРАВОСЛАВНѢ-ТѢ КАѲОЛИЧЕСКѢ ВОСТОЧНѢ ЦЪРКВѢ.

СЪ ПРИТУРКѢ

НА ОБЩО-ТО ВВЕДЕНІЕ ВЪ КРЪГЪ-ТѢ НА БОГОСЛОВСКЫ-ТѢ НАУКЫ,

СЪСТАВИЛЪ

РЕКТОРЪ-ТЪ НА КІЕВСКѢ-ТѢ ДУХОВНѢ АКАДЕМІѢ

Архимандритъ Антоній,

А ПРѢВЕЛЪ

отъ рускый-тъ на българскый языкъ

ІЕРОМОНАХЪ МЕЛЕТІЙ ЗОГРАФСКЫЙ.

НАПЕЧАТАНО

ВЪ ДАРЪ И ПОЛЬЗѢ НА ПРАВОСЛАВНѢ-ТѢ БЪЛГАРСКѢ ЦЪРКВѢ

ОТЪ

Святогорскый-тъ Славяно-Българскый общежительный монастырь

ЗОГРАФЪ.

Г. КИШИНЕВЪ.

Въ Печатницѣ-тѣ на Акима Попова.

1869.

Поп. Ісус:
Тая Догматическа
Богословія, е, Попер-
това, Архимандрит

и Игумена Іосифа —
Зографски отъ Свѣ-Горя.
за въ Псковскаго Цер
кви въ Свѣ-В. Мученика
Георгія въ Торгахъ,
1888. г. Мѣс Іюня 3. дня
и Копіяся отъ Чудо
отъ Церкови не Простец
родомъ изъ Псковенинъ.

ОТЪ САНКТПЕТЕРБУРГСКАГО КОМИТЕТА ДУХОВНОЙ ЦЕНЗУРЫ
ПЕЧАТАТЬ ПОЗВОЛЯЕТСЯ.

С. Петербургъ. Марта 14 дня, 1868 года.

Цензоръ, *Архимандритъ Сергій.*

Благосклонный Читателю!

Всеобщо-то стрѣмленіе на милый-тъ намъ Български народъ къмъ духовно-то и свѣтско образованіе, какъ необходимы нѣща за благосъстояніе-то навсякый народъ, провика и мои-тѣ слабы силы да прѣложѫ на майчино-то наше нарѣчіе предлагаемото православно Догматическо Богословіе.

Подобно Богословско сочиненіе отдавна у насъ не е было. Въ дрѣвность-тѫ, кога процвѣтаваше нашата книжевность, извѣстный-тъ нашъ списатель, Іоаннъ Екзархъ, пьрвъ бѣше прѣвелъ на старый-тъ Български языкъ пьрво-то систиматическо подобно сочиненіе — Догматикѫ-тѫ на Іоанна Дамаскина[1]), коя-то отъ тогыва стана достояніе и на всичкытѣ Славяне. Но послѣдна-та Догматика по кроежътъ на изложеніе-то и языкъ-тъ си излѣгла е вече изъ употрѣбленіе. Вмѣсто неѭ, какъ учебникъ за бѫдѫщи-тѣ пастыри на Христовѫ-тѫ Цьрквѫ и народны рѫководители, сега ся счита прѣдлагаема-та Догматика за нейнѫ-тѫ краткость и ясность. За това она е отдавна прѣведена: на грѫцкый-тъ, сърбскый и влахо-молдавкый языци; и въ тія православны страны, както и въ Русіѭ, во всичкы-тѣ духовны семинаріи и высши свѣтскы училища, по заповѣдь на мѣстны-тѣ Св. Соборы, ся прѣподава и наизустъ ся изучава. Това, слѣдователно, всеобщо въ православнѫ-тѫ Цьрквѫ употрѣбленіе и осмирично-то изданіе на рускый языкъ доста трѣба да свидѣтельствува за нейно-то достойнство и мое-то избираніе.— Нѣма ничто, чи нїй е́ще нѣмамы, по злосчастіе, высши училища, въ кои-то редовно да може

[1]) Глѣд. Палаузова, Вѣкъ Болгар. Ц. Сим. стр. 95.

да ся прѣподава такво учено сочиненіе. Добры-тѣ учители и прѣданны-тѣ на Православнѫ-тѫ Цьрквѫ пастыри могѫтъ и независимо отъ высши училища не само да търсѫть въ тѫзь Догматикѫ рѣшеніе на много догматическы и нравственны вопросы, кои-то вынагы и естественно, или сами по себѣ си или отъ другы лица, различны по развитіе, имъ ся прѣдставлявѫтъ, но они могѫтъ и въ исты-тѣ училища, каквы имамы, и отдѣльно, по примѣра на дрѣвны-тѣ цьрковны пастыри, да прѣподавѫть на умѣѭщи-тѣ и желаѭщи-тѣ млады българчета да служать Церкви и народу.

Но извѣстно е, чи достиженіе-то на таквы благонамѣренія часто, особенно у насъ, замедлява вещественна-та скудость на учащи-тѣ ся. Зада ся противодѣйствува на това зло азъ, безъ да очекувамъ нѣкое вещественно вознагражденіе, принесохъ тозь мой трудъ на общежительнѫ-тѫ славяно-българскѫ въ Святѫ-Горѫ обитель Зографъ, коя-то, като намѣри, чи това богословско сочиненіе ще принесе големѫ пользѫ на Отечественнѫ-тѫ нашѫ Цьрквѫ и на народа, и чи соотвѣтствува на давнешно-то си желаніе да содѣйствува споредъ силы-тѣ си на народно-то просвѣщеніе, зеся да го отпечате со свое иждивеніе и да го раздаде по свое усмотрѣніе-кому и кѫдѣ слѣдува. Приносейки убо тѫзь своѭ лептѫ върхъ жертвенникъ-тъ на народно-то просвѣщеніе тя и впрѣдъ, като види благосклонный пріемъ и пользѫ, не ще ся откаже отъ да помога по силѫ-тѫ си и безпрѣстанно моли въ Троицѣ славимаго Бога за просвѣщеніе-то и цѣлость-тѫ на народа, и за осѣненіе-то на Отечественнѫ-тѫ Православнѫ Българскѫ Цьрквѫ благодатію Господа нашего Іисуса Христа. Аминь!

Прѣводитель-тъ

Іеромонахъ Мелетій Зографскый.

вѣровахъ, тѣмже возглаголахъ (Пс. 115, 1).

Мнѣ меньшему всѣхъ святыхъ дана бысть благодать сія, благовѣстити неизслѣдованное богатство Христово, и просвѣтити всѣхъ, что есть смотрѣніе тайны, сокровенныя отъ вѣковъ въ Бозѣ, создавшемъ всяческая Іисусъ Христомъ, о Немже имамы дерзновеніе и приведеніе въ надѣяніи вѣрою Его (Еф. 3. 8. 9. 12). Всякою убо молитвою и моленіемъ молящеся на всяко время духомъ, и въ сіе истое бдяще во всякомъ терпѣніи и молитвѣ о всѣхъ святыхъ, и о мнѣ, да дастся ми слово въ отверзеніе устъ монхъ съ дерзновеніемъ сказати тайну благовѣствованія, о немже посольствую, да въ немъ дерзаю, якоже подобаетъ ми глаголати (Еф. 6, 18. 19. 20). Преклоняю колена моя ко Отцу Господа нашего Іисуса Христа, изъ Негоже всяко отечество на небесѣхъ и на земли именуется, да дастъ вамъ Духа премудрости и откровенія въ познаніе Его: просвѣщенна очеса сердца вашего, яко увѣдѣти вамъ, кое есть упованіе званія Его, и кое богатство славы достоянія Его во святыхъ, и кое преспѣющее величество силы Его въ насъ вѣрующихъ, по дѣйству державы крѣпости Его, юже содѣя о Христѣ. Да дастъ Вамъ, по богатству славы своея, силою утвердитися Духомъ Его во внутреннемъ человѣцѣ, вселитися Христу вѣрою въ сердца ваша, въ любви вкоренени и основани, да возможете разумѣти со всѣми святыми, что широта и долгота, глубина и высота, разумѣти же преспѣющую разумъ любовь Христову, да испол-

ниться во всяко исполненіе Божіе. Могущему же паче вся творити по преизбыточествію, ихже просимъ или разумѣемъ, по силѣ дѣйствуюемѣй въ насъ, Тому слава въ Церкви о Христѣ Іисусѣ во вся вѣки вѣковъ. Аминь (Еф. 1, 17—20, 3, 14—21).

ВВЕДЕНІЕ

ВЪ КРѫГЪ-ТѢ НА БОГОСЛОВСКЫ-ТѢ НАУКЫ.

§ 1. Съдържаніе.

Като встѫпавамы въ крѫгъ-тъ на Богословскы-тѣ наукы, необходимо е напрѣдъ да изложимы прѣдварительны нѣкои понятія, именно да покажемы: 1) что нѣчто е Богословіе, 2) каквы сѫ неговы-тѣ начала, 3) какво е негово-то достоинство, 4) каковъ е неговый-тъ съставъ, наконецъ 5) каковъ е начинъ-тъ (методъ) на изложеніе-то и изученіе негово.

1). Понятіе за Богословіе-то.

§ 2. Понятіе за Богословіе-то споредъ значеніе-то и употрѣбленіе-то на думѫ-тѫ.

Богословіе, Θεολογία, споредъ буквально-то свое значеніе, е слово за Бога, споредъ употрѣбленіе-то въ различны врѣмена, и-мало е не единаково значеніе. Святыи-тѣ Отцы на Церквѫ-тѫ това названіе най напрѣдъ (Діонисій Ареопагитъ) усвоявали на Священно-то Писаніе, понеже оно е слово за Бога и отъ Бога [1]). Послѣ съ имя-то на Богословіе начали да наричѫтъ, освѣнъ Св. Писаніе, всяко ученіе за христіанскы-тѣ истины, и въ това знаменуваніе оно ся употрѣблявало понѣкогашь по̀ наширо̀ко въ приложеніе върхъ ученіе-то за Бога и Богопочитаніе-то вообще; понѣкогашь пакъ по̀ тѣсно-въ приложеніе само върхъ ученіе-то за Прѣсвятѫѭ Троицѫ [2]), въ таковъ смыслъ Св. Григорій Назіан-

---

[1]) Dionys. Areopag. de coel. Hier. Cap. IV; de Eccl. Hier. C. III. V.
[2]) Athan, in Epist. ad Serap. Orat. II. contr. Arian.

зинъ нарѣченъ былъ Богословъ; понѣкогашь е́ще по́ тѣсно — въ приложеніе врьхъ ученіе-то собственно за второ-то лице на Прѣсвѧтѣѭ Троицѣ или за Бога Слова, въ таковъ смыслъ, по свидѣтельство-то на св. Златоустъ, нарѣченъ былъ Богословъ св. Іоаннъ Евангелистъ [1]); или пакъ е́ще по́ тѣсно — въ приложеніе врьхъ ученіе-то за воплощеніе-то на Бога Слова (у св. Аѳанасія Александрійскаго). Наконецъ вече въ 12 вѣкъ подъ имя-то на Богословіе начали да разумѣвѫтъ въ училища-та систиматическо-то и учебно изложеніе на всичкы-тѣ христіанскы истины за Бога и богопочитаніе-то [2]).

§ 3. Понятіе за Богословіе-то по неговый-тъ прѣдметъ.

Споредъ това, како отъ буквално-то значеніе, така и отъ употрѣбленіе-то на думѫ-тѫ видися, чи сѫщественный-тъ прѣдметъ на Богословіе-то е БОГЪ. Но како Богъ може да бѫде прѣдметъ на изученіе и на наукѫ? За това необходимо е, щото между Бога и человѣкъ-тъ да бѫде взаимно отношеніе, по кое-то първо, Богъ да яви свойства-та и дѣйствія-та си и откры на человѣка волѭ-тѫси; второ, человѣкъ-тъ да има отъ своѭ страѫ способность зада въспріиме това Божіе откровеніе и тури себеси въ дължно соотвѣствіе съ Неговѫ-тѫ волѭ. И дѣйствително има такво отношеніе между Бога и человѣка. Въ това несумнѣнно удостовѣрява: а) здравый-тъ разумъ, кой-то, признавайки Бога за Творецъ на всичко, что сѫществува, на́едно съ това не може да не припознава Него и за върховный Владыкѫ (Господарь) на всичко и да не съзнава зависимость-тѫ на всичкы-тѣ твари, а слѣдователно и на человѣка, отъ Неговѫ-тѫ творческѫ и промыслительнѫ силѫ; б) совѣсть-та, коя-то вынагы носи въ себѣ-си най живо съзнаніе на тѫзь зависимость, и оно съ ничто не може да ся истрѣби, ако и да быва понѣкогашь заглушено; а най ясно — в) всеобщо-то согласіе врьхъ това на всичкы-тѣ степени на свое-то бытіе вынагы изявляли и изявлявѫтъ повече или по́ малко ясно и живо признаніе на своѭ-тѫ зависимость отъ нѣкое най высоко Сѫщество — Бога. Такво взаимно отношеніе между Бога и человѣкъ-тъ, кое-то състои отъ странѫ на

---

[1]) Greg. Nys. Orat. IV contr. Eunom. Chrysost. Tom. VII. Orat. XXXVI. [2]) Първъ, кой-то употрѣбилъ въ това знаменуваніе на Богословіе-то е, схоластическый-тъ Богословъ Петръ Абелардъ.

Бога въ откровеніе на свои-тѣ свойства и дѣйствія на волѩ-тѫси на человѣка, а отъ странѫ на человѣка въ воспріимание на това откровеніе и соотвѣствіе съ него, или пакъ, *въ познаніе и почитаніе Бога*, — наричася *религія*, сирѣчь по буквално-то знаменуваніе на това слово (отъ ligo, religo) и по сѫщество-то на дѣло-то, *союзъ*, *свързка*, или пакъ, *завѣтъ* наБога съ человѣкъ-тъ [1]).

Ѓто това нѧ и съставлява прѣдметъ на наукѫ-тѫ на Богословіе-то.

§ 4. Понятіе за Богословіе-то по способъ-тъ на познаніе-то.

Основаніе-то на союзъ-тъ на Бога съ человѣкъ-тъ или на религіѩ-тѫ турено е въ глѫбинѫ-тѫ на человѣческо-то сѫщество отъ самаго Бога при само-то сотвореніе на человѣка въ образъ Божій, кой-то Богъ е даровалъ на человѣка, като му сообщилъ въ него пѣрво-то за Себе откровеніе, въ силы-тѣ на разума и совѣсть-тѫ, които сѫ способны да воспріимѫтъ и чувѫтъ даруемо-то отъ Бога откровеніе. Онова, кое-то може да ся опрѣдѣли относително до религіѩ-тѫ или богопознаніе-то и богопочитаніе-то, со собственны-тѣ силы на человѣческый-тъ разумъ, върхъ основаніе на остатки-тѣ на това пѣрвобытно откровеніе, наричася *религія или естественно богопознаніе*, и съставлява прѣдметъ на умственно-то или философско Богословіе. Но понеже отъкато падналъ человѣкъ-тъ, по причинѫ на повръжденіе-то на человѣческѫ-тѫ природѫ, това пѣрво-

---

[1]) Тъй произвожда и изяснява тѫзи думѫ Лактанцій, и согласно съ него разсѫждавѫтъ Іеронимъ и Августинъ. «Hac conditione gignimur, казува Лактанцій, ut generanti nos Deo justa et debita obsequia praestemus, Hunc solum noverimus, Hunc sequamur. Hoc vinculo pietatis obstricti, Deo religati sumus, unde ipsa *religia* nomen accepit, non ut Cicero interpretatus est *a relegendo*». (Insit. Div. lib. IV. Cap. 22.). Религіѩ различавѫтъ: а) *прѣдлежательнѫ*, наколько Богъ Себеси открыва на человѣка; б) *подлежательнѫ*, наколько пріима това откровеніе человѣкъ-тъ и тура себеси въ соотвѣтствіе съ Него. Тѫзь послѣднѩ-тѫ е в) *вѫтрѣшна* — наколько человѣкъ-тъ свой-тъ союзъ съ Бога являва во вѫтрѣшнѩ-тѫ своѩ природѫ: *въ умѣ-то* — съ богопознаніе и вѣрѫ въ Бога, *въ волѩ-тѫ* — съ богопочитаніе, благочестіе, *въ сърдце-то* — съ любовь къмъ Бога, со стрѣмленіе къмъ Него, съ чувство на блаженство въ союзъ-тъ съ Него; г) *вѫнкашнѫ*, наколько человѣкъ изявлява вѫтрѣшный-тъ свой союзъ съ Бога въ тѣлесны дѣйствія — въ богослуженіе-то.

бытно Божіе откровеніе на человѣка затмилося въ неговый-тъ духъ; за това и върхъ него основана-та религія не може да бѫде удовлетворителна, и освѣнъ това, по свидѣтелство-то на опыта, сѫ были и сѫ разнообразны религіи и слѣдователно лъжны, защото истинна религія може и трѣба да бѫде само една: то Богъ не оставилъ человѣкъ-тъ да ся ржководствува въ дѣло-то на религіѭ-тѫ съ единъ само разумъ и първобытно-то откровеніе, но даровалъ му друго-най ясно откровеніе, прѣзъ кое-то сообщилъ единственѫ-тѫ, истиннѫ-тѫ и най съвършеннѣйшѫ религіѭ. Това е христіанска-та религіѭ. И тая нà религія, коя-то ся нарича, въ отличіе отъ естественѫ-тѫ, *откровенна*, съставлява собственно прѣдметъ на Богословіе-то, и оно споредъ това е *наука за Христіанскѫ-тѫ религіѭ*.

§ 5. Понятіе за Богословіе-то по способъ-тъ и объемъ-тъ на изложеніе-то.

Божественно-то откровеніе, прѣзъ кое-то была сообщена на человѣци-тѣ христіанска-та религія, дадено было на человѣческый-тъ родъ, сообразно съ нѣговы-тѣ потрѣбности, не тутакси, а постепенно, въ продълженіе на много вѣкове. Оно ся начало тойчасъ подирь паденіе-то па пьрвый-тъ человѣкъ, и ся продължавало спьрва прѣзъ устно прѣданіе, послѣ го заключили въ писаніе Пророци-тѣ, наконецъ го дъвьршилъ самъ единородный-тъ Сынъ Божій Іисусъ Христосъ и прѣдалъ го на Апостолы-тѣ, а они го проповѣдали на человѣческый-тъ родъ. По тѫзи причинѫ Христіанска-та религія сообщена была не въ кроій на правильнѫ системѫ, но исторически и по части, така, како трѣбовало състояніе-то на человѣческый-тъ родъ въ различны врѣмена и частны обстоятельства на лица, на кои-то она ся сообщавала, и на врѣмена, въ кои-то ся сообщавала. Богословіе-то, излагавайки христіанскѫ-тѫ религіѭ, за най успѣшно нейно изученіе, собира и привожда нейны-тѣ истины въ единъ цѣлъ и правиленъ систиматическый съставъ на наукѫ. Отъ другѫ странѫ, и систиматическо-то изложеніе на Христіанскѫ-тѫ религіѭ може да бѫде не единаково споредъ объема си, но или само общо-то и кратко-то, кое-то да прѣдлагава само едни начаткы на религіѭ-тѫ, колко е нужно за пьрвоначално обученіе; или кое-то да съставлява *млеко-то* за младенци-тѣ на христіанство-то (1 Кор. 3, 1. 2. 1 Пет. 2, 2); или пакъ подробно и пълно, кое-то да обьеми религіѭ-тѫ отъ всичкы-тѣ возможны страны, бидейки такимъ обра-

зомъ *твърда пища* за порасналы-тѣ въ разумѣніе на христіанство-то и за *вдущи-тъ ся на севършеніе* (Евр. 5, 12—14. 6, 1). Въ пьрвый-тъ видъ Христіанска-та религія съставлява прѣдметъ на *Катихизиса*, а въ послѣдній-тъ собственно на Богословіе-то, и оно споредъ това е *систиматическо*, и при това *пълно и най основателно изложеніе на христіанскѫ-тѫ религіѭ*.

§ 6. Понятіе за Богословіе-то по отношоніе къмъ начала-та, или источници-тѣ неговы.

Богооткровенна-та религія, коѭ-то въ Ветхый-тъ Завѣтъ проповѣдали Пророци-тѣ, а въ Новый-тъ Завѣтъ самъ Іисусъ Христосъ и Неговы-тѣ Апостолы, прѣдана была на послѣдующи-тѣ, вѣкове чрѣзъ два способа: отчасти *въ писмена* отчасти *устно* како показува на това св. Ап. Павелъ: *стойте и держите преданія, имъ же научистеся или словомъ, или посланіемъ нашимъ* (2 Сол. 2, 15), и, коя-то была пріета отъ вселенскѫ-тѫ Цьрквѫ, опрѣделена и изложена отъ неѭ, въ неѭ непрѣрывно ся сохранява во всичкѫ-тѫ пълнотѫ и чистотѫ, за това Апостолъ-тъ ѭ нарича *столпъ и утвержденіе истины* (1 Тим. 3, 15). И тъй Богословіе-то, излагавайки Христіанскѫ-тѫ религіѭ въ систиматическый видъ, има непрѣменный дългъ да ся воспользува надлежащимъ образомъ съсъ тія готовы источници, сирѣчь, Священо-то Писаніе и Священо-то Прѣданіе, истотъй и съ готово-то рѫководство при тѣхно-то употрѣбленіе, сирѣчь, со свидѣтельство-то на вселенскѫ-тѫ Цьрквѫ. И това на съставлява главнѫ-тѫ и сѫщественнѫ чьртѫ (характеръ) на истинно-то Богословіе и ся именува *православіе* (ὀρθοδοξία), и наука-та, коя-то ся запечатлява съ тѫзи чьртѫ — *православна* (ὀρθόδοξος), или православно Богословіе. Споредъ това въ понятіе-то за Богословіе-то необходимо е да влѣзе е́ще слѣдуѭща-та чьрта: *оно е систиматическо излеженіе на истины-тѣ на Христіанскѫ-тѫ религіѭ въ духъ-тъ на православіе-то, сирѣчь, врьхъ основаніе на Св. Писаніе и Св. Прѣданіе, по разумъ-тъ на вселенскѫ-тѫ Цьрквѫ.*

§ 7. Понятіе за Богословіе то по отношеніе къмъ цѣль-тѫ.

Цѣль-та, за коѭ-то е дадено на человѣческый-тъ родъ Божес-

твенно-то Откровеніе и прѣзъ него сообщенна-та святѣйша Христіанска религія, е тая, за да научи человѣка да *познае единаго истиннаго Бога* и Негова-тѫ святѫю волѭ, и чрѣзъ това да му принесе *животъ или спасеніе вѣчно* (Іоан. 17, 3. рим. 12, 2.), или пакъ да го *умѫдри во спасеніе вѣрою, яже о Христѣ Іисусѣ* (2 Тим. 3, 15). Споредъ това и Богословіе-то има прѣдъ очи-тѣ си не друго нѣщо, освѣнъ споспѣшествованіе-то на всякый единъ, кой-то ся учи, за да достигне най успѣшно истѫ-тѫ цѣль. *Мы проповѣдуемъ*, споредъ Апостолъ-тъ, *наказующе всякаго человѣка и учаще всякой премудрости, да представимъ всякаго человѣка совершенна о Христѣ Іисусѣ* (Кол. 1, 28). А понеже въ Христовѫ-тѫ Цѣрквѫ, по богоучрѣжденный-тъ порядокъ, има нѣкои лица, кои-то сѫ задължены не само да знаіѫтъ сами святѣйшѫ-тѫ Христовѫ религіѭ, но и да іѫ прѣподавѫтъ на другы, и не само да съзиждѫтъ собственно-то си спасеніе, но и спасеніе-то на другы; отъ другѫ страиѫ, понеже, освѣнъ единственна-та истинна Христіанска религія, има лъжны религіи, и сама-та Христіанска ся исповѣдува отъ нѣкои христіанскы общества не право: то Богословіе-то, освѣнъ общѫ-тѫ цѣль, има прѣдъ очи-тѣ си єще тѫзи особинѫ цѣль-за да образува человѣци, споредъ Апостолъ-тъ, *сильныхъ и утѣшати въ здравомъ ученіи, и противящіяся обличати* (Тит. 1. 9), сирѣчь, какѡ способны да прѣподавѫтъ истинно-то познаніе за Христіанскѫ-тѫ религіѭ на другы, тъй и могущіи да ся състязавѫтъ съ невѣрующи-тѣ и неправѣрующи-тѣ, и чрѣзъ това да употребляваѫтъ Христіанскѫ-тѫ религіѭ не само въ свое спасеніе но и на другы.

§ 8. Опрѣдѣленіе на Богословіе-то.

Споредъ тойзи начинъ отъ всичкы-тѣ, досега изложенны-тѣ, понятія, само по себе си истекава слѣдующе-то пълно опрѣдѣленіе на Богословіе-то: *Православно-то Богословіе е наука, коя-то излагава въ систиматическый порядокъ, врѣхъ основаніе на Св. Писаніе и Св. Прѣданіе, по разумъ-тъ на вселенскѫ-тѫ Цѣрквѫ, истины-ть на Христіанскѫ-тѫ религіѭ, за пълно и основателно познаніе и успѣшно употрѣбленіе отъ учащи-ть ся въ спасеніе свое и на другы.*

2), Опрѣдѣленіе на начала-та на Богословіе-то.

§ 9. Начала-та на Богословіе-то.

Понеже характеръ-тъ на православно-то Богословіе състои въ това, щото оно да ся основува врьхъ истинны начала: то, като изложихмы за него понятіе-то, необходимо е по ясно да опрѣдѣлимъ начала-та му. Начало въ Богословіе-то трѣба да различавамы 1) источно, 2) ржководительно.

§ 10. Источно-то начало.

Источно начало на Богословіе-то, откждѣ т. е. зима оно своитѣ *истины* и поцьрпава свои-тѣ доказательства, е Божественно-то Откровеніе. А понеже Божественно-то откровеніе е сообщено чрѣзъ два способа: чрѣзъ способъ-тъ на писаніе и способъ-тъ на прѣданіе, то и Богословіе-то заимствува свои-тѣ истины и поцьрпава доказательства а) изъ священно-то Писаніе, б) изъ священно-то Прѣданіе.

§ 11. Священно-то Писаніе.

Подъ имя-то на Священно Писаніе разумѣвжтся книгы-тѣ, които сж написаны въ Вѣтхый-тъ и Новый Завѣтъ, по вдъхновеніе-на Святаго Духа, и за това ся именувжтъ *богодухновенны*. Тая богодухновенность, коя-то състои въ това, чи святыи-тѣ писатели всичко, что́ сж писали, писали сж го по непосрѣдственно возбужденіе и наставленіе на Святаго Духа, тъй щото не само Онъ гы прѣдопазувалъ отъ заблужденія, но и *положительно* пріимали отъ Него они како *мысли-тѣ*, тъй *и слова-та*, ако и безъ *насиліе* на естественны-тѣ тѣхны способности, — несумненно сж открыва: а) отъ само-то съдержаніе на писаніе-то: защото въ него има мощне много такво, кое-то съвьршенно прѣвышава сили-тѣ на обыкновенный-тъ человѣческый разумъ напр: най глжбочайши-тѣ таинства на Прѣсвятжж Троицж, на искупленіе-то, воплощеніе-то, както и пророчества-та; б) отъ состояніе-то и характиръ-тъ на писатели-тѣ: защото они ясно ощущавали и съзнавали въ себѣ си не посрѣдственно-то дѣйствіе на Святаго Духа и засвидѣтельствовали това прѣдъ другы съ многобройны чудеса (Втор. 18, 18. Іер. 1, 6. 7. Іс.

17. 14 Пс. 44, 2.). в) отъ слова-та на Ап. Павла въ 2-то посланіе до Тимоѳея (3, 16), гдѣ онъ прямо нарича Вѣтхый-ть Завѣтъ *богодухновенно*; истинтъй и Ап. Петръ казува, чи *не своею волею, но отъ Святаго Духа просвѣщаеми глаголаша Святіи Божіи человѣцы* (2 Пет. 1, 21). А относително до Новый-тъ Завѣтъ Ап. Павелъ казува истотъй, чи Апостолы-тѣ *умъ Христовъ имѣютъ* (1 Кор. 2, 16), и чи въ дѣло-то на служеніе-то на Новый-тъ завѣтъ они и да помыслѧтъ нѣчто не могѧтъ отъ себе си, но тѣхно-то довольство е отъ Бога (2 Кор. 3, 5. 6), г) Отъ това, чи самъ Іисусъ Христосъ обѣщалъ на Апостолы-тѣ да ниспосли, и дѣйствително ниспослалъ Духа Святаго зада гы научи на всичко, да имъ вспомне всичко и возвѣсти грядущая (Іоан. 14 — 96. 16, 13); обѣщалъ подобно да имъ даде *уста и премудрость* (Лук. 21, 15), кои-то, безъ сумнѣніе, ако ли необходимы сѫ были и во всяко время, то ѐще повече тогыва, кога они излагали въ письмена Іисусъ-Христово-то ученіе за всичкы-тѣ послѣдующи времена. д) Отъ необыкновенно-то действіе на Божіе-то слово врьхъ сьрдце-то на человѣка и благотворны-тѣ послѣдствія, съ кои-то ся сопровождало и ся сопровождава убѣжденіе-то въ истины-тѣ, кои-то имъ ся сообщавѧтъ, како за частны человѣци, кои-то гы пріимѧтъ съ вѣрѫ, тъй и за цѣлы народы и всичко-то человѣчество. Защото никакво сумнѣніе нѣма въ това, чи нищо не е принесло и не приноси толкозъ истинно добро на человѣка, колько проповѣданны-тѣ въ Св. Писаніе истины.

§ 12. Съставъ-тъ на Св. Писаніе.

Кодексъ-тъ на Св. Писаніе състои:

а) Отъ книгы-тѣ на Ветхый-тъ и книгы-тѣ на Новый-тъ Завѣтъ. Пьрвы-тѣ сѫ оныя, кои-то сѫ написаны отъ богодухновенны мѫжье до Рождество-то Христово, а вторы-тѣ, кои-то тѫ написаны подирь Рождество-то Христово;

б) Отъ *Кононическы* и *некононическы* книгы. Канонически сѫ оныя, кои-то цьрква-та пріела за несумнѣнно богодухновенны, и за това за подлинный изворъ на Христіанско-то ученіе и правило за вѣрѫ-тѫ и дѣятельность на Христіаны-тѣ. Быдейки опрѣдѣленъ съ 85 апостольско правило както и съ правила-та на Соборытѣ: Лаодикійскый и Карѳагенскый и на св. Аѳонасій Александрійскый[1]),

[1]) Лаод. Соб. 60. Карѳ. Б. Аѳан. 13. 39.

Канонъ-тъ състои отъ слѣдующи-тѣ книгы: 1) *Ветхый-тъ Завѣтъ:* пять-тѣ Моисеевы, Іисуса Навина, Судей, Руѳь, 4-тѣ Царства, 2-тѣ Паралипоменонъ, 1-тѫ на Ездра, Неемія, Есѳиря, Іова, Псалмы-тѣ, Притчи-тѣ Соломоновы, Екклисіастъ, Пѣсни-Пѣсней, 4-тѣ велики Пророци: Исаія, Іеремія съ неговый-тъ плачъ и книгѫ-тѫ на Варуха, Іезекіиль, Данилъ, и дванадесять-тѣ малкы Пророци; 2) *Новый-тъ Завѣтъ*: Четыры-тѣ Евангелія, Дѣянія-та Апостольскы, седьмъ-тѣ Соборны Посланія, четыринадесятъ-тѣ Посланія на Апостола Павла и Откровеніе-то на Іоанна Богослова. Неканоническы книгы сѫ оныя, кои-то ако и да ся нахождѫтъ въ священный-тъ кодексъ на Библіѭ-тѫ и ся употрѣблявѫтъ въ Цьрквѫ-тѫ, но наровно съ каноничискы-тѣ и богодухновенны не ся считѫтъ. Тія сѫ: книга-та на Товита, Іудиѳь, Премудрость Соломоновы, Іисуса сына Сирахова, втора-та и третья-та книга на Ездра, три-тѣ Маккавейскы книгы, както и нѣкои си мѣста, кои-то ся нахождѫтъ въ каноническы-тѣ книгы [1]).

§ 13. Употрѣбленіе-то на Св. Писаніе.

Св. Писаніе, кое-то ся съдържава въ изброенны-тѣ книгы, служи за источно начало на Богословіе-то

а) съ каноническы-тѣ книгы на Ветхый-тъ и Новый-тъ Завѣтъ, понеже съставлявѫтъ едно цѣло и едни другы въспълнявѫтся и изяснявѫтся, и врьхъ тѣхный-тъ нераздѣльный союзъ зиждеся спасительно-то знаніе на Христовѫ-тѫ религіѭ, како казува Св. Ап. Павелъ: *назданы бывше на основаніи апостолъ и пророкъ, сущу краеугольну самому Іисусу Христу* (Еф. 2, 20).

б) при свидѣтельства-та отъ каноническы-тѣ книги на Св. Писаніе полезно е за богословъ-тъ употрѣбленіе-то и на другы-тѣ, кои-то ся нахождѫтъ въ Священный-тъ кадексъ, неканоническы книгы, понеже и нихъ е пріела Цьрква-та за непогрѣшително-то ученіе, кое-то они въ себѣ си съдържатъ. Отъ тія и другы-тѣ книгы Богословіе-то заимствува:

а) истинны-тѣ, кои-то буквално ся съдържатъ и сѫ исказаны въ ясны слова (κατὰ ῥητόν), — какъ напр. догматъ-тъ за Бо-

[1]) Съ неканоническы-тѣ книгы не трѣба да ся смѣшавѫтъ тъй нарицаемы-тѣ *апокрифическы* книгы, кои-то сѫ написаны повече отъ еретици за да извратѫтъ истинѫ тѫ, тъй напр. подложны-тѣ Евангелія: за младенчество-то Іисуса Христа, Никодимово, и пр. употрѣбленіе-то на кои-то Цьрква-та воспрѣщава.

жество-то на Іисуса Христа буквално ся съдържи въ слова-та на Апостола: *велія благочестія тайна, Богъ явися во плоти* (1 Тим. 3, 16), истотъй и много другы; б) истинны-тѣ, кои-то ако и буквално да не сѫ показаны, но ся изваждатъ отъ нѣкои си мѣста чрѣзъ правилно умозаключеніе (κατὰ διάνοιαν) напр. за Іисуса Христа казувася въ Св. Писаніе понѣкогашъ какъ за простъ человѣкъ, понѣгогашъ пакъ какъ за Бога: оттука догматъ-тъ за единство-то на лице-то и двѣ-тѣ естества въ Іисуса Христа.

§ 14. Священно-то Прѣданіе.

Ако и да ся заключавѫтъ въ Священно-то Писаніе всичкы-тѣ главны истины кои-то сѫ необходимы за спасеніе-то; обаче нѣконси частны истины, кои-то сѫ впрочемъ потрѣбны за вѣрѫ-тѫ и дѣятельность Христіанскѫ, не ся съдържатъ въ него явно, напр. завидимы-тѣ принадлежности и обрядоваѭ-тѫ странѫ на Таинства-та, за знаменіе-то на крьстъ-тъ и пр. Отъ другѫ странѫ, Священно-то Писаніе ако и да е съвършенно ясно за всичкѫ-тѫ Цьрквѫ, но за частны человѣци и за всякый единъ членъ на Цьрквѫ-тѫ отдѣльно не е равно ясно и вразумително, какъ това Ап. Петръ свидѣтельствува за посланія-та на Св. Ап. Павла (2 Петр. 3, 16) и опытъ-тъ удостовѣрява; и за това не всичкы-тѣ сѫ способны и имѫтъ право да го толкувѫтъ, и ако всякый го толкуваше по своему, това ще каже да го искажавѫтъ и унижавѫтъ. Споредъ това Православна-та Цьрква, освѣнъ Священно-то Писаніе, пріима еще Прѣданіе-то, какъ вторый изворъ, въ кой-то истотъй ся съдърже Божественно Откровеніе. А подъ имя на Св. Прѣданіе разумѣвѫтся оныя *догматическы обрядовы и историческы истины*, кои-то ако и да не ся съдържатъ буквално въ Св. Писаніе, но съвършенно сѫ согласны съ него, и ко-нто были пріеты устно, какъ божественны, или непосрѣдственно отъ самаго Іисуса Христа, въ онова врѣмя, кога Онъ, подиръ въскрьсеніе-то си являвайкися *деньми четыредесятми*, разговарувался съ ученици-тѣ, *яже о царствіи Божіи* (Дѣян. 1, 3.), или посрѣдственно — отъ Апостоли-тѣ прѣзъ тѣхны-тѣ прѣемници, и кои-то опазила вселенска-та Цьрква непрѣрывно отъ най пьрвы-тѣ врѣмена насамъ. Дѣйствително-то сѫществованіе въ Цьрквѫ-тѫ и несумнѣнна-та важность на таквы апостольскы прѣданія сѫ, очевидны:

а) Отъ Священно-то Писаніе. Ап. Павелъ казува на Ефескы-тѣ Пресвитеры, чи онъ само *казалъ имъ всю волю Божію*

(Дѣян. 20, 27), но никъдѣ не казува, что е написалъ. За това до Солуняны-тѣ пише, да помнѣтъ и пазѣтъ не само това, что онъ имъ писалъ, но и това, что говорилъ: *Стойте и держите преданія, имже научистеся или словомъ или посланіемъ нашимъ* (2. Сол. 2, 15); и повелява имъ *о имени Господа Іисуса Христа отлучатися отъ всякаго брата безчинно ходяща*, а *не по преданію, еже пріяша отъ него* (на ц. т.—3, 6). Подобно убѣждава и Тимоѳея: *о Тимоѳее, преданіе сохрани* (1 Тим. 6, 20), и Коринояны-тѣ хвали: *хвалю вы, братіе, яко вся моя помните, и якоже предахъ вамъ, преданія держите* (1 Кор. 11, 2. Тука ся относѣтъ ѐще мѣста-та: Іоан. 20, 30. 31. 21, 25. 2 Тим. 1, 13. 2, 2. 2 Іоан. 13).

б) Отъ най дрѣвны-тѣ примѣры на Цьрквѫ-тѫ, ветхозавѣтнѫ и новозавѣтнѫ. Отъ Адама до Моисея истинна-та вѣра и благочестіе ся сохранили въ Божіѫ-тѫ Цьрквѫ безъ писаніе, единственно чрѣзъ *устно* прѣданіе. Равно и въ новозавѣтнѫ-тѫ Цьрквѫ Евангеліе-то проповѣдано было пьрвомъ отъ самаго Іисуса Христа и Апостолы-тѣ устно и ся сохранило и распространило чрѣзъ прѣданіе; а писанія-та на Св. Апостолы, кои-то ся явили вече въ подирно-то врѣмя, были само кратко напомнуванье на подробно-то устно ученіе (Іоан. 12 3 Іоанъ 13. 14). За това и въ онова врѣмя, кога ся свьршилъ Канонъ-тъ на новозавѣтны-тѣ книгы, кои-то мѣжду тѣмъ и самъ ся утверждава главнымъ образомъ отъ прѣданіе-то,— Апостольскы-тѣ прѣданія были во всеобщо употрѣбленіе у Св. Отци на Цьрквѫ-тѫ, и ся почитали не по̀ малко за важны и необходимы, како и Писаніе-то. Тъй при вселенскы-тѣ Соборы Отци-тѣ сражавали еретици-тѣ не само съ Писаніе-то, съ кое-то защищавали себе си и еретици-тѣ, но особенно съ отеческы-то прѣданія, Св. Отци на 7-й вселенскый Соборъ изрекли; «чувамы непововводно всичкы-тѣ чрѣзъ Писаніе или безъ писаніе установлены за насъ прѣданія», и ржководство-то съ прѣданіе наименовали «царскый нѫть» [1]).

в) Отъ свидѣтельства-та на Цьрковны-тѣ Отцы. Св. Ириней казува: всичкы, кои-то желаѩтъ да знаѩтъ истинѫ-тѫ, дължны сѫ да ся обрѣщатъ къмъ прѣданіе-то, кое-то е извѣстно во всичкый свѣтъ» [2]). Василій Валикый казува: «отъ опазенны-тѣ въ Цьрквѫ-тѫ догматы и проповѣданія, нѣкои ній имамы отъ письменно-то наставленіе, а нѣкои си пріехмы отъ апостольско-то прѣданіе по прѣемство въ тайнѣ: и тія и другы-тѣ имѫтъ единѫ и истѫ-тѫ

[1]) Прав. 1 и 2. [2]) Contr haeres. L. III. c. 3.

сиѧ за благочестіе-то.» По́ натамъ онъ показува необходимость-тѫ на прѣданія-та: «защото ако ся рѣшимъ да отвьрлямы не писаны-тѣ обычаи, като ужь да нѣмѫтъ голѣмѫ важность: тогыва непрѣменно ще повредимъ Евангеліе-то въ най главно-то, или по́харно да речемъ — отъ апостольскѫ-тѫ проповѣдь ще оставимъ едно празно имя.» Подирь това показува нѣколько примѣры за най необходимы-тѣ прѣданія: за крьсть-тъ, за моленье-то накъдѣ истокъ, за начинъ-тъ, по кой-то ся съвьршава тайство-то на Причащеніе-то, за освященіе-то на водѫ-тѫ и Мро-то, за Таинства-та на Крьщеніе-то и Муропомазаніе-то, за троекратно-то погруженіе. Накопецъ показува и причинѭтѫ, по коѭ-то не всичко първоначално было написано: «много нѣщо наши-тѣ Отци сохранили въ недостѫпно мълчаніе на любопытство и разузнаваніе быдейки научены съ мълчаніе да чувѫтъ Святыиѭ-тѫ на таинства-та. Защото какво приличіе бы было чрѣзъ писаніе да оглашавѫтъ ученіе за това, на кое-то и да погледнѫтъ на некрьщенны-тѣ не е позволително [1])? Св. Златоустъ казува: «Не всичко Апостолы-тѣ прѣдадоха чрѣзъ писаніе, а много тъй и безъ писаніе: но това и друго-то достойны сѫ за вѣрѫ. Споредъ това ній почитамы достойно за вѣрѫ и прѣданіе-то. Прѣданіе-то е — ничто повече не търси» [2]).

§ 15. Употрѣбленіе-то на Священно-то Прѣданіе.

Священно-то Прѣданіе, и неписанно-то слово Божіе, служи въ Богословіе-то за начало на

а) Правильно уразумѣніе и изясненіе на Св. Писаніе и непогрѣшителенъ изводъ на слѣдствія какъ вообще, тъй особенно въ оныя негови мѣста, кои-то съдържатъ въ себѣ си ученіе за най главочайши-тѣ и таинственны истины на вѣрѫ-тѫ, каквы сѫ напр. Таинство-то на Прѣсвятѭѭ Троицѫ, таинство-то на воплощеніе-то и под., равно и на оныя, кои-то отпърво не сѫ довольно вразумительны и заключавѫтъ въ себѣ си нѣкои истины не только въ буквѫ-тѫ си, колкото въ духъ-тъ, но кои-то, безъ съмнѣніе, были съвьршенно понятны за Св. Апостолы и за съврѣменны-тѣ имъ мѫжье, на кои-то были прѣдаваемы, быдейки изяснены имъ устно. Таквы сѫ напр. догматы-тѣ: за приснодѣвство-то на Богоматерь, за почитаніе-то и призываніе-то на Святыи-тѣ и подоб.

---

[1]) De spir. sanct [2]) Бесѣд. 17 на 2 Тимоѳ.

б) Оныя истины, кои-то въ писаніе-то ако и да не сѫ изложены, но необходимы сѫ за вѣрѫ-тѫ и дѣятельность-тѫ на христіаны-тѣ. Тука ся относѩтъ како нѣкои догматы и христіанскы постановленія, напр. за начинъ-тъ на съвършеніе-то на таинства-та, за почитаніе-то на св. иконы, за споменуваньe-то на усопшы-тѣ, за св. посты, — тъй особенно всичко-то ученіе за цьрковнѫ-тѫ обрѣдность и чинополоѫеніе на цьрковно-то богослуженіе. Така употрѣбляемо Священно-то Прѣданіе, понеже е истотъй слово Божіе, както и Писаніе-то, въпъ отъ всяко сумнѣніе, има въ Богословіе-то единаковѫ съ него важность и достоинство.

§ 16. Рѫководительно-то начало на Богословіе-то.

Священно-то Писаніе и Св. Прѣданіе заключавѫтъ въ себѣ си всичкѫ-тѫ пълнотѫ на христіанскѫ-тѫ религіѭ, и кромѣ и въпка отъ неіѫ нѣма и не може да бѫде никакво ново Божественно откровеніе, кое-то да ся касае до религіѭ-тѫ (Гол. 1, 8. 9). Но зада бѫде тѣхно-то употрѣбленіе въ Богословіе-то непогрѣшително, и спасително дѣло на познаніе-то на Святѣйшѫ-тѫ Христовѫ религіѭ, врьхъ нихъ быдейки основано, да бѫде несумнѣнно, твьрдо и непоклатимо, — за това дължны смы да ся въспользувамы сосъ нихъ не иначе, освѣнъ подъ надежно и вѣрно *рѫководство*. Такво рѫководство, или рѫководително начало въ Богословіе-то, како само по себѣ си е очевидно, не може да бѫде нѣкой частный авторитетъ на единъ или нѣколько богословы, понеже частны-тѣ лица выпагы могѫтъ да погрѣшавѫтъ и ся заблуждавѫтъ; а може и дълженъ е да бѫде *всеобщій-тъ гласъ на вселенскѫ-тѫ Цьрквѫ* т. е. согласно-то и единодушно свидѣтельство на всичкы-тѣ христіанскы пастыри и учители, а прѣимущественно отъ пьрвы-тѣ вѣкове на христіанство-то, въ кои-то е насадена и заячена Христова-та Цьрква во вселеннѫ-тѫ. Защото вселенска-та Цьрква е *столпъ и утвержденіе истины*, како казува Апостолъ-тъ (1 Тим. 3, 15), понеже на неіѫ е ввѣрилъ Іисусъ Христосъ залогъ-тъ на Святѣйшѫ-тѫ своіѫ религіѭ, и она е сокровище-хранительница на Божіе-то слово, како на письменно-то, тъй и на устно то, въ коіѫ-то, по слова-та на Св. Ириней [1]), Апостолы-тѣ въ пълнотѫ турили всичко, что принадлежи на истинѫ-тѫ, и коя-то сама, по Божественно-то обѣтованіе, непрѣрывно ся чува отъ неразлучно прѣбываѫ-

[1]) Contr. haeres. lib. III, cap. 1; lib. IV, cap. 36, 45.

щаго съ неіж Іисуса Христа *во вся дни до скончанія вѣка* (Мат. 28, 20), *и отъ Духа Святаго, кой-то іж наставлява во всякую истину* (Іоан. 14, 16. 26). За това непрѣмѣнно дълженъ е къмъ неіж да ся обръща православный-тъ богословъ, въ неіж да търси истинно-то разумѣніе на Св. Писаніе, на истины-тѣ, несумнѣнны апостольскы прѣданія, и съ нейный-тъ гласъ да повѣрява и утверждава свое-то ученіе. А гласъ-тъ на вселенскѫ-тѫ Цѣрквѫ съдържася:

а) *Въ най дрѣвны-тѣ символы* т. е. сокращенны-тѣ исповѣданія на вѣрѫ-тѫ, кои-то согласно пріимала всичка-та вселенска Цѣрква издрѣвле и во всичкы-тѣ врѣмена за несумнѣнно правило на вѣрѫ-тѫ и дѣятельность-тѫ. Таквы сѫ напр. апостольскый-тъ символъ, никео-константинопольскый символъ, символъ-тъ на Св. Аѳанасія александрійскаго, символъ-тъ на Св. Григорія неокесарійскаго, въ кои-то е заключенъ истинный-тъ духъ на Св. Писаніе и Св. Прѣданіе за най главны-тѣ христіанскы догматы.

б) *Въ согласно-то и всеобщо употрѣбленіе* во вселенскѫ тѫ Цѣрквѫ отъ най дрѣвны-тѣ врѣмена насамъ на нѣкои вѣрованія, обычаи и постановленія; таквы сѫ напр. истинна-та на приснодѣвство-то на Богоматерь, крьстно-то знаменіе, крьщеніе-то на младенцы-тѣ, посты-тѣ, праздници-тѣ, обрѣды-тѣ, кои-то сѧ съвьршавѫтъ при таинства-та и подоб.

в) *Въ дѣянія-та и постановленія-та на Соборы-тѣ*, како на вселенскы-тѣ, тъй и на помѣстны-тѣ, кои-то е пріела всичка-та Цѣрква, понеже при тія Соборы Отци-тѣ и учители на Цѣрквѫ-тѫ, дѣйствувайки съ общо и единодушно взаимно согласіе, не новы догматы на вѣрѫ-тѫ съставлявали, или правила за дѣятельность издавали, но опрѣдѣлявали и утверждавали дрѣвны-тѣ, кои-то были откровенны въ Писаніе-то и Прѣданіе-то напр. догматъ-тъ за Божество-то на Іисуса Христа и Духа Святаго, за двѣ-тѣ въ Іисуса Христа естества, постановленія-та за почитаніе-то на Св. иконы, за посты-тѣ и подоб.

г) *Въ писанія-та на Св. Отци*, кои-то отъ еднѫ странѫ по близость своіж къмъ апостольскы-тѣ врѣмена, а отъ другѫ по святость-тѫ на животъ-тъ и чистотѫ на богопросвѣщенный-тъ свой умъ, могли да излагавѫтъ само здраво-то, истинно-то и съвьршенно согласно-то съ Божественно-то Откровеніе ученіе за истины-тѣ на религіѫ-тѫ. За това много отъ нихны-тѣ писанія одобрила всичка-та Цѣрква при Соборы-тѣ, и нѣкои отъ нихъ наименовала вселенскы учители и столпы на православіе-то. Употрѣбляемо по този начинъ т. е. въ смыслъ само на ржководително начало въ Бо-

гословіе-то, свидѣтельство-то на вселенскѫ-тѫ Цѣрквѫ има въ него несумнѣнѭ важность и не по̀ малкѫ силѫ, како и Божественно-то Писаніе, и понеже выновникъ на това и на друго-то е истый Святый Духъ, то все равно отъ Писаніе-то ли ся учатъ или отъ вселенскѫ-тѫ Цѣрквѫ.... Вселенска-та Цѣрква, понеже никогашъ не е казувала и не казува отъ себеси, но отъ Духа Божія, никакъ не може да погрѣши нито да лъже ни то пакъ да са лъже, но, подобно на Божественно-то Писаніе, е непогрѣшима и има всегдашнѭ важность » [1]).

§ 17. Значеніе на разумъ-тъ въ наукѫ-тѫ на Христіанско-то Богословіе.

Что ся касае до знаменуваніе-то на разумъ-тъ въ наукѫ-тѫ на Богословіе-то, за това трѣба да замѣтимъ слѣдующе-то:

1) Онъ не може да бѫде источно начало за богословскы-тѣ познанія тъй щото изъ него да ся извождѫтъ и врьхъ него само да ся утверждавѫтъ нѣкои си богословскы истины; нито пакъ ржководитекьно начало, ѐще по̀ малко върховный сѫдія на богословскытѣ истины, кои-то ся поцърпавѫтъ изъ Откровеніе-то, тъй щото да *ги* подводи *или* приспособлява къмъ неговы-тѣ начала. Защото това како не е сообразно съ неговѫ-тѫ ограниченность, а особенно съ него-во-то повръжденіе въ настояще-то състояніе, по кое-то онъ, споредъ Премѫдрый-тъ, *едва разумѣваетъ яже на земли, и яже въ рукахъ съ трудомъ обрѣтаетъ*, а ѐще повече не може да постигне самъ си *яже на небесѣхъ* (Прем. 9, 16); тъй и съ достоинство-то и съ цѣль-тѫ на Божественно-то Откровеніе, кое-то, какъ произведеніе на безкопечный-тъ разумъ Божій, може и трѣба да бѫде выше отъ человѣческый-тъ разумъ, и при това дадено е не зада удовлетворява притязанія-та на разума и подлежи на неговый-тъ сѫдъ, а зада плѣнява него самаго *въ послушаніе Христово* (2 Кор. 10, 5), и да принесе необходимѫ-тѫ помощь и спасеніе како нему, тъй и на всичкѫ-тѫ душѫ на падналый-тъ человѣкъ. По нѣдно съ това

2) Несумнѣнно е и това, чи дѣятельность-та на разума въ Богословіе-то е мощно умѣстна, и отъ Божественно-то Откровеніе ся допуща. *Не е опасна*, понеже единъ е Виновникъ-тъ и на разума и на Откровеніе-то и слѣдователно между нихъ нѣма и не-

[1]) Посл. Вост. Патр. о правосл. вѣрѣ. чл. 2.

може да бѫде дѣйствително противорѣчіе. *Полезна*, попеже безъ негово-то участіе легко могѫтъ да ся примѣшатъ къмъ вѣрѫ-тѫ заблужденія, прѣдразсѫдки, суевѣрія, или най права-та вѣра ще бѫде легкомысленна и не яка, а при надлежаще участіе на разума може да бѫде свободна отъ тія недостатоци. *Допущася отъ самото Откровеніе*. Тъй Іисусъ Христосъ казува: *испытайте Писанія* (Іоан. 5, 39), и *Самъ отверзъ умъ* на ученици-тѣ си *разумѣти Писанія* (Лук. 24. 45); равно и ап. Павелъ внушава на ученици-тѣ си: *вся же искушающе добрая держите* (Сол. 5, 21); и ѣще: *о семъ молюся, да любовь ваша еще паче и паче избыточествуетъ въ разумѣ и во всякомъ чувствіи, во еже искушати вамъ лучшая* (Филип. 1, 9, 10); подобно и ап. Іоаннъ пише: *возлюбленніи, не всякому духу вѣруйти, но искушайте духи, аще отъ Бога суть* (1 Іоан. 4. 1); Откровеніе-то прѣдопазува насъ само отъ суесловія и прѣкословія на лженменный-ть разумъ, *взимающійся на разумъ Божій, и отъ тщетной лести и философіи постихіямъ міра, а не по Христѣ* (1 Тим. 6, 20. 21. 2 Кор. 10, 5. Кол. 2. 8). Сльдователно

3) Участіе-то на разума въ Богословіе-то нужно е само да покаже дължнѫ-тѫ мѣрѫ и правило. Това ап. Павелъ опрѣдѣлява, кога казува, чи разумъ-ть дъленъ е да бѫде *пльненъ въ послушаніе вѣры*, т. е. онъ трѣба да бѫде въ Богословіе-то само служебно орѫдіе на наукѫ-тѫ. Негова-та дѣятельность трѣба да състои въ това, пріимайки со съвършено послушаніе Богооткровенныть истины, а) да способствува на най хубаво тѣхно *усвоеніе*; за това, негова та работа е да собира и приводи въ единъ цѣлъ и правеленъ състовъ на наукѫ-тѫ истины-тѣ на религіѭ-тѫ, кои-то сѫ изложены въ Св. Писаніе и Св. Прѣданіе по части и въ различны мѣста, да гы поясни чрѣзъ посрѣдство на вѣрны и точны опрѣдѣленія, да показува основанія, врьхъ кои-то они ся опирѫтъ, и да изважда правильны слѣдствія и заключенія; б) да способствува на *приложеніе* врьхъ дѣло на христіанскы-тѣ истины; за това неговый ть дългъ е да показува тѣхно то употрѣбленіе въ животъ-ть и дѣятельность-тѫ на христіанина, да извлѣкава изъ нихъ благотворны нравственны уроци и да рѫководствува къмъ най успѣшно осѫществленіе на тѣхъ въ себѣ и въ другы; наконецъ в) да *способствува на ограждение* на христіанскѫ-тѫ религіѭ отъ невѣріе и неправовѣріе; за това негова-та, работа е да разрѣши недоумѣнія, сумнѣнія и възраженія, каквы могѫтъ да бѫдѫтъ по ду-

хъ-тъ на това или друго врѣмя отъ противници-тѣ на истинѫ-тѫ религіѫ, како въ расѫжденіе на достоинство-то на святость-тѫ, благотворность-тѫ и необходимость-тѫ нейнѫ, вообще, тъй и относително до нѣкои си частны нейны истины.

3) Достоинство-то на Богословіе-то какъ на наукѫ.

§ 18. Отношенія, въ кои-то ся разглѣдува достоинство-то на Богословіе-то.

Наука-та на Богословіе-то, колько и да е съвършенна, безъ сумнѣніе, пò низка е въ сравненіе съ подлинны-тѣ источници на Божественно-то Откровеніе, отъ кои-то ся поцърпавѫтъ богословскы-тѣ истины, — понеже е дѣло на человѣческый разумъ, ако и да дѣйствува въ послушаніе на вѣрѫ-тѫ: но при всичко това има и необоримо достоинство како а) сама по себѣ си, тъй б) по сравненіе съ другы наукы.

§ 19 Достоинство на Богословіе-то разглѣдувайкися само по себѣ.

Разглѣдувайкися само по себѣ Богословіе-то има несумнѣно достоинство въ това отношеніе, чи

а) Въ него святѣйши-тъ истины на христіанскѫ-тѫ религіѫ прѣдлагавѫтся въ единъ общъ обзоръ, во взаимнѫ связь и послѣдовательность, кои-то ся изяснены и изложены вразумительно со совокупенъ трудъ не на единъ, но на мнозина, и слѣдователно готовы и присбособлены къмъ удобно приятіе и разумѣніе за всякый учащійся.

б) Понеже свойство-то на человѣческый-тъ разумъ е такво, щото онъ всичкы-тѣ свои познанія мѫчеся да возведи на степень на систиматическо знаніе, и само съ такво знаніе ся удовлетворява: то Богословіе-то сообщавайки подобно знаніе за христіанскѫ-тѫ религіѫ, съ исто това оно праве го за разума удовлетворително, и го утверждава въ него съ надлежащѫ отчетливость и основательность.

в) А особенно за бѫдащи-тѣ пастыри на Цркввѫ-тѫ полезно и нужно е систиматическо-то изученіе на христіанскѫ-тѫ религіѫ, като най повече съобразно съ цѣль-тѫ на тѣхно-то служеніе. Защото они трѣба да бѫдѫтъ, споредъ Апостоль-тъ, *присно готовы*

къ отвѣту всякому вопрошающему словесе о нашемъ упованіи (1 Пет. 3, 15), и не само за себе си да знае Христовѫ-тѫ религіѭ и за свое добро да ѭ употрѣблява, но и зада ѭ прѣподава и употрѣблява во спасеніе на другы, и да умѣе да ѭ ограждава отъ всякакво невѣріе и неправовѣріе, за кое-то, како само по себѣ е очевидно, може да способствува прѣимѫщественно систематическо то изученіе на религіѭ-тѫ, кое-то прѣдлагава Богословіе-то.

§ 20. Достоинство-то на Богословіе-то по сравненіе съ другы тѣ наукы.

Принадлежавайки, какъ наука, къмъ кржгъ-тъ на другы-тѣ человѣческы знанія, всичкы кои-то ся нахождѫтъ по между себе си во взаимнѫ связь, Богословіе-то, безъ всяко сумнѣнія, прѣминува гы съ достоинство-то си и стои между нихъ на най высоко-то мѣсто. Това само по себѣ си ся открыва отъ сравненіе-то му съ другы-тѣ наукы:

а) Отъ странѫ на *прѣдметъ-тѫ*, съ кой-то Богословіе-то ся занимава: онъ е святѣйша-та Христова религія, единственно въ коѭ-то само ся съдржава рѣшеніе-то на всичкы-тѣ най необходимы вопросы на нашій-тъ духъ: за Бога, за міра, за душѫ-тѫ, за безсмьртіе-то, за нравственный-тъ законъ, и удовлетвореніе на всичкы-тѣ най высокы потрѣбности на человѣка, таквы сѫ: стрѣмлѣніе-то къмъ истинѫ-тѫ, къмъ правдѫ-тѫ, къмъ блаженство-то.

б) Отъ странѫ на *цѣль-тѫ*, коя-то ся тура прѣдъ очи-тѣ на тѫзи наукѫ: не е нѣкоя земна и врѣменна польза на учащи-тѣ ся, а вѣчно-то свое и на другы спасеніе.

в) Отъ странѫ *на источници-ть*, изъ кои-то ся поцьрпавѫтъ богословскы-тѣ истины: они не сѫ человѣческы нѣкаквы начала — разумъ или опытъ на единъ или на мнозина мѫдреци, кои-то вынагы не сѫ свободны отъ опасности на заблужденіе, но е Божественно-то Откровеніе — чистѣйшій-тъ изворъ на истинѫ-тѫ и знаніе-то.

4). Съставъ-тъ на Богословскы-тѣ наукы.

§ 21. Общій съставъ на Богословіе-то.

Богословіе-то, какъ наука, коя-то рѫководи учащи-тѣ ся къмъ

основательно и пълно познаніе на христіанскѫ-тѫ религіѭ и нейно то употрѣбленіе въ свое и на другы спасеніе — очевидно е, чи трѣба да ся изложи не отъ едиѭ нѣкоіѭ, а отъ всичкы-тѣ возможны страни, и да ся прѣподаде всичко, что е необходимо за достиженіе на прѣдположеніѭ-тѫ за това цѣль. Слѣдователно оно е дължно да обнеми религіѭ-тѫ а) отъ страніѭ на нейны-тѣ источници, б) во внѫтрѣшно-то нейно съдържаніе, в) въ нейно-то приложеніе врьхъ дѣло. Оттука въ пълный-тъ крѫгъ (курсъ-бѣгъ?) на Богословіе-то трѣба да влѣзѫтъ три разрѣда на наукы.

1-й разрѣдъ — *наукы приготовительны.*
2-й разрѣдъ — *наукы сѫставительны.*
3-й разрѣдъ — *наукы приспособительны.*

§ 22. Приготовительны-тѣ наукы.

Приготовительны-тѣ наукы имѫтъ за прѣдметъ да съобщатъ основательно познаніе за источници-тѣ на христіанскѫ-тѫ религіѭ. А понеже тія источници сѫ: Св. Писаніе и Св. Прѣданіе, кои-то ся употрѣблявѫтъ по рѫководство-то на вселенскѫ-тѫ Цьрквѫ: за това въ съставъ-тъ на приготовительны-тѣ богословскы наукы имѫтъ мѣсто слѣдующи-тѣ наукы:

1) *Рѫководство-то кѫмъ читанье и разумѣванье на Св. Писаніе.* Тая наука трѣба да раскрые пьрвый-тъ источникъ на Богословіе-то: писано-то слово Божіе. За това она е дължна *пьрвомѫ* — подирь общи-тѣ понятія за Св. Писаніе, неговѫ-тѫ богодухновенность, неповрѣжденность и подобн. да ся займе сосъ вънкашный-тъ сѫставъ на священны-тѣ книгы, показувайки тѣхно-то происхожденіе, сѫдьбѫ, подлинность, лице-то, кое-то е писало, цѣль-тѫ и главный-тъ прѣдметъ и другы обстоятельства, подобно и тѣхно-то знаменуваніе и употрѣбленіе въ различны отношенія. Това ся казува *Введеніе въ Св. Писаніе, или рѫководство кѫмъ читанье на Св. Писаніе. Втро-*да ся займе сосъ само-то внѫтрѣшно съдържаніе на Св. Писаніе, и дължна е како да изложи правила за изяснѣніе на неговый-тъ смыслъ, тъй и со само-то дѣло да го раскрые; прѣимущественно въ оныя мѣста, кои-то служатъ за основанія на най важны-тѣ христіанскы истины, каквы сѫ напр. въ Догматикѫ-тѫ пророчества-та за Іисуса Христа: Това е *Священна-та Ерминевтика, или рѫководство кѫмъ разумѣніе на священно-то Писаніе.*

2) *Цьрковна-та исторія.* Она има за прѣдметъ да изобрази, како христіанска-та религія прѣминувала отъ рода въ родъ и

какво е была нейна-та сѫдьба въ различны-тѣ врѣмена на человѣ-ческый-тъ родъ, не само отъ странѫ на вънкашно-то състояніе, но и отъ странѫ на внѫтрѣшно-то съдържаніе, както: ученіе-то за вѣр-тѫ и благочестіе-то, обрѣды-тѣ, законы-тѣ и постановленія-та.

3) *Патралогія-та или Отеческо-то Богословіе.* Тая наука дължна е да сообщи свѣдѣнія за творенія-та на Св. Отци на Цьрквѫ-тѫ и да научи богословъ-тъ да нахожда въ нихъ выпагы готовый-тъ, обильный и чистый-тъ источникъ и образецъ (юрнекъ) на истинско-то ученіе на Св. Цьрквѫ *за христіанскы-тѣ истины.* А съ таковъ начинъ тія двѣ наукы дължны сѫ да раскрыѭтъ другъ источникъ на христіанскѫ-тѫ религіѭ: не письменно-то слово Божіе, а онова кое-то ся е устно прѣдало и сохранило во вселенскѫ-тѫ Цьрквѫ, како въ нейны-тѣ дѣйствія, тъй и въ писанія-та на Св. богомѫдры Отци.

§ 23. Съставительны-тѣ наукы.

Съставительны-тѣ наукы имѭтъ прѣдметъ да сообщатъ познанія за самѫ-тѫ христіанскѫ религіѭ и да научи учащи-тѣ ся да іѫ употрѣблявѭтъ въ свое спасеніе. А христіанска-та религія може и трѣба да ся разглѣдува *пьрвомъ* тъй, како она е дължна да сѫществува во всякый единъ человѣкъ, *второ* тъй, како ся изражава въ общество на много человѣци, кои-то сѫ свьрзаны отъ неіѫ между себе и съставлявѭтъ едно цѣло. Въ пьрво-то отношеніе разглѣдувайки ся христіанска-то религія дава слѣдуѭщи-тѣ съставны части на Богословіе-то.

1) Она е откровеніе на онова, кое-то за Бога человѣкъ-тъ е дълженъ да *знае*. Това откровеніе пріимася отъ странѫ на человѣка *сѫ вьрѫ*. а неговый-тъ плодъ е *богопознаніе*. Оттука *пьрва-та* съставна часть на Богословіе-то е: *Догматическо-то Богословіе*, кое-то има прѣдметъ свой христіанско-то *вѣроученіе*, а цѣль-да заячи учащи-тѣ ся въ спасительнѫ-тѫ христіанскѫ вѣрѫ и чрѣзъ неіѫ *богопознаніе-то*.

2) Напрѣдъ, она е откровеніе на това, кое-то человѣкъ-тъ по отношеніе къмъ Бога дълженъ е да *праве*. Това откровеніе отъ странѫ на человѣка усвоявася съ *любовь*, а неговый-тъ плодъ е *богопочитаніе-то* или *благочестіе*. Оттука *втора-та* съставна часть на Богословіе-то е: *Практическо-то* или *Нравственно Богословіе*, кое-то прѣдметъ има христіанско-то *правоученіе*, а цѣль-да утвьрди учащи-тѣ ся въ христіанско-то благочестіе.

3) Разглѣдувайкися во второ-то отношеніе христіанска-та религія, т. е. както ся изражава она въ общество на человѣци, кои-то ѭ исповѣдувѫтъ, свързувайки гы въ едно цѣло, и образувайки Царство Божіе или Цркви-тѫ дава наконецъ *третѫ* съставѭ часть на Богословіе-то: *Църковно - то Богословіе*. А понеже въ Цркви-тѫ религія-та ся изражава, отъ едно страно, въ благолѣпный-тъ църковный чинъ на църковно-то богослуженіе, съ кое-то ся назидава и питае благочистиво - то христіанско чувство, а отъ другѫ — въ закопы-тѣ и постановленія-та, съ кои-то ся управляѭтъ нейны-тѣ члѣнове: оттука въ Църковно-то Богословіе сѫ слѣдуѭщи-тѣ по́ частны науки:

1) *Ученіе за църковно-то богослуженіе.* кое-то прѣдметъ има *Богослужебный-тъ чинъ на православнѫ-тѫ Цркви*, а цѣль — како познаніе на този чинъ, тъй особенно да *образува* благочистиво христіанско *чувство.*

2) *Църковно законовпдѣніе* или *Каноническо Право* кое-то прѣдметъ има права-та, законы-тѣ и постановленія-та на Христовѫ - тѫ Цркви, а цѣль — да опрѣдѣли правельный образъ на взаимны-тѣ отношенія помежду себе си на члѣнове-тѣ на Цркви-тѫ.

§ 24. Приспособительны-тѣ науки.

Приспособительны-тѣ науки прѣдметъ имѫтъ да научатъ, како съ най успѣшенъ начинъ трѣба да ся употрѣблява святѣйша-та Христова религія во спасеніе на другы, отъ едно страно распространявайки спасительно-то познаніе и благотворно нейно вліяніе врьхъ вѣруѭщи-тѣ, а отъ другѫ — защищавайки ѭ отъ невѣруѭщи-тѣ и неправовѣруѭщи-тѣ, и обличавайки тѣхны-тѣ заблужденія. Оттука.

1) *Постырско Богословіе*, понеже лица-та вразъ кои-то лежи дългъ да проповѣдувѫтъ христіанскѫ-тѫ религіѭ и ѭ употрѣбляѭтъ во спасеніе на другы, наричѫтся постыри. Тая наука дължна е *първо*, да изложи ученіе-то за пастырско - то служеніе и пастырь-тъ на Цркви-тѫ *вообще*; а *второ*, да покаже различны-тѣ видове на постырско-то служеніе *въ частности*, кѫдѣ да прѣподаде

а) Правила относително до Църковно - то собесѣдованіе (Гомилетика — Църковно вѣтійство).

б) Правила относително до священнослуженіе-то (Литургика),

в) Правила относително до благоразумно - то дѣйствуваніе въ пастви-тѫ (Пастырска Педагогика).

2) *Обличително Богословіе* или *Христіанска Аполо-*

гетика. Она е дължна: а) да забранува христіанскѫ-тѫ религіѭ отъ невѣруіѫщи-тѣ и да обличива тѣхно-то заблужденіе: оттука *Апологетика на христіанскѫ-тѫ вѣрѫ*: б) да забранува православнѫ-тѫ Цьрквѫ отъ неправовѣруіѫщи-тѣ и да обличава тѣхно-то заблужденіе: Оттука *Апологетика на православны-тѫ Цьрквѫ*.

5) Методъ на Богословіе-то.

§ 25. Различны методы на Богословскы-тѣ наукы.

Методъ-тъ, каковъ трѣба да ся чува въ Богословіе-то е двоякый; 1) Методъ на изложеніе и прѣподаваніе; 2) Методъ на изученіе. Пьрвый-тъ трѣба да наблюдавѫтъ наставницы-тѣ (учители-тѣ), вторый-тъ учащи-тѣ ся.

§ 26. Методъ-тъ на изложеніе-то на Богословіе-то.

По различіе-то на наукы-тѣ, кои-то влизѫтъ въ съставъ на пълнъ крѫгъ (курсъ) на Богословіе-то, методъ-тъ на изложеніе-то му е различенъ. Въ него има мѣсто:

1) *Историческый-тѣ методъ*. Онъ е свойственъ прѣимущественно на приготовительны-тѣ наукы: на Введеніе-то въ Св. Писаніе, Цьрковнѫ-тѫ Исторіѭ и Патрологіѭ-тѫ, но необходимъ е и въ другы-тѣ наукы, дору въ съставительны-тѣ, и иска, при изложеніе-то на истины-тѣ на христіанскѫ-тѫ религіѭ да ся обръща вниманіе на порѣдока на тѣхно-то откровеніе и на обстоятетьства-та, въ каквы сѫ ся они откривали и въ каквы сѫ ся находили въ различны врѣмена на Цьрквѫ-тѫ, колко и гдѣ е нужно това за пó хубово тѣхно уразумѣніе.

2) *Ексиитическый-тѣ методъ*. Онъ прѣимѫщественно е свойственъ на практическѫ-тѫ часть на Ерминевтикѫ-тѫ, но има мѣсто и въ съставительны-тѣ наукы; понеже за утвърденіе на христіанскы-тѣ истины необходимо е надлежаще уразумѣніе, и слѣдователно истолкованіе на Божіе-то слово.

3) *Критико-полемическый-тѣ методъ*. Онъ сѫщественно принадлежи на Христіанскѫ-тѫ Апологетикѫ, коя-то е дължна да обличава и опровьргава заблужденія-та на невѣріе-то и неправовѣріе-то, а другы-тѣ наукы, особенно съставително-то Богословіе, не уклонявайкися въ полемикѫ, дължны сѫ само положително да раскриѭтъ свои-тѣ истины, ако при такво изложеніе, разумѣваася дълж-

ны сѫ да имѫтъ прѣдъ очи-тѣ си и прикровенно да ся опрѣвргавѫтъ сами по себѣ главны-тѣ заблужденія въ тѣхны-тѣ разсѫжденія. Но особенно сѫ свойственны на Богословіе-то и трѣба да ся наблюдавѫтъ во всичкы-тѣ богословскы наукы слѣдующи-тъ методы:

4) *Синтетическый-тъ методъ* — аналитическый или синтетическый, или той и другый-тъ наѣдно. Онъ иска: а) богословскытѣ истины да ся излагавѫтъ въ извѣстный правельный порѣдокъ, въ связь и послѣдовательность, щото да е возможно съ единъ взоръ да обнеми пълный-тъ съставъ на Богословіе-то и ясно да ся види взаимно-то отношеніе на части-тѣ неговы помежду си; б) изложеніе-то да бѫде основательно, основувайкися врьхъ положенія и доказательства достовѣрны и несумнѣнны, самый-тъ тонъ на рѣчь-тѫ да бѫде твьрдъ и рѣшителенъ, понеже колеблющійся и сумнительный тонъ не е приличенъ на Богослова, за щото начало-то на неговытѣ познанія — е божественно; в) изложеніе-то да бѫде просто ясно и вразумително, тая ясность и вразумительность въ това, впрочемъ, състоѫтъ, щото всичко да бѫде вразумително за ума, но всѣкъдѣ точно и опрѣдѣленно да ся изказува мысль-та на Св. Писаніе и Цьрквѫ-тѫ, и да ся показува отъ нихъ достовѣрно-то и нѣсумненно свидѣтельство.

5) *Праматическый-тъ методъ*, т. е. таковъ способъ на изложеніе то на богословскы-тѣ истины, щото не само да гы вкорени въ разсѫдокъ-тъ и память-тѫ на учащи-тѣ ся, но найпаче да гы залячи и напечатлѣе въ сьрдце-то имъ, и да гы научи да гы осѫществлявѫтъ въ свой-тъ животъ и дѣятельность. Този методъ иска: а) щото прѣподаваніе-то да бѫде живо и одушевленно, проникнуто съ участіе и любовь къмъ христіанскы-тѣ истины и самъ прѣподаващій-тъ, щото, излизайки не само отъ устата но и отъ сьрдце-то, да вноси оно и слово на животъ не само въ слухъ-тъ, но и въ сьрдца-та на учащи-тѣ ся; б) щото прѣподаваніе-то да ся сопровожда съ нравственны изводы и уроци, примѣнително къмъ свойството и врѣденіе-то (опрѣдѣленіе) на учащи-тѣ ся, а прѣимѫщественно да ся има прѣдъ очи-тѣ пастырско-то тѣхно служеніе: в) щото да ся обрѫща вниманіе како на общій-тъ духъ на врѣмя-то, тъй и на частный-тъ и мѣстный духъ на учащи-тѣ ся, и добры-тѣ неговы страны да ся поддържавѫтъ, а лошавы-тѣ да ся исправлявѫтъ, а особенно съ ревность трѣба да ся прѣслѣдува индифферетизмъ-тъ (небаранье) и хладность-та — въ теоретическо, егоизмъ-тъ, либерализмъ-тъ и безпечность-та или пакъ фарисейскый духъ въ практическо отношеніе, съ каквы недостатоци, по свидѣтельство-то на опытъ-

тъ и наблюденіе-то, особенно сегашно-то врѣмя страдае.

§ 27. Методъ-тъ на прѣподаваніе-то на Богословіе-то.

Относително до вънкашный-тъ образъ на прѣподаваніе-то на Богословскы-тѣ наукы трѣба да замѣтимъ слѣдующе-то.

а) Понеже они имѫтъ за най главный прѣдметъ положительны-тѣ истины, кои-то трѣба да ся знаѭтъ тъй, како сѫ они дадены и ся съдържатъ въ Св. Писаніе, въ Цьрквѫ-тѫ и исторіѭ-тѫ: то они сѫ дължны да ся прѣподавѫтъ по *акроаматическый-тъ* методъ, кой-то състои въ това, щото уроци-тѣ да изяснява единъ и самъ наставникъ-тъ, безъ да провикува къмъ взаимно со себе разглагольствіе учащи-тѣ ся посрѣдство на вопросы, приближавайкися впрочемъ, по простотѫ, живость и одушевленность на рѣчь-тѫ повече къмъ домашнѭ и безискуственнѭ бесѣдѫ, нежили къмъ школьнѭ декламаціѭ (цьркливость). Но заедно съ това,

б) При търсанье на смѣткѫ отъ учащи-тѣ ся въ знаніе и усвоеніе на уроци-тѣ необходимо е да ся употрѣби и *еротиматическый-тъ* методъ, кой-то състои въ това, щото всякый урокъ, подирь изясненіе-то му, да ся разлага на свои-тѣ съставны части и ся приводи къмъ главны-тѣ точкы, и посрѣдство на вопросы да ся провикѫтъ отвѣты отъ учащи-тѣ ся на всякѫ точкѫ и соприкасаѭщи-тѣ ся до него прѣдметы.

§ 28. Недостатоци, кои-то трѣба да ся избѣгавѫтъ въ прѣподаваніе на Богословіе-то.

Наблюдавайки показанны-тѣ методы въ изложеніе-то и прѣподаваніе на Богословіе-то, трѣба да ся пазе учитель-тѣ отъ слѣдуѭщи-тѣ недостатоци:

1) Отъ неумѣренный *схоластицизмъ*, т. е. сухость, отвлеченность, единообразіе, школьнѭ терменологіѭ, діаликтическы тънкости, и вообще изложеніе отъ ума и за ума, ѣще повече отъ мрътвость и бездушіе: защото прѣподаваніе-то съ таквы недостатоци наводи тягостность и погасува любовь-тѫ къмъ прѣдметъ-тъ, и святѣйши-тѣ истины, кои-то сѫ дължны да оживотворяѭтъ и одушевляѭтъ учащи-тѣ ся, много губѫтъ за това отъ силѫ-тѫ и благотворность-тѫ си, а понѣкогашь быѭтъ совсѣмъ безплодны.

2) Отъ неумѣрный *философскый духъ*, т. е. отъ склонность да праве философскы изглѣды врьхъ богословскы-тѣ истины, турей-

ки ты въ редъ съ нѣкои си умствованія на дрѣвны-тѣ и новѣйши философы, и тъй да произвожда въ учащи-тѣ ся не живѫ и дѣятелнѫ вѣрѫ въ богословскы-тѣ истины, а духъ на пытливость и само на философско убѣжденіе.

3) Отъ неумѣренный *мистицизмъ*, или отъ наклонность да нахожда всѣкъдѣ и безъ основанія таинственный смыслъ, о отвлекивайкися въ всичко отъ простый-тъ и здравый-тъ смыслъ, да питае само воображеніе-то, безъ да приноси сѫщественѫ пищѫ на ума и сърдце-то.

4) Отъ неумѣренный *полемизмъ* или *духа нетерпимости*. кой-то ся изражава въ склонность да ся прѣпире, съ цѣль не да врazумлява, а да осѫждава разномыслящи-тѣ, подобно въ бранчивъ тонъ-на рѣчь-тѫ. Защото това не е сообразно съ христіанскѫ-тѫ кротость и Апостолъ-тъ запрѣщава: *рабу Господню не подобаетъ сваритися, но тиху быти ко всѣмъ, учителну, незлобиву, съ кротостію наказующу противныя* (2. 24. 25). Но заѣдно съ това и не по̀ малко,

5) Отъ неумѣренный *духъ на търпимость* или *индифферетизмъ*, по кой-то е всѣ равно — тъй или иначе ся вѣрува, да съдържава чистѫ истинѫ-тѫ или съ примѣсъ на заблужденіе. Защото това е противно и на естественно-то чувство на истинѫ-тѫ, ѐще повече не е согласно съ христіанскѫ-тѫ ревность, съ коіѫ-то богословъ-тъ е дължинъ да бѫде исполненъ въ отношеніе къмъ Евангельскѫ-тѫ истинѫ, къмъ Божіѫ-тѫ славѫ и къмъ свое-то и на другы-тѣ спасеніе.

§ 29. Методъ-тъ на изученіе на Богословіе-то.

Методъ-тъ на изученіе-то и занятіе-то съ Богословскы-тѣ науки опрѣдѣлявася съ цѣль-тѫ на Богословіе-то. Понеже тая цѣль е отъ еднѫ странѫ *познаніе-то* на спасительнѫ-тѫ Христовѫ религіѫ, а отъ другѫ — нейно-то осѫществленіе въ животъ-тъ за собственно-то на учащи-тѣ ся спасеніе и на другы; то и правила-та, кои-то учащи-тѣ ся дължны сѫ да чувѫтъ двоякы сѫ: *учебны* и *практическы*.

§ 30. Учебны-тѣ правила.

Учебны-тѣ правила на занятіе съ Богословіе-то сѫ слѣдующи-тѣ: необходимо е:

1) Смиренно и благоговѣйно подчиненіе на разума въ послушаніе на вѣрѫ-тѫ. Това е основный-тъ и краеугольный камень, врьхъ кой-то ся зижде истинно-то богословско вѣдѣніе, и безъ кое-то оно е невозможно. Защото *знаніе-то*, споредъ Апостолъ-тъ, само *кичитъ* (1 Кор. 8, 1), а не созидава въ дѣло-то на религіѫ-тѫ; за това чи много богословскы истины, както откровенія-та на Божественный-тъ разумъ, прѣвышавѫтъ человѣческый-тъ разумъ, и слѣдователно, пытливый и най паче гордый и надменый разумъ нѣма да найде въ нихъ за себе удовлетвореніе. Между тѣмъ, скрыты-тѣ отъ прѣмѫдры-тѣ и разумны-тѣ тія тайны *откриваются*, по Спасителево-то слово. *на младенцы-тъ* (Матѳ 11, 25), т. е. на оныя, кои-то гы пріимѫтъ со съвършенно послушаніе въ простотѫ на вѣруѭще-то сьрдце. Споредъ това, кой иска успѣхъ въ изученіе-то на Богословіе-то, той нека туре въ основаніе не разумно-то убѣжденіе, а вѣрѫ-тѫ, и вѣра-та малко по малко ще прѣмине въ разумно убѣжденіе. *Аще же неувѣруете, не имате разумѣти*, споредъ Пророкъ-тъ (Исаія 7, 9).

2) Дълбоко уваженіе и любовь къмъ наукѫ-тѫ и всецѣло усьрдіе къмъ нейно-то изученіе. Това съставлява необходимо условіе при изученіе-то на всякѫ наукѫ ѐще повече на Богословіе-то. Защото неговы-тѣ прѣдметы сѫ най возвышенны, занимательны и спасительны; отъ другѫ странѫ, врѣденіе-то на учащи-тѣ ся е най важна, служеніе-то за кое-то ся они готвѫтъ е най священно, высоко и спасително.

3) Внимательно слушаніе на уроци-тѣ и затвьрдуваніе на тѣхъ въ память-тѫ, во всичкѫ-тѫ тѣхнѫ точность, пълнотѫ, сврьзкѫ и послѣдовательность. Польза-та и необходимость-та на това сама посебѣ си е очевидна. А за надлежаще усвоеніе и затвьрдуваніе въ себѣ си на уроци-тѣ сосъ обыкновенно-то тѣхно изученіе трѣба да ся соедини и собствена-та самодѣятельность; за това необходимо е ѐще

4) Читанье-то на Св. Писаніе, особенно на Новый-тъ Завѣтъ и при това постоянно и внимательно: Защото съ таковъ начинъ и буквѫ-тѫ и духъ-тъ на Св. Писаніе усвоявѫтъ учащи-тѣ ся и, чрѣзъ това ще ся туре най твьрдо основаніе на истинно-то Богословіе; истотъй и читанье на Отци-тѣ на Цьрквѫ-тѫ: Защото оно ще принесе ясно познаніе за истины-тѣ на религіѫ-тѫ, и ще направе мысль-тѫ твьрдѫ и основательнѫ, а найпаче ще ся обогати съ истинный пастырскый духъ на бѫдѫщи-тѣ пастири на Цьрквѫ-тѫ; читанье на богослужебны-тѣ книгы: оно ще даде прѣкрасны мысли

за уразумѣніе на много богословскы истины, и свьрхъ това ще познакоми бѫдѫщы-тѣ служители на цьркви-тѫ съ цьрковность-тѫ, съ духъ-тъ и порѣдокъ-тъ на священны-тѣ службы; читаніе на проповѣдници: това е полезно за бѫдѫщы-тѣ проповѣдници на Евангеліе то зада образувѫтъ себеси въ проповѣдническо-то искуство; читаніе на Отеческы-тѣ житія: Оно ще обогати знаніе-то съ примѣры, които сѫ необходимы и за ржководство на учащы-тѣ ся, и зада ся воспользувѫтъ съ нихъ въ проповѣди тѣ. Къмъ това трѣба да соединимъ:

5) Взаимный разговоръ за прѣдметы-тѣ на религіѭ-тѫ. Въ него най хубаво ся упражнява и умъ-тъ и даръ-тъ на слово-то: умътъ ся обогатява съ новы мысли и ся пріучава да ся обрьща и быстро да мысли, языкъ-тъ навыкнува да говори хубаво безъ приготовленіе. Не остава тука праздно и религіозно-то чувство, кое-то е необходимо за успѣхъ въ Богословіе-то: оно ся раскрыва и питае сосъ взаимно-то собесѣдованіе.

6) Размышленіе. Негова-та польза е несѫмнѣнна. Покорявайки на своѭ власть тѣло-то, и правейки го чрѣзъ упражненіе-то гыбко, ній чрѣзъ упражненіе-то можемъ да пріучимъ съ гыбкость и умъ-тъ, Розмышленіе-то особенно трѣба да бѫде свойственно на богослова: защото прѣдметы-тѣ на религіѭ-тѫ въ най высокѫ степень сѫ занимательны и питательны за ума и сьрдце-то, кои-то нѣма ни една наука.

7) Собственно упражненіе въ сочиненія. Това е мощне полезно срѣдство за усвоеніе и затвьрдуванье въ себѣ на прѣподаваемы-тѣ истины, а най паче необходимо е за оныя, кои-то сѫ дължны не только сами да знаѭтъ, но да бѫдѫтъ способны и на другы да прѣподаваѭтъ тіѭ истины, за кое-то ся опрѣдѣлявѫтъ дабѫдѫтъ Пастыри на Цьркви-тѫ.

§ 31. Практическы правила.

Практическы правила, кои-то трѣба да ся наблюдаваѭтъ за най успѣшно и плодоносно занятіе съ Богословіе-то сѫ слѣдуѭщы-тѣ: нужно е

1) Живо и ясно прѣдставленіе на цѣль-тѫ, каква е прѣдположена за Богословіе-то и рѣшително намѣреніе да ся стрѣми къмъ нейно-то достиженіе. Да съдѣйствува на собственно-то свое спасеніе и да бѫде споспѣшникъ на спасеніе-то-на другы; тая мысль е дължна постоянно да проникава изучаѭщый-тъ Богословіе-то, и да дава жизненность и направленіе какъ на учебны-тѣ неговы занятія, та-

ка и на всичко-то поведеніе, и заедно да съставлява за него най дѣйствително побужденіе въ неговѫ-тѫ дѣятельность.

2) Глѫбоко вниманіе къмъ себѣси и дѣятелно наблюденіе надъ своѭ-тѫ душѫ, надъ нейны-тѣ склонности и характеръ. Юношескый-тъ возрастъ е рѣшителенъ, въ кой-то едначь, и повече навсегда, утвърждавѫтся извѣстны добры или лошавы склонности, укоренявася таковъ или другъ характеръ. Не е простително да не ся погрыже человѣкъ, щото това велико дѣло въ нашій-тъ животъ, т. е. раскрытіе-то и заячеванье-то на характера, да ся свършава подъ благодѣтелно-то вліяніе на Богословіе-то, кога ній ще го дьржимъ въ рѫцѣ-тѣ и изучавамы на память.

3) Тщателно опазуваніе на совѣсть-тѫ въ непорочность и на сьрдце-то въ чистотѫ, ако и да сѫ нужны за това не малко трудове и усиленна борба, защото отсега вече трѣба да привыкнува да ся упражнява въ подвижничество, въ кое-то състои сѫщность-та на христіанскый-тъ животъ; Защото — *въ злохудожную душу*, споредъ слово-то на Премудрый-тъ, *не внидетъ премудрость*, и само *чистіи сердцемъ*, споредъ ученіе-то на Христа Спасителя, *Бога узрятъ* (Мато 5, 8). И това е най важно дѣло въ въ тѫзи наукѫ: Въ другы-тѣ наукы нужны сѫ голѣмы способности, широка память, остъръ разсѫдокъ, тънакъ умъ, а въ Богословіе-то най повече доброта и чистота на сьрдце-то. Това ся види отъ примѣра на дрѣвны-тѣ подвижници, отъ кои-то нѣкои си, безъ школьно ученіе, само прѣзъ пѫть-тъ на благочестивъ животъ, дохождали до глѫбоко знаніе на Богословіе-то.

4) На тѫзи задължennость съвършенно сѫ противны не само кой и да бѫде грубъ развратъ, кой-то убива способности-тѣ отгонява благодать-тѫ на Святаго Духа, но и разсѣянность и вѣтренность, кои-то, ако и да сѫ свойственны на младый-тъ возрастъ, обаче, колкото позволявѫтъ силы-тѣ, трѣба да ся избѣгвѫтъ. Разсѣянность-та производи въ сьрдце-то пустотѫ, оттягощеніе и отвращеніе отъ важны занятія, ѐще повѣче отъ занятіе съ Богословіе, а въ ума легкомысліе, и влѣче подарь себе си много другы погубны послѣдствія.

5) Напрѣдъ, необходимо е, со всичкы-тѣ си силы да раскрыва и питае въ себѣ си благочестиво христіанско чувство, кое-то дава жизненность на богословскы-тѣ занятія; а за това най хубаво срѣдство е — колкото е возможно часто да посѣщава Господній-тъ храмъ и да слуша божественны-тѣ службы. Това врѣмя трѣба да бѫде за богословъ-тъ най хубаво и най пріятно, врѣмя за отдъхно-

веніе и удовольствіе. Освѣнъ това на бѫдѫщій-тъ църковный Пастырь това е необходимо и зада изучава Църковный-тъ чинъ и порѣдокъ на богослуженія-та, и заблаговрѣменно да изучава како ся съвършава богослуженіе-то. За това нужно е и дѣятелно да участвува въ Св. службы съ чтеніе, пѣніе, и проч.

6) Наконецъ, всичко това трѣба да въспълнява *молитва-та*. Къмъ неѭ нужно е да ся обръща най часто, и отъ неѭ най повече да чека успѣхъ. Со самы-тѣ богословскы уроци трѣба да ся занимава и внимава въ благоговѣйно молитвенно расположеніе на духа. Защото натвърдо трѣба да помни, чи единственный-тъ учитель на Богословіе-то е Господь Іисусъ Христосъ. Онъ самъ, по Свое-то непрѣложно обѣтованіе, съ благодать-тѫ на Святаго Духа *наставлява* ученици-тѣ си *на всяку истину*, *и дава Духа премудрости и откровенія въ познаніе Ею* (Еср. 1, 17). А за да слуша учащій-тъ ся тойзи таинственный и благодатнный Учитель, за това едно срѣдство е: усердна и постоянна молитва отвързава духовный-тъ слухъ за да гы слуша. А безъ неѭ всичкы-тѣ наставленія на земны-тѣ учители, всичкы-тѣ усилія на учащы-тѣ ся малко ще сѫ полѣзны: А успѣхъ-тъ на молитвѫ-тѫ къмъ Господа въ тойзи случай не е сѫмнителенъ: зачтото изученіе-то на Богословіе-то цѣль има да прослави Негово-то имя.

ВВЕДЕНІЕ.

§ 1. Понятіе.

Догматическо-то Богословіе е наука, коя-то излагава въ систиматическый порѣдокъ и пълнотѫ догматы-тѣ и въобще съзърцательныттѣ Христіанскы истины, и коя-то ржководствува къмъ това, какъ христіанинъ-тъ е дъленъ да вѣрува въ правдѫ и исповѣдува во спасеніе вѣрѫ-тѫ си.

§ 2. Прѣдметъ.

Прѣдметъ на Догматическо-то Богословіе, какъ ся види отъ понятіе-то за него, сѫ *Христіанскы-тѣ догматы*. А догматы, въ собственный смыслъ [1]) както употрѣблявѫтъ това слово Св. Отци на Цьрквѫ-тѫ, наричятся таквы истины, кои-то а) съставлявѫтъ сѣзърцательнѫ-тѫ часть на христіанско-то ученіе, или сѫ правила на христіанскѫ-тѫ вѣрѫ; б) сѫ опрѣделены и ся исповѣдувѫтъ, вьрхъ основаніе на Божественно-то Откровеніе, отъ общый-тъ гласъ на вселенскѫ-тѫ цьрквѫ; и кои-то в) непрѣменно трѣба да съдержава всякый христіанинъ боейкися да не ся отлучи отъ общество-то на истинны-тѣ христіаны. Св. Отци на Цьрквѫ-тѫ обыкновенно наричѫтъ гы: догматы Божествены, Христовы, Апостальскы, цьрковны, догматы на благочестіе, здравы, правы, догматы на Отци-тѣ, спасительны христіанскы догматы, спасително исповѣданіе на Цьрквѫ-тѫ, всеобщы мнѣнія [2]). Въ таковъ смыслъ догматы-тѣ а) сѫ отличны: отъ практическы-тѣ Христіанскы истины, или правила на живота и христіанскѫ-тѫ дѣятельность, подобно и отъ другы истины, както: обрѣдовы, истори-

---

[1]) Δόγμα, отъ δοκέω буквально знаменува мнѣніе, ученіе, положеніе, опрѣдѣленіе. [2]) Θεοῦ, Χριστοῦ, Ἀποστολικὰ, Ἐκκλησιαστικὰ, τῆς εὐσεβείας, ὑγιᾶ, ὀρθὰ, τῶν πατέρων, τὰ κατὰ Χριστιανισμοῦ σωτήρια δόγματα, Ἐκκλησιαστικὴ σώζουσα ὁμολογία, κοιναὶ ἔννοίαι.

ческы и подобны, кои-то, ако и да ся съдържавѫтъ въ Божественно-то откровеніе, но не ся относѫтъ къмъ христіанско-то вѣроученіе; отъ частны мнѣнія на нѣкои си църковны учители за прѣдметы-тѣ на вѣрж-тж, мнѣнія, кои-то не пріели общо утвърдженіе отъ вселенскж-тж Църкви и за това могѫтъ да ся пріимѫтъ и не пріимѫтъ [1]); б) противоположны сѫ на мнѣнія-та на невѣрѫіѫщи-тѣ, на мнѣнія, кои-то сѫ чужды и отблъснаты отъ вселенскж-тж Църкви, на нововведены мнѣнія отъ человѣческо мѫдрованіе.

§ 3. Дългъ и сѫщественный характеръ.

Отъ такво понятіе за Догматическо-то Богословіе и догматъ-тъ ся открыва, какъвъ е главный-тъ дългъ на тѫзи наукж. Понеже догматы-тѣ на вѣрж-тж сѫ богооткровенны истины, кои-то е опрѣдѣлила и изяснила вселенска-та Църква: то никой нѣма право нито да съставлява новы догматы, нито да измѣнява дрѣвны-тѣ, прѣдлагавайки гы иначе и изясновайки гы произвольно. Слѣдователно и догматическо-то Богословіе дължно е не повече, отъ колкото слѣдувайки неуклонно *вѣрж-тж избранныхъ Божіихъ и разуму истины, яже по благочестію*, какъ казува Апостолъ-тъ (Тим. 1, 1), а) да прѣподаде *именно тія* догматы, каквы съдържава (чува), врьхъ *основаніе* на Божественно-то Откровеніе, Св. Църква; б) да прѣподаде *всичкы-тѣ*, кои-то она съдържава; в) да гы прѣподаде — *точно тѣй*, како гы съдържава, показувайки основанія-та, врьхъ кои то всякый догматъ ся опира; да утвърди такимъ образомъ правж-тж вѣрж въ учащы-тѣ ся и да гы научи, како со сърдце да вѣрувѫтъ въ правдж, а съ уста да исповѣдувѫтъ во спасеніе вѣрж-тж си (Римл. 10. 10). И въ това на състои сѫщественный-тъ характеръ на истинно-то Догматическо Богословіе — *православіе-то*. А несъобразность съ това и уклоненіе отъ *вѣрж-тж избранныхъ Божіихъ и разума истины, яже по благочестію*, къмъ произвольны и суемѫдры толкованія на лжеименный разумъ, взимаѫщыйся на разумъ Божій (2 Кор. 10, 5) къмъ тщетнж лесть по человѣческы прѣданія, а не по Христѣ (Колос. 2, 8), е неправославіе, ересь, расколъ, и наука, коя-то до пуща таквж еднж несъобразность не е истинна Христіанска Догматика.

---

[1]) Такво напр. мнѣніе нѣкои-си Отци, что рай-тъ, въ кой-то живѣли прародители тѣ, былъ не на земљ-тж, а на небо-то; чи въ человѣкъ-тъ сѫ три составны части и проч.

§ 4. Образци на православно-то исповѣданіе на вѣрѫ-тѫ.

Зада ся испълни успѣшно показанный-тъ дългъ на Догматическо-то Богословіе и несумнѣнно да ся изрази въ него характеръ-тъ на православіе-то, за това необходимо е при негово-то изученіе да има прѣдъ очи-тѣ си учащый-тъ ся *образъ здравыхъ словесъ*, споредъ Апостола (2 Тим. 1, 13), съ кой-то да може да ся рѫководствува и повѣрява себе си. Таковъ образъ на здравы словеса съставлява за насъ *Никео-константинопольскый-тъ символъ на вѣрѫ-тѫ*, или кратко изложеніе на догматы-тѣ на вѣрѫ-тѫ, кое-то было составено на 1-й и 2-й вселенскы соборы, и кое-то оттогыва всичка-та Цьрква пріела во всеобщо употрѣбленіе, и вынагы и повсекѫдѣ имало оно въ неѭ неопровержимѫ важность, понеже въ него е израженъ всичкый-тъ православный духъ на вѣрѫ-тѫ, и притова найпаче съ исты-тѣ слова на Св. Писаніе, врьхъ основаніе на Св. Прѣданіе и отъ лице на вселенскѫ-тѫ Цьрквѫ. Но понеже въ този образецъ на вѣрѫ-тѫ нѣкои частны догматы явно не ся съдьржатъ, а само ся прѣдполагѫтъ или ся изваждѫтъ изъ него, и Догматическо-то Богословіе дължно е да прѣподаде догматы-тѣ на вѣрѫ-тѫ во всичкѫ-тѫ пълнотѫ и подробность: то подъ главно рѫководство на този символъ и трѣба да ся имѫтъ прѣдъ очи-тѣ еще другы, най подробны-тѣ образци на вѣрѫ-тѫ, таквы сѫ:

1) *Апостольскый-тъ символъ*, кой-то е извѣстенъ съ своѭ-тѫ дълбокѫ дрѣвность и, кой-то, по прѣданіе-то изрѣченъ былъ отъ самы-тѣ Апостолы.

2) *Символъ-тъ на Св. Григорія Неокесарійскаго*, кой-то написалъ по особенно Божіе откровеніе този богопросвѣщенный мѫжь, и съ особеннѫ ясность излага ученіе-то за Святѫѭ Троицѫ.

3) *Символъ-тъ на Св. Аѳанасія Великаго*, кой-то излагава съ особеннѫ пълнотѫ догматы-тѣ за Прѣсвятѫѭ Троицѫ и тайство-то на воплощеніе-то.

4) *Догматическы-тѣ опрѣдѣленія на седьмъ-тъ вселенскы соборы*, въ кои-то сѫ изложены догматы-тѣ за Божество-то на Сына Божія и Духа святаго, за двѣ-тѣ естества въ Іисуса Христа за вѣчность-тѫ на мѫченія-та, за почитаніе-то на святыи-тѣ, за поклоненіе-то на иконы-тѣ.

5) *Догматическы-тѣ опрѣдѣленія на нѣкои помѣстны соборы*, кои-то истотъй пріела вселенска-та Цьрква напр. опрѣдѣленіе-то на Антіохійскый-тъ соборъ противъ ересь-тѫ на Савелія и

Павла самосотскаго, на корѳагенскый-тъ и лаодикійскый — за канонъ-тъ на Св. книгы, и подоб.

6) Тука принадлежѣтъ исповѣданія-та на вѣрѫ-тѫ и окружны-тѣ посланія на нѣкои си святыи отци, кои-то читала и одобрила вселенска-та Цьрква, подобно и другы догматическы писанія на оныя отъ нихъ, кои-то согласно всичка-та Цьрква признала за вселенскы учители и столпы на православіе-то, каквы сѫ: Св. Аѳанасій Великый, Св. Григорій Богословъ, Св. Василій Великый, Св. Іоаннъ златаустъ и другы; а Св. Домаскинъ оставилъ е намъ пьрвый образецъ на Догматическо-то Богословіе, какъ на наукѫ въ свое-то *точно изложеніе на православнѫ-тѫ вѣрѫ.*

7) Наконецъ послѣ тія вселенскы образци на вѣрѫ-тѫ полезно е въ Догматическо-то Богословіе да ся рѫководствувамы еще съ символическы-тѣ книгы, кои-то принадлежатъ на Русскѫ-тѫ цьрквѫ [1]). тія-сѫ:

а) *Православное исповѣданіе Каѳолическія и апостальскія церкви* — кое-то съставилъ Петръ Могила, митрополитъ кіевскый него разглѣдали, одобрили и засвидѣтельствували вселенскы-тѣ патріарсы и другы грьчкы іерарсы и съдьржава въ себѣ катихизическо изложеніе на символа на вѣрѫ-тѫ и десятословіе-то, както и ученіе-то за Евангельскы-тѣ блаженства и Господнѫ-тѫ молитвѫ.

б) *Посланіе патріарховъ восточно-каѳолическія церкви о православной вѣрѣ*, кое-то было написано до Агликанскѫ-тѫ цьрквѫ въ 1723 г., състои отъ 18 членове съ притуркѫ на некои вопросы и отвѣты, и направлено е найпаче противъ лутеранскы-тѣ и кальвинскы заблужденія.

в) *Пространный христіанскый катихизисъ православныя каѳолическія восточныя церкви*, кой-то ся издава по опрѣдѣленіе-то на Св, соборъ и по высоко повелѣніе за прѣподаваніе въ училища-та и употрѣбленіе на всичкы-тѣ православны христіаны.

§ 5. Методъ.

Съобразно съ изложенны-тѣ досега понятія, методъ-тъ на Догматическо-то Богословіе ще състои въ това, а) да приведе въ возможный систиматическый порядокъ цѣлый-ть съставъ на догматы-

---

[1]) Но могѫтъ, какъ чисто православны, да имѫтъ всеобщій авторисѫтъ, слѣдователно и за насъ, понеже прѣглѣданы и одобрѣны были отъ вселенскы-тѣ патріарсы и другы Іерарсы. Зам. на прѣв.

тѣ; та б) да го изрази при изложеніе-то на всякый догматъ тъй, както го съдържава (исповѣдува) Св. Цьрква, заимствувайки дору, кѫдѣ е нужно, самы-тѣ слова отъ нѣкой извѣстный образецъ на вѣрѫ-тѫ или символическѫ книгѫ; напрѣдъ в) да приведе мѣста-та на Св. Писаніе, врьхъ кое-то ся утвьрждава догматъ-тъ, разлагавайки го на съставны-тѣ неговы части подтвьрждавайки и изяснявайки, кѫдѣ е нужно, со соборны опрѣдѣленія и отеческы писанія, и разрѣшавайки недоумѣнія; наконецъ г) понеже догматы-тѣ на вѣрѫ-тѫ сѫ животворны и спасительны, да показува тѣхно-то употрѣбленіе въ христіанскый-тъ животъ и гы прѣнесува изъ теоретическѫ область на живѫ и дѣятельнѫ, вѣрѫ сьрдечнѫ [1]).

§ 6. Сѫщность-та на догматы-тѣ и главна-та мысль на Догматическо-то Богословіе.

Зада ся свьрзѫтъ всичкы-тѣ многоразличны догматы на христіанскѫ-тѫ вѣрѫ въ едно правилно цѣло, и тъй да проникне (прѣкаре) наукѫ-тѫ на Догматическо-то Богословіе съ еднѫ мысль, — за това трѣба да знаемы, чтó собственно съставлява сѫщность-тѫ и главный-тъ прѣдметъ на христіанско-то вѣроученіе. Въ Св. Писаніе това ся нарича: а) познаніе на единаго истиннаго Бога и посланнаго отъ Него Іисуса Христа: *се есть животъ вѣчный: да знаютъ Тебе единаго истиннаго Бога, и егоже послалъ еси Іисуса Христа* (Іоан. 17, 3); б) познаніе *тайны Бога Отца и Христа*, на тайнѫ, *сокровенѫ отъ вѣковъ въ Бозѣ, создавшемъ всяческая Іисусъ Христомъ* или на *многоразличнѫ-тѫ прѣмѫдрость Божіѫ, юже предустави Богъ прежде вѣкъ въ славу нашу* (Колос. 2, 2. Еф. 3, 9, 10. — 1 Кор. 2, 7). в) Іисусъ христосъ кратко изображава прѣдметъ-тъ на свое-то ученіе, именувайки го проповѣдь за Царство-то Божіе (Мат. 4, 17. 10, 7. Мар. 1, 14). Като совокупимъ тія израженія на Св. Писаніе, главный-тъ прѣдметъ на христіанско-то вѣроученіе и слѣдователно главнѫ-тѫ мысль на Догматическо-то Богословіе, коя-то проникава и свьрзува всичкы-тѣ догматы, можемы да гы изразимъ тъй: „оно е ученіе за единаго истиннаго Бога Отца, Сына и Свята-

---

[1]) Послѣдно-то това дълженъ е да има прѣдъ очи-тѣ си, кога излагава догматы-тѣ, прѣподаватель-тъ на Догматическо-то Богословіе; а тука да прѣдлагамы подиръ всякый догматъ нравственны-тѣ изводы — прѣдѣлы-тѣ на учебника непозволявѫтъ.

го Духа и Негово то божественно домостроительство, или многоразличнѫ прѣмѫдрость, явленнѫ-тѫ въ устроеніе на царство-то Божіе".

§ 7. Съставны-тѣ части.

Оттука сами по себеси ся опрѣдѣлявѫтъ двѣ главны съставны части на Догматическо-то Богословіе:

Часть I — ученіе за Тріединный-тъ Богъ.

Часть II — ученіе за Божіе-то домостроительство.

Пьрва-та отъ тія части, главна-та и основна-та, е собственно и по прѣймѫщество Богословіе, начало и верхъ на Богословіе-то; втора-та е Богословіе примѣнително, кое-то съзрцава Бога въ Неговы-тѣ дѣйствія во вселеннѫ тѫ и Царство-то Божіе [1]).

§ 8. Важность-та на Догматическо-то Богословіе.

Догматическо-то Богословіе е пьрва-та, най главна-та и най важна-та наука отъ всичкы-тѣ богословскы наукы. Защото

а) Въ догматы-тѣ собственно ся съдържава основаніе-то и сѫщность-та на святѣйшѫ-тѫ Христовѫ религіѫ, какъ на божественно откровеніе; а христіанско-то нравоученіе е слѣдствіе на догматы-тѣ, богослуженіе-то — е израженіе на исты-тѣ догматы въ видимы знакове и дѣйствія, другы-тѣ богословскы наукы отчасти съставлявѫтъ само матеріалъ (вещество) за догматикѫ-тѫ, отчасти ся занимавѫтъ съ приложеніе на догматы-тѣ врьхъ дѣло. Споредъ това

б) Безъ да знае догматы-тѣ и безъ да има человѣкъ вѣрѫ въ тѣхъ, неможе да познае и усвои всичкѫ-тѫ Христовѫ религіѫ, а слѣдователно не е возможно да има участіе въ оныя добрины, кои-то она е даровала. Тъй оправданіе-то и спасеніе-то на человѣка зависи, споредъ Апостола отъ вѣрованіе-то отъ сърдце и исповѣданіе съ уста на догматы-тѣ на Евангеліе-то: *сердцемъ бо вѣруется въ правду усты же исповѣдуется во спасеніе* (Рим. 10, 10,). Напрѣдъ, незнайки догматы-тѣ и не имѣйки вѣрѫ, или лошаво знайки и не имѣйки правѫ и твърдѫ вѣрѫ, не е возможно да бѫде добъръ, дѣятеленъ христіанинъ, понеже не е возможно да има нито надлежаще познаніе на Христіанскы-тѣ дължности,

---

[1]) Тъй обыкновенно раздѣляли ученіе-то за догматы-тѣ и дрѣвны-тѣ отци на Цьркѫ-тѫ, напр. Григорій Богословъ. глѣд. слово на Св. Пасху. 45.

пито пакъ дължно побужденіе за тѣхно-то испълненіе: *безъ вѣры не возможно угодити Богу*, Казува Апостолъ-тъ (Евр. 11, 6). Ѐто защо

в) Св. Цѣрква, кога пріима въ свои-тѣ нѣдра новы членове, непрѣмѣнно иска отъ нихъ прѣдварително познаніе на догматы-тѣ и исповѣданіе на вѣрж-тж си, и тогыва, кога тѣрпи въ нѣдра-та си грѣшници противъ заповѣди-тѣ, отлучава отъ себеси невѣрны-тѣ и зловѣрны-тѣ, какъ мрѣтвы и гнилы членове. Такимъ образомъ Догматическо-то Богословіе трѣба да ся изучава съ особенно тщаніе и вниманіе.

НА

ДОГМАТИЧЕСКО-ТО БОГОСЛОВІЕ

ЧАСТЬ I.

—

§ 9. Съдържаніе и раздѣленіе.

Пьрва-та часть на Догматическо-то Богословіе съдержа въ себѣ ученіе-то за Тріединый-тъ Богъ. Сѫщность-та на това ученіе залючавася въ слѣдующщы-тѣ слова на символъ-тъ на Св. Аѳанасія Александрійскаго: „Вѣра каѳолическая есть сія, да единаго Бога въ Троицѣ и Троицу во единицѣ почитаемъ, ниже сливающе упостаси, ниже существо раздѣляюще". Оттука ся види, чи ученіе-то за Тріединаго Бога състои отъ двѣ отдѣленія: 1) отъ ученіе-то за Бога какъ Единаго по сѫщество-то. и 2) отъ ученіе-то за тритѣ Лица на Прѣсвятѫѭ Троицѫ.

Пьрво отдѣленіе.

Ученіе за Бога какъ единаго по сѫщество-то.

§ 10. Истинна-та Божія бытіа.

Пьрва-та и основна истина на всичкы-тѣ истины и на всяко знаніе е тя, чи сѫществува БОГЪ — най высочайше, безконечно и най съвьршеннѣйше Сѫщество, чрѣзъ кое-то ній живѣемы, движемыся и сѫществувамы (Дѣян. 17, 18), и отъ кое-то всичко зависи, — и увѣрѣнность-та въ тѫзи истинѫ е най непоколебима (непоклатима) и несумнѣнна. Защото

а) Мысль-тѫ за това высочайше Сѫщество человѣкъ-тъ носи въ глѫбинѫ-тѫ на душѫ-тѫ си. Она е прирождена на разумъ-тъ, и изражавайкися въ стрѣмленіе-то му къмъ истинѫ-тѫ, толькозь сѫщественно принадлежи нему, щото съставлява необходимый-тъ

признакъ на разумность-тѫ, понеже безъ мыслѭ за Бога разумѣтъ не може да разумѣе нито себе си, нито пакъ другы-тѣ прѣдметы; за неѭ проповѣдува совѣсть-та, коя-то съ имя-то на высочайше-то Сѫщество внушава вынагы на человѣка, добро-то и го отвращава отъ лошаво-то, одобрява и награждава за едно-то, осѫждава и наказува за друго-то, и такимъ образомъ праве человѣкъ тъ да бѫде сѫщество нравственно; за неѭ говори сърдце-то, кое-то като не си удовлетворява съ нищо конечно (кое-то има край на бытіе-то си), въ Бога, какъ най высочайше-то и безконечно-то добро, иска свое-то спокойствіе и блаженство.

б) Вселенна-та сосъ сѫществованіе-то си, устройство-то, порѣдокъ-тъ и красотѫ-тѫ, како въ цѣлый-тъ си съставъ, тъй и во всякѫ единѫ часть, навсѣкъдѣ истотъй показува слѣды на прѣмудрѫ-тѫ и всемогущѫ рѫкѫ на Творца и Промыслителя — Бога, кой-то всичко направилъ и всичко сохранява, и безъ когото како ничто не е могло да произлѣзе, тъй неможе и да продължава сѫществованіе-то си.

в) Вѣра-та въ Бога и чувство-то на зависимость-тѫ отъ Него соврѣменны сѫ на человѣческый-тъ родъ, сѫществовали во всички-тѣ врѣмена во всички-тѣ страны и во всички-тѣ народы; и израженіе-то на тѣхъ въ благоговѣйно почитаніе на това най высочайше Сѫщество, или *религія-та* вынагы съставляла е необходимѫ припадлежность на всички-тѣ человѣчески общества, просвѣщенны и непросвѣщенны, дивы и образованны.

г) Наконецъ Свящ. Писаніе открыва истинѫ-тѫ на Божіе-то бытіе въ най първы-тѣ си слова, прѣдставлявайки Бога, какъ всемогущій Творецъ на вселенѫ-тѫ: *въ началѣ сотвори Богъ небо и землю* (Быт. 1, 1); а по̀ патамъ открыва слѣды-тѣ на Божествено-то промышленіе, на разнообразны явленія и безбройны Божіи благодѣянія на человѣци-тѣ. Обаче въ Свящ. Писаніе тазь истина ся прѣдставлява толкозь извѣстна и свойственна на человѣци-тѣ, щото не е нужно до ся доказува, и само безумный-тъ, и притомъ само въ сърдце-то си, може да ся усѫмни въ неѭ: *рече безумень въ сердцѣ своемъ: нѣсть Богъ* (Пс. 13, 1).

§ 11. Непостижимость-та на Божіе-то сѫщество.

Но что нѣщо е Богъ? Другы-тѣ науки начинявѫтъ сосъ опрѣдѣленіе на прѣдметъ-тъ си: а ній смы дължны да почнемы сосъ глѫбочайше благоговѣніе прѣдъ безконечный-тъ прѣдметъ на

нашѫ — тѫ наукѫ и смиренно сознаніе, чи опрѣдѣленіе за Него нѣма. Пьрво познаніе за Бога подирь Негово-то бытіе, е това, чи Онъ е непостижимъ. *Или слѣдъ Господень обрящеши? или въ послѣдняя достигль еси, яже сотвори Вседержитель? Се крѣпкій и великій, и не увѣмы* (Іов. 36, 26. 11, 7). *Онъ живетъ во свѣтѣ неприступнѣмъ. и Его никтоже видѣлъ есть отъ человѣкъ, ниже видѣти можетъ* (1 Тим. 6, 16). Дору за высши-тѣ духовны силы, споредъ думы-тѣ на Св. Григорія Богослова непостижимо е Божіе-то сѫщество, причина-та на това ся заключава въ само-то безконечно Божіе сѫщество, равно како и въ сѫщество-то на нашій-тъ и всякый сътворенъ духъ: защото ако несумнѣнно Богъ сѫществува, то Онъ не е другояче освѣнъ безконечно Сѫщество; а безконечно-то щѣше да прѣстане да бѫде безконечно, ако конечно-то ще можеше да Го обнеми и постигне; постижимость-та за Него щѣше да е ограниченіе [1]).

§ 12. Необходимость-та на познаніе-то за Бога.

Обаче ако и да е непостижимъ Богъ за насъ по сѫщество-то си, но не по̀ малко Онъ е прѣдметъ на наше-то познаніе, и при томъ най пьрвъ и най необходимъ. Познаніе-то за Бога е: а) най Священнѣйшій дългъ на человѣка. Богъ е Творецъ, Господь, Промыслитель и высочайшій Благодѣтель на человѣка, чрѣзъ Него ній живѣемы, движемыся и сѫществувамы споредъ Апостолъ-тъ (Дѣян. 17, 28). За что да не Го знае разумно-то сѫщество — человѣкъ-тъ, кого-то Онъ надарилъ сосъ силы и способности на познаніе? б) Най высочайше-то добро на человѣкъ-тъ *Се есть животъ вѣчный: да знаютъ Тебе еднаго истиннаго Бога, и Его же послалъ еси Іисусъ Христа*, казува нашій-тъ Спаситель (Іоан. 17, 3). Сосъ думѫ-тѫ *животъ* знаменува тука всецѣло удовлетвореніе на всичкы-тѣ най высокы потрѣбности и стрѣмленія на человѣческѫ-тѫ душѫ: животъ за умъ-тъ, животъ за волѭ-тѫ, животъ за сьрдце-то. Безъ познаніе за Бога не може человѣкъ да има тойзи животъ за душѫ-тѫ си: Защото нѣма истина за умъ-тъ, нѣма добро за волѭ-тѫ, нѣма блаженство за сьрдце-то. Богъ е *источникъ живота* за нашій-тъ духъ (Пс. 35, 10).

---

[1]) Слово 38 и 45.

§ 13. Возможность-та за Богопознаніе-то.

Но ако е необходимо намъ за да знаемы Бога, то безъ сумнѣніе, тава е и возможно. Познаніе-то за Бога е возможно а) при помощь на *естественный-тъ* начинъ, б) *откровенный-тъ* начинъ.

§ 14. Естественный-тъ начинъ на Богопознаніе-то.

Естественный-тъ начинъ на Богопознаніе-то е онзи, кой-то Богъ е дарувалъ на человѣка първоначално при само-то негово сътвореніе, и заключавася, отъ еднѫ странѫ, во внѫтрѣшнѭ-тѫ неговѫ природѫ въ образъ-тъ и подобіе-то Божіе, съ кои-то е украшена негова-та душа, и по кои-то неговый-тъ разумъ въ само-то си сѫщество има стрѣмленіе къмъ высочайшѫ-тѫ истинѫ — Бога; отъ другѫ странѫ въ вънкашнѭ-тѫ природѫ, коя-то окрѫжава человѣкъ-тъ, въ коіѫ-то, какъ въ великѫ нѣкоіѫ книгѫ, съ явственны и живы письмена проповѣдувѫтся повсѣкъдѣ безконечны-тѣ съвьршенства на нейный-тъ Творецъ и Промыслитель — Богъ. За тойзи начинъ на Богопознаніе-то чрѣзъ внѫтрѣшнѭ-тѫ и внѣшнѭ природѫ, кой-то е достѫпенъ на человѣкъ-тъ и независимо отъ Откровеніе-то, и чрѣзъ кой-то дѣйствително мнозина отъ языческытѣ мѫдреци добыли нѣкоиси познанія за Бога, согласны съ истинѫ-тѫ, ясно казува Апостолъ Павелъ! *розумное Божіе явь есть въ нихъ* (сирѣчь въ язычници-тѣ): *Богъ бо явилъ есть имъ. Невидимая бо Его отъ созданія міра, твореньми помышляема, видима суть, и присносущная сила Его и Божество* (рим. 1, 19, 20), тъй щото, споредъ истѫ-тѫ тѫзи причинѫ, язычници-тѣ, кои-то непознали по тойзи начинъ Бога, какъ казува истый-тъ Апостолъ, *безовѣтны сѫ* [1]).

§ 15. Недостаточность-та на естественный-тъ начинъ на Богопознаніе-то.

Обаче, отъ само-то врѣмя, кога подналъ человѣкъ-тъ естественный-тъ начинъ на Богопознаніе-то станалъ много недостаточенъ за да сообщи на человѣци-тѣ истинно и пълно богопознаніе. Защото

---

[1]) Ржководейвися сосъ естественный-тъ начинъ на Богопознаніе-то, нашій-тъ Разумъ восхожда къмъ него, како обыкновенно ка-

повръжденіе-то проникло всичкѫ-тѫ природѫ на человѣкъ-тъ, затмило въ него чърты-тѣ на Божій-тъ образъ, помрачило разумъ-тъ му и багоначъртанно-то въ него понятіе за Бога, и го уклонило отъ истинѫ-тѫ къмъ лъжѫ и заблужденіе. За това несумнѣнно удостовѣрава насъ исторія-та. Понятія-та за Божество-то, каквы сѫ имали человѣци-тѣ, быдейки оставленны съ собственны-тѣ си силы въ дѣло-то на богопознаніе-то, сѫ двоякы: а) народны, б) философскы. а) народны понятія сѫ были во всичкы врѣмена, отъ еднѫ странѫ, мощне разнообразны до противорѣчіе, а отъ другѫ — мощне недостаточны и нелепы. Мысль-та за Божіе-то единство почти съвършенно изгубена была у дрѣвны-тѣ народы и вмѣсто неіѫ было вѣрованіе въ много богове (полиѳеизмъ). Человѣци-тѣ зели да обоготворявѫтъ отъ всѣкый родъ сотворенны сѫщества, тъй щото, како прѣхубаво казалъ нѣкойси, всичко у нихъ было богъ, освѣнъ единый-тъ Богъ [1]). Едни воздавали божескѫ честь на небесны-тѣ свѣтила (сабеизмъ); другы пакъ боготворили стихыи-тѣ и произведенія-та на землѭ-тѫ (фетишизмъ); третьи — животны-тѣ, звѣрове дору гадове (Ζωολατρία); четвертыи — человѣци, знамениты за дѣла, или умъ-тъ, за благодѣянія (Ἀνθρωῶολατρία); пятый — добры или злы духове (Δαιμονολατρία); шестыи — отвлеченны понятія, прѣдставленны-тѣ въ символическы изображенія — славѫ, счастіе, богатство, добродѣтель дору различны страсти и пороци. За най образованны народы въ дрѣвность-тѫ ся почитѫтъ Грьци-тѣ и Римляны-тѣ: но у тѣхъ ній глѣдамы смѣсь отъ всичкы-тѣ родове на идолопоклонство-то, и господствуіѫщый-тъ былъ обоженіе на человѣци — Юпитеръ съ подчиненны-тѣ нему богове; и тія сѫ были най безпѫтны-тѣ и безнравственны сѫщества, олицѣтворенны страсти и пороци, како гы изображавѫтъ сами языческы-тѣ писатели [2]). А понеже отъ понятія-та за божество-то зависи въ религіѭ-тѫ и богослуженіе-то и нравственность-та на человѣци-тѣ: съобразно съ това, религіозны-тѣ обычаи и обрѣды у язычници-тѣ сѫ были най нелѣпы, суевѣрны, безстудны и часто без-

зувѫтъ прѣзъ три пѫтища: 1) *прѣзъ пѫть-тѫ на причинность-тѫ* (via causalitatis), кога съвършенства, кои-то ся запикасувѫтъ въ твари-тѣ, приписувѫ на Творецъ-тъ (напр. Пс. 93, 9), 2) *прѣзъ пѫть-тѫ на отрицаніе - то* (via negationis), кога несъвършенства, свойственны на твари-тѣ, отрицава отъ Творца (напр. Числ. 23, 19), 3) *прѣзъ пѫть-тѫ на прѣвосходство-то* (via eminentiae), кога съвършенства, кои-то ся приписувѫтъ на Бога возвышава въ безконечнѫ степень. [1]) Боссюетъ. [2]) Исіодъ, Омиръ, Овидій въ свои-тѣ прѣвращенія.

человѣчны и звѣрскы, како напр. приносили въ жертвѫ человѣци. Истотъй и народна-та нравственность, рѫководима отъ примѣръ на таквы мнимы богове, трѣбало да бѫде както и была безпѫтна и развращена, б) Понятія-та за Бога на мѫдреци-тѣ и философы-тѣ, зко нѣкакси и да сѫ были по̀ добры, обаче далеко несъвършенны, несогласны между себе и часто сѫ были погрѣшительны. Исторія-та на Философіѭ-тѫ рѣшительно подтвьрждава онова, кое-то казалъ Цицеронъ: „Нѣма ни една нелѣпость, коѭ-то да не сѫ учили философы-тѣ“. Дрѣвны-тѣ языческы мѫдреци отчасли съдьржавали исты-тѣ вѣрованія, каквы е ималъ народъ-тъ, а отчасти притуряли къмъ тѣхъ новы заблужденія. Нѣкои пакъ падали въ паѳеизмъ, кой-то признавалъ всичко за Богъ: другы въ матеріализмъ, кой-то отвьргавалъ бытіе на всяко духовно нѣщо; другы въ дуализмъ, кой-то допущалъ двѣ начала — добро и зло; нѣкои наконецъ въ сумнѣніе во всичко дору и въ безбожіе. По̀ харны-тѣ мѫдреци ако и да достигали до по̀ добры понятія, но самичкы они сѧ колебали и сумневали и съ това ясно показували, чи собственны-тѣ имъ силы сѫ недостаточны въ дѣло-то на богопознаніе-то и чи имѫтъ нуждѫ отъ высочайшѫ помощь [1]). Новѣйши-тѣ мѫдреци хвалѩтся, чи разумѣтъ сега ся усъвьршенствовалъ и самичакъ може удовлетворително да познае Бога. Но това е съвършенно несправедливо. Само оныя отъ най новы-тѣ по̀ харно философствувѫтъ, кои-то заимствувѫтъ понятія-та си отъ Откровеніе-то, а другы, и най знамениты-тѣ, повторѩтъ исты-тѣ заблужденія, само въ новъ видъ, каквы были въ дрѣвность-тѫ (напр. особенно паѳеизмъ-тъ). А това ще каже, чи опытъ-тъ и исторія-та ясно оправдавѫтъ онова, кое-то казалъ за языческый-тъ міръ Св. Апостолъ Павелъ: *разумѣвше Бога, не яко Бога прославиша или благодариша, но осуетишася помышленіи своими, и омрачися неразумно е҃хъ сердце: глаголющеся быти мудри, обьюродѣша, и измѣниша славу нетлѣннаго Бога въ подобіе образа тлѣнна человѣка и птицъ и четвероногъ и гадъ* Срим. 1, 21 — 23).

§ 16. Свьрхъестественный-тъ начинъ на богопознаніе-то.

И тъй возможность-та на истинно-то богопознаніе трѣба да

[1]) Valde optandum, utaliunde lux major adjulgeat. **Socrat** Necesse est expectare, donec discatur, **Plato.**

има друго, най надежно основаніе, и необходимъ е за человѣкъ-тъ свърхъестественный-тъ начинъ зада познае Бога., Тойзи начинъ е и дарованъ намъ: това е Божіе-то откровеніе спърва прѣзъ пророцитѣ, а подирь прѣзъ самый-тъ воплощенъ Сынъ Божій — Спаситель-тъ нашъ Іисусъ Христосъ и Духъ Святый: *многочастно и многообразно древле Богъ глаголавый отцемъ во пророцѣхъ, въ послѣдокъ днiй сихъ глагола намъ въ Сынѣ* (Евр. 1, 1. 2.). *Бога никтоже видѣ никогдаже. Единородный Сынъ, сый въ лонѣ отчи, Той исповѣда* (Іоан. 1, 18). *Вѣмы, яко Сынъ Божій пріиде и далъ есть намъ свѣтъ и разумъ, да познаемъ Бога истиннаго* (1 Іоан. 5, 20). *Намъ Богъ открылъ есть Духомъ своимъ: Духъ бо вся испытуетъ, и глубины Божія* (1 Кор. 2, 10).

§ 17. Свойства-та на откровенно-то Богопознаніе.

Познаніе-то за Бога, кое-то съобщава намъ свърхъестественный-тъ начинъ — чрѣзъ откровеніе-то на Сына Божія и Духа Святаго,

а) е несъмнѣнно и нелъжно: защото Іисусъ Христосъ казува за Себеси: *Азъ есмь истина* (Іоан. 14, 6), истотъй и Духъ Святый, кой-то говорилъ прѣзъ Пророци-тѣ и Апостолы-тѣ, е *Духъ истины* (Іоан. 14, 17); а отъ изворъ-тъ на истинѫ-тѫ може да проистекава само истина;

б) е съвършенно и единственно, какво именно е нужно за человѣкъ-тъ въ сегашно-то негово състояніе; оно е съвършенно довольно за истинно-то добро и вѣчно наше спасеніе, и може да удовлетвори всичкы-тѣ най высокы потрѣбности на нашій-тъ духъ: на разумъ-тъ да докаре свѣтъ, на волѭ-тѫ силѫ, на сърдце-то покой. Обаче при това

в) Има прѣдѣлы, кои-то ограничавѫтъ и отличавѫтъ отъ бѫдѫще-то познаніе за Бога, обѣщаемо намъ въ другый-тъ животъ. Тія прѣдѣлы ап. Павелъ опрѣдѣлява така: *видимъ нынѣ якоже зерцаломъ въ гаданіи, тогда же лицемъ къ лицу: нынѣ разумѣю отчасти, тогда же познаю, яко же познанъ бых* (1 Кор. 13, 12); *вѣрою ходимъ, а не видѣніемъ* (2 Кор. 5, 7). Слѣдователно сегашно-то наше познаніе за Бога а) е *частно*, а не цѣло, въ сравненіе съ онова, кое-то ще ся даде намъ въ вѣчность-тѫ, кога еже отчасти упразнится, и нiй ще познаемъ Бога пò напълно — узримъ Его якоже есть (1 Іоан. 3 2); б) не

е съвършенно ясно, защото е познаніе чрѣзъ *вѣрѫ*, а въ бѫдѫщій-тъ животъ *вѣра-та упразднится* и ще бѫде *видѣніе*, или непосрѣдственно *созерцаніе* на Бога лицемъ къ лицу.

§ 18. Божіи-тѣ имена, какъ начало за съставленіе на нѣкакво понятіе за Бога.

За да съставимъ нѣкакво понятіе за Божіе-то сѫщество най напрѣжь естественно е да ся обърнимъ къмъ имена-та, каквы Божественно-то Откровеніе приписува Богу; и при това за тѫзи цѣль трѣба да обърнимъ вниманіе собственно на оныя имена, кои-то изражавѫтъ не само частны-тѣ Божіи свойства, но и само-то Божіе сѫщество, таквы Божіи имена споредъ мнѣніе-то на Св. Григорія Богослова[1]) и Св. Іоанна Дамаскина, сѫ:

1) *Іехова*, יהוה съ кое-то Богъ особенно Самъ наричалъ Себеси, *Азъ Іехова, сіе Мое имя* (Ис. 42, 8). и *Ехье* אהיה по старо-български *Сый*. Това имя самъ Богъ открылъ на Моисея, кога казалъ за Себе си: *Сіе Мое имя есть вѣчное* (Иск. 3, 13 — 15). Тія многознаменателны двѣ имена имѫтъ едно знаменуваніе: знаменувѫтъ *сѫщество или бытіе*, но бытіе по прѣимущество, вонъ отъ всичкы-тѣ прѣдѣлы, безконечно и най съвършенно, самобытно и независимо, вѣчно и неизмѣняемо. Споредъ изясненіе-то на Св. Іоанна Дамаскина, имя-то *Сый* изражава, чи Божіе-то сѫщество е какъ бы нѣкоя глѫбина безконечна и безпрѣдѣльна; а споредъ думы-тѣ на Св. Григорія Богослова, знаменува, чи Богъ е безпрѣдѣльно и безконечно море на сѫщность-тѫ. кое-то прѣвышава всякѫ мысль за врѣмя-то и природѫ-тѫ. Слѣдователно тія имена давѫтъ ни понятіе за Божіѭ-тѫ сѫщность.

2) Въ Новый-тъ Завѣтъ усвоявася Богу наименованіе на *Духъ*. *Богъ есть Духъ* (Іоан. 4, 24); *Господь Духъ есть* (2 Кор. 3, 17). Тая дума изражава не само сѫщность-тѫ, но и Божій-тъ *животъ*. Като съвокупимъ наедно тія знаменуванія ній можемъ да съставимъ слѣдуѭще-то понятіе за Бога: „Онъ е Духъ, кой-то има безконечнѫ и най съвършеннѣйшѫ сѫщность, безконеченъ и най съвършеннѣйшій животъ“, При това понятіе за Бога въ сѫщество

---

[1]) Слово на Св. Григорія Назіан. 36 на Великъ-День. Изложеніе на православн. вѣрѫ кн. 1. Гл. IX. (по рус. прѣвод.) Другы Божіи имена, кои-то ся употрѣбляваѫтъ въ Св. Писаніе и изражаваѫтъ частны-тѣ Божіи Свойства сѫ: אל, אלוה, יה, אדוני, שדי, עליון.

то Му Св. Писаніе присоединява ѣще чърты, кои-то Го опрѣдѣлявѫтъ въ дѣятельность-тѫ Му, кога прѣдставлява повсѣкъдѣ, чи Онъ е Творецъ и Промыслитель на вселенѭ-тѫ. Отъ тука слѣдува пѡ пълно за Бога слѣдующе-то понятіе. „Онъ е Духъ, кой-то има безконечнѫ и най съвършеннѣйшѫ сѫщность и животъ, Творецъ и Промыслитель е на вселенѭ-тѫ“.

§ 19. Раздѣленіе на ученіе-то за Божіи-тѣ свойства.

Нѣкои отъ Божіи-тѣ свойства принадлежѫтъ на Неговѫ-тѫ сѫщность, другы на живота Му, а другы пакъ — на тѫѭ и другый-тъ съвокупно. И тъй при разсѫжденіе-то за Божіи-тѣ свойства дължны смы да кажемъ: а) за свойства-та на Божіѭ-тѫ сѫщность, б) за свойства-та на Божій-тъ животъ, в) за свойства-та, кои-то принадлежѫтъ съвокупно на сѫщность-тѫ и Божій-тъ животъ.

1) За свойства-та на Божіѭ-тѫ сѫщность.

§ 20. Свойства-та на Божіѭ-тѫ сѫщность.

Какъ духъ, кой-то има сѫщность безконечнѫ и най съвършеннѣйшѫ, Богъ е сѫщество 1) най просто и най чисто, 2) самосѫщее и независимо, 3) вездѣприсѫщее, 4) вѣчно и неизмѣняемо.

§ 21. Простота-та.

Богъ е сѫщество най просто и най чисто. Простота-та или чистота-та на Божіе-то сѫщество състои а) въ това, чи въ Бога нѣма никаква вещественна сложность, чи Онъ е бытіе съвършенно безтѣлесно и не подлежи на никаквы чувства. Исто това утвърждава Св. Писаніе, кога Бога нарича *Духъ* (Іоан. 4, 24), нетлѣненъ (1 Тим. 1, 17, Рим. 1, 23), *Невидимъ* (въ исто-то 1, 20), тъй щото не е възможно да видѣ человѣкъ лице-то Му. *Не бо узритъ человѣкъ лице Божіе и живъ будетъ* (Исх. 33, 20. Іоан. 1, 17). Като прѣдопазува человѣци-тѣ отъ грубы чувственны понятія за Бога, оно казва: *не должны есмы нѣцевати подобно быти Божество злату, или сребру, или каменй художнѣ начертану и смышленію человѣчу*, (Дѣян. 17, 19), А коли Богъ ся нарича *свѣтъ* или *огнь* (1 Іоан, 1, 5. Евр. 12, 19. Второз. 1, 24, 9, 3); то въ тія названія изражавася, не чи Божіе-то сѫщество е по истинѣ свѣтъ или огнь, а внушавася

пакъ мысль за чистотѫ-тѫ на Божіе-то сѫщество, споредъ коіѫ-то оно подобно на най чистѣйшій прѣдметъ каковъ только ній знаемъ на земліѫ-тѫ — свѣтъ-тъ тука, и не търпѣ нищо нечисто, како огнь-тъ, Исто тъй, кога Онъ ся явилъ на Илія *во гласѣ хлада тонка* (въ тихо вѣтренно вѣяніе 3-цар. 19, 12), Богъ показалъ не сѫщество-то Си, а само тихость-тѫ и кротость-тѫ Си къмъ грѣшны-тѣ, кои-то Илія, по пламеннѫ-тѫ си ревность, щѣлъ да гы изгубе съ гладъ. Само по себе си ся разумѣва, како трѣба да ся разумѣвѫтъ и онизи мѣста на Св. Писаніе, кьдѣ ся приписувѫтъ Богу членове и дѣйствія человѣчески. Такво (анторопоморфизмъ) — человѣкообразность и има богоприличный разумъ. „Ако ся приписува Богу нѣщо тѣлесно, това ся казува символически и има най высокъ разумъ, казва Св. Дамаскинъ[1]).

Обаче б) простота-та на Божіе-то сѫщество състои не само въ исключеніе на всѣкаквѫ вещественѫ сложность, но и въ това, чи онъ не допуща никакво умственно сложеніе. Въ Бога нѣма родъ и различіе на видове, нѣма случайны принадлежности, и вообще нѣма въ Него дѣйствителна раздѣльность на свойства, и само ній, по слабость-тѫ на ума си, различавамы въ Него розличны свойства, самъ Онъ е съвършенно единство и тождество, най чистѣйшій и най простѣйшій Духъ. „Божество-то е просто и несложно, казва Св. Іоанъ Дамаскинъ; и тъй, ако несозданность-тѫ, безначальность-тѫ, безстѣлесность-тѫ, безсмьртіе-то, вѣчность-тѫ, благость-тѫ, зиждительнѫ-тѫ силѫ и подобны свойства въ Бога наричамы сѫщественны, отличительны признаци: тогыва Божество-то, быдейки съставено отъ только много свойства, ще бѫде не просто, но сложно; а това да утвьрждава нѣкой е крайно нечестіе. Всичко това трѣба да ся пріима вообще за всичко-то Божество, и при това тождественно и просто, и нераздѣльно и съвокупно« [2]).

Духъ есть Богъ, и иже кланяется Ему, духомъ и истиною достоитъ клапятися (Іоан. 4, 24). Богъ е свѣтъ и по́ чистъ отъ свѣтъ-тъ; слѣдователно, кой желае къмъ Него да ся приближе съ мысли-тѣ, желанія-та и дѣлата, дължанъ е да бѫде свѣтовиденъ, *Богъ есть огнь поядяй:* слѣдователно должны смы да служимъ Нему съ благоговеніе и страхъ (Евр. 12, 28).

---

[1]) излож. вѣры кн. 1, глав. XI. [2]) изл. вѣр. кн. 1, гл. IX и X.

§ 22. Независимость-та.

Богъ е Духъ самосѫщій или независимый. Независимость-та на Божіе-то сѫщество състои въ това, чи Богъ како бытіе-то Си, така и съвършенства-та Си има Самичакъ отъ Себе си; и за това Негово-то бытіе е необходимо, и Онъ не можи да не сѫществува. Това свойство и самъ разумъ-тъ трѣбува да прѣдположи въ Бога, като най отличительнѫ чьртѫ (характеръ) на Негово-то бытіе. — Защото Онъ въ рѣдъ-тъ на сѫщества-та, кои-то сѫ слугайны и зависящи, не може да ся успокои, но търси оттатъкъ на тѣхны-тѣ прѣдѣлы сѫщество необходимо и независимо: — а истотъй въ Св. Писаніе оно ся приписува Богу много ясно. Кога показува на Израильтяны-тѣ, кои-то не рѣдко впадали въ идолопоклонство, безконечно-то прѣвосходство на бытіе-то Си прѣдъ скудно-то сѫществованіе на идолы-тѣ, кои-то были заимствованы отъ художници-тѣ, Богъ казува: *да увѣсте и увѣруете Ми, и уразумѣете, яко Азъ есмь: прежде Мене не бысть ини Богъ, и по Мнѣ не будетъ* (43, 10). Сще *глаголетъ Богъ Израилевъ: Азъ первый и Азъ по сихъ, кромѣ Мене нѣсть Бога. Кто якоже Азъ?* (Исам. 44 6, 7). Спасительтъ Іисусъ Христосъ учи, чи Неговый-тъ Отецъ исто тъй, както и Онъ Самъ, *има животъ въ Себѣ си* (Іоан. 5, 26), Апостолъ Павелъ казува, чи на Бога никой нищо не е далъ: *кто разумѣ умъ Господенъ? или кто совѣтникъ Ему бысть? или кто прежде даде Ему, и воздастся Ему* (Рим. 11, 34, 35), и чи Богъ отъ нищо нѣма нѫждѫ: *не отъ рукъ человѣческихъ угожденіе пріемлетъ, требуя, что Самъ далъ всѣмъ животъ и дыханіе вся* (Фѣян. 17, 25).

Никой да немечтае за себѣси и да не ся надѣе на себѣ си: всичко е отъ Бога, както и мы самы. Кога ній угождавамы Богу, тогыва това за насъ е знаменательно и спасительно, а Богъ не губе и не добыва нищо отъ наши-тѣ услугы.

§ 23. Вездѣприсѫтствіе-то.

Богъ е Духъ вездѣсѫщій. Вездѣприсѫтствіе-то е такво Божіе свойство, по кое-то Богъ не подлежи на условія на пространство-то и ся нахожда всекъдѣ. Това Божіе свойство отъ единѫ странѫ само по себе си ся открыва отъ това, чи Богъ е сѫщество най просто и духовно, чуждо е на всѣкакваѫ сложность отъ части, кои-то ся

нахождѫтъ една вонъ отъ другѫ, и слѣдователно не може да ся ограничава или заключава въ нѣкаквоси пространство; а отъ другѫ странѫ ясно утвърждава Св. Писаніе. Тъй прѣмѫдрый Соломонъ казува въ молитвѫ-тѫ си къмъ Бога: *небо и небо небесе не довлѣютъ Тебѣ* (3 Цар. 8, 27). Самъ Богъ казува за Себеси чрѣзъ пророка Іеремія: *Богъ приближаяйся Азъ есмь, а не Богъ издалеча. Аще утаится кто въ сокровенныхъ, и Азъ не узрю ли его? рече Господь. Еда небо и землю не Азъ наполняю* (Іер. 23, 24)? Особенно ясно изображавѫтъ това свойство думы-тѣ на Псалмопѣвецъ-тъ: *камо пойду отъ Духа твоего, и отъ лица Твоего камо бѣжу? Аще взыду на небо, Ты тамо еси: аще сниду во адъ, тамо еси; аще возму крилѣ мои рано и вселюся въ послѣднихъ моря. и тамо бо рука Твоя наставитъ мя и удержитъ мя десница твоя* (Псал. 137, 7 — 10).

Какъ Богъ всѣкъдѣ ся нахожда, това е непостижимо за насъ, кои-то смы затворены въ прѣдѣлы-тѣ на пространство-то. Обаче само по себе си ся разумѣва, чи кога наричамы Бога вездѣсѫщъ, ній не разумѣвамы съ това, като да е Богъ разлитъ по всичко-то пространство на міра и ся нахожда по части въ различны неговы части; но утвърждавамы съ това, чи за Него совсѣмъ нѣма пространство и протяженіе, чи за Него всевозможно-то пространство, какво може наше-то въображзніе да прѣдстави вѫтрѣ и вънка отъ міръ-тъ не е нѣщо друго, освѣнъ една точка, коя-то нѣма никакво протяженіе. Св. Іоанъ Дамаскинъ казува: „трѣба да знаимъ, чи Богъ нѣма части, всичкый ся нахожда на всѣкъдѣ и всецѣло, — не съ нѣкоѭ часть въ извѣстнѫ часть ся намира, раздѣлявайкися какъ тѣла-та, но всичкый во всичко и всичкый выше надъ всичко“ [1]).

Господь е по всѣкъдѣ: слѣдователно дължны смы да Го прѣдвиждамы прѣдъ себе си выпагы (Псал. 15, 8, 9.), Това е най надѣжно-то срѣдство зада ходимъ неуклонно по добрый-тъ пѫть и да не ся колебаемъ въ живо-то упованіе на Него. *Аще пойду посредѣ сѣни смертныя, не убоюся зла, яко Ты со мною еси* (Пс. 22, 4).

§ 24. Вѣчность-та.

Богъ е Духъ вѣченъ и присносѫщенъ. Божія-та вѣчность въ

---

[1]) излож. Прав вѣр. кн. 1, гл. XIII.

това състои, чи Богъ нѣма ни начало ни конецъ на свое-то бытіе, и чи бытіе-то Си владѣе безъ никаквы врѣменны условія. Това свойство, кое-то явно става само по себе си изъ понятіе-то за независимость-тѫ на Божіе-то сѫщество, утвърждавѫтъ не малобройны мѣста на Св. Писаніе. Тука ся Онъ называва живущій во вѣки: *кляхуся десницею Моею и реку: живу Азъ во вѣки* (Втор. 32, 40); Богъ вечный; *и нынѣ не уразумѣлъ ли еси, ни ли слышалъ еси? Богъ вѣчный, Богъ устроивый концы земли не взалчетъ, ниже утрудится* (Исаія 40, 28); Царь вѣчный: *Господь Богъ истинен есть: той Богъ живущій и Царь вѣчный* (Іер. 10, 10), сѫщій въ родъ и родъ, отъ вѣка и до вѣка: *Господи, прибѣжище былъ еси намъ въ родѣ и родъ. Прежде даже горамъ не быти и создатися земли и вселенней, отъ вѣка и до вѣка Ты еси* (Пс. 89, 2 3); наричася пьрвый и послѣдній, кой-то е былъ, е и ще бѫде: *Азъ Богъ первый и въ грядущія Азъ есмь* (Ис. 4, 4). *Азъ первый и Азъ посихъ* (Ис. 44, 6); *святъ, святъ, святъ Господь Вседержитель, иже бѣ и сый и грядый* (Апок. 4, 8). Наконецъ Св. Апостолъ утвърждава, чи *само Онъ единъ има безсмьртіе* (Тим. 6 16). Защото ако и да е даровалъ Богъ безсмьртіе и на разумны-тѣ твари, кои-то Онъ сътворилъ, но тѣхно-то безсмьртіе е заимствовано, и ся простира само върхъ еднѫ странѫ на тѣхно-то бытіе, сирѣчь они нѣмѫтъ само конецъ на бытіе-то си, а начало имѫтъ [aparte post), но Богъ нѣма ни начало ни конецъ (a parte ante et a parte post).

Како Божіе-то вездѣприсѫтствіе не е разлитіе на Божіе-то сѫщество по всичко-то пространство, а е отрицаніе отъ него на всѣкаквы пространственны формы: тъй и Божія-та вѣчность състои не токмо въ това, чи Богъ нѣма ни начало ни конецъ на бытіе-то Си, но и въ това, чи за Него нѣма никаквы врѣменны формы нѣма нито прѣжде нито послѣ, нито утрѣ нито вчера, а само едно непрѣрывно сега. Онъ владѣе всичко-то Си бытіе не по части, не прѣемственно, но обнимава го отъедначь, какъ настояще-то и присѫще-то. Това нѣчто за наше-то прѣдставленіе, быдейки заключено въ формы на врѣмя-то, е непостижимо; обаче довольно утвърждава и изяснява това Псалмопѣвецъ-ть, кога казува: *тысяща лѣтъ прѣдъ очима твоима, Господи; яко день вчерашній, иже мимо иде, и стража нощная* (Пс. 89, 5); и ап. Петръ: *день единъ предъ Господемъ, яко тысяща лѣтъ, и тысяща лѣтъ яко день единъ* (2 Петр. 3, 8).

Вѣченъ и присносѫщенъ е Богъ: слѣдователѣно твърдо и целъжливо е возложено-то врѣхъ Него упованіе. Търси само вѣчно-то, а не врѣменно-то; стрѣмися къмъ безсмъртно-то, а не къмъ онова, кое-то е тлѣнно и минутно и не ся надѣвай на оногозь, на кого-то животъ-тъ е кѣкъ дымъ, какъ цвѣтъ польный.

§ 25. Неизменяемость-та.

Богъ е Духъ неизмѣняемъ. Божія-та неизмѣняемость въ това състои, чи Богъ не е причастенъ отъ прѣмѣны или прѣходы отъ единъ видъ на бытіе въ другы, ае секогашь единъ и истый-тъ. Това Божіе свойства ся нахожда въ най тѣснѫ свързкѫ съ вездѣприсѫтствіе-то и Божіѭ-тѫ вѣчность: Защото ако е Богъ вездѣ и има най съвършеннѣйше бытіе-то си непрѣемственно, а всичко отъединичь: то како Онъ може да ся измѣнява и прѣминува отъ едно състояніе въ друго? Между тѣмъ и Самъ Богъ свидѣтельствува за това свойство на бытіе-то Си, кога казува: *Азъ Господь Богъ вашъ, и не измѣняюся* (Мал. 3, 6). На друго мѣсто въ Св. Писаніе говореся: *не яко человѣкъ Богъ колеблется, ниже яко сынъ человѣческій измѣняется: Той глаголаше, не сотворитъ ли? речетъ, и не пребудетъ ли?* (Числ, 23, 19). *Въ началѣ Ты Господи, землю основалъ еси, и дѣла руку Твоею суть небеса. Та погибнутъ, Ты же пребываеши и вся яко риза обвештаютъ, и яко одежду свіеши я, и измѣнятся. Ты же тойжде еси, и лѣта Твоя не оскудѣютъ. Апостолъ Іаковъ свидѣтельствува*, чи Онъ *нѣма премѣненіе или преложеніе стѣнь.* (Іак. 1, 17).

Твореніе-то не нарушава Божіѭ-тѫ неизмѣняемость. Защото твореніе-то е произошло не внѫтрѣ въ Божіе-то сѫщество, а вонъ, и при това оно е произведено по исто-то вѣчно намѣреніе и Божіе опрѣдѣленіе, — защото за Бога не сѫществува врѣмя, а само во врѣмя ся е явило, — защото това е необходима форма на всѣко сътворенно нѣчто. Истотъй и оныя мѣста на Св. Писаніе, кѣдѣ Богъ ся прѣдставлява като да ся *расколява* (Быт. 6, 6. Цар. 15, 11), не доказува Божіѭ-тѫ неизмѣняемость, они изражавѫтъ само высшѫ-тѫ степень на Божіе-то негодованіе върху злы человѣци за крайно-то тѣхно развращеніе.

И тъй само на единого Бога можемъ да ся надѣямы, и само Нему дължны смы да служимъ и угождавамы со всич-

къ дѫшѫ. Само Онъ единъ е вѣчно неизмѣненъ; а всякъ человѣкъ е лъжливъ. Како самъ Богъ е непрѣложенъ, тъй и отъ насъ иска постоянство. Нека да не ся колебаемъ бѣ на десно, бѣ на лѣво . *Безуменъ яко луна измѣняется.*

2) За свойства-та на Божій-тъ животъ.

§ 26. Божій-тъ животъ.

Богъ не само е сѫщество, кое-то има най съвършеннѣише бытіе или сѫщность, но и Духъ, кой-то има най съвършенъ животъ. Св. Писаніе повсѣкъдѣ исповѣдува Бога живущаго. Така самъ Богъ часто ся кълне за животъ-тъ Си: *живу Азъ, глаголетъ Господь, не хощу смерти грѣшника* (1 ед. 33, 11. 27. 17, 16. 19). *Кляхся десницею Моею и реку: живу Азъ во вѣки* (Втор. 32, 40) и показува свой-тъ животъ като най сильно-то доказательство на Божество-то, а като недостатъкъ на животъ най ясно обличава лживость-тѫ на бездушны-тѣ и мьртвы языческы богове: *дѣла умодѣльниковъ вся сія: Господь же истинен есть, той Богъ живущій* (Іер. 10, 9. 10. Псал. 113, 11—15). Псалмопѣвецъ-тъ вика къмъ Бога: *возжада душа моя къ Богу крѣпкому живому; сердце и плоть моя возрадовастася о Бозѣ живѣ* (Пс. 41, 3. 83, 3), и Го нарича *источникъ живота* (Пс. 35, 10). Ап. Павелъ казува: *обратитеся къ Богу отъ идолъ, работати Богу живу и истину* (1 Сол. 1, 9).

§ 27. Свойства-та на Божій-тъ животъ.

Божій-тъ животъ ся проявлява 1) като най съвършеннѣйшій умъ, 2) като най съвършеннѣйша воля.

а) За Божій-тъ умъ.

§ 28. Божій-тъ умъ.

Священно-то Писаніе много ясно усвоява Богу разумъ. Оно Го нарича Богъ на разумы-тѣ: *Богъ разумовъ Господь* (1 Цар. 2, 3); Приписува Му прѣмѫдрость и разумъ: у Него *прѣмѫдрость и сила, у Того совѣтъ и разумъ* (Іов. 12, 13), и начало на всякый разумъ и знаніе: *Господь даетъ премудрость и отъ*

лица Его познаніе и разумъ (Прит. 2, 6).

§ 29. Прѣдметы на Божіе-то знаніе.

Прѣдметы на Божіе-то знаніе особенно е:

а) Само-то Божіе сѫщество: *Духъ Божій вся испытуетъ, и Глубины Божія* (1 Кор. 2, 10).

б) Всичко, что сѫществува. Именно, Богъ знае порѣдокъ-тъ на физическый-тъ міръ: *Самъ поднебесную всю надзираетъ, вѣдый яже на земли, вся яже сотвори, вѣтровъ вѣсъ и водъ мѣру* (1ов. 28, 24); *исчитаяй множество звѣздъ и всѣмъ имъ имена нарицаяй* (Пс. 146, 4), — и при това дору най малкы-тѣ подробности: *не пять ли птицъ цѣнятся пѣнязема двѣма? и ни едина отъ нихъ нѣсть забвена предъ Богомъ: но и власи главы вашея вси изочтены суть* (Лук. 12, 6, 71); и до най скрыты работы: *наг ад предъ Нимъ, и нѣсть покрывала пагубѣ* (1 ов. 26, 6); *той открываетъ глубокая и сокровенная свѣдый сущая во тьмѣ* (Дан. 2, 22); знае порѣдокъ-тъ на нравственный-тъ міръ; *предъ очима Божіима путіе мужа, вся же теченія его назираетъ* (Прит. 5. 21): *на всякомъ мѣстѣ очи Господни смотряютъ злыя же и благія* (Притъ, 15, 3); и при това до най малкы-тѣ подробности и до най скрыты-тѣ движенія на нашійтъ духъ: *Господи, предъ Тобою все желаніе мое, и воздыханіе мое отъ Тебе не утаися* (Пс. 37, 10). *Очи Господни тьмами темъ кратъ свѣтлѣйшіи солнца суть, прозирающіи вся пути человѣческія и разсмотряющіи въ тайныхъ мѣстѣхъ* (Сир. 23, 27). А особенно разително изображава Божіе-то знаніе отъ тѫзи страны Псалмопѣвецъ-тъ въ 138 Псаломъ: *Господи, искусилъ мя еси и позналъ мя еси. Ты позналъ еси сѣданіе мое и востаніе мое Ты разумѣлъ еси помышленіе мое издалеча. Стезю мою и уже мое Ты еси изслѣдовалъ, и вся пути моя провидѣлъ еси. Не утаися кость моя отъ Тебе, юже сотворилъ еси въ тайнѣ. Несодѣланное мое видѣсте очи Твои, и въ книзѣ Твоей вси напишутся* (ст. 1. 2. 3. 15. 26). Знае всичко-то поминало. Защото Богъ е Сѫдія на міръ-тъ, Кой-то ще воздаде всѣ киму споредъ работы-тѣ (рик. 2, 6. 16. 1 Кор. 4, 5); Знае настояще-то (сегашно); *вѣсть бо Отецъ вашъ небесный, яко требуетъ всѣхъ сихъ* (Мат. 6, 32); и бѫдѫще-то, за това служатъ за доказательство пророчества-та, кои-то въ точность сѫ ся испълни-

ли и ся испълнявѫтъ, тъй щото самъ Богъ показува на това, какъ на най ясный-тъ признакъ на Божеството-то Си, кой-то Го отличава отъ лъжливы языческы богове. *Возвѣстите намъ грядущая напослѣдокъ, и увѣмы. аще бози есте* (Ис. 41, 22. 23). Наконецъ знае всичко, что е возможно: *нарицаетъ несущая, яко сущая* (Рим. 5, 17); и условно-то бѫдще; *горе тебѣ Хоразине. горе тебѣ Виѳсаидо, яко аще въ Тирѣ и Сидонѣ быша силы были, бывшія въ васъ, древле убо во вретищѣ и пепелѣ покаялися быша* (Мат. 11, 21, глѣд. ѣще 1 ер. 38. 1 цар. 23). А отъ тука слѣдува, чи Божій-тѣ умъ е всевѣдущій.

§ 30. Образъ-тъ на Божіе-то вѣденіе.

Понеже Богъ сѫществува вънъ отъ прѣдѣлы-тѣ на врѣмя-то: то Божіе-то знаніе е най *простѣйше* сирѣчь онъ всичко знае не напрѣжь едво или друго подирь а отъединачь; въ едно дѣйствіе, тъй щото и само-то бѫдще за Него е прѣдметъ не на прѣдознаніе, а просто знаніе, като настоящее, и слѣдователно всичкы-тѣ пытанія и недоумѣнія, кои-то докачатъ отношеніе-то на Божіе-то знаніе къмъ бъдѫщи-тѣ свободны дѣйствія на разумны-тѣ сѫщества, съ това сами по себе си ся рѣшавѫтъ. Понеже Богъ е сѫщество най чисто и вонь отъ всичкы-тѣ формы на пространство: Негово-то знаніе е *непосрѣдственно*, сирѣчь онъ знае не съ помощь на чувства, не чрѣзъ понятія, не чрѣзъ умозаключенія, не чрѣзъ идеи, а всичко знае както е, съзърцава самы-тѣ сѫщности на вещи-тѣ. *Нѣсть тварь не явлена предъ Нимъ. вся же нага и обълвлена предъ очима Его* (Евр. 4, 13).

Ѣто истина. отъ една страна най утѣшительна за человѣкъ-тъ, а отъ друга — много страшна; утѣшително е това, чи Богъ знае всичкы-тѣ наши нѫжды и всичкы-тѣ немощи и скорбы, всичкы-тѣ мысли и сърдечны обѣты, и очи-тѣ Неговы вынагы и всѣкъдѣ глѣдѫтъ оныя кои-то търчѫтъ къмъ Него, неговы-тѣ уши секогашъ и всѣкъдѣ слушѫтъ тѣхны-тѣ молитвы. Но и страшно е това, чи Онъ испытува сърдца-та и утробы-тѣ. Не ще ся утаи отъ Него и всичко лошаво, кое-то быва въ тайна-та на наше-то сърдце. Не ще Го излъжимъ съ лицемѣріе. Страшно е да заставлявамы отъ свѣтъ по̀ чисты-тѣ очи Господни да глѣдѫтъ наши-тѣ скверны!

Б.) За Божіе-тѫ волѭ.

§ 31. Божія-та воля.

Имѣйки най съвършеннѣйшій умъ, Богъ има и най съвършеннѣйшѫ волѭ. Св: Писаніе во много мѣста казува за Божіѭ-тѫ волѭ: *Богъ нашъ на небеси и на земли, вся елика восхотѣ сотвори* (Псал. 13, 11). *Въ Немже и наслѣдницы сотворихомся; прежде наречени бывше по прозрѣнію Божію, вся дѣйствующаго по совѣту воли Своея.* (Еф. 1, 11.) *Богъ всѣмъ человѣкомъ хощетъ спастися и въ разумъ истины пріити* (1, Тим. 2, 4).

§ 32. Сама въ себѣ и въ свои-тѣ дѣйствія.

Божія-та воля сама въ себѣ е а) *вѣчна*, както е вѣчно и бытіе-то Му, и Неговы-тѣ исканья ся начинавѫтъ и не ся свършавѫтъ: нѧ защо св. Апостолъ казува, чи нiй смы прѣдопрѣдѣлены за спасеніе *прежде сложенія міра* (Еф. 1, 4) *и прежде лѣтъ вѣчныхъ* (2 Тим. 1, 9.); б) *неизмѣняема*, както е неизмѣняемо Божіе-то бытіе, и что едначь Богъ иска, това и вы. нагы иска: *совѣтъ Господенъ во вѣки пребываетъ* (Прит. 12-21); *Небо и земля мимоидетъ словеса же Моя не мимоидутъ* (Мат. 24, 35); в) *проста и една*, защото ся основува врьхъ най просто и най съвършенно Божіе знаніе, кое-то всичко обнимава отъедначь и непосрѣдственно; за това нѣма въ неѭ послѣдовательность и сложность отъ дѣйствія (актове), както у насъ, нѣма степени, но воля-та Му е заедно и дѣло. А чтó ся касае до дѣйствія-та на Божіѭ-тѫ волѭ, то они, по отношеніе-то къмъ насъ и къмъ паще-то познаніе могѫтъ да ся раздѣліѫтъ а) *на безусловны*, кога Богъ иска нѣчто, и исканье-то докарува въ испълненіе безъ всѣкаквы условія, напр. поискалъ да сътвори міръ, и сътворилъ; б) *условны*, кога Богъ иска, за да зависи нѣчто отъ извѣстны условія напр. иска спасеніе-то на человѣци-тѣ, да зависи отъ вѣрѫ-тѫ въ Іисуса Христа; в) *прямы* или положительны, кога Богъ непосрѣдственно и рѣшително иска нѣчто напр. добро, и г) *непрямы или отрицательны*, кога само непрѣпятствува и допуща да стане нѣчто, напр. Апостолъ-тъ казува: *предаде ихъ въ неискусенъ умъ творити неподобная* (Рим. 1 28),

§ 33. Главна-та чьрта (характеръ) на Божіѭ-тѫ волѭ е любовь.

Божія-та воля въ сѫщность-тѫ си не е друго нѣчто, освѣнъ най чистѣйша и съвьршеннѣйша *любовь*. За това въ Св. Писаніе думы-тѣ θέλημα и βουλὴ τοῦ Θεοῦ сѫ тождественны съ думы-тѣ χάρις и ἀγάπη; напр. въ Евангеліе-то отъ Іоанна 6, 39 и отъ Луки 7, 30 — основаніе-то на наше-то спасеніе ся нарича воля и съвѣтъ Божій: *се есть воля Пославшаго Мя, да все, еже даде Ми, не погублю отъ Него. Фарисеи и законницы совѣтъ Божій отвергоша о себѣ, не крещшеся отъ него;* — а въ 3, 16 на Евангеліе-то отъ Іоанна ся казува: *тако возлюби Богъ міръ, яко и Сына Своего единороднаго далъ есть* . . . . А най ясно тая истина ся открыва отъ това, чи Апостолъ Іоаннъ прямо нарича Бога любовь: *Богъ любы есть* (1 Іоан. 4, 8, 16).

§ 34. Прѣдметъ на Божіѭ-тѫ волѭ.

Пьрвъ, необходимъ и вѣченъ *прѣдметъ* на Божіѭ-тѫ любовь е безъ сѫмнѣніе Божіе-то сѫщество, какъ най высочайше-то добро, съвьршенство и красота. Това утвьрждава самъ Богъ въ Св. Писаніе, кога нарича Себе си ревнивъ. *Азъ есмь Господь Богъ твой, Богъ ревнитель* (Исх. 20, 5. Втор. 5, 9); *Богъ ревнивъ Господь Богъ твой посредѣ тебе* (Втор. 6, 15), и открыва, чи Онъ славѫ-тѫ Си никому не ѭ дава: *Азъ Господь Богъ, сіе Мое есть имя славы моея иному не дамь, ниже добродѣтелей моихъ истуканнымъ* (Ис. 42, 8, 48, 11). Напрѣдъ, по любовь-тѫ къмъ Самъ себе Си Богъ разумѣвася, люби и вситѣ твари, защото они изражавѫтъ Неговы-тѣ съвьршенствои возвѣщавѫтъ славѫ-тѫ Му. И ѐто тая на̀ любовь была онази животворна сила, коя-то побудила Бога да гы приведе отъ ничтожество въ бытіе. За тѫзь Божіѭ любовь къмъ твари-тѣ св. Писаніе проповѣдува повсѣкъдѣ; *тако возлюби Богъ міръ* (Іоан. 3, 16) . . . *Богъ богатъ сый въ милости, за премногую любовь Свою, ею̀же возлюби насъ* (Еф. 2, 4).

§ 35. Свойства-та на Божіѭ-тѫ волѭ.

Божія-та воля е 1) всесвята 2) всесвободна, 3) всемогуща, 4) прѣмѫдра, 5) всеблага, 6) всеправасѫдна, 7) истинна.

§ 36. Святость-та.

Высочáйша-та святость на Божіѫ-тѫ волѭ въ това състои, чи Богъ, како Самъ е съвършенно чуждъ отъ всяко зло и Нему е свойственно само едно добро, така и въ твари-тѣ одобрява единственно онова, кое-то е съобразно съ нравственный-тъ законъ, виновникъ-тъ на кого-то е Онъ Самъ, и ненавижда, всичко, что не е съобразно съ него. Св. Писаніе ясно учи, чи Богъ е святъ: *святъ, святъ святъ, Господь Савао҃въ* (Ис. 6. 3); *святи будите, яко Азъ святъ есмъ Господь Богъ вашъ* (Лев. 19, 21). чи никой не е толькозъ святъ, както Онъ: *нѣсть святъ, яко Господь и нѣсть праведенъ, яко Богъ нашъ, и нѣсть святъ паче Тебе* (1 Пар. 2, 2); чи Онъ не иска и ненавижда безаконіе *яко не хотяй беззаконія Ты еси, не преселится къ Тебѣ лукавнуяй, ниже пребудутъ беззаконницы предъ очима Твоима; возненавидѣлъ еси дѣлающія беззаконія* (Пс. 5, 5, 6); чи Онъ не ся искушава дору отъ зло: *Богъ нѣсть искушаемъ злымъ* (Іак. 6 13) и онъ е *свѣтъ и тмы въ Немъ нѣсть ни единыя* (1 Іоан. 1, 5).

Божія-та святость и насъ задължава да ся уподоблявамы Богу по святость-тѫ и чистотѫ на нравственный характеръ и животъ. *Будите совершенны, якоже Отецъ вашъ небесный совершенъ есть* — иска отъ насъ Спаситель.

§ 37. Свобода-та.

Высочайша-та свобода на Божіѫ-тѫ волѭ състои въ това чи Богъ не подлежи на никаквѫ необходимость и ся опрѣдѣлява въ дѣйствія-та Си токмо Самичакъ, безъ никаквы отъ странѫ побѫжденія. Това доказувѫтъ слѣдуѭщи-тѣ на Св. Писаніе мѣста: *вся елика восхотѣ Господь сотвори на небеси и на земли* (Пс. 13 4; 6). *Аще Самъ судилъ тако, кто есть рекій противу Ему? Самъ бо восхотѣ и сотвори* (Іов. 2 3, 13). *Вся сія*, казува Апостолъ-тъ за благодатны-тѣ дары, *дѣйствуетъ единъ и тойже Духъ, раздѣляя властію коемуждо, якоже хощетъ* (1 Кор. 12, 11). На друго мѣсто истый-тъ Апостолъ прѣдставлява Бога дѣйствующъ въ міръ-тъ истотьй свободно, какъ архитекторъ дѣйствува по отношеніе къмъ знаніе или скудѣльникъ по отношеніе къмъ калъ. *Еда речетъ зданіе создавшему е, почто мя сотворилъ еси тако? Или не имать власти*

скудельникъ на брении отъ тогожде смѣшенія сотворити овъ убо сосудъ въ честь овъ же не въ честь (рим. 9, 20. 21).

И тъй ѐто най хубавый-тъ отвѣтъ на пóголемѫ-тѫ часть на вопросы-тѣ, зачто тъй или иначе быва нѣчто въ свѣтъ-тъ; зачто онзи е богатъ, онзи сиромахъ, онзи има повече дарованія, а онзи пó малко. Така е угодно на всесвятѫ-тѫ Божіѭ волѭ. Читай Спасителевѫ-тѫ притчѫ за работници-тѣ въ лозе то (Мат. гл. 20).

§ 38. Всемогущество-то.

Всемогущество-то на Божіѭ-тѫ волѭ въ това състои, чи Богъ привожда въ испълненіе всичко, что е угодно на святѫѭ-тѫ и всесвободнѫ Неговѫ волѭ безъ всяко затрудненіе и прѣпятствіе. Св. Писаніе мощне часто приказува за Божіе-то всемогущество. Оно учи, чи за Бога всичко е возможно: *вѣмъ яко вся можеши, невозможно же Тебѣ ничтоже* (Иов. 42, 2); *не возможенъ у Бога всякъ глаголъ* (Лук. 1, 37); *не возможная же у человѣкъ возможна суть у Бога* (Лук. 18, 27); и чи Онъ всичко праве съ едно мановеніе на волѭ-тѫ си и съ еднѫ думѫ: *Богъ нашъ на небеси и на земли вся елика восхотѣ сотвори* (Пс. 113, 11); *Той рече и быша, повелѣ и создашася* (Пс. 32, 9).

Не услабѣвай въ никаквы обстоятельства зада уповаешь на Бога: Онъ може да праве всичко *по преизбыточеству, ихже просимъ или разумѣемъ*: (Еф, 3, 20) Праведникъ-тъ нѣма зачто да ся бои: *аще Богъ по насъ, кто наны?* Благоговѣй прѣдъ Бога и бойся отъ Него и смиравайся подъ крѣпкѫ-тѫ Му рѫкѫ.

§ 39. Прѣмѫдрость-та.

Прѣмѫдрость-та на Божіѭ-тѫ волѭ състои въ това, чи Богъ вынагы проявлява всемогущество-то Си съобразно со всесъвършеныйтъ Си разумъ, и слѣдователно избира како най хубавы-тѣ цѣли (намѣренія), така и най хубавы срѣдства да гы достигне. Това утвърждава Св. Писаніе, кога казува, чи токмо Богъ е *единъ прѣмѫдръ* (1 Тим. 1, 17), учи, чи *разуму Его нѣсть числа*

(Пс. 146, 5), чи всичко, что Онъ сторилъ е прѣмждро: *яко возвеличишася дѣла Твоя Господи, вся премудростію сотворилъ еси* (Пс. 103, 24). и удивлявася върхъ глѫбинѫ-тѫ на Божіѫ-тѫ прѣмждрость: *о глубина богатства и премудрости и разума Божія; яко не испытани судове Его и неизслѣдованы путіе Его. Кто разумѣ умъ Господень, или кто совѣтникъ ему бысть* (Рим. 11, 33, 34)?

Въ ржцѣ-тѣ Господни е твое-то жрѣбіе: вѣрвай, чи Господь всичко води къмъ по̀ добро, и води съ най хубавъ начинъ; никогашь не ропщи и не ся прѣдавай на нетърпѣливость. *Аще кто отъ васъ лишенъ есть премудрости, да проситъ отъ дающаго Бога всѣмъ не лицеспріемнѣ* (Іак. 1, 5), *се благочестіе есть премудрость, а еже удалятися отъ зла есть вѣдѣніе* (Іов. 28, 28).

§ 40. Благость-та.

Най-величайша-та благость на Божіѫ-тѫ воліѫ въ това състои, чи како Богъ самъ въ Себѣ си е най высочайше и безконечно добро и съвършенство, така и на тварі-тѣ Си дарува только много добро и съвършенство, колько ограниченна-та тѣхна природа може да вмѣсти. Св. Писаніе отъ всичко повече прославлява Божіѫ-тѫ благость а) относително къмъ всяко твореніе: *Благъ Господь всѣческимъ, и щедроты Его на всѣхъ дѣлѣхъ Его* (Пс. 144. 9). *Онъ даетъ пищу всякой плоти* (Пс. 135, 25); *даетъ скотомъ пищу ихъ, и птенцемъ врановымъ призывающимъ Его* (Пс. 146, 9); б) По отношеніе-то вообще къмъ человѣкъ-тъ Св. Писаніе Бога нарича *Отецъ* (Мат. 23, 9), отъ Кого-то дохожда *всякое даяніе благо и всякъ даръ совершенъ* (Іак. 1, 17), Кой-то *даетъ намъ вся обильно въ наслажденіе* (1 Тим. 6, 17). и Кой-то *Сына Своего не пощадѣ, но за насъ всѣхъ предалъ есть Его* (Рим. 8, 39, *да явитъ презельное богатство благодати Своея благостынею на насъ* (Еф. 2, 7); в) особенно по отношеніе-то къмъ грѣшны-тѣ: *Онъ сіяетъ солнце свое на злыя и благія, дождитъ на праведныя и неправедныя* (Мат. 5, 45). *Щедръ и милостивъ Господь, долготерпѣливъ и многомилостивъ* и проч. (Пс. 102, 8—13).

Трѣба тъй часто да благодаримъ Богу, како дышимъ. Неблагодарность-та и хладнокръвность-та къмъ Бога е най тяжекъ грѣхъ.

Бѫди и ты благъ къмъ всичкы, дору и къмъ врагы-тѣ, катко е Богъ добъръ дору къмъ неблагодарны-тѣ и злы-тѣ. Въ грѣховетѣ не ся отчаявай. Молися, кайся и прощавай и ще пріимешь прошкѫ.

§ 41. Правосѫдіе-то.

Высочайше-то Божіе правосѫдіе въ това състои, чи Богъ прѣдписува законы на разумны-тѣ твари, и като наблюдава строго за тѣхно-то испълненіе, награждава, или наказува. Освѣнъ понятіе-то за Божіѭ-тѫ святость и свидѣтельство-то на совѣсть-тѫ, кои-то ясно доказувѫтъ, чи Богъ е нашъ Законодатель и Сѫдія, това Божіе свойство ся раскрыва съ особенѫ силѫ въ Св. Писаніе. Оно а) учи, чи единственный-тъ *Законоположникъ нашъ е Богъ* (Іак. 4, 12), воля-та на Кого-то е *наша святость* (1 Сол. 4, 3); чи Онъ е *создалъ насъ на дѣла благія, яже прежде уготова да въ нихъ ходимъ* (Еф. 2, 10), и показува на данный-тъ намъ законъ *естественый: языцы, не имуще закона; естествомъ законная творятъ, иже являютъ дѣло законное написанное въ сердцахъ своихъ спослушествующей имъ совѣсти*, (Рим. 2, 14. 15), и *положительный-ветхый-тъ* кой-то, былъ даденъ на Израиля врьхъ Синайскѫ-тѫ горѫ, *новый-тъ*, кой-то написува благодать-та на Святый Духъ въ сърдца-та (Іер. 31, 33. Евр. 8, 8—11); таковъ единъ *законъ е святъ и заповѣдь свята и праведна и блага* (Рим. 7, 12). Св. Писаніе б) открыва, чи Богъ е *праведный нашъ Сѫдія* (2 Тим. 4, 3); чи Онъ е *праведенъ во всѣхъ путехъ своихъ* (Пс. 144, 17); *у Него нѣсть на лица зрѣніе* (Рим. 2, 11), и за това, кога Онъ ще дойде да сѫди свѣтъ-тъ, *тогива воздастъ комуждо по дѣяніямъ его* (Мат. 16, 27), — наградѫ за добры работы: *кійждо еже аще сотворитъ благое, сіе пріиметъ отъ Господа* (Еф. 6, 8), — дору за най малкы по видимому: *иже аще напоитъ единаго отъ малыхъ сихъ чашею студены воды, аминь глаголю вамъ не погубитъ мзды своея*, (Матѳ. 10, 42); наказаніе за лошавы работы: *скарбь и тѣснота на всяку душу человѣка творящаго злое* (Рим. 2, 9), дору за най малкы, по видимому: *глаголю бо вамъ, яко всяко слово праздное, еже аще рекутъ человѣцы, воздадятъ о немъ слово въ день судный* (Мат. 12, 36). Таквы сѫ награды-тѣ и наказанія Божіи, понеже и законы-тѣ, бывѫтъ или *естественны* или *поло-*

жителны. Естественны сѫ рѣдъ отъ добры или лошавы послѣдствія, кои-то самы по себе естественно истекавѫтъ отъ добъръ или лошавъ постѫпкъ, напр. спокойствіе на совѣсть-тѫ и здравье подирь честно поведеніе; безпокойство и разстроенно здравье сѫ слѣдствія на развратъ. *полажителны* сѫ рѣдъ отъ слѣдствія, соединенны съ постѫпкъ не необхвдимо, а по особенѫ Божіѫ волѫ, напр. за осѫжденіе на ближный-тъ болька и проч.

Страшно есть еже впасти въ руцѣ Бога живаго! Бѣгай отъ грѣхъ: защото онъ не иде самичакъ, а съ цѣлъ рѣдъ отъ гыбельны послѣдствія. *Праведныхъ же души въ руцѣ Божіей, не прикоснется ихъ мука; вмалѣ наказаны бывше великими благодѣтельствовани будутъ.*

§ 42. Истинность-та.

Божія-та истинность е несѫмнѣйна вѣрность и непрѣложность на Божіи-тѣ слова, обѣщанія и угрозы. Св. Писаніе ясно казува, чи *Богъ вѣренъ пребываетъ: отрещися бо Себѣ не можетъ* (2 Тим. 2, 13); чи *слова Его (сѫ) истина* (2 Цар. 7, 28. Іоан. 17, 17); чи обѣщанія-та Божіи, споредъ Апостолъ-тъ, сѫ *ей и амінь* (2 Кор. 1, 18. 20), угрозы-тѣ Неговы не сѫ лъжны: *не льститеся: Богъ поругаемъ не бываетъ* (Гал. 6, 7). Наконецъ за Божіѫ-тѫ истинность засвидѣтельствувала сама вѣчна-та Истина казувайки, чи по́ скоро *прейдутъ небо и земля, нежели слова-та Господни* (Мат. 5, 18).

И тъй *упованіе-то* на Бога не ще *посрами*. Но за това ще ся посрамѫтъ оныя, кои-то надѣвайкися безразсѫдно на Божіѫ-тѫ благость, чини имъ ся да видѫтъ въ Божіи-тѣ угрозы, кои-то осѫждавѫтъ грѣшници тѣ на вѣчны мѫкы, само едно прѣщеніе. . . . *Богъ поругаемъ не бываетъ.*

§ 43. Съвършеннѣйше согласіе на Божіи-тѣ свойства.

Божественны-тѣ съвършенства, како въ само-то Божіе сѫщество, така и проявлявайкися въ твари-тѣ при свое-то различіе не противорѣчѫтъ едно на друго, но по най съвършеннѣйшій начинъ сѫ согла-

сны по между си. Така а) высочайша-та Божія свобода е согласна съ высочайшѫ-тѫ прѣмѫдрость; за това Богъ избира не всичко, что е возможно, а само онона, что е согласно съ законы-тѣ на высочайшѫ-тѫ прѣмѫдрость. б) Божіе-то всемогущество е согласно съ святость-тѫ и наедно съ прѣмѫдрость-тѫ; за това Богъ дѣйствува не вынагы безусловно, а употрѣблява извѣстны срѣдства и слѣдува извѣстенъ порѣдъкъ. в) Божія-та благость е согласна съ правдинѫ-тѫ, а правдина-та съ благость-тѫ; за това они въ твореніе-то открываѫтся со строго разграниченіе. Такво взаимно отношеніе и единеніе на съвършенствата на Божіи-тѣ сѫщества наричася *согласіе на Божіи-ть свойства*. Псалмопѣвецъ-тъ прѣвосходно изражава това согласіе, кога казува, чи въ Бога *милость и истина срѣтостася, правда и міръ облобизастася* (Пс. 84, 11). А союзъ на всичкы-тѣ божественны съвършенства е безконечна-та *любовь Божія*. Това трѣба да имамы прѣдъ очи-тѣ си при всичкы-тѣ пытанія и недоумѣнія, каквы встрѣкявамы при разглѣдуванье-то на всяко едно отъ Божіи-тѣ свойства отдѣльно.

Свободѫ-тѫ умѣрявай съ благоразуміе; силѫ-тѫ и властьтѫ съ любовъ къмъ добро и со смиреніе; правдѫ-тѫ размѣсвай съ милость; милость-тѫ ограничавай съ правдинѫ; подражавай Богу, въ Кого-то всичко е въ най съвършено согласіе (стройность).

3) За Божіи-тѣ свойства, кои-то ся относѫтъ до сѫщность-тѫ на Божій-тъ животъ.

§ 44. Показаніе на тія свойства.

Отъ разглѣдуванье-то на безконечны-тѣ съвършенства на сѫщность-тѫ и животъ-тъ Божій само по себе ся открыва, чи такво едно най съвършеннѣйше сѫщество – Богъ е 1) безконечно великъ и славенъ, 2) безконечно блаженъ и 2) единъ.

§ 45. Божіе-то величіе и слава.

Обладаніе-то на безконечны, съ ничто несравненны съвършенства, съставлява *Божіе-то величіе и славѫ*. Св. Писаніе на много мѣста изображава това Божіе свойство. Оно Го нарича Богъ на богове, великъ и крѣпокъ: *Господь господей, Богъ великій и*

крѣпкій и страшный (Втор. 10, 17); Богъ на славѫ: *Богъ славы явися отцу нашему Аврааму, сущу въ Месопотаміи* (Дѣян. 7, 2). Особенно Псалмопѣвецъ-тъ любилъ да воспѣва Божіѭ тѫ славѫ: *Велій Господь и хваленъ зѣло*; *Господь вышній страшенъ*: *Царь велій по всей земли. Господь вышній надъ всею землею, зѣло превознесеся надъ всѣми боги*; *отъ востокъ солнца до западъ хвално имя Господне. Высокъ надъ всѣми языки Господь*: *надъ небеси слава Его.* Вообще Божіѭ-тѫ славѫ изображавѫтъ псалмы-тѣ: 46, 47, 92, 94, 95, 96, 112, а въ 148-й псаломъ богодухновенный-тъ пѣвецъ всичко-то твореніе, отъ ангелы-тѣ небесны до земны-тѣ гадове, какъ нѣкой органъ, возбѫждава да хваліѭтъ Бога. Бидейки славенъ Самъ въ Себѣ ѐще до сложеніе-то на міра—отъ вѣчность-тѫ, Богъ явилъ славѫ-тѫ Си и вонъ—*въ твореніе-то*: *небеса повѣдуютъ славу Божію, твореніе же руку Его возвѣщаетъ твердь* (Пс. 18, 1); *въ искупленіе-то*: *Азъ прославихъ Тя на земли*: *дѣло совершихъ, еже далъ еси Мнѣ да сотворю* (Іоан. 17, 4), казувалъ Іисусъ Христосъ, кога ся готвилъ да иде на страданіе за искупленіе-то на человѣци-тѣ: *прежде нарекъ насъ во усыновленіе Іисусъ Христомъ, въ похвалу славы благодати своея*, казува Апостолъ-тъ (Еф. 1, 5. 6). Но во всичко-то си блистаніе Божія-та слава ще ся открые подирь конецъ-тъ на тойзи вѣкъ въ бѫдѫще-то, кога *Сынъ человѣческій пріидетъ во славѣ Своей и вси святіи ангели съ Нимъ, и сѣдетъ на престолѣ славы Своея, и вощирится, и царствію Его не будетъ конца* (Мат 25, 31).

Воспою Господеви въ животѣ моемъ, пою Богу моему дондеже есмь. Ако неразумны-тѣ твари хваліѭтъ Бога, кольми паче доброгласна и неумълкаема струна трѣба да бѫде человѣкъ-тъ! Обаче слави Бога не само съ языкъ-тъ, а най повече съ стройнъ и согласенъ съ Божій-тъ законъ животъ; иначе ще бѫдешь най разстроенна-та и противна на слухъ-тъ струна. *Не красна похвала во устѣхъ грѣшника.*

§ 46. За Божіе-то блаженство.

Безконечно-то наслажденіе съ неисцърпаемѫ радость и самодоволствіе, кое-то проистекава отъ непрѣрывно-то съзърцаніе въ Себѣ на безконечны-тѣ съвършенства, съставлява *Божіе-то блажен-*

ство. Св. Писаніе прямо нарича Бога блаженъ: *по благовѣстію славы блаженнаго Бога; еже во своя времена явитъ блаженный и единъ сильный, Царь царствующихъ, и Господь господотвующихъ* (1 Тим. 1, 11. 6, 15); открыва, чи *предъ лицемъ Его обиліе радости, утѣхи въ десницѣ Его во вѣки* (Пс. 11, 15), и чи *Онъ Самъ ничто не иска* (Дѣян. 15, 25) а напротивъ за всичкы е изворъ на блаженство: *азъ же правдою явлюся лицу твоему*, казува Псалмопѣвецъ-тъ: *насыщуся, внегда явитимися славѣ Твоей* (Пс. 16, 15). *Вѣрую видѣти благая Господня на земли живыихъ* (Пс. 26, 13). *Мнѣ же прилѣплятися Богови благо есть, полагати на Господа упованіе мое* (Пс. 72, 28).

Не забравай тойзи изворъ отъ живѫ водѫ и не си ископавай кладенци на сокрушенія. Токмо единъ Богъ може да утоли жаждѫ-тѫ на нашій-тъ духъ. *Что ми есть на небеси, и отъ Тебе что восхотѣхъ на земли? Изчезе сердце мое и илоть моя, Боже сердца моего и часть моя, Боже во вѣкъ* (*Пс.* 72, 25, 26).

§ 47. Божіе-то единство.

Божіе-то единство въ това състои, чи освѣнъ единъ Богъ друго сѫщество нѣма, кое-то да има исто-то най съвършеннѣйше бытіе и животъ. Тая истина отъ еднѫ странѫ сама ся открыва отъ понятіе-то за безконечно-то съвършенство на Божіе-то сѫщество, отъ невозможность-тѫ за да прѣдстави и совмѣсти разумъ-тъ двѣ безконечны сѫщества, двама творци и промыслители на міра и отъ свойства-та на разумъ-тъ, кой-то ся стрѣми къмъ единство, — за това отчасти достѫпна е била тя и за языческы-тѣ мѫдреци; отъ другѫ странѫ и Св. Писаніе утверждава іѫ най ясно. Пьрва-та, на Израиль-тъ данна, заповѣдь была: *Азъ есмь Господь Богъ твой, да не будутъ тебѣ бози иніи развѣ Мене* (Исх. 20, 2. 3). Повторявайки истѫ-тѫ заповѣдь на друго мѣсто, Моисей казува: *слыши, Израилю, Господь Богъ вашъ Господь единъ есть* (Втор. 6, 4). *Господь Богъ твой, сей Богъ на небеси горѣ и на земли долу, и нѣсть развѣ Его* (Втор. 4, 39). *Видите, видите, яко Азъ есмь, и нѣсть Богъ развѣ Мене* (Втор. 32, 39. Фов. 4. 39). Псалмопѣвецъ-тъ вика къмъ Бога: *нѣсть подобенъ Тебѣ въ бозѣхъ, Господи, и нѣсть по дѣломъ Твоимъ: велій*

еси Ты, и творяй чудеса, Ты еси *Богъ единъ* (Псал. 85, 8—10). Тая истина ся утверждава и въ Новый-тъ Завѣтъ: *се есть животъ вѣчный, да знаютъ Тебе единаго истиннаго Бога* (Іоан. 17, 3). *Намъ единъ Богъ Отецъ, изъ Него же вся и мы у Него* (1 Кор. 8, 6. Еф. 4, 6). *Единъ Богъ и Отецъ всѣхъ; единъ Богъ Ходатай Бога и человѣковъ* (Тим. 2, 5).

Покланявайся и служи со всичкѫ-тѫ си душѫ и всичко сѫщество само на единый-тъ Богъ; не обогетворявай ничто, что е сътворенно. Гордый-тъ обоготворява себеси; корыстолюбецъ-тъ ся клайне на златно теле, чрѣвоугодникъ-тъ обожава чрѣво-то; развратникъ-тъ служи на страсти-тѣ.

Второ Отдѣленіе.

Ученіе за таинство-то Прѣсвятѫіѫ Троицѫ.

§ 48. Свьрзка съ прѣдъидуще-то.

Великъ и славенъ е Богъ, съзърцаемъ въ безконечны-тѣ совьршенства и поклоняемъ во единство-то на Свое-то сѫщество. Но съзърцаемы-тѣ до сега Неговы съвьршенства не исцьрпавѫтъ всичкѫ-тѫ глѫбинѫ на богопознаніе-то, какво-то е даровало намъ Божественно-то Откровеніе. Оно вводи насъ въ тѫзи глѫбинѫ, кога Бога, единаго по сѫщество-то изображава троиченъ въ Лица-та, учи, чи единый-тъ Богъ е Отецъ, Сынъ и Святый Духъ.

§ 49. Важность-та на догматъ-тъ за Прѣсвятѫіѫ Троицѫ.

Догматъ-тъ за Прѣсвятѫіѫ Троицѫ е отличительный, основный и най необходимѣйшій догматъ на нашѫ-тѫ святѫіѫ вѣрѫ. *Отличительный*: защото единъ Богъ исповѣдувѫтъ Іудеи-тѣ и исповѣдували по̀ харны-тѣ языченици; а на Прѣсвятѫіѫ Троицѫ ся покланява само христіанинъ-тъ. *Основный*: защото врьхъ него ся опира возможность-та на истинно̀-то боговѣдѣніе. Ній затова знаемъ невидимый-тъ Богъ, чи Сынъ Божій Го е открылъ намъ и Духъ Святый просвѫщава насъ. Врьхъ него ся опира всичка-та надежда на спасеніе-то. Ній смы спасены и искуплены отъ единородній-тъ Сынъ Божій, кой-то слѣзналъ отъ небо-то на зем-

ліѫ-тѫ, и усвоявамы на себѣ си Неговы-тѣ заслугы посрѣдство на Неговѫ-тѫ благодать. *Необходимый*: Защото Апостолъ-тъ казува: *всякъ отметаяйся Сына, ни Отца имать, а исповѣдуяй Сына, и Отца имать; иже не чтитъ Сына, не чтитъ и Отца пославшаго Его.* (1 Іоан. 2, 23. Іоан. 5, 23), Но заедино съ това този догматъ е единъ отъ най таинственны-тѣ и непостижимы за ума, за това и ся нарича по прѣимѫщество *таинство* на вѣрѫ-тѫ. За това особенно необходимо е-како всякый да го знае, тъй при това и да го чува съ особенно вниманіе и истотака, както учи святая-та и православна Цьрква.

§ 50. Цьрковно-то опрѣдѣленіе.

Отъ много-то цьрковны опрѣдѣленія на ученіе-то за Прѣсвятѫіѫ Троицѫ, най ясно-то и пълно е слѣдуіѫще-то на Св. Аѳанасія Александрійскаго: «Вѣра каѳолическая сія есть: да единаго Бога въ Троицѣ и Троицу во единицѣ почитаемъ, ниже сливающе Ѵпостаси, ниже существо раздѣляюще. Ина бо есть Ѵпостась Отча, ина Сыновня, ина Святаго Духа. Но Отчее и Сыновнее и Святаго Духа едино есть Божество, равна слава, соприсносущно величество. Яковъ Отецъ, таковъ Сынъ, таковъ и Духъ Святый. Тако Богъ Отецъ, Богъ Сынъ, Богъ Духъ Святый; обаче не три бози, но единъ Богъ. Равнѣ: Господь Отецъ, Господь Сынъ, Господь и Духъ Святый обаче не три господіе, но единъ есть Господь. Отецъ ни отъ кого есть сотворенъ, ни созданъ, ниже рожденъ; Сынъ отъ Отца самаго есть не сотворенъ, ни созданъ, но рожденъ; Духъ Святый отъ Отца не сотворенъ, ни созданъ, ниже рожденъ, но исходящъ. И въ сей Святѣй Троицѣ ничтоже первое, или послѣднее: ничтоже болѣе или менѣе; но цѣлы три Ѵпостаси соприсносущны суть себѣ и равны. Хотяй убо спастися, тако о Святѣй Тройцѣ да мудрствуетъ.»

§ 51. Главны-тѣ точкы (пункты).

Оттука само по себе ся откривѫтъ три главны точкы на ученіе-то за това глѫбочайше таинство на Христіанскѫ-тѫ вѣрѫ. Сирѣчь ній вѣрувамы чи

1) Дѣйствителнo Богъ е троиченъ, и тая троичность въ това състои, чи сѫ три Лица на Божество-то.

2) На всяко едно Лице на Прѣсвятѫіѭ Троицѫ принадлежи Божество, и они сѫ не три богове, а сѫ едно Божественно Сѫщество.

3) Три-тѣ Лица на Прѣсвятѫіѭ Троицѫ различавѫтся помежду Си съ личны-тѣ свойства.

1) Дѣйствитѣльность-та на Божіѭ-тѫ Троичность.

§ 52. Свидѣтсльства на Новый-тъ Завѣтъ.

За Божіѭ-тѫ троичность ній имамы неопровьржимы свидѣтельства въ Священно-то Писаніе на Новый-тъ Завѣтъ.

а) Най главно-то свидѣтельство, кое-то съставлява основѫ и сѣмя ни всичко-то ученіе за това най глѫбоко таинство на вѣрѫ-тѫ, заключавася въ слова-то на Самаго Іисуса Христа, въ кои-то Онъ, прѣдъ вознесеніе-то на небо-то, далъ на Апостолы-тѣ заповѣдь за Крьщеніе-то; *шедше научите вся языки крестяще ихъ во имя Отца и Сына и Святаго Духа*, (Мат. 28, 19). Слѣдователно, при само-то введеніе, наше въ вѣрѫ-тѫ и Христовѫ-тѫ Цьрквѫ чрѣзъ таинство-то на Крьщеніе-то, ній ся научавамы и задължавамы да исповѣдувамы Прѣсвятѫіѭ Троицѫ,—Отца и Сына и Святаго Духа, като най пьрвый-тъ и таинственный догматъ на Христіанство-то.

б) Освѣнъ това, єще прѣдъ вьскрьсеніе-то Си Іисусъ Христосъ много часто возвѣщавалъ тѫзи истинѫ, показувайки отдѣльно всичкы-тѣ три Лица на Прѣсвятѫіѭ Троицѫ и именно: Бога Отца и Сына Его единороднаго (Іоан. 3, 16. 17. 35. 5, 17. 21—23. 26. Мат. 11. 27 и проч.) и Духа Святаго (Мат. 10, 20. 12, 28. 31. 32. Лук. 12, 12. Іоав. 3, 5—8). А съ особенѫ ясность училъ за това въ послѣднѩ-тѫ Си бесѣдѫ съ ученици-тѣ прѣдъ страданія-та. Утѣшавайки ты съ прѣдлежащѫ-тѫ съ тѣхъ разлукѫ, Онъ имъ казувалъ: *Утѣшитель Духъ Святый, Его же посletъ Отецъ во имя Мое, той вы научитъ всему* (Іоан. 14, 26), Въ тія Спасителевы слова ясно ся вижда: а) Отецъ, кой-то испраща Духа Святаго, б) Сынъ, кой-то обѣшава въ Свое имя да Го прати, и в) Духъ, кой-то ся испраща за утѣшеніе и наставленіе.

в) При крьщеніе-то на Іисуса Христа ясно ся открыла Пресвятая Троица: а) *Отецъ*, кой-то говорилъ отъ небо-то, б) *Сынъ*, кого-то крьстилъ Іоаннъ и за кого-то свидѣтельствува Отецъ, в)

Духъ, кой-то слѣзналъ въ видъ на голѫбъ врьхъ Сына. Истотова исповѣдува Святая-та Цьрква въ тропарь-тъ си на Богеявленіе [1]).

г) Апостолы-тѣ, научены отъ Іисуса Христа, продолжавали да излагавѫтъ и разкрывѫтъ ученіе-то Негово како за другы-тѣ Евангельскы истины, тъй и за таинство-то на Прѣсвятѫіѫ Троицѫ. Апостолъ Іоаннъ на много мѣста, въ посланія-та си споменувайки за Отца, Сына и Духа Святаго, особенно въ ясный свѣтъ прѣдставлява истинѫ-тѫ на Божіѫ-тѫ троичность въ слѣдуіѫщи-тѣ слова: *тріе суть свидѣтельствующіе на небеси: Отецъ, Слово и Святый Духъ, и сіи три едино суть* (1 Іоан. 5, 7). Исто-то ученіе ся съдържава и въ слова-та на Апостола Павла въ посланіе-то до Коринѳяны-тѣ, гдѣ онъ гы благословлява съ благодатиѫ-тѫ силѫ на Іисуса Христа, съ любовь-тѫ на Бога Отца и общеніе-то на Святаго Духа: *благодать Господа нашего Іисуса Христа, и любы Бога Отца и общеніе Духа Святаго со всѣми вами* (2 Кор. 13, 13); и въ слова-та на ап. Петра, гдѣ онъ избраніе-то на вѣруіѫщи-тѣ произвожда отъ прѣдвѣдѣніе-то на Бога Отца, освященіе-то отъ Духа Святаго и кропленіе-то съ Іисусъ-Христовѫ-тѫ кръвь: *Петръ апостолъ Іисусъ Христовъ избраннымъ пришельцемъ..... по прозрѣнію Бога Отца, во святини Духа, въ послушаніе и кропленіе крове Іисусъ Христовой: благодать вамъ и миръ даумножится* (1 Пет. 1, 2).

§ 53. Свидѣтельства на Ветхый-тъ Завѣтъ.

Въ Священно-то Писаніе на Ветхый-тъ Завѣтъ ако и да не нахождамы толкозъ ясны показанія за таинство-то на Прѣсвятѫіѫ Троицѫ, защото Іудеи-тѣ споредъ склонность-тѫ си къмъ многобожіе, не сѫ могли както е трѣбало да разумѣіѫтъ това высочайше таинство, а за това оно и не было тѣмъ предложено во всичкый-тъ свѣтъ; обаче въ това отношеніе, при свѣтъ-тъ на Новыйтъ Завѣтъ, много замѣчательны сѫ слѣдуіѫщи-тѣ мѣста:

а) Въ книгѫ-тѫ Бытія показувася множественность на Лица въ Бога, кои-то помежду себеси ся совѣщавѫтъ и заедно дѣйствувѫтъ: *въ началъ сотвори Богъ небо и землю*: *Духъ Бо-*

---

[1]) Ето защо въ дрѣвно-то врѣмя уповребле вали пзреченіе: vade in Iordanem et discas Trinitatem.

жій ношашеся верху воды. И рече Богъ: се Адамъ бысть яко единъ отъ Насъ, еже разумѣти доброе и лукавое (Быт. 1, 1. 2. 26. 3, 22).

б) Въ другы мѣста ясно ся различава Господь отъ Господа: *и Господь одожди на Содомъ и Гоморъ жупелъ и огнь отъ Господа съ небеси* (Быт. 19, 24). *Господь рече ко Мнѣ: Сынъ мой еси Ты: Азъ днесь родихъ Тя* (Пс. 2, 7). *Помаза Тя, Боже, Богъ твой елеемъ радости паче причастникъ твоихъ* (Пс. 44, 8). *рече Господь Господеви моему: сѣди одесную Мене, дондеже положу враги твоя подножіе ногъ твоихъ* (Пс. 109. 1).

в) Това исто различіе на три-тѣ Лица на Божество-то ся вижда и въ другы мѣста; напр. *Словомъ Господнимъ небеса утвердишася, и Духомъ устъ Его вся сила ихъ* (Пс. 32, 6); *и нынѣ Господь, Господь посла Мя, и Духъ Его; Духъ Господень на Мнѣ, Егоже ради помаза Мя, благовѣстити нищимъ посла Мя* (Ис. 48, 16. 61, 1). Тука ся относи и трисвятая-та Ангелска пѣсня, коіж-то Пророкъ Исаія слушалъ около прѣстолъ-тъ на Господа Саваоѳа: *Святъ, Святъ, Святъ Господь Саваоѳъ* (Ис. 6, 3). отъ тія ветхозавѣтны свидѣтельства несмнѣнно трѣба да смѣтимъ, чи и въ Вѣтхый-тъ Завѣтъ по крайней мѣрѣ богодухновенны-тѣ писатели и другы избранны мжье исповѣдували троичность-тж на Божество-то.

§ 54. Личность-та на Лица-та на Прѣсвятжіж Троицж.

Научавайки насъ да исповѣдувамы троичность-тж на Божество-то, да вѣрувамы въ Отца, Сына и Святаго Духа, Божественно-то Откровеніе учи да вѣрувамы и исповѣдувамы тѣхнж-тж личность, дава ни да разумѣемъ, чи Отецъ, Сынъ и Святый Духъ сж не три свойства, или силы, или явленія и дѣйствія на едно-то и исто-то Божеско Лице, но сж три, помежду Себеси дѣйствително различны, Лица на Божество-то. А лице ся казува разумно — свободно недѣлимо (сжщество), кое-то има своіж особеннж самостоятельность и свои особенны чърты, по кои-то оно не ся сбъркава съ друго недѣлимо, като негова принадлежность.

§ 55. Личностьта на Бога Отца.

Богъ Отецъ е Лице. Това ся види:

а) *Отъ имена-та.* Богъ, Отецъ, Господь на небо-то и земліж-тѫ, кои-то сѫ приличны, само на дѣйствитвующе лице.

б) *Отъ евойства-та:* Нему ся приписува животъ: *якоже Отецъ имать животъ въ Себѣ, токо даде и Сынови животъ имѣти въ Себѣ. Якоже посла Мя живый Отецъ, и Азъ живу Отца ради* (Іоан. 5, 26. 6, 57). Приписувася разумъ: *вѣсть Отецъ небесный, яко требуете сихъ вспхъ; никтиже знаетъ Сына, токмо Отецъ* (Мат. 6, 32. 11, 27); приписувася воля и любовь: *ей Отче, яко тако бысть благоволеніе предъ Тобою* (Мат. 11, 26); *снидохъ съ небесе, не да творю волю Мою, но волю пославшаго Мя Отца* (Іоан. 6, 38); *Отецъ любитъ Сына и вся показуетъ Ему, яже Самъ творитъ* (Іоан. 5, 20); *тако возлюби Богъ міръ, яко и Сына своего единороднаго далъ есть* (Іоан. 3, 16), Приписувася наконецъ сила и дѣйствіе: *Отецъ мой досель дѣлаетъ, и Азъ дѣлаю* (Іоан. 5, 17); *Отецъ мой болій всѣхъ есть; никтоже можетъ восхитити овецъ отъ руки Отца моего* (Іоан. 10, 99).

§ 56. Личность-та на Бога Сына.

Сынъ Божій е Лице. Това ся види пакъ:

а) *Отъ имена-та:* Онъ ся нарича Сынъ и Наслѣдникъ: *въ послѣдокъ дній сихъ глагола намъ въ Сынѣ, Егоже положи наслѣдника всѣмъ* (Ев. 1, 2): наричася Господь: *рече Господь Господеви моему: сѣди одесную Мене* (Пс. 109, 1). Пророкъ Исаія нарича Го *Ангелъ великаго совѣта, Совѣтникъ, Богъ пріпокъ, Властитель, Князь міра, Отецъ будущаго вѣка* (Ис. 9, 6) Таквы имена могѫтъ да принадлежѫтъ само на лице.

б) *Отъ свойства-та:* Нему ся усвоява животъ: *якоже Отецъ имать животъ въ Себѣ, и Азъ живу Отца ради* (Іоан. 5, 26. 6, 57). Усвоявася знаніе: *якоже знаетъ Мя Отецъ, и Азъ знаю Отца* (Іоан. 10, 15), *Никтоже знаетъ Сына, токмо Отецъ; ни Отца кто знаетъ, токмо Сынъ* (Мат. 11, 27). Усвоявася воля и любовь: *область имамъ положити душу Мою, и область имамъ паки пріяти ю* (Іоан. 10, 18). *Да разумѣетъ міръ, яко люблю Отца; якоже возлюби Мя Отецъ, и Азъ возлюбихъ васъ* (Іоан. 14, 31. 15, 9). Усвоявася наконецъ дѣйствіе и сила: *Отецъ Мой досель дѣлаетъ, и Азъ дѣлаю. И не восхититъ овецъ моихъ никтоже отъ руки Моея* (Іоан. 5, 17. 10, 28).

§ 57. Личность-та на Бога Духа Святаго.

Духъ Святый е лице. Това ся види:

а) *Отъ имена-та*: на Духъ, на Утѣшитель, кои-то могѫтъ да принадлежатъ само на лице.

Отъ свойства-та: Нему ся приписува знаніе: *Божія никтоже вѣсть, точію Духъ Божій; Духъ бо вся испытуетъ, и глубины Божія* (1 Кор. 2, 10. 11). Приписувася воля: *изволися Духу Святому и намъ, ничтожс многае возложити вамъ тяготы* (Дѣян. 15, 28); *вся сія дѣйствуетъ единъ и тойже Духъ раздѣляя властію коемуждо, якоже хощетъ* (1 Кор. 12, 11). Приписувася дѣйствіе и сила: *овому Духомъ дается слово премудрости, иному же слово разума, о томъ же Духъ; другому же вѣра, тѣмже Духомъ, иному же дарованія исцѣленій, о томже Духъ* (1 Кор. 12, 7. 8, 9).

Вообще Свящснно-то Писаніе казува; чи Духъ Святый возраждава, учи и наставлява на всякѫ истинѫ, утѣшава, поставлява епископы, говори чрѣзъ пророраци-тѣ (Іоан. 3, 8. Лук. 12. 12. Іоан. 16, 13. Дѣян. 9, 31. Іоан, 14, 26. Дѣян. 20, 28. 2 Петр. 1, 21). Всичкы тія дѣйствія сѫ таквы, кои-то приличествувѫтъ само на лице.

§ 58. Различіе-то на Лица-та на Отца и Сына и Святаго Духа.

А чи Отецъ, Сынъ и Святый Духъ не сѫ едно и исто-то Божеско Лице, кое-то бы ся являло само въ различны отношенія и отъ различны страны, това само по себе ясно ся Киди отъ слѣдующе-то:

а) *Отъ различны-тѣ имена*: Въ заповѣдь-тѫ за Крьщеніе-то Іисусъ Христосъ явственно е различилъ Отца, Сына и Святаго Духа, като отдѣльны Лица, кога рекълъ: πορευθέντες μαθητέυσατε πάντά τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτούς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Мат. 28, 19). Истотака тія имена турѫтъ едно съ друго, т. е, съ особенъ членъ прѣдъ всяко едно и св. Апостолы (2 Кор. 13, 13. 1 Петр. 1, 2), а Св. Іоаннъ Богословъ равны свидѣтили на небо-то нарича и Отца, и Слово-то и Святаго Духа (Іоан. 5, 7).

б) *Отъ взаимны-тѣ отношенія*: Отецъ ражда Сына, Сынъ

раждася отъ Отца, Отецъ произвожда Святаго Духа, Духъ Святый исходи отъ Отца и почива въ Сына. Очевидно е, чи да приписувѫтъ таквы едны различны отношенія на едно и исто-то лице къмъ самъ себѣ е несообразно и невозможно. Слѣдователно не е возможно и да ся счита Отецъ и Сынъ и Святый Духъ за едно лице.

в) *Отъ отношенія-та къмъ міръ-тъ.* Отецъ праща Сына въ міръ за даспасе человѣци-тѣ; Сынъ ся воплощава, съвьршава тайнѫ-тѫ на спасеніе-то, возносися къмъ Отца и умолява Го да испрати Святаго Духа; Духъ Святый дохожда въ міръ и съ дѣйствіе-то на благодать-тѫ довьршава дѣло-то на спасеніе-то, кое-то съвьршилъ Сынъ, прилагавайки го къмъ всякый единъ человѣкъ. Пакъ несообразно и невозможно е да ся слива Отецъ, Кой-то испраща Сына и Духа Святаго, съ Сына, Кой-то ся воплощава, и съ Духа, Кой-то ся испраща—въ едно лице. Слѣдователно они сѫ различны Лица.

г) *Отъ явно-то свидьтелство на Самаго Сына Божія Іисуса Христа.* За Свой-тъ Си Отецъ Онъ казува: *Инъ есть свидьтелствуяй о Мнѣ* (Іоан. 5, 32, 8, 16—18), а за Святый-тъ Духъ: *Азъ умолю Отца, и иного Утѣшителя дастъ вамъ* (Іоан. 14, 16).

д) Наконецъ *отъ ясный-тъ гласъ на вселенскѫ-тѫ Цьрквь.* Она отъ най дрѣвны-тѣ врѣмена постоянно е учила не само да ся исповѣдува троичность-та на Божество-то, но и да ся признава несліянность-та и дѣйствително-то, лично различіе помежду Отца, Сына и Святаго Духа. Това ся види отъ всеобщо-то употрѣбленіе въ неѭ, еще отъ апостольскы-тѣ врѣмена, на кратко-то славословіе: *Слава Отцу и Сыну и Святому Духу*; истотъй и отъ таинство-то на Крьщеніе то, кое-то ся е съвьршавало вынагы чрѣзъ троекратно погруженіе съ произношеніе на думы-тѣ: *во имя Отца и Сына и Святаго Духа*; подобно и отъ дрѣвны-тѣ символы 1), отъ исповѣданіе-то на мѫченици-тѣ, кои-то

---

1) Таковы сѫ: апостольскый-тъ символъ, на Св. Григорія Неокесарійскаго, на Іерусалимскѫ-тѫ Цьрквь; символы-тѣ, кои-то сѫ ся сохранили въ писанія-та на Отци-тѣ и учители Цьрковны, напр. на Иринея, Тертулліана. Замѣчателны сѫ въ това отношеніе особенно думы-тѣ на Кессарійскѫ-тѫ Цьрквь: „Вѣруемъ во единаго Бога Отца Вседержителя . . . . и во единаго Господа Іисуса Христа, Слово Божіе, Бога отъ Бога, Свѣта отъ Свѣта, Жизнь отъ Жизни, Сына Единороднаго, первороженнаго всея твари, прежде всѣхъ вѣкъ отъ Отца рожденнаго. . ,. . Вѣруемъ и во единаго Ду-

душѫ-тѫ *си давали* за вѣрѫ-тѫ въ Прѣсвятѣмѫ Троицѫ, и накопецъ отъ писанія-та на най дрѣвны-тѣ Отци и учители Цьрковны; кои-то защищавали тойзи догматъ въ 1-й и 2-й вѣкъ отъ Іудеи-тѣ и еритици-тѣ Праксея и Ноетія [1]), а особенно въ 3-й вѣкъ, изъ опрѣдѣленія-та на 2-й и 3-й Антіохійскы помѣстны Соборы, гдѣ тойзи догматъ былъ утвьрженъ, и отлучены были отъ Цьрквѫ-тѫ Савелій, Павелъ самосатскый и другы еретици, кои-то лжемѫдрствували несогласно съ тойзи догматъ и учили да ся признава въ Бога не само едно сѫщество, но и едно лице. [2]).

2) Божество-то и единосѫщіе-то на Лица-та на Прѣсвятѣмѫ Троицѫ.

§ 59. Опрѣдѣленіе.

Вѣрувайки въ троичность-тѫ на Божество-то и исповѣдувайки Отца, Сына и Святаго Духа, като три отдѣльны Лица, ній исповѣдувамы наедно Божество-то на всяко едно Лице: Отецъ е Богъ, Сынъ е Богъ и Духъ Святый е Богъ.

§ 60. Божество-то на Бога Отца.

Священно-то Писаніе свидѣтельствува за Божество-то на Отца или пьрво-то Лице на Святѣйшѫ-тѫ Троицѫ, кога Му усвоява:

а) *Божескы имена.* Защото Отецъ ясно ся нарича въ мощне много мѣста на Священно-то Писаніе, както въ Іисусъ-

---

ха Святаго, исповѣдувайки бытіе-то и лично-то существованіе на всякое изъ Нихъ: Отца—истинно Отца, Сына—истинно Сына, и Духа Святаго—истинно Святаго Духа".

[1]) Іустинъ, философъ, Ириней, Тертулліанъ, Ипполитъ, Епифаній, Августинъ и другы. [2]) Това заблужденіе ся продължавало и въ послѣдны-тѣ врѣмена у Аріяны-тѣ и Македоніяны-тѣ и въ срѣдны-тѣ вѣковє у Богомилы-тѣ и нѣкои схоластическы богословы, а въ новѣйше-то врѣмя заедно съ реформаціѫ-тѫ возникло изново въ Западъ, и тамъ има не мало число отъ послѣдователи, кои-то ся наричѫтъ *антитринитаріи, унитаріи, Модалисти*, понеже въ Бога признавѫтъ едно сѫщество и едно лице, а подъ имя-то на Отца, Сына и Святаго Духа разумѣвѫтъ не три особенны лица на Божество-то а— или *три отношенія* на едно-то и исто-то Божеско Лице (Богъ, Законодатель, Правитель, Сѫдія); или *три свойства*, каквы—благость, святость, правдина, или *три силы:* умъ, прѣмѫдрость, дѣятельность,—operatio, intelligentia, velitio s. amor: или *три дѣйствія:* твореніе, просвѣщеніе, освященіе; или tres realitates physica, intellectualis moralis.

Христовы-тѣ думы: *тако возлюби Богъ міръ, яко и Сына своего единороднаго далъ есть, да всякъ вѣруй въ Онъ не погибнетъ, но имать животъ вѣчный* (Іоан. 3, 16). Наричася Богъ единъ, Богъ истинный, напр. въ молитвенны-тѣ Іисусъ-Христовы слова: *се есть животъ вѣчный, да знаютъ Тебе единаго истиннаго Бога, и Его же послалъ еси Іисуса Христа* (Іоан. 17, 3). Богъ благословенный: *Благословенъ Богъ и Отецъ Господа нашего Іисуса Христа, иже по многьй своей милости порождей насъ въ упованіе живо* (1 Петр. 1, 3). Господь на небо-то и землѫ-тѫ: *исповѣдаютися Отче Господи небесе и земли, яко утаилъ еси сія отъ премудрыхъ и разумныхъ, и открылъ еси та младенцемъ* (Мат. 11, 25).

б) *Божескы свойства.* Тука принадлежатъ всички-тѣ оныя мѣста на Священо-то Писаніе, въдѣ единый-тъ истинный Богъ ся нарича вѣченъ, всемогущъ, вездѣсѫщъ и проч. Защото нѣма сѫмнѣніе, чи въ най големѫ-тѫ часть на тія мѣста ся разумѣва Богъ — Отецъ-тъ на Господа нашего Іисуса Христа.

в) *Божескы дѣйствія.* Нему ся приписува твореніе на міръ-тъ и промышленіе за него. Іисусъ Христосъ казува: *Отецъ мой доселѣ дѣлаетъ, и Азъ дѣлаю* (Іоан. 5, 17).

г) *Божеско поклоненіе.* Оно приписува на Отца въ заповѣдь-тѫ за крьщеніе-то (Мат. 28, 19). Апостолъ Павелъ Му усвоява исто такво поклоненіе, кога въ молитвѫ-тѫ си прѣклонява прѣдъ Него колѣна: *преклоняю кольна моя ко Отцу Господа нашего Іисуса Христа, изъ Негоже всяко отечество на небеси и на земли именуется.*

§ 61. Божество-то на Сына Божія.

Исто-така ясно свидѣтельствува Священо-то Писаніе за божество-то на второ-то Лице на Прескятѫіх Троицѫ-Божій-тъ Сынъ. Оно Му приписува

а) *Божескы имена.* Нарича Го Богъ: *въ началѣ бѣ слово*, казува святый Евангелистъ Іоаннъ, *и Слово бѣ къ Богу, и* Богъ *бѣ Слово* (Θεὸς ἦν ὁ Λόγος). Тука подъ *Слово* апостолъ-тъ разумѣва именно Божій-тъ Сынъ; защото пò натамъ казува, *и Слово плоть бысть, и всели ся въ ны, и видѣхомъ славу Его, славу яко Единороднаго отъ Отца* (Іоан. 1, 1—14). Апостолъ Павелъ казува: *велія благочестія тайна, Богъ яви-*

ся во плоти (1 Тим. 3, 16). Нарича Го Богъ истинный; *вѣмы, яко Сынъ Божій пріиде, и далъ есть намъ свѣтъ и разумъ, да познаемъ Бога истиннаго: и да будемъ во истиннѣмъ Сынѣ Его Іисусѣ Христѣ. Сей есть истинный Богъ и животъ вѣчный* (Іоан. 5, 20). Нарича Го Богъ великъ: *ждуще блаженнаго упованія и явленія славы великаго Бога и Спаса нашего Іисуса Христа* (Тит. 2, 12). Нарича Го Богъ благословенъ; ап. Павелъ, показувайка прѣимѫщества-та на Іудеи-тѣ, между друго-то казува: *ихже отцы и отъ нихже Христосъ по плоти, сей надъ всѣми Богъ благословенъ во вѣки.* (Рим 9, 5). Нарича Го Господь и Богъ: тъй ап. Ѳома, като осязалъ язвы-тѣ на Спасителя, исповѣдалъ: *Господь мой и Богъ мой*(Іоан. 20, 28).

б) *Божескы свойства.* Сынъ Божій наричася вѣченъ. Истый-тъ Святый Іоаннъ Го нарича *Слово въ началѣ.* Самъ Іисусъ Христосъ нарича Себе си сѫщество, кое-то было е́ще напрѣдъ отъ Авраама и напрѣдъ отъ сотворенія на міра: *аминь, аминь, глаголю вамъ: прежде даже Авраамъ не бысть, Азъ есмь. И нынѣ прослави Мя Ты, Отче, у Тебе Самаго славою юже имѣхъ у Тебе прежде міръ не бысть* (Іоан. 8, 58. 17, 5). Всевѣдущъ: св. ап. Павелъ свидѣтельствува, чи *въ Іисусѣ Христѣ вся сокровища премудрости и разума сокровенна* (Кол. 2, 3), спорѣдъ това само Онъ единъ съвършенно знае Отца: *никтоже знаетъ Сына, токмо Отецъ, ни Отца кто знаетъ, токмо Сынъ* (Мат. 11, 27); *якоже: знаетъ Мя Отецъ, и Азъ знаю Отца* (Іоан. 10, 15). Знае человѣци-тѣ: *не требоваше, да кто свидѣтельствуетъ о человѣцѣхъ: Самъ бо вѣдяше, что бѣ въ человѣцѣхъ* (Іоан. 2, 25). Таково едно всезнаніе Іисусъ Христово видися и отъ Неговы-тѣ пророчестта, отъ кои-то нѣкои вече точно сѫ ся исполнили, а другы ся испълняватъ. Всемогущъ: Тъй Самъ Іисусъ Христосъ свидѣтельствува, чи Онъ истотъй е всесиленъ, както и Неговый-тъ Отецъ; защото *никто не исхититъ изъ руки Его овецъ Его* какъ *и изъ руки Отца: и якоже Отецъ воскрешаетъ мертвыя и живитъ, тако и Сынъ ихже хощетъ живитъ* (Іоан. 10, въ 28. 29. 5, 21). И изобщо ся усвоява на Божій-тъ Сынъ пълно равенство и единосѫщіе съ Отца, слѣдователно обладаніе на всички-тѣ съвършенства, Нему свойственны: *Азъ и Отецъ едино есма,* казува за Себеси Самъ Іисусъ Христосъ (Іоан. 10, 30).

в) *Божескы дѣйствія.* Сынъ Божій ся нарича Творецъ

на всичко: *вся Тѣмъ быша, и безъ Него ничто же бысть, еже бысть* (Іоан. 1: 3). *Тѣмъ создана быша всяческая, яже на небеси и яже на земли, видимая и невидимая, аще престоли, аще господствія, аще начала, аще власти, всяческая Тѣмъ и о Немъ создашася* (Кол. 1, 16. 17). Промыслитель на всичко: *всяческая о Немъ состоятся; Онъ носитъ всяческая глаголомъ силы Своея* (Евр. 1, 3).

г) *Божеско поклоненіе.* Въ заповѣдь-тѫ за Крьщеніе-то имя-то на Сына Божія стои наравно съ имя-то на Отца и ній равно ся крьщавамы, и слѣдователно задължавамыся да почитамы и исповѣдувамы како Отца, така и Сына. Истотъй Апостолы-тѣ въ привѣтствія-та си вынагы турѭтъ наравно имя-то на Отца и Сына, и слѣдователно воздавѫтъ имъ равнѫ честь. Освѣнъ това Іисусъ Христосъ явно свидѣтельствува, чи *всичкы-тѣ смы длъжны да почитамы Сына, якоже чтутъ Отца, и иже не чтитъ Сына, не чтитъ Отца* (Іоан. 5, 23). Ап. Павелъ казува, чи *о имени Іисусовѣ всяко колѣно поклонится небесныхъ, земныхъ и преисподныхъ* (Филип. 2. 10), и чи Онъ е Тойзи, за Кого-то ѐще въ Вѣтхый-тъ Завѣтъ е казано: *и да поклонятся Ему вси ангелы Божіи* (Евр. 1, 6. Сн. Апок. 5, 11 — 14). Отъ снесеніе-то на тія доказательства ясно можемъ да видимъ, чи Сынъ Божій е истинный Богъ въ таковъ смыслъ, въ каковъ истинныйтъ Богъ ся нарича Богъ Отецъ, и слѣдователно всичко Нему съвършенно равенъ.

д) Наконецъ исто това утвърждава постоянно-то прѣданіе на Вселенскѫ-тѫ Цьрквѫ, коя-то, като пріела тойзи догматъ отъ Апостолы-тѣ, вынагы го хранила, како ся види отъ дрѣвны-тѣ символы, кѫдѣ Іисусъ Христосъ или второ-то Лице на Прѣсвятѫѭ Троицѫ прямо ся нарича Богъ, напр. въ символъ-тъ на Григорія Неокесарійскаго, Св. Аѳанасія, въ кесарійскый-тъ символъ, кокто и отъ исповѣданія-та на Св. мѫчиници, кои-то сисѫ пролили кръвь-тѫ за вѣрѫ-тѫ во Христа, какъ Бога; отъ богослужебны-тѣ пѣсни, литургіи и постоянно-то ученіе на Св. Отци отъ най пьрвы-тѣ вѣкове на христіанство-то [1]). Освѣнъ това Св. Цьрква со всичкѫ-тѫ си ревность защищавала тойзи догматъ отъ еретици-тѣ, каквы сѫ были въ

---

[1]) Въ 1-й вѣкъ Климентъ римскый, Игнатій Богоносецъ; въ 2-й Іустинъ, Ириней, Тертулліанъ, въ 3-й Меѳодій Патарскый, Кипріанъ Ипполитъ; въ 4-й вѣкъ най главны-тѣ поборници за тойзи догматъ были сѫ: Аѳанасій Великый и Григорый Богословъ.

I-й вѣкъ Керинѳъ и Евіониты-тѣ, въ 2-й Карпократъ, Ѳеодотъ, Артемонъ, въ 3-й Павелъ самосатскый, и наконецъ въ 4-й вѣкъ вселенскый Соборъ отлучила Арія, кой-то дързналъ да унижава Божій-ть Сынъ прѣдъ Отца и да Го нарече Негово твореніе. Тука съ единъ гласъ на вселенскѫ-тѫ Цьрквѫ опрѣдѣлено было да исповѣдувамы „единаго Господа Іисуса Христа Сына Божія, единороднаго, иже отъ Отца рожденнаго прежде всѣхъ вѣкъ: свѣта отъ свѣта Бога истинна отъ Бога истинна, рожденна, не сотворенна, единосущна Отцу, имже вся быша. Глаголющихъ же о Сынѣ Божіемъ, яко бысть время егда не бѣ, или яко отъ несущихъ бысть, или изъ иныя ѵпостаси или сущности быти глаголющихъ, или превратима или измѣняема Сына Божія, сихъ анаѳематствуетъ каѳолическая и апостольская Церковь". Истотъй и послѣ Цьрква-та постоянно е отвьрлявала послѣдователи-тѣ на Арія, кои-то различно лжеумствовали и являлися подъ различны имена [1]).

§ 62. Божество-то на Духа Святаго.

Чи Духъ Святый е Богъ, това ся види истотъй, како и Божество-то на Божій-ть Сынъ,

а) *Отъ Божескы-ть имена.* Духъ Святый ся нарича Богъ. Ап. Петръ въ дѣянія-та казува на Ананія: *почто исполни сатана сердце твое солгати Духу Святому?* и напоконъ, като показува, кой е Духъ Святый, притура: *не человѣкомъ солгалъ еси, но Богу* (Дѣян. 5, 3. 4). Истотъй ап. Павелъ нарича вѣрующи-тѣ храмъ Божій, защото Духъ Божій живѣе въ тѣхъ: *не вьс-*

---

[1]) Собственно *Аріаны*, кои-то наричали Божій-ть Сынъ по отношеніе-то къмъ Отца ἑτεροούσιος или ἀνόμοιος. За това и сами ся наричали *Аноміи*, както и *Летіаны* отъ *Летія*, Евноміаны отъ *Евномія*; *полу-аріаны*, кои-то наричали Божій-ть Сынъ не ὁμοούσιος а ὁμοιούσιος. *Аріаны срѣдны*, или *Акакіаны* отъ Акакія, кои-то именували Божій-ть Сынъ само ὅμοιος. Ако и да отбьсна аріанскѫ-тѫ ересь Никейскый-ть Соборъ, обаче и подирь него ся продолжавала, покровительствуема отъ императоры-тѣ Константія и Валента. При Ѳеодосія В. туренъ былъ конецъ на аріанство-то на востокъ, но на запалъ оно было проповѣдано отъ аріанскы проповѣдници, и пріето было отъ Готѳы-тѣ и другы народы, кои-то основали царства-та си въ разваленѫ-тѫ римскѫ имперіѫ. Въ срѣдны-тѣ врѣмена подновили аріанство-то Богомилы-тѣ, а въ новѣйши-тѣ Социаны-тѣ, анабаптисты-тѣ и вообще раціоналисты-тѣ.

те ли, яко храмъ Божій есте, и Духъ Божій живетъ въ васъ? (1 Кор. 3, 16. 2 Кор. 6, 16). Ёще у пророка Исаія казувася, чи Господь, кой-то сѣди врьхъ прѣстолъ высокъ и прѣвознесенъ, испратилъ го съ проповѣдь до израильскый-тъ народъ (Ис. 6, 1. 8. 9); а ап. Павелъ кой-то говорилъ съ Пророкъ-тъ, нарича *Духъ Святый* (Дѣян. 28, 25. 26).

б) *Отъ Божескы-тѣ свойства.* Тъй на Духъ Святый принадлежи всевѣдѣніе: *Духъ бо вся испытуетъ, и глубины Божія* (1 Бор. 2, 10). Всемогущество: *овому убо Духомъ дается слово премудрости, иному же слово разума, другому же вѣра, иному же дарованія исцѣленій, другому же дѣйствія силъ, иному же роди языковъ, другому же сказанія языковъ* (1 Кор. 12, 8. 9. 10). Самъ Іисусъ Христосъ казува, чи Онъ съ Божій-тъ Духъ правилъ чудеса и изгонявалъ бѣсы (Мат, 12, 28). Вездѣприсутствіе: *камо пойду отъ Духа Твоего, и отъ лица Твоего каму бѣжу?* (Пс. 138, 7),

в) *Отъ Божескы-тѣ дѣйствія.* На Духъ Святый приписувася твореніе: *Духъ Божій носашеся верху воды* (Быт. 1, 2), гдѣ подъ имя-то Духъ трѣба да ся разумѣе трето-то Лице на Прѣсвятѫхъ Троицѫ, како ся види и отъ слова-та на Псалмопѣвецъ-тъ: *Словомъ Господнимъ небеса утвердишася и Духомъ устъ Его вся сила ихъ* (Пс. 32, 6). *Послеши Духа Твоего и созиждутся* (Пс. 103, 30). Исто това казува Іовъ: *Духъ Божій сотворивый мя* (Іов, 33, 4). Промышленіе особенно за Цьрквѫ-тѫ; *внемлите себѣ и всему стаду, въ немже Духъ Святый постави епископы пасти Церковь Господа и Бога, юже стяжа кровію своею* (Дѣян. 20, 28). Освѣнъ това на Духъ Свѣтый ся усвоява отпущеніе на грѣхове; *пріимите Духъ Святъ: имже отпустите грѣхи отпустятся* (Іоан. 20. 22. 23); возрожденіе; *аще кто не родится водою и Духомъ, не можетъ внити въ царствіе Божіе* (Іоан. 3, 5); оправданіе, освященіе и изобщо всичкы-тѣ дѣйствія на благодать-тѫ; *но омыстеся, но освятистеся, но оправдистеся именемъ Господа Іисуса Христа и Духомъ Бога нашего* (1 Кор. 6, 11).

г) *Отъ Божеско-то почитаніе.* Въ заповѣдь-тѫ за Крьщеніе-то имя-то на Духа Святяго стои рѣдомъ съ имя-то на Бога Отца и Бога Сына, и ній равно чрѣзъ Крьщеніе-то ся задължавамы да исповѣдувамы како Бога Отца и Сына Божія, така и Духа Святаго (Мат. 28 19). Истотъй и въ апостольскы-тѣ привѣтствія имя-то на Духа Святаго туряся заедно съ имя-то на Отца

и Сына. Освѣнъ това самъ Іисусъ Христосъ за Іудеи-тѣ, кои-то хулили Духа Святаго, съ кой-то Онъ испѫждалъ бѣсове-тѣ, и кои-то Го наричали Веельзевулъ, казалъ, чи тойзи грѣхъ не ся отпуща нито въ тойзи нито въ бѫдѫщій-тъ вѣкъ (Мат. 12, 31. 32). Отъ всичко това ясно може да ся види, чи и Духъ Святый е истинный Богъ, въ истый-тъ смыслъ, въ каковъ е истинный Богъ Отецъ и Сынъ Божій и слѣдователно по всичко съвършенно равенъ на Отца и Сына.

д) Наконецъ догматъ-тъ за божество-то на Духа Святаго и Негово-то равенство съ Отца и Сына, ясно быдейки израженъ въ символы-тѣ и исповѣданія-та на Цьрквѫ-тѫ наедно съ догматъ-тъ за божество-то на Сына Божія, и кой-то постоянно проповѣдували Отци-тѣ и учители-тѣ [1]) въ писанія-та си, кои-то были особенно направленны противъ еретици-тѣ, — общій-тъ гласъ на вселенскѫ-тѫ Цьрквѫ утвьрдилъ, въ 4-й вѣкъ, при 2-й-тъ вселенскый цареградскый Соборъ, при кой-то низложенъ былъ духоборецъ-тъ Македоній и послѣдователи-тѣ му, кои-то унижавали Духа Святаго и Го низводили въ рѣдъ на творенія-та, и опрѣдѣлено было да исповѣдувамы „Духа Святаго, Господа животворящаго, иже отъ Отца исходящаго, иже со Отцемъ и Сыномъ спокланаема и славима“.

§ 63. Единосѫщіе-то на Лица-та на Прѣсвятѫѭ Троицѫ.

Обаче Богъ Отецъ, Богъ Сынъ и Богъ Духъ Святый, различавайкися помежду Си какъ Лица, по сѫщество-то сѫ едно, понеже едно божеско естество имѫтъ, и спорѣдъ това не сѫ три, а единъ Богъ. Защото

а) Исто-то Священно Писаніе, кое-то ясно показува различіе-то на Божескы-тѣ Лица и усвоява на всяко едно божеско естество, въ мощне много мѣста свидѣтельствува, чи Богъ е единъ (глѣд. § 47).

б) Освѣнъ това прямо утвьрждава, чи три-тѣ Лица на Прѣсвятѫѭ Троицѫ имѫтъ едно естество. Въ заповѣдь-тѫ за Крьщеніе-то Господь Іисусъ Христосъ употрѣбилъ слово-то *имя* едначь: *шедше научите вся языки, крестяще ихъ во имя Отца и Сына и Святаго Духа* (Мат. 28, 19). Това значи, чи на От-

---

[1]) Исты-тѣ, кои-то разкрывали и защищавали догматъ-тъ за божество-то на Сына Божія.

ца и Сына и Святаго Духа принадлежи една Божеска честь и слѣдователно едно божеско естество. Св. Апостолъ Іоанъ казува: *тріе суть свидѣтельствующіи на небеси Отецъ, Слово и Святый Духъ, и сіи три едино суть* (1 Іоан. 5. 7). Іисусъ Христосъ казува за отношеніе-то си къмъ Отца: *Азъ во Отцѣ и Отецъ во Мнѣ; вся елика имать Отецъ, моя суть; Азъ и Отецъ едино есма* (Іоан. 14, 10. 16, 15. 10, 30). Истотъй и Духъ Святый, по отношеніе-то къмъ сѫщество-то си, наричася Духъ на Отца: *не вы будете глаголющіи, но Духъ Отца вашею глаголай въ васъ* (Мат. 10, 20), — и Духъ на Сына: *аще кто Духа Христова не имать, сей нѣсть Егова* (Рим. 8, 9. Гал. 4, 6).

в) Вселенска-та Цьрква истотъй постоянно учила да исповѣдувамы единосѫщіе-то на Лица-та на Прѣсвятѫхъ Троицѫ, како ся вижда отъ всичкы-тѣ символы на цьрковны-тѣ и отеческы писанія, и отвьргала противно-то на тойзи догматъ заблужденіе на Триѳеисты-тѣ, кое-то ся явило вече въ 6-й вѣкъ.

§ 64. Слѣдствія.

Отъ ученіе-то за единосѫщіе-то на Лица-та на Прѣсвятѫхъ Троицѫ само отъ себе си слѣдува:

а) Соприсѫтствіе-то и нераздѣльность-та на Лица-та, споредъ кое-то Они сѧ не едно вънъ отъ друго-то, какъ части или виды на Божество-то, кои-то съставлявѫтъ со своіѫ-тѫ совокупность Неговѫ цѣлость, а едно-то въ друго-то съвьршеннѣйшимъ образомъ, нераздѣльно и наедно несліяно прѣбывавѫтъ.

б) Единство на всичкы-тѣ сѫщественны божескы свойства, единство на умъ-тъ и знаніе-то, единство на волѭ-тѫ и хотѣніе-то.

в) Единство на дѣйствіе-то, понеже оно е явленіе на еднѫ волѭ и израженіе на едны съвьршенства.

г) Единство на достоинство-то на честь-тѫ и поклоненіе-то, по кое-то въ Прѣсвятѫхъ Троицѫ нѣма ничто пьрво или послѣдно, ничто повече или по̀ малко, и споредъ кое-то той, кой-то ся поклонява на едно Лице, дъленъ е да ся покланява заедно и на друго-то и трето-то: на Отца въ Сына, на Сына въ Отца, на Духа Святаго въ Отца и Сына.

д) Единство на число-то, по отношеніе-то къмъ сѫщество-то. Защото на Лица-та на Прѣсвятѫхъ Троицѫ принадлежи едно имя на Бога; За това ній читамы въ молитвѫ-тѫ: *покланяюся тебѣ*

Пресвятая Тройце, Отче, Сыне и Святый Душе, вѣрую въ Тя, а не въ васъ.

3) Взаимно-то отношеніе на Лица-та на Пресвятѫ Троицѫ или личны-тѣ свойства на Отца и Сына и Святаго Духа.

§ 65. Лично-то свойство на Бога Отца.

Лично-то свойство на Бога Отца, съ кое-то Онъ ся отличава отъ Сына и Святаго Духа е това, чи Онъ отъ никого нито ся ражда и нито пакъ исходи, но а) ражда Сына: *Сынъ Мой еси Ты, Азъ днесь родихъ Тя* (Пс. 2, 7); б) отъ Него происходи Духъ Святый: *Духъ истины иже отъ Отца исходитъ* (Іоан. 15, 26). А понеже Сынъ ся ражда отъ Бога Отца и исходи Духъ Святый и такимъ образомъ Сынъ и Святый Духъ, спорѣдъ думытѣ на Св. Дамаскина, къмъ единѫ-тѫ и единственѫ винѫ — Отца ся относѩтъ, за това Онъ ся нарича първо Лице на Пресвятѫ Троицѫ.

§ 66. Лично-то свойство на Сына Божія.

Лично-то свойство на Божій-тъ Сынъ е това, чи Онъ нито ражда и нито пакъ произвоги Святаго Духа, но Самъ ся ражда отъ Отца, како ся види отъ приведенны-тѣ вече мѣста на Св. Писаніе. Рожденіе-то на Божій-тъ Сынъ е а) *вѣчно*: защото Онъ ся нарича рожденъ *нынѣ прежде денницы* (Пс. 2, 7. 109. 3), *изъ начала отъ дней вѣка* (Мих. 5, 2), *сущій въ началѣ* (Іоан. 1, 1); *и имѣющій славу прежде міръ не быть* (Іоан. 17, 7. 24) б) *вѣчтрѣшно*: защото Онъ ся нахожда въ лоно-то на Отца (Іоан. 1, 18); Отецъ е въ Него и Онъ е въ Отца (Іоан. 16, 38) в) *найсъвършеннѣйше*: защото Онъ има всичко, чтó има Отецъ: *моя вся твоя суть, и твоя моя* (Іоан. 17, 10), и за това Онъ е пълный и всецѣлый образъ на Бога Отца: *иже сый сіяніе славы и образъ ипостаси Его* (Еврг, 1, 3); и исто-то това г) *единственно*. спорѣдъ това Онъ ся нарича *единородный* (Іоан. 1, 18); изконецъ д) *непостижимо*: пророкъ Исаія казува за Него: *родъ же Его кто исповѣсть* (Ис. 53, 8), А понеже Богъ Сынъ ся ражда отъ Отца, то спорѣдъ това отношеніе къмъ Отца Онъ ся нарича второ Лице на Святѫ Троица.

§ 67. Лично-то свойство на Бога Духа Святаго.

Лично-то свойство на Бога Духа Святаго е това, чи Онъ

нито ражда нито пакъ ся ражда, но исходи отъ Отца и ся нарича трето Лице на Прѣсвятѣмъ Троицѣ. Исхожденіе-то на Духа Святаго е а) *отлично* отъ рожденіе-то на Сына; но во что състои различіе-то между това и друго-то-това е невѣдомо за насъ (сир. ограниченный-тъ нашъ умъ не може да го разбере). « Ако и да смы ся научили ній, чи има различіе между рожденіе-то и исхожденіе-то, казува св. Іоаннъ Домаскинъ, но во что състои това различіе,-това ній незнаемъ» [1]; б) подобно како рождніе-то на Сына Божія, исхожденіе-то на Духа Святаго е вѣчно, внѣтрѣшно, съвършеннѣйше и непостижимо.

§68. Отношеніе-то на Духа Святаго къмъ Сына Божія.

Касательно до отношеніе-то на Духа Святаго къмъ Сына Божія священно-то Писаніе учи чи Онъ

1) *Въ Сына почива.* Тъй у пророка Исаія ся казува за Іисуса Христа: *и почіетъ на Немъ Духъ Божій* (Ис. 11, 2); и на друго мѣсто Сынъ Божій казува прѣзъ уста-та на истый-тъ Пророкъ: *Духъ Господень на Мнѣ. егоже ради помаза Мя, благовѣстити нищимъ посла Мя* (Ис. 61, 1. Лук. 4, 18). Спорѣдъ тѣснѣйшій-тъ тойзи союзъ между Бога Сына и Бога Духа Святаго, Духъ Святый и ся нарича понѣкогашъ Духъ на Сына: *посла Богъ Духа Сына Своего въ сердца ваша, вопіюща: Авва Отче* (Гал. 4. 6), и Сынъ прѣподава на ученици-тѣ Си; якоже посла Мя Отецъ, и Азъ посылаю вы; и сіе рекъ, дуну и глагола имъ: пріимите Духъ Святъ (Іоан. 20, 21. 22); и испраща Го въ міръ: *аще не иду Азъ, Утѣшитель не пріидетъ къ вамъ: аще ли же иду, пошлю Его къ вамъ* (Іоан. 16, 7).

Но 2) Духъ Святый не исходи отъ Сына, а токмо отъ едного Отца. Защото.

а) Священно-то Писаніе казува за това ако и въ едно, но мощне ясно и опредѣленно мѣсто. Въ послѣдній-тъ си разговоръ съ ученици-тѣ Іисусъ Христосъ казаль; *Егда пріидетъ Утѣшитель, егоже Азъ пошлю вамъ отъ Отца, Духъ истины, иже отъ Отца исходитъ, той свидѣтельствуетъ о Мнѣ* (Іоан. 15, 26). Чи тука ся казува именно за вѣчно-то исхожденіе на Духа Святаго, вина-та на Кого-то е (само) единъ Отецъ, това ся види како отъ *цѣль-тж и намѣреніе-то на разговоръ-*

[1]) Изложеніе вѣры кн. 1, гл. VIII.

тѣ,— защото това казувалъ Іисусъ Христосъ прѣдъ разлукѫ-тѫ Си съ ученици-тѣ, и искалъ да гы успокои съ това обѣщаніе за другъ, вмѣсто Себе, Утѣшитель — Духъ Святый, за това и нужно было тука да имъ прѣподаде ясно и опрѣдѣленно ученіе за Лицето и сѫщество-то на тойзи Утѣшитель; както и отъ *свойството и свързкѫ-тѫ на рѣчь-тѫ*: Защото ако подъ слово-то: *исходитъ* ся разумѣваше тука не вѣчно-то исхожденіе на Духа Святаго отъ Отца, а исто-то, кое-то горѣ ся ознаменува со словото *послю*, то щеше да излѣзе странно тождесловіе; Азъ ще Вы испратамъ отъ Отца оногозь, кой-то отъ Отца ся испраща; така ѐще и *отъ настоящѫ-тѫ формѫ* на глагола *исходитъ*, коя-то не може да знаменува посланіе, кое-то е ознаменувано пó горѣ съ глаголъ-тъ на бѫдѫще-то врѣмя; *послю*; но глаголъ на настояще-то врѣмя не рѣдко ся употрѣблява въ Писаніе-то за ознаменуваніе на нѣчто вѣчно, не прѣходяще и неизмѣняемо, како напр. въ словата; *прежде даже Авраамъ не бысть, Азъ есмь* (Іоан. 83).

б) Вселенска-та Цьрква, рѫководейкися освѣнъ Писаніе-то ѐще и съ Священно-то Прѣданіе, отъ само-то начало, сосъ всеобщій-тъ си гласъ не иначе учила да исповѣдувамы исхожденіе-то на Святаго Духа, освѣнъ (токмо) отъ едного Отца. Това ся види како отъ дрѣвны-тѣ символы, тъй напр. въ символъ-тъ на Григорія Неокесарійскаго ясно е казано; «и единъ Духъ Святый, отъ Бога т. е. Отца) имѣющій бытіе, и чрѣзъ Сына являющійся, т. е. на человѣци-тѣ,—а равно и отъ Константинопольскый-тъ символъ, кой-то на всичкы-тѣ вселенскы Соборы ся читалъ тъй, како и сега ся чита въ православнѫ-тѫ Цьрквѫ, и измѣненіе-то на кого-то 3-й вселенскый Соборъ строго запрѣтилъ. Отци-тѣ и учители Цьрковны, како на востотакъ тъй и на Западъ, отъ най дрѣвны-тѣ врѣмена до 9-й вѣкъ, постоянно истотъй учили за Духъ Святый согласно съ символъ-тъ [1]), и, кога говорили за Ѵпостась-тѫ на Духа Святаго, или прямо отнесили исхожденіе-то Му къмъ едного Отца, безъ да споменувѫтъ за Сына, или споменувайки за Сына, ясно различавали отношеніе-то на Духа Святаго къмъ Отца и Сына, изражавайкися така· «Духъ Святый исходитъ отъ Отца и является чрезъ Сына», разумѣвайки подъ послѣдно-то това израженіе не прѣдвѣчно-то исхожденіе на Святаго Духа, а врѣменно-

[1]) Таквы свидѣтельства извѣстный-тъ Адамъ Зернкавъ въ своето сочиненіе за тойзи прѣдметъ собралъ до тысяща отъ 57 восточны и 45 западны писатели на пьрвы-тѣ осьмъ вѣкове.

то явленіе въ міръ при посрѣдство на ходатайство-то на Сына; или, наконецъ, внушавали истѫ-тѫ мысль, утвърждавайки, чи въ Божество-то е едно начало и единъ источникъ—Отецъ, отъ когото е и Синъ и Святый Духъ.

в) А что ся касае до мнѣніе-то, чи Духъ Святый исходи ужь и отъ Сына, и притуркѫ-тѫ на това слово къмъ Никеоцариградскый-тъ символъ, како пріима Западна-та Цьрква, това.

1) Нѣма никакво основаніе въ Священно-то писаніе, и явно противурѣчи на горѣ приведенны-тѣ ясны Іисусъ-Христовы слова, въ кои-то ся съдьржи ученіе-то за вѣчно-то исхожденіе на Духа Святаго.

2) Е нововведеніе, а не дрѣвній догматъ, и мнѣніе частно, а не всеобщо ученіе: защото, споредъ съзнаніе-то на самы-тѣ Западны писатели, притурка-та къмъ символъ-тъ на слово-то *и отъ Сына* въ пьрвъ пѫть была направена въ конецъ-тъ вече на 6-й вѣкъ—въ 589 годинѫ на помѣстный-тъ Толедскый Соборъ, и направена была противъ опрѣдѣленіе-то на 3-й Всельнскый Соборъ, за това и не скоро ся распространила въ самый-тъ Западъ, но и тамъ надълго была подвьргаема въ испытуванія и прѣпиркы, и єще въ 809 годинѫ папа Левъ 3-й като отбльсналъ рѣшително прѣдложеніе-то на Ахенскый-тъ Соборъ, кой-то былъ въ истѫ-тѫ годинѫ подъ вліяніе на Карла В. за да притури къмъ символъ-тъ думѫ-тѫ; filioque, а папа Іоаннъ 8-й въ посланіе-то си до Патріарха Фотія нареклъ даже сообщници на Іудѫ оныя, кои-то пьрвы внесли тѫзи притуркѫ въ символъ-тъ. А мѣста-та, кои-то приводѫтъ западны-тѣ, зеты отъ отци-тѣ и учители Цьрковны, отчасти явно гы развалили и повредили [1]), отчасти сѫ неясны и не опрѣдѣленны, и за това не могѫтъ да бѫдѫтъ основаніе на догматъ на вѣрѫ-тѫ; истотъй и соборытѣ, до кои-то они ся отнесувѫтъ, нѣмѫтъ значеніе,—защото они сѫ само помѣстны, и на Западъ само сѫ были, и притова поздны, а Флорентійскый-тъ, кого-то особенно они показувѫтъ, по самый-тъ характеръ свой, побѫжденіе, и цѣль-тѫ, не може да ся признае за Вселенскый, и при това не е рѣшилъ несогласія-та и не го е пріела Восточна-та Цьрква.

3) Само въ себѣ заключава много противорѣчія и несообразности. Така споредъ замѣчаніе-то на Патріарха Фотія, [2]) вво-

[1]) Множество примѣры сѫ приведены за това въ Богословіе-то на Θеофана Прокоповича. Може человѣкъ това да виде и въ разговоръ-тъ между испыт. и увѣр. това е прѣведено и на Българ. языкъ.

[2]) Глѣд. Окруж. посл. — подобно и разв. между испыт. и увѣрен.

дися въ Святѣмъ Троицѣ двѣ начала; едно за Сына и Святаго Духа, а друго за Святаго Духа, и по тойзи начинъ единоначаліе-то раздѣлявася на двоеначаліе. Истотъй нѣма причина, за что Духъ Святый да исходи и отъ Сына, кога исхожденіе-то само отъ едного Отца, като съвършеннаго, довольно е за Негово-то бытіе; и притова, ако Онъ происходи отъ Отца и Сына, тогыва, понеже ся относи къмъ двѣ начала, необходимо е сложенъ, а съ това ся разрушава Негова-та личность.

НА

ДОГМАТИЧЕСКО-ТО БОГОСЛОВІЕ

ЧАСТЬ II.

§ 69. Съдържаніе-то на тѣзи часть.

Богъ, покланяемый въ единство на сѫщество-то си и прославляемый въ три лица, е Царь, Господь и Владыка на своитѣ твари. Защото споредъ думы-тѣ на Святаго Григорія Богослова,—«за Неговѫ-тѣ благодать не было довольно да ся наслаждава само сосъ да съзерцава Себе си, а това добро трѣбало да ся разліе и распространи, за да облагодѣтельствува мощне мнозина [1]).» За това, подирь съзърцаніе-то на безконечны-тѣ съвършенства на трїипостасно-то Божіе сѫщество, слѣдува да ся обърнимъ къмъ Божественно-то домостроительство, или да пѣложимъ ученіе-то за цѣлѫ-тѣ съвокупность на видимы-тѣ и невидимы сѫщества, кои-то имѫтъ бытіе кромѣ Бога и вонка отъ Неговѫ-тѣ Божественѫ сѫщность, кои-то сотворилъ Богъ и води къмъ великѫ цѣль, показанѫ отъ Неговѫ-тѣ Святѫ волѫ.

§ 70. Раздѣленіе.

Въ составъ-тъ на видимы-тѣ и невидимы сѫщества заключавѫтся: 1) вселенна-та вообще, особенно 2) Ангелы-тѣ,

---

[1]) Глѣд. Григор. Богослов. слов. 38 и 45.

3) человѣкъ – тъ. За това втора-тѫ часть на Догматическо – то Богословіе состои отъ слѣдуіѫщи – тѣ три отдѣленія:

1) Ученіе за вселенѫ – тѫ вообще;
2) Ученіе за Ангелы – тѣ;
3) Ученіе за человѣкъ – тъ.

Пьрво Отдѣленіе.

Ученіе за вселенѫ-тѫ вообще.

§ 71. Съдьржаніе и раздѣленіе.

Въ разсѫжденіе – то за вселенѫ – тѫ вообще ся прѣдставлявѫтъ два вопросы: А) Како е произлѣзла вселенѫ – тѫ? Б) Како продолжава тя да ѩществува? На пьрво – то пытанье Догматическо – то Богословіе отговара съ ученіе-то за твореніе-то, на второ-то съ ученіе-то за Божій-тъ промыслъ.

А) За твореніе-то на вселенѫ-тѫ.

§ 72. Прѣдметы за ученіе-то.

Священно во Писаніе открыва намъ истинно-то понятіе за происхожденіе-то на вселенѫ-тѫ, кога учи, чи она а) е зела начало-то си отъ тріѵпостасный-тъ Богъ; б) зела е начало чрѣзъ твореніе т. е. приведена была въ бытіе отъ ничто; в) зела начало-то во врѣмя; г) съ едно дѣйствіе на волі҃ѫ тѫ и сосъ слово-то Божіе; д) въ извѣстный порѣдокъ и постепенность; е) попобѫжденіе на высочайшѫ – тѫ Божі҃ѫ любовь и за откровеніе на славѫ-тѫ на тріѵпостаснаго Бога; наконецъ ж) излѣзла е отъ рѫцѣ-тѣ на Творца съвьршенна и чужда отъ всѣкакво зло.

§ 73. Творецъ-тъ на вселенѫ-тѫ.

Чи всичкый-тъ свѣтъ дѣйсствително зелъ е бытіе-то си отъ Бога, по всеблагѫ-тѫ Неговѫ волі҃ѫ, това отъ еднѫ странѫ явствува отъ само-то понятіе за вселенѫ-тѫ: защото она, разумѣвася не е могла да произлѣзе сама отъ себеси, или по слѣпъ случай; а отъ другѫ странѫ тазь истина ся утверждава по всѫдѣ въ Священно-то Писаніе. Най пьрвы-тѣ Неговы Думы-сѫ *въ нача-*

мъ сотвори Богъ небо и землю (Быт. 1, 1). Псалмопѣвецъ-тъ казува: *вся елика восхоть Господь сотвори на небеси и на земли* (Пс. 134, 6). и въ 103-й псаломъ прѣдставлява величественѫ картинѫ на твореніе-то и промышленіе-то. Апостолъ Павелъ казува: *Тѣмъ создана быша всяческая, яже на небеси, и яже на земли, видимая и невидимая* (Кол. 1, 16. 17).

§ 74. Участіе и на три-тѣ Лица на Прѣсвятѫѭ Троицѫ въ твореніе-то.

Въ твореніе-то на вселеннѫ-тѫ участвували всичкы-тѣ три Божественны Лица на Прѣсвятѫѭ Троицѫ. То ся види а) отъ това чи Святый Бытописатель, като приказувѧ за твореніе-то на вселеннѫ-тѫ споменува за нѣкойси съвѣтъ у Бога, кой-то е безъсѫмнѣніе съвѣтъ по между Лица-та на Прѣсвятѫѭ Троицѫ (Быт. 1, 26, 2, 18. 3, 22). б) Отъ това, чи твореніе-то на свѣтъ-ть, освѣнъ на Бога Отца, непосрѣдственно ся праписува и на Бога Сына: *вся Тѣмъ быша и безъ Него ничтоже бысть, еже бысть* (Іоан. 1, 3. Кол. 1, 16. Евр. 1, 3), и на Бога Духа Святаго *Духъ Божій сотворивый мя* (Іов. 33, 4). Различіе-то въ дѣятельность-тѫ на Отца, Сына и Святаго Духа относително до твореніе-то на вселеннѫ-тѫ е тайна. Обаче, по изъясненіе-то на Свѣтыи-тѣ Цьрковны Отци, она состои не въ това, щото едно Лице да ся пользува сосъ друго, като съ орѫдіе, или единъ родъ отъ твари-тѣ да принадлежи на едно, а другъ на другиго и на трето-то Лице, — понеже у Лица-та на Прѣсвятѫѭ Троицѫ е една воля, една сила и дѣйствіе; прочее Святый Василій Великый опрѣдѣлява това различіе ѣто како: «Отецъ е вина-та на всичко, что сѫществува, пьрвоначинателна (προκαταρκτικὴ αἰτία), Сынъ-вина строителная (δημιουργικὴ), Духъ Святый-съвьршителная (τελειωτικὴ) тъй щото съ волѭ-тѫ на Отца всичко сѫщевтвува, сосъ дѣйствіе-то на Сына всичко ся привожда въ бытіе, съ присѫтствіе-то на Духа всичко ся съвьршава» [1]).

§ 75. Твореніе-то на вселеннѫ-тѫ отъ ничто.

Богъ е Творецъ на вселеннѫ-тѫ не само по отношеніе-то къмъ внѣшный-тъ нейнъ видъ (формѫ), но и по отношеніе-то къмъ вещество-то (матеріѭ-тѫ), т. е. Богъ е создалъ вселеннѫ-тѫ отъ нич-

[1]) De Spir. Sanct. cap. XVI.

то. Това несѫмнѣнно утвержда̀ва Свещенно-то Писаніе, кога а) неспоменувайки никъдѣ за никакво прѣдшествовавше до твореніе-то вещество, рѣшително говори, чи всичко е сотворилъ Богъ *въ началѣ: въ началѣ сотвори Богъ небо и землю* (Быт. 1, 1); б) Свидѣтелъствува, чи Богъ *парича несущая яко сущая* (Рим. 4, 17), чи Онъ това, кое-то сѧ види произвелъ е отъ неявляемо: *вѣрою разумѣваемъ, совершитися вѣкомъ глаголомъ Божіимъ, во еже отъ неявл лемыхъ видимыхъ имъ быти* (Евр, 11, 3), и чи само-то основаніе на този свѣтъ (καταβολή) е отъ Бога (Еф. 1, 4). в) При тіи мѣста, безъ сѫмнѣніе, не малѫ силѫ имѫтъ и слѣдующи-тѣ слова на 2 Маккавейскѫ книгѫ, въ коиѭ-то майка-та на Маккавеи-тѣ казува на сына си: *молю тя, чадо да возриши на небо и землю и вся, яже въ нихъ, видящъ уразумѣеши, яко отъ несущихъ сотвори сія Богъ и человѣчь родъ тако бысть* (гл. 7, 28), А свьрхъ това мысль-та, чи божéмъ (ужь) имало вѣчно вещество, сама по себе не е сообразна сосъ здравый-то умъ и не е согласна съ понятіе-то за едно, вѣчно и независимо сѫщество Божіе.

§ 76. Твореніе-то на вселеннѫ-тѫ во врѣмя.

Вселеннѫ-тѫ е сотворилъ Богъ не отъ вѣчность-тѫ, но во врѣмя, или пб хароно, говорейки съ думы-тѣ на блаженнаго Августина, наедно со врѣмя-то [1]). Това утвержда̀ва Свещенно-то Писаніе кога упомнава прямо за начало-то на вселеннѫ-тѫ: *въ началѣ сотвори Богъ небо и землю* (Быт. 1, 1), и кавува, чи она никогашь не была *прежде даже горамъ не быти и создатися земли* (Псал. 89, 3); *и нынѣ прослави Мя Ты, Отче, у Тебѣ самаго славою, юже имѣхъ у Тебе прежде міръ не бысть* (Іоан. 17, 5),- и твореніе-то на само-то врѣмя приписувася на Бога; *имже и вѣки сотвори* (Евр. 1, 2. Прит. 8, 22. 23). И при това вселенна-та сѫществува не на повече отъ колкото врѣмя показува Богодухновенный-тъ бытописатель Моусей. Защото онъ приказува не за нѣкое сн возобновленіе на отнапрѣжь сотворенъ міръ, а за пьрвоначално-то негово сотвореніе. Това сѧ види отъ всичкый-тъ ходъ на негово-то приказуваніе и отъ непосрѣдственны-тѣ неговы слова: *и свѣршишася небо и земля и все украшеніе ихъ. И соверши Богъ съ день шестый дѣла своя, яже сотвори* (Быт. 2, 1. 2).

---

[1]) De civit. Dei XI. 6.

§ 77. Образъ-тъ на твореніе-то.

По каковъ начинъ сѫществуѭщи-тѣ вещи пьрвоначално пріели бытіе-то си, това е непостижимо за насъ и е тайна Божія, коя-то ся разумѣва само съ вѣрѫ (Евр. 11, 2). Обаче не сѫмнѣнно е това, а) чи вселенна-та е произведеніе на всесвободнѫ-тѫ волѭ Божіѭ, слѣдователно е вънкашно Божіе дѣйствіе, кое-то е отлично и сѫществува вънка отъ Неговѫ-тѫ божественнѫ сѫщность, и не е произлѣзла нито чрѣзъ нейно видоизмѣненіе (Панѳеизмъ), нито чрѣзъ истеченіе отъ неіѭ (Еманатизмъ): Защото въ той и другий-тъ случай Богъ щѣлъ е да изгуби нѣконси отъ неотъемлемы-тѣ съвьршенства на сѫщество-то си — простотѫ-тѫ и неизмѣняемость-тѫ, тварь-та щѣла е да ся смѣши съ Творецъ-тъ и щѣлъ е да сѫ развали всичкый-тъ порѣдокъ на нравственный-тъ міръ; б) чи всичко создалъ Богъ безъ най малко затрудненіе и медленность, по едно мановеніе на Неговѫ-тѫ волѭ: *рече Богъ: да будетъ — и бысть: рече и быша, повелѣ и создашася* (Пс. 148, 5). *Поставивый небо яко камару, и простеръ е, яки скинію обитати и землю аки ничтоже сотвори* (Ис. 40, 22. 23)

§ 78. Общій порѣдокъ на твореніе-то.

Вселенна-та, со всичкѫ-тѫ си совокупность на сѫщества-та, кои-то іѫ составлявѫтъ, явилася въ надлежащій-тъ свой видъ и пълнотѫ тутакси (не изведнажь), а постепенно. Относително до общій-тъ порѣдокъ на твореніе-то Св. Григорій Богословъ, согласно съ другы-тѣ Цьрковны отци учи, чи най напрѣжъ Богъ прѣдставлява въ мыслѭ-тѫ ангельскы-тѣ небесны силы, и тази мысль дохожда въ испълненіе съ дѣйствіе-то на Сына и со съвьршеніе-то на Духа. Подирь това измыслилъ вторый-тъ вещественный и видимый міръ, кой-то съставилъ и устроилъ отъ небо-то и земліѭ-тѫ и всичко, что ся нахожда въ тѣхъ. Напрѣдъ, понеже не было ѣще смѣшеніе отъ тѫзи и другѫ-тѫ природѫ въ кое-то ся являва высочайша-та прѣмѫдрость, велико-то разнообразіе отъ сѫщества, и ѣще всичко-то богатство на благость-тѫ не было открыто, — животно-то, кое-то състои отъ двѣ естества, т. е. отъ видимо-то и невидимо-то (глѣд. слов. 38 и 45)“.

§ 79. Порѣдокъ на твореніе-то въ видимый-тъ міръ.

Что ся касае до видимый-тъ міръ, онъ зелъ пълно-то си образованіе истотъй постепенно: напрѣжь сотворено было вещество-

то нестройно и безвидно, а напоконъ отъ него всичкы-тѣ различны роды на твари-тѣ въ продълженіе на шесть дни. Въ първый-тъ день сотворенъ былъ свѣтъ-тъ (свѣтлина-та) какъ първа-та и основна часть (стихыя) и жизненна сила на всичко; во вторый-тъ твьрдь-та или видимо-то пространство врьхъ кое-то ся опирѣхтъ свѣтила-та, и вещество-то на земліѫ-тѫ ся отдѣлило отъ купъ-тъ (масѫ-тѫ) на другы-тѣ небесны тѣла; въ третій — врьхъ самѫ-тѫ земліѫ отдѣлился воды-тѣ отъ сушѫ-тѫ и сотворено было растително-то царство; въ четвьртый — огрѣло слънце-то, планеты-тѣ и прочіи-тѣ звѣзды вьрхъ небесніѫ-тѫ твьрдь; въ пятый — морета-та и рѣкы-тѣ ся напълнили сосъ рибы, а воздухъ-тъ сосъ птици; въ шестый — земля-та ся напълнила сосъ животны и въ заключеніе на всичко созданъ былъ человѣкъ-тъ. Шесть-тѣ дни на твореніе-то не знаменувѫтъ нѣкое неопрѣдѣленно врѣменно продълженіе, въ кое-то бы вещи-тѣ, по законы-тѣ на природѫ-тѫ да сѫ ся образовали и раскрыли отъ сътворенны-тѣ въ начало-то на небо-то и земліѫ-тѫ, но показувѫтъ истинный порѣдокъ на непосрѣдственны-тѣ дѣйствія на творческѫ-тѫ силѫ, кои-то сѫ ся съвьршили въ опрѣдѣленно врѣмя, кое-то ній наричамы *день*. Защото Священный-тъ Бытописатель, отъ еднѫ странѫ, опрѣдѣлява на всякый единъ день исты-тѣ граници, въ кои-то и сега ся заключава день-тъ т. е. утро и вечеръ; а отъ другѫ първы-тѣ дни на твореніе-то не различава съ ничто отъ послѣдны-тѣ - шестый-тъ и седмый, кои-то безсѫмнѣніе сѫ были вече обыкновенны дни, онъ казува: *и соверши Богъ въ день шестый дѣла своя, яже сотвори: и почи въ день седмый отъ всѣхъ дѣлъ своихъ, яже сотвори* (Быт. 2, 2). Причина-та на шестерично-то или седмерично число на дни-тѣ на твореніе-то скрыта е въ тайны-тѣ на Божіѫ-тѫ прѣмѫдрость. А постепенность-та на творенія-та показува: а) свободѫ съ каквѫ Творецъ являва въ твари-тѣ могущество-то и благость-тѫ си како и кога иска; б) съвьршенѫ зависимость на твари-тѣ, не само всичкы, кои-то сѫ задължены Нему за бытіе-то си, но и всяка за образованіе-то и съвьршенство; наконецъ в) святость на порѣдокъ-тъ въ природѫ-тѫ, кой-то во всичкы-тѣ части произлиза отъ Бога. Порѣдокъ-тъ на происхожденіе-то на земны-тѣ твари е най естественный-тъ и приличарованный къмъ взаимно-то на тѣхъ отношеніе помежду себе си. Онъ иде отъ общо-то къмъ частно-то, отъ най просто-то къмъ повече сложно-то, отъ бездушно-то къмъ одушевленно-то, отъ по малко съвьршенно-то къмъ повече съвьршенно-то [1]).

[1]) Глѣд. записки на книгу Бытія.

§ 80. Побѫжденіе и цѣль на твореніе-то.

Богъ, като Сѫщество безконечно - свободно и самодовольно, сътворилъ вселенна-тѫ, безъ сѫмнѣніе, не по нѣкоя нуждѫ и вънкашно побѫжденіе, и не за нѣкоя вънкашня цѣль, но како побѫжденіе-то така и цѣль-та на твореніе-то трѣба да ся заключавѫтъ въ глѫбиня-тѫ на само-то Негово сѫщество. Тъй побѫжденіе-то за сътвореніе-то на вселенна-тѫ было въ Бога не друго нѣчто, освѣнъ безконсчна-та Негова любовь къмъ высочайши-тѣ съвършенства на трійпостасно-то Негово сѫщество, по коя-то Онъ поискалъ и вънка отъ Себеси да открыя съвършенства-та. Цѣль-та на сътвореніе-то на вселенна-тѫ е, слѣдователно не друга, освѣнъ *слава-та Божія*. Това несѫмнѣнно утверждава Священно-то Писаніе, кога а) казува, чи *Господь вся содѣла Себе ради* (Притч. 16, 4), чи *Его ради всяческая* (Евр. 2, 10), и всичко е направлено къмъ това, *да будетъ Богъ всяческая во всѣхъ* (1 Кор. 15 29); б) учи, чи твореніе-то на вселенна-тѫ было за Божія-тѫ славѫ *небеса повѣдуютъ славу Божію* (Пс. 18, 1), и всичка-та вообще вселенна, отъ ангелы-тѣ небесны до гади-тѣ земны, не е друго нѣчто, освѣнъ едно величественно орѫдіе на тѫзи славѫ (Пс. 148); за искупленіе-то има истѫ-тѫ цѣль, — защото Іисусъ Христосъ съвършеніе-то на дѣло-то на искупленіе-то нарича именно прославленіе на Отца Си: *Азъ прославихъ Тя на земли, дѣло совершихъ, еже далъ еси Мнѣ, да сотворю* (Іоан. 17, 4); *прежде нарекъ насъ*, казува Апостолъ, *въ усыновленіе Іисусъ Христомъ, въ похвалу славы благодати Своея* (Еф. 1, 5. 6); и чи наконецъ человѣкъ-тъ, най хубаво-то отъ Божіи-тѣ творенія, именно сотворенъ е *по образу и по подобію Божію* (Быт. 1, 27), и направенъ е за да возвѣщава съвършенства-та на Оногозь, Кой-то го выкналъ отъ темницѫ въ чудный-тъ Свой свѣтъ (1 Петр. 2, 9), и да Го слави со всичкый-тъ си животъ: *аще ясте, аще ли піете, ащели ино что творите, вся во славу Божію творите* (1 Кор. 10, 31), и всичко вообще въ міръ-тъ насамъ е направлено (Іоан. 9, 3. 11, 4. Рим. 9, 17. 21. 23. 23).

§ 81. Съвършенство-то на твореніе-то.

Вселенна-та излѣзла отъ рѫцѣ-тѣ на Твореца си съвършенна, т. е. напълно была достаточна за великѫ-тѫ си цѣль. Това явствува

а) отъ понятіе-то за безконечны-тѣ Божіи съвършенства: защото ако Богъ е безконечно всемогущъ, прѣмѫдръ и благъ, что е могло да Му воспрѣпятствува зада сообщи на твореніе-то Си надлежаще съвършенство? б) Отъ ясны-тѣ свидѣтельства на Священо-то Писаніе. Тъй самъ Богъ, нощо съвършилъ всякый видъ на твореніе-то, прѣглѣдовалъ го и и нашелъ го за добъръ, и наконецъ, подирь съвършеніе-то на всичко-то твореніе призналъ всичко за *добро зѣло* (Быт. 1, 4. 8. 10. 12. 18. 21. 31). Исто тъй Прѣмѫдрый свидѣтельствува: *всяческая яже сотвори Богъ добра во время свое* (Еккл. 3, 11), и казува, чи Богъ ся веселилъ подирь сотвореніе-то на вселенѫ-тѫ: *егда веселяшеся вселенную совершивъ, и веселяшеся о сынѣхъ человѣческихъ* (Прит. 8, 31), Другый-тъ Прѣмѫдрый утверждава, чи *дѣла Господни вся яко добра зѣло* (Сир. 39, 21); и святый Апостолъ Павелъ пише до Тимоѳея: *всякое созданіе Божіе добро* (Тим. 4, 4). Наконецъ в) съвършенство-то на вселенѫ-тѫ откръваси отъ разглѣдованіе-то на истѫ-тѫ вселенѫ: защото она въистинѫ е зърцало на Божіѭ-тѫ славѫ и най хубаво орѫдіе, кое-то воспѣва немълчно высочейши-тѣ съвършенства на Твореца си. Така, Божія-та святость ся изражава тука въ разумнѫ-тѫ природѫ: въ образъ-ть Божій, съ кой-то е она украшена, въ богоподобны-тѣ силы и способности, въ совѣсть-тѫ, въ нравственный-ть законъ, въ стрѣмленіе-то къмъ богонодобнѫ святость. Всемогущество-то Божіе ся открыва въ твореніе-то отъ ничто, въ изумительный-тъ обьемъ и величіе на твореніе-то, въ пазенье-то и негово-то врьхъ ничто опиранье. Прѣмѫдрость-та Божія ся открыва во взаимнѫ-тѫ согласнѫ (гармоническѫ) связь на всичкы-тѣ вещи: въ міровыи-тѣ законы: на единство-то и разнообразіе-то, на непрѣрывность-тѫ и чуванье-то и высочайше-то изящество. Божія-та блатость изражавася въ животъ-ть, кого-то на всѣкъдѣ е разлила щедра-та рѫка, и въ срѣдства-та за него обильны и щедры. Правда-та Божія являвася въ естественны-тѣ слѣдствія, кои-то сопровождавѫтъ съ наградѫ на испълнителя и наказаніе на прѣстѫпника на Божіи-тѣ законы.

§ 82. Богъ не е виновникъ на зло-то.

Отъ понятіе-то за съвършеннѣйшій-тъ Виновникъ на вселенѫ-тѫ и съвършенства-та на самѫ-тѫ вселенѫ само по себе слѣдѫва, чи Богъ не е сътворилъ зло, и въ неѭ, коѭ-то е именно съвокупность на Божіи-тѣ творенія, нѣма зло. А что ся касае до

оныя недостатоци и бѣдствія, кои-то ній встрѣкявамы сега на земліѫ-тѫ, това зло ся е явило въ неіѫ не заедно съ твореніе-то, а послѣ, явилося не отъ сѫщность-тѫ на твари-тѣ, и слѣдователно виновникъ-тъ на него не е Творецъ-тъ. Понеже нравственно-то зло е работа на разумно свободны-тѣ сѫщества, кои-то злоупотрѣбили свободѫ-тѫ си, съвършенно противъ намѣреніе-то на Твореца, защото Творецъ-тъ, като имъ далъ свободѫ, прѣдложилъ, спорѣдъ слова-та на Прѣмудрый-тъ, *предъ человѣкомъ огнь и воду, животъ и смерть*, зада онъ *на неже хощетъ простира руку свою, — не заповѣда ни единому же нечествовати, и не даде ослабы ни единомуже согрѣшати* (Спр, 15, 14—20). А естественно-то (въ вещественный-тъ міръ физическо) зло е естественно слѣдствіе на нравственно-то зло,— слѣдователно и оно не е дѣло Божіе, а на исты-тѣ виновници на нравственно-то зло.

И тъй ѐто разрѣшеніе-то на всичкы-тѣ най големы и най необходимы за разумъ-тъ пытанья относително до вселенныѫ-тѫ! Ѐто откъдѣ и како е произлѣзла она, ѐто каква е она, и какво е главно-то и всеобщо нейно назначеніе! Тя е величественный храмъ и орѫдіе, кое-то немълчно воспѣва безконечны-тѣ съвършенства на Твореца. За това по́ часто имай съ природѫ-тѫ знакомство и искай въ неіѫ отъдѫхновеніе и покой за душѫ-тѫ си, съзърцавайки въ неіѫ безпрѣдѣльныѫ-тѫ славѫ на Твореца и цѣлувайки всѣкъдѣ всеблагѫ-тѫ Неговѫ прѣмѫдрѫ и всемогущѫ десницѫ. Глѣдай да отворишъ въ душѫ-тѫ си внѫтрѣшный-тъ оньзи слухъ, посрѣдство на кой-то ся слуша величественно-то согласіе (гармонія) на мірозданіе-то, и самъ бѫди въ това велико орѫдіе, струна благогласна и хвали и благодари Твореца непрѣстанно съ доборъ животъ. Почитай и люби всѣкъдѣ въ природѫ-тѫ твореніе-то Божіе, строго чувай нейный-тъ порѣдокъ и употрѣблявай всичко сообразно съ назначеніе-то, и неоскорблявай Твореца со злоупотрѣбленіе на Неговы-тѣ твари. Учися отъ голѣмѫ-тѫ книгѫ на природѫ-тѫ за да станешъ мѫдръ и добродѣтеленъ; *иди ко мравію, поревнуй пчелѣ.* Не ся привьрзавай къмъ тварь-тѫ съ душѫ-тѫ си, колко и да е она добра, а всичко люби въ Бога, и во всичко люби Бога; казвай: твореніе-то е хубаво а Творецъ-тъ е безконечно по́ добъръ.

Б) За промыслъ-тъ.

§ 83. Понятіе за промыслъ-тъ.

Вселенна-та како не сама себѣси е дала бытіе и не сама себѣси е показала цѣль-тѫ си, тъй не сама поддержава и бытіе-то си и не сама по себе си достига цѣль-тѫ си, но при посрѣдство на силѫ-тѫ на истѫ-тѫ всемогущѫ волѭ на Твореца, коя-то ѭ е произвела отъ ничтожество. Божія-та воля и дѣятельность, коя-то чува вселеннѫ-тѫ и ѭ направлява къмъ нейнѫ-тѫ цѣль наричася Промыслъ Божій.

§ 84. Необходимость и дѣйствительность на промысла.

Необходимость-тѫ на Божій-тъ промыелъ за вселеннѫ-тѫ, сама по себе быдейки очевидна и за здравый-тъ разумъ ясно утверждава Священно-то Писаніе: *отвращшу Тебѣ лице возмятутся: отъимеши духъ ихъ изчезнутъ, и въ персть свою возвратятся*: (Пс. 103, 29); *аще восхощетъ запретити и духъ у Себе удержати, умретъ всяка плоть вкупѣ, всякъ же человѣкъ въ землю пойдетъ отнюдуже и созданъ бысть* (Іов. 34, 14. 15). А дѣйствительность-та на промысла очевидно ся открыва отъ това, чи въ Священно-то Писаніе Богъ повсѣдѫ ся прѣдставлява дѣйствующъ во вселеннѫ-тѫ съ най близокъ начинъ, и Спаситель Іисусъ Христосъ учи: *Отецъ Мой до селѣ дѣлаетъ, и Азъ дѣлаю* (Іоан. 5, 17). Истото и Апостолъ Павелъ казува, чи *Богъ всяческая носитъ глаголомъ силы Своея* (Евр. 1, 3), *и всяческая въ Немъ состоятся* (1 Кол. 1, 17).

§ 85. Раздѣленіе.

Божій-тъ промыслъ, какъ ся види отъ понятіе-то за него, открывася: 1) въ сохраненіе-то на вселеннѫ-тѫ, 2) въ управленіе-то на вселеннѫ-тѫ.

I) За сохраненіе-то на вселеннѫ-тѫ.

§ 86. Понятіе за сохраненіе-то.

Сохраненіе то е такво дѣйствіе на Божій-тъ промыслъ, съ кое-то Богъ поддѣржава природѫ-тѫ на всяко сѫщество, во вселеннѫ-тѫ

како относително до сѫщность-тѫ, така относително и до способности-тѣ и дѣятельность-тѫ неговѫ.

§ 87. Прѣдметы на сохраненіе-то.

Това дѣйствіе на Божій-тъ Промыслъ ся открыва: а) въ естественный-тъ (физическый) міръ, отъ цѣлый-тъ неговъ объемъ до най малкы-тѣ подробности. Тъй Псалмопѣвецъ-тъ казува, чи *въ руцѣ Божіей вси концы земли, и высоты горъ Того суть* (Пс. 94, 4); чи Онъ *возводитъ облаки отъ послѣднихъ земли, праве молніи и дождь*, и *извожда вѣтры отъ сокровищъ своихъ; одѣвава небо облаки, уготовлява земли дождь, прозябава на горахъ траву, и злакъ на службу человѣкомъ; дава скотомъ пищу ихъ, и пшенцемъ врановымъ призывающимъ Его* (Пс. 134. 7. 146, 8. 9 сн. Пс. 103, 29. 30. 118, 99. 91. 144, 15. 16. Іов. 28, 24. 38, 41. Гл. 37, 38-41. Премуд. 11, 25-29). Истотъй Іисусъ Христосъ учи, чи небесный тъ Отецъ грыжеся за най малкы-тѣ незначителны птици, тъй щото ни една отъ нихъ не пажда безъ Неговѫ-тѫ волѫ врѣхъ земліѫ-тѫ (Мато. 10, 29), и чи Онъ облича дору польный-тъ кринъ, кой-то днеска цѣвте, а утрѣ ся вьрга въ пещь (Матѳ. 6, 26. 30). б) Въ человѣческый-тъ родъ. Псалмопѣвецъ-тъ казува, чи Богъ пзважда человѣка отъ майчино-то му чрѣво и го покои въ майчины-тѣ му гръди (Пс. 21, 10); и въ продълженіе на животъ-тъ на человѣка *отъ Господа стопы его исправляются: егда падетъ, неразбіется, яко Господь подкрѣпляетъ руку его* (Пс. 36, 23. 24). Іовъ исповѣдува: *кожію и плотію мя облекль еси, костьми же и жилами сшилъ мя еси. Посѣщеніе же Твое сохрани духъ мой* (Іов. 10, 11. 12), и ѐще: *не въ руцѣ ли Его душа всѣхъ живущихъ и духъ всякаго человѣка* (Іов. 12, 10)? Іисусъ Христосъ учи, чи безъ Божіѫ волѫ и влакна-та на главѫ-тѫ нашѫ не ще изгынѫтъ (Матѳ. 10, 30), а св. Апостолъ свидѣтельствува, чи *Богъ даетъ намъ и животъ и дыханіе и вся* (Дѣян. 17, 25).

§ 88. Образъ-тъ на сохраненіе-то.

Образъ-тъ, по кой-то Богъ сохранява (пазе) твари-тѣ, въ сѫщество-то си е непостижимъ за нашій-тъ умъ, както и образъ-тъ на твореніе-то, но въ явленіе-то си е двоякъ: *естественный и сверхъестественный.*

Естественный е онзи, кога Богъ продължава бытіе-то и поддържава дѣятельность-тѫ на твари-тѣ посрѣдство на даруванны-тѣ имъ силы и законы естественны, само подъ промыслително-то наглѣдуваніе на всевидяще-то Негово Око и по Неговѫ-тѫ воліѫ, за да не ся уничтожавѫтъ тія твари. Тойзи начинъ на Божіе-то пазеніе показува Псалмопѣвецъ-тъ, кога говори: *основалъ еси землю, и пребываетъ. Учрежденіемъ Твоимъ пребываетъ день* (Пс. 118, 90. 91).

Свьрхъестественный-тъ начинъ на пазеніе-то быва тамъ, кѫдѣ ся побѣждава чинъ-тъ на естество-то, спорѣдъ думы-тѣ на Цьрковны-тѣ пѣсни, и Богъ являва въ неѫ, заради нѣкои высоки нравственны цѣли, особенніѫ-тѫ си, прѣвышаіщѫ силы-тѣ и законы-тѣ на природѫ-тѫ, дѣятельность. Нѣма сѫмнѣніе, чи таковъ единъ свьрхъестественный образъ на пазеніе-то на твари-тѣ е а) *възможенъ* отъ странѫ на Бога, всемогущій-тъ и всесвободный-тъ Владыкѫ на твари-тѣ, кой-то всичко е создалъ отъ ничто ѐще повече може всичко да пази тъй, како е Нему угодно; и отъ странѫ на тварь-тѫ, коя-то е въ пълнѫ зависомость отъ Твореца и съвьршенство-то на коіѫ-то состои въ неизмѣняемость-тѫ на чинъ-тъ, а въ соотвѣтствіе на нейны-тѣ цѣли на Твореца; б) *необходимъ*: защото има твари, не само разумны, но и свободно-разумны, кои-то могѫтъ съ прѣвратно употрѣбленіе на свободѫ-тѫ си да нарушѫтъ чинъ-тъ на природѫ-тѫ, и за това Богъ трѣба да го исправлява; освѣнъ това то е небходимо и за да бѫде по̀ очевиденъ во вселеннѫ-тѫ промыслительный-тъ Божій пьрстъ; в) *дѣйствително е*: това сѫ чудеса-та, за кои-то най ясно свидѣтельствува намъ св. Писаніе и исторія-та на Божіѫ-тѫ Цьрквѫ.

2) За управленіе-то на вселеннѫ-тѫ.

§ 89. Понятіе за управленіе-то.

Божіе-то управленіе состои въ това, чи Богъ като е прѣдписалъ еднаѫ на твари-тѣ законы и е показалъ цѣль, наглѣдува испълненіе-то на законы-тѣ си, и всичкы-тѣ дѣйствія и прѣмѣны въ твари-тѣ направлява къмъ прѣдположеннѫ-тѫ отъ него на твореніе-то цѣль.

§ 90. Прѣдметы.

Божіе-то управленіе, точно тъй както и сохраненіе-то, простирася вообще врьхъ всичко, велико и мало. Богъ управлява а) ес-

тественнѫ-тѫ (физическѫ) природѫ. Тъй у Іова ся казува, чи *Богъ показува пѫть на гърмящѫ-тѫ молніѭ и повелява да быва на земліѭ-тѫ снѣгъ, буря и дождь* (Іов. 28, 26). Онъ *прозябава травѫ скотомъ и злакъ на службу человѣкомъ, и изважда хлѣбъ отъ земли* (Пс. 103, 14), Іисусъ Христосъ свидѣтелствува, чи Отецъ небесный *сіметъ солнце свое на злыя и благія, дождитъ на праведныя и неправедныя* (Матѳ. 5, 45), б) Управлява цѣлъ родъ человѣческый, устроявайки царствата на народы-тѣ върхъ земліѭ-тѫ и дарувайки имъ царове и правители: *Той премѣняетъ времена и лѣта, поставляетъ царей и преставляетъ* (Дан. 2, 21). *Владѣетъ Вышній царствомъ человѣческимъ, и емуже восхощетъ даетъ е* (Дан. 4, 14. 22. 29. сн. Прит. 8, 15. Прем. 6, 4. Сир. 10, 4. 17. 14). Очевидно доказательство за това е исторія-та на человѣческый-тъ родъ, кога тя ся прѣглѣдува при свѣтъ-тъ на Божественно-то Откровеніе. в) Онъ управлява всякый единъ человѣкъ. Върху това Премудрый казува: *отъ Господа исправляются стопы мужу, смертный же како уразумѣетъ пути своя* (Прит. 20. 24). Затова св. апостоль Петръ убѣждава насъ всичкѫ-тѫ печаль да возлагамы на Бога, *яко Той печется о насъ* (1 Петр. 5, 7). Грыжейкися за человѣкъ-тъ, Богъ прѣмѫдро располагава начало-то на живота му: *яко Ты еси исторгій мя изъ чрева, упованіе мое отъ сосцу матере моея* (Пс. 21, 10); продълженіе-то,—понеже оно въ Писаніе-то ся прѣдставлява като награда за добры-тѣ работы: *чти отца твоего и матерь твою да долголѣтенъ будеши на земли* (Исх. 20, 12); конецъ-тъ: *изочтены мѣсяцы его отъ Тебѣ, на время положилъ еси и не преступитъ* (Іов. 14, 5). Богъ располага всичкы-тѣ произшествія счастливы и несчастливы: *Господь мертвитъ и живитъ, низводитъ во адъ и возводитъ. Господь убожитъ и богатитъ, смиряетъ и виситъ* (1 Цар. 2, 6. 7). *Той болѣти творитъ и паки возставляетъ* (Іов. 5, 18). Онъ показува пѫть на животъ, по който человѣкъ-тъ е дълженъ да ходи (Пс. 142‘ 8); *отъ Господа сочетавается жена мужу* (Прит. 19, 14) и отъ него зависи дору *отвѣтъ языка* (Прит. 16, 1). Богъ управлява и свободны-тѣ человѣчески дѣйствія. Онъ со всичкы-тѣ начины помога: *понеже любящимъ Бога поспѣшествуютъ во благое*, казува Апостолъ-тъ (Римл. 8, 28). Най лошавы-тѣ дѣйствія не ся скрывѫтъ отъ промыслително-то око. Богъ всичко направлява къмъ спасеніе-то на человѣци тѣ и славѫ-тѫ на имя-то Си, къмъ истѫ-тѫ цѣль прѣвръща и

лошавы-тѣ дѣйствія. Вообще Онъ ги допуща по нѣкой пѫть: тъй допустилъ братья-та на Іосифа да го продадѫтъ въ Египетъ съ кое-то ся приготвило срѣдство въ бѫдѫще-то за достиганье на много, мощне добры намѣренія (Быт. 50, 20); тъй допустилъ паденіе то на Давида и на много другы святыи като обрѫщалъ това паденіе въ урокъ и назиданіе за самы-тѣ падналы и за другы, какося и говори у пророка Іеремія: *какажетъ тя отступленіе твое* (Іер. 2, 19). По нѣкой пѫть гы спира и ограничава: тъй спрѣлъ беззаконіе то Авимилехово (Быт. 20, 6), *и* ограничилъ діавольскѫтѫ злобѫ противъ Іова (Іов. 1, 12. 2, 6); и вообще употреблява безбройны срѣдства за да обрати и спасе грѣшници-тѣ, защото *не хощетъ смерти грѣшника, но обратитися и живу быти ему* (Іезек. 33, 11), и повече отъ родиѫ-тѫ майкѫ ся грыже за человѣка, како самъ свидѣтельствува за Себеси прѣдъ пророка Исаія: *еда забудетъ жена отроча свое, еже не помиловати исчадія чрева своего? Аще же забудетъ сихъ жена, но Азъ не забуду тебе* (Ис. 49, 25).

§ 91. Образъ-тъ на Божественно-то управленіе.

Образъ-тъ на Божественно-то міроправленіе непостижимъ е въ сѫщество-то си, както и образъ-тъ на твореніе-то и сохраненіе-то на вселенныѫ тѫ; а въ явленіе-то бива различенъ: а) *по способътъ на дѣйствіе-то*. Въ това отношеніе онъ исто тъй както и образъ-тъ на паденіе-то е *естественъ и свѣрхъестественъ*. Пьрвый-тъ бива тамъ, гдѣ сѫдьбы-тѣ Божіи прихождѫтъ въ испълненіе по естественно-то теченіе на вещи-тѣ, едначь отъ Бога турено, обаче подъ знаніе то и промыслительный-тъ Божій надзоръ; напр. подирь расвратный-тъ животъ естественно слѣдува разстройство на здровье-то и изгубванье на спокойство-то, спорѣдъ непрѣложный-тъ законъ на Божіѭ-тѫ правдѫ, за коіѭ-то казува Прѣмѫдрый: *имиже кто согрѣшаетъ симъ и мучится* (Прем. 11, 17). А на свьрхъестественно-то дѣйствіе на всеуправляющій-тъ промыслъ принадлежѫтъ всичкы-тѣ чудеса съ каквы напр. е испълнена исторія-та на Божіѭ-тѫ Цьрквѫ врьхъ земліѭ-тѫ. б) *по предметъ-тъ на дѣйствіе-то*: защото иначе управлява Богъ неразумны-тѣ твари, и иначе разумны-тѣ и свободны-тѣ. Пьрвы-тѣ подлежѫтъ *на безусловныѫ-тѫ* Неговѫ волѭ и сѫ подчинены на законы на необходимость-тѫ, а послѣдны-тѣ на *условныѫ* и зависѭтъ отъ нравственный-тъ законъ.

§ 92. Слѣдствія.

Отъ благотворный-тъ и утѣшительный-тъ догматъ на христіанство-то за Божій-тъ Промыслъ проистекавѫтъ слѣдуіѫщи-тѣ истины.

а) Нѣма случай или таквы събытія, кои-то да нѣмѫтъ никаквѫ причинѫ: нѣма слѣпо счастіе или таквы произшествія, кои-то да зависѫтъ само отъ вещественны, чужды за ума причины; нѣма съдьба (рокъ), т. е. таква необходимость, по коіѫ-то всичко да происходи по нѣкое неизбѣжно теченіе на вещи-тѣ, коя-то да не е возможно да ся отблъсне нито со свободнѫ дѣлтельность, ни то сосъ молитвѫ, нито пакъ съ друго нѣчто.

б) Догматъ-тъ на православнѫ-тѫ Цьрквѫ за повиновеніе на Вьрховнѫ-тѫ власть има найсправедливо-то и непоклатимо-то основаніе, и она по всичко-то право анаѳематствува онизи, кои-то мысліѫтъ, чи Царове-тѣ ся воскачувѫтъ на прѣстолъ не спорѣдъ особенно Божіе избраніе и за това дьрзаіѫтъ противъ тѣхъ да бунтувѫтъ и измѣнявѫтъ [1]).

в) Крайне ся заблуждавѫтъ оныя, кои-то мысліѫтъ, чи Богъ промышлявайки само за общо-то и главно-то въ міръ-тъ, не ся грыже за частности-тѣ и подробности-тѣ, а равно и оныя, кои-то допущѫтъ само естественный начинъ на промышленіе-то, отвьрлявайки свѣрхъестественный-тъ или чудесный-тъ.

г) Божій-тъ Промыслъ не нарушава свободѫ-тѫ на разумнитѣ сѫщества, а напротивъ жалѣе ѭ и самъ по нѣкой пѫть сообразува дѣйствія та си съ неіѫ. Спорѣдъ това не е свьрзалъ насъ съ неумолимо прѣдопрѣдѣленіе, а далъ ни е право да ся молимъ, и молитвы-тѣ наши обѣщался е да слуша и испълнява, кога и како е Нему благоугодно.

д) Исто тъй и свобода-та не прѣпятствува на Божій тъ Промыслъ въ намѣренія-та и дѣйствія-та му, а напротивъ прѣмѫдро ся направлява къмъ совьршеніе то на тія намѣренія.

е) Нратственно то зло не противорѣчи на святость-тѫ на Божій-тъ Промыслъ, защото оно не е отъ Него, а само е допущено отъ Него за прѣдупазованіе на голѣмо-то добро-свободѫ-тѫ, съ нарушеніе-то на коіѫ-то и щело е да ся уничтожи и само-то нравственно добро, и цѣль-та на твореніе-то не ще е могла да ся достигне. Физическо-то (недуховно-то или неправственно) зло не противорѣчи

---

[1]) Послѣд. въ недѣл. прав.

на Божіѭ-тѫ *благость*, а напротивъ проистича понѣкогашь отъ источникъ-тъ нъ истѫ-тѫ благость, а понѣкогашь го трѣбува Божія-та правда. Защото *путь нечестивыхъ* понѣкогашь *спѣется*. (Іер. 12, 1), а праведници-тѣ бѣдствувѫтъ, това непротиворѣчи на Божіѭ-тѫ *правдѫ*, защото само единъ Богъ знае, кой е праведенъ. и Онъ глѣда не на едно токмо настояще, како ній, а знае всичкѫ-тѫ человѣческѫ сѫдьбѫ, поминалѫ-тѫ и бѫдѫщѫ-тѫ.

Христіанско-то ученіе за Божій-тъ промыслъ много е назидателно за нравственность - тѫ и отрадно е за сърдце - то. Оно внушава всецѣлѫ прѣданность на водительство - то на Провидѣніе - то, неусыпно-то око на кого-то бодрствува, пази и управлява всичко отъ цѣлый - тъ объемъ на вселенныѫ - тѫ до польно - то цвѣтче и ничто незначуще животно, отъ движеніе - та на небесны-тѣ свѣтила до дыханіе-то на уста-та ти и движеніето на стѫпкы-тѣ на нозѣ-тѣ. Оно внушава найживѣйше упованіе на всеблагый-тъ и прѣмѫдрый Промыслитель, свалюва отъ нашѫ-тѫ душѫ тяжкѫ - тѫ грыжѫ за далеко - то и неизвѣстно за насъ бѫдѫще и испълнува сърдце - то съ таквѫ отраднѫ увѣренность, чи во всичко ся съвършава добра-та, и съвършенна и спасителна Божія воля, и всичко, что става съ насъ, става за истинно-то наше добро. Оно успокоева наше-то сърдце, кога виждамы прѣдъ себеси бѣдствія и всичкы оныя злины, отъ кои-то толкозь часто страдае земна-та разумна и неразумна тварь. Но заедно съ това оно внушава, при надеждѫ - тѫ си на Бога да не дрѣмимъ. Понеже прѣмѫдрый-тъ Промыслъ во всичко ся соображава съ нашѫтѫ свободѫ, и иска отъ насъ, ній сами произволно и дѣятелно да участвувамы въ достиженіе - то на цѣль-тѫ на наше-то бытіе, а насильно никого не влѣче къмъ неіѫ. Оно наконецъ внушава благоговѣніе прѣдъ непостижимость - тѫ на Божіи-тѣ пѫтища и загражда уста-та на дързкѫ пытливость, защо това така, а онова иначе быва на тойзи свѣтъ Божій тъ Промыслъ. кой-то пазе и управлява всичко и истотъй ся грыже и за тебе, както и за цѣлъ свѣтъ, истотый и тебе носи на десницѫ-тѫ си, както и небесны-тѣ тѣла, и цѣлы-тѣ сълничны системы; за това не ся усилявай да измѣрявашь пѫтища-та на планеты-тѣ и разстоянія-та на различны звѣзды отъ сълнце-то, а глѣдай на по́близко: най повече и по́ часто наблюдавай благоговѣйно пѫтища - та на

Божій-ть Промыслъ въ собственный - тъ твой животъ, повѣрявай по́ точно, колко далеко или близко душа - та ты отстои отъ твое - то сълнце–Творецъ-тъ и Промыслитель твой.

Второ Отдѣленіе.

Ученіе за ангелы-тѣ.

§ 93. Свьрзка съ прѣдъидуще-то.

Подирь ученіе-то за вселенмж-тѫ вообще слѣдува да изложимы ученіе-то отдѣльно за ангелы - тѣ, кои-то съставлѭвѫтъ невидимый-тъ—духовный міръ.

§ 94. Понятіе за ангелы-тѣ.

Наименованіе-то на *Ангелъ* (Ἄγγελος, מַלְאָךְ), по производство-то на слово - то е наименованіе на дължность, а не на природж и знаменува *служитель* или *вѣстникъ* (хаберджія). Спорѣдъ това въ Священно-то Писаніе оно ся приписува понѣкогашь на *человѣци-тѣ*, кои-то служѫтъ Богу. Тъй у пророка Малахія *Священникъ-тъ* ся нарича *ангелъ* на *Іехова Господа на силы-тѣ* (Мал. 2, 7). Истый-тъ пророкъ Предтечѫ на Господа Іисаса Христа нарича *ангела* (3, 19), такво названіе подтвърждава и самъ Іисусъ Христосъ: *сей есть о немъже есть писано: се Азъ посылаю ангела моего предъ лицемъ твоимъ* (Матѳ. 11, 10. Глѣд. ѐще Чис. 20, 16. Агг. 1, 13). *Епископы-тѣ* на Цьрквы-тѣ въ откровеніе-то на Святый Іоаннъ истотъй ся наричѫтъ *ангелы* (Ап. 2, 1. 8, 12). Но въ собственъ смыслъ ангелы ся наричѫтъ въ Свящдино - то Писаніе духовно разумны-тѣ сѫщества, кои-то сѫ по́ прѣвосходны отъ человѣкъ-тъ.

§ 95. Бытіе-то на ангелы-тѣ.

За бытіе-то на духовный міръ или ангелы-тѣ не сѫмнѣнно удостовѣрява Священно - то Писаніе. Тъй ѐще въ ветхый-тъ Завѣтъ нахождамы, чи ангели искарали Лота изъ Содома, кой - то былъ осѫденъ на сожженіе (Быт. 19); являвалиса на праотци - тѣ многократно (Быт. 16, 22. 28. 32), на пророци-тѣ (4 Цар. 1,

3. Дан. 7, 10). У Іова много пѫти ся споменува за ангелъский-тъ міръ (Іов. 1, 6. 2, 1. 4, 18). Въ псалмы-тѣ на много мѣста споменувася за ангелы (Пс. 33, 8. 90, 11. 148, 1. 2), и человѣкъ-тъ ся сравнява съ тѣхъ: *что есть человѣкъ, яко помниши его, или сынъ человѣчь, яко посѣщаеши его? Умалилъ еси его малимъ чимъ отъ ангелъ, славою и честію вѣнчалъ си его* (Пс. 8, 5. 6). Въ новый-тъ Завѣтъ св. апостолъ Павелъ, въ пьрвѫ-тѫ главѫ на посланіе-то до Евреи-тѣ сравнява съ ангелы-тѣ Самаго Іисуса Христа: *толико лучшій бывъ ангеловъ, елико преславнѣе паче ихъ наслѣдствова имя* (Евр. 1, 4—6). Истый-тъ Апостолъ като убѣждава Тимоѳея вѣрно да прохожда служеніе-то си, казува: *засвидѣтельствую предъ Богомъ и Господемъ Іисусомъ Христомъ и избранными Его ангелы, да сія сохраниши безъ лицемѣрія* (1 Тим. 5, 21). А особенно ясно свидѣтельство нахождамы въ слова-та на самаго Іисуса Христа, кои-то Онъ казалъ на Саддукеи-тѣ, кои-то отхвърляли воскресеніе-то на мрътвы-тѣ, бѫдѫщій-тъ животъ и бытіе-то на ангелы-тѣ: *въ воскресеніи ни женятся, ни посягаютъ, но яко ангелы Божіи на небеси суть* (Матѳ. 22, 30).

§ 96. Происхожденіе-то на ангелы-тѣ.

Ангелы-тѣ за бытіе-то си сѫ дължны на Бога. Затова ясно научава Апостолъ-тъ. *Тѣмъ создана быша всяческая, яже на небеси, и яже на земли, видимая и невидимая, аще пресоли, аще господствія, аще начала, аще власти* (Кол. 1, 16), А за врѣмя-то, въ кое-то сѫ были сътворены ангелы-тѣ, Священно-то Писаніе не казува опрѣдѣленно. Несѫмнѣнно е прочее, чи они сѫ сътворены пò отнапрѣжь, нежели человѣкъ-тъ. Святый Іоаннъ Дамаскинъ казува: «прилично было спьрва да сотвори умнѫ-тѫ сѫщность, послѣ чувственнѫ-тѫ, и послѣ вече отъ тѫзи и другѫ-тѫ сѫщность человѣкъ-тъ» [1]). Священно-то Писаніе това подтвьрждава: въ книгѫ-тѫ на Іова самъ Богъ казува: *егда сотворены быша звѣзды, возхвалиша Мя гласомъ великимъ вси ангели мои* (Іов. 38, 7). Основателно нѣкои си мыслѩтъ [2]), чи кога Моисей казува: въ началѣ сотвори Богъ небо и землю (Быт. 1, 1), съ имя-то небо знаменува міръ духовный, понеже пò натамъ не прѣписува на това небо подобно устройство, какво на земліѫ-тѫ.

[1]) Излож. вѣр. кн. 2. гл III. [2]) Оригенъ. Августинъ.

§ 97. Свойства-та на ангелы-тѣ.

Свойства-та на ангелы-тѣ показува Священно-то Писаніе, кога имъ усвоява изобще наименованіе на Духъ: *не вси ли суть служебніи дуси, въ служеніе посылаеми* (Евр. 1, 14). Слѣдователно като духове, ангелы-тѣ сѫ:

а) *Безтѣлесны.* Тъй Іисусъ Христосъ, въ отвѣтъ-тъ Си на вопроса на Саддукеи-тѣ за воскресеніе-то на мрьтвы-тѣ отрича отъ ангелы-тѣ тѣлѣсны условія, и тѣхно-то состояніе изобщо противополага съ настояще-то состояніе на человѣци-тѣ (Матѳ. 22, 30). Истотъй Апостолъ-тъ противополога духове-тѣ съ плоть и кръвь: нѣсть наша брань крови и илоти но къ духовомъ злобы подъ небеснымъ (Еф. 1, 12). Прочее Святыи-тѣ Отцы разумѣвѫтъ безтѣлеспость-тѫ на ангелы-тѣ въ ограниченъ смыслъ, именно чи они сѫ безътѣлесны по сравненіе сосъ насъ, кои-то смы облечены съ грубѫ и тяжкѫ плоть. Святый Іоаннъ Дамаскинъ казува: безтѣлесенъ и невещественъ ся нарича ангелъ-тъ по сравненіе сосъ насъ. Понеже всичко въ сравненіе съ Бога, кой-то е единъ само несравнимъ, показувася грубо и вещественно, едно токмо Божество въ строгъ смыслъ е невещественно и безтѣлесно“ [1]).

б) Невидимы. Защото Святый Апостолъ противополага ангелы-тѣ съ видимо-то и гы нарича прямо *невидимы* (1 Кол. 1, 16). А оныя образи, въ кои-то они ся являвали попѣкогашь на человѣци-тѣ, и кои-то описува Священно-то Писаніе, това сѫ символы разумѣвася, изражавѫтъ обаче дѣйствителны-тѣ внѫтрѣнны свойства на ангелы-тѣ, напримѣръ: многочисленность-тѫ, крылатость-тѫ (Іез. 1. Ис. 6). и проч. Прочее и това свойство пріимѫтъ Отци-тѣ ограниченно „ангелъ, душа, дѣмонъ, казува Св. Дамаскинъ, ако и да нѣматъ тѣлеснѫ грубость, но истотъй имѫтъ видъ и ограниченность, свойственнѫ на природѫ-тѫ си. Само Божеско-то сѫщество е неописанно, совершенно безвидно, необразно и неограниченно [2]).

в) Необыкновенна-та скорость и быстрота съ коіѫ-то ангелы-тѣ ся прѣносувѫтъ отъ мѣсто на мѣсто, доказува, чи они не ся стѣснены както ній, съ формы-тѣ на пространство-то и врѣмя-то. Обаче и това свойство допуща ограниченіе. Св. Домаскинъ казува пакъ: «Ангелы-тѣ сѫ ограничены: защото кога ся нахождѫтъ на небо то, не бывѫтъ на земліѫ-тѫ, и кога Богъ гы праща на земліѫ-тѫ не останувѫтъ на небо-то, и не могѫтъ въ

---

[1]) Излож. вѣр. кн. 2, глав. III. [2]) Слово о Икон. гл. 24.

едно врѣмя да бѫдѫтъ и дѣйствувѫтъ тука и тамъ» [1]). Слѣдователно за тія духовны сѫщества трѣба да бѫде нѣкъдѣ свой отдѣльный міръ, кой-то има извѣстно мѣсто во вселенна-тѫ и кой-то ся нарича въ Св. Писаніе *трето небо* (2 Кор. 12, 2), и *небо небесъ* (Цар. 8, 27).

г) Ангелы-тѣ имѫтъ *умъ и свободна волѭ*. За умъ-тъ на ангелы-тѣ свидѣтельствува Спаситель, кога казува, чи они *выну видятъ лице Отца небеснаго* (Матѳ. 18, 10); за волѭ-тѫ свидѣтельствува Апостолъ Петръ, кога казува, чи они *желаютъ проникнути въ таинства вѣры Христовы* (1 Петр. 1, 12).

д) Ангелы-тѣ сѫ одарены *съ безсмьртіе*. Защото въ нихъ нѣма ничто за умиранье и разрушеніе. Прочее ангелы-тѣ сѫ безсмьртны, спорѣдъ св. Дамаскинъ, не по естество-то, а по благодать-тѫ: понеже всичко, что има начало по естество-то, има и конецъ [2]).

§ 98. Раздѣленіе на ангелы-тѣ.

Духовный-тъ міръ първоначално всичкый былъ созданъ отъ Бога, безъ сѫмнѣніе, съвьршонно истотъй, както и вещественный-тъ міръ. Но Св. Писаніе казува намъ, чи въ подирно-то врѣмя станалъ голѣмъ прѣвратъ. Часть отъ духове-тѣ останала вѣрна на Твореца Си, и досега ся нахожда въ состояніе на чистотѫ и съвьршенство, а другы-тѣ отпаднали отъ Бога. Пьрвы-тѣ духове наричѫтъся *добры анге лы*, а послѣдни-тѣ *злы*. Спорѣдъ това трѣба да кажемъ.

А. За добры-тѣ ангелы;

Б. За злы-тѣ духове.

А. За добры-тѣ ангелы.

§ 99. Свойства-та на добры-тѣ ангелы.

Со свѣтлы и благолѣпны чьрты изображава Свящонно-то Писаніе добры-тѣ ангелы. Оно гы нарича вообще най прѣвосходны отъ человѣкъ-тъ; понеже за человѣка казува: *умалилъ еси его мальмъ чимъ отъ ангелъ* (Пс. 8, 6); всѣкъдѣ гы прѣдставлява свѣтлы и нарича *ангелы свѣта* (2 Кор. 11, 14), Затова св.

---

[1]) Ислож. вѣр. кн. 2. гл. III. [2]) Тамъ же.

Іоаннъ Дамаскинъ казува: чи они сѫ *вторы свѣтове* [1]), Подирь пьрвый-тъ несозданный-тъ свѣтъ — Бога. Éще они ся наричѫтъ сынове Божіи: *бысть же яко день сей, и пріидоша сыны Божіи предстати предъ Господемъ* (Іов. 2, 1); святы: *егда пріидетъ Сынъ человѣческій во славѣ своей, и вси святіи ангели съ Нимъ* (Мато. 25, 31); пзбранны: *засвидѣтельствую предъ Богомъ и Господемъ Іисусомъ Христомъ и избранными Его ангелы* (Тим. 5, 21). Съвьршенство-то на тѣхный-тъ умъ видися отъ това, чи они вынагы виждѫтъ лице-то на Отца небеснаго (Матѳ. 18, 10), и Богъ не рѣдко гы испраща въ міръ да открыѫтъ глѫбокы-тѣ Му тайны (на Даніила, Іоанна Богослова). Съвьршенство-то на волѭ-тѫ имъ ся открыва отъ това, чи они, по великѫ-тѫ своѭ любовь, не ся гнѣсѫтъ тѣсно да ся обрѫщѫтъ съ грѣшни-тѣ человѣци и радувѫтся за обрѫщеніе-то и на единъ быле грѣшникъ (Лук. 15, 10). За силѫ-тѫ и могущество-то на ангелы-тѣ свидѣтельствува Писаше-то кога гы нарича *сильніи крѣпостію* (Пс. 102, 20. 2 Петр. 2, 11. Прочее ангелы-тѣ како не всичко знаѭтъ, напр. не знаѭтъ врѣмя-то на второ-то пришествіе (Мар. 13, 32), тъй по думы-тѣ на Дамаскина. «не сѫ безстрастны, понеже само единъ Богъ е безстрастенъ» [2]). Затова въ книгѫ-тѫ на Іова ся казува, чи Богъ *и въ ангелахъ своихъ строптно усмотрь, и что предъ Нимъ самое небо не чисто* (Іов. 4, 17. 15, 15.

§ 100. Нравственно-то состояніе.

За нравственно-то состоянїе на ангелы-тѣ Св. Дамаскинъ, согласно со всичкы-тѣ Отци учи, чи они, ако и да сѫ прѣмѣняемы по свое-то естество и могѫтъ свободно да останувѫтъ и прѣдуспѣвавѫтъ (прокопсувѫтъ) въ добро-то и да ся уклонявѫтъ къмъ зло-то, обаче сега вече сѫ неудобопрѣклонны къмъ зло-то по благодать-тѫ. [3]). Тая благодать е дарувана имъ за дълговрѣменно-то тѣхно послушаніе на Божіѭ-тѫ волѭ и непрѣклоннѫ вѣрность Богу, коіѭ-то они показали кога отпадналъ сатана-та. Освѣнъ това они, безъ сѫмнѣніе, добыха сега ясно познаніе и твьрдъ навыкъ въ добро-то, послѣ отъ като видѣха, какво паденіе и наказаніе и мѫкы испытаха другы-тѣ сѫщества, а особпнно, подирь воплощеніе-то, смьрть-тѫ и воскресеніе-то на Христа Спасителя за

[1]) Излож. вѣр. кн. 2, гл. III. [2]) Тамъ же. [3]) Тамъ же.

наше-то спасеніе. Затова они, ако и да сѫ близко къмъ Бога, обаче вынагы Му прѣдстоявѫтъ *со страхъ и трѣпетъ.*

§ 101. Блаженство-то.

Блаженство-то на ангелы-тѣ состои въ това, чи они а) *выну видятъ лице Отца небеснаго* (Матѳ. 18, 10), т. е. наслаждавѫтся со съзьрцательно и дѣятельно богопознаніе и нахождѫтся въ ближайше общеніе съ Бога; а отъ това не може да не произлиза высочайша радость и блаженство. б) Нахождѫтся во взаимно дружественно общеніе на совершеннѣйше единомысліе и любовь, за това они конечно имѫтъ свой особенный, имъ свойственный языкъ, на това нѣщо навожда и Святый Апостолъ, споминувайки за *языци ангельскы и за глаголы*, кои-то онъ слушалъ на *трето то небо* (1 Кор. 13, 1. 2 Кор. 12, 4). в) участвувѫтъ въ дѣло-то на спасеніе-то на человѣци-тѣ, кое-то толкозъ е скѫпо и за самого Бога. Іисусъ Христосъ казува чи: *радость бываетъ предъ ангелы Божіими о единомъ грѣшницѣ кающемся* (Лук. 15, 10).

§ 102. Брой-тъ.

Брой-тъ на добры-тѣ ангелы не опрѣдѣлява Священно-то Писаніе, но дава ни да разумѣемъ, чи оно е мощне големо. Тъй пророкъ Даніилъ видѣлъ, *чи тысящи тысящъ служили Богу, и тмы тмъ Му прѣдстояли* (Дан. 7, 10). Исто-то свидѣтельствува Іисусъ Христосъ: *или мнится ти, яко не могу нынѣ умолити Отца Моего и представитъ Ми вящше, неже двунадесяте легіона ангелъ?* (Матѳ. 26, 53), и апостолъ Па, велъ казува: *приступисте .... ко тьмамъ ангеловъ* (Евр. 12, 22)

§ 103. Степени-тѣ.

Чи добры-тѣ ангелы имѫтъ извѣстно раздѣленіе на степени, по кои-то ся они раздѣлявѫтъ по между си по достоинство-то си, това ся види отъ различно-то тѣхно наименованіе во Св. Писаніе. Оно споменува за хирувими (Быт. 3, 24), серафими (Ис. 5, 2). прѣстолы, господства, власти, начала (Кол. 1, 16), силы, ангелы (Рим. 8, 38), архангелы (1 Сол. 4, 16). Врьхъ това ся основува небесна-та Іерархія на Св. Діонисій Ареопагитъ, кой-то раздѣ-

лява всичкы-тѣ ангелы на девятъ чинове, а девятъ-тѣ чинове на на три лика. Въ пьрвый-тъ ликъ онъ тура, серафимы-тѣ, херувимы-тѣ и прѣстолы-тѣ; во вторый-тъ — господства-та, силы-тѣ и власти-тѣ; въ третый-тъ — начала-та, архангелы-тѣ и ангелы-тѣ. Взаимно-то отношеніе помежду тѣхъ, по слова-та му е това, чи по́ низкы-тѣ чинове на учавѫтся за Божіи-тѣ дѣла отъ по́ высши-тѣ, а по́ высши-тѣ за Божіи-тѣ тайны научавѫтся отъ самаго Бога [1]).

§ 104. Отношеніе-то къмъ Бога.

Дължность-та на добры-тѣ ангелы по отношеніе-то къмъ Бога състои въ това, чи они а) славіѫтъ Бога. Така Пророкъ Исаія видѣлъ, како серафимы-тѣ стояли около Божій-тъ прѣстолъ, *и взываху другъ ко другу и глаголаху: Святъ, Святъ Святъ Господь Савао̀въ исполнь вся земля славы Его* (Ис. 6, 3). Святый Іоанъ Богословъ истотъй видѣлъ, како они покоя *неимутъ день и нощь глаголюще: Святъ, Святъ, Святъ Господь Богъ Вседержитель* (Апок. 4, 8. Дан. 7, 10). б) служѫтъ Богу. Понеже говорися за нихъ, чи они на небеса-та испълнявѫтъ волиѫ-тѫ на небеснаго Отца (Матѳ. 6, 10); творіѫтъ слово-то Негово и слушѫтъ гласъ-тъ на слова-та Му (Ис. 102, 20). Тъй они служили на Господа Іисуса Христа, кога Онъ прѣбывалъ на земліѫ-тѫ (Матѳ 4, 11); служѫтъ Му сега, *кога онъ сѣди одесную Бога превыше всякаго начала, власти и силы и господства* (Еф. 1, 21); и ще Му служѫтъ на второ-то Негово пришествіе, кога ще сѫди живы-тѣ и мрътвы-тѣ обиколявайки прѣстолътъ Му (Матѳ. 25, 31).

§ 105. Отношеніе-то къмъ человѣци-тѣ вообще.

Добры-тѣ *ангелы* имѫтъ и къмъ насъ много близко и благотворно отношеніе. Като по́ стары братья въ едно домочадіе наедного истаго небеснаго Отца, они, како по неговѫ-тѫ волиѫ, така, безъ сѫмнѣніе, по собственіѫ-тѫ си, зимѫтъ живо участіе въ человѣчески-тѣ работы. Священно-то Писаніе испълнено е съ утѣшительны примѣры на такво участіе. Тъй ангелы-тѣ а) возвѣщавѫтъ на человѣци-тѣ Божіѫ-тѫ волиѫ напримѣръ, въ Ветхый-тъ

[1]) Излож. прав. вѣр. кн. 2. гл. III.

завѣтъ: на Авраама, Іакова, Моисея, Іисуса Навина, Давида, Данiила и проч. въ новый-тъ — на Захарiя, Прѣсвятѫѫ Дѣвѫ Богородицѫ, Іосифа (Лук. 1. Матѳ. 1, 20); б) съвършавѫтъ въ человѣческый-тъ родъ различны сѫдбы Божiи, както напримѣръ, наглѣдувѫтъ цѣлы царства: тъй во Второзаконiе-то ся говори, чи кога Богъ раздѣлилъ языци-тѣ, *яко разсѣя сыны Адамовы, постави предѣлы языковъ по числу ангелъ Божiихъ* (Втор. 32, 8), а особенно въ Откровенiе-то на св. Іоанна Богослова показува, како Богъ часто за испълнители на сѫдове-тѣ си въ человѣческый-тъ родъ, и прѣимѫщественно въ Църквѫ-тѫ си, употрѣблява ангелы-тѣ. в) Исто тъй, по ученiе-то на св. Отци, на тѣхъ ся ввѣрява отъ Бога пазенье-то и на малы человѣчески общества, както: области, градове, монастыри, Църкви управленiе на различны части на землiѫ-тѫ (Ап. 7, 1. 14, 18. 15, 6). [1]) г) Освѣнъ това они имѫтъ вліянiе и на частны работы на человѣци-тѣ напр. являвѫтся на Іакова Патрiарха и ободрявѫтъ го да не ся бои (Быт. 32, 1); чувѫтъ Данiила въ львовый ровъ (Дан. 6, 22); изваждѫтъ отъ тъмницѫ-тѫ апостола Петра, и другъ пѫть много апостолы (Дѣян. 5, 18. 19. 12, 7); прѣдстоявѫтъ на умирaющи-тѣ и Лазаревѫ-тѫ душѫ на Авраамово-то лоно носѫтъ (Лук. 16, 22); человѣчески-тѣ молитвы возносiѫтъ къмъ Бога и самы ходатайствувѫтъ за людье-то (Ап. 8, 3). Вообще участiе-то на ангелы-тѣ въ сѫдьбѫ-тѫ на человѣци-тѣ апостолъ Павель опрѣдѣлява, кога казува, чи они ся испращѫтъ да воспомогавѫтъ на наше-то спасенiе: *не вси ли суть служебнiи дуси, въ служенiе посылаеми за хотящихъ наслѣдовати спасенiе?* Евр. 1, 14).

§ 106. Отношенiе-то къмъ всякъ единъ христiанинъ, или догматъ-тъ за ангела хранителя.

Но освѣнъ това общо ангелско служенiе на человѣческый-тъ родъ има éще друго частно тѣхно служенiе за спасенiе-то на всякый единъ христiанинъ. Святая-та наша Църква учи, чи всякый единъ христiанинъ има свой частный ангелъ, кой-то при него стои и го чува, за това и ся нарича *Ангелъ-Хранитель*. Това ученiе е постоянно и всегдашно прѣданiе на ветхозавѣтнѫ-тѫ и новозавѣтнѫ Църкву. Тъй Авраамъ, кога испратилъ слугѫ-тѫ си да

[1]) Излож. Вѣр. кн. 2, гл. 3. Прав. Испов. Вѣр. вопр. и отв. 19.

тьрси невѣстѫ за сына си Исаака, казува: *Господъ послетъ ангела своего предъ тобою, и поймеши жену сыну моему Исааку* (Быт. 24, 7). Псалмопѣвецъ-тъ говори, чи *ангелъ Господень ополчается окрестъ болщихся его* (Пс. 33, 8), и чи Богъ *заповѣдуетъ ангеломъ своимъ да пази* человѣка *во всѣхъ путьхъ его, да не когда преткнетъ о камень ногу свою* (Пс. 90, 11). Наконецъ въ новый-тъ Завѣтъ самъ Іисусъ Христосъ несѫмнѣнно утвърждава тѫзи истинѫ, думайки за дѣца-та: *блюдите, да не презрите единаго отъ малыхъ сихъ: глаголю бо вамъ, яко ангели ихъ на небесѣхъ выну видятъ лице Отца Моею небеснаго* (Матѳ. 18, 10). Апостолъ Павелъ казува: *не вси ли суть служебніи дуси, въ служеніе посылаеми за хотящихъ наслѣдовати спасеніе?* (Евр. 1, 14). Необходимость-та за всякый единъ изъ насъ за таквы съвършенны наставници и пазители, каквы сѫ ангелы-тѣ, само по себе трѣба да бѫде за насъ удоборазумна, кога а) вспоменимъ, колко смы ній сами слабы, неопытны и нетвърды въ дѣло-то на спасеніе-то; б) Нека прѣдставимъ, колко ній имамы около себе си явны и скрыты врагове, колко различны прѣпятствія и опасности встрѣкявами по пѫть-тъ на спасеніе-то; в) наконецъ нека помыслимъ, колко е чинило дѣло-то за наше-то спасеніе на нашій-тъ Спаситель Іисусъ Христосъ безцѣнната Негова кръвь; слѣдователно не можемъ да мыслимъ, чи ній смы оставлены самы себѣси въ такво велино дѣло. Дѣйствія-та на ангелы-тѣ хранители показува святая-та наша Цьрква, кога гы нарича *наставницы* и *ржководители*; кои-то наставлявѫтъ насъ на всичко добро и ржководіѫтъ къмъ спасеніе-то; нарича гы *хранители* на души-тѣ и тѣла-та, кои-то прѣдопазувѫтъ отъ всичко врѣдно и зло нѣчто и прѣимущественно отъ дѣйствія върху насъ на злы-тѣ духовѣ; нарича гы наконецъ *ходатаи* и *прѣдстатели*, кои-то возносіѫтъ наши-тѣ молитвы прѣдъ лице-то на небеснаго Отца, и сами ся моліѫтъ за насъ и низводіѫтъ на насъ благословеніе Божіе.

§ 107. За почитаніе-то на ангели-тѣ.

Върхъ ученіе-то за ангели-тѣ основувася другъ христіанскый догматъ за почитаніе-то на ангелы-тѣ. За да почитамы ангелы-тѣ задължава насъ, отъ едиѫ страняѫ, дългъ на справедливость-тѫ: Защото ако сѫ они пò выше и пó прѣвосходны, и освѣнъ това

колько благодѣтельствувѫтъ намъ; крайне несправедливо и неблагодарно бы было да не имъ воздавамы дължно-то чествованіе. Отъ другѫ странѫ, Свящснно-то Писаніе, показува намъ примѣры за почитаніе на ангелы-тѣ. Іисусъ Навинъ (Іис. Нав. 5, 14), Гедеонъ (Суд. 13, 20), пророкъ Данiилъ (Дан. 10, 9), и святый Іоаннъ Богословъ (Ап. 22, 8. 9), поклапявалися до землѭ на ангела, кой-то имъ ся являвалъ. Изображеніе на херувимы-тѣ находилося у Іудеи-тѣ въ скиніѭ-тѫ и храмъ-тъ врьхъ найсвѣтѣйше-то мѣсто — врьхъ Ковотъ-тъ на завѣтъ-тъ (Исх. 25, 18). Почитаніе-то на ангелы-тѣ утвьрждавася несѫмнѣнно и съ постоянный-тъ примѣръ на пьрвенствуіѫщѫ-тѫ Цьрквѫ. За това православна-та Цьрква, като запрѣщава боготвореніе-то на ангелы-тѣ, или такво почитаніе, какво е прилично само Богу, кое-то запрѣтилъ помѣстный-тъ Лаодикыйскый Соборъ, прѣдписува да гы почитамы тъй, како е прилично да ся почитѫть, существа, кои-то, ако и да сѫ сотворены, но сѫ по̀ высокы и по̀ близкы къмъ Бога и при това за насъ благодѣтельны. Образъ за това почитаніе показала е Цьрква-та; она е а) посвѣтила намъ отдѣльны праздничны дни; б) съставила е въ тѣхнѭ честь хвалебны пѣсни, въ кои-то прославлява богоподобны-тѣ имъ съвьршенства, и в) дала ны молитвы къмъ тѣхъ, за да засвидѣтельствувамы прѣдъ нихъ наши-тѣ благодарности и испросвамы отъ нихъ постоянно покровительство и ходатайство прѣдъ Бога.

Б. За злы-тѣ духове.

§ 108. Бытіе-то на злы-тѣ духове.

Бытіе-то на злы-тѣ духове ся утвьрждава съ мощне много свидѣтельства на Свящснно-то Писаніе. Въ ветхый-тъ Завѣтъ злый-тѣ духъ проси Бога да го пусти за да искуси Іова (Іов. 1, 6. 2, 2); одьржава Саула (1 Цар. 16, 14, 15); возстава противъ Давида (1 Цар. 21, 1); показувася въ книгѫ тѫ на Товита (гл. 8, 3); въ книгѫ-тѫ на Соломоновѫ-тѫ прѣмѫдрость наричася виновникъ за смьрть-тѫ на прародители-тѣ (Прем. 2, 24). Въ новый-тъ Завѣтъ апостолы-тѣ и Петръ Іуда споменувѫтъ за ангелы-тѣ, кои-то согрѣшили и не дочували начальство-то си (2 Петр. 2, 4. Іуд. 6). Самъ Іисусъ Христосъ прѣтьрпѣлъ искушеніе отъ діавола въ пустыніѭ-тѫ (Матѳ. 4, 1—11), много ясно и многократно училъ за злы-тѣ духове. Тъй, изъяснявайки

притчѫ-тѫ за сельны-тѣ плѣвили, казалъ, чи *врагъ сѣявшій оныя, есть діаволъ* (Матѳ. 12, 39). Въ друго мѣсто изобличавайки, Іудеи-тѣ Іисусъ Христосъ казува: *вы отца вашего діавола есте, и похоти отца вашего хощете творити. Онъ человѣкоубійца бѣ искони, и во истинѣ не стоитъ, яко нѣсть истины въ немъ* (Іоан. 8, 44). Кога далъ на апостолитѣ силѫ да правѫтъ чудеса, Іисусъ Христосъ далъ имъ и власть да изгонявѫтъ бѣсове-тѣ: *болящія исцѣляйте, прокаженныя очищайте, бѣсы изгоняйте* (Матѳ. 10, 8). Святый апостолъ Іоаннъ истинѫ-тѫ на бытіе-то на злы-тѣ духове тѣсно свързува съ истинѫ-тѫ на пришествіе-то въ міръ на Божій-тъ сынъ: *творяй грѣхъ отъ діавола есть: яко діаволъ исперва согрѣшаетъ. Сего ради явися Сынъ Божій да разрушитъ дѣла діаволя* (1 Іоан. 3, 8).

§ 109. Брой-тъ на отпадналы-тѣ духове.

Священно-то Писаніе показува единъ главный прѣдводитель и начальникъ на злы-тѣ духове, кой-то заедно со себеси оттъргналъ гы отъ Бога. Тъй Іисусъ Христосъ казува, чи единъ отъ тѣхъ е *отецъ лжи и человѣкоубійца искони* (Іоан. 8, 44), казува, чи геенскій-тъ огнь былъ уготованъ *діаволу* и *ангеломъ его* (Матѳ. 25, 41); и споменува за *князь-тъ міра*, подъ когото разумѣва начальникъ-тъ и вождіѫ-тѫ на злы-тѣ духове (Іоан. 12, 31. 14, 30). Апостолъ Іоаннъ исто-тъй казува, да е единъ начальникъ на всичкы-тѣ грѣхове (1 Іоан. 3, 8), и откровеніе-то си различава по между злы-тѣ духове единъ прѣдводитель и подчиненны (Ап. 12, 7—9). Тойзи начальникъ на злы-тѣ духове наричася *денница* у пророка Исаія (Ис. 14, 12), *Аваддонъ* или *Аполліонъ* въ Іоанново-то Откровеніе (гл. 9, 11), *Веельзулъ* и *Сатана* въ Евангеліе-то (Матѳ. 12, 24. 27), *Веліаръ* у апостола Павла (2 Кор. 6, 14, 15); а по обыкновенно *діаволъ*, т. е клѣветникъ, навѣтникъ, возмутитель. А что ся докача до брой-тъ на отпадналы-тѣ отъ Бога и подчиненны-тѣ на тьмный-тъ князь на духове-тѣ, Св. Писаніе не го опрѣдѣлява, дава обаче да разумѣемъ, чи оно е много велико. Понеже общество-то на злы-тѣ духове наричася *цѣло царство* (Лук. 11, 18). Спаситель Іисусъ Христосъ изгонилъ въ Гадаринскѫ-тѫ землѫ отъ еднаго человѣка цѣлъ легіонъ отъ бѣсове (Лук. 8, 30).

§ 110. Грѣхъ-тъ на отпадналы-тъ духове.

Въ чтó состоялъ грѣхъ-тъ на отпадналый-тъ духъ, това ся вижда отъ снесеніе-то на нѣкои мѣста на Священо-то Писаніе. Именно Іисусъ Христосъ казува, чи діаволъ-тъ не останалъ *во истинѣ и е отецъ лжи* (Іоан. 8, 44); апостолъ Іуда свидѣтельствува, чи отпадналы-тѣ ангелы, *не соблюли своего начальства, но оставили свое жилище* (Іуда 6); апостолъ Павелъ дава да разумѣемъ, чи діаволъ-тъ осѫжденъ былъ особенно за *гордость* (1 Тим. 3, 6). Итъй пьрвый-тъ чекоръ (разкрачъ) къмъ паденіе-то была *лѫжа-та* т. е. лживо прѣдставленіе за свои-тѣ съвършенства и свое отношеніе къмъ Бога; подирь това послѣдувала *гордость* — надменна мысль да ся сравни съ Бога, да стане независимъ отъ Него, да основи за себе си отдѣльно царство; наконецъ *явно-то неповиновеніе и возмущеніе* — неиспълненіе на поржчениѫ-тѫ имъ отъ Бога дължность, и оставленье на показанно-то имъ отъ Него мѣсто въ міръ-тъ. Относително до степень-тѫ, на коіѫ-то стоялъ *испьрва* пьрвоначално отпадналый-тъ духъ, св. Отци на Цьркви-тѫ согласно мыслиѫтъ, чи онъ былъ единъ отъ пьрвы-тѣ и найблизкы-тѣ къмъ Бога ангелы [1]).

§ 111. Свойство-то.

Нравственно-то состояніе на злы-тѣ духове е наймрачно и безобразно. Они имѫтъ умъ и знаѫтъ много; тъй апостолъ Іаковъ утверждава, како *бѣсы вѣруютъ и трепещутъ Бога* (гл. 2, 19). Спасителя Іисуса Христа они не рѣдко исповѣдували за Сынъ Божій (Матѳ. 8, 29); за апостоли-тѣ казувалъ пытливый-тъ духъ: *сіи человѣцы рабы Бога вышняго суть, иже возвѣщаютъ намъ путь спасенія* (Дѣян. 16, 17). Въ книги-тѫ на Іова казува ся како діаволъ-тъ прѣтърчава всичкѫ-тѫ поднебесніѫ разузнавайки что ся праве въ неіѫ (Іов. 1, 6, 7), и вообще злы-тѣ духове, научены отъ долговрѣменный опытъ, часто проникавѫтъ въ человѣческы-тѣ мысли, узнавѫтъ бѫдуще-то знаѫтъ далеко-то. Обаче самы ся излъгвѫтъ; а главна-та чьрта на тѣхный-тъ умъ е ненависть къмъ истинѫ-тѫ, лъжа, клѣвета; затова и ся нарича въ Евангеліе-то діаволъ-тъ *отецъ лжи* (Іоан. 8, 44), а въ Іоанново-то Откровеніе *клеветникъ* и *мстецъ*

---

[1]) Излож. Вѣр. кн. 2, гл. IV.

(гл. 12, 9. 10). Воля-та на злы духове истотьй е довольно могущественна. Апост. Петръ сравнява діаволъ-тъ сосъ *левъ, кой-то рыка и иска нѣкого да поглѣтне* (1 Петр 5, 8); апост. Павелъ облечува христіанинъ-тъ, за да ся бори съ діаволъ-тъ, во всевозможно-то Божіе оружіе (Еф. 6, 12—17), и казува за пришествіе-то на антихриста, чи оно ще бѫде, *по дѣйствію сатаны во всякой силѣ и знаменіихъ и чудесѣхъ ложныхъ* (2 Сол. 2, 9). Прочее всичка-та сила на злы-тѣ духове зависи отъ Божіе-то допущеніе; безъ таквозь допущеніе они не сѫ могли да влизѫтъ дору въ най низкы-тѣ животны (Мат. 8, 31). А главны-тѣ чѣрты на волѭ-тѫ на злы-тѣ духове е: ненависть къмъ Бога и къмъ всяко добро, лукавство, злоба; за това гы нарича апостолъ-тъ *духове злобы* (Еф. 6, 12).

§ 112. Участь-та на злы-тѣ духове.

Участь-та на злы-тѣ духове соотвѣтствува съ нравственно-то тѣхно состояніе. Въ начало-то, подирь согрѣшеніе-то, тойчасъ отбльснаты были отъ Бога и отвьрлены отъ небо-то: *видѣхъ сатану, яко молнію съ небесе спадша* (Лук. 10, 18). Въ сегашно-то врѣмя тѣхна-та участь е состояніе на мѫчително томленіе и тяжктіѭ, спорѣдъ кои-то они като не нахождѫтъ въ себѣ си покой, искѫтъ го въ развлѣченіе и пагубнѫ дѣятельность въ свѣтъ-тъ (Мат. 8, 29. 29, 43); е состояніе на страхъ (Іаков. 2, 19), и осѫжденіе на мѫченіе: затова апос. Петръ казува, чи они *плѣницами мрака связаны и блюдутся на судъ и мученіе* (2 Петр. 2, 4). Въ бѫдѫще-то чека гы огнь вѣчный, въ кой-то они *мучены будутъ день и нощь во вѣки вѣковъ* (Ап. 20, 10. Мат. 26, 41). Такво съвершенно и невозвратно отлученіе отъ Бога и нескончаемы мѫкы злы-тѣ духове заслужили, отъ еднѫ странѫ, съ тяжесть-тѫ на грѣха си; понеже той былъ пьрвъ грѣхъ и они сами го измыслили, грѣхъ не на неопытность или тѣлеснѫ немощь, а грѣхъ на безплотны и кои-то имали высоко съвьршенство на духове, отъ другѫ странѫ — съ дълговрѣменно-то и упорно останованіе свое во зло-то, при кое-то они направили небройны голѣмы злини въ Божіе-то твореніе, а главно-то — съ нераскаянность-тѫ си, по коіѫ-то вече они не могѫтъ да дойдѫтъ къмъ мысль да ся обратіѫтъ и исправіѫтъ.

§ 113. Отношеніе-то къмъ цѣлый-тъ человѣчскый родъ.

Злы-тѣ духове по Божіе допущеніе имѫтъ близко отношеніе и къмъ нашій-тъ міръ. Св. Писаніе нарича діаволъ-тъ дору *князь міра* (Іоан. 12, 31), защото той дѣйствува самовластно, като царь *въ сынѣхъ противленія* (Еф. 2, 2). Апостолъ-тъ свидѣтелсгвува, чи мѣсто на сегашно-то прѣбываніе на злы-тѣ духове е воздухъ-тъ, кой-то окрѫжава нашѫ-тѫ планетѫ, кога тѣхный-тъ князь нарича *князь власти воздушныя* (Еф. 2, 2). Нихно-то отношеніе къмъ міръ-тъ сообразно съ тѣхно-то свойство е найврѣдно и пагубно. Като враждувѫтъ непримиримо противъ Бога и завижджтъ на человѣка, кой-то е одаренъ отъ Бога съ таквы съвършенства и е прѣдопрѣдѣленъ къмъ вѣчно то блаженство, злытѣ духове мѫчѫтся со всичкы-тѣ си силы да врѣдѫтъ и губѫтъ человѣческый-тъ родъ, а прѣимѫщественно воюваѭтъ противъ Божіѭ-тѫ Цьрквѫ. Цьрковна-та Исторія е напълнена съ примѣри за това. Діаволъ-тъ ся явилъ като соблазнитель на человѣка е́ще въ рай-тъ: подиръ това владѣлъ надъ по́ голѣмѫ-тѫ часть на человѣческый-тъ родъ чрѣзъ идолопоклонсто-то и со всичкѫ-тѫ си силѫ пакостилъ на Божіѭ-тѫ Цьрквѫ, коя-то ся сохранявала въ Авраамово-то потомство. Въ христіанскѫ-тѫ Цьрквѫ онъ посѣвалъ, споредъ Спасителевы-тѣ слова всичкы-тѣ гагубны плѣвелы (Мат. 13, 39), правилъ всички-тѣ бѣдствія: гоненія, ереси, расколы, воюва противъ неіѭ сега; а най паче ще возстане иротивъ неіѭ въ лице-то на антихриста, догдѣ благословенно-то Сѣмя на Женѫ-тѫ—Господь Іисусъ, кой-то вече го е поразилъ съ крьстъ-тъ си, наконецъ ще му разбіе смьртоносиѫ-тѫ главѫ.

§ 114. Отношеніе-то до всякый единъ человѣкъ.

Воювайки противъ цѣль человѣческый родъ, злобны-тѣ духове неоставѫтъ на покой и всякый человѣкъ отдѣльно. По ученіе-то на Св. Писаніе всякый единъ человѣкъ, кой-то не е просвѣщенъ съ свято-то крьщеніе, подлежи на власть-тѫ на злый-тъ духъ (Еф. 3, 1, 2, 3. Кол. 1, 2, 3,); за това Св. Цьркза вводейки человѣка въ христіанскѫ-тѫ вѣрѫ чрѣзъ тайнство-то на Крьщеніе-то, употрѣблява извѣстны заклинанія и запрѣщенія на діавола и ся Моли за освобожденіе-то на человѣка отъ подъ власть-тѫ му. Прочее и подирь това неговы-тѣ усилія да земе власть надъ человѣка не ся прѣкращавѫтъ. По Божіе донущеніе, онъ а) зима власть понѣ-

когашь *надъ тѣло-то*. Това доказувѫтъ мощне много примѣры за бесноваты, за кои-то ся споменува въ евангеліе-то (Мат. 10, 8, Мат. 5, 9 — 14. 9, 20. 16, 17. Лут. 10, 17, 18. 19), и кои-то изображавѫтъ несчастно-то и съ ужасны мѫкы съпровождаемо состояніе на человѣци, удържимы отъ злы духове, каквы примѣры и сега бывѫтъ. А най паче б) нѣма человѣкъ, на кого-то душа-та да не е подвьржена на опасности-тѣ на діавольскы-тѣ примкы, додѣ онъ подирь сильнѫ-тѫ борбѫ и много подвигы при Божіѭ помощь не ще туре себеси по̀ высоко отъ тѣхъ. Діаволъ-тъ постоянно ся мѫчи да врѣди намъ, склонява на зло и ны прѣчи въ добры дѣла. Онъ, безъ сѫмнѣніе пользувайкися съ поводы отъ нашѭ странѫ, ту возбуждава въ насъ лошавы намѣренія; напр. турилъ въ сьрдце-то на Іудѫ да прѣдаде Іисуса Христа (Іоан. 13, 2), и споменаты-тѣ отъ ап. Павла *разженныя стрѣлы лукаваго* (Еф. 6, 16) не сѫ друго нѣчто, ами діавольскы подбутованія къмъ зло; ту прѣпятствува на добры работы; напр. ап. Павелъ плачеся, чи сатана-та нѣколко пѫти му прѣпятствувалъ да дойде къмъ Солунскы-тѣ жители (1 Сол. 2, 18); ту отдалечава и грабе срѣдства-та за спасеніе напр. посѣянно-то сѣмя при пѫть-тъ, по изъясненіе-то на І. Христа знамѣнува тѣхъ, кои-то слушѫть слово-то Божіе, но къмъ кои-то *потомъ приходитъ діаволъ и вземлетъ слово отъ сьрдца ихъ да не вѣровавше спасутся* (Лук. 8, 12). За това Ап. Павелъ внушава борьбѫ сосъ діаволъ-тъ да смы облечены сосъ голѣмо-то и крѣпко всеорѫжіе (Еф. 6, 12 — 18). И вообще св. Цьрква учи, чи всичкы-тѣ грѣхове имѫтъ си прѣдставители въ злы-тѣ духове; така има духъ на злобѫ, духъ на завись, духъ на не въздьржаніе, духъ на уныніе, духъ на гордость и проч. и въ това на̀ различіе на свойства-та и дѣйствія-та на злобны-тѣ духове по прѣдопрѣдѣленіе на князь-тъ имъ, состои безобразный-тъ порѣдокъ на темно-то бѣсовско царство.

§ 115. За сообщеніе-то на злы-тѣ духове или волшебство-то.

Изъ понятіе-то за свойства-та и пагубны-тѣ отношенія до насъ злы-тѣ духове само по себеси являвася како грѣшѫтъ онизи, кои-то търсѫтъ съ тѣхъ общеніе, посрѣдство на тъй нареченѫ-тѫ *чырнѫ магіѭ* или *волшебство*. Волшебетво-то най строго, подъ смьртно наказаніе, запрѣщено было ѐще у Из-

раильтяны-тѣ въ ветхый-тъ Завѣтъ (Втор. 18, 10—12. Лев. 20, 6. 27). Канонически-тѣ правила на навозавѣтнѫ-тѫ Цркввѫ подобно отлучавѫтъ отъ Цркввѫ-тѫ волшебницы-тѣ като еретици [1]).

Трето Отдѣленіе.

Ученіе за человѣкъ-тъ.

§ 116. Свързка съ прѣдъидуще-то.

Прѣимѫщественый-тъ прѣдметъ на Божіе-то домостроительство е человѣкъ-тъ, сосъ созданіе-то на кого-то Богъ докончилъ всичкы-тѣ си творенія. За това подиръ ученіе-то за вселенѫ-тѫ вообще и духовный-тъ міръ слѣдова да изложимъ ученіе-то за человѣкъ-тъ.

§ 117. Раздѣленіе

Въ сждьбѫ-тѫ на человѣка явственно ся различавѫтъ три періода: *первый* — отъ сотвореніе-то на человѣка до паденіе-то: това е *первобытно-то* негово состояніе: *вторый* — отъ возстановленіе-то на падналый-тъ человѣкъ до послѣднѫ-тѫ неговѫ сждьбѫ: това е *благодатно-то* состояніе; *третый* обемли послѣднѫ-тѫ сждьбѫ и откровеніе-то на *славно-то* состояніе. Спорѣдъ това слѣдуѫще-то отдѣленіе заключава въ себѣ изслѣдованія:

А. За пьрвобытно-то состояніе на человѣка;

Б. За благодатно-то състояніе на человѣка;

В. За послѣднѫ-тѫ сждьбѫ и откровеніе-то на славно-то състояніе на человѣка.

А. Ученіе за пьрвобытно-то състояніе на человѣка.

§ 118. Прѣдмѣты на ученіе-то.

Въ ученіе-то за человѣкъ-тъ въ пьрвобытно-то негово состояніе трѣба да кажимъ: 1) за происхожденіе-то и природѫ-тѫ на человѣка; 2) за пьрвобытный-тъ завѣтъ на Бога съ человѣкъ-тъ; 3) За паденіе-то на человѣка; 4) за повръжденіе-то на всичкый-

[1]) VI Вселен. Соб. пр. 61. Гр. Нис. 3.

тъ родъ человѣческый въ слѣдствіе на паденіе-то на пьрвый человѣкъ.

1) За происхожденіе-то и природѫ-тѫ на человѣка.

§ 119. Происхожденіе-то и природѫ-тѫ на человѣка.

Како человѣкъ-тъ пьрвоначално е произлѣзълъ отъ Бога, това открыва намъ богодухновенный-тъ бытописатель Моисей въ пьрвѫ-тѫ и вторѫ главѫ на книгѫ-тѫ Бытія. Онъ повѣствува слѣдующе-то:

а) Подирь свьршаваніе-то на всичко земно быва съвѣтъ въ тайнѫ-тѫ на трiупостасно-то Божіе сѫщество за твореніе-то на человѣка: *и рече Богъ, сотворимъ человѣка по образу Нашему и по подобію* (Быт. 1, 26). Тойзи съвѣтъ знаменува, како отъ единѫ странѫ велико-то прѣимѫщество на человѣка прѣдъ всичкѫ-тѫ тварь и особенно-то негово опрѣдѣленіе (врѣденіе); така, отъ другѫ объемли въ прѣдвѣчно-то Божіе вѣдѣніе всичко домостроительство на сегашнѫ-тѫ и бѫдѫщѫ-тѫ врѣменнѫ и вѣчнѫ неговѫ сѫдьбѫ.

б) Споредъ този съвѣтъ Богъ праве человѣкъ-тъ не тъй, како другы-тѣ твари — съ едно слово и еднократно дѣйствіе на всемогущество-то, а съ особенный нѣкой си начинъ и дѣйствіе и именно: Самъ зима пьрстъ отъ земльѫ-тѫ и отъ неѭ образува человѣческо-то тѣло: *и созда Богъ человѣка перстъ вземъ отъ земли*; послѣ въ тъй приготовленно-то тѣло вводи душѫ-тѫ и не съ просто повеленіе—*да будетъ*, но Самъ ѭ вдѫхнува съ дуновеніе на уста-та си: *и вдуну въ лице его дыханіе жизни: и бысть человѣкъ въ душу живу.*

в) По прошествіе-то на нѣколько врѣмя подирь сотвореніе-то на человѣка, Богъ му дава помощницѫ—женѫ, като образувалъ нейно-то тѣло въ знаменіе на единство съ мѫжь-тъ, отъ ребро-то му: *Адаму же не обрѣтеся помощникъ подобный ему. И наложи Богъ изступленіе на Адама, и успе: и взя едино отъ ребръ его, и исполни плотію вмѣсто его и созда Господь Богъ ребро, еже взя отъ Адама въ жену, и приведе ѭ ко Адаму* (Быт. 2, 20—23).

г) Имена-та на пьрвы-тѣ человѣци *Адамъ* и *Ева*. Пьрвото напоминава за происхожденіе-то на тѣлесный-тъ съставъ на человѣка *изъ земли*, второ то знаменува *мати всѣхъ живу-*

щихъ (Быт. 3, 20). Това Моусеево сказаніе, кое-то никакъ не трѣба да ся разумѣе въ нѣкой аллегорическый или иносказательный разумъ, а въ знаменуваніе чисто историческо, утвърждавася и съ другы мѣста на Св. Писаніе: на него показува Іисусъ Христосъ: *отъ начала созданія мужа и жену сотворилъ я есть Богъ* (Мар. 10, 6). Апостолъ казува: *первый человѣкъ отъ земли перстенъ* (1 Кар. 15, 47); *Адамъ прежде созданъ бысть, потомъ же Ева* (1 Тим. 2, 13).

§ 120. Составъ на человѣческѫ-тѫ природѫ.

Изъ Моусеево-то сказаніе за начинъ-тъ на твореніе-то на человѣка видѣся, чи человѣкъ-тъ състои отъ двѣ части. Пьрва-та, коя-то была сотворена съ пьрво-то Божіе дѣйствіе, е органическо-то *тѣло*: то е оная часть, съ коѭ-то человѣкъ принадлежи на земліѭ-тѫ и вещественный-тъ міръ. Тѣло-то е сѫщественна-та часть на человѣка: защото безъ него душа-та не ще е могла да живѣе и дѣйствува въ този видимый міръ, и подирь разлукѫ-тѫ съ неѭ человѣкъ-тъ не е цѣло сѫщество; спорѣдъ това и въ бѫдѫщій-тъ животъ ній всичкы пакъ на всегда ще пріемнимъ тѣла-та си. Втора-та часть, сотворена-та съ второ-то дѣйствіе на Твореца, е *душа-та*: съ неѭ человѣкъ-тъ принадлежи на духовный-тъ міръ. Двухчастный-тъ составъ на человѣка показува Св. Писаніе и въ другы мѣста. Еккліsіастъ свидѣтельствува: *возвратится персть въ землю, яко же бѣ и духъ возвратится къ Богу, иже и даде его* (гл. 12, 7). Истотъй казува и Іисусъ Христосъ: *не убойтеся отъ убивающихъ тѣло, души же не могущихъ убити* (Мат. 10, 28). А чтó ся докача до *духъ-тъ*, кой-то врьхъ основаніе на нѣкои мѣста на Писаніе-то (1 Сол. 5, 23. Евр. 4, 12), почитѫтъ за третѫ съставнѫ часть, по думы-тѣ на св. Дамаскина онъ не е нѣчто отлично отъ дшѫ-тѫ и подобно ней самостоятельно, а е най высока-та страна на истѫ-тѫ душѫ: «чтó е око въ тѣло-то, то е умъ-тъ въ душѫ-тѫ» [1]).

§ 121. Съвършенство-то на человѣческѫ-тѫ природѫ.

Сотворенъ по отличный Божій совѣтъ и отлично дѣйствіе на

[1]) Излож. вѣр. кн. 2. гл. XII.

Твореца, послѣ и въ заключеніе на всичко-то твореніе, человѣкъ-тъ былъ одаренъ и съ особны отличны прѣимѫществены, само нему свойствены, съвършенства. а) *Въ цѣлъ свой составъ* онъ прѣдставлява чудесно и въ высшѫ степень прѣмѫдро сочетаніе на двѣ естества — духовно и вещественно, земно и небесно, врѣменно и безсмьртно, и е свързка по между два разнородны мірове — видимый-тъ и невидимый. б) *Въ тѣло-то* му, кое-то самъ Богъ, непосрѣдственно образовалъ изъ земліѫ съсрѣдоточено е всичко, что е най кубаво и съвършенно въ естество-то на видимый-тъ міръ, тъй щото оно е подлинно малъ и сокращенъ міръ въ великый-тъ Божій міръ. Оно е одарено съ най хубавъ, правъ, устрѣмленъ къмъ небо-то видъ, най съвършенно приспособленно къмъ дѣятельность на дѫшѫ-тѫ, одарено е со способность да изражава нейны-тѣ помыслы съ слово; само Ѵпостасно-то Слово Божіе благоволило на всегда да ся соедины со сѫщество-то на человѣческо-то тѣло и Духъ Божій нахожда въ него благоугодно за себе жилище. А особенно в) человѣческа-та *душа* украшена е съ высоки съвършенства; понеже она е сотворена чрѣзъ Божественно-то дыханіе, кое-то знамѣнува особенніѫ нѣкоіѫ близость къмъ Божіе-то сѫщество и нѣкой си особенный, непосрѣдственный образъ на происхожденіе-то отъ Бога; има прѣвосходни силы както: *разумъ*, посрѣдство на кого-то она може да сознава себеси, да познава Твореца си, и всичко, что е сотворено; *свободнѫ волѭ*, по коіѫ-то человѣкъ самъ себеси може да опрѣдѣли къмъ дѣйствованіе, безъ да подлежи на никакво внѣшно принѫжденіе (Сир. 15, 14, 20); *сърдце*. кое-то е способно да люби Твореца си и да нахожда въ Него блаженство-то си. Първобытно-то обаче съвършенство на душѫ-тѫ най ясно открыва намъ Св. Писаніе, кога учи, чи она е сотворена *по образу и по подобію Божію. И рече Богъ: сотворимъ человѣка по образу нашему и подобію* Быт. 1, 26).

§ 122. Образъ и подобіе Божіе въ человѣкъ-тъ.

Образъ-тъ и подобіе-то Божіе като най главно-то и най высоко-то съвършенство на първозданный-тъ человѣкъ, по изясненіе-то на църковны-тѣ Отци, розличавѫтся по между си съ това, чи подъ *образъ* разумѣвѫтся свойства-та и способности-тѣ на человѣческѫ-тѫ душѫ, кои-то были дарованы на человѣкъ-тъ въ само-то твореніе, и кои-то съставлявѫтъ сѫщность-тѫ на духовнѫ-тѫ природѫ, каквито сѫ: духовность, какъ образъ на съвършеннѣйшѫ-тѫ про-

сто-тѫ на Божіе-то сѫщество, свобода какъ образъ на безконечнѫ-тѫ свободѫ и на независимость-тѫ Божіѭ; безсмьртіе какъ образъ на Божіѭ-тѫ вѣчность; разумъ, какъ образъ на безконечный-тъ Божій умъ; воля, коя-то е способна да люби доброто и да бѫде свята, какъ образъ на Божіѭ-тѫ волѭ, коя-то е най высочайша-та любовь и святость, даръ слова, какъ образъ на упостасно-то слово. А съ *подобіе-то* Божіе знаменувася състояніе-то на тія, дарован. ны на человѣка въ твореніе-то, способности и силы — богоподобно и всецѣло направлено къмъ Бога, това е: правота на умъ-тъ, непорочность и святость на волѭ-тѫ, чистота-та на сьрдце-то, и другы-тѣ добродѣтѣли и нравственны съвьршенства; това показува Св. Апостолъ Павелъ, кога желае на Ефесяны-тѣ *облещися въ новаго человѣка, созданнаго по Богу въ правдѣ и преподобіи истины* (Еф. 4, 24) и това не само принадлежало на пьрвозданный-тъ человѣкъ спорѣдь сотвореніе-то (κατὰ τὸ εἶναι), но и трѣбало да зависи отъ негово-то произволеніе и дѣятельность (κατὰ τὴν προαίρεσιν). Съ еднѫ думѫ: *по образу* знаменува силѫ на умъ-тъ и силѫ на свободѫ-тѫ, казува Св. Іоанъ Дамаскинъ — а съ слово-то: *по подобію* — уподобленіе Богу въ добродѣтели-тѣ, колько е това возможно. „Да бѫде человѣкъ по образу Божію, разсуждава Св. Григорій Нискый, свойственно е намъ по пьрво-то наше сотвореніе; а да е *по подобію Божію* зависи и отъ нашѫ-тѫ волѭ . . . . и сѫществува въ наеъ само въ возможность, а пріобрѣтавася по истинѣ посрѣдство на дѣятельность-тѫ“ [1]).

§ 123. Происхожденіе-то на человѣческый-тъ родъ.

Отъ пьрвозданнѫ-тѫ четѫ има начало-то всичкый человѣческый родъ. То ся види а) отъ това, чи Богъ, пощо сотворилъ мѫжь-тъ и женѫ-тѫ, далъ имъ благословеніе да размножавѫтъ родъ-тъ си: *и благослови я Богъ, глаголя: раститеся и множитеся и наполните землю* (Быт. 1, 28). б) Моусей опрѣдѣленно казува, чи освѣнъ Адама не былъ другъ человѣкъ на земліѭ-тѫ: *не бо одожди Господь Богъ на землю, и человѣкъ не бяше дѣлати ю* (Быт. 2, 5). в) Исто-то показува и самото наименованіе на женѫ-тѫ *мати всѣхъ живущихъ: и наре-*

[1]) Излож. Прав. Вѣр. кн. 2, гл. XII. S. Greg. Nys. Hom. in Gen. 1, 26. Hiorom. in Ezech. 28. August. contra Adimant. car. 5. Evcher. lib. 1. in. Gen. Сн. Дамнт. Рост. Лѣт. т. IV. стр. 22, 23.

че Адамъ имя женѣ своей жизнь, яко та мати всѣхъ живущихъ (Быт. 3, 20). г) Родословіе-то, кое-то ся нахожда въ пять-тѫ главѫ на Бытія и отчасти подтвърждаема съ книгѫ-тѫ Паралипоменъ и Евангеліе-то отъ Луки (1 Петр. 1. Лук. 3, 23-28), прямо возводи всичкы-тѣ народы къмъ единъ корень — Адама и Евѫ (глѣд. е́ще: Товит. 8, 6. Премуд. 10, 1). 1) Но най паче несѫмнѣнность-тѫ на тѫзи важнѫ истинѫ утвърждава съ своето свидѣтельство Св. Павелъ кога казува: *сотворилъ есть отъ единыя крове весь языкъ человѣчь жити по всему лицу земному* (Дѣян. 17, 26).

§ 124. Происхожденіе-то на всякый человѣкъ въ частности.

Прочее, ако и да происходи отъ пьрвозданнѫ-тѫ четѫ человѣческый-тъ родъ, не по̀ малко е твореніе Божіе, и Богъ, който непосрѣдственно сотворилъ пьрвы-тѣ человѣци, е Творецъ и на всичкы-тѣ тѣхны потомци, произвождайки на свѣтъ всякый человѣкъ при посрѣдство на родители-тѣ. Онъ праве а) *тѣло-то*: защото человѣкъ-тъ, ако и да ся зачинява и раждася чрѣзъ родители-тѣ, но това не е друго нѣчто, ами слѣдствіе на Божіе-то благословеніе, дарованно, по ясно-то свидѣтельство на Бытописатель-тъ, на прародители-тѣ, повторяемо и продолжаемо непрѣрывно въ тѣхны-тѣ потомци; и освѣнъ това въ Писаніе-то прямо ся казува: *руцѣ твои сотвористѣ мя и создасте мя* (Іов. 10, 8. Пс. 118, 73); *не утаися кость моя отъ тебе, юже сотворилъ еси въ тайнѣ* (Пс. 138, 15). А особенно Богъ праве: б) *душѫ-тѫ*: тъй Екклисіастъ казува: *духъ возвратится къ Богу, иже даде его* (гл. 12, 71); пророкъ Исаія исто тъй свидѣтельствува, чи Богъ *даетъ дыханіе людемъ, иже на земли, и духъ ходящимъ по ней* (Ис. 42, 5), и самъ Богъ казува прѣзъ него: *духъ отъ мене изыдетъ, и всякое дыханіе Азъ сотворихъ* (Ис. 57, 16); и пророкъ Захарія казува: *Господь простый небо и основаяй землю, и создаяй духъ человѣка въ немъ* (Зах. 12, 1). Апост. Павелъ исто тъй нарича Бога *Отецъ духовъ* (Евр. 12, 9).

2) Зл пьрвобытный-тъ завѣтъ пл Бога съ человѣкъ-тъ.

§ 125. Цѣль-та и прѣдопрѣдѣленіе-то на пьрвозданный-тъ человѣкъ.

Като сотворилъ по таковъ начинъ человѣкъ-тъ и го нада-

рилъ съ таквы дары Богъ му показалъ высокѫ цѣль и назначеніе. Това е:

Возведеніе-то на най высокѫ степень на съвършенство-то на духовнѫ-тѫ природѫ, чрѣзъ постоепенно раскрытіе и образованіе на нейны-тѣ силы и способности, догдѣ душа-та чрѣзъ дѣятельно стрѣмленіе и приближеніе къмъ пьрвообразъ-тъ си, ще достигне пълнѫ, возможнѫ за конечно сѫщество, мѣрѫ на Богоподобіе и най тѣсно соединеніе съ Бога или причастіе съ Божественно-то естество. Това несѫмнѣнно ся открыва отъ това, чи христіанска-та святая вѣра, коя-то има прѣдметъ да возврати человѣкъ-тъ въ пьрвобытно-то состояніе и да го доведе до конечнѫ-тѫ цѣль на твореніе-то, отъ коіѫ-то онъ ся уклонилъ чрѣзъ паденіе-то, именно иска: *святи будите яко Азъ*, т. е. Богъ *святъ ссмь* (1 Пет. 1, 16); *будите совершени, якоже Отецъ вашъ небеeный совершенъ есть* (Мат. 5, 48); и Св. Апост. Петръ казува, чи *честная намъ и великая обѣтованія даровашася, да сихъ ради будемъ Божественнаго причастницы естества* (1 Пет. 1. 4). Заедно съ това и сама тѣлесна-та природа на человѣкъ-тъ прѣдопрѣдѣлена была на това, за да ся прѣобразува и усъвършава постепенно, догдѣ тѣло-то му пьрстно и земно согрѣе и приме не въ состояніе на тѣло *духовно и небссно* (1 Кор, 15, 44-49).

б) По мѣрѫ на достиженіо-то на тѫзи цѣль трѣбувало да ся достига и друга, като нейно слѣдствіе — блаженство-то на человѣкъ-тъ, защото Богъ е безконечный и неисчерпаемый источникъ на всяко благо: слѣдователно уподобленіе-то на Него и пріобщеніе-то на само-то Негово естество не може да ся сопровожда съ ощущеніе на высочайше блаженство.

б) Но понеже Господь *вся себе ради содѣла*, то конечната цѣль на твореніе-то на человѣкъ-тъ заключавася въ самаго Бога: това е слава-та Божія, коя-то изражавайкися на землѭ-тѫ въ самѫ-тѫ неразумнѫ тварь безсознателно, въ человѣкъ-тъ трѣбало да ся изражава сознателно и свободно. Въ това удостовѣрява Св. Писаніе, кога казува, чи *Богъ призвалъ насъ изъ тмы въ чудный свѣтъ*, именно за да ся яви въ насъ Негово-то съвършенство (1 Петр. 2, 9); и Христосъ Спаситель заповѣдува на ученици-тѣ си: *тако да просвѣтится свѣтъ вашъ предъ человѣки яко да видятъ добрая ваша дѣла и прославятъ Отца Вашего, иже на небесѣхъ* (Мат. 6. 16); за това Апостолъ-тъ внушава на христіаны-тѣ всичко да правѫтъ въ славѫ Божіѭ: *аще ясте, аще*

ли піете аще ли ино что творите, вся во славу Божію творите (1 Кор. 10, 31).

§ 126. Пьрвобытный-тъ завѣтъ на Бога съ человѣкъ-тъ.

Като тварь, человѣкъ-тъ зависѣлъ отъ Бога необходимо и по дългъ на твореніе-то дъленъ былъ да достигава прѣдназначенїѫ-тѫ нему цѣль. Но понеже онъ е одаренъ со свободѫ, Богъ постѫпава съ него и веде го да достигне опрѣдѣленїѫ-тѫ нему цѣль съ особенъ начинъ: Заедно съ него и въ него Онъ устроява царство-то си, или пьрвобытнѫ-тѫ своѭ Цьрквѫ на земліѫ-тѫ, въ основаніе на коіѫ-то тура *завѣтъ-тъ* си съ человѣкъ-тъ. Той пьрвобытный завѣтъ состоялъ во взаимный договоръ на Бога съ человѣкъ-тъ, по кой-то Богъ отъ своіѫ страиѫ, прѣдоставилъ на человѣкъ-тъ извѣстны-тѣ права и прѣимѫщества, освѣнъ даровапы-тѣ нему при твореніе-то, а человѣкъ-тъ ся задължилъ, да пріиме всичко това съ благодарность, да показува на Творецъ-тъ любовь и повиновеніе.

§ 127. Завѣтны-тѣ Божіи дары на человѣкъ-тъ.

Въ силѫ на завѣтъ-тъ си съ человѣкъ-тъ Богъ а) вводи го *въ рай сладости*, или прѣхубавѫ градиніѫ, коя-то произраснала на земліѫ-тѫ по особенно Божіе дѣйствіе, и коя-то изобиловала со всякый родъ отъ плодоносны дьрвета. *И насади Господь Богъ рай во Едемѣ на востоцѣ, и введе тамо человѣка, его же созда. И взя Господь Богъ человѣка, егоже созда и введе его въ рай сладости* (Быт. 2, 8. 15).

б) Въ рай-тъ по между другы-тѣ дьрвета, Богъ дава на человѣка едно дьрво отъ особенъ родъ: *и древо жизни по средѣ рая* (ст. 9). Оно было отдѣлно за всегдашно храненіе на человѣческый-тъ животъ (Быт. 3, 22), тъй щото, употрѣблявайки плодове отъ това дьрво, щѣше человѣкъ-тъ да ся наслаждава со здравіе и тѣлесна крѣпость, и нещѣше да бѫде подвьрженъ на болѣсти и прѣклонность на годины.

в) Вручава му владычество надъ тварь-тѫ, какъ въпкашно знаменіе на свой-тъ въ него образъ. Това владычество состояло, отъ една страиѫ, въ право-то да ся пользува со всичкы вещи и за поддьржаванье на животъ-тъ и невинны-тѣ удовольствія: *и*

заповѣда Господь Богъ Адаму, глаголя: отъ всякаго древа, сже въ раи, снѣдію снѣси (Быт. 2, 16); отъ дрѫгѫ странѫ-въ силѫ-тѫ и могущество-то да прѣклонява твари-тѣ къмъ послушаніе на себѣси безъ всякый страхъ, врѣдъ и опасность на животъ-тъ, съ еднѫ думѫ: въ знаменіе на кое-то Адамъ по Божіе повелѣніе самъ нареклъ имена-та на всичкы-тѣ животны. *И да обладаетъ рыбами морскими, и птицами небесными, и звѣрми, и скотами, и всею землею, и всѣми гады пресмыкающимися по земли* (Быт. 1, 26). *И нарече Адамъ имена всѣмъ скотомъ, и всѣмъ птицамъ небеснымъ, и всѣмъ звѣремъ земнымъ* (2, 20).

г) Богъ обѣщава на челъвѣкъ-тъ безсмьртіе како по душѫ-тѫ, така и по тѣло-то, ако онъ бѫде вѣренъ на завѣтъ-тъ. Чи пьрвозданный-тъ человѣкъ одаренъ былъ съ безсмьртіе, то ся види отъ това, чи Богъ угрожава со смьрть именно за нарушеніе на завѣтъ-тъ (Быт. 2, 17); Прѣмѫдрый-тъ казува, чи *Богъ смерти не сотворилъ, но сотворилъ человѣка въ неистлѣніе* (Преуд. 1, 13. 2, 23); и апостолъ Павелъ смьрть-тѫ прямо нарича *слѣдствіе* и *оброкъ грѣха* (Рим. 5, 17. 6, 23). Видимый залогъ на безсмьртіе-то было исто-то дьрво на животъ-тъ.

д) Наконецъ най големо-то добро, кое-то ималъ пьрвый-тъ человѣкъ въ рай-тъ, было *ближайше-то общеніе съ Бога*, въ кое-то Богъ му сообщавалъ вседѣйствующѫ-тѫ Си силѫ, за опазуваніе на духовный-тъ неговъ животъ, и споспѣшествованіе на естественны-тѣ му силы за достиженіе на най высоко совьршенство, за кое-то они сѫ прѣдопрѣдѣлены, тъй щото пьрвобытно-то состояніе на человѣкъ-тъ было не само состояніе на чисто и неповрѣжденно естество, но и состояніе на облагодатствованно естество. Това, како отъ еднѫ странѫ, трѣбувала благость-та и прѣмѫдрость-та на Творецъ-тъ, Кой-то, като обезпечилъ и благоустроилъ вонкошный-тъ животъ на человѣкъ-тъ, ѣще повече не е моглъ да го прѣдостави на естественны-тѣ му силы въ отношеніе къмъ духовный-тъ животъ, така, отъ другѫ странѫ, несѫмнѣнно ся открыва отъ Моусеево-то бытописаніе. Защото тамъ видимъ, како Богъ ходилъ въ рай-тъ и най близко, като баща съ чада-та си, учитель съ ученици-тѣ си, обрьщался съ пьрвы-тѣ человѣци, сообщавайки озареніе на умъ-тъ имъ, направленіе и утвьрдженіе въ добро на волѫ-тѫ имъ (Быт. 1, 28, 2, 15—17. 19, 22. Спр. 17, 1—13).

§ 128. Данна-та заповѣдь на пьрвый-тъ человѣкъ.

За да може человѣкъ-тъ, като пріелъ отъ Бога толкозь завѣтны дарове, отъ себеси да прѣдстави нѣкое свидѣтельство за вѣрность-тѫ си на завѣтъ-тъ, кое-то искало само-то свойство на завѣтъ-тъ; а отъ другѫ странѫ за да има прѣдметъ за упражненіе и усъвьршенствованіе на свободѫ-тѫ си и рѣшително нейно утвьржденіе въ добро-то,—трѣбовало да му ся даде нѣкой си законъ и при това понеже онъ былъ нравственно-чувственно сѫщество, таковъ законъ, на кой-то бы была подчинена тая и другата природа. За тѫзи цѣль и ся находило въ рай-тъ дьрво на познаніе на добро-то и зло-то, и Богъ заповѣда да не хапнувѫтъ отъ плодъ-тъ му: *отъ древа же, еже разумѣти доброе и лукавое, не снѣсте отъ него: а въ онь же аще день снѣсте отъ него, смертію умрете* (2, 17). Тъй наречено было това дьрво не за това, чи оно дѣйствително сообщало знаніе и возвышало разумъ-тъ: защото опыть-тъ показалъ противно-то; а за това, чи давало на человѣкъ-тъ случай да покаже себеси добръ или не добръ, и хапнуваніе-то отъ плодъ-тъ на това дьрво научило го въ подирно то врѣмя на опытно-то различіе между добро-то, съ кое-то онъ ся наслаждавалъ, и зло-то, кое-то отнапрежь ѐще онъ не зналъ. За да прѣдопази человѣкъ-тъ отъ даннѫ-тѫ му заповѣдь, Богъ сопровождава запрѣщеніе-то си съ угрозѫ на смьрть, не тъй като да е было това положително мщеніе Божіе,—понеже *Богъ смерти не сотвори* (Премуд. 1, 13), но тъй, щото това трѣбовало да бѫде естественно слѣдствіе на прѣслушаніе-то и вкушеніе-то отъ запрѣщенно-то дьрво. А смьрть ся разумѣвала тука и духовна — *отчужденіе отъ жизни Божіей* (Еф. 4, 18), и тѣлесна—разрушеніе на тѣло-то.

§ 129. Слѣдствіе-то на завѣтъ-тъ было блаженство-то на пьрвы-тѣ человѣци.

Така устроенный-тъ животъ на пьрвы-тѣ человѣци, догдѣ они оставали вѣрны на завѣтъ-тъ, былъ, конечно, най блаженный-тъ. Источникъ за блаженство-то они нахождали: а) въ само-то естество свое, понеже оно было сотворено отъ Бога не само въ состояніе чисто и неповрѣжденно, но было ѐще облечено отъ Бога съ положительны и дѣйствительны съвьршенства. *Тѣло-то* имъ свободно было отъ младенческо состояніе на немощь и разруши-

тельно дѣйствіе на стихіи-тѣ, вынаги было здраво, яко и прѣхубаво, за това нѣмало нуждѫ отъ одѣждѫ, или защитѫ отъ стихіи или да покрыва нѣкое безобразіе (Быт. 2, 25). За душѫ-тѫ оно не составляло никаквѫ мѫкотіѭ или стѣсненіе, и въ ничто не прѣпятствовало на нейнѫ-тѫ дѣятельность. *Душа-та* на пьрвытѣ человѣци подобно нѣмала несъвьршенства на младенческый возрастъ и не знала состояніе на дивость и грубость. *Умъ-тъ* имъ ако и не былъ въ състояніе на пълно раскрытіе и нѣмалъ всеобъемлюще знаніе, но былъ чистъ и свѣтелъ, чуждъ отъ всѣкаквы прѣдразсѫдоци, заблужденія, прѣпятствія въ дѣятельность-тѫ си и съ големѫ легкость моглъ да познава. Обаче и знаніе-то имъ, при озарявше-то тѣхъ лице Божіе, големо было: защото самъ Богъ гы училъ, и опытъ въ свои-тѣ напрѣдованія Адамъ показалъ въ наименованіе-то на животны-тѣ. *Воля-та* на пьрвы-тѣ человѣци, конечно, не была истотъй въ състояніе на съвьршеннѫ и непоколебимѫ святость, обаче имала не само естественнѫ правотѫ и невинность,—чужда была отъ всяко не чисто побѫжденіе и способна была легко да ся усъвьршава въ добро-то безъ прѣпятствія и прѣткновенія, — но и дѣйствителны богодарованны съвьршенства, каквы сѫ: чиста и свята любовь къмъ Бога и ближный-тъ, довѣріе, незлобіе, простотѫ, скромность и другы добродѣтели. А споредъ това сознаніе-то на всичко-то това и чиста-та совѣсть не сѫ могли да не бѫдѫтъ за нихъ источникъ на высоко-то блаженство. б) Во взаимно-то отношеніе къмъ другы-тѣ сѫщества. Они ся нахождали въ ближайше общеніе съ Бога и ходили въ свѣтъ-тъ на Божіе то лице; това не е могло да не испълнява сърдца-та имъ съ най живѣйше ощущеніе на высочайше-то блаженство. Безъ сѫмнѣніе, подобно они сѫ были въ общеніе и съ ангелытѣ, кои-то и сега не ся чуждѫтъ да ся обращавѫтъ съ насъ: и това было за нихъ источникъ на радость и удовольствіе. Наконецъ обращеніе-то съ прѣкраснѫ-тѫ, туку что излѣгла отъ Творчески-тѣ рѫцѣ, природѫ, самый-тъ трудъ на работаніе и чуваніе на рай-тъ, къмъ кой то они были задължены (Быт. 2, 15), не сѫ могли подобно да не имъ приносѫтъ чисто и высоко наслажденіе.

3) За паденіе-то на человѣка.

§ 130. Возможность-та на паденіе-то.

Невинно-то и блаженно-то състояніе на пьрвы-тѣ человѣци

не было състояніе неизмѣнно и не прѣминало въ наслѣдіе на потомци-тѣ имъ. Священо-то бытописаніе не казува колко врѣмя прародители-тѣ живѣли въ рай-тъ быдейки вѣрны на завѣтъ-тъ си съ Бога, но казува, чи они го нарушили и паднали. Возможность-та на паденіе-то на пьрвы-тѣ человѣци заключавалася въ това, чи они стояли ѐще на пѫть-тъ на испытаніе-то, и свобода-та имъ не была ѐще съвьршенна утвьржденa съ опытъ и навыкнуванье въ добро-то. Обаче явно е, чи това было само возможность при таквы съвьршенства, каквы они имали, и при постоянно-то обрьщеніе съ Бога, тъй щото паденіе-то имъ ній нѣсмы могли да разберемъ ако священо-то бытописаніе не бѣше открыло пьрвоначальнѫ-тѫ неговѫ вънъ отъ человѣкъ-тъ причинѫ.

§ 131. Причина-та на паденіе-то.

Тая причина е *змія*, не проста и естественна, а одушевленна со вселившій-тъ ся въ неѭ діаволъ; за това она и ся нарича въ бытописаніе-то *мѫдрѣйша* (3, 1), и отличавалася со способность на слова (говорила). Чи тая змія е истый-тъ діаволъ, това ся види отъ показанія-та на неѫ на новый-тъ Завѣтъ. Іисусъ Христосъ, споменувайки за *человѣкоубійцѫ-тѫ искони и отецъ-тъ лжи*, нарича ѭ діаволъ (Іоан. 9, 44). Апостолъ Іоаннъ начазьникъ-тъ на грѣхъ-тъ истотъй нарича *діаволъ* и *сатана* (Ап. 20, 2).

§ 132. Образъ-тъ на паденіе-то.

Тойзи врагъ на истинѫ-тѫ и добро-то, като позавидѣлъ на блаженство-то на человѣкъ-тъ (Прем. 2, 24), проникнѫлъ въ рай-тъ и склонилъ прародители-тѣ да развалѭтъ завѣтъ съ Бога, като хапнали отъ запрѣщенный-тъ плодъ, по слѣдуѭщій-тъ начинъ: като не ся надѣялъ самъ да соблазни мѫжь-тъ, онъ пристѫпилъ сьрва къмъ женѫ-тѫ съ безстрамнѫ лъжѫ посѣялъ въ просто-то и довѣрчиво нейно сърдце сѫмнѣніе въ благость-тѫ и истинность на Твореца, и съ прѣвратно толкованіе извратилъ разумъ-тъ на названіе-то, кое-то отличавало запрѣщенно-то дърво: и рече змій женѣ: *что яко рече Богъ: да не ясте отъ всякаго древа райскаго? И рече жена змію: отъ всякаго древа райскаго ясти будемъ: отъ плода же древа, еже есть посредь рая, рече Богъ, да не ясте отъ него, ниже прикоснетеся ему, да*

не умрете. И рече змій женѣ: не смертію умрете. Вѣдяше бо Богъ, яко, въ оньже аще день снѣсте отъ него, отверзутся очи ваши и будете яко бози, вѣдяще доброе и лукавое (3, 1—5). Подиръ това всичко-то сѫщество на Евѫ объялося съ противузаконно пожеланіе: *и видѣ жена, яко добро древо въ ѣдь, и яко угодно очима видѣти, и красно есть еже разумѣти: и вземши отъ плода его, яде.* Паденіе-то на женѫ-тѫ, по най тѣснѫ физическѫ и нравственнѫ свързкѫ, завлѣкло и мѫжь-тъ: *и даде мужу своему съ собою, и ядоста* (ст. 6).

§ 133. Слѣдствія-та на грѣха: разстройство на внѫтрѣнно-то благосостояніе.

Прародителький-тъ грѣхъ сопровождавался съ много и мощне пагубны слѣдствія. Онъ имъ разстроилъ внѫтрѣнно-то благосостояніе:

а) *Умъ-тъ* имъ, кой-то спърва ясно съзърцавалъ Бога, потъмнелъ, и за божественно уразумѣніе станалъ тупъ и медленъ. То ся види отъ това, чи като ся смутили отъ прѣстѫпленіе-то праотци-тѣ изгубили понятіе-то за Божіе-то вездѣприсѫтствіе и искали да ся скрыѫтъ отъ Бога: *и услышаста гласъ Господа Бога, ходяща въ раи пополудни: и скрыстася Адамъ же и жена его отъ лица Господа Бога посредъ древа райскаго* (3, 8).

б) *Въ воліѫ-тѫ* на праотци-тѣ първоначална-та правота, коя-то състояла въ чистѫ совѣсть и святѫ любовь къмъ Бога, затмилася со страхъ и боязнь. Защото на Божій-тъ гласъ: *гдѣ еси?* Адамъ отговорилъ: *гласъ слышахъ Тебе ходяща въ раи, и убояхся, яко наѕ есмь, и скрыхся* (3, 9. 10). Освѣнъ това въ нихъ тутакси вече ся появила склонность къмъ лъжѫ: намѣсто да ся раскаіѫтъ опи подумали да принесѫтъ суетно оправданіе. Адамъ свалювалъ винѫ-тѫ върхъ женѫ-тѫ, и дору върхъ Бога, Кой-то му ѭ далъ: *жена, юже далъ еси со мною, та ми даде отъ древа, и ядохъ.* Жена-та пакъ показувала на зміѫ-тѫ: *змій прельсти мя, и ядохъ* (ст. 12, 13).

в) Свобода-та имъ ся подчинила на различны чувственны впечатлѣнія и побѫждснія. кои-то зели прѣвѣсъ надъ духовны-тѣ. Това ясно ся появило въ само-то дѣйствіе на тѣхно-то паденіе: Защото жена-та увлѣчена была съ това, чи *видѣ яко добро дре-*

во въ снѣдь, и яко угодно очима видѣти, и красно есть еже разумѣти. А спорѣдъ това съ паденіе-то на прародители-тѣ исказился Божій-тъ образъ въ душѫ-тѫ имъ, и изгладилося богоподобіе-то, кое-то они имали.

г) Напрѣдъ, въ тѣло-то имъ, вмѣсто прѣжно-то съвършеннѣйше негово подчиненіе на душѫ-тѫ, появилося прѣобладаніе надъ неѭ, вмѣсто пьрвобытнѫ-тѫ хубавинѫ ощутилося безобразіе, произведенно отъ дѣйствіе-то на безврѣдно движеніе на волѭ-тѫ; оттука чувство на страмъ и потрѣбность отъ одѣждѫ: *и отверзошася, очи обьма, и уразумѣша, яко нази бѣша; и сшиста листіе смоковное, и сотвориста себѣ препоясанія* (3, 7). Вмѣсто всегашно-то здравье и безсмьртіе дължны были да послѣдувѫтъ болькы и сама-та смьрть. *Умножая умножу печали твоя и воздыханія твоя*, — казалъ Богъ на женѫ-тѫ, — *въ болѣзнехъ родиши чада; возвратишися въ землю отъ неяже взятъ еси*, казалъ Богъ на мѫжь-тъ, — *яко земля еси, и въ землю отъидеши* (Стр. 16 — 19). Ако смьрть-та и не тутакси постигла прародители-тѣ, и они, съ избытокъ-тъ на дарованны-тѣ имъ силы, ѣще надълго могли да живѣѭтъ; обаче состояніе-то на смьртность-тѫ началося за нихъ въ истѫ-тѫ минутѫ на паденіе-то имъ, и всичкый-тъ тѣхный животъ отъ това врѣмя станалъ постоянно приближеніе къмъ смьрть-тѫ.

§ 134. Разстройство на вънкашно-то благосъстояніе.

Грѣхъ-тъ на прородители-тѣ разстроилъ и вънкашно-то тѣхно благосъстояніе. Богъ гы лишилъ съ прѣжно-то ближайше общеніе со Себеси, отдалечилъ гы отъ дърво-то на животъ-тъ и испѫдилъ гы отъ рай-тъ на сладость тѫ и поселилъ гы срѣщу него. *И рече Богъ: се Адамъ бысть яко единъ отъ Насъ, еже разумѣти доброе и лукавое. И нынѣ да не когда простретъ руку свою, и возметъ ошъ древа жизни, и снѣсть, и живъ будетъ во вѣкъ. И изгна его Господь Богъ изъ рая сладости, дѣлати землю, изъ неяже взятъ бысть. И изрине Адама, и всели его прямо рая сладости: и приставі херувима, и пламенное оружіе обращаемое, хранити путь древа жизни* (Ст 22. 23. 24). Подирь това тварь-та прѣстанала да признава человѣкъ-тъ за свой царь, и владычество-то надъ неѭ ако и да останала отчасти въ рѫцѣ-тѣ му, обаче изгубило по́ големѫ

часть отъ силѫ-тѫ и могущество. Всичкы-тѣ стихіи начали да враждувѫтъ противъ него, и сама-та земля, коя-то го хранила свободно и безъ трудъ, а сега трѣбало отъ него изнурителны трудове и потъ за добыванье на насѫщный хлѣбъ: *въ потѣ лица твоего снѣси хлѣбъ твой, дондеже возвратишися въ землю, отъ нея же взятъ еси* (3, 19). Но най пагубно-то слѣдствіе на грѣхъ-тъ за прародители-тѣ было това, чи чрѣзъ него подпаднали на тьмнѫ-тѫ діавольскѫ власть, и всичко-то свое потомство заедно со себеси, подвергли го на зловрѣдно-то вліяніе, отъ кое-то сами не могли да ся освободѫтъ (Быт. 3, 15. Кол. 1, 13).

§ 135. Слѣдствія по отношеніе-то къмъ тварь-тѫ.

Пагубны-тѣ слѣдствія на паденіе-то на человѣкъ-тъ простелися и врьхъ всичкѫ-тѫ окружаѭщѫ природѫ, надъ коіѫ-тѫ онъ былъ поставленъ царь. Защото како въ начало-то за него всичката земля пріела благословеніе: тъй и сега пакъ за него подвьргавася на проклятіе, кое-то онъ заслужилъ. *Проклята земля въ дѣлѣхъ твоихъ*, казано было нему, *въ печалѣхъ снѣси тую вся дни живота твоего: тернія и волчцы возраститъ тебѣ.* Слѣдствіе на това были и сѫ да сега-суета, воздыханіе и болѣзнь на тварь-тѫ, за кои-то казува Апостолъ-тъ: *суетѣ бо тварь повинуся не волею, но за повинувшаго ю; вся тварь съ нами совоздыхаетъ и соболѣзнуетъ даже до нынѣ* (Рим. 8, 20. 22). Подвьргáвася тварь-та на проклятіе наедно съ человѣкъ-тъ, за това, чи разваленіе-то негово какъ на главѫ и царь, прѣдалося, подобно на заразѫ, на всичкы-тѣ твари и на самы-тѣ стихіи, кои-то были съсрѣдоточены въ него. и за това, чи како напрѣжь человѣкъ-тъ нахождалъ въ неіѫ за себеси добро и наслажденіе, тъй сега въ истѫ-тѫ прѣтърпѣлъ наказаніе.

§ 136. Тяжесть-та на Адамовый-тъ грѣхъ.

Прародительскый-тъ грѣхъ безъ сѫмнѣніе големъ и тяжекъ былъ. Това ся открыва: а) отъ важность-тѫ на заповѣдь-тѫ, коіѫ-то они нарушили: понеже тя была заповѣдь, врьхъ коіѫ-то ся опиралъ Божій-тъ завѣтъ съ тѣхъ: слѣдователно, като іѫ нарушили, разтъргли тойзи завѣтъ, крайне оскорбили Творецъ-тъ и благодѣтельтъ си, и постѫпили съвьршенно противъ Божіе-то намѣреніе, съ кое-то Богъ съ таквѫ големѫ грыжѫ устроявалъ тѣхно-то бла-

госостояніе; б) отъ легкотіѫ-тѫ на заповѣдь-тѫ и удобство за нейно-то испълненіе; защото ако и да сѫ ся находили они е́ще при пѫть-тъ на испытаніе-то, обаче имали много съвършенства, кои-то имъ были дарованы при твореніе-то, и отъ возможность-тѫ на паденіе-то Богъ бѣше гы оградилъ со всичкы-тѣ срѣдства; в) отъ слѣдствія-та на нарушеніе-то на заповѣдь-тѫ: защото они заедно съ нейно-то нарушеніе, останали прѣстѫпници противъ Божій-тъ законъ во всичкѫ-тѫ неговѫ пълнотѫ, и падпали во всичкѫ-тѫ бездпѫ на зло-то: въ лъжѫ, въ похоть на плоть, въ похоть на очи, въ гордость, дору въ желаніе на божескѫ честь; съ таковъ начинъ растлили и повредили всичкѫ-тѫ природѫ, и освѣнъ това станали виновници на всичкы-тѣ подирны грѣхове, и на всичкы бсзбройны бѣдствія, како на свои-тѣ, така и на потомци-тѣ, както и на разстройства-та и бѣдствія-та на самѫ-тѫ разумнѫ природѫ. Прародительскый-тъ прочее грѣхъ не былъ толкозь тяжекъ, колко грѣхъ-тъ на самый-тъ соблазнитель, подпалый тъ духъ: онъ по́ лехкъ ся показалъ врьхъ вѣси-тѣ (терзіи) на Божіѭ-тѫ правдѫ съ това, чи былъ не пьрвъ грѣхъ, а произведенъ, кой-то не сами прародитсли-тѣ въ пьрвъ пѫть измыслили, а сторенъ по наущеніе на отца на ложѫ-тѫ и на всякый грѣхъ.

§ 137. Останкы отъ добро-то.

Колкозь и да е было тяжко паденіе-то на прародители-тѣ, обаче оно не всичко-то въ нихъ добро уничтожило. Ако и да было ся изгладило въ нихъ подобіе-то Божіе, и всичкы-тѣ душевны силы изгубили пьрвобытнѫ-тѫ си чистотѫ и направленіе само къмъ добро-то, и прѣвратно направленіе пріели, обаче слѣды отъ Божій-тъ образъ въ нихъ останали. То ся види: а) отъ това, чи Писаніе-то и подирь паденіе-то не отнимава съвършенно образъ-тъ Божій отъ человѣкъ-тъ. Тъй, кога Богъ изрекалъ на Ноя законъ-тъ противъ человѣкоубійство-то, показува на това основаніе, чи человѣкъ-тъ е созданъ по образъ тъ Божій: *яко во образѣ Божій сотвори́хъ человѣка* (Быт. 9, 6). б) Отъ това, чи Адамъ послѣ грѣхъ-тъ чувствува страмъ и страхъ Божій, изявлява раскаяніе и въ подирно-то врѣмя въ жертвоприношенія търси срѣдства за примиреніе съ раздраженный-тъ Богъ. в) Отъ наказанія-та, кои-то были опрѣдѣлены за человѣкъ-тъ: понеже врьхъ основаніе на нѣкои останкы, разумѣвася отъ добро-то, Богъ явилъ въ тія наказанія толко милость, колко и правдѫ-тѫ си.

§ 138. Безсиліе-то на прародители-тѣ да возстановѧтъ себеси.

При всичко това паденіе-то на прародители-тѣ до толкозь глѧбоко было, щото они станали съвършенно бессильны за да возстановѧтъ себеси въ пьрвобытно-то состояніе. Това ясно ся види отъ това, чи они, подирь прѣстѫпленіе-то на заповѣдь-тѫ, не само не побързали да ся обьрнѫтъ къмъ Бога съ покояніе, но и ся скрыли отъ Божіе-то лице и не рачили немедленно да ся явѧтъ прѣдъ него на Божій-тъ гласъ: *Адаме, гдѣ еси?* Безсиліе-то тѣхно състояло въ това, чи а) они не могли сами да удовлетворѧтъ безконечно-то, оскорбленно съ тѣхный тъ грѣхъ, Божіе правосѫдіе съ никаквѫ жертвѫ, коя-то да е могла да ся равни съ тяжкѫ-тѫ тѣхнѫ винѫ; б) не могли да исправѧтъ сами поврѣжденнѫ-тѫ си природѫ съ грѣхъ-тъ и да си возвратіѧтъ прѣжнѫ-тѫ невинность, чистотѫ и богобоіе; ѐще пó малко в) они сѫ могли да разрушатъ діаволскѫ-тѫ надъ себеси власть и съ това да одьржѫтъ распространеніе-то на зло-то, како въ потомство-то си, тъй и въ цѣлый-тъ міръ. А съ таковъ начинъ, спорѣдъ законъ-тъ на Божіѧ-тѫ правдѫ и Божіе-то рѣшеніе, за тѣхъ неизбѣжна была вѣчна смьрть и погыбель.

4) За поврѣжденіе-то на всичкый-тъ родъ въ слѣдствіе на паденіе-то на прародители-тѣ.

§ 139. Слѣдствія-та на прародительско-то паденіе въ потомство-то.

Печальны-тѣ слѣдствія на грѣхопаденіе-то на прародители-тѣ не ся спрѣли на нихъ, но прѣминали и прѣхождѧтъ отъ нихъ, като несчастно нѣкое наслѣдіе, къмъ всичкы-тѣ имъ потомци. Всичкый-тъ человѣческый родъ, быдейки чуждъ отъ пьрвобытно-то состояніе на невинность-тѫ и блаженство-то, подлежи на тъй нарицаемый-тъ *пьрвородный грѣхъ*.

§ 140. За пьрвобытный-тъ хрѣхъ.

Грѣхъ (ἁμαρτία, peccatum) вообще наричася прѣстѫпленіе или нарушеніе на законъ-тъ, отстѫпленіе отъ правильный и надлежащій образъ на бытіе и дѣятельность, уклоненіе отъ цѣль-тѫ

и назначеніе-то. Онъ може или да състои въ нѣкое частно *дѣйствіе*, едначь съвършенно противъ законъ-тъ (peccatum in actu, actuale), или да ся заключава въ само-то нравственно *състояніе* на сѫщество и неговѫ-тѫ внѫтрѣннѫ, постояннѫ наклонность къмъ дѣйствія противны на законъ-тъ (peccatum in statu, in habitu, stabile, habituale), коя-то пакъ може да бѫде или пріобрѣтена съ навыкнуванье и привычкѫ (peccatum consuetudinis), или пріета отъ природѫ-тѫ (peccatum naturae). Подъ имя-то на *първородный грѣхъ* (peccatum originale) разумѣвася грѣхъ не въ цѣрвый-тъ смыслъ, т. е. кой-то не состои въ дѣйствіе, а грѣхъ въ послѣдно-то знамѣнуваніе, т. е. въ състояніе, и при това добытъ не съ привычкѫ, а отъ природѫ-тѫ, или прирожденно развалюванье и разстлѣніе на цѣлѫ человѣческѫ природѫ, споредъ кой-то человѣкъ, при недостатокъ на естественнѫ чистотѫ и правотѫ, е разстроенъ и разслабленъ со всичкы-тѣ си силы, удобопрѣклоненъ е повече къмъ зло, нежели къмъ добро, и затова естественно подлежи на сѫдъ и гнѣвъ Божій, и да излѣзе отъ това състояніе самъ си не може.

§ 141. Негово-то названіе въ св. Писаніе.

Въ Св. Писаніе това развалюванье и разстлѣніе на человѣческѫ-тѫ природѫ называвася съ различны имена: а) грѣхъ: *единѣмъ человѣкомъ грѣхъ въ міръ вниде и грѣхомъ смерть; не ктому азъ сіе содѣваю, но живый во мнѣ грѣхъ* (Рим. 5, 12. 7, 17); б) законъ грѣховный, кой-то е въ уды-тѣ: *вижду инъ законъ въ удѣхъ моихъ противовоющъ закону ума моего, плѣняющъ мя закономъ грѣховнымъ, сущимъ въ удѣхъ моихъ* (Рим. 7, 23); в) ветхый человѣкъ: *ветхій нашъ человѣкъ съ Нимъ* (т. е. съ Іисуса Христа) *распятся* (Рим. 6, 6); *отложити вамъ по первому житію ветхаго человѣка, тлѣющаго въ похотѣхъ прелестныхъ* (Еф. 4, 22. Кол. 3, 9); г) плоть и плотскый человѣкъ: *не имать духъ мой пребывати въ человѣцѣхъ сихъ, зане суть плоть* (Быт. 6, 3. Галат. 5, 17); д) состояніе безъ Бога и отчужденіе отъ Божій-тъ животъ: *бѣсте во время оно безбожни въ мірѣ, отчуждени отъ жизни Божіей* (Еф. 2, 12. 4, 18).

§ 142. Дѣйствительность-та.

Чи человѣческый-тъ родъ дѣйствително подлежи на първо-

родный-тъ грѣхъ и ся нахожда въ повредѣенно состояніе, въ това несѫмнѣнно ны удостовѣрява Св. Писаніе. Оно прѣказува, чи человѣческый-тъ родъ, начинявайки отъ ближайше-то Адамово потомство, былъ и е и ще бѫде пороченъ и подвърженъ на грѣхъ и развращеніе, подобно како и на наказанія-та за това — на бѣдствія и смьрть. Освѣнъ това Псалмопѣвецъ-тъ ясно казува, чи Господь поглѣдналъ нѣкогашъ на земльѫ-тѫ и видѣлъ како *вси уклонишася, вкупѣ неключимы быша, нѣсть творяй благостиню, нѣсть до единаго* (Пс. 13, 3); исто-то и апостолъ Павелъ учи: *вси согрѣшиша и лишены суть славы Божіей* (Рим. 3, 23. 5, 12). Исто-то утвърждава и всеобща-та исторія на всичкы-тѣ народы и человѣческы общества, коя-та не е друго нѣчто, ами описаніе, отъ еднѫ страняѫ, на человѣческы пороци во всичкы родове и видове, отъ другѫ — на наказанія за това — безбройны прѣвраты (бъркотіи) и бѣдствія; а подобно и постоянный-тъ ежедневный опытъ и наблюденіе надъ человѣци-тѣ. За това дору сами языческы-тѣ мѫдреци твьрдѣ много ся оплакувѫтъ за всеобщо-то повредѣенніе на человѣческѫ-тѫ природѫ и признавѫтся, чи това е болька, коя-то не може да бѫде отдалечена съ никакво лѣкарство на человѣческо искуство [1]).

§ 143. Причина-та

Причина-та на това растлѣніе не ся заключава нито въ пьрвоначально-то устройство на человѣческѫ-тѫ природѫ: защото Богъ не е моглъ да ѭ создаде лошавѫ, а сотворилъ ѭ съвьршенняѫ; нито въ естественняѫ-тѫ ограниченность на умъ-тъ и волѭ-тѫ нашѫ: Защото наши-тѣ силы не само ся ограничены, но и удобопрѣклонны къмъ зло; ни въ тѣло-то, понеже вещество-то тогыва было бы второ зло начало: защото ній исповѣдувамы не двѣ, а едно начало на духъ-тъ и вещество-то; ни въ воспитаніе-то и подражаніе-то: защото зло-то е по̀ рано отъ всяко воспитаніе и подражаніе; но ся заключава въ прародительскый-тъ грѣхъ, и пьрвородный-тъ грѣхъ не е друго нѣчто, освѣнъ слѣдствіе и продълженіе въ насъ на падше-то состояніе на прародители-тѣ. Това несѫмнѣнно утверждава а) Священно-то Писаніе. Псалмопѣвецъ-тъ

---

[1]) Quid est hoc, quod nos aliud volentes, ad aliud semper trahat? (Seneca). Cum lacte nutricis errorem suxisse videamur (Cicero). Nitimur ad vetitum semper, cupimusque negata. Video meliora proboque, deteriora sequor (Ovid). Witiis sine nemo nascitur etc.

ясно исповѣдува, чи человѣкъ-тъ ся зачинява въ беззаконія и раждася въ грѣхове (Пс. 50, 7), слѣдователно, приноси со себеси грѣхъ, като наслѣдство отъ родители-тѣ. Въ книгѫ-тѫ на Іова казувася: *кто чистъ будетъ отъ скверны? Никтоже, аще и единъ день житія его на земли. Како будетъ праведенъ человѣкъ предъ Богомъ, или кто очиститъ себя рожденный отъ жены?* (Іов. 14, 4. 5. 15, 14. 25, 4). Іисусъ Христосъ прѣказува сосъ Никодимъ: *аще кто не родится свыше, не можетъ видѣти царствія Божія. Рожденное бо отъ плоти плоть есть* (Іоан. 3, 4. 6). Св. ап. Павелъ казува: *единѣмъ человѣкомъ грѣхъ въ міръ внидѣ; прегрѣшеніемъ единаго мнози умроша; единаго прегрѣшеніемъ во вся человѣки вниде осужденіе, и грѣшни быша мнози* (Рим. 5, 12. 18. 19); *бѣхомъ естествомъ чада гнѣва* (Еф. 2, 3). б) Всеобщій-тъ глась на вселенскѫ-тѫ Црквѫ; защото она постоянно отъ най пьрвы-тѣ вѣкове на самъ съдьржавала и исповѣдувала тойзи догматъ, еато единъ отъ главны-тѣ и сѫщественны прѣдметы на христіанскѫ-тѫ вѣрѫ, и врьхъ това основаніе въ неѭ вынагы ся съвьршало, не само надъ возрастны-тѣ но и надъ младенци-тѣ, таинство-то на Крьщеніе-то, като необходимо и на тѣхъ за очищеніе отъ грѣхове-тѣ, но разумѣвася не на дѣйствительны-тѣ, кои-то е́ще у младенци-тѣ не бывѫтъ, а отъ пьрвородный-тъ, кой-то го получавѫтъ отъ родители-тѣ. Въ 5-й вѣкъ, тойзи догматъ утвьрденъ былъ на Карѳагенский-тъ Соборъ противъ ересь-тѫ на Пелагія, кой-то отрицавалъ бытіе-то на пьрвородный-тъ грѣхъ, и произнесено было отлученіе како на него, тъй и на послѣдователи-тѣ на негово-то ученіе. «Кой отвьргава нѫждѫ-тѫ на Крьщеніе-то на малкы-тѣ и новорожденны отъ майчинѫ утробѫ дѣца,—казано е въ 124-то правило на тойзи Соборъ, — или казува, чи ако и да ся крьщавѫтъ они во отпущеніе на грѣховетѣ, но отъ прародительский-тъ Адамовъ грѣхъ незаимствувѫтъ ничто, кое-то бы надлежало да ся омые посрѣдство на банѭ на пакибытіе: той да бѫде анаѳема» [1]). И това е естественно: защото человѣци-тѣ происходѫтъ само отъ Адама. Слѣдователно, по необходимъ законъ трѣба да происходѫтъ подобны нему: *не мо-*

[1]) Послѣдователи-тѣ на Пелагія были а) съвьршенны *Пелагіане*, кои-то съвьршенно отвьргавали бытіе-то на пьрвородный-тъ грѣхъ и утвьрждали, чи всичкы-тѣ человѣци раждѫтся точно таквы, каковъ и самъ Адамъ былъ сотворенъ, и онъ съ ничто не повредилъ на потомци-тѣ си. развѣ само въ това, чи съ грѣхъ-тъ си подалъ лошавъ

жетъ древо добро плоды злы творити, ни древо зло плоды добры творити (Мат. 7, 18). Но понеже Адамъ повредилъ и растлилъ всичкы себеси сосъ грѣхъ, то и дѣца не е моглъ да произведе иначе, освѣнъ по видъ-тъ си и по образъ-тъ си (Быт. 5, 3).

§ 144. Начинъ-тъ на распространеніе-то.

Како прѣхожда първородный-тъ грѣхъ това е тайна непостижима за насъ; прочее несъмненно е това, чи онъ не иначе, ами чрезъ плътско-то зачатіе и рожденіе прѣхожда отъ родителитѣ къмъ дѣца-та. За това ясно свидѣтельствува Св. Писаніе: *въ беззаконіяхъ зачатъ есмь*, казува Псалмопѣвецъ-тъ, *и во грѣсѣхъ роди мя мати моя* (Пс. 30, 7). Евангелистъ Іоаннъ учи, чи за да бѫде человѣкъ чадо Божіе, трѣба да ся роди нито отъ похоть плътскѫ, нито отъ похоть мѫжескѫ, но отъ Бога (Іоан. 1, 13). Апостолъ Павелъ казува: *не живетъ во мнѣ сирѣчь въ плоти моей доброе* (Рим. 7, 18), и основува върхъ тѫзи истинѫ необходимость-тѫ на воплощеніе-то на Сына Божія, за наше-то спасеніе, зада очисти чрезъ това въ самый-тъ корень нашѫ-тѫ природѫ: *немощное бо закона, въ немже немощствоваше плотію, Богъ Сына своего посла въ подобіи плоти грѣха и о грѣсѣ осуди грѣхъ во плоти* (Рим. 8, 3).

§ 145. Всеобщность-та.

Прѣдавайкися отъ родители-тѣ и при това при посрѣдство на рожденіе-то, първородный-тъ грѣхъ, безъ съмнѣніе, обземли всичкы-тѣ человѣци, понеже всичкы-тѣ съ отъ Адама. Апостолъ Павелъ казува: *всяка уста заградится и весь міръ повинень будетъ Богови*; *вси согрѣшиша и лишены суть славы Божіей* (Рим. 3, 19. 23). Спорѣдъ това Псалмопѣвецъ-тъ вика къмъ Бога: *аще беззаконія назриши Господи, Господи, кто*

примѣръ; б) *Полупелагіане*, кои-то допускавали първородный-тъ грѣхъ, но много ограничивали силѫ тѫ му въ человѣческо-то естество. Освѣнъ Карѳагенскый-тъ Соборъ были и много другы помѣстны соборы на Западъ по поводъ на Пелагіевѫ-тѫ ересь, всичкы до 24. Отъ учители-тѣ на Цьрквѫ-тѫ, кои-то ся подвизавали въ защитѫ на истинно-то ученіе противъ тѫзи ересь, особенно е замѣчателенъ Августинъ. Пелагіево-то ученіе въ подирно-то врѣмя возобновили Социніане-тѣ и Арминіане-тѣ.

постоитъ? Не вниди въ судъ съ рабомъ Твоимъ, яко не оправдится предъ Тобою всякъ живый (Пс. 129, 3, 142, 2), прочее отъ всичкы-тѣ Адамовы потомцы изъятъ е отъ пьрвородный-тъ грѣхъ Господь Іисусъ Христосъ. Защото Онъ е не просто человѣкъ, но Богочеловѣкъ и родился безъ мѫжь, съ дѣйствіе-то на Св. Духа, отъ прѣблагословенѭ-тѫ и прѣнепорочнѫ Дѣвѫ, коіѫ-то благодать-та Божія ѐще зарано прѣдочистила отъ всѣкаквѫ грѣховнѫ зараз̀ѫ зада може отъ неіѫ да заимствува чистѫ человѣческѫ природѫ Сынъ Божій за наше-то спасеніе. За това ѐще отъ самы-тѣ Авраамовы врѣмена Богъ избралъ, отдѣлно пазилъ и постепенно очищалъ единственно-то плѣмя въ человѣческый-тъ родъ—прадѣды-тѣ на прѣсвятѫіѫ Дѣвѫ Маріѫ. Ѐто защо архангелъ Гаврілъ благовѣствувайки Ней безсѣменно-то зачатіе на Іисуса Христа нарѣклъ ѭ *благодатнѫ* (κεχαριτωμένη т. е. прѣисполненѫ съ благодать); св. Цьрковны Отци къмъ Неіѫ относіѫтъ слова-та въ пѣсни пѣсней: *вся добра еси и порока нѣсть въ Тебѣ* (глав. 4, 7); св. Іоаннъ Дамаскинъ нарича ѭ *всенепорочно Іоачимово сѣмя, всесвятый младенецъ на Аннѫ* [1]); а святая-та наша Цьрква *честнѣйшѫ и еднѫ чистѫ, пречисть и нескверенъ чертогъ, непорочно селеніе* [2]).

§ 146. Непрѣрывность-та.

Пьрвородный-тъ грѣхъ въ свои-тѣ слѣдствія продолжавася въ человѣкъ-тъ непрѣрывно. Неговы-тѣ останкы не може да истреби съвьршенно ни воспитаніе, ни образованіе, ни казни нито награды. Во всичкы-тѣ состоянія онъ ся пролвлява со свойственъ на себѣ начинъ; во всичкы-тѣ возрасты приноси плоды-тѣ си:въ само-то безсознателно состояніе врьхъ майчины-тѣ гр̀ѫди открывася сосъ зависть, упорство, злость, и пьрво-то ощущеніе на живот̀ъ-тъ въ родившій-тъ ся младенецъ изявлявася сосъ жалебенъ и плачевенъ викъ. Спорѣдъ това св. Писанів казува: *всякъ помышляетъ въ сердцѣ своемъ прилежно на злая по вся дни* (Быт. 6, 5). Св. ап. Павелъ со свой-тъ примѣръ свидѣтельствува, чи останкы отъ пьрвородный-тъ грѣхъ или сѣмя на тмѫ-тѫ има и въ возрожденны-тѣ человѣци, за да помни человѣкъ вынагы, чи наше-то спасеніе за-

---

[1]) Слов. на Рожд. Прес. Богор. [2]) Служб. на Рожд. Прес. Бородц. и въ другы много мѣста. Смотр. Мин. Чет. 8 Сентября. Также св. Димитріа Рост. Покл. Прес. Богородицѣ.

виси отъ *премножество силы Божіей*, *а не отъ насъ* (2 Кор. 4, 7. Рим. 7, 14—25. 2 Кор. 12, 7—9)

§ 147. Всеобъемлемость-та.

Първородный-тъ грѣхъ обнимава и проникава всичко-то человѣческо сѫщество, и не остава цѣлѫ ни единѫ силѫ. Онъ обнимава а) *душѫ-тѫ* и *въ умѣ-тъ* ся изражава со слѣпотѫ, медленность и съ крайнѫ ограниченность на познаніе, тъй щото, споредъ слова-та на Премѫдрый-тъ, *едва разумѣваемъ, яже на земли, и яже въ рукахъ обрѣтаемъ съ трудомъ, а яже на небесѣхъ, кто изслѣди* (Прем. 9, 16). Оттука-заблужденія, предразсѫдкы, невѣріе, суевѣріе. *Въ волѭ-тѫ* со самолюбіе, което е главна дѣятельна пружина на невъзрожденный-тъ человѣкъ, съ медленность къмъ добро.то и скорость къмъ зло-то. *Въ чувство-то* или *сърдце-то*,—съ отвращеніе или незнаніе на вкусъ на духовно-то, со склонность къмъ чувственно-то и плътско-то, тъй щото по Спасителевы-тѣ слова, изъ внѫтрѣ на сърдце-то излиза всяко зло и нечистота (Мат. 15, 19). *Свобода-та* на человѣкъ-тъ, коя-то составлява едно отъ най великы-тѣ Неговы прѣимѫщества е стѣснена и свързана съ различны отъ страны побѫжденія и человѣкъ не рѣдко быва робъ на грѣхъ-тъ (Іоан. 8, 34). Сама-та *совѣсть* погрѣшава съ незнаніе-то на законъ-тъ, съ недостаточно сознаніе на прѣстѫпленія и съ мълчаніе, кога трѣба да говори. б) *Въ тѣло-то* прародный-тъ грѣхъ ся появлява съ неестественно негово прѣобладаніе надъ душѫ-тѫ; за това оно быва голема тяготія за душевны-тѣ силы и прѣпятствія въ тѣхнѫ-тѫ дѣятельность. *тѣло тлѣнное отягощаетъ душу*, казува Премѫдрой-тъ и *земное жилище обременяетъ умъ многопопечителенъ* (Прем. 9, 9. 15). Напрѣдъ, най явны-тѣ слѣды на поврѣжденіе-то въ тѣло-то сѫ безбройны-тѣ роды отъ болькы, кои-то отравлявѫтъ человѣческый-тъ животъ и наконецъ смьрть, тлѣніе и разрушеніе.

§ 148. Сила-та.

Първородный-тъ грѣхъ въ нашѫ-ѫ природѫ не е нѣчто само отрицательно—недостатокъ на познаніе, слабость на силы-тѣ, а е положительно, прѣобладаѫща склонность къмъ зло и е дѣйствително зло начало въ насъ. Св. апостолъ Павелъ изражава силѫ тѫ му, кога го нарича *законъ*, кой-то невольно *плѣнява* насъ во

власть на грѣхъ-тъ дару и тогыва, кога *хотѣти доброе прилежитъ намъ*, и начало, кое-то *живѣе и дѣйствува* въ человѣкъ-тъ (Рим. 7, 14—25). Онъ тъй уязвлява и разстроява нашѫ-тѫ природѫ, щото человѣкъ-тъ подобно на таковъ, кой-то падналъ, разбился и неможе да стане, а ѐще нó малко да ходи безъ особенно цѣруванье и поддърживанье. Сила-та негова простирася въ человѣкъ-тъ при собственно негово содѣйствіе, до толкокъ, щото человѣкъ-тъ, по слова-та на Апостолъ-тъ правеся *мъртвъ*, сирѣчь съвершенно неспособенъ къмъ добрѫ дѣятельность (Еф. 2, 5), и всичкы быва една неизлѣчима рана, тъй щото, по слова-та на пророкъ-тъ *нѣсть пластыря приложити, ниже елея ниже обязанія* (Ис. 1, 6).

§ 149. Останкы отъ добро-то

Прочее не всичко-то человѣческо сѫщество отъ пьрвороднѣй-тъ грѣхъ ся прѣвратило въ грѣхъ, но опозило сѫщность-тѫ си и слѣды отъ Божій-тъ образъ, кой-то ако и да бѣше ся затмилъ, въ потомци-тѣ останали, както и въ прародители-гѣ. Душа-та опазила *духовность*-тѫ си и часть отъ свободно-то си произволеніе, тъй щото ако вынагы не може *да праве*, то може по крайнѣй мѣрѣ *до иска* добро-то (Рим. 8, 17); вьрхъ такво основаніе вынагы сѫ были у человѣци тѣ законы, и сами-тѣ язычници по думы тѣ на ап. Павла *естествомъ законная творятъ* (Рим. 2, 14). Останалъ въ человѣкъ-тъ *умъ-тъ* и неговый-тъ законъ-*стремленіе къмъ истинѫ-тѫ* (Рим, 1, 20): останала воля-та и нейный-тъ законъ—любовь къмъ *добро-то* (Рим. 2, 14. 15); останала совѣсть-та, коя-то хвали законъ-тъ (Рим. 7, 16) и *осѫждава* за прѣстѫпленіе-то му (въ исто-то 2, 15); останало *чувство-то* и зяконъ-тъ му—стремленіе къмъ *блаженство-то*. Вьрхъ това основаніе останала въ человѣческый-тъ родъ и религія-та, и нейна-та потрѣбность е врождона на всякый человѣкъ. Споредъ това въ таинство-то на искупленіе-то е не нова сотворена человѣческа природа, а исто-та возобновлена, возрождена, возстановлена.

§ 150. Вмѣняемость-та.

Пьрвородный-тъ грѣхъ ся вмѣнява на человѣкъ-тъ. Понеже св. Писаніе состояніе-то подъ пьрвородный-тъ грѣхъ нарича враждѫ

противъ Бога (Рим. 5, 10). Исто-то прямо свидѣтельствува, чи всичкы сѫ *лишены славы Божіей* (Рим. 5, 23); всичкы сѫ *естествомъ чада гнѣва* (Еф. 2, 3), *не могутъ видѣти царствія Божія* (Іоан. 3, 3. 6), *а находятся въ тьмѣ-тѫ власть на діаволѫ-тъ* (Кол. 1, 13. Еф. 2, 2. 13). Вмѣнявася пьрвородный-тъ грѣхъ а) не какъ личный-тъ Адамовъ грѣхъ, но като слѣдствіе негово — прародительскый долгъ, кой-то дѣца-та естественно пріимѫтъ врьхъ себеси, кога пріимѫтъ заедно съ животъ-тъ и всичкы-тѣ права на прародитель-тъ. Вмѣнявася б) за това, чи пьрвобытный-тъ союзъ на Бога съ человѣкъ-тъ былъ завѣтъ, въ кой-то самъ Адамъ встѫпилъ за всичкы насъ, слѣдователно кога го нарушилъ, нарушилъ го за всичкы. в) Вмѣнявася прочее не тъй като да е было това положително Божіе мщеніе, а тъй, како е онъ дѣйствително *разваленье* на нашѫ-тѫ природѫ, по коіѫ-то и самъ по себѣ естественно человѣкъ-тъ не е благоугоденъ Богу и внѫтрѣшно неспособенъ да ся пользува съ Божіитѣ дары, какъ страдающій отъ больны очи съ свѣтъ, лишенъ отъ расположеніе къмъ пищѫ, крастовъ съ сообщеніе на человѣци.

§ 151. Безсиліе-то на человѣкъ-тъ.

Нахождайкися естественно подъ пьрвородный-тъ грѣхъ, всякый Адамовъ потомокъ, заедно съ това подлежи неизбѣжно и на всичкы-тѣ му слѣдствія на проклятіе и смьрть и съвьршенно е безсиленъ самъ си да ся освободи отъ него. Въ безсиліе-то на человѣческо-то естество несѫмнѣнно удостовѣрява вѣковый-тъ опытъ на всичкый-тъ человѣческый родъ. Понеже въ продълженіе на толкозь вѣкове онъ, при всичкы-тѣ си усилія не само не е моглъ самъ да ся исправе, но съ поминуваніе на врѣме-то, очевидно повече и повече развращавался и приближавался къмъ съвьршенѫ погибель. Това безсиліе состои въ това, чи человѣкъ-тъ а) неможе сосъ собственны-тѣ си силы да удовлетвори Божіѫ-тѫ правдѫ нито за пьрвородный-тъ грѣхъ, нито за произволны-тѣ, кои-то въ слѣдствіе на пьрвородный-тъ станали неизбѣжны и слѣдователно вынагы подлежѫтъ на тойзи приговоръ: *проклятъ всякъ, иже не пребудетъ во всѣхъ словесѣхъ закона, еже творити я* (Втор. 27, 26). б) Не може съ собственны-тѣ си силы да исправе себеси, понеже самъ въ себѣси нѣма источникъ на свѣтъ, силѫ и животъ, отъ кои-то ся е лишилъ чрѣзъ грѣхътъ и кои-то ся нахождѫтъ само въ Бога. в) Не може наконецъ,

като побѣди началникъ-тъ на грѣхъ-тъ — діаволъ-тъ, да ся освободи отъ тѫзи тьмнѫ власть както и да заглади всичкы-тѣ пагубны слѣдствія, направены отъ грѣхъ-тъ въ природѫ-тѫ, понеже отъ неіѫ е созданъ. Споредъ това първородный-тъ грѣхъ туря съвършенно срѣдостѣніе помежду Бога и человѣкъ-тъ, и возстановленіе-то на союзъ-тъ съ Бога за человѣкъ-тъ, со собственытѣ неговы силы, рѣшително не е возможно.

Б. Ученіе за благодатно-то состояніе на человѣкъ-тъ.

§ 152. Необходимость-та на Божественѫ-тѫ помощь за спасеніе-то на человѣкъ-тъ.

Послѣ откато человѣкъ-тъ съ грѣхопаденіе-то нарушилъ завѣтъ-тъ съ Бога, разстроилъ всичкѫ-тѫ природѫ и станалъ неоплатенъ дължникъ прѣдъ Бога, оставало едно отъ двѣ-тѣ; или трѣбало вѣчно да изгыне человѣкъ-тъ подъ тяжкотіѫ-тѫ на сѫдъ-тъ и гнѣвъ-тъ Божій, или самъ Богъ да изнамѣри нѣкое необыкновенно, чудесно срѣдство за негово-то спасеніе.

§ 153. Воля-та Божія за това.

Богъ благоволилъ да избере послѣдно-то: защото Онъ *не хощетъ смерти грѣшника* (Іез 33, 11), *но всѣмъ хощетъ спастися и въ разумъ истины прiити* (1 Тим. 2, 4). За това ѣще отъ вѣчность-тѫ *прежде лѣтъ вѣчныхъ, прежде сложенія міра*, како казува Апостоль-тъ (Еф. 1, 4), кога мыслилъ за сотвореніе-тъ на человѣкъ-тъ, блиговолилъ вече и да го спасе, ако бы падналъ, и прѣдъизбралъ за това срѣдство, Тазь прѣдвѣчна съ непостижимѫ-тѫ мѫдрость испълнена въ таинство-то на три-тѣ Божественны Лица — Отца и Сына и Святаго Духа воля Божія за спасеніе-то на человѣческый-тъ родъ и прѣдъизбраніе-то на срѣдство за това въ Св. Писаніе наричася *совѣтъ Божій* (Дѣян. 2, 93), *проразумѣніе и прѣдопредѣленіе* (Рим. 8, 29), *тайна на Божіѫ-тѫ волiѫ* (Еф. 1, 9), *тайна лѣты вѣчними умолчанная* (Рим. 14, 23), *сокровенна отъ вѣкъ и родовъ въ Бозѣ* (Кол. 2, 26), *и утаенна дору отъ началъ. и властей небесныхъ* (Еф. 3, 9. 10. 1 Пет. 1, 19. 20)

§ 154. Побужденіе-то

Побѫжденіе къмъ тойзи всеблагый совѣтъ Божій была а) любовьта на трійпостасный-тъ Богъ къмъ собственно-то Си сѫщество, коя-то Го подбутала, като явилъ славѫ-тѫ въ твореніе-то, éще повече даѫ яв и въ искупленіе-то на человѣкъ-тъ. За това ап. Павелъ казува, чи Богъ благоволилъ да искупи насъ именно *въ похвалу славы Своея* (Еф. 1, 6, 12, 14), и самъ Іисусъ Христосъ кога свършевалъ дѣло-то на наше-то спасеніе казувалъ: *нынѣ прославися Сынъ человѣческій и Богъ прославися во Немъ* (Іоан. 13, 31), и ся е молилъ къмъ Отца: *Азъ прославихъ Тя на земли, дѣло совершихъ, еже далъ еси Мнѣ, да сотворю* (Іоан. 17, 4). б) Безпрѣдѣльна-та любовь Божія къмъ человѣкъ-тъ: *тако возлюби Богъ міръ . . .* (Іоан. 3, 16), *Богъ богатъ сый въ милости, за премногую любовь, ею же возлюби насъ, сущихъ насъ мертвыхъ прегрѣшеньми, сооживи Христомъ, да явитъ презѣльное богатство благодати своея благостынею на насъ о Христѣ Іисусѣ* (Еф. 2, 4. 7).

§ 155. Необходимы-тѣ условія за возстановленіе-то на человѣкъ-то.

Ако и да е безконечна Божія-та любовь, коя-то е благоволила да спасе человѣкъ тъ, обаче понеже и святость-та, правда-та и прѣмѫдрость-та Божія исто тъй сѫ безконечны, — това дѣло не е могло да ся съвърши просто, и не е возможно было да спасе человѣкъ-тъ безъ никаквы условія. Како во всичкы дѣйствія Божіи, така прѣимѫщественно тука трѣбовало *милость и истина да ся срѣщѣтъ, правда и міръ да ся облобизаѫтъ*, по думѫ-тѫ на пророкъ-тъ (Пс. 84, 11). Спорѣдъ това за да бѫде человѣческо-то спасеніе согласно колко съ любовь-тѫ, толькo и съ святость-тѫ, правдѫ-тѫ и прѣмѫдрость-тѫ Божіѫ, нужно было а) да удовлетвори вѣчнѫ-тѫ правдѫ Божіѫ и да принесе ней таквѫ жертвѫ, коя-то бы могла да ся равны безмѣрно съ тѫжкѫтѫ винѫ на цѣль человѣческый родъ, и напълно бы могла да искупи всичкы-тѣ грѣхове и на всичкы тѣ вообще человѣци; б) да исправе человѣческѫ-тѫ природѫ, да возврати прѣжно-то съвършенство и Богоподобіе и да внесе въ неіѫ свѣтъ, силѫ и животъ, отъ кои-то она ся е лишила чрѣзъ грѣхъ-тъ; в) като разруше дѣла-та на діаволъ-тъ и като го побѣди съвършенно, да заглади всичкы-тѣ слѣдствія на грѣхъ-тъ въ цѣль міръ, *да испълне непълнотѫ-тѫ*

негова и да възглави всичкия, спорѣдъ Апостолъ-тъ (Еф. 1, 10. 22, 23).

§ 156. Посрѣдничество-то на Сына Божія, като срѣдство за возстановленіе-то на человѣкъ-тъ.

Понеже никой человѣкъ, като потомецъ на падналый-тъ Адамъ, не е могълъ самъ си да испълне ни едно отъ тія условія, не само за всичкый человѣческый родъ, но и за самъ себеси, очевидно е, чи трѣбало отъ странѫ посрѣдничество или ходатайство на такво Лице, кое-то да бѫде въ состояніе и земе на себеси да удовлетвори всичкы оныя условія вмѣсто человѣкъ-тъ. А кой е былъ таковъ ходатай (риджаджія) и посрѣдникъ нашъ? Божественно-то откровеніе возвѣщава намъ, чи *не ходатай, ни ангелъ, но самъ Господь спасе насъ* (Ис. 63, 9), именно, — второ-то Лице на Прѣсвятѫѭ Троицѫ, Единородный-тъ Сынъ Божій: *тако бо возлюби Богъ мїръ, яко и Сына своего Единороднаго далъ есть, да всякъ вѣруяй въ Онь не погибнетъ но имать животъ вѣчный* (Іоан. 3, 16).

§ 157. Завѣтъ-тъ на Бога Отца съ Бога Сына за спасеніе-то на человѣкъ-тъ.

Спорѣдъ това до примиреніе-то и вторичный-тъ завѣтъ на Бога съ человѣкъ-тъ прѣдшествовало въ тайнѫ-тѫ на прѣдвѣчный-тъ совѣтъ на Прѣсвятѫѭ Троицѫ ходатайство за него на Сына Божія и внѫтронный-тъ завѣтъ съ Него на Бога Отца, въ кой-то Богъ Отецъ изъявилъ волѭ-тѫ си да спасе человѣкъ-тъ и далъ на Сына Божія заповѣдь да испълни тѫзи волѭ, а Сынъ Божій пріелъ тѫзи заповѣдь и рѣшился да иде за да испълни волѭ-тѫ на Отца. Тойзи завѣтъ на Бога Отца съ Сынъ-тъ Божій изобразява Св. пророкъ Давидъ въ Псаломъ-тъ 32-й, гдѣ прѣдставлява, како говори Сынъ Божій къмъ Отца: *жертвы и приношенія невосхотѣлъ еси, тѣло же свершилъ Ми еси: всесожженій и о грѣсѣ не взыскалъ еси. Тогда рѣхъ .... Се пріиду еже сотворити волю Твою Боже* (Пс. 39. 7 — 9; Евр. 10, 5 — 9); и пророкъ Исаія: *наказаніе Господне отверзаетъ уши мои; азъ же не противлюся, ни противоглаголю. Плещи моя вдахъ на роны, и ланиты мои на заушеніе, лица же Моего не отвратихъ отъ студа заплеваній* (Ис. 50, 2, — 7 и напрѣдъ). За тойзи завѣтъ многократно

споменува и самъ Сынъ Божій: *Азь душу Мою полагаю за овцы да паки пріимую..., Сію заповѣдь пріяхъ отъ Отца Моего. Отецъ Мнѣ заповѣдь даде, что реку, и что возлагалю: и вѣмъ яко заповѣдь Его животъ вѣчный есть* (Іоан. 10, 17. 18. 12, 49 50. 14, 31). Спорѣдъ това Сынъ Божій и ся нарича *Ходатай* нашъ (1 Тим. 2, 5), *Испоручникъ на новыйтъ завѣтъ* (Евр. 7, 22, 8, 6) и новъй *Адамъ*, т. е. прѣдставитель, завѣтно Лице на человѣческый-тъ родъ (1 Кор. 15, 45).

§ 158. Вторый-тъ Божій завѣтъ съ человѣкъ-тъ или завѣтъ-тъ на благодать-тѫ.

Върхъ тойзи внѫтрѣнный завѣтъ на Бога Отца съ Сына Божія основувася вторый-тъ возстановленный-тъ завѣтъ на Бога съ падналый-тъ человѣкъ. Тойзи завѣтъ наричася *благодатный*, понеже въ него до высочайшѫ степень ся е открыла безкопечна-та и неизреченна любовь, или, по израженіе-то на Апостолъ-тъ, *презельное богатство благодати* на Бога Отца, Сына Божія и Духа Святаго, къмъ человѣкъ-тъ, явлена не само туне (байдава), даромъ но и тогыга, кога человѣкъ не былъ достоинъ за това, а подлежи, напротивъ, като грѣшникъ, на гнѣвъ-тъ и сѫдъ-тъ Божій (Рим. 5, 8. Еф. 1, 7, 2, 4. 5). Онъ ся отличава отъ пьрвобытный-тъ завѣтъ съ това, чи оньзи былъ завѣтъ на *видьніе* и непосрѣдственно общеніе съ Бога; а тойзи завѣтъ на *впрѫ* въ *Ходатая* и посрѣдника на спасеніе-то; тамъ было дѣйствително *наслажденіе* съ блаженство въ рай-тъ, а тука дарувана само *надежда* на бѫдѫще-то блаженство. Прочее вторый-тъ завѣтъ има и свои-тѣ прѣимѫщества: тамъ встѫпавалъ въ договоръ съ Бога за всичкы насъ человѣкъ— *Адамъ*; тука Испоручникъ-тъ по̀ вѣрно и по̀надежно — *Сынъ Божій*; тамъ былъ *рай земный*: тука е обѣщанъ *небесный* (Іоан. 14, 2. 3). А спорѣдъ това ній по неизреченнѫ-тѫ любовь Божіѭ пріехмы въ искупленіе-то не по̀малко отъ онова, колько изгубихме въ паденіе-то.

159. Всеобщность-та на завѣтъ-тъ на благодать-тѫ.

Завѣтъ-тъ на благодать-тѫ е завѣтъ всеобщъ т. е. простирася врьхъ всичкы, безъ исключеніе, потомци Адамовы во всичкы-тѣ врѣмена и народы, а затова и благодатны-тѣ срѣдства за спасеніе-то сѫ приготовлены, прѣдопрѣдѣлены и ся подавѫтъ на всичкы. То-

ва а) несъмѣнно утвърждава Св. Писаніе, кога учи, чи *Богъ всѣмъ человѣкомъ хощетъ спастися* (1 Тим. 2. 4), *у Него нѣсть на лица зрѣнія и Онъ есть Богъ не на іудеи-тѣ само, но и на язычници-тѣ* (Рим. 2, 11. 3, 29). Исто тъй б) въ това удостовѣрава и достоинство-то на самый-тъ Посрѣдникъ или Ходатай на наше-то спасеніе: защото Онъ не е нѣкое просто сотворено сѫщество, а е самъ Единородный-тъ Сынъ Божій, и слѣдователно заслуги-тѣ Му стигѫтъ за спасеніе-то за цѣлъ міръ и всичкы человѣци. За това казува и Ап. Павелъ: *не якоже прегрѣшеніе, тако и даръ. Аще бо прегрѣшеніемъ единаго мнози умроша, множае паче благодатію единаго человѣка Іисуса Христа во многихъ преизлишествова* (Рим. 5, 15 и нѣ нат.). в) Самъ Іисусъ Христосъ учи повсѣдѫ, чи е Онъ дошелъ да спасе цѣлъ свѣтъ (Іоан. 3, 16, 17); и ап. Іоаннъ казува за Него, чи е *очищеніе огрѣшихъ не нашихъ точію, но и всего міра* (1 Іоан. 2, 2), — затова и были испратены Апостолы-тѣ да проповѣдувѫтъ Евангеліе-то *во весь міръ, всѣмъ языкомъ и всей твари* (Мат. 28, 19. Мар. 16, 15). А что ся относи до онова невѣріе и погибель на некоиси, — то оно въ Св. Писаніе повсѣдѫ ся приписува не Богу, — понеже Онъ бы безусловно прѣдопрѣдѣлявалъ едни за спасеніе, а другы за погибель, — на злѫ-тѫ волѭ и ожесточеніе на исты-тѣ человѣци (Мат. 23, 27, Іоан. 6, 40 Дѣян. 7, 51); защото Богъ като желае всичкы да ся спасѭтъ, иска обаче доброволно съгласіе и вѣрѫ, и не желае никого да влѣчи насильно и принѫжденно въ завѣтъ-тъ, зада не наруши свободѫ-тѫ на человѣка.

§ 160. Порѣдокъ-тъ на Божіе то смотрѣніе за спасеніе-то на человѣкъ-тъ.

Въ слѣдствіе на ходатайство-то на Сына Божія за спасеніе-то на человѣкъ-тъ, въ прѣмѫдрый-тъ совѣтъ на три-тѣ Божественны Лица начьртанъ былъ и самый-тъ порѣдокъ на искупленіе-то, кой-то св. апостолъ Павелъ нарича *смотрѣніе* или *икономіѫ*, т. е. домостроительство, (а єще нѣ просто домакинство) Божіе (Еф. 3, 9). Сѫщность та на това домакинство заключавася въ това, чи подирь надлежаще-то приготовленіе на человѣческый-тъ родъ, второ-то Лице на Прѣсвитѫѭ Троицѫ — единородный Сынъ Божій, по волѭ-тѫ на Бога Отца, щѣлъ въ опрѣдѣлонно врѣмя, за наше-то спасеніе, да слезне отъ небеса-та и да ся воплоти отъ Духа Святаго и да ся вочеловѣчи отъ Дѣвѫ Маріѭ; послѣ да по-

страдае за насъ, да прѣтърпи крьстнѫ смьрть, въ третій день да воскрьсне, да ся возскаче на небо-то и да сѣдне одесняѫ на Бога Отца. Напрѣдъ — трето-то Лице на Прѣсвятѫѩ Тройцѫ — Духъ Святый, за заслугы-тѣ на Сына Божія, щѣлъ да слезне отъ Бога Отца, и оставайки неразлучно съ вѣруіѫщы-тѣ, съ силѫ-тѫ на благодать-тѫ Си да прилагава и усвоява на человѣци-тѣ таинство-то на искупленіе-то, кое-то съвьршилъ Сынъ Божій; а за непрѣрывно-то сохраненіе и продължение тука на земліѫ-тѫ на благодать-тѫ на спасеніе-тѣ вѣруіѫщи-те въ Искупитель-тъ на человѣци-тѣ — Сынъ Божій и кои-то усвоили себѣси Неговы-тѣ заслугы при съдѣйствіе-то на благодать-тѫ на св. Духа дължны были да составѫтъ едно общество — Цьрквѫ-тѫ или благодатно-то Божіе Царство, подвизавайкися въ него съ совокупны силы въ дѣло-то на общо-то спасеніе, по̀ успѣшно да го съвьршавѫтъ и достигавѫтъ животъ вѣченъ.

§ 161. Раздѣлніе на ученіе-то за него.

Споредъ това ученіе-то за благодатно-то домостроительство Божіе явственно ся раздѣлява на слѣдуіѫщи-тѣ четыре части: 1) за приготовленіе-то на человѣческый-тъ родъ къмъ таинство-то на искупленіе-то; 2) за съвьршеніе-то на таинство-то на искупленіе-то съ дохожданіе-то на Искупитель-тъ на земліѫ-тѫ; 3) за приложеніе-то или усвоеніе-то отъ странѫ на человѣкъ-тъ на таинство-то на искупленіе-то; 4) за постоянно-то и непрѣрывно продължение на таинство-то на искупленіе-то въ воинствуіѫщѫ-тѫ Цьрквѫ или благодатно-то Божіе Царство.

I) Ученіе-то за приготовленіе-то на человѣческый-тъ родъ къмъ таинство-то на искупленіе-то.

§ 162. Необходимость-та на приготовленіе-то на человѣческый-тъ родъ за пріиманье на Искупитель-тъ.

Ако и да трѣбало искупленіе-то да ся простира върхъ всичкы-тѣ врѣмена на человѣческый-тъ родъ: обаче по Божественно-то распоряженіе, Искупитель-тъ явился въ міръ не тойчасъ подиръ паденіе-то на человѣка, но като поминали нѣколько тысящи годины, *въ смотрѣніе исполненія временъ*, како казува Апостолъ-тъ

(Еф. 1. 10). Всичко това, зада даде врѣмя на человѣческый-тъ родъ, како трѣбало да ся приготве за пріетіе-то на Искупитель-тъ и усвоеніе себѣси таинство-то на искупленіе-то. Това приготовленіе трѣбало да состои въ това, а) колько возможно было, по̀ добра-та часть на человѣческый-тъ родъ — избранны-тѣ Божіи, по глѫбоко и сильно да почувствувѫтъ бѣдственно-то си състояніе подъ грѣховнѫ-тѫ и діавольскѫ власть, и е́ще съ по̀големо исканье возжелаѭтъ божественнѫ-тѫ помощь и усердно ѭ пріимѫтъ, пощо тя ся подаде; а по между това, колько возможно было, да ся очистѫтъ отъ зло-то и ся усъвьршенствувѫтъ въ добродѣтель-тѫ; б) отъ другѫ странѫ, грѣховна-та зараза, коя-та глѫбоко проникла человѣческѫ-тѫ природѫ, спорѣдъ думы-тѣ на св. Григорій Нискый [1]), въ по̀ лошѫ-тѫ часть на человѣческый-тѣ родъ, всичка-та извнѫтрѣшность да излѣза навънъ, и тогива вече за по̀ бързо излѣченіе нѣйный-тъ Искупитель, както найскусенъ врачь, да принесе на человѣка спасительно-то лѣкарство на искупленіе-то, щото како казува Апостолъ тъ, дѣ ся умножи грѣхъ, тамъ да ся яви и прѣизбытокъ на Божіѭ-тѫ блакодать (Рим. 5, 20).

163. Раздѣленіе на завѣтъ-тъ на благодать-тѫ спорѣдъ врѣме-то на ветхый и новый.

Между това, толкозъ поздно-то пришествіе на Искупителя не направило никакъвъ ущербъ за спасеніе-то на человѣци-тѣ, които живѣли до Него. Защото како ній сега ся спасаваме съ вѣрѫ-тѫ въ дойделый-тъ Искупитель, тъй живши-тѣ до Него спасалися или чекали да сполѫчѫтъ спасеніе съ вѣрѫ-тѫ въ истый Него, кой-то щѣлъ да дойде. Врьхъ това ся основува раздѣленіе-то на вторый-тъ, благодатный Божій завѣтъ съ человѣкъ-тъ на *ветхый* и *новый*. Пьрвый-тъ обнимава врѣмя-то до пришествіе-то, послѣдный-тъ врѣмена-та подирь пришествіе-то на Искупителя. Бидейки въ сѫщность-тѫ си едно, т. е. равно основувайкися врьхъ вѣрѫ-тѫ въ Искупитель-тъ, они ся различавѫтъ съ това, чи отличителна-та чьрта (характиръ) на пьрвый-тъ е вѣра *въ грядущій-тъ*, а отличителна-та чьрта на послѣдный-тъ въ *пришедшій-тъ* Искупитель; тамъ само ся приготвувало искупленіе-то на человѣческый-тъ родъ, а тука оно ся свьршило самымъ дѣломъ.

---

[1]) Слов. на Рождество Христ.

§ 164. Дѣйствительность-та на вѣрѫ-тѫ въгрядущій-тъ Искупитель въ ветхозавѣтны-тѣ врѣмена.

Чи свѣтъ-тъ на вѣрѫ-тѫ въ грядущій-тъ Искупитель дѣйствително озарявалъ най първи-тѣ врѣмена на человѣческый-тъ родъ, това несѫмнѣнно доказува святый апостолъ Павелъ, кога прѣдставлява за това цѣлъ *облакъ отъ свидѣтели*- ветхосавѣтны-тѣ праведници, и утвърждава, чи всичкы они сѫ ся спасавали не иначе, ами съ вѣрѫ. *Сіи вси послушествовани быша вѣрою*, казува онъ, и ако *не пріяша обѣтованія*, сирѣчь не сполучили до врѣмя всичкы-тѣ оныя добрины, кои-то ималъ да принесе на земліѫ-тѫ Искупитель-тъ, обаче они отдалеко *видѣли оныя, и цѣловали* (Евр. 11, 13. 39).

§ 165. Срѣдства за нейно-то возбужденіе и сохраненіе.

Срѣдства-та, съ кои-то Богъ возбѫждавалъ и опазувалъ въ ветхозавѣтны-тѣ мѫжье вѣрѫ-тѫ въ Искупитель-тъ и производилъ въ нихъ желаніе и готовность за да Го пріимѫтъ, сѫ: а) обѣтованія-та, пророчества-та и прообразы-тѣ, кои-то Онъ по различны врѣмена давалъ имъ, като началъ отъ Адама до послѣдны-тѣ врѣмена; б) законъ-тъ, като *пѣстунъ во Христа*, по слова-та на апостолъ-тъ (Гал. 3, 24), и в) сѫдьба-та на человѣческый-тъ родъ, коя-то, подъ мѫдро-то управленіе на Промысла явно гы вела къмъ истинѫ-тѫ цѣль, како пророчества-та, така и законъ-тъ, — постепенно приготвувала человѣци за да пріимѫтъ Искупитель-тъ.

§ 166. Вѣра-та въ Искупитель-тъ отъ Адама до Авраама.

Благодатный-тъ завѣтъ на Бога съ человѣкъ-тъ, начался послѣ паденіе-то на человѣкъ-тъ. Тъй свящ. Бытописатель повѣствува, чи кога Адамъ падналъ, и смѫщенъ со совѣсть-тѫ си поискалъ да ся скрые отъ Бога, Богъ тойчасъ Самъ го потърсилъ, и изрѣкалъ му наказаніе, но заедно посѣялъ въ сърдце-то му и първо-то сѣмя на вѣрѫ-тѫ съ утѣшително-то обѣщаніе, въ което грядущій-тъ Искупитель наименованъ былъ *Сѣмя жены*, което щѣлъ нѣкогашъ да скрѫше главѫ-тѫ на обольстительницѫ-тѫ зміѫ. *И вражду положу между тобою*, казува Богъ на зміѫ-тѫ, *и между женою и между сѣменемъ твоимъ и*

между сѣменемъ тоя. Той твою блюсти будетъ [1]) *главу, и ты блюсти будеши его пяту* (Быт. 3, 15). Освѣнъ това обѣтованіе, или коко св. Отци го наричѫтъ *пьрвоевангеліе* безъ сѫмнѣніе, и самъ Богъ далъ на прародители-тѣ и прообразъ на бѫдѫщѫ-тѫ спасительнѫ смьрть на Искупитель-тъ — *въ жертвы-тѣ*, употребленіе-то на кои-то ся видѣ еще въ Адамово-то домочадіе. И конечно това обѣтованіе и прообразъ разумѣвали прародители-тѣ. Защото Адамъ, като желалъ въ самый-тъ пьрвенецъ свой да видѣ предъизвѣщенно-то сѣмя, наименовалъ го *Каинъ* т. е. *пріобрѣтеніе*; Авелъ, по свидѣтельство-то на Апостолъ-тъ, *вьрою множайшую жертву принесе паче Каина* (Евр. 11, 4): Ламехъ, въ надѣждѫ да видѣ въ сынъ-тъ си обѣщанно-то успокоеніе на человѣци-тѣ, наречелъ го Ной, т. е. успокоеніе; самъ Ной изразилъ вѣрѫ-тѫ си въ благословеніе-то, кое-то далъ на Сима, и отъ три-тѣ сынове него нарѣдилъ за родоначальникъ на Сѣмя-то (Быт. 4, 1. 5, 29. 9, 26. 27).

§ 167. Отъ Авраама до Моусея.

Подирь разпространеніе-то на идолопоклонство-то въ Ноево-то потомство, Богъ, за сохраненіе на истиннѫ-тѫ вѣрѫ и начаткы-тѣ на Цьрквѫ-тѫ си, отдѣлилъ отъ всичкый-тъ человѣческий родъ едно само Авраамово-то плѣме, и далъ на Авраама обѣтованіе, чи именно отъ негово-то плѣмя ще изльзе онова Сѣмя, за кое-то *благословятся вся племена земная* (Быт. 12, 3. 18, 18. 22, 16—18). Авраамъ видѣлъ и прообразъ на Искупителя, кой-то прѣдавалъ себеси въ жертвѫ за человѣческый-тъ родъ въ сына си Исаака, въ онова врѣмя, кога, по Божіе-то повеленіе, искалъ да го принесе въ жертвѫ. Защото на това разумѣвася показува Іисусъ Христосъ, кога казува: *Авраамъ отецъ вашъ радъ бы былъ, дабы видѣлъ день Мой: и видѣ и возрадовася* (Іоан. 8. 56). Обѣтованіе-то данно-то на Авраама, повторено было и на Исаака (Быт. 26, 4). и Іакова (28, 14). Послѣдный-тъ той, освѣнъ това, по̀ точно показалъ родъ-тъ на грядущій-тъ Искупитель, врѣмя-то на пришестіе-то, цѣль-тѫ Неговѫ и обращеніе-то къмъ Него на язычници-тѣ. Благословлявайки сынъ-тъ си Іудѫ онъ казалъ: *не оскудѣетъ князь* (шеветъ-стапъ,

[1]) Въ подлин. Іашуф. т. е. ще подчека, (калаузе) нечеванно ще порази и скржше.

жезлъ) *отъ Іуды, и вождь отъ чресль его, дондеже пріидутъ отложенная ему* (Шилогъ — Примиритель): *и Той чаяніе языковъ* (Быт. 49, 10).

§ 168. Въ Моисеевы-тѣ врѣмена.

Моусей прѣдрѣкълъ за грядущій-тъ Искупитель, чи онъ ще бѫде Пророкъ, подобенъ нему: *Пророка отъ братій твоея, якоже мене воздвигнетъ тебѣ Господь Богъ твой, того послышайте* (Втор. 18, 15. 18, 19). Помежду това, въ това врѣмя Божій-тъ народъ, за утвержденіе на вѣрѫ-тѫ си пріелъ ѐще пó много прообразы на буджщи-тѣ врѣмена на Искупителя. Изшествіе-то отъ Египетъ, пасхальный-тъ агнецъ, поминуваніе-то прѣзъ Чървено-то море, манна-та, вода-та отъ камькъ-тъ, мѣдна-та (бакърлыя) змія и вообще всичка-та сѫдьба на Израильтяны-тѣ во всичко-то Моусеево врѣмя имала, спорѣдъ Апостолъ-тъ, прообразователенъ разумъ: *вся сія*, казува онъ, *образи прилучахуся онемъ* (1 Кор. 10, 11). Истотъй и всичкый-тъ обрѣдовый законъ Моусеевъ прообразовалъ со всичкы-тѣ обрѣды на жертвоприношеніе, очищеніе, окропленіе, праздници, новозавѣтны-тѣ събытія, и былъ, спорѣдъ думя-тѫ на Апостола, *сѣнію оныхъ: сѣнь бо имый законъ грядущихъ благъ*, казува онъ, *а не самый образъ вещей* (Евр. 10, 1); и ѐще: *яже суть сѣнь грядущихъ, тѣло же Христово* (Кол. 2, 17). Въ исто-то врѣмя и вънъ отъ Израильскя-тѫ Цьрквя пророчествовалъ Валламъ: *возсіетъ звѣзда отъ Іакова, и востанетъ человѣкъ отъ Израиля, и обладаетъ языки многими, и возрастетъ царство Его: благословящіи Его благословени, и проклинающіи Его прокляти* (Числ. 24, 3—9. 15—17).

§ 169. Въ Давидовы-тѣ врѣмена.

На Царь Давидъ Богъ открылъ, чи обѣтованный-тъ Искупитель ще ся роды отъ негово-то плѣмя, въ него израильскый прѣстолъ ще ся устрос на вѣки (2 Цар. 7, 12—19. Пс. 88 29—28). Освѣнъ това, въ Давидовы-тѣ псалмы нахождятся ясны пророчества: а) за лице-то, на кой-то има да дойде Искупитель чи онъ е *Господь сѣдящій одесную Бога* (Пс. 109, 1); *Бога, помазавый паче всѣхъ причастникъ своихъ* (Пс. 44, 7, 8); *Сынъ Божій*, кой-то е рожденъ отъ вѣчность-тѫ (Пс. 2

и 109), кой-то волѣ-тѫ Божіѧ воспріелъ тѣло (Пс. 39, 7), и *Священникъ по чину Мелхиседекову* (Пс. 109, 4), б) За Негово-то состояніе: чи Онъ ще ся подвьргне на крайно унижженіе, ще прѣтьрпе поношеніе и осмѣяніе, прободованье на рѫцѣтѣ и нозѣ-тѣ, и рубы-тѣ Му ще гы дѣліѫтъ и ще хвьрліѫтъ за тѣхъ жрѣбіе (Пс. 21, 68. 108); чи Онъ ще слѣзне во адъ, но не ще остане тамъ и не ще видѣ тлѣніе (Пс. 15, 10), ще ся вознесе на небо-то и ще сѣдне отъ десна-тѫ страна на Бога, за да покорява подъ нозѣ-тѣ Си на себѣ врагы-тѣ Си (Пс. 23, 7. 109, 1), и ще царствува вѣчно надъ всичкы-тѣ народы (Пс. 2, 44. 72, 88. 96. 98).

§ 170. Въ пророческы-тѣ врѣмена.

Колько повече поминувало врѣмя-то, по мѣрѫ на потрѣбность-тѫ, только по́ ясно и ясно Богъ откривалъ на человѣци-тѣ всичко-то ученіе за грядущій-тъ искупитель прѣзъ пророци-тѣ.

Пророкъ *Осія* пророчествовалъ отвьрляніе-то на Іудейскый-тъ народъ отъ царство-то на Мессіѧ-тѫ, за невѣріе и нечестіе, и прикапуваньe-то вмѣсто него на язычници тѣ (2, 19. 23. сн. Рим. 9. 24—26). истотъй, чи Мессія ще разруши смьрть-тѫ и адъ-тъ (13, 14, сн. 1 Кор. 15, 55).

Іона, съ чудесно-то тридневно оставаньe свое въ китово-то чрѣво, прѣдставилъ въ себѣ си прообразъ на искупительнѫ-тѫ смьрть и живоносно-то въскрьсеніе на Искупитель-тъ (глав. 2. сн. Мат. 12, 40).

Амосъ проповѣдувалъ, чи паднала-та Давидова скинія т. е. Божія-та Цьрква, ще ся возстанови, и Богъ ще ѧ возгради навсегда и всичкы-тѣ языци ще потърсѧтъ истинный-тъ Богъ. (гл. 9, 11. 12).

Исаія, кого-то, за ясность-тѫ на пророчества-та му, Цьрковны-тѣ Отци наричѫтъ, ветхозавѣтный Евангелистъ, онъ прѣдрѣкалъ, чи Искупитель-тъ ще ся роди отъ Дѣвѫ: *се Дѣва во чрѣвѣ зачнетъ и родитъ Сына, и нареченіи имя Ему Еммануилъ* (Ис. 7 14); чи онъ ще бѫде и отроча и заедно имя-то Му — *Богъ крѣпкій Ангелъ великаго совѣта, Князь міра* (гл. 9, 6. 7); чи прѣдъ явленіе-то Му ще прѣдшествува Прѣдтеча (40, 1—101; чи онъ ще бѫде *помазанъ отъ Духа Божія* за да благовѣствува, и ще праве големы чудеса (Ис. 35, 1—61. 61, 1. 2); ще бѫде кротокъ и милосердъ, святъ и безгрѣшенъ (гл. 49, 1—4 53, 9), онъ ще понесе наши-тѣ грѣхове и за наши-тѣ

беззакпія ще ся прѣдаде на раны, заушенія и оплѣванія, ще ся вмѣни съ беззаконны-тѣ, като агнецъ ще ся поведе на заколеніе и ще ся земе отъ земліѫ-тѫ животъ-тъ Му, но съ язвѫ-тѫ Муній ще ся исцѣлѣемы (гл. 53, 50, 4—7); подирь това ще устрои ново царство, въ кое-то ще повыкне и язичници-тѣ, кои отнапрѣшь не призывали имя-то на истинный-тъ Богъ, като испрате за това Апостолы-тѣ си во всичкы-тѣ концы на земліѫ-тѫ (гл 2, 2—5. 9, 7. 11, 1—10. 49, 6 и пб нат. 66, 1, 65, 19).

Михей прѣдрѣклъ, чи мѣсто-то, въ кое-то ще ся роди Искупитель-тъ, ще бѫде Виѳлеемъ Іудейскый, като показалъ заедно съ това и предвѣчно-то Негово рожденіе отъ Бога Отца отъ начала днеи вѣка (5, 2).

Іоиль прѣдвозвѣстилъ обильнѣйше-то изліяніе на Духа Святаго, върхъ всичкы, кои-то ще повѣрувѫтъ въ Искупитель-тъ (гл. 2, 28).

Сафонія прѣдвозвѣщавалъ радость на Сіоновѫ-тѫ дщеркѫ за воцареніе-то на Господа Бога посрѣдъ Іерусалимъ въ лице-то на Мессіѫ и спасеніе-то, кое-то Онъ ще донесе со себе си на земліѫ-тѫ (3, 14—17)

Іеремія прѣдсказалъ, чи грядущій-тъ Искупитель *имя-то на кого-то е Господь праведенъ нашъ*, ще ся воцари врьхъ Давидовый-тъ прѣстолъ и ще принесе со себеси *нов̀ завѣтъ*, най съвършеннѣйшій отъ прѣжный-тъ и написанъ не врьхъ каменны скрыжали (плочи), а въ мысли-тѣ и сърдца-та на человѣци-тѣ (гл. 23, 5. 6. 33, 16. 17. 20—22. 31, 31—34).

Варухъ пророчествувалъ, чи Богъ нашъ ще ся яви нѣкогашь на земліѫ-тѫ и съ человѣци-тѣ ще поживѣе (3, 36—38).

Аввакумъ пророчествувалъ, чи Искупитель-тъ *идый пріидетъ и не умедлитъ, и праведный отъ вѣры* въ Него *живъ будетъ*; чи Онъ излиза за спасеніе-то на людье-то си, да спасе помазанны-тѣ си, и чи съ Негово-то пришествіе *исполнится вся земля вѣдѣнія славы Господни, якоже вода многа въ мори покрыетъ я* (гл. 2, 3. 4. 14. 3, 13).

Іезекіиль прѣдрѣклъ за новый-тъ завѣтъ, чи онъ ще бѫде *вѣченъ*, чи разсѣянны-тѣ овци—истинны-тѣ Израильтяне — всичкы-тѣ вѣруѫщи въ грядущій-тъ Искупитель ще ся соберѫтъ, и Онъ ще имъ бѫде единъ Пастырь вѣчно, и самъ Богъ ще ся всели съ тѣхъ на вѣки (гл, 34, 23—31, 37, 26—28).

Даніилъ со всичкѫ-тѫ точность опрѣдѣлилъ врѣмя-то на пришествіе-то на Искупитель-тъ со свои-тѣ седмины сирѣчь со

седмилѣтія-та (гл. 9, 24—27). *Седмьдесять седминъ сократишася о людехъ твоихъ, и о градѣ твоемъ святѣмъ, яко да обетшаетъ согрѣшеніе и скончается грѣхъ, и запечатаются грѣси, и загладятся неправды, и очистятся беззаконія, и приведется правда вѣчная: и запечатается видѣніе и пророкъ, и помажется Святый святыхъ. И увѣси и уразумѣеши отъ исхода словесе, еже отвѣщати, и еже сограditи Іерусалимъ, даже до Христа Старѣйшины седминъ седмь, и седминъ шестьдесятъ двѣ: и возвратится, и сограditся стогна, и забрала и истощатся лѣта. И по седминахъ шестидесяти двухъ потребится помазаніе, и судъ не будитъ въ немъ: градъ же и святое разсыплется со Старѣйшиною грядущимъ, и потребятся аки въ потопѣ, и до конца рати сокращенныя чиномъ погибельми. И утвердитъ завѣтъ многѣмъ седмина едина: въ полъ же седмины отъимется жертва и возліяніе, и во святилищи мерзость запустѣнія будетъ, и даже до скончанія време не скончаніе дастся на опустѣніе* [1]).

Ангей утѣшавайки народъ-тъ, кой-то при освященіе-то на вторый-тъ Іерусалимскый храмъ сосъ скорбъ споменувалъ за ве-

---

[1]). Това пророчество, спорѣдъ пълнение-то на Блаженный Ѳеодоритъ има таковъ разумъ: 490 години (лев. 25, 8) опрѣдѣленыхъ до онова врѣмя, до дѣ ся испълне сѫдьба-та на Іудейскый-тъ народъ, до дѣ стане ветхъ и ся довърши грѣхъ-тъ, т. е. зло-то и развращеніе-то въ человѣческый-тъ родъ напълно ще озрѣе и достигне крайня-тѫ степень, и Мессія-та—Святый святыхъ—вѣчна-та правда ще съвърши искупленіе-то и оправданіе то на человѣци-тѣ отъ грѣхъ-тъ, ще загради неправды-тѣ и ще очисти беззаконія-та, и съ това ще испълне всичкы-тѣ ветхозавѣтны обѣтованія и пророчества и ще гы запечатѣе со само-то събытіе. Отъ онова врѣмя, пощо ся издаде указъ-тъ за возобновленіе-то на Іерусалима,—това по най достовѣрня смѣтѫ, послѣдный-тъ четвертый указъ, или вторый-тъ на Артаксеркса Лонгимана, кой-то далъ и приведенъ въ испълненіе чрезъ Неемія въ 20-тѫ годиня на Артаксерсаво-то царуванье (Неем. 2, 1, 8), кой-то соотвѣтствува по грѣческый-тъ счетъ съ 5-тѫ годиня на 81 Олимпіадѫ (начало на Олимпіады-тѣ е 776 година до Рож. Хрис.), по римскый-тъ съ 299 годиня отъ основаніе-то на рима, (основаніе-то на рим. прѣдъ 753 г. до р. Хр.) по христіанскый-тъ съ 453 годиня прѣдъ рождество Христово — до явленіе-то на Мессіѭ. Вождъ-тъ трѣбало да поминѫтъ 69-тъ седмины или 483 години, това соотвѣтствува по грѣческый-тъ счетъ соеъ 2-тѫ годиня на 202 Олимпіадѫ, по римскый-тъ съ 782 отъ основаніе-то на рима или съ 15-тѫ на царствованіе-то на Тиверіѭ кесарѭ, слѣдователно съ годиня-

личіе-то на пърный-тъ, прѣдрѣклъ, чи слава-та на тойзи храмъ по голема отъ словѫ-тѫ на пърный-тъ ще бѫде, понеже въ него ще ся яви Искупитель тъ (гл. 2, 10),

Захарія прѣдвидѣлъ царско то, но кратко и смиренно влизанье Негово во Іерусалимъ (гл. 9, 9)., прѣданіе-то Негово за тридесять срѣбренници (гл. 11, 12), разсѣяніе-то подирь това на ученици-тѣ Му, като овци безъ пастырь (гл. 13, 7), и прободеніе-то Му съ копіе (12, 10),

На конецъ *Малахія* возвѣстилъ за Прѣдтечѫ, кой-то щѣлъ да прѣдшествува непосрѣдственно прѣдъ лице-то на *Искупитель-тъ; кой-то е Господь и Ангелъ завѣта* (гл. 3, 11) [1]).

§ 171. Приготовленіе за пріиманье на Искупитель-тъ чрѣзъ законъ-тъ.

Наколко съ пророчества-та и прообразованія-та Богъ сохраняваль и укрѣплявалъ вѣрѫ-тѫ на Іудѣи-тѣ въ градущій-тъ Искупитель, на толко нравственный-тъ и гражданский Законъ отъ другѫ странѫ приготовлявалъ гы зада пріимѫтъ Обѣтованный тъ, и былъ пѣстунъ во Христа (гл. 3, 24).

тѫ на Іисусъ — Христово-то крьщеніе, или съ излизаніе-то Негово да испълни дѣло-то на служеніе-то за спасеніе-то на человѣци-тѣ съ 30-тѫ на живота Му. Въ продълженіе на тія годины Іерусалимъ и храмъ-тъ ще ся возобновѩтъ, а помежду това Іудейскый-тъ народъ мало по мало ще изгуби помазаніе-то и сѫдъ-тъ, т. е. законно-то прѣемство на първосвященническѫ-тѫ власть и самостоятелно-то правленіе кое-то особенно пажда наконецъ на 62-тѫ седминѫ, кога иноплѣмевникъ-тъ Иродъ убилъ Гиркана, кой-то былъ послѣдній отъ родъ-тъ на Макавеи-тѣ, законный първосвященникъ и вождь Іудейскый, самъ ся воцарилъ съ римскѫ власть, и отъ това врѣмя прѣемство-то на първосвященници-тѣ, като ся находило во власть тѫ на Ирода, а послѣ на Римскы-тѣ игемоны, было най безрѣдно, противозаконно и чуждо на помазаніе-то. Подирь това, въ половинѫ на послѣднѫ-тѫ 70 седминѫ, т. е. прѣзъ три и полъ годины подирь крьщеніе-то Іисусъ Христово, кое-то соотвѣтствува съ четвертѫ-тѫ Пасхѫ, въ коѭ-то Оиъ пострадалъ, ще ся свьрши ветхый-тъ и щеся утвьрди новый-тъ завѣтъ, подирь кое-то сѫдьба-та на Іудейскый тъ народъ ще ся испълне, Іерусалимъ и храмъ-тъ щеси прѣдадѫтъ на разрушеніе и постепенно ще дойдѫтъ въ свьршенно и всегдашно запустѣніе. глѣд. B. Theodorit. in Daniel. cap. IX. tom. II. p. 2.

[1]) Въ подробно изъясненіе на пророчества-та за Іисуса Христа тука не входимы, защото они трѣба да сѫ изъяснены въ прѣдъготовительнѫ-тѫ часть на Богословіе-то — наукѫ-тѫ за священо-то Писаніе.

а) *Нравственный-тъ законъ*, по своѭ-тѫ си строгость, обширность и подробность, бидейки най хубаво-то срѣдство *за незнаніе на грѣхѣ-тѣ*, спорѣдъ душѫ-тѫ на Апостола (Рим. 3, 20), и най вѣрно зьркало, въ кое-то всѣкѫдѣ и вовсяко врѣмя всякый невольно глѣдалъ нравственно-то си безобразіе, необходимо водилъ къмъ онова глѫбоко, смиренно сознаніе на грѣховность-тѫ си и недостоинство прѣдъ Бога, кое-то тъй ясно изразилъ пророкъ Давидъ: *аще беззаконія назриши Господи, Господи, кто постоитъ? не вниди въ судъ съ рабомъ твоимъ: яко неоправдится предъ Тобою всякъ живый* (Пс. 129, 3. 142, 2); а това толкозъ необходимо возбѫждава желаніе, зада дойде по̀ скоро обѣтованный-тъ Искупитель и избави отъ тяжкостіѭ-тѫ на грѣхъ-тъ и проклятіе-то.

б) *Гражданский-шъ законъ* отъ своѭ стрѫнѫ, като образувалъ членове на ѳеократическо-то царство, приготовлявалъ людье за встѫпленіе въ Христово-то царство, а учрѣжденіе-то на тройственно-то служеніе у израильтяны-тѣ — царско-то, първосвященническо-то и пророческо-то прѣдъизображавало тройственно-то на Мессіѭ служеніе.

§ 172. Приготовленіе-то за пріиманье на Искупитель-тъ чрѣзъ сѫдьбѫ-тѫ на народа.

На опазуванье-то на вѣрѫ-тѫ въ Искупителя и на приготовленіе-то за пріиманье-то Му спомогала и сѫдьба-та на Божій-тъ народъ: Въ мирно-то и счастливо царуванье Давидово и послѣ Соломоново, на израильтяны-тѣ даруванъ былъ прообразъ на блаженно-то царство Мессіево надъ вѣрны-тѣ и послушны Богу чада, а въ бѣдствія-та на кои-то по̀вече Богъ гы подвьргавалъ; подано было срѣдство за прѣдопазуванье и очищеніе тѣхно отъ языческы заблужденія и пороци. Тъй они въ Египетъ бѣдствували, въ Палестинѫ-тѫ не надълго ся наслаждавали съ покой, въ Вавилонъ и подирь плѣнъ-тъ пакъ бѣдствували. Всичко това естественно располагало гы къмъ живо съзнаніе на грѣхове-тѣ си, и наедно возбуждавало и постепенно усиливало желаніе-то по̀скоро да видѫтъ обѣщанный-тъ Избавитель. Това желаніе ясно изражавѫтъ пророци-тѣ. Іеремія многократно викалъ: *Чаяніе Израилево! Господи, Спасителю нашъ во время скорби! не забуди насъ* (Іер. 17, 13. 14 8, 9). Малахія утѣшавалъ Іудѣи-тѣ, кои-то живѣли въ негово врѣмя, чи онзи кого-то они желаѭтъ скоро ще дойде: *внезапу пріидетъ въ церковь свою Господь, Егоже вы ищете, и*

Ангелъ Завѣта, Егоже вы хощете: се грядетъ (гл. 3, 1). Въ Маккавейскы-тѣ врѣмена всичкы чекали Мессіѫ-тѫ въ непродължително врѣмя: тъй и въ Маккавейскѫ-тѫ книгѫ ся казува, чи *Іудеи и жреци благоволиша быти Симону вождемъ и архіереемъ во вѣкъ, дондеже востанетъ Пророкъ вѣренъ* (1 Мак. 14, 41). Съ прѣхожданье-то на врѣмя-то това чеканье сѣ повече и повече ся усилявало, и наконецъ, прѣдъ само-то пришествіе Іисусъ Христово, блаженно-то на Мессіѫ царство, станало най пьрвъ прѣдметъ на желанія на всѣкого, дору на послѣдный-тъ израильтянинъ. За това ній видимъ во врѣмя-то на земный-тъ Іисусъ Христовъ животъ, чи Давидовый-тъ Сынъ былъ во уста-та на всичкы. Самарянка-та чекала Го; сиромаси-тѣ и слѣпы-тѣ, и ханаейска-та жена быле знала за Давидовый-тъ Сынъ.

§ 173. Приготовленіе-то на язычници-тѣ.

Что ся относи до язычници-тѣ, то ако и да имъ е попустилъ Богъ, спорѣдъ думы-тѣ на Апостола, *до времени ходити въ путьхъ ихъ* (Дѣян. 14, 16), и не далъ непосрѣдственно Откровеніе, обаче не гы отвьрлилъ съвьршенно *и не оставилъ Себе не свидѣтельствована имъ*, но и тѣхъ приготовлявалъ за да пріимѫтъ Искупитель-тъ. Срѣдства за това сѫ были: а) гласъ-тъ на видимѫ-тѫ природѫ, кой-то имъ возвѣщавалъ за Бога, истотъй како и на израильтяны-тѣ возвѣщало за Него Откровеніе-то, и гласъ-тъ на совѣсть-тѫ, кой-то гы обличавалъ за грѣхове-тѣ, истотъй како обличавалъ и израильтяны-тѣ законъ-тъ. Той и другый-тъ гласъ до толкозъ былъ внятенъ, щото, кои-то не му внимали, спорѣдъ Апостола, были *безотвѣтны* (Рим. 1, 19. 20. 2, 14—16). б) Вичка-та сѫдба на дрѣвны-тѣ народы, коя-то, по ясно-то свидѣтельство на Писаніето (Дан. 2, 21. 4, 14), вынагы ся находили въ рѫцѣ-тѣ на промысла и съвьршенно ся направлявала именно да приготви землѭ-тѫ за Христово-то царство. в) распространеніе по жежду нихъ, въ поднрно-то врѣмя, на истины-тѣ на Откровеніе-то чрѣзъ по всѫдно то разсѣяніе на іудеитѣ, и особенно чрѣзъ прѣводъ-тъ на Священно-то Писаніе на грѣчкый-тъ, общеупотребительный въ онова врѣмя, языкъ. И че язычници-тѣ дѣйствително были приготвены за да пріимѫтъ Мессіѫ съ тія срѣдства истотъй, както іудеитѣ съ законъ-тъ, това е показалъ опытъ-тъ. Защото Іисусъ Христосъ, во врѣмя на земный-тъ си животъ, не рѣдко встрѣкявалъ въ язычници-тѣ так-

вѫ вѣрѫ, каквѫ не нашелъ Онъ и въ іудеи-тѣ, а отъ другѫ странѫ Евангеліе-то пò скоро и пó удобно пріели язычници-тѣ нежели пó голема-та часть на іудеи-тѣ.

2. Ученіе за съвършеніе-то на таинство-то на искупленіе-то съ пришествіе-то на земліѫ-тѫ на Спаситель-тъ на міра Іисуса Христа.

§ 174. Пришествіе-то на обѣтованный-тъ Искупитель

Подирь испълненіе-то на прѣдопрѣдѣльно-то врѣмя, кога найхубава-та часть на человѣческый-тъ родъ — истинны-тѣ израильтяне, како трѣбало ся приготвили, и съ най велико усердіе чекали обѣщанный-тъ Избавитель, а пó лошава-та достигла до крайнѫ степень на заблужденіе-то и порокъ-тъ, и по всѣкъдѣ ощущаемо было съвършенно изнеможеніе и необходимость за всецѣло обновленіе на міра, — Обѣтованный-тъ наконецъ дошелъ и съвършилъ прѣдъопрѣдѣленно-то отъ вѣчности и прѣдвозвѣщенно-то въ вѣтхозавѣтны-тѣ врѣмена таинство на искупленіе-то. Този обѣтованный е Господь нашъ Іисусъ Христосъ, кой-то ся родилъ во іудеѭ отъ Прѣсвятѫѭ Дѣвѫ Маріѭ, въ правленіе-то на кесаря Августа, во дни-тѣ на іудейскый-тъ царь Иродъ, кой-то пострадалъ и умрѣлъ вразъ крьстъ-тъ при кесаря Тиверія и игемона-тъ Пилатъ, и кой-то подирь въскрьсналъ и ся вознесълъ, на небо-то.

§ 175. Доказательство, чи Іисусъ Христосъ е истинно Искупитель міра.

Чи Іисусъ Христосъ Сынъ Божій, кой-то ся воплотилъ отъ прѣблагословеннѫ-тѫ Дѣвѫ Маріѭ, е дѣйствително обѣтованный-тъ Искупитель на міра, това несѫмненно ся открыва: а) отъ сравненіе-то на ветхозавѣтны-тѣ обѣтованія и пророчества за Искупитель-тъ съ событія-та на Іисусъ Христовый-тъ животъ; б) отъ соврѣменны-тѣ свидѣтельства за Него, като за истинный-тъ и единственный Искупитель на міра.

§ 176. а) Отъ снесеніе-то на ветхозавѣтны-тѣ пророчества и обѣтованія съ събытія-та.

Всички-тѣ ветхозавѣтны обѣтованія и пророчества за Иску-

питель-тъ тъй точно соотвѣтствувѫтъ на различны-тѣ обстоятельства на Іисусъ Христовый-тъ животъ, щото не е возможно да не познаемъ въ Него обѣтованный-тъ Мессіѭ.

а) Іисусъ Христосъ явился на землѭ-тѫ тогыва, кога Даніиловы-тѣ седмины очевидно ся приближавали къмъ конецъ-тъ, и притова тъй щото конецъ-тъ на шестдесять девять-тѣ седмины, кога трѣболо да ся яви Мессія, пада именно въ годинѭ-тѫ на излизанье-то на Христа Спасителя на общественно-то служеніе, а половина-та на послѣднѭ-тѫ седминѫ, коя-то дължна была да утвърди новый-тъ завѣтъ и прѣкъсне ветхозавѣтны-тѣ жертвы, като точка въ точкѫ пада въ годинѭ-тѫ на Іисуса Христовѭ-тѫ смъртъ, съ коіѭ-то ся прѣкъсналъ ветхый-тъ и начался новый-тъ завѣтъ. Явился, по Аггеево-то пророчество, при существованіе-то на вторый-тъ храмъ, въ кой-то часто ся нахождалъ въ качество на учитель, и кой-то сега вече не сѫществува; явился при іудейскый-тъ царь Иродъ, кога, по пророчество-то на патріарха Іакова, жезлъ-тъ не былъ ѐще съвършенно зетъ отъ іудѭ, но скоро подирѣ зетъ былъ и никогашь къмъ него вече не ся вратилъ (Мат. 2, 1. Лук. 3, 1. Мат. 26, 28. 27, 51).

б) Іисусъ Христосъ родился отъ Дѣвѭ Маріѭ за да ся испълни Исаіево-то пророчество и обѣтованіе-то, кое-то было дадено ѐще на прародители-тѣ, чи Сокрушитель-тъ на главѭ-тѫ на зміѭ-тѫ ще бѫде сѣмя на еднѫ Женѫ; родился отъ Давидово-то плѣмя, како было обѣщано на Давида, и како ся види отъ двѣ-тѣ Неговы родословія, кои то прѣдали на насъ евангелисты-тѣ; родился наконецъ въ Виѳлеемъ іудейскый, како прѣдсказалъ пророкъ Михей (Мат. 1, 1 — 25. Лук. 1, 26 — 35. Мат. 2, 1. Лук. 2, 4—11).

в) Іисусъ Христосъ, по Исаіево-то пророчество, е истинный-тъ Еммануилъ — Богъ и человѣкъ наѣдно (Мат. 1, 23); Онъ прѣисполненъ былъ съ помазаніе-то отъ Духа Святаго (Мат. 3, 16. 17), проповѣдувалъ Евангеліе-то за благодатно-то царство Божіе (Лук. 4, 14—21. 8, 1. Мар. 1, 15), и правилъ велики и необыкновенны чудеса (Мат. 15, 30. 31. Лук. 7, 17—22); былъ тихъ и кротокъ (Мат. 11, 29. 12, 17 — 21), святъ и безгрѣшенъ (Іоан. 8, 46. 1 Іоан. 3, 5. 7), и между това прѣтърпѣлъ всичкы-тѣ, кои то прѣдсказалъ Давидъ и Исаія, страданія и вольнѫ смърть; слѣзналъ въ адъ-тъ, воскреснаЛъ отъ мрътвы-тѣ въ третій-тъ день, вознесьлся на небо-то и сѣднаЛъ одесняѫ-тѫ странѫ на Бога Отца, тъй щото всичкы тія събытія ся испъл-

нили со всичкы-тѣ подробности, каквы-то прѣдрѣклы Пророци-тѣ.

г) Іисусъ Христосъ установилъ новъ, най хубавъ завѣтъ като отмѣнилъ ветхый-тъ, спорѣдъ Іереміево-то прѣдсказаніе (Мат. 26, 28. Евр. 8, 6. 8. 9, 15); Испратилъ на вѣрующи-тѣ видимо Духа Святаго спорѣдъ Іолево-то пророчество (Дѣл. 2. 1-4), и чрѣзъ Апостолы-тѣ си, зада ся испълніѫтъ Исаіевы-тѣ слова, по всичкѫ-тѫ землі ѫ распространилъ спасительный-тъ свѣтъ на религіѫ-тѫ си, обновилъ и прообразовалъ съвършенно человѣческый-тъ родъ и основалъ на землі ѫ-тѫ ново, благодатно царство Божіе, на членове-тѣ на кое-то даровалъ неизрѣченны блага и прѣимѫщества, зада ся испълніѫтъ оныя обѣтованіл, спорѣдъ кои-то Искупитель-тъ щѣлъ да бѫде благословеніе за всичкы земны народы.

д) Наконецъ върхъ Іисуса Христа съ истѫ-тѫ точность ся испълнили всичкы-тѣ ветхозавѣтны прообразы. Онъ самъ былъ истинна жертва за человѣческы-тѣ грѣхове, *агнецъ еземлющій грѣхи міра* (Іоан. 1, 29), смьрть-та негова и въскрьсеніе-то были истинный-тъ праздникъ на *Пасхѫ-тѫ*, понеже прѣведохѫ человѣческый-тъ родъ отъ тьмі ѫ-тѫ власть въ царство Божіе (Кол. 1, 13), а самъ Онъ е истинный-тъ пасхальный Агнецъ, кой-то си далъ плоть-тѫ и кръвь-тѫ за освященіе и яденье на вѣрны-тѣ, и притова тъй, щото кость Негова не ся строшила върхъ крьстъ-тъ (Іоан. 19, 36); е истинный-тъ животный хлѣбъ, кой-то слѣзналъ отъ небо-то, и изворъ на водѫ, кой-то извира за животъ вѣчный (Іоан. 4, 14), въ третій-тъ день онъ станалъ отъ гробъ-тъ, како Іоана отъ китъ-тъ (Мат. 12, 40); е истинный-тъ Пророкъ и Ходатай на новый-тъ завѣтъ, како Моусей на ветхый-тъ (Евр. 8, 6); е Царь (Лук. 1, 33. 22, 29); Пьрвъсвященникъ по чину Мелхиседекову, кой-то влѣзналъ не съ кръвь отъ теле или козѫ, но со славѫ-тѫ и не въ рѫкотворенѫ святѫіѫ, но въ само-то небо (Евр. 9, 12). Негова-та Цьрква е истинна-та Божія скинія вразъ землі ѫ-тѫ, и вообще во всичкы-тѣ спаситетельны Неговы установленія не е возможно да не познаемъ исты-тѣ дѣйствительны прѣдмѣты, за кои-то обрѣдовый-тъ законъ былъ само *сѣнка*.

§ 177. б) Отъ съвремѣнны-тѣ свидѣтельства.

Истотъй ясно ны правѫтъ да видимъ въ Іисуса Христа обѣтованный-тъ Искупитель и съвремѣнны-тѣ за Него свидѣтельства.

а) Богъ Отецъ самъ многократно отъ небо-то свидѣтельству-

валъ за Него, чи Онъ е Неговъ возлюбленный Сынъ, кого-то смы дължны да слушамы (Мат. 3, 17. 17. 5. Іоан. 12, 28. 29), истотъй свидѣтельствувалъ съ рѣдъ на чудеса, кои-то были прѣдъ рожденіе-то, при само-то рождеше и подирь рожденіе то Му, и наконецъ во врѣмя на крьстнѫ-тѫ Неговѫ смьрть свидѣтельствувалъ исто-то съ затмѣніе на сълнце-то, трѣсеніе на земліѫ тѫ и другы знаменуванія (Мат. 27).

б) Самъ Іисусъ Христосъ повсѣкъдѣ свидѣтельствувалъ за Себе си, чи е Онъ истинный-тъ отъ Бога пратеникъ Спаситель на человѣци-тѣ и Сынъ Божій (Іоан. 3, 16), *свѣтъ*, кой-то е дошелъ да просвѣти міръ-тъ (Іоан. 12, 46); *пѫть*, по кой-то единственно можс человѣкъ да иде на небо-то къмъ Бога Отца (Іоан. 14, 6), *животъ* и единственный изворъ на животъ за всичкы (Іоан 6, 33. 51). Въ удостовѣреніе за това онъ показувалъ на Писанія-та, кои то всичкы учать за Него (Іоан. 5, 39. 46), на дѣла-та, и въ особенности на чудеса-та, кои-то были свойственны само на Мессіѭ (тамъ же, 36), и на ученіе-то, кое-то было не Негово, но на Отца, кой-то Го пратилъ (Іоан. 12, 49. 50), и това свидѣтельство тържественно повторилъ на сѫдъ-тъ прѣдъ синедріонъ-тъ, кога Го закълнали за Бога жива-да каже, Онъ ли е Мессія-та, и това запечатлѣлъ со смьрть (Мар. 14, 61. 62).

в) Наконецъ свидѣтельствува за Іисуса Христа множество отъ соврѣменници, кои-то Го признавали за истинный-тъ обѣтованный Мессія и Искупитель на міра. Святый Іоаннъ Прѣдтеча, кого всичкы, быле и самы-тѣ фарисеи, почитали за пророкъ. много пѫти показувалъ на Іисуса Христа, чи онъ е именно *Агнецъ Божій вземляй грѣхи міра* (Іоан. 1, 29); Елисавета признала Прѣсвятѫѭ Дѣвѫ *за Майкѫ Господніѭ* (Лук. 143); Захарія Го нареклъ *Господь, Востокъ свыше, кой-то дошелъ просвѣтити во тмѣ и сѣни смѣртныѩ сѣдящія* (Лук. 1, 76. 78. 79); Симеонъ Го наименовалъ *свѣтъ во откровеніе языковъ и славѫ Израиля* (Лук. 2, 32), и много другы истинны израилтяне признали Го за дѣйствительный-тъ Мессіѭ. Святыи-тѣ Апостолы исповѣдували Го за *Христа Господа и Сына Божія* (Мат, 16, 16). Кой-то дошелъ въ міръ грѣшны-тѣ да спасе (1 Тим. 1, 15), *за единъ токмо Ходатай помежду Бога и человѣцы-тъ* (1 Тим. 2, 5), *Освѣнъ Кого-то нѣсть ни о единомъ же иномъ спасеніа* (Дѣян. 4, 11. 12).

§ 178. Раздѣленіе на ученіе-то за Искупитель-тъ на міра.

Господь нашъ Іисусъ Христосъ устроилъ спасеніе-то на человѣческый-то родъ а) съ воплощеніе-то си, б) съ животъ-тъ или двояко-то си състояніе, в) съ тройственно-то си служеніе. За това трѣба да кажемъ; а) за таинство-то на воплощеніе-то, или за Лице-то на Іисуса Христа; б) за животъ-тъ Му, или двояко-то состояніе; в) за тройственно-то Негово служеніе на спасеніе-то.

а) За Лице-то на Іисуса Христа, или за таинство-то на воплощеніе-то.

§ 179. Важность-та на догматъ-тъ за Лице-то на Іисуса Христа.

Догматъ-тъ за Лице-то на Іисуса Христа, или за таинство-то на воплощеніе-то на Богъ Слово, е единъ отъ най таинственны-тѣ и най глѫбокы-тѣ, а заедно съ това най важны-тѣ и не обходимы-тѣ за спасеніе-то догматы на православнѫ-тѫ вѣрѫ. За това святая Цьрква ѥще въ пьрвы-тѣ врѣмена ся погрыжила со всичкѫ-тѫ точность да го опрѣдѣли, и собирала за него три вселенскы Соборы — 3-й, 4-й и 6-й, по поводъ на раѧличны ереси относительно до тойзи догматъ, и на тія Соборы опрѣдѣлила истынный-тъ смыслъ неговъ, като отбльснала еретическы-тѣ мнѣнія. По важность-тѫ на тойзи догматъ не обходимо е и всичкы да го знаемъ и дьржимъ съ особеннѫ точность и вниманіе; а за това напрѣдъ трѣба да туримъ въ основаніе на разсѫжденіе, за него цьрковно-то опрѣдѣленіе, заимствовано отъ вселенскый образецъ на вѣрѫ-тѫ или символъ-тъ.

§ 180. Цьрковно-то опрѣдѣленіе за тойзи догматъ.

Отъ много-то цьрковны опрѣдѣленія съ най големѫ ясность и краткость изображава Цьрква-та сѫщность-тѫ на тойзи най-глѫбокый догматъ въ слѣдующи-тѣ слова на символъ-тъ на святаго Аѳанасіа Александрійскаго: «есть православная вѣра, да вѣруемъ и исповѣдуемъ, яко Господь нашъ Іисусъ Христосъ, Сынъ Божій, Богъ и человѣкъ есть: Богъ отъ сѫщества Отча, прежде вѣкъ

рожденный и человѣкъ есть отъ существа матерня во времени рожденный, съвършенный Богъ и съвършенный человѣкъ, отъ души словесныя и человѣческыя плоти состояй. Равенъ Отцу по Божеству, мній Отца по человѣчеству. Иже аще и Богъ есть и человѣкъ: обаче не два, но единъ есть Христосъ: единъ же не премѣненіемъ божества въ плоть, но воспріятіемъ человѣчества въ Божество, единъ всяко не сліяніемъ естествъ, но единствомъ Ѵпостаси. »

§ 181. Главны-тѣ точкы.

Оттука ясно ся открывѫтъ три главны точкы въ догматъ-тъ за Лице-то на Іисуса Христа: а) за Божество-то Му, б) за человѣчество-то в) за образъ-тъ и слѣдствія-та на соединеніе-то въ Него на Божество-то съ человѣчество-то.

§ 182. Іисусъ Христосъ е Истинный Богъ.

Чи Іисусъ Христосъ е истинный Богъ и Сынъ Божій единосѫщный на Отца, това несѫмненно ся открыва: а) отъ ветхозавѣтны-тѣ пророчества за Лице-то на Искупителя. Тъй Давидъ Го именува Богъ, помазанъ *отъ Бога паче причастникъ своихъ* (Пс. 44, 8) и Господь, кой-то сѣдѣ отъ десна-тѫ страна на Іеховѫ (109, 1). Исаія Го нарича *Еммануилъ и Богъ крѣпакъ* (Ис. 7, 14. 9, 6), и като приготовлявалъ человѣци-тѣ да Го срѣтнѫтъ, казува: *уготовайте путь Господень, правы сотворите стези Бога нашего* (40, 3). Іеремія, като прѣдсказувалъ за Царь-тъ, кой-то щѣлъ до възсѣдне вразъ Давидовый-тъ прѣстолъ, возвѣщава, чи имя-то Му е *Господь праведенъ нашъ* (23, 6. 33, 15. 16); у Варуха казувася: *Сей Богъ нашъ, не вмѣнится инъ къ Нему. По семъ на земли явися и съ человѣки пожьве* (3, 36. 38). Малахія свидѣтельствува, чи онзи, кого-то Израилъ чекалъ, и кой-то щѣлъ да дойде да спасе человѣци-тѣ е самъ Господь (3, 1). Пó частно — въ ветхый-тъ завѣтъ е прѣдвозвѣщено, чи Мессія ще бѫде именно второ-то Лице на Прѣсвятѫіѫ Троицѫ — Сынъ Божій. Тъй Давидъ Го нарича Сынъ Божій *рожденный днесь*, т. е. отъ вѣчности, *и изъ чрева Отца* т е. отъ сѫщность-тѫ Му (Пс. 2, 7. 109, 3).

б) Отъ свидѣтельства-та на новый-тъ завѣтъ. Богъ Отецъ съ гласъ отъ небо-то именовалъ Го Сынъ свой возлюбленный — при крѣщеніе-то и прѣображеніе-то (Мат. 3, 17. 17, 5). Самъ Іисусъ

Христосъ нарича себеси равенъ и единосѫщенъ на Отца: *Азъ и Отецъ едино есьма* (Іоан. 10 29), *и Сынъ Божій единородный* (Іоан. 3, 16), т. е. единственный, какво слово-то знаменува сынъ не усыновленъ, каквы сѫ всичкы-тѣ истинно вѣруѭщи-тѣ, но естественный и единосящный, каковъ е само единъ. Апостолы-тѣ Го именувѫтъ истотъй *Богъ* (Іоан. 1. 1, 14. Тит. 2, 11—13. Іуд. 4), *Богъ истинный и благословенный во вѣки, явившійся во плоти* (1 Іоан. 5, 20 Рим. 9,5 1 Тим, 3, 16), *и Сынъ Божій единородный, въ конць временъ посланный отъ Бога и рожденный отъ жены* (Гал. 4, 4).

в) Отъ ясны-тѣ и многократны свидѣтельства на вселенскѫ-тѫ Цьрквѫ, коя-то отъ най пьрвы-тѣ вѣкове на самъ постоянно исповѣдувала тойзи догматъ и отвьргавала еретици-тѣ противъ него въ пьрвый-тъ вѣкъ Коринѳа, Евіониты-тѣ, Назореи-тѣ; во 2-й Ѳеодота, Артемона, Карпократа; во 3-й Павла самосатскаго, — и подирь това въ 4-й вѣкъ на пьрвый-тъ вселенскый Соборъ тържественно отлѫчила за това Арія.

Наконецъ г) и необходимо было, за да бѫде Искупитель-тъ нашъ Божественно Лице; защото само Божественно Лице могло е да принесе съвьршенно удовлѣворительнѫ жертвѫ за безконечно тежкѫ-тѫ винѫ на цѣлъ человеческый родъ и да прѣдстави со свои-тѣ си заслуги за неѭ пълнъ откупъ, само Божественно Лице могло е да исправи человѣческѫ-тѫ природѫ, да возобнови въ неѭ изгубенный-тъ образъ Божій и да внесе въ неѭ свѣтъ, силѫ и животъ; само Божественно Лице могло е *и да возглави всяческая*, да заглади всичкы-тѣ погубны слѣдствія на грѣхъ-тъ въ цѣлъ міръ, пощо разруши държавѫ-тѫ и строши самѫ-тѫ главѫ на дрѣвніѭ-тѫ зміѭ — діаволъ-тъ.

§ 183. Іисусъ Христосъ е истинный человѣкъ.

Бидейки Богъ истинный, Іисусъ Христосъ е наедно истинный и съвьршенный человѣкъ. кой то не мнимо или кажущеся воспріялъ тѣло, но дѣйствително, заедно съ разумнѫ душѫ. Това ся види: а) отъ ветхозавѣтны-тѣ обѣтованія и пророчества за Мессіѭ; дѣ Онъ ся нарича *Сѣмя Жены* (Быт. 3, 15), потомокъ Авраамовъ, Исааковъ и Іакововъ, сынъ Іесеевъ и Давидовъ, и прѣдвозвѣщавася образъ-тъ Му на рожденіе-то (Ис. 7, 14), и различны обстоятельства на животъ-тъ Му; б) отъ Новый-тъ завѣтъ. Тука *пьрво*, Евангелисты-тѣ Матѳей и Лука повѣствувѫтъ за рожденіе-то Му отъ

Дѣвѫ, пораснуванье-то до тридесятилѣтный возрастъ, и за послѣдуіѫщій-тъ Неговъ животъ, до крьстиѫ-тѫ смьрть и слѣдувавши-тѣ подирь неіѫ въскрьсеніе-то и вознесеніе-то на небо то; *второ*, усвоявѫтъ на Іисуса Христа всичко, чтó е свойственно на истинный-и дѣйствителный человѣкъ, — усвоявѫтъ человѣческо *тѣло*: главѫ уязвленѫ съ тьрнье, рѫцѣ и нозѣ придупчены съ гвозды, ребро пробеденно съ коніе, за това Онъ испытувалъ всичко, что е свойственно на тѣло: былъ обрѣзанъ, ѣлъ пищѫ, чувствовалъ гладъ, жаждѫ, утомленіе, сонъ, умрѣлъ и былъ погрѣбенъ; усвоявѫтъ человѣческѫ дѣйствителнѫ *душѫ*, за коіѫ-то самъ казува: *прискорбна есть душа моя до смьрти* (Мат. 26, 38); и éще: *Отче, въ руцѣ твои предаю духъ мой* (Лук. 23, 46), — душѫ съ разумъ, въ кой-то постененно, какъ е свойственно на четовѣческѫ-тѫ природѫ, откривалася божественна прѣмѫдрость (Лук. 2, 52), и съ воліѫ, отличнѫ отъ божественнѫ-тѫ (Лук. 22, 42), — душѫ на коіѫ-то свойственны были радость, скорбъ, негодованіе и другы ощущенія; усвоявѫтъ Му наименованіе на человѣкъ: тъй самъ Онъ часто наричалъ Себеси сынъ человѣческый (Мат. 8, 20 11, 19, 20, 20, 28. Іоан. 3, 13, 27 и проч.) и человѣкъ: *ищете мене убити, человѣка иже истину вамъ глаголахъ* (Іоан. 8, 40). Св. апостолъ Павелъ казува: *единъ есть Богъ; и единъ ходатай Бога и человѣковъ, человѣкъ Христосъ Іисусъ* (1 Тим. 2, 5); *вторый человѣкъ Господь съ небесе* (1 Кор, 15 47); *понеже дѣти пріобщишася плоти и крови, и той преискренѣ пріобщися тѣхъ же* (Евр. 2, 14); и апос. Іоаннъ: *Слово плоть бысть* (Іоан. 1, 14); и éще: *всякъ духъ, иже не исповѣдуетъ Іисуса Христа въ плоти притедша, отъ Бога нѣсть: и сей есть антихристовъ* (1 Іоан. 4, 2. 8). в) Тойзи догматъ ся утвърждава и съ постоянный-тъ гласъ на вселенскѫ-тѫ Цьрквѫ. Тъй въ 1-й, 2-й и 3-й вѣкъ тя отвьргла заблужденіе-то на Докеты-тѣ, кои-то приписували на Іисуса Христа тѣло не дѣйствително, а мнимо и кажущеся; въ 4-й вѣкъ заблужденіе-то на Аполлинарія, кой-то училъ, чи Іисусъ Христосъ пріелъ само человѣческо тѣло, а на мѣсто душѫ-тѫ у Него было Божество-то. Наконецъ г) това необходимо было за наши-то спасеніе. Защото само въ плоть быдейки моглъ е Сынъ Божій да принесе жертвѫ за грѣхове-тѣ на всичкый свѣтъ и за да заслужи чрѣзъ това прощеніе на человѣческый-тъ родъ: а отъ другѫ странѫ само чрѣзъ дѣйствително соединеніе съ естество-то наше моглъ е Онъ и да усвои намъ безцѣнны-тѣ свои заслугы, да очисте

нашѫ-тѫ природѫ отъ грѣхъ-тъ и да внесе къ неіѫ начатъкъ на новъ животъ. *Немощное бо закона*, казува Апостолъ-тъ *въ немже немоществоваше плотію*, *Бога Сына своего посла въ подобіи плоти грѣха, и о грѣсѣ осуди грѣхъ во плоти.* (Рим. 8, 3. Евр, 2, 14 — 18). Спорѣдъ това, ако Іисусъ Христосъ е ималъ не дѣйствително, а мнимо и кажущеся тѣло, тогыва, по думѫ-тѫ на Аѳонасія Великаго [1]), и спасеніе-то наше щѣше да е только мнимо, а не дѣйствително; и ако, като пріе тѣло, не бѣше пріялъ человѣческѫ душѫ, тогыва, какъ казува св. Дамаскинъ [2]), не щѣше и да исцѣли онова, кое-то не пріялъ.

§ 184. Іисусъ Христосъ е человѣкъ на едно естество сосъ насъ.

Іисусъ Христосъ не е само человѣкъ съвършенъ, но и человѣкъ на едно естество сосъ насъ, кой-то не ново е донесълъ отъ небо-то, но е воспріялъ отъ собственѫ-тѫ кръвь на Прѣсвятѫѭ Дѣвѫ собственно-то наше и родно намъ человѣчество, кое-то было пріето отъ Адама. Това несѫмненно доказува а) родословіе-то Му, по кое-то Онъ е Сѣмя на Женѫ (Быт. 3, 15), сынъ Авраамовъ и Давидовъ и потомецъ на общій-тъ на всичкы насъ праотецъ Адамъ (Мат. 1, 1. Лук. 3, 23—38), равно какъ и исторія-та на Негово-то зачатіе, ношеніе въ чрѣво-то на Прѣсвятѫѭ Дѣвѫ и на рожденіе-то отъ Неіѫ; за това св. Елисавета нарича Го плодъ на нейно-то *чрѣво* (Лук. 1, 42). Св. Апостолъ Павелъ казува: *егда пріиде кончина лѣта, посла Господь Сына своего единороднаго, рожденнаго отъ жены* (Гал. 4, 4); и ѐще *не отъ ангелъ бо когда пріемлетъ, но отъ сѣмени Авраамова пріемлетъ* (Евр. 2, 16). При това в) ако Іисусъ Христосъ не родно-то намъ человѣчество бѣше пріялъ тогыва и дѣло-то на спасеніе-то, кое-то Онъ съвърши, нещѣше да има къмъ насъ отношеніе. Защото како Адамовый-тъ грѣхъ ся распространява въ насъ чрѣзъ наше-то родство съ него по единство на естество-то: тъй разумѣвася и праведность-та на нашій-тъ Спаситель не иначе могла е да ся съобщи намъ, ами чрѣзъ подобно пакъ тѣсно Негово родство съ насъ. Ѐто за что г) святая Цьрква като отвьргнала Валентиново-то заблужденіе, кой-то училъ, чи Іисусъ Христосъ поминалъ прѣзъ Святѫѭ Дѣвѫ само като

[1]) Слов. за воплощ. на Богъ Слово. [2]) Излож. вѣр. кн. 3, гл. VI.

прѣзъ каналъ и донесълъ отъ небо-то новѫ плотъ и Апеллесовѫ-тѫ ересь, кой-тъ утверждавалъ, чи Онъ образовалъ си тѣло отъ нѣкаквѫ божемъ (ужь) звѣздно вещественность (матеріѭ), опрѣдѣлила на 3 вселенскый Соборъ да исповѣдувамы двѣ истинны рожденія въ Іисуса Христа: прѣжде вѣкъ — отъ сѫщность-тѫ на Отца, и во врѣмя — отъ сѫщность-тѫ па майкѫ.

§ 185. Іисусъ Христосъ е истинный человѣкъ безгрѣшенъ и чудесно рожденъ.

Прочее, быдейка съвършенно и на едно естество сосъ насъ человѣкъ, Іисусъ Христосъ отличавася отъ всичкы-тѣ человѣци съ това а) че като пріялъ всичкѫ-тѫ нашѫ природѫ, со всичкы-тѣ нейны немощи, Онъ не пріялъ обаче пьрвородный-тъ грѣхъ и былъ съвършенно свѧтъ и безгрѣшенъ, кога заимствувалъ человѣчество-то си отъ Дѣвѫ, свѧтѣйшѫ-тѫ, коя-то была прѣдочищенна отъ грѣховнѫ-тѫ заразѫ. За това пророкъ Исаія казува за Него: *яко беззаконія не сотвори, ниже обрѣтеся лесть во устѣхъ Его*; *язвенъ бысть за грѣхи наша и мученъ бысть за беззаконія наша* (Ис. 53, 4. 69), Самъ Онъ пыта іудеи-тѣ *кто отъ васъ обличаетъ мя о грѣсѣ* (Іоан. 5, 46)? Апостолъ Іоаннъ казува: чи *грѣха въ Немъ нѣсть* (1 Іоан. 3, 5), Апостолъ Павелъ свидѣтельствува, чи *Онъ искушенъ былъ по всяческимъ по подобію, развѣ грѣха* (Евр. 4, 15), б) Зачатіето на Іисуса Христа было необыкновенно и свьрхъ-естественно — отъ еднѫ Дѣвѫ, коя-то незнала мѫжь, а была обручна на Іосифа само зада опазе Нейно-то дѣвство въ цѣлость и тайнѫ. Това было прѣдречено ѐще на прародители-тѣ въ пьрвоевангеліе-то (Быт. 3, 15), и отъ пророка Исаія (7, 14), и ся свьршило вьрхъ Прѣсвятѫѭ Дѣвѫ со силѫ и наитіе на Духа Святаго, кога казалъ Ней Ангелъ *Духъ Святый найдетъ на Тя, и сила Вышняго осѣнитъ Тя* (Лук. 1, 35); както и на Іосифа Нейный-тъ обручникъ казано было: *рождшееся въ ней отъ Духа есть Свята* (Мат, 1, 20), И такво безмѫжно рожденіе на Іисуса Христа не нарушава Негово-то родство съ Авраама и Давида и со всичкы-тѣ насъ: защото Прѣсвятая Негова Матерь была дѣйствително дщерка Авраамова и Давидова и единоестественна намъ: а Онъ отъ Неѭ, отъ Нейнѫ-тѫ кръвь заимствовалъ свое-то человѣчество.

§ 186. Приснодѣвство-то на Прѣсвятѫѩ Богоматерь.

Върхъ това ся утвърждава догматъ тъ на Св. Църквѫ за дѣв. ство-то на Прѣсвятѫѩ Богоматерь — *преди рождество-то*. Освѣнъ това православна-та Църквѫ вѣрува и исповѣдува, чи Тя и въ *рождество-то* останала Дѣва, като родила Іисуса Христа безболѣзненно и безъ нарушеніе на Свое-то дѣвство кое-то прѣдрѣчено было е́ще отъ пророкъ Іезекіиль, въ таинственно-то Негово видѣніе на храма и враты-тѣ; прѣзъ кои-то *никто же пройдетъ: яко Господь Богъ израилевъ внидетъ ими, и будутъ заключена* (44, 1—3). Истотъй вѣрувамы, чи Матерь Божія и подирь *рождество-то* останала Дѣва, като не познала во всичкый Свой животъ мѫжь; А отъ тука слѣдува, чи Тя е *приснодѣва*. Това наименованіе, а за това и вѣрованіе, соединенно съ него, е несѫмненно апостолско прѣданіе на Църквѫ-тѫ: понеже встрѣкявася, като обыкновенно, у най дрѣвны-тѣ Отцы и учители Църковны [1]), и употрѣблявали го Отци-тѣ на 4, 5 и 6 вселенскы Соборы, дѣ было изрѣчено было отлученіе върхъ онизи, кои-то отвъргавѫтъ тойзи догматъ [2]), какво отлученіе ся изрѣчава и сега въ православнѫѩ-тѫ Църквѫ въ недѣлѭ на православіе-то.

§ 187. Образъ-тъ на соединеніе-то въ Іисуса Христа на двѣ-тѣ естества.

Чрѣзъ таинство-то на воплощеніе-то Божество-то и человѣчество-то ся соединили въ Іисуса Христа. това соединеніе е:

а) *Нераздѣльно* — ѵпостасно, въ кое-то человѣческо-то естество воспріето е въ личность-тѫ на Божество-то, тъй щото една-та и иста-та ѵпостась на Слово-то, както казува Св. Дамаскинъ [3]), отъ като станала ѵпостась на двѣ естества, прѣбывава въ ѵпостась-тѫ и на това и на друго-то нераздѣльно и всецѣло. За щото плоть-та на Богъ Слово не получила самостоятельнѫѩ ѵпостась, и не станала ѵпостась различна отъ Ѵпостась-тѫ на Богъ Слово, но като

---

[1]) Оригенъ право това рарича апостольско прѣданіе In Math. Serm. п. 25 Апполитъ, Меѳодій, Аѳанасій В., Епифаній. Златоустъ, Августинъ и другы употрѣблявали това наименованіе [2]) Гл: 2 и 6 опрѣлѣ. 5 Вс. Соб. и 1 правл. 9 Соб.

[3]) Излож. вѣр. кн. 3 гл. IX.

получила въ неіѫ ѵпостась, станала пріета въ Ѵпостась-тѫ на Словото". Затова Іисусъ Христосъ е не двѣ, а едно Божеско Лице, кой-то единично сознава Себе си въ двойство-то на естества-та, е истинный-тъ Еммануилъ — Богочеловѣкъ. Това несъмненно доказува священно-то Писаніе. Тъй пророкъ Исаія именувайки Спасителя *Еммануилъ* (Ис. 7, 14), онъ разумѣва едно Лице, а не двѣ, кога Го изобразява ту въ уничиженно, ту въ славно состояніе. Самъ Іисусъ Христосъ по всѣкѫде казува за Себе си, като за едно Лице, и кога казува уничиженно, и кога приписува Себе си божескы свойства (Іоан. 3, 13. 6, 62 10, 15); Апостолъ Павелъ единый-тъ и истъй-тъ Іисусъ Христосъ нарича *и сѫмѫ Давидово и Сынъ Божій* (Рим. 1, 3 4); за едно-то и исто то казува, чи Онъ е и образъ-тъ Божій, и пріялъ зракъ на раба (Фил. 2, 6. 7). И наконецъ исто това утвърженно было на 3-й вселенскый ефескый Соборъ съ гласъ-тъ на всичкѫ-тѫ Църкѵѫ противъ *Несторія*, кой-то признавалъ соединеніе въ Іисуса Христа на Божество-то съ человѣчество-то не ѵпостасно, а само *нравственно* т. е. соединеніе на двѣ лица — Божеско и человѣческо, или вселеніе въ Него на Божество-то като въ храмъ; за това божемъ сѫ два Христа: единъ человѣкъ, рожденъ отъ Дѣвѫ, Коіѫ-то Несторій за това наричалъ Христородицѫ, а другъ — Сынъ Божій, кой-то ся соединилъ съ първый-тъ вече при крьщеніе-то. На Ефескый-тъ Соборъ направено было слѣдуѭще-то опрѣдѣленіе за тойзи догматъ. «Исповѣдувамы: чи Господь нашъ Іисусъ Христосъ е Сынъ Божій, Богъ съвършевный и человѣкъ съвършенный, съ разумнѫ душѫ и тѣло; чи онъ се родилъ прѣжде вѣкъ отъ Отца по Божество-то, и въ послѣдны-тѣ врѣмена Онъ истый-тъ заради насъ и заради наше-то спасеніе ся е радилъ отъ Маріѫ Дѣвѫ по человѣчество-то, тъй щото съвършилося единеніе на двѣ-тѣ естества, заради кое-то едного Христа и едного Господа исповѣдувамы» [1]).

б) *Е несліянно* и *непреложно*, спорѣдъ кое-то сѫщноститѣ на двѣ-тѣ естества — Божество-то и человѣчество-то прѣбываѫто въ Іисуса Христа съвършенно цѣлы: Божеско-то естество ос-

---

1) Несторіева-та ересь, коіѫ-то изложилъ ефескый тѣ Соборъ не погаснала обаче съвършенно, но останали нейны послѣдователи и ся распространили на истокъ. — въ Сиріѫ, Арменіѫ, Персіѫ и Индіѫ и досега сѫ нахождатъ тамъ по между халдей-тѣ. Въ 8 вѣкъ возобновили ѭ съ нѣкое водоизмѣненіе на западъ *Адоптіане-тъ*. Най главный-тъ защитникъ на правото ученіе противъ несторіевѫ-тѫ ересь былъ Св. Кирилъ Александрійскый.

танало цѣло отъ своіѫ странѫ — За това Св. Апостолъ нарича Іисуса Христа *образъ Бога невидимаго* (Кол. 1, 15), въ който обитава всичка-та пълнота на Божество-то тѣлеснѣ (Кол. 2, 9), а человѣчество-то останало цѣло отъ своіѫ странѫ, — Ѣто зачто истый-тъ Апостолъ усвоява Нему зракъ раба и съвършенно *подобіе на человѣкъ* (Фил. 2, 7). И това подобно утвърждено было со всеобщій-тъ гласъ на Цьрквѫ-тѫ на 4-й вселенскый халкидонскый Соборъ, противъ *Евтихія* и вообще неговы-тѣ послѣдователи или *Монофиситы*, кои-то учили, чи двѣ-тѣ естества ся слили и ся смѣшали въ Іисуса Христа въ едно, тъй щото или человѣчество-то ся погълтнало отъ Божество-то или Божество-то ся прѣложило (прѣбърнало) въ плоть, или отъ това и друго-то съставилося нѣкое ново-трето естество. Халкидонскый-тъ Соборъ опрѣдѣлилъ да исповѣдувамы „единнато и тогожде Христа, Сына, Господа, единороднаго, въ двухъ естествахъ неслитно, неизмѣнно, нераздѣльно, неразлучно познаваемаго, никакоже различію двухъ естествъ потребляемому соединеніемъ, паче же сохраняемому свойству каждаго естества, во едино лице и во едину ѵпостась совокупляемаго“ [1]).

в) Е *неизмѣнно*, въ кое-то не само сѫщности-тѣ, но и всичкы-тѣ свойства на всяко едно отдѣльно естество останали цѣлы, тъй щото въ Іисуса Христа, како казува Св. Дамаскинъ [2]) двѣ воли (исканія) естественны и двѣ дѣйствія естественны — Божеско и человѣческо. На Божеско-то Негово естество принадлежатъ чудеса-та и всичко вообще, что ся говори за Него въ Писаніе-то несвойственно на человѣческѫ-тѫ природѫ принадлижатъ немощи, скърби, страданія и всичко, что не е прилично на Божеско-то естество. Това истотъй утвърждено было съ общій гласъ на Цьрквѫ-тѫ на 6-й

---

[1]) Послѣдователи на монофизитскѫ-тѫ Ересь останали и подирь халкидонскый-тъ соборъ и ся раздѣлявали на много секты, кои-то сѫ извѣстны подъ различны имена. То сѫ а) *Акефалиты*, тъй наричены отъ това, чи изгубили главѫ-тѫ въ Петра Могге; б) *Фуллонисты* — отъ Петра фулона, кой-то былъе пископъ антіохійскый: они внесли въ трисвятѫ-тѫ пѣснѫ думы-тѣ: распныйся заны, в) *Северіане* — отъ Севера, кой-то былъ инокъ, а послѣ патріархъ антохійскый; г) *Іаковиты*, отъ Іакова Барадея, епископа едесскаго. Они сѫществувѫтъ и до сега въ Сиріѫ и Месопотаміѫ (глѣд. Потеш. Березина по востоку); както и въ Египетъ-Копты-тѣ и въ Абиссиніѫ; д) *Армяне*, кои-то досега не признавѫтъ Халкидонскый-тъ соборъ, и за това ся находатъ вънѫ отъ общеніе-то на православнѫ-тѫ Цьрквѫ.

[2]) Излож. вѣр. кн. 3. гл. XIII.

вселенскый Соборъ противъ *Моноѳелиты-тѣ*, кои-то желайки да согласѧтъ православіе-то съ мнѣніе-то на Моноѳелиты-тѣ туряли себеси на срѣдинѫ, като утвърждавали, чи сѫщности-тѣ на двѣтѣ естества останали въ Іисуса Христа цѣлы, но нѣкои свойства ся утратили (изгубилися), тъй щото въ Него е една воля, едно дѣйствіе. Вопрѣки на това лжеученіе, 6-й вселенскый Соборъ опрѣдѣлилъ «да исповѣдувамы въ единый-тъ и истый-тъ Христосъ двѣ естества — Божеско и человѣческо и двѣ естественны воли или исканія въ Него, и двѣ естественны дѣйствія неразлучно, неизмѣнно, нераздѣлно, несліянно; а двѣ-тѣ естественны искания, кои-то не сѫ противны, но человѣческо-то Негово исканіе послѣдува, а не противорѣчи или противоборствува, но повече ся подчинява на Негово-то божественно и всемогущественно исканіе» [1]).

г) Наконецъ е *непрерывно* и *неравлучно*, т. е. не въ друго нѣкое си врѣмя, но въ истѫ-тѫ минутѫ на зачатіе-то человѣческо-то естество воспріето было въ личность-тѫ на Божество-то. Отъ другѫ странѫ, тойзи союзъ не ся прѣкъсналъ и въ самѫ-тѫ смьрть Іисусъ Христовѫ. Но ако и да е умрѣлъ Онъ, като человѣкъ, казува свят. Дамаскинъ, и прѣсвятая-та Негова душа ся разлучила съ прѣчисто-то тѣло, обаче Божество-то останало не разлучно и съ двѣ-тѣ, т. е. душѫ-тѫ и тѣло-то и една-та Ѵпостась не ся раздѣлила на двѣ. Наконецъ тойзи союзъ ще ся продължава вынагы и второ-то Лице на Прѣсвятѫѭ Троицѫ ще бѫде вѣчно соединено съ плоть-тѫ.

---

[1]) На моноѳелитскѫ-тѫ ересъ, коя-то зела начало-то си отъ като издалъ императоръ-тъ Ираклій тъй нарицаемо-то *изложеніе* (ἔκθεσις), а подирь поддържена отъ *Типоса* (τύπος) на императора Константія 2-го първоначално благопріятствовали много епископы на най главны-тѣ прѣстолы, както: Сергій, Пирръ и Павелъ константинопольскы патріарсы, Онорій римскый, Киръ александрійскый и другы, защо и были осждены на 6-й вселенскый соборъ. Подирь нейно-то низложеніе на тойзи соборъ, нейны-тѣ послѣдователи ся слили съ Монофизиты-тѣ и отдѣльно отъ нихъ не ся появили. Посемъ сега за Моноѳелиты ся почитѫтъ *Маронциты-тъ* — жители-тѣ на ливанскы-тѣ горы (глѣд. Prim. lin. Nistorico-Theoligicae Riicff P. II p. 233). Най главный-тъ защитникъ на правый-тъ догматъ противъ Моноѳелиты-тѣ былъ Св. Софроній патріархъ Іерусалимскый. Святый-тѣ Максимъ исповѣдникъ и папа римскый Мартинъ пострадалъ за исповѣданіе-то на истинныѫ-тѫ.

§ 188. Прѣсвятая Дѣва е въистинѫ Богородица.

Понеже Іисусъ Христосъ отъ самѫ-тѫ минутѫ на зачатіе-то на самъ е Лице Божественно: то слѣдува, чи Прѣсвятая Дѣва не простъ человѣкъ е носила въ чрѣво-то си и родила, но Бога, който ся вселилъ въ Неіѫ и воспріялъ отъ Неіѫ плоть. За това и святая Елисавета нарѣкла іѫ *Майкѫ Господніѫ* (Лук. 1, 35), и святая Цьрква исповѣдува іѫ въистиніѫ *Богородицѫ*. Това наименованіе несѫмненно веди начало-то си отъ апостольскы-то прѣданіе: защото отъ най дрѣвны-тѣ врѣмена употреблявали го Отци-тѣ и учители цьрковны наприм. въ 3-й вѣкъ Діонисій и Александръ Александрійскы; въ 4-й вѣкъ часто употреблявали: св. Аѳанасій В., Ефремъ сиринъ, Кирилъ Іерусалимскый, Григорій Богословъ, Григорій нискый и друуы. Григорій Богословъ казува было: «кой не признава Маріѫ за Богородицѫ, той е отлученъ отъ Божество-то» [1]). Въ 5-й вѣкъ, кога Несторій пьрвъ дьрзналъ да замѣни това наименованіе съ друго, и народъ-тъ услышалъ въ проповѣдь-тѫ имя на Христородицѫ вмѣсто *Богородица*,— това было пріето съ общо негодованіе, като необычайно и противно на всеобщій-тъ и всегдашенъ обычай за нововведеніе. Наконецъ вселенскы-тѣ Соборы 3-й, 4-й, 5-й 6-й и 7-й утвьрдили наименованіе-то на Прѣсвятѫ Дѣвѫ Богородицѫ съ общій гласъ на Цьрквѫ-тѫ и оградили го, като догматъ, съ анаѳемѫ. «Ако нѣкой си коварно и не въ собственный смыслъ пріимува наименованіе-то на Святѫіѫ прѣславнѫ и приснодѣвственнѫ Маріѫ, за Богородицѫ: той да бѫде анаѳема« [2]).

§ 189. Слѣдствія-та на соединеніе-то въ Іисуса Христа на двѣ-тѣ естества.

Слѣдствіе на соединеніе-то въ Іисуса Христа на Божество-то и человѣчество-то е:

а) *Общеніе на свойства-та* божескы и человѣческы. Оно, по изясеніе-то на св. Іоанна Дамаскина, состои въ това, чи всяко естество въ Іисуса Христа прѣдава свои-тѣ свойства на друго-то, по причинѫ на Ѵпостась-тѫ и взаимно-то проникновеніе на естества-та», тъй щото въ Іисуса Христа на человѣка ся приписувѫтъ свойства божескы, а на Бога — свойства человѣче-

[1]) Посл. къ Келедон. 1. [2]) 6 Спрѣд. 5 всел. Соб.

скы. Прочее това общеніе на свойства-та има мѣсто non in abstracto, како казувѫтъ, т. е. кога всяко естество зимася въ разглѣдуваніе отдѣлно, отвлеченно отъ Лице-то на Іисуса Христа, но in concreto, т. е. кога ся зимѫтъ въ разглѣдуваніе и двѣ-тѣ естества наедно, соединенны въ единство на Неговѫ-тѫ Ѵпостась. «Споредъ това, кога казувамы за Божество-то Му (отвлеченно), не Му приписувамы свойства человѣческы, не казувамы, напр. чи Божество-то е подвьржено на страданіе или е создано; исто така и на человѣчество-то не приписувамы свойства Божескы, не казувамы напр. чи человѣчество-то не е создано. А что ся касае до Ѵпостась-тѫ, кога на неѭ давамы наименованіе, заимствованно и отъ двѣ-тѣ естества, или само отъ едно-то, въ той и другый-тъ случай приписувамы на неѭ свойства на това и друго-то естество, наприм. можемъ, да парѣчемъ Іисуса Христа Богъ *страждущій* или *Господь славы распятъ* (1 Кор. 2, 8), исто тъй и да Го именувамы прѣдвѣчный младенецъ, безначальный человѣкъ и подоб. [1]).

б) *Богомѫжны дѣйствія* Тъй ся наричѫтъ не другы нѣкаквы особенны дѣйствія Іисусъ-Христовы, освѣнъ двѣ-тѣ естественны дѣйствія — божескы-тѣ и человѣческы, но исты-тѣ божескы и человѣческы дѣйствія, понеже ся относѫтъ къмъ Негово-то само Божественно Лице. Защото «Іисусъ Христосъ, — казува св. Іоаннъ Дамаскинъ, — и человѣческы работы правилъ е не само като человѣкъ, понеже бѣше не просто человѣкъ, и Божескы работы, не само като Богъ, понеже бѣше не просто Богъ, но наедно Богъ и человѣкъ» [2]). Тъй страданія-та принадлежали на человѣческото Негово естество, но вмѣстѣ были собственны на Божеско-то Негово Лице, заради това они сѫ и спасителны за насъ.

в) *Обоженіе на человѣчество-то*. Оно състои въ това, чи человѣческо-то Іисусъ-Христово естество, като не сообщило ничто на Божественно-то, само оно, отъ соединеніе-то съ Него, пріяло Неговы-тѣ съвършенства и станало, како казува св. Дамаскинъ, едно съ Бога, — не по измѣненіе или сліяніе на естество-то, но по тѣснѣйше-то ѵпостасно соединеніе съ Богъ Слово и взаимно проникновеніе на естества-та [3]). Това прочее ся простира не врьхъ всичкы-тѣ свойства на Божество-то. *Свойства-та на Божественѫ-тѫ сѫщность*: съвършенна-та простота

[1]) Излож. вѣр. кн. 3, гл. IV. [2]) Тамже кн. 3, гл. XI. [3]) Тамъже гл. XVII.

и невещественность, вездѣприсѫтствіе-то, безначальность-та, неизмѣняемость-та, независимость-та — не сѫ ся сообщили на человѣческѫ-тѫ природѫ, понеже съ тѣхно-то сообщеніе щѣло е да ся измѣни сѫщность-та на человѣческо-то естество. *Но свойства-та на Божій-тѣ живота*: безконечна-та святость, прѣмѫдрость-та, благость та, правосѫдіе-то, слава та и блаженство-то, нетлѣніе-то и безмьртіе-то сѫ ся сообщили, понеже человѣческа-та природа ся е соединила въ Іисуса Христа съ Божественно то естество съ най-ближайшій и тѣсный союзъ - упостасно.

г) Іисусу Христу *подобава единаково Божеско поклоненіе* какъ на едно Лице — Богу во плоти, безъ да различавамы въ Него Божество-то отъ человѣчество-то и духовнѫ-тѫ природѫ отъ плоть-тѫ. „Единъ е Іисусъ Христосъ, казува Св. Дамаскинъ [1]), Богъ съвьршенъ и человѣкъ съвьршенъ, и ній ся покланявамы Нему со Отцемъ и Духомъ съ едно и исто-то поклоненіе, безъ да исключавамы пречистѫ-тѫ Неговѫ плоть, не казувамы, божемъ Негова-та плоть да не е была причастна съ поклоненіе: понеже тя е покланяема, защото прѣбывава въ еднѫ-тѫ и истѫ-тѫ Упостась на Слово-то, коя-то и на неіѫ е станала *Упостась*". Ѣто за что казува Апостолъ-тъ, чи *о имени Іисусовѣ всяко колѣно поклонится небесныхъ и земныхъ и преисподныхъ* (Фил. 2, 10), и чи *Нему сѫ дължны да ся поклонявѫтъ вси ангелы Божіи* (Еф. 1, 6). Св. Апостолъ Іоаннъ съзърцалъ въ таинственното видѣніе, чи на Агнеца, кой-то нѣкогашъ былъ закланъ и сега сѣдѣ врьхъ Божественный-тъ прѣстолъ, тысяща тысящъ отъ ангелъ и всяко созданіе воздавѫтъ боголѣпно поклоненіе и воспѣвавѫтъ пѣснѫ: *благословеніе и честь и слава и держава во вѣки вѣковъ* (Ап. 5, 11—13).

§ 190. За почитаніе-то на Христа Спасителевѫ-тѫ иконѫ.

Вьрхъ ученіе-то за таинство-то на воплощеніе-то основувася *догматъ-тѣ за поклоненіе-то на Христа Спасителевѫ-тѫ иконѫ*. Защото ако прѣчиста-та Негова плоть не е призракъ, а истинна и дѣйствителна плоть, и тя е соединена въ Него нераздѣльно и упостасно съ Божество-то, и за това на неіѫ подобава боголѣпно поклоненіе: тогыва очевидно е, чи не само е позволитель-

[1]) Излож. Вѣр. кн. 3, гл. XVII.

но да ся праве изображеніе на тѫзи Божественѫ плоть, но и смы должны да воздавамы на това изображеніе прилично почитаніе и поклъненіе, разумѣвася безъ да го обоготворявамы, а като относимъ честь-тѫ на образъ-тъ къмъ пьрвообразный-тъ. Исто това мощне добрѣ е изражено въ еднѫ цьрковнѫ пѣснѫ: «естествомъ своимъ неописанный сый, напослѣдокъ Владыко, воплощся изволилъ еси описоватися: плоти бо пріятіемъ и свойства вся сея взялъ еси. Тѣмъже видъ Твой образованія описѫщіи, любезно цѣлуемъ, къ Твоей любви возвышаеми» [1]). Освѣнъ това тойзи догматъ утвьрждавася съ апостольско прѣданіе и постоянный-тъ примѣръ и гласъ на вселенскѫ-тѫ Цьрквѫ. Достовѣрно-то и общеизвѣстно-то сказаніе на дрѣвность-тѫ свидѣтельствува, чи самъ Іисусъ Христосъ испратилъ до едеский-тъ князь Авгарь нерѫкатворенный-тъ Свой бразъ, кой-то отъ най дрѣвно врѣмя былъ въ общѫ извѣстность у христіаны-тѣ и ползовался е съ почитаніе. Тертулліанъ казува, чи въ негово врѣмя — во 2-й вѣкъ было въ употребленіе Іисусъ Христово-то изображеніе въ видъ на пастырь, кой-то носи овцѫ. Въ 4-й вѣкъ съ Цьрковно тьржество святыи-тѣ иконы на Христа Спасителя начали да съставлявѫтъ повсекъдѣ украшеніе на храмове-тѣ и прѣдметъ на благоговѣйно чествованіе. Напрѣдъ, въ несчастны-тѣ врѣмена на иконоборство-то, този догматъ запечатлѣнъ былъ съ кръвь на много Св. исповѣдници, и наконецъ утвьрденъ былъ съ общій-тъ Цьрковенъ гласъ на 7-й вселенскый 2-й Никейскый соборъ.

§ 191. Отношеніе-то на воплощеніе-то къмъ Прѣсвятѫѭ Троицѫ.

За отношеніе-то на таинство-то на воплощеніе-то къмъ Прѣсвятѫѭ Троицѫ трѣба да забѣлѣжимъ, а) Богъ Отецъ и Духъ Святый съ своѭ-тѫ си личность, спорѣдъ думы-тѣ на Іоанна Дамаскина [2]), съ ничто друго не сѫ участвовали въ воплощеніе-то на Слово-то, ами само съ богочудесны-тѣ знаменія и благоволеніе и исканье; б) Отношеніе-то на второ-то Лице на прѣсвятѫѭ Троицѫ чрѣзъ воплощеніе-то не ся е измѣнило: Защото Божество-то Му е останало неизмѣнно, и лично-то Негово свойство-рожденность-та и сыновство-то — ся е сохранило и въ воплощеніе-то, понеже како до

1) Тріод. Недѣл. 1 пост. на Госп. Воз. стих. 3.
2) Излож. Правос. Вѣр. кн. 3, гл. VI.

воплощеніе-то Богъ Слово е былъ Сынъ Божій и рожденъ отъ Отца, тъй и подиръ воплощеніе-то Онъ е Сынъ человѣческый и рожденъ отъ Майкѫ. „Сынъ Божій става сынъ человѣческый, казува Св. Дамаскинъ, зада остане лично-то свойство неизмѣнно. Быдейки Сынъ Божій, Онъ станалъ сынъ человѣческый, като ся воплотилъ отъ Святѣѫ Дѣвѫ и не оставилъ свойство-то, кое-то съставлява отличительный признакъ на Сына[1]).

6) Животъ-тъ на Іисуса Христа.

§ 192. Двояко-то состояніе на Іисуса Христа.

Земный-тъ животъ на Христа Спасителя явно ся раздѣлява на двѣ части: въ едиѫ-тѫ ся являва въ смиренъ и уничиженъ видъ, въ другѫ-тѫ — въ славный и прѣвознесенный. Първа-та ся нарича *состояніе на уничиженіе* или *истощаніе*, втора-та — *состояніе* на *словѫ* или *превознесеніе*.

1) За состояніе-то на уничиженіе-то.

§ 193. Понятіе за состояніе-то на уничиженіе-то и негово-то продълженіе.

Состояніе-то на уничиженіе-то е онова врѣмя на животъ-тъ на Христа Спасителя, въ кое-то Онъ, по думѫ-тѫ на Апостолъ-тъ, *во образѣ Божій сый, не восхищеніемъ непщева быти равенъ Богу, но Себе умалилъ, зракъ раба пріемъ, въ подобіи человѣчестѣмъ бывъ, и образомъ обрѣтеся якоже человѣкъ. Смирилъ Себе, послушливъ бывъ даже до смерти, смерти же крестныя* (Фил. 2, 6. 7. 8). А като е тъй оно обнимава всичкый-тъ земный животъ на Іисуса Христа, до самѫ-тѫ смьртъ; затова и ся нарича у Апостолъ-тъ ѣще *дни плоти* (Евр. 5. 7), и состои отъ тридесять и три и половинѫ годины, отъ кои-то тридесятъ-тѣ составлявѫтъ Неговый-тъ частный или сокровенный животъ, а остальны-тѣ три и полъ годины сѫ врѣмя на общественно-то Негово служеніе на человѣческый-тъ родъ, въ качество на Искупитель.

---

[1]) Излож. Прав. Вѣр. кн. 3, гл. VI.

§ 194. Видове-тѣ на уничиженно то состояніе.

Това Іисусъ Христово состояніе, ясно прѣдвозвѣстилъ въ Ветхый-тъ завѣтъ пророкъ Давидъ (Пс. 21) и Исаія (гл. 53), а) началося отъ само-то врѣмя на зачатіе-то: понеже въ това именно врѣмя Онъ зелъ вече на Себеси человѣческѫ-тѫ природѫ и вмѣнилъ на Себѣ си онѫзи безмѣрно тежкѫ винѫ на цѣлый-тъ міръ, коіѫ-то дошелъ да заглади, а слѣдователно въ истотова врѣмя зелъ и крьстъ тъ и почелъ да тьрпѣ страданія.

б) Простирася врьхъ всичкый-тъ частный Іисусъ Христовъ животъ. Понеже Онъ избралъ за своіѫ Майкѫ Дѣвѫ, ако и безгрѣшнѫ и най святѣйшѫ, но сиромашкѫ и незнатнѫ, коя-то, кога дошла въ Виолеемъ, понеже нѣмала мѣсто въ станище, родила Го въ небогатъ вертепъ (пещерѫ) и Го турила въ ясли. Подиръ това Онъ тьрпѣлъ болѣзнь отъ обрѣзаніе, гоненіе отъ Ирода, прѣнесълъ неповинніѫ за Себѣ смьртъ на нѣколко тысящи младенци, дълженъ былъ да бѣга въ Египетъ и по завръщанье-то живѣлъ вече безизвѣстно и по сиромашкы въ прѣзрѣнный-тъ Назаретъ, воспитувался въ кѫщѫ-тѫ на дърводѣлъ-тъ, мнимый-тъ Неговъ бащѫ, повиновался на родители-тѣ си и трудился съ ремесло-то (занахатъ) на воспитатель-тъ си.

Напрѣдъ в) состоаніи-то на учиженіе то продължавалося и при общественно-то Іисусъ-Христово служеніе. Кога ся готовилъ да встѫпи въ него, Онъ дошелъ къмъ Іоанна и ся крьстилъ отъ него заедно съ грѣшны-тѣ, подвьргналъ Себе си на четыредесятдневный постъ, позволилъ на діаволъ-тъ да Го искушава, и кога обхождалъ съ проповѣдь на евангеліе-то всичкѫ-тѫ Іудеіѫ, нѣмалъ кѫдѣ главѫ-тѫ да си подклони и испытувалъ всичкы-тѣ возможны скорби и огорченія. Онъ училъ, — Него или неразумѣвали, или огорчивали съ невѣріе и прѣслѣдовали съ ненависть. Онъ благотворилъ и съвьршавалъ чудеса, — Него хулили и дѣла-та Му приписували на Веельзевула. Най приближенны Неговы ученици были само дванадесятъ человѣци отъ най простый-тъ народъ, но и помежду тѣхъ Онъ прѣдвидѣлъ единъ діаволъ. Онъ съ божественнѫ кротость обрѫщался съ мытары-тѣ и грѣшны-тѣ, приканувайки тѣхъ къмъ спасеніе, — но за това Го порицали, клѣветали и ся насмивали; не единъ пѫть сѫ ся мѫчили быле да Го убіѫтъ.

Наконецъ г) върхъ на уничиженно-то состояніе на Христа Спасителя составляли послѣдны-тѣ дни на животъ-тъ Му. Тука Онъ послѣ тайнѫ-тѫ вечерѫ, самъ ся открылъ на ученицы-тѣ,

чи душа-та Му е прискорбна дору до смьрть: послѣ въ геѳсиманскѫ-тѫ градинѫ Онъ дотолкозь скорбѣлъ и тужилъ (охкалъ) подъ тежкотіѭ-тѫ на человѣческы-тѣ грѣхове и еъ такво напряженіе ся молилъ, щото отъ Него капалъ на земліѭ-тѫ кръвавъ потъ. Подирь това послѣдовали: Іудино-то прѣдательство, узы-тѣ, беззаконный-тъ сѫдъ прѣдъ Каіафѫ, прѣдпочли повече разбойникъ-тъ, нежели Него, на смьрть Го осѫдилъ Пилатъ, біеніе-то, посмѣяніе-то и всѣкаквы ругательства, обнаженіе-то, распятіе-то заедно съ злодѣй, оцетъ-тъ и жьлчка-та, страшна-та смьрть, прободеніе-то въ ребро-то, погрѣбеніе, стража-та (чувачь) надъ самый-тъ Неговъ гробъ.

§ 195. Побѫжденіе-то къмъ това состояніе.

Побѫжденіе къмъ такво едно уничиженно състояніе было отъ еднѫ странѫ *безконечна-та любовь на Іисуса Христа* спорѣдъ коіѭ-то Онъ возлюбилъ и въспріялъ не часть, но всичкый-тъ человѣкъ и всичко, что е человѣческо, освѣнъ грѣхъ-тъ, а за това прѣтърпѣлъ и сиромащіѭ и скорби, и болѣзни, и человѣческѫ смьрть. Отъ другѫ странѫ това и *необходимо было* въ дѣло-то на наше-то спасеніе: *тако подобаше пострадати Христу и внити въ славу свою*, казува Онъ самъ (Лук. 11. 26); *подобаше бо Ему*, утвърждава Апостолъ-тъ, *Его же ради всяческая, и Имже всяческая приведшу многи сыни въ славу, начальника спасенія ихъ страданьми совершити* (Евр. 2. 10). Необходимо пакъ было това а) затова, чи пѫть на уклоненіе-то отъ Бога и паденіе-то было гордость и неповиновеніе: явно е, чи возвратный пѫть, на кой-то да туре человѣкъ-тъ дошелъ Іисусъ Христосъ, е смиреніе-то и послушаніе-то. б) За това, чи Іисусъ Христосъ, кой-то дошелъ да исправи человѣкъ-тъ, трѣбало самъ да бѫде примѣръ за всичко; а за това трѣбало да испыта всичко, зада може Онъ чрѣзъ тойзи начинъ, спорѣдъ думѫ-тѫ на Апостолъ-тъ, *самъ пострадавъ и искушенъ бывъ, и искушаемымъ помощи* (Евр 2, 18). Наконецъ в) За това особенно, чи Іисусъ Христовы-тѣ страданія щѣли да бѫдѫтъ искупительнѫ цѣнѫ за наши-тѣ грѣхове, за това и должны были да ся изравнѫтъ со всичкѫ-тѫ совокупность на грѣхове-тѣ на цѣлъ человѣческый родъ.

§ 196. Іисусъ Христова-та слава въ уничиженно-то состояніе.

Прочее уничиженно-то состояніе на Христа Спасителя не

было съвършенно отсѫтствіе въ Него на божественѫ-тѫ славѫ, коя-то Нему принадлежала, какъ Богу. Тя ся явила а) въ само-то величіе на Неговы-тѣ страданія, понеже откривали такво величество на Божественѫ-тѫ любовь, какво не е открылъ Богъ и въ само-то твореніе. За това и самъ Онъ гы нарича именно своіѫ славѫ и славѫ на Отца си. *Нынѣ прославися сынъ человѣческый*, казувалъ Онъ прѣдъ страданіе-то си, *и Богъ прославися о Немъ* (Іоан. 13. 31.); б) въ безбройны-тѣ чудеса, кои-то повсѣкъдѣ Онъ правилъ; в) въ различны обѫстоятельства на животъ-тъ Му както: въ ангельско-то пѣніе при рожденіе-то, въ мѫдрость-тѫ, коіѫ-то Онъ показалъ въ дванадесять-тѫ годинѫ на животъ-тъ, въ свидѣтельство-то за Него на Отца при крьщеніе-то, въ прѣображеніе-то, въ знаменія-та, кои-то сопровождали Неговѫ-тѫ смьрть и проч.

2) За состояніе-то на славѫ-тѫ.

§ 197. Понятіе за состояніе-то на славѫ-тѫ.

Состояніе на славѫ-тѫ ся нарича онова Іисусъ Христово состояніе, кое-то послѣдовало подирь уничиженіе-то, въ кое то Божество-то Му прѣзъ покривало-то на человѣчество-то появилося во всичкѫ-тѫ свѣтлинѫ и величіе и обожило человѣческѫ-тѫ природѫ. За него казува Апостолъ-тъ: *умаленнаго малымъ чимъ отъ ангелъ видимъ Іисуса за пріятіе смерти славою и честію вѣнчанна* (Евр. 2, 9); *тѣмже и Богъ Его превознесе, и дарува Ему имя, еже паче всякаго имени, да о имени Іисусовѣ всяко колѣно поклонится небесныхъ и земныхъ и преисподныхъ* (Фил. 2. 9, 10).

§ 198. Неговы-тѣ видове.

Състояніе-то на Христа Спасителевѫ-тѫ славѫ началося тамъ, гдѣ былъ върхъ-тъ на Негово-то уничиженіе, т. е: съ крьстнѫ-тѫ смьрть, и заключава въ себѣ си побѣдоносно-то слизанье въ адъ-тъ, кое-то послѣдовало непосрѣдственно подирь смьрть-тѫ, славно-то въскрьсеніе въ третій-тъ день отъ гробъ-тъ, вознесеніе-то на небо-то въ четыредесятій-тъ подирь въскрьсеніе-то и сѣдѣніе-то отдесняѫ-тѫ странѫ на Бога Отца.

§ 199. Намѣреніе-то.

Намѣреніе-то на това състояніе е намѣреніе на всичко-то ве-

лико дѣло, кое-то дошелъ да свърши Іисусъ Христосъ, именно: а) паднало-то, и кое-то лежало въ тлѣніе, человѣческо естество въ Лице-то си Іисусъ Христосъ возвелъ не само въ напрѣжнѣ-тѫ степень на величіе то и славѫ-тѫ, но и по̀ много выше — турилъ го вразъ прѣстола на Божество то отъ деснѫ-тѫ страна на Бога Отца. б) Онъ показалъ образъ и прѣдѣлъ (край) на съвършенство-то къмъ кое-то сѫ прѣдопрѣдѣлены и сѫ дължны да ся стрѣмѧтъ и всичкы-тѣ послѣдователи на Іисуса Христа: *да идѫже есмь Азъ*, казува самъ Онъ на учинци-тѣ, *и вы будете* (Іоан. 14, 3) *аще воскреснусте со Христомъ*, учи Апостолъ-тъ, *вышнихъ ищите, идѣже есть Христосъ одесную Бога сидяй* (Кол. 3, 1).

в) За тройственно-то служеніе на Іисуса Христа за спасеніе-то на человѣческый-тъ родъ.

§ 200 Основаніе на тройственно-то Іисусъ Христово служеніе.

За возстановленіе то на падналый-тъ человѣческый родъ и утвърдженіе на царство-то Божіе на земліѫ-тѫ надлежало Іисусъ Христосъ: а) да исправи человѣческѫ-тѫ природѫ, като научи человѣци-тѣ да познаѧтъ истиннаго Бога и имъ сообщи дѣйствителнѫ силѫ за святъ и богоугоденъ животъ; б) да удовлетвори Божіѫ-тѫ правдѫ, коя-та искала вѣчно наказаніе за грѣхъ-тъ, и да избави человѣци-тѣ отъ оброци-тѣ на грѣхъ-тъ — проклятіе-то и смьрть-тѫ в) като разруши царство-то на діавола, всичко небесно и земно и прѣисподно да соедини подъ своѫ власть, или спорѣдъ Апостолъ-тъ *возглавити всяческая* (Еф. 1, 10), и чрѣзъ всичкы-тѣ начины да содѣйствува на спасеніе-то на человѣци-тѣ и прѣспѣяніе-то на возстановленно-то отъ Него царство Божіе. Оттука Іисусъ Христово-то служеніе было прѣобразовано въ Вѣтхый-тъ завѣтъ отъ пророчески първосвященнически и царскы, каквы лица помазувалися съ священный елей, кога постѫпвали на служеніе-то си (3 цар. 19, 16. исх, 30, 30 1. Цар. 10, 1, 16, 13), и кое-то ся заключава собственно-то и прѣимѫщественно-то Негово имя: *Мессія или Христосъ, т. е. Помазанникъ*, какво Му усвоявали сѫще вѣтхозавѣтны-тѣ пророци (Ис. 2, 2 44, 8 Ис. 61, 1 Дан. 9. 24. 25), с тройственно: 1) учительско или пророческо, 2) първосвященническо или ходатайственно, и 3) царско или владычественно.

1) За Іисусъ Христово-то пророческо служеніе.

§ 201. Дѣйствительность-та на Іисусъ Христово-то пророческо служеніе.

Чи наученіе-то или просвѣщеніе-то на человѣческый-тъ родъ е принадлежало дѣйствително на онова велико дѣло за спасеніе-то на человѣци-тѣ, кое то прѣбало Іисусъ Христосъ да свърши, това ся видѣ а) отъ *ветхозавѣтны-тѣ пророчества*. Така Моисей градущій-тъ Спаситель нарича именно пророкъ, подобенъ на себѣси (Втор. 18, 15, 18). Исаія прѣдрѣкалъ, чи пощо дойде Искупитель-тъ *вся земля наполнится вѣдѣнія Божія* (11. 9), всичкы Богъ ще научи (54, 13), *и людіе ходящіи во тмѣ ще видѣятъ свѣтъ велій* (9, 2). Іеремія прѣдвозвѣщава такво обиліе на вѣдѣніе въ това врѣмя, щото *вси ікы ще познаіятъ Бога отъ малаго даже до великаго* (31, 34). б) *отъ новозавѣтны-тѣ свидѣтелства*. Самъ Іисусъ Христосъ казува, чи Онъ за това и е дошелъ, зада проповѣдува и учи: *идемъ въ ближнія веси и грады, да и тамо проповѣмы: на сіе бо изыдохъ* (Мар. 1, 38. Лук. 4, 43); Апостолы-тѣ учатъ, чи *Сынъ Божій пріиде и далъ есть намъ свѣтъ и разумъ, да познаемъ Бога истиннаго* (1 Іоан. 5, 20). и изобщо совръменници-тѣ на Іисуса Христа чекали да видѧтъ въ Него *просвѣтитель-тъ во тмѣ и сѣни смьртный сѣдящихъ* (Лук. 1, 79), *свѣтъ-тъ во откровеніе языковъ* (Лук. 2. 32), *пророкъ-тъ, кой-то іряди въ мірѣ*, за кого-то е *писалъ Моисей въ законѣ и пророцы*, и кой-то е дължен *научити всему* (Іоан. 1. 49, 4, 25).

§ 202. Прѣдметъ на Христа Спасителево-то ученіе.

Просвѣщеніе-то на человѣческый-тъ родъ состояло въ това, чи Іисусъ Христосъ:

а) научилъ человѣци-тѣ на истинно-то *боговѣдѣніе*, кое-то нѣмали не само язычници-тѣ, но и Іудеи-тѣ въ надлежащѧ чистотѧ и пълнотѧ. Тъй Онъ е открылъ таинство-то на Прѣсвятѧіѧ Троицѧ, таинство-то на искупленіе-то на падналый-тъ человѣческый родъ съ бесконечнѧ-тѧ любовь на Бога Отца и Сына Бжія, таинство-то на возрожденіе-то на благодать-тѧ на Святаго Духа и кое-то съвършенно скрыто было отъ всичкы-тѣ прѣмѫдры и разумны на той-

зи міръ, това сега у насъ знаѭтъ и патвърдо исповѣдувѭтъ, просвѣщенны-тѣ съ святое-то Крьщеніе, младенци.

б) Даровалъ е най съвършенный-тъ законъ на *любовь-тѫ къмъ Бога* научавайки да Му ся поклонявамы не въ кръвавы жертвы, а съ Духъ и истинѫ, въ чистотѫ и святость на совѣсть-тѫ; и на любовь-тѫ къмъ ближный-тъ, научавайки да любимъ не само пріятели-тѣ и единомысленници-тѣ, какво было дору и у Іудеи-тѣ, но и врагы-тѣ (душманы-тѣ) и чужды-тѣ; напрѣдъ, научилъ е на истинното покаяніе и всичкы вообще добродѣтели, кои-то человѣкъ-тъ уподоблявѭтъ на Бога, употрѣблявайки побѫжденія за испълненіе на свое-то ученіе най дѣйствительны: страшный-тъ сѫдъ и вѣчны-тѣ мѫкы — за ожесточеины-тѣ, неизрѣченнѫ-тѫ любовь на Бога Отца и Бога Сына къмъ грѣшны-тѣ — за послушливы-тѣ, собственный-тъ свой най высочайшій и най съвършеннѣйшій примѣръ — за всичкы-тѣ.

в) Оживилъ е человѣческы-тѣ сърца *съ упованіе*. А мѣжду тѣмъ язычници-тѣ живѣли *не имуще упованія*, спорѣдъ апостола (Еф. 2, 12), и самы-тѣ Іудеи имѣли тьмны понятія за подиргробно-то състояніе, — Іисусъ Христосъ обѣщалъ ни е безсмьртіе на душѫ-тѫ, въскрьсеніе на тѣло-то, и за праведны-тѣ блаженство нескончаемо, въ тѣснѣйше единеніе съ Бога Отца, Сына и Святаго Духа, като е утвърдилъ това несѫмнѣнно съ примѣръ на собственно-то свое въскрьсеніе, сошествіе-то въ адъ-тъ, вознесеніе-то на небо-то, съ непрѣстанно сѣдѣньe отъ деснѫ-тѫ странѫ на Бога Отца.

г) Всичко това Іисусъ Христосъ е прѣподалъ не като теоріѭ, но и е сообщилъ за пріиманье и усвояванье на това дѣйствительнѫ силѫ: даровалъ е на вѣрѫѭщи-тѣ благодать-тѫ на Святаго Духа, *и въ ней вся Божественныя силы, яже къ животу и благочестію* (2 Петр. 1, 3), а чрѣзъ таинство-то на святое-то Причащеніе соединява гы таинственно со самъ Себеси съ най тѣсенъ и живъ союзъ, въ кой-то они ставѭтъ причастници на най чистѣйше-то и най святѣйше-то Негово естество, и прѣзъ това заимствувѭтъ благодатный тъ Неговъ животъ и силѫ.

§ 203. Начинъ-тъ на ученіе-то.

Дѣло-то на просвѣщеніе-то на человѣческый-тъ родъ Іисусъ Христосъ е съвършилъ:

а) Самъ непосрѣдственно. Онъ во всичко-то врѣмя на общественый-то свой животъ прохождалъ градове и веси Израилевы съ проповѣдь

за царство-то Божіе, като сѣятель сѣялъ слово-то Божіе вынагы и всѣкъдѣ, пощо доглѣдовалъ добрѫ землѭ. Прочее проповѣдувалъ само въ израильскѫ-тѫ земліѭ, отчасти за това, чи Іудеи-тѣ повече отъ всичкы-тѣ народы готовы были да пріимѫтъ ученіе-то Му, отчасти за това, чи кратко-то врѣмя на Негово-то служеніе не Му позволявало да ся отдалечава вънъ отъ прѣдѣлы-тѣ на Палестинѫ-тѫ, въ коіѭ-то надлежало Нему да пострадае и умре.

б) Прѣзъ дванадесятъ-тѣ Апостолы, кои-то Онъ избралъ отъ най просто и уничиженно състояніе, *яко да не похвалится*, споредъ Апостолъ-тъ, *всяка плоть предъ Богомъ* (1 Кор. 1, 26—29), и во всичко-то служебно врѣмя ималъ гы при себѣ Си неотлѫчно, училъ гы отдѣльно отъ народъ-тъ, и откривалъ имъ всичкы-тѣ тайны на царство-то Божіе, кои-то почелъ за нужно до врѣмя да скрыва отъ другы-тѣ человѣци. А като гы наставилъ самъ и гы освятилъ съ Божественно-то Свое слово, обѣщалъ имъ подирь Себе Си да прати Святый-тъ Духъ, кой-то дълженъ былъ да гы настави на всѫкѫ истинѫ, да имъ спомни и внуши всичко, что е нужно за изясненіе и вѣрнопрѣподаванье на человѣци-тѣ на Божественно-то Негово ученіе. Това и ся е испълнило въ пятдесятый-тъ день по въскрьсеніе-то и дѣвятый-тъ по вознесеніе-то на Христа Спасителя. Облеченны въ тойзи день со силѫ свыше Апостолы-тѣ скоро излѣгли да проповѣдувѫтъ Евангеліе-то, и со силѫ на своіѭ проповѣдь, коя-то ся е сопровождавала съ чудеса, распространили го во всичкы-тѣ прѣдѣлы на земліѭ-тѫ.

в) Что ся касае до сегашно-то врѣмя, Іисусъ Христосъ и сега дѣло-то на просвѣщеніе-то продължава да совьршава и ще продължава вынагы — отъ еднѫ странѫ невидимо, прѣбывайки въ Цьрквѫ-тѫ си Самъ неразлучно, по обѣщаніе-то си, *во вся дни до скончаніе вѣка* (Мат. 28, 20), отъ другѫ странѫ видимо — чрѣзъ слово-то си или священно-то Писаніе, кое-то е написано по вдѫхновеніе-то на Духа Святаго отъ Апостолы-тѣ, и е прѣданно на всичкы-тѣ послѣдуіѫщи вѣкове, исто тъй прѣзъ Цьрковны-тѣ пастыри и учители, понеже никой другъ, а Онъ самъ како въ начало-то ѐще даровалъ ней *овы апостолы, овы же пророки, овы же благовѣстники, овы же пастыри и учители*; така и сега гы дарува и напрѣдъ ще дава, *дондеже вси достигнутъ въ соединеніе вѣры и познанія Сына Божія, въ мужа совершенна, въ мѣру возраста исполненія Христова* (Еф. 4, 11-13); и не друго нѣкакво, а Негово-то ученіе, какво сѫ прѣподали святыи-тѣ Апостолы, тъй сега прѣподавѫтъ и пастыри-тѣ Цьрковны

§ 204. Прѣвосходство-то на Христово-то Евангеліе прѣдъ Моисеевый-тъ законъ.

Іисусъ Христово-то ученіе, кое-то самъ Онъ и Апостолы-тѣ наричѫтъ Евангеліе т. е. *благовѣстіе* (добръ хаберъ) (Мар. 16, 15. Рим. 1, 16),—понеже съдържава въ себѣ всеблагѫ и най радостнѫ вѣсть за спасеніе-то на грѣшный-тъ человѣческый родъ,—несравненно прѣвосходи религіѭ-тѫ, коя-то была дана прѣзъ Моисея и коя-то обикновенно ся нарича *законъ* (Іоан. 1, 4. 5). Това прѣвосходство ся заключава: а) *въ съдържаніе-то*. Въ законъ-тъ ся нахождѫтъ само начатки на истинныѫ-тѫ вѣрѫ, на любовь и упованіе: Евангеліе-то гы раскрыва въ пълнъ и потрѣбенъ за человѣкъ-тъ свѣтъ; б) *въ цѣль-тѫ*. Законъ-тъ приводилъ не по̀ далечь, а къмъ познаніе на грѣхъ-тъ, по думѫ-тѫ на Апостолъ-тъ (Рим. 3, 20); онъ обличавалъ грѣхъ-тъ и человѣческѫ-тѫ немощь и угрожавалъ за това съ гнѣвъ Божій и проклѣтіе (Рим. 1, 18. 2, 9); евангеліе-то возвѣстило отпущеніе на грѣхове-тѣ, сниманье на Божій-тъ гнѣвъ и разрушеніе на законныѫ-тѫ клѣтвѫ; в) *въ степень-тѫ на силѫ-тѫ*. Законъ-тъ немощенъ былъ да исправи человѣкъ-тъ и не му давалъ силѫ за да испълне прѣдписанія-та му; за това моглъ е да спасава само праведници-тѣ, ако да сѫ были таквы: а евангеліе-то е *сила Божія во спасеніе всякому вѣрующему* (Рим. 1, 16), коя-то спасава грѣшници-тѣ; г) *въ внѫтрѣшный-тъ духъ*. Тамъ е духъ на *рабство*; вѣтхозавѣтный-тъ человѣкъ, като робъ, побѫждаемъ бывалъ къмъ добро-то повече со страхъ на Божій-тъ гнѣвъ и наказаніе, и искалъ вънкашны побѫжденія: тука е *духъ на сыноположеніе*; новозавѣтный-тъ человѣкъ ся разглѣдува като сынъ Божій, и възбуждавася къмъ добро-то повече съ любовъ. *Не пріясте духа работы паки въ боязнь*, казува св. Ап., *но пріясте духа сыноположенія* (Рим. 8, 15); *тѣмже уже нѣси рабъ, но сынъ: аще ли же сынъ, и наслѣдникъ Божій Іисусъ Христомъ* (Гал. 4, 7); д) Моисеевый-тъ законъ повече ималъ достоинство *частно и врѣменно*, дарованъ и принаровленъ былъ къмъ единъ народь и ималъ врѣменно прѣдопрѣдѣленіе и цѣль: евангеліе-то е всеобщо достояніе — *свѣтъ всему міру* (Іоан 1, 5. 12, 56), даровано е *всѣмъ языкомъ* (Мат. 28, 69), *даже до послѣднихъ земли* (Дѣян. 1, 8), и трѣба да бѫде *неизмѣнно и непреложно во вся дни до скончанія вѣка*, кое-то несѫмнѣнно е утвърдилъ самъ Іисусъ Христосъ, кога неговѫ-тѫ сѫдьбѫ

най тѣсно соединилъ съ сѫдьбѫ-тѫ на міръ-тъ, кога говорилъ за второ-то пришествіе (Мат. 24).

§ 205. Отмѣненіе-то на Моисеевый-тъ законъ.

Кога Іисусъ Христосъ просвѣтилъ, по казанный-тъ начинъ, человѣческый-тъ родъ съ новѫ, най съвършенѫ религіѭ: явно е, чи іудейскый-тъ законъ, кой-то былъ даденъ чрѣзъ Моисея, нѣма си вече мѣсто. Негово-то отмѣненіе а) прѣдвозвѣстили пророци-тѣ: *Іеремія: се дніе грядуть, глаголетъ Господь, и завѣщаю дому Израелеву и дому іудину завѣтъ новъ* (31, 31), — и *Даніилъ: и утвердитъ множьмъ седмина едина: въ полъ же седмины отъиметься жертва и возліяніе* (9, 27). б) Несѫмнѣнно утвърдилъ самъ Іисусъ Христосъ: *грядетъ часъ егда ни въ горѣ сей, ни въ Іерусалимѣ поклонитеся Отцу* (Іоан. 4, 21); *сія чаша новый завѣтъ моею кровію, яже за вы проливается* (Лук. 22, 20), знаменіе на това было спърва раздраніе-то на завѣсѫ-тѫ въ Іерусалимскый-тъ храмъ въ минутѫ-тѫ на смьрть тѫ на Спасителя, а подирь розваленье-то на самый-тъ храмъ, къмъ кой то привьрзана была Моисеева-та религія; в) подтвърдили Апостолы-тѣ. Тъй цѣлы посланія на св. Павелъ до Римляне-тѣ, Галаты-тѣ и Евреи-тѣ имѫтъ помежду друго-то цѣль — да покажѫтъ, чи само *прежде пришествія вѣры подъ закономъ стрегомы бѣхомъ: пришедшей же вѣрѣ уже не подъ пѣстуномъ есмы* (Гал. 3, 23 — 25); *нѣсмы подъ закономъ, но подъ благодатію* (Рим. 6, 14); и това наконецъ рѣшилъ согласно цѣль апостолскый соборъ (Дѣян. 15). Прочее не всичкый Моисеевъ законъ е изгубилъ силѫ-тѫ си. Отмѣненъ былъ обрѣдовый-тъ законъ, понеже ималъ само преобразовательный смыслъ и съ Іисусъ Христово-то пришествіе испълнился, и слѣдователно не былъ нуженъ; отмѣненъ былъ *гражданскый-тъ* законъ, понеже привьрзанъ былъ къмъ мѣсто-то и примѣненъ былъ само къмъ іудейскый-тъ народъ. А *нравственный-тъ* законъ останалъ, како самъ Іисусъ Христосъ казува: *не пріидохъ разорити законъ, но исполнити* (Мат. 5, 17. 18), понеже негова-та сѫщность е иста-та, каква е сѫщность-та и на христіанскый-тъ законъ — любовь (Втор. 6, 5. Мар. 12, 30). Онъ е само раскрытъ и возвышенъ отъ евангельско-то ученіе.

2) За първосвященническо-то Іисусъ Христово служеніе..

§ 206. Дѣйствительность-та на Іисусъ Христово-то първосвященство.

Второ-то Іисусъ Христово служеніе въ велико-то дѣло на наше-то спасеніе е първосвященническо-то или ходатайственно служеніе. Дѣйствительность-та на това служеніе ся открыва: а) *отъ вѣтхый-тѣ завѣтъ*. Тамъ първосвященници-тѣ сѫ были не друго нѣчто, ами прообразы на Христа Соасителя: защото они были посрѣдници помежду Бога и человѣци-тѣ; а това посрѣдничество возможно и угодно было Богу само за ради Іисуса Христа, безъ кое-то никой нѣмалъ дързновеніе да ся являва прѣдъ лицето Божіе. Освѣнъ това пророкъ Давидъ Го нарича *Іерей въ вѣкъ по чину Мелхиседекову* (Пс. 109, 4); б) *отъ новый-тѣ завѣтъ*. Св. Апостолъ Павелъ нарича Го именно *Архіерей грядущихъ благъ*, кого-то прѣдъизображавали вѣтхозавѣтны-тѣ архіереи (Евр. 9, 11), и *Ходатай Бога и человѣковъ* (1 Тим. 2, 5), кой-то какъ *прѣдтеча вниде о насъ прѣдъ лице Божіе, вѣчное искупленіе обрѣтый, по чину Мелхиседекову Первосвященникъ бывъ во вѣки* (Евр. 6, 20). Назвася Онъ Първосвященникъ по чину Мелхиседекову, а не Аароновy, като въ показаніе на отличіе-то и прѣвосходство-то на Негово-то служеніе прѣдъ левитско-то, тъй и за това, чи Мелхиседекъ особенно прообразовалъ Іисуса Христа— съ неизвѣстность-тѫ на родъ-тъ си, съсъ соединеніе-то въ себѣ на свящество-то съ царско достоинство и съ неимѣніе-то нито на прѣдшественникъ, нито пріемникъ въ служеніе-то си, исто тъй и за Іисуса Христа ся говори, *родъ же Его, кто исповѣсть* (Пс, 53, 8), и Онъ бидейки Първосвященникъ заедно е Царь, и е единственный-тъ и всегдащный Ходатай нашъ прѣдъ Бога, кой-то има *непреступно священство* (Евр. 7, 24).

§ 207. Сѫщность-та на това служеніе.

Како сѫщность-та на обыкновенно-то първосвященническо служеніе состояла въ принесеніе на жертвы Богу, т. е, закланіе и изгореньe вразъ жертвенникъ на извѣстный родъ отъ животны: тъй и сѫщность-та на Христово-то първосвященство состои въ това, чи Онъ е принесълъ Себеси въ жертвѫ за насъ. Тая жертва

е—както и всичкый-тъ Неговъ животъ, най святѣйша-та и испълнена со всякѫ правдѫ и послушаніе Богу Отцу, тъй, прѣимѫщественно, страданіе-то Негово и крьстна-та смьрть, кои-то Онъ прѣтьрпѣлъ за человѣческый-тъ родъ вмѣсто него, и съ това е искупилъ человѣци-тѣ отъ проклѣтіе-то и вѣчнѫ-тѫ смьрть, кои-то были послѣдствія на грѣхъ-тъ, и исходатайствувалъ животъ вѣчный, И въ това—собственно ся заключава тайна-та на наше-то спасеніе, кое-то е съвьршилъ Іисусъ Христосъ.. Не зада покаже само безпрѣдѣльнѫ-тѫ своіѫ любовь къ намъ, не за примѣръ само намъ, или за да запечатлѣе истинно-то свое ученіе, не за нѣкоіѫ другѫ подобнѫ частнѫ цѣль, но дѣйствително и сѫществено Онъ е пострадалъ и умрель, като жертва, за наше-то искупленіе, безъ кое-то оно щѣло е да ся съвьрши, а подирь кое-то истинно и несѫмненно ся е съвьршило. Споредъ това Іисусъ Христосъ наричася и е въ собственный разумъ Спаситель и Искупитель на человѣческый-тъ родъ. Тая истинѫ, коя-то е една отъ най отрадны-тѣ и сѫщественны истины на Христіанскѫ-тѫ вѣрѫ, несѫмнѣнно утвьрждава:

а) Св. Писаніе. Въ *ветхый-тѣ завѣтѣ* това прообразовали различны-тѣ жертвы и пасхальный-тъ агнецъ,—кръвь-та на кой-то, безъ сѫмнѣніе, не сама по себе си е имала умилостивительнѫ и очистительнѫ силѫ, а само по отношеніе-то къмъ кръвь-тѫ на Христа Спасителя, и прѣдсказано было отъ пророци-тѣ. Исаія казува за Него: *Господь предаде Его грѣхъ ради нашихъ: ради беззаконій людей ведеся на смерть: Той грѣхи многихъ вознесе, и за беззаконія ихъ преданъ бысть* (53, 1—12). *Въ новый-тѣ завѣтѣ* св. Іоаннъ Прѣдтеча нарѣклъ Іисуса Христа Агнецъ, кой-то зима грѣхове-тѣ на міръ-тъ (Іоан. 1. 21). Самъ Іисусъ Христосъ училъ, чи Онъ е дошелъ именно, зада *даде душу свою избавленіе за многихъ* (Мат. 20, 28); чи Онъ като *зерно пшенично*, непрѣмѣнно дълженъ былъ да умре за да принесе плодъ (Іоан. 12, 24, 27), чи сѫщество-то *на новый-тѣ завѣтъ*, кой-то Онъ принесълъ, е *Негова-та кръвь* (Мат, 26, 28), Апостолъ Петръ казува, чи ній смы ся избавили отъ грѣхъ-тъ не съ друго нѣчто, *но честною кровію агнца непорочна и пречиста Христа* (1 Пет. 1, 19). Апостолъ Павелъ свидѣтелствува, чи Христосъ *умре грѣхъ ради нашихъ* (1 Кор. 15, 3), и ній *избавленіе имамы кровію Его* (Еф. 1, 7); чи Онъ *предаде Себе за ны, приношеніе и жертву Богу въ воню*

благоухания (Еф. 5, 2), *и вѣчное искупление обрѣлъ намъ кровію своею* (Еф. 9, 12. 16—19).

б) Тѫзь истинѫ вынагы е дьржала Цьрква-та и сѫ проповѣдали Отци-тѣ. Тъй въ дрѣвны-тѣ символы исповѣдувася, като една отъ главны-тѣ точкы на христіанскѫ-тѫ вѣрѫ, това, чи Іисусъ Христосъ е пострадалъ и умрелъ *спасенія нашего ради* (Сим. Аоан. 13), исто тъй и въ Никеоцариградскый тъ символъ ній исповѣдувамы Господа Іисуса Христа Сына Божія, насъ ради человѣкъ и нашего ради спасенія... *распятаго за ны, и страдавша и погребенна*. Въ Литургіи-тѣ най ясно ся изражава тая истина и ся приноси благодареніе на Бога Отца прѣимѫщественно за това, чи ній смы спасены чрѣзъ страданія-та и смьрть-тѫ на единородный-тъ Неговъ Сынъ Іисусъ Христосъ. Най дрѣвный-тъ обычай, по кой-то ся почита изображеніе-то на крьстъ-тъ и благоговѣйно ся употрѣблява крьстно-то знаменіе, има за своѭ основѫ истѫ-тѫ истинѫ, чи наше-то спасеніе съвьршалося именно чрѣзъ Іисусъ Христовѫ-тѫ смьрть. Цьрковны-тѣ Отци мощне часто сѫ раскривали въ свои-тѣ писанія тѫзь истинѫ во всичкѫ-тѫ си глѫбинѫ и подробности. „Христосъ ся нарича *избавленіе* (1 Кор. 1, 30), учи Св. Григорій Богословъ. понеже е далъ Себеси за насъ въ искупленіе, въ очистителнѫ жертвѫ за вселеннѫ-тѫ“ [1]). Не ся удивлявай за това, казува Св. Кириллъ Іерусалимскый, чи всичкый міръ ся е искупилъ: за щото тойзи, кой-то умре за міръ-тъ, бѣше не простъ человѣкъ, а Сынъ Божій единородный» [2]).

§ 208. Сила-та на страданія-та и смьрть-тѫ Іисусъ Христовѫ за наше-то спасеніе.

Чрѣзъ страданія-та и крьстнѫ-тѫ смьрть на Христа Спасителя съвьршилося спасеніе-то на человѣци-тѣ за това, чи они составлявѫтъ пълнѫ и най съвьршеннѫ жертва Богу Отцу за грѣховетѣ на всичкый-тѣ человѣческый родъ, и имѫтъ прѣдъ Него безконечно высокѫ цѣнѫ, коя-то ся усвоява на человѣкъ-тъ чрѣзъ вмѣнене. Они имѫтъ:

а) Силѫ на *умилостивителнѫ* жертвѫ. Грѣхъ-тъ произвелъ по между Бога и человѣческый-тъ родъ враждѫ и раздучилъ гы съ непроходимѫ бездноѭ. Добровольно-то, испълненно съ неизрѣченнѫ любовь и высочайше-то самоотвърженіе, самопожертвованіе-то на Іисуса

[1]) Слово о Богослов. IV. [2]) Огласит. поуч. XIII.

Христа тяжкы-тѣ страданія и кръвь, коя-то отъ Него была пролита вразъ крьстъ-тъ, погасили тѣзи жертвѫ, разрушили срѣдостѣніе-то, умягчили гнѣвъ-тъ Божій и прѣклонили Бога къмъ примиреніе съ человѣкъ-тъ, и дали на человѣкъ-тъ дързновеніе по отношеніе-то къмъ Бога. *Нынѣ о Іисусѣ Христѣ*, казува Апостолъ тъ, *вы, бывшіи иногда далече, близъ бысте кровію Христовою. Той бо есть миръ нашъ, сотворивый обоя едино, и средостѣніе ограды разоривый, вражду плотію своею упразднивъ* (Еф. 2, 13—18). *Въ Немъ благоизволи Богъ всему исполненію вселитися, и тѣмъ примирити всяческая къ Себѣ, умиротворивъ кровію креста Его, чрьзъ Него, аще земная, аще ли небесная* (Кол. 1, 19—21. 2 Кор. 5, 18. 19).

б) Силѫ на *удовлетворителнѫ* жертвѫ. Безконечный долгъ лежалъ върхъ грѣшный-тъ человѣческый родъ, проклѣтіе и приговоръ на вѣчно наказаніе тяготѣлъ надъ него. Сосъ святѣйшій-тъ животъ свой Іисусъ Христосъ испълнилъ вмѣсто насъ всичкѫ-тѫ волѭ Божіѭ, а въ страданія-та и крьстнѫ-тѫ своіѭ смьрть понесълъ за насъ всичкы-тѣ наказанія, кои-то были опрѣдѣлены намъ отъ правдѫ-тѫ Божіѭ за наши-тѣ грѣхове. Защото тія страданія и тази смьрть,—понеже Онъ бѣше не простъ человѣкъ, а единородный Сынъ Божій, кой-то пріелъ върхъ Себе си нашѫ-тѫ природѫ и станалъ вторый Адамъ, прѣдставително лице на цѣло человѣчество,—до толкозъ были велики щото сѫ сѫ равняли съ великѫ-тѫ винѫ на послѣднія и катогы прѣтърпѣлъ Іисусъ Христосъ едначъ на всегда удовлетворилъ правдѫ-тѫ Божіѭ за всичкы-тѣ человѣци, свалилъ винѫ-тѫ на грѣхъ-тъ и единъ Онъ испилъ всичкѫ-тѫ чашѫ на страданія-та, като послѣдствія-та на грѣхъ-тъ, които были опрѣдѣлены на цѣлѫ вѣчность за всичкы и всѣкый единъ, подирь това ній по справедливость сѫ освободихмы отъ нихъ, като вече наказанны въ Лице-то Му. За това Господь Іисусъ Христосъ и сѫ нарича *Агнецъ, кой-то зелъ грѣхове-тъ на міра и покачилъ ы вразъ тѣло-то си на дърво* (Іоа 1, 29. 1 Петръ 2, 24), а кръвь тѫ Му *цѣнѫ*, съ коіѭ-то всинца ній сѫ искупихмы (1 Петр. 1, 19). Апостолъ Павелъ казува: *Христосъ искупилъ ны есть отъ клятвы законныя, бывъ по насъ клятва* (Гал. 3, 13); *Егоже предположи Богъ очищеніе вѣрою въ крови Его, въ явленіе правды своея, за отпущеніе прежде бывшихъ грѣховъ* (Рим. 3. 25. 26), *Невѣдѣвшаго грѣха, по насъ грѣхъ сотвори, да мы будемъ правда Божія о Немъ* (2 Кор. 5, 21). *Якоже единаго прегрѣшеніемъ во вся*

человѣки вниде осужденіе: такожде и единаго оправданіемъ во вся человѣки вниде оправданіе жизни (Рим. 5, 18). *Аще единъ за всѣхъ умре, вси умроша: Христосъ за всѣхъ умре* (2 Кор. 5, 14). *Елицы бо во Христа крестихомся, въ смерть Его крестихомся, спогребохомся убо Ему крещеніемъ въ смерть* (Рим. 6, 3. 4).

в) Силѫ на *преизбыточесшвующѫ* т. е. *толкозь многоцѣнныѫ* и *благопріятныѫ* жертвѫ Богу Отцу, щото съ неіѫ не само ся е испла-тилъ прѣжный-тъ нашъ долгъ, но и купено е ёще безконечно много нѣчто. Страданіе-то и безцѣнна-та кръвь на Христа Спасителя — Бога во плоти, коіѫ-то е Онъ пролилъ не за Себе, по бъдейки самъ съвършенно праведенъ и святъ, съставлявѫтъ неисцьрпаемѫ сокровищницѫ на заслуги-тѣ, изъ коіѫ-то всѣкый вѣруѭщій може вынагы да почьрпава колько иска, по мѣрѫ на вѣрѫ тѫ и любовь-тѫ къмъ Іисуса Христа. *Не якоже прегрѣшеніе, тако и даръ*, казува Апостолъ-тъ. *Аще бо прегрѣшеніемъ единаго мнози умроша, множае паче благодать Божія и даръ благодатію единаго человѣка Іисуса Христа во многихъ преизлишествова* (Рим. 5, 15); и на друго мѣсто: *Иже Сына своего не пощадѣ, но за насъ всѣхъ предалъ есть Его, какъ убо не и съ Нимъ вся намъ дарствуетъ* (Рим. 8, 32)?

г) Силѫ на *очистителныѫ* жертвѫ. Грѣхъ-тъ не само прогнѣвалъ безконечно Бога, но и растлилъ всичкѫ-тѫ человѣческѫ природѫ. Трѣбѣше за съвършеніе-то на наше-то спасеніе да ѭ обнови и внесе въ новъ животъ. Смьрть-та на Христа Спасителя была най дѣйствително за това срѣдство. Защото само чрѣзъ неіѫ моглъ е Онъ да усвои намъ своіѫ-тѫ правдѫ и святость, като даде прѣчисто-то свое тѣло за яденье и причистѫ-тѫ кръвь за піенье намъ, зада, пріобщавайкися чрѣзъ това святѣйше и чистѣйше Негово естество, понеже пьрвомъ Онъ ся е пріобщилъ съ нашѫ-тѫ природѫ чрѣзъ воплощеніе-то, ній ся прививамы (присаждамы) къмъ Него като къмъ благодатнѫ *лозѫ* (Іоан. 15. 1), и вносимъ въ себеси Неговый-тъ животъ, като нѣкоіѫ святѫ *закваскѫ* (Мат. 13, 33). Тѫзи цѣль на своіѫ-тѫ смьрть самъ Іисусъ Христосъ показува, кога нарича Себеси *хлѣбъ животный, кой-то е слѣзналъ отъ небо-то* именно за да Го вкушавѫтъ всичкы, и непрѣмѣнно заповѣдува да ся причащавамы съ неговѫ-тѫ плоть и кръвь, зада имамы животъ въ себѣ си (Іоан. 6, 51. 56). Апостолъ Павелъ казува: чи Богъ и Спасъ нашъ Іисусъ Христосъ *далъ есть Се-*

бе заны; *да избавитъ ны отъ всякаго беззакопія*, и *очиститъ себѣ люди избранны* (Тим. 2, 14).

§ 209. Всеобщность на жертвѫ-тѫ, коіѫ-то принесълъ Іисусъ Христосъ.

Понеже Іисусъ Христосъ е Божеско Лице во плоти: то жертвата, коіѫ-то Онъ принесълъ въ страданія-та и смьрть-тѫ, е жертва *всеобъемлюща*, *всеобща*, нейна-та сила ся простира а) върхъ всичкы-тѣ *человѣци*. *Той есть очищеніе о грѣсѣхъ нашихъ*, *не о нашихъ же точію*, *но и всего міра* (1 Іоан. 2, 2); *върхъ всичкы-тѣ грѣхове*: *кръвь Іисуса Христа Сына Божія очищаетъ насъ отъ всякаго грѣха* (Іоан. 1, 7); в) *върхъ всичкы-тѣ врѣмена*—прошедши-тѣ, настоящи-тѣ и грядущи-тѣ. Тъй Іисусъ Христосъ ся нарича *Агнецъ закланный отъ сложенія міра* (Апок. 13, 8), и Апостолъ Павелъ казува; чи Онъ *единымъ приношеніемъ совершилъ есть во вѣки освящаемыхъ* (Евр. 10, 14), *и занеже пребываетъ во вѣки*, *непреступное имать священство*, *тѣмже и спасти до конца можетъ приходящихъ чрезъ Него къ Богу*, *всегда живъ сый*, *во еже ходатайствовати о нихъ* (Евр. 7, 24. 25).

§ 210. За почитаніе-то на святый-тъ крьстъ и крътьсно-то знаменіе.

Отъ догматъ-тъ за крьстиѫ-тѫ смьрть на Христа Спасителя истекава догматъ-тъ на православнѫ-тѫ нашѫ Цьрквѫ *за почитаніе-то на святый-тъ крьстъ и крьстно-то знаменіе*. Защото ако наше-то спасеніе ся е съвършило прѣзъ крьстиѫ-тѫ Іисусъ Христовѫ смьрть, и разумѣвася не просто и случайно, а съ особенѫ цѣль Онъ благоволилъ да умре по тойзи, а не по другъ начинъ: то Крьстъ-тъ, какъ орудіе, съ кое-то ся е съвършило наше-то спасеніе, какъ жертвенникъ, врьхъ кой-то ся принесе искупителна-та жертва за грѣхове-тѣ на міръ-тъ, какъ знаменіе на побѣдѫ надъ смьрть-тѫ и діаволъ-тъ, безъ всяко съмнѣніе, достойнъ е за благоговѣйно чествованіе, и негово-то изображеніе трѣба свято да ся чува, чествува и поклапява, — разумѣвася не заради вещество-то, отъ кое-то оно ся праве, и не заради внѣшный-тъ неговъ видъ, а за ради распятый-тъ вразъ него Спаситель. За това и Св. апостолъ казува: *мнѣ же да не будетъ хвалитися*, *точію о крестѣ Господа нашего Іисуса Христа*, *имже мнѣ міръ распяся*, *и азъ міру* (Гал. 6, 14); и на друго мѣсто:

слово крестное погибающимъ убо юродство есть, а спасаемымъ намъ сила, Божія есть (1 Кор. 1, 18). Освѣнъ това тойзи догматъ ся утвърждава е́ще.—

а) Съ Апостольско-то прѣданіе и всегдашній-тъ примѣръ на вселенскѫ-тѫ Цѣрквѫ. Споредъ свидѣтельство-то на най дрѣвны-тѣ Цѣрковны учители—Іустина и Тертулліана крьстно-то изображеніе было во всеобщо употрѣбленіе и почитаніе у христіяны-тѣ въ тѣхно врѣмя, и крьстно то знаменіе съставлявало необходимѫ принадлежность на всичкы тѣ таинства и священны обряды [1]). Тертулліанъ при това ясно казува, чи тойзи обычай «прѣданіе-то е установило, употрѣбленіе-то е утвърдило, а вѣра-та соблюдава» [2]). Въ 4-й вѣкъ, кога слава-та на крьстъ-тъ чудесно озарила самый-тъ прѣстолъ на кесари-тѣ, у Цѣрковны-тѣ Отци нахождамы безбройно много свидѣтельства за негово-то почитаніе и употрѣбленіе на крьстно-то знаменіе. Св. Василій Великый нарича това именно Апостольско и Отеческо прѣданіе [3]). у Св. Златоустъ има много мѣста и цѣлы слова въ похвалѫ на Крьстъ-тъ. Св. Кириллъ Іерусалимскый казува въ катихизъ-тъ си за крьстно-то знаменіе: «прави знаменіе на честный-тъ крьстъ, кога пріимашъ пищѫ и питіе, кога стоишъ, кога сѣдѣшъ, разговарашся, ходишъ, и не начинавай никаквѫ работѫ безъ да не знаменуваш себеси съ честный-тъ Крьстъ нито въ кѫщѫ, нито на пѫть нито денъ, нито ноще, и въ никакво мѣсто» [4]).

б) Сосъ много-то чудеса, кои-то сѫ ся съвършили посрѣдство на Крьстъ-тъ или крьстно-то знаменіе, за кои-то повѣствувѫтъ цѣрковна-та исторія и достовѣрнѣйше-то сказаніе на Цѣрковны-тѣ Отци. За това тойзи догматъ толкозъ глѫбоко ся е и утвърдилъ въ православнѫ-тѫ Цѣрквѫ, щото нѣма таинство и священный обрѣдъ, кой-то да ся съвършава безъ крьстно знаменіе, и св. Цѣрква по всѣкьдѣ прѣдставлява Крьстъ-тъ въ Цѣрквы-тѣ прѣдъ взорове-тѣ на молящи-тѣ ся, какъ всегдашенъ и неумълкающъ урокъ за таинство-то на наше-то спасеніе, най часто прославлява Крьстъ-тъ въ службы-тѣ и пѣснопѣнія-та си, и съвършава въ неговѫ честь нѣколько праздници.

3) За царско-то Іисусъ Христово служеніе.

§ 211. Дѣйствительность-та на царско-то Іисусъ Христово достоинство.

Като принесълъ за человѣци-тѣ во всемірнѫ жертвѫ самъ Се-

[1]) Just Apolog. 1. n. 55. Tertul. Apolog. c. 16. [2]) De coron. c. 4. [3]) De Spirit. Sanct. [4]) Оглашеніе 13.

бе си, Господь Іисусъ Христосъ, по само-то человѣчество свое, пріялъ отъ Бога царство и владычество надъ всичко, зада утвърди пріобрѣтенно-то за насъ сосъ страданіе-та и смьрть-тѫ си спасеніе и да му поспѣшествува со всичкы-тѣ силы на небо-то и землѭ-тѫ. Дѣйствительность та на царско-то Іисусъ Христово достоинство очевидно е: *отъ ветхозавѣтны-тѣ свидѣтелства.* На царь Давидъ было обѣщано, чи грядущій-тъ Мессія— неговый-тъ потомокъ ще ся туре врьхъ неговый-тъ прѣстолъ, и Негово-то царство ще ся продължава во вѣки (2 Цар. 7, 12—19). Въ 2-й Псаломъ самъ ся прѣдставлява казувайки: *Азъ поставленъ есмь Царь отъ Него надъ Сіономъ горою святою Его,* и Богъ Отецъ казува Му: *проси у Мене, и дамъ Ти языки достояніе твое и одержаніе твое концы земли* (Пс. 2, 6. 8). Исаія, Іеремія, Данінлъ и Іезекінлъ на много мѣста изображаѭтъ истотъй *Мессіѭ-тѫ като Царь* (Ис. 2, 2—4. 9, 6. 7. 11, 1—10. Іезек. 34, 23. 24. Дан. 2, 44). б) Исто това ся утвърждава и въ новый-тъ завѣтъ. Ангелъ-тъ казува на Прѣсвятѫѭ Дѣвѫ, чи рожденный-тъ отъ Неѭ *воцарится въ дому Іаковли во вѣки и царствію Его не будетъ конца* (Лук. 1, 33). Самъ Іисусъ Христосъ учи: *Азъ завѣщаю вамъ, якоже завѣща Мнѣ Отецъ царство* (Лук. 22, 29); *дадеся Ми всяка власть на небеси и на земли* (Мат. 28, 18). Апостолъ Павелъ казува, чи Богъ Отецъ *турилъ* Іисуса Христа *одесную Себе на небесѣхъ, превыше всякаго начальства и власти и силы и господства и всякаго имени именуемаго не точію въ вѣцѣ семъ, но и въ грядущемъ. И вся покори подъ ногы Его, и Того даде главу выше всѣхъ Церкви* (Еф. 1, 20. 21. 22). И вообще соврѣменници-тѣ на Іисуса Христа чекали Мессіѭ подъ видъ на Царь, и Онъ самъ часто отъ нихъ наричался Царь.

§ 212. Степени-тѣ на Іисусъ-Христово-то царство.

Пощо ся явилъ подирь крьстиѭ-тѫ своѭ смьрть като Царь, Господь Іисусъ Христосъ началъ царско-то Свое служеніе съ побѣдѫ и разрушеніе на царство-то на сатанѭ-тѫ — *чрьзъ сошествіе-то въ адъ;* подирѣ го открылъ вразъ землѭ-тѫ *чрезъ въскрьсеніе-то;* послѣ на небо-то *чрьзъ вознесеніе то;* наконецъ съвьршеннѣйше господство заедно надъ всичкы-тѣ чрѣзъ *сѣдѣніе-то одесную Отца.*

§ 213. Сошествіе-то во адъ-тъ.

Чи Іисусъ Христосъ подирь смьрть-тѫ дѣйствително слизалъ со соединенѫ-тѫ съ Божество-то душѫ си въ адъ-тъ, т. е. жилище-то на всичкы-тѣ умрелы отъ вѣка, гдѣ гы вардилъ въ ѫзы на смьрть-тѫ діаволъ-тъ, кой-то има дьржава надъ смьрть-тѫ, — това не сѫмнѣнно утвьрждава св. апос. Петръ, кога привожда и относи къмъ Іисуса Христа слова-та на пророкъ Давидъ: *не оставиши душу мою во адъ, ниже даси Преподобному твоему видѣти истлѣнія* (Дѣян. 2, 24— 32. Пс. 15, 10). Освѣнъ това истый-тъ ясно казува, чи Іисусъ Христосъ *умерщвленъ бывъ плотію, ожилъ духомъ*, о *немже и сущимъ въ темницѣ духовомъ сошедъ проповѣда* (Петр. 3, 18, 19). Исто така и ап. Павелъ свидѣтельствува: *возшедъ на высоту, пльнилъ еси плѣнъ и даде даяніе человѣкомъ. А еже взыде, что есть, точію яко и сниде прежде въ дальнѣйшія страны земли* (Еф. 4, 8. 9)? Чи истинѫ-тѫ на Іисусъ Христово-то сошествіе въ адъ-тъ вынагы исповѣдувала св. Цьрква какъ догматъ на вѣрѫ-тѫ— това ся видѣ отъ дрѣвны-тѣ символы напр. апостольскый-тъ іерусалимскый-тъ и на Аѳанасія Александрійскаго, гдѣ ясно ся упоминава за сошествіе-то въ адъ-тъ, исто тъй отъ ученіе-то на мощне много Цьрковны Отцы [1]).

Плоды-тѣ на слизаніе-то въ адъ-тъ были: а) пораженіе на діаволъ-тъ въ самѫ-тѫ неговѫ область и разрушеніе на тьмно-то негово царство, кое-то необходимо было за возстановленіе-то на царство-то Божіе вразъ землѫ-тѫ и наше-то спасеніе. За това дѣйствіе, кое-то было прѣдвозвѣщено ѣще въ рай-тъ на прародители-тѣ подирь паденіе-то имъ (Быт. 3, 15), казува самъ Іисусъ Христосъ: *нынѣ судъ есть міру сему: нынѣ князь міра сего изгнанъ будетъ вонъ* (Іоан. 12, 31), и Апостоль-тъ: *совлекъ начала и власти, изведе въ позорѣ дерзновеніемъ, изобличивъ ихъ въ себѣ* (Кол. 2, 15.) б) Побѣда надъ смьрть-тѫ, коя-то дьржала до сега въ ѫзы-тѣ си всичкы-тѣ человѣци, — како прѣдвозвѣстилъ ѣше пророкъ Осія: *отъ руки адовы избавлю я, и отъ смерти искуплю я: гдѣ пря твоя, смерте? гдѣ остенъ твой аде* (Ос. 13, 14)? *Да смертію упразднитъ имущаго державу смерти, сирѣчь діавола-*

---

[1]) Иринеи Тертулліанъ, Климентъ александрійскый, Оригенъ, Лактанцій, Епифаній, Василій В., Григорій Богословъ, св. Златоустъ, Амвросій, Евсевій въ повѣствованіе-то о ап. Ѳаддеѣ, и проч.

казува Апостолъ-тъ (Евр. 2, 14), кое-то и ся подтвърдило несъмнѣнно съ въскрьсеніе-то въ часъ-тъ на Спасителевѫ-тѫ смьрть на много умрелы святыи (Мат. 27, 52). в) Проповѣдь-та на евангеліе-то и возведеніе-то въ блаженно состояніе на вѣтхозавѣтны-тѣ праведници и всичкы, кои-то чекали и могли да разумѣвѫтъ Божественѫ-тѫ Неговѫ проповѣдь и ся показали достойны за небесно-то царство. *На се бо и мертвымъ благовѣстися, да судѧ убо пріимутъ по человѣку плотію, пожывутъ же по бозѣ духомъ* (1 Петр. 4, 6).

§ 214. Въскрьсеніе-то.

Пощо разрушилъ дьржавѫ-тѫ на смьрть-тѫ, Господь Іисусъ Христосъ въскрьсналъ, со силѫ-тѫ на Божество-то отъ гробъ-тъ и Прѣсватая-та негова душа пакъ ся соединила съ прѣчисто-то тѣло, кое-то лежало въ гробъ-тъ недавно вече прославленно, свѣтоносно и безсмьртно. Истина-та на въскрьсеніе то, коіѫ-то прѣдвозвѣстилъ пророкъ Давидъ: *не оставиши душу мою во адѣ, ниже даси Преподобному твоему видѣти истлѣнія* (Пс. 45, 10), Іона съ тридневно-то свое прѣбываніе въ китово-то чрѣво (Мат. 12, 32. 40), и за коіѫ-то прѣдрѣкалъ много пѫти самъ Іисусъ Христосъ (Іоан. 2, 19. 21. Мат. 16, 21. 17. 9, 23), несъмненно ся опира врьхъ свидѣтельства-та на всичкы-тѣ Евангелисты, кои-то повѣствувѫтъ за обстоятельства-та на воскрьсеніе-то и явленія-та на въкрьсналый-тъ Христосъ Спаситель на не мало число отъ ученици,, съ кои то Онъ ся разговаровалъ, вкушалъ пищѫ и даваль быле да му осязавѫтъ язвы-тѣ (Лук. 24, 38—34. Іоан. 20, 27. 28. 21, 13. Дѣян. 1, 3. 4). А особенно важно е въ това отношеніе свидѣтельство-то на ап. Павелъ въ пьрво-то послаше до кориѳяны-тѣ, гдѣ онъ отъ еднѫ странѫ, показува вече петстотины человѣци, кои-то съ очи-тѣ си видѣли въскрьсшій-тъ Спаситель, а отъ другѫ — казува, чи истинна-та на Негово-то въскрьсеніе е една отъ основны-тѣ истины на всичко то христіанство, безъ коіѫ-то *тщетно и проповѣданіе наше, тщетна и вѣра наша и мы еще во грѣсѣхъ нашихъ* (гл. 15, 3—19).

Плоды на свѣтоносно-то въскрьсеніе на Христа Спасителя было това: а) чи Онъ открылъ напълно своіѫ-тѫ власть вразъ земліѫ-тѫ и показалъ тука всичкѫ-тѫ славѫ на Божество-то Си, която до тогыва была скрыта подъ покрывало-то на уничиженно-то человѣчество. *Дадеся Ми всяка власть на небеси и на зем-*

ли, казувалъ Онъ, кога ся явилъ на ученици-тѣ по възкрьсеніе-то (Мат. 28, 18). Апостолъ Павелъ казува, чи чрѣзъ възкрьсеніе-то отъ мьртвы тѣ Онъ былъ нареченъ т. е. открылся, чи е, *Сынъ Божій, въ силѣ, по духу святыни* (Рм. 1, 4). б) чи Іисусъ Христосъ несъмненно съвьршалъ занечатлѣніе-то на истинѫ-тѫ и искупленіе-то наше: *преданъ бысть за прегрѣшенія наша и воста за оправданіе наше* (Рим. 4, 25), *аще Христосъ не воста, суетна вѣра ваша, еще есте во грѣсѣхъ вашихъ* (1 Кор. 15, 17). в) Несъмненна-та возможность и дѣйствительность на общо-то възкрьсеніе на всичкы-тѣ человѣци: *Христосъ воста отъ мертвыхъ начатокъ умершихъ бысть... да яко же о адамѣ вси умираютъ, такожде и о Христѣ вси ожившутъ* 1 Кор. 15, 20. 22.).

§ 215. Вознесеніе-то на небо-то.

Послѣ, кога Іисусъ Христосъ увѣрилъ въ свое-то възкрьсеніе Апостолы-тѣ и съ тѣхъ мощне много другы, многократно являвайкися тѣмъ и *глаголя о царствіи Божіи* (Дѣян. 1. 13), въ четыредесятый-тъ день подиръ воскресеніе-то си Онъ ся вознесе отъ земліѫ-тѫ на небо-то съ прѣчистѫ-тѫ обоженѫ своіѫ плоть. Истиніѫ-тѫ на вознесеніе-то прѣдрѣкли пророци-тѣ: *возмите врата князи ваша, и возмитеся врата вѣчная, и внидетъ Царь славы. Возшелъ еси на высоту плѣнилъ еси плѣнъ, пріялъ еси даяніе въ человѣцѣхъ* (Пс. 23, 7—10. 46, 97, 12. Дѣян. 7. 13. 14. Захар. 14, 4); прѣдвозвѣстилъ іѫ самъ Іисусъ Христосъ: *узрите сына человѣческаго восходяща, идѣже бѣ первѣе* (Іоан. 6, 62), и іѫ прѣдали намъ Евангелисты-тѣ: *изведъ же ихъ*, т. е. ученици-тѣ, *вонъ до Виѳаніи, и воздвигъ руцѣ свои, и благослови ихъ. И бысть егда благословляше ихъ отступи отъ нихъ и возношашеся на небо* (Лук. 24. 50. 51. Мар. 16, 19, Дѣян. 1, 3). Цѣль-та на вознесеніе-то на Христа Спасителя было: а) да въспріиме царство-то надъ ангельскый-тъ міръ, и прѣзъ това да возглави всяческая. *Возшедъ на небо покоришимся Ему ангеломъ и властемъ и силамъ* (1 Петр. 3, 22); *Егда паки вводитъ Первороднаго во вселенную глаголетъ; и да поклонятся Ему вси ангели Божіи* (Евр. 1, 6. 1 Тим. 3, 16); б) да прѣдстане като прѣдтеча за насъ прѣдъ лице-то на небесный Отецъ и да Му прѣдстави въ лице-то си начатокъ-тъ на искупленіѫ-тѫ и возстанов-

ленїѫ отъ Него человѣческѫ природѫ: *не въ рукотворенная Святая вниде Христосъ, противообразная истиннымъ, но въ самое небо, нынѣ да явится лицу Божію о насъ* (Евр. 9. 24); в) да открые пѫть накъде небо-то и уготове тамъ мѣсто за сви-тѣ послѣдователи: *иду уготовити мѣсто вамъ, да идѣже есмь Азъ, и вы будете* (Іоан. 14, 2. 3); г) да испроси у Бога Отца и да испрате на человѣци-тѣ Духъ Святый: *уне есть вамъ, да Азъ иду. Аще бо не иду Азъ, утѣшитель не пріидетъ къ вамъ: аще ли же иду, пошлю Его къ вамъ* (Іоан. 16, 7).

§ 216. Сѣдѣніе-то одесняѩ на Бога Отца.

По вознесеніе-то на небо-то, Господь Іисусъ Христосъ възсѣдналъ отъ десня-тѫ страня на Бога Отца, т. е. по само-то человѣчество свое, кое-то Ѵпостасно ся соединило съ Божество-то, въспріялъ Божественѫ честь, достоинство и власть надъ всичко небесно и земно и прѣисподно. Іисусъ Христово-то сѣдѣнье одесняѩ на Бога Отца прѣдвозвѣстилъ пророкъ Давидъ: *рече Господь Господеви моему: сѣди одесную Мене, дондеже положу враги твоя подножіе ногъ твоихъ* (Пс. 109, 1). За него казувѫтъ и Апостолы-тѣ: *Господь же по глаголаніи Его къ нимъ вознесеся на небо и сѣде одесную Бога* (Евр. 10, 12).

Плодъ на Христа-Спасителево то одесняѩ на Бога сѣдѣнье Отца е: а) всегдашно-то, ближайше и най дѣйствително-то ходатайство за насъ: *спасти до конца можемъ приходящихъ чрезъ Него къ Богу, всегда живъ сый, во еже ходатайствовати о нихъ* (Евр. 7, 25); б) всегдашна-та могущественна грыжа за вѣруѩщи-тѣ вспомоществованіе имъ въ борбѫ съ врагы-тѣ и содѣйствіе на Евангельскы-тѣ успѣхы со всичкы-тѣ силы на небо-то и земляѩ-тѫ. *Подобаетъ бо Ему царствовати, дондеже положитъ вся враги подъ ногама своима* (1 Кор. 15, 25). Спорѣдъ тія на причины Господь нашъ и не останалъ видимо вразъ земляѩ-тѫ съ свое-то человѣчество.

3. Ученіе за усвоеніе-то на таинство-то на искупленіе-то на человѣческый-тъ родъ.

§ 217. Съдържаніе и раздѣленіе.

Велико-то дѣло на искупленіе-то, кое-то е направилъ Спаси-

тель-тъ Іисусъ Христосъ за всичкый-тъ человѣческый родъ, дължденъ е человѣкъ-тъ да го пріиме, тъй, щото онъ да усвои въ себѣси Іисусъ Христовы-тѣ заслугы и гы обърне въ своіѫ собственность. Това става отъ странѫ на Бога — съ Неговѫ-тѫ благодать, а отъ странѫ на человѣкъ-тъ — съ вѣрѫ-тѫ и добры-тѣ дѣла. Споредъ това трѣба до кажемъ: а) за срѣдство-то къмъ усвоението на искупление-то отъ странѫ на Бога, или благодать-тѫ Божіѫ, б) за срѣдства-та къмъ това отъ странѫ на человѣкъ-тъ или за вѣрѫ-тѫ и добры-тѣ дѣла.

а) За срѣдство-то за искупление-то отъ странѫ на Бога, или благодать-тѫ Божіѫ.

§ 218. Понятіе за благодать-тѫ.

Слово-то благодать (Χάρις gratia), знаменувайки вообще сѣкый даръ, кой-то ся дава туне, не по заслугы, въ священно-то Писаніе ся употрѣблява въ различенъ разумъ. По нѣкогашь а) знамонува изобщо любовь и благость Божіѫ, кои-то ся простиряѫтъ врьхъ всичкы-тѣ человѣци и являѫтся въ различны дарове и благодѣянія Божіи. Въ тойзи разумъ слово-то благодать употрѣблявася особенно въ ветхый-тъ завѣтъ (Пс. 84, 13); въ истый-ть разумъ ап. Петръ нарича Бога *Богъ всякія благодати* (1 Петр. 5, 10). Понѣкокашь пакъ б) съ думѫ-тѫ благодать св. Писатели пó частно знаменуваѫтъ всичко-то дѣло на наше-то искупленіе, кое-то е съвършилъ Іисусъ Христосъ, понеже оно ся е съвершило безъ всѣкаквы отъ нашѫ странѫ заслугы: *отъ исполненія Его мы вси пріяхомъ и благодать возблагодать* (Іоан. 1, 17). *Явися благодать Божія спасительная всѣмъ человѣкомъ* (Тит. 2, 11. 3, 4); *нѣсте подъ закономъ, но подъ благодатію* (Рим. 6, 14). Понѣкогашь още в) благодать ся наричѫтъ благодатны-тѣ дарованія въ Христовѫ-тѫ Цьркву: *единому комуждо намъ дадеся благодать по мѣрѣ дарованія Христова* (Еф. 4, 7). Но собственно подъ имя-то благодать, въ таковъ разумъ, въ каковъ ученіе-то за неіѫ составлява догматъ на православнѫ-тѫ вѣрѫ, и въ каковъ повече това слово ся употрѣблява, въ новый-тъ завѣтъ, разумѣвася онази особенна сила Божія, коя-то живѣйки внѫтрѣ въ человѣкъ-тъ, дѣло-то на искупление-то, кое-то съвьршилъ Іисусъ Христосъ изобщо за всичкы, усвоява всѣкиму, зачинявайки, возрастявайки и чувайки въ него

духовный-тъ христіанскый животъ. Тя ся нарича, благодать понеже, както и всичко то дѣло на искупленіе-то е единственно богатый даръ на всеблагый-тъ Богъ, кой-то ся пожчава не чрѣзъ собственны-тѣ си усилія или нѣкаквы си прѣдварителны заслуги на человѣкъ-тъ, а съвършенно даромъ (байдава) само заради Іисусъ Христовы-тѣ заслугы; *благодатію есте спасены чрезъ вѣру: и сіе не отъ васъ, Божій даръ* (Еф. 2, 8); *оправдавмы тунѣ благодатію Его* (Рим, 3, 27).

§ 219. Изворъ-тъ на благодать-тѫ.

Тріедниный-тъ изворъ на естественны-тѣ дарове— всесвятая животворяща Троица истотый е тріединенный-тъ изворъ на благодать-тѫ. Неѭ подава Богъ Отецъ, подава ѭ чрѣзъ Бога Сына, по Неговы-тѣ за слугы и ходатайства, подава ѭ во Святомъ Дусѣ. Спорѣдъ това и казува Іисусъ Христосъ: *Азъ умолю Отца, и инаго Утѣшителя дастъ вамъ: Утѣшитель Духъ Святый, Егоже пошлетъ Отецъ во имя Мое* (Іоан. 14, 16. 26). Прочее понеже всесвятая Троица благоволила какъ бы даразделе велико-то дѣло на наше-то искупленіе, и прѣдвѣчно-то опрѣдѣленіе за испълнѣніе-то на Божій-тъ Сынъ принадлежи на Бога Отца, а испълненіе-то на волѭ-тѫ т. е. воплощеніе-то, страданіе-то и искупителна-та смьрть за человѣческый родъ принадлежи на Божій-тъ Сынъ: то и на Духъ Святый принадлежи да усвои на человѣкъ-тъ дѣло-то на искупленіе-то; а за това благодать-та и е прѣимѫщественно дѣйствіе на Святый-тъ Духъ, кой-то како вынагы е присѫщъ и вынагы дѣйствува въ Христовѫ-тѫ Цьрквѫ, тъй живѣе и дѣйствува во всякый истинный христіанинъ.

§ 220 Дѣйствительность-тѫ на благодать-тѫ.

Дѣйствительность-тѫ ѭ благодать-тѫ на Святый Духъ несѫмнѣнно утвьрждава св. Писаніе а) Въ вѣтхый-тъ завѣтъ пророци-тѣ кога прѣдвозвѣщали за новый-тъ завѣтъ Божій съ человѣческый-тъ родъ, учили, чи тогыва Богъ ще даде законы-тѣ си не вразъ каменны скрижали, *но въ мысли людей, напишетъ ихъ на сердцахъ* (Іер. 31, 31—35); чи всичкы тогыва самъ *Богъ ще научи* (Ис. 54, 13); чи Господь *изліетъ отъ Духа своего на всяку плоть, и на рабы и на рабины своя во дни оны изліетъ отъ Духа своего* (Іоан. 2, 28—29. б) Въ новый-тъ завѣтъ

самъ Іисусъ Христосъ въ послѣдній-тъ Свой разговоръ утѣшалъ ученици-тѣ, чи ще имъ испрати отъ Отца другъ Утѣшитель вмѣсто Себеси: *и Азъ умолю Отца, и инаго Утѣшителя дастъ вамъ, да будетъ съ вами во вѣкъ: Духъ истины... Той вы научитъ всему и воспомянетъ вамъ вся, яже рѣхъ вамъ* (Іоан. 14, 16. 17. 26. Дѣян. 1, 8). Това обѣщаніе дѣйствително ся испълнило, и въ пятдесятый-тъ день подирь възкръсеніе-то на Христа Спасителя Духъ Святый слѣзналъ на апостолы-тѣ видимо (Дѣян. 2, 2—4). Подирь това Онъ неразлучно живѣе и дѣйствува въ Христовѫ-тѫ Цркви и въ христіанскы-тѣ души, и апостолы-тѣ не сѫмнѣнно увѣряватъ въ това. Святый Іоаннъ утвърждава, чи вѣруіѫщи-тѣ имѫтъ въ себѣси *помазаніе отъ Свитаго*, по кое-то они *все знаютъ, и не требуютъ да кто учитъ ихъ, но яко то само помазаніе учитъ ихъ о всемъ* (1 Іоан. 2, 20). Апостолъ Павелъ казува: *благодатію Божіею есмь, еже есмь, и благодать Его, яже во мнѣ, не тща бысть, но паче всѣхъ потрудихся: не азъ же, но благодать Божія, яже со мною* (1 Кор. 15, 10). *Довлѣетъ ти благодать моя*, утѣшалъ самъ Господь Апостолъ-тъ, *сила бо моя въ немощи совершается* 2 Кор. 21, 9). *Не вѣсте ли яко храмъ Божій есте и Духъ Божій живетъ въ васъ?* (Кор. 3, 16. 6, 19).

§ 221. Необходимость-та на благодать-тѫ.

Благодать-тѫ на Святый-тъ Духъ въ дѣло-то на наше-то спасеніе е необходима. Защото естественный-тъ человѣкъ, кой-то падналъ, е до толкозъ безсиленъ, щото не само за искупленіе-то и въстановленіе-то негово необходима была необыкновенна помощь—воплощеніе-то на Божій-тъ Сынъ, но и зада ся воспользова съ тѫзи помощь, зада усвои на себеси спасительны-тѣ саслугы на Христа Спасителя, онъ самъ въ себѣ си нѣма силѫ, но има нуждѫ и за това отъ всесильно-то божественно дѣйствіе. За това най ясно удостовѣрява св. Писаніе. Оно учи, чи благодать-та на Святый Духъ е необходима:

а) *Въ начало-то* на наше-то спасеніе. *Душевенъ человѣкъ* (т. е. естественный, въ состояніе на паденіе-то) *не пріемлетъ, яже Духа Божія*, казува Апостолъ-тъ, *юродство бо ему есть: и не можетъ разумѣти, зане духовнѣ востязуется* (1 Кор. 2, 14). На человѣкъ-тъ, спорѣдъ слово-то на

Христа Спасителя нужно е *изново да ся роди, и да ся роди отъ Духа* (Іоан. 3, 5), т. е. съ дѣйствіе-то на Святый Духъ. Въ друго мѣсто пакъ Онъ казува: *никтоже можетъ пріити ко Мнѣ, аще не Отецъ пославый Мя, привлечетъ его* (Іоан. 6, 44). Св. Апостолъ учи; *никтоже можетъ рещи Господи Іисуса, точію Духомъ Святымъ* (1 Кор. 12, 3).

б) *Въ продолженіе-то.* Където и да ся говори въ св. Писаніе за христіанскый-тъ животъ, за главнѫ винѫ на него ся туря Духъ Святый. Самъ христіанинъ-тъ ся нарича изобще человѣкъ *духовный*, по прѣизбытъка въ него на дѣйствіе-то на Святый Духъ. Онъ е дълженъ не само да ся роди Духомъ, но и да бѫде испълненъ отъ Духа, да живѣе и ходи по Духу (Рим. 8, 1. 2. 9. 11—16); съ еднѫ думѫ: како безъ дыханіе человѣкъ е мъртавъ, тъй безъ благодать-тѫ на Духъ Святый, по ученіе-то на св. Писаніе, христіанинъ-тъ не е христіанинъ: *аще кто Духа Господня не имать, сей нѣсть Его* (Рим. 8. 9). Споредъ това св. Макарій Великый и нарича благодать-тѫ *душѫ на душѫ-тѫ* и казува: «како рыба неможе да живѣе безъ водѫ, или, како никой не може да ходи безъ ногы, да глѣда безъ очи, да говори безъ языкъ, или да слуша безъ уши: така безъ съдѣйствіе на божественѫ-тѫ силѫ не може да постигне тайны-тѣ на Божіѭ-тѫ прѣмѫдрость и да бѫде съвършенъ христіанинъ»[1]. Освѣнъ това ясно ученіе на св. Писаніе, тойзи най важенъ догматъ на христіанскѫ-тѫ вѣрѫ утвърждава и гласъ-тъ на вселенскѫ-тѫ Цѣрквѫ. Она отъ най дрѣвны-тѣ врѣмена вынагы и повсѣкъдѣ го исповѣдувала постоянно, и на карѳагенскый-тъ помѣстный Соборъ, въ 5-й вѣкъ отвъргла Пелагіевѫ-тѫ и Целестіевѫ ересь и нихны-тѣ послѣдователи, кои-то отвърляйки дѣйствительность-тѫ на първородный-тъ грѣхъ, отвърляли заедно съ това и необходимость-тѫ на благодать-тѫ[2].

---

[1]) Бѣсѣда XXX.

[2]) Тія сѫ были: а) *Свършенны Пелагіане*, кои-то отрицали съвършенно необходимость-тѫ на благодать-тѫ, понеже, по тѣхно то мнѣніе, человѣкъ-тъ съ естественны-тѣ си силы може да бѫде таковъ, каковъ трѣба да бѫде; б) *Полупелагіане*, кои-то допускали благодать тѫ, но само като вспомогательнѫ силѫ, безъ кою-то трудно и не удобно е, ако и да е возможно, да ся спасе человѣкъ. Противъ и двѣ-тѣ ереси направлены сѫ особенно 125, 126 и 127 тѣ правила на карѳагенскый-тъ Соборъ. Най сильный-тъ поборникъ за истинѫ-тѫ противъ Пелагія былъ блаж. Августинъ. Въ най сѣтно-то врѣмя Пелагіевѫ-тѫ ересь возобновили Соціаны-тѣ.

§ 222. Отношеніе-то на благодать-тѫ къмъ свод-ны-тѣ силы на человѣкъ-тъ.

Образъ-тъ на дѣйствіе-то на Святый Духъ врѣхъ душѫ-тѫ е непостижимъ за насъ: *Духъ идѣже хощетъ дышетъ*, учи Спаситель-тъ, *и гласъ его слышиши, но не вѣси откуду приходитъ, и камо идетъ: тако есть всякъ человѣкъ рожденный отъ Духа* (Іоан. 3, 8). Прочее несъмнѣнно е това, чи благодать-та дѣйствувайки въ человѣкъ-тъ, не уничтожава и нестѣснява свободны-тѣ неговы силы. «Благодать-та Божія, казува св. Макарій В., дѣйствува побѫждавайки, а не принѫждавайки, за да ся овардѫтъ въ насъ напълно свобода-та и произволеніе-то, ако и да присѫтствува въ насъ, обаче дава на свободѫ-тѫ и на произволеніе-то наше да праве това или друго за да ся видѣ, къмъ добро-то или къмъ зло-то е расположена наша-та воля«[1]). Споредъ това а) благодать-тѫ не е нѣчто *невольно*, кое-то человѣкъ насильно и противъ волѭ-тѫ си пріима отъ Бога; напротивъ онъ може да ѭ пріима и не пріима. б) Не е нѣчто *непрѣодолимо*, кое-то необходимо принѫждава человѣка къмъ извѣстнѫ дѣятельность и исключава въ него всякѫ возможность дася противи на нейны-тѣ внушенія и да отпада отъ нейно-то вліяніе; напротивъ человѣкъ-тъ може и да ся лиши отъ благодать-тѫ, истотъй по свободно-то си произволеніе. Затова благодать-та не е нѣчто съвършенно *безусловно*, но принейно-то дѣйствіе и отъ странѫ на человѣкъ-тъ непрѣмѣнно ся иска не само неожисточеніе на сърдце-то, непротиводѣйствіе и съвършенно послушаніе, но и содѣйствіе на неѭ. Въ Св. Писаніе ся казува: *Духа неугашайте* (1 Сол. 5, 19); *не оскробляйте Духа Святаго Божія* (Еф. 4, 30); *споспѣшествующе молимъ не вотще благодать Божію пріяти вамъ* (2 Кор. 6, 1); *жестоковыйніи и необрѣзанніи сердцы и ушесы, вы присно Духу Святому противитеся* (Дѣян. 7, 51).

§ 223. Видове-тѣ на благодатны-тѣ дѣйствія.

Благодать-та на Святый-тъ Духъ, усвоявайки намъ заслуты-тѣ на Христа Спасителя и устроявайки чрѣзъ това дѣло-то на наше-то спасеніе, а) начинава въ насъ духовныя животъ, б) чува и возрастява, и в) привожда къмъ съвършенство.

[1]) Слово-то свободѣ ума.

§ 224. Начинаѭща-та наше-то спасеніе, благодать.

Начинаѭща-та наше-то спасеніе, или *прѣдваряѭща* благодать, открывася: а) въ призываніе-то къмъ спасеніе-то, б) въ обращеніе-то, в) въ обновленіе-то или возрожденіе-то; послѣ, на возрожденный-тъ подава г) оправданіе д) освященіе и е) доведова го въ союзъ и единеніе съ Іисуса Христа.

§ 225. Призываніе-то.

Пьрво-то дѣйствіе съ кое-то благодать-та на Святый Духъ начинава наше-то спасеніе, е *призываніе-то*, т. е. она праве человѣкъ-тъ да познае гыбелно-то си положеніе въ грѣховно-то състояніе и возчувствува нуждѫ за спасеніе, показува на Іисуса Христа, като на единственный-тъ Хадатай на спасеніе-то, возбѫждава къмъ вѣрѫ-тѫ въ Него. Въ това дѣйствіе на благодать-тѫ, кое-то е необходимо за человѣкъ-тъ, за това, чи самъ онъ, при естественно-то негово ослѣпленіе или ожесточеніе, онъ не може да дойде въ чувство и сознаніе на своіѫ-тѫ грѣховность, несѫмненно удостовѣрява Св. Писаніе. Іисусъ Христосъ учи: *никтоже можетъ пріити ко Мнѣ, аще не Отецъ, пославый Мя, привлѣчетъ его* (Іоан. 6, 44—65) и *царство-то* си уподоблява *вечери велій*, на коіѫ-то не сами человѣци-тѣ идѫтъ, *но призываѥмся* (Мат. 22, 3. Лук. 14, 16). Св. ап. Петръ казува, чи Богъ *призва насъ изъ тьмы въ чудный свой свѣтъ* (1 Петр. 2, 9); ап Павелъ подобно въ много мѣста нарича христіаны-тѣ *званны* (Рим. 1, 6. 1 Кор. 1, 2), и казува, чи Богъ *спасе и призвалъ* е *насъ званіемъ Святымъ* (2 Тим. 1, 9).

§ 226. Начины-тѣ на призываніе-то.

Начины-тѣ, съ кои-то дѣйствува врьхъ человѣкъ-тъ призываѭща-та къмъ спасеніе благодать, сѫ многобрайны и различны. Они сѫ *общи* или *обыкновенны и частны* или *особенны*. Общи, кои-то ся простиряѫтъ врьхъ всичкы-тѣ человѣци, сѫ слѣдуѭщи-тѣ:

а) *естественный начинъ*. Това е видима-та природа, въ коіѫ-то Богъ, споредъ Апостолъ-тъ, *уставилъ предучиненныя времена и предѣлы селенія ихъ* именно зада *взыскѫтъ* человѣци-тѣ *Господа, да поне ощѫтъ Его, и обрящутъ, яко не далече отъ единаго коегождо насъ суща* (Дѣян. 47, 26.

27), и въ коіѫ-то, освѣнъ това, повсѣкъдешны-тѣ *воздыханія на твари-ть* ясно правѫтъ человѣкъ тъ да разумѣе, чи онъ наедно съ нихъ ся нахожда въ состояніе на паденіе-то и имѫтъ нуждѫ отъ всесиленъ Избавитель. Това — напрѣдъ — внѫтрѣнный-тъ гласъ на совѣсть-тѫ, кой-то истотъй нопоминава на человѣкъ-тъ, кой-то внимава за себе си, за паденіе-то, за немощь-тѫ и нуждѫ-тѫ отъ Спаситель-тъ. По този естественный начинъ мощне мнозина дѣйствително сѫ приканены къмъ Христовѫ-тѫ вѣрѫ, како свидѣтельствува Цьрковна-та исторія.

б) *Откровенный начинъ*. Това е слово-то Божіе, прѣзъ кое-то Богъ пьрввомъ съ уста-та на ветхозавѣтны-тѣ пророци, подирь съ уста-та на самый-тъ единородный Сынъ свой и Неговы-тѣ Апостолы приканувалъ къмъ спасеніе-то, а сега съ уста-та на пастыри-тѣ и учители-тѣ на Цьрквѫ-тѫ, повелява *человѣкомъ всѣмъ всюду покаятися* (Дѣян. 17, 30). Този начинъ е истотъй всеобщій и вселенскый, както и природа-та. Защото Евангеліе-то, по Іисусъ Христово-то повелѣніе трѣба да ся проповѣда, и дѣйствително е проповѣдано *всѣмъ языкомъ* (Мат. 28, 19) *и всей твари* (Мар. 16, 15), и по слово-то на Апостола, *во всю землю изыде вѣщаніе-то* на проповѣдници-тѣ на Христовѫ-тѫ вѣрѫ и *въ концы вселенныя глаголы ихъ* (Рим. 10, 18), тъй щото нѣма сега страна, въ коіѫ-то да не ся е сѣяло сѣмя-то на слово-то Божіе.

Частны или особенны начины на призываніе-то сѫ:

б) *Непосредственный начинъ*, кога Богъ выка къмъ спаспасеніе-то чрѣзъ нѣкое внѫтрѣнно, тайственно прикъсновеніе къмъ человѣческѫ-тѫ душѫ, за какво выканіе самъ Господь казува въ Апокалипсиса: *се стою при дверехъ и толку* (Апок. 3, 20). а у пророкъ-тъ ся нарича онъ *глаголъ въ сердцѣ* (Ос. 2, 14); или чрѣзъ вѣнкашно дѣйствіе, напр. явленіе, както явикналъ Адама, Авраама, апостола Павла и много другы Святыи, кои-то сѫ извѣстны въ Цьрковнѫ-тѫ исторіѫ.

б) *Посредственный начинъ*, кога Богъ призывава чрѣзъ различны посрѣдства, напр. прѣзъ чудеса и знаменія, чрѣзъ человѣци, чрѣзъ особенно устройство на обстоятельства, чрѣзъ различны непрѣдвидѣнны произшествія и проч.

§ 227. Всеобщосность-та на призываніе-то.

Призываніе-то е дѣйствіе на благодать-тѫ всеобщо, прости-

рася врьхъ всичкы-тѣ человѣци безъ изключеніе. Това ся открыва: а) отъ това, чи Богъ *всѣмъ человѣкомъ*, а не само нѣкои си, *хощетъ спастися* (1 Тим. 2, 4), *и у Него нѣсть различія іудееви же и еллину; той бо Богъ всѣхъ* (Рим. 10, 12); но безъ призванія никой не може да има участіе въ Іисусъ Христовы-тѣ заслугы, а слѣдователно и въ спасеніе-то; б) отъ това, чи Христосъ Спаситель, по ясно-то ученіе на св. Писаніе, дошелъ е да спасе всичкый свѣтъ (Іоан. 3, 16). *умре за всѣхъ* (2 Кор. 5, 15), и безцѣнны-тѣ Неговы заслугы стигжтъ за искупленіе-то на всичкы-тѣ; наконецъ в) отъ това, чи срѣдства-та на призываіжщк-тж благодать поданы сж на всичкы. А чи не всичкы-тѣ человѣци исповѣдовали и исповѣдовжтъ святѣйшк-тж Христовж вѣрж; на това причина не е недостатъкъ на призываіжщж-тж благодать, а на това, чи спорѣдъ Іисусъ Христово слово, *много званныхъ, мало же избранныхъ* (Мат. 22, 14), *и не вси послушаша благовѣствованіе* (Рим. 10, 16), но има и таквы человѣцы и дору цѣлы народы, кои-то *ушима тяжко слышатъ, и очи свои смьжиша, да некогда узрятъ очима, и ушама услышатъ, и сердцемъ уразумьютъ и обратятся* (Мат. 13, 13. Ис. 6, 9. 10).

§ 228. Обращеніе-то.

Кога благодать-та на Святый Духъ, приканувайки къмъ спасеніе-то человѣкъ-тъ, нахожда го послушенъ и готовъ да ся повинува на нейно-то внушеніе тогыва она производи въ него второ-то свое дѣйствіе—*обращеніе*. Оно состои въ това, чи благодать-та, человѣкъ-тъ, кой-то си созналъ грѣховность-тж и нжждж-тж за спасеніе-то, возвраща го отъ прѣжный-тъ пжть на погибель-тж и тура го на пжта на спасеніе, отъ еднж странж произвождейки въ него *впрж* въ единственный-тъ Ходатай на наше-то спасеніе—Іисуса Христа,—а отъ другж возбуждавайки *покаяніе*, т. е. сокрушеніе и печаль по Бозѣ и съвършенно измѣненіе на образъ-тъ на мысли-тѣ, чувствованіе и дѣйствіе. Чи това обращеніе е точно дѣйствіе на благодать-тж, за това удостовѣряватъ како понятіе-то за естественж-тж немощь на человѣкъ-тъ, по кож-то ако и *прилежитъ ему хотѣти доброе, но еже дѣяти* нѣма силы (Рим. 7, 18), така и ясны-тѣ мѣста на Писаніе-то. Пророкъ Іеремія молился отъ лице на израильтяны-тѣ: *обрати мя, Господи, и обращуся* (Іер. 31, 18). Апостолъ Павелъ вѣрж-тж въ

Іисуса Христа, по начало-то и происхожденіе-то нейно, нарича *плодъ Духа* (Гал. 5, 22), и казува: *никтоже можетъ рещи, Господа Іисуса, точію Духомъ Святымъ* (1 Кор. 12, 3), подобно утвърждава, чи *Богъ даетъ покаяніе въ разумъ истины* (2 Тим. 2, 25).

§ 229. Обновленіе-то или возрожденіе-то.

Пощо призове и обрати человѣкъ-тъ, благодать-та на Святый Духъ производи въ него онова, кое-то ся нарича въ св. Писаніе *обновленіе*, *возрожденіе*, *воскресеніе* изъ мертвыхъ, и призванный-тъ и обращенный человѣкъ става *новъ возрожденъ*, *воскресшій*, человѣкъ въ противоположность на *ветхый-тъ* и *мьртвый-тъ*, каковъ е естесттенный-тъ человѣкъ — вънъ отъ благодать-тѫ. За това благодатно дѣйствіе ясно казува св. Писаніе: *подобаетъ вамъ родитися свыше*, учи самъ Спаситель (Іоан. 3, 7). *Аще, кто во Христѣ*, говоритъ Апостолъ *нова тварь* (2 Кор. 5, 17). *По своей Ею милости спасе насъ банею пакибытія и обновленія Духа Святаго, Егоже излія на насъ обильно Іисусъ Христомъ Спасителемъ нашимъ* (Тит. 3, 5. 6. Еф. 5, 14. Рим. 6, 4). Това обновленіе не въ това обаче состои, щото да става совьршенно ново и друго сѫщество и друга личность, но въ това, чи на това исто-то человѣческо сѫщество и лице дарувася зародышъ или сѣмя на новъ животъ отъ новый тъ родоначальникъ — Іисусъ Христосъ, возвращася на человѣкъ-тъ пьрвобытно-то състояніе на невинность-тѫ и возстановлявася въ него образъ-тъ и подобіе-то Божіе. Това утвърждава св. ап. Павелъ кога именно желае на Ефесси-тѣ *облещися въ новаго человѣка, созданнаго по Богу, въ правдѣ и преподобіи истины* (Еф. 4, 22. 24). Отъ другѫ странѫ при това обновленіе оставѫтъ ѐще въ возрожденный-тъ остатки отъ ветхый-тъ животъ, или *ветхый-тъ человѣкъ*, кого-то за това истый-тъ Апостолъ внушава постепенно да отлага и ся совлича (Кол. 3, 9) и распина плоть-тѫ со страсти-тѣ и похоти-тѣ (Гал. 5, 24).

§ 230. Свойства-та на возрожденный-тъ человѣкъ.

Обновленный тъ или возрожденный-тъ съ благодать-тѫ на Святый тъ Духъ человѣкъ получава и новы, чужды на естествен-

ный-тъ человѣкъ, свойства. Тія свойства сѫ: оправданіе, освященіе и единеніе съ Іисуса Христа.

§ 231. Оправданіе-то.

Оправданіе-то състои въ това, чи заради заслугы-тѣ на Христа Спасителя, съ благодать-тѫ на Святый Духъ, не само ся свалюва отъ человѣкъ-тъ вмѣненіе-то и осѫжденіе-то за първородный-тъ и произвольны-тѣ грѣхове, но и дѣйствително они ся изглаждавѫтъ и уничтожавѫтъ, и человѣкъ тъ, откато ся облече въ Іисусъ Христовѫ-тѫ правдѫ, става невиненъ, чистъ и правъ прѣдъ Божій-тъ сѫдъ. Оправданіе-то на человѣци-тѣ е именно онази цѣль, за коіѫ-то Христосъ Спаситель пріелъ е зракъ раба и былъ послушливъ даже до смерти: защото Онъ не за Себе си вразъ земліѫ-тѫ исполнялъ законъ-тъ, страдалъ и умрелъ, но со своіѫ-тѫ праведность и испълненіе на законъ-тъ да дарува оправданіе намъ, кои-то смы безотвѣтны прѣдъ Бога. Св. Писаніе-мощне ясно и во много мѣста возвѣщава тѫзи отрадѫ истинѫ. Оправданіе-то прѣдвозвѣщено было єще въ ветхый завѣтъ, като едно отъ добрины-тѣ, кое-то ще принесе со себеси Мессія-та. *Азъ есмь, Азъ есмь, заглаждаяй беззаконія твоя Мене ради, и грѣхи твоя, и не помяну*— казува Богъ прѣзъ пророкъ Исаія 43, 25). *Той обратитъ и ущедритъ ны, и погрузитъ неправды наша, и ввержетъ въ глубины морскія вся грѣхи наша*—казува пророкъ Михей (7, 19) Пророкъ Даніилъ прѣдрѣкълъ, чи съ пришествіе-то на Мессіѫ *запечатаются грѣхи, и загладятся неправды, и очистятся беззаконія, и приведется правда вѣчная* (9, 24). Въ новый-тъ завѣтъ тозъ драгоцѣнѣйшій даръ приписувася именно на благодать-тѫ на Духъ Святый: *Ни едино убо нынѣ осужденіе сущимъ о Христѣ Іисусѣ, не по плоти ходящимъ, но по Духу*, казува Апостолъ-тъ (Рим. 8, 1). *Оправдаеми туне, благодатію Его, избавленіемъ, еже о Христѣ Іисусѣ* (Рим. 3, 24); *не омыетеся, но оправдистеся именемъ Господа нашего Іисуса Христа и Духомъ Бога нашего* (1 Кор. 6, 11. глѣд. єще: Еф. 1, 4. 5. 22—27. Тит. 3, 3—7. Евр. 9, 13. 14).

§ 232. Плоды-тѣ на оправданіе-то.

Въ слѣдствіе на оправданіе-тъ человѣкъ-то получава отъ благо-

дать-тѫ Божіѭ другы необыкновенны дарове. Това сѫ а) примиреніе съ Бога и внѫтрѣшно умиротвореніе на совѣсть-тѫ. Въ естественно-то състояніе человѣкъ е *врагъ* Божій (Рим. 5, 10) и *чадо гнѣва* (Еф. 2, 3): оправданный-тъ съ Христовѫ-тѫ кръвь, онъ получава миръ. *Оправдившеся вѣрою, миръ имамы къ Богу Господемъ нашимъ Іисусъ Христомъ* (Рим. 5, 1); *врази бывше примирихомся Богу смертію Сына Его* (Рим. 5, 10). Удостовѣреніе въ това дѣйствіе на благодать-тѫ е внѫтрѣшно спокойствіе на совѣсть-тѫ и онази постоянна *радость о Дусѣ Святѣ* (Рим. 14, 17), съ коіѭ-то вынагы ся паслаждава истинный-тъ христіанинъ.

б) *Усыновленіе* на Бога Отца, по кое-то человѣкъ-тъ ся одушевлява съ чувство на дьрзновеніе и сыновно упованіе. Естественный-тъ человѣкъ е непокоренъ рабъ, и за това нѣма достѫпъ къмъ Бога: оправданіе чрѣзъ Іисуса Христа Сына Божія и человѣкъ-тъ праве да бѫде сынъ и дава му сыновны права. *Елицы Духомъ Божіимъ водятся*, казува Апостолъ, *сіи суть сынове Божіи. Не пріясте бо Духа работы паки въ боязнь, но пріясте Духа сыноположенія о немже вопіемъ, Авва Отче. Самый Духъ послушествуетъ духови нашему, яко есмы чада Божіи. Аще же чада, и наслѣдницы* (Рим. 8, 14—17 Глѣд. ѣще: Гал. 4, 5—7. Іоан. 1, 12. 13. Іоан. 3, 1. 2, 9. 5. 1. 2).

в) *Свобода* отъ онизи казни, на кои-то подлежи естественный-тъ, неоправданный человѣкъ. Това е свобода отъ Божій-тъ гнѣвъ и законіѭ-тѫ клѣтвѫ: защото, по слово-то на Апостолъ-тъ *Христосъ ны искупилъ отъ клятвы законныя, бывъ по насъ клятва* (Гал. 3, 13); *оправданы бывше нынѣ кровію Его, спасемся Имъ отъ гнѣва* (Рим. 5, 9); свобода отъ власть-тѫ діавольскѫ: Защото Апостолъ-тъ казува: *Богъ избавилъ насъ отъ власти темныя, и преста ви въ царство Сына любве своея* (Кол. 1, 15); свобода отъ смьрть: защото со своіѭ-тѫ смьрть Іисусъ Христосъ *избавилъ тыхъ, елицы страхомъ смерти чрезъ все житіе повинны быша работѣ* (Евр. 2, 15), и смьрть-та за христіанинъ-тъ е пѫть не къмъ вѣчнѫ погибель, а къмъ новъ животъ. *Аще Духъ воскресившаго Іисуса отъ мертвыхъ оживотворитъ и мертвенная тѣлеса ваша живущимъ духомъ Его въ васъ* (Рим. 8, 11).

§ 233. Освященіе-то.

Пощо усвои на человѣкъ-тъ оправданіе за услугы-тѣ на Хри-

ста Спасителя, благодать-та Божія *освящава* человѣкъ-тъ. Това *освященіе* состои въ това, чи возрожденный-тъ вече человѣкъ занмася отъ кржгъ-тъ на человѣци, кои-то сж отчуждены отъ Божій-тъ животъ, посвящавася и става угоденъ на Бога и уготовлявася да праве добры дѣла и пріима силж да ты праве. Благодать за това дѣйствіе испросува самъ Іисусъ Христосъ отъ Отца си за вѣрж̀щи-тѣ въ Него: *святи ихъ воистину Твою . . . да будутъ священы воистину* (1 Іоан. 17, 17. 19). Ето зачто въ Св. Писаніе вѣрж̀щи-тѣ въ Іисуса Христа часто ся наричжтъ *священны* и *святы* (1 Кор. 1, 1. 2 Кор. 1, 2), и ап. Павелъ нарича ги *твореніе* Божіе, *созданное во Христѣ Іисусѣ на дѣла благая, да въ нихъ ходимъ* (Еф. 2, 10) и желае на солуняны-тѣ: *самъ же Богъ мира да освятитъ васъ всесовершенныхъ во всемъ: и всесовершенъ вашъ духъ и душа и тѣло непорочно въ пришествіе Господа нашего Іисуса Христа да сохранится* (1 Сол. 5, 22. 25). Прочее несжмнѣнно е, чи и подирь благодатно то освященіе отъ Духа Святаго *жало грѣха*, т. е. возможность и наклонность къмъ грѣхъ, какъ слѣдствіе на първородный-тъ грѣхъ, остава въ возрожденный-тъ человѣкъ, ако и да е, разумѣвася, обезсиленно и ослабленно; и не иначе, ами постепенно при усиленно радѣнье на самый-тъ человѣкъ, повече и повече ся ослаблява и ся истреблава заедно съ другы-тѣ останкы на встый-тъ человѣкъ. Това утвърждава сосъ собственъ примѣръ Св. ап. Павелъ, кой-то, ако и да ся е находилъ на высокж степень на благодатно-то освященіе, сознавалъ въ себеси ѐще живущій-тъ грѣхъ (Рим. 7, 14-25), и за това почелъ за необходимо да ся подвизава, зада има выпагы непорочнж совѣсть прѣдъ Бога и человѣци-тѣ (Дѣян. 24, 16), като проповѣдувалъ и на другы, самъ да не бѫде неключимъ (1 Кор. 9, 27).

§ 231 Единеніе-то съ Іисуса Христа.

Но особенно и най велико свойство на возрожденный-тъ человѣкъ е това, чи онъ встжпава въ най тѣснѣйщій, таинственный союзъ съ Іисуса Христа, въ кой-то живѣе не со свой-тъ, но съ Неговый-тъ вече животъ. Това несжмнѣнно утвърждава самъ Спаситель, кога нарича себеси *лозж*, а вѣрж̀щи-тѣ въ Него *рождіе*, и казува: *якоже розга неможетъ плода сотворити о себѣ, аще не будетъ на лозѣ: тако и вы аще во Мнѣ не*

пребудете . . . Иже будетъ во Мнѣ и Азъ въ немъ, той сотворитъ плодъ многъ: яко безъ Мене неможете творити ничегоже (Іоан. 5, 45). Апостолъ Павелъ нарича язычници-тѣ истотъй *дивѫ маслинѫ*, коя-то ся прицѣпила къмъ благодатный-тъ корень Іисуса Христа, и станала причастница на корень-тъ и маслинѫ-тѫ масть (Рим. 11, 17). Въ другы мѣста Апостолъ-тъ возрожденны-тѣ человѣци нарича *членове на едно тѣло*, глава, на кое-то е *Іисусъ Христосъ* (Кол. 1, 18. Еф. 4, 15. 16), и учи, чи вѣрѫщи-тѣ *облекутся въ Христа* (Гал. 3, 27), и чи Христосъ Спаситель живѣе въ нихъ — како въ души-тѣ, тъй и самы-тѣ тѣхны тѣла со своіѫ животворнѫ силѫ (Еф. 3, 16. 17. 2 Кор. 13, 5. 1 Кор. 6. 15. 17), но тъй разумѣваси, щото при това не ся уничтожава и соботвенна-та личность и самостоятельность на человѣкъ-тъ (Гал. 4, 19. 20. Фил. 3, 8. 9). А понеже Іисусъ Христосъ е Богъ во плоти, то, кога ся причащаватъ съ Неговый-тъ животъ, возрожденны-тѣ ставѫтъ, како казува ап. Петръ, *причастници Божественнаго естества* (2 Петр. 1, 4), и встѫпѫтъ въ ближайше тайственно единеніе съ Трійпостасный-тъ Богъ, како ся е молилъ за това Христосъ Спаситель: *да вси едино будутъ якоже Ты, Отче, во Мнѣ и Азъ въ Тебѣ, да и тіи въ насъ едино будутъ* (Іоан. 17, 21).

§ 235. Благодать, сохраняіѫщая и возвращаіѫщая духовный-тъ животъ.

Пощо возроди человѣкъ-тъ въ духовный животъ, благодать-та на Святый Духъ сохранява и возрастява тойзи животъ. За това тя, по слово-то на Апостолъ-тъ, дава на христіанинъ-тъ *вся Божественныя силы, яже къ животу и благочестію* (2 Петр. 1, 3), — слѣдователно.

а) Просвѣщава умъ-тъ за да познава Божественны-тѣ таины, кои-то сѫ ся возвѣстили на человѣци-тѣ въ откровеніе-то или слово-то Божіе. Това желае апостолъ Павелъ на Ефесеи-тѣ: *да Богъ Господа нашего Іисуса Христа, Отецъ славы, дастъ вамъ Духа премудрости и откровенія въ познаніе Его: просвѣщенна очеса сердца вашего, увѣдѣти вамъ, кое есть упованіе Его, и кое богатство славы достоянія Его во святыхъ, и кое преспѣющее величество силы Его въ насъ вѣрующихъ* (Еф. 1, 19—20).

б) Укрѣплява волѭ-тѫ въ добродѣтели и утвърждава въ

любовь христіанскѫ: *да дастъ вамъ Отецъ Господа нашего Іисуса Христа силою утвердитися Духомъ Его во внутреннемъ человѣцѣ, вселитися Христу вѣрою въ сердца ваша въ любви вкоренени и основани* (Еф. 3, 16—17).

в) Испълнява сърдце-то съ упованіе и утѣшава како во внѫтренны-тѣ скорби и искушенія, тъй и вънкашны-тѣ лишенія и огорченія. *Богъ же упованія да испълнитъ васъ всякія радости и мира въ вѣрѣ, избыточествовати вамъ во упованіи силою Духа Святаго* (Рим. 15, 13).

г) Внущава му добры мысли и сърдце-то напълнява съ добры чувствованія и желанія: *духъ способствуетъ намъ въ немощехъ нашихъ: очесомъ бо помолимся, яко же подобаетъ, не вѣмы, но самъ Духъ ходатайствуетъ о насъ воздыханіи неизглаголанными* (Рим. 8, 26). Въ важны работы, кои-то ся касаѫтъ до служеніе-то на Христовѫ-тѫ Цркввѫ, *мы даже не довольны есмы отъ себе помыслити что яко отъ себе, но довольство наше отъ Бога* (2 Кор. 3, 5).

д) Помога въ надвиванье-то на прѣпятствія-та къмъ добродѣтель тѫ и въ вѣршеніе-то на всѣкаквы вообще добры работы: *благодатію Божію есмь, еже есмь*, казува Апостолъ-тъ, за себеси, *и благодать Его, яже во мнѣ, не тща бысть, но паче всѣхъ потрудихся, не азъ же, но благодать, яже со мною* (1 Кор, 15, 10). *Плодъ духовный* т. е. Духъ Божій въ нашій-тъ духъ порождаемъ, *есть любы, радость, миръ, долготерпѣніе, вѣра, кротость, воздержаніе* (Гал. 5, 22).

е) Возбуждава къмъ покаяніе и дига отъ грѣховны-тѣ паденія, и исцѣлява душевны-тѣ язвы, подобно и тѣлесны-тѣ болѣзни врачува. Защото *Богъ даетъ* на человѣкъ-тъ *покаяніе въ разумъ истины*, казува св. ап. Павелъ. (2 Тим. 2, 25); зада отпущѫтъ грѣхове-тѣ даруваль Іисусъ Христосъ на Апостолы-тѣ Духъ Святый (Іоан. 2, 22—23); и св. ап. Іаковъ свидѣтельствува, чи *молитва вѣры спасетъ болящаго, и воздвигнетъ его Господь, аще и грѣхи сотворилъ есть, отпустятся ему* (Іак. 5, 14 — 16).

§ 236. Благодать, коя-то съвършава духовный-тъ животъ.

Наконецъ благодать-та Божія возрастявайки постепенно духовныя животъ на человѣкъ-тъ и водейки отъ силѫ въ силѫ, отъ

славѫ въ славѫ (2 Кор. 3, 18), возвожда го къмъ окончателно-то съвършенство, какво только е възможно за конечно сѫщество. Прочее това съвършенство не е достоянїе на сегашный-тъ животъ: Защото и самъ апостолъ Павелъ казува за себеси: *не зане уже достиохъ, или уже совершихся: гоню же, аще и постигну* (Фил. 3, 12 — 13); но дарувася на истинны-тѣ християни въ будѫщій-тъ животъ — въ славно-то царство.

§ 237. Признаци на присѫтствіе-то и дѣйствіе-то на благодать-тѫ.

Признаци-тѣ на присѫтствіе-то и дѣйствіе-то на благодать-тѫ въ сърдце-то на християнинъ-тъ сѫ *вѫтрѣшны*, кои-то удостовѣрявѫтъ самый-тъ человѣкъ, и *вънкашны*, кои-то удостовѣрявѫтъ другы. *Вѫтрѣшный* признакъ е непосрѣдственно сознаніе и ощущеніе въ себѣ си вѣянье на благодать-тѫ. Тъй св. пророци, кога дѣйствувалъ въ нихъ Духъ Святый, казували: *быхъ въ Дусѣ; бысть на мнѣ рука Господня.* Ап. Павелъ казува: *самый Духъ спослутествуетъ духови нашему, яко есмы чада Божія* (Рим. 8, 16); исто така и ап. Іоаннъ: *вѣруяй въ Сына Божія имать свидѣтельство въ себѣ* (1 Іоан, 5, 10). *Вънкашныя* признакъ е необходимъ зада ся избѣгува самооболщеніе, е хожденіе по Духу, а не по плоти, явленіе въ себѣ на всичкы-тѣ плодове на Духа, изявленіе въ цѣло поведеніе, чи ній ся водимъ съ Божій-тъ Духъ; слѣдователно, отъ едня страня, отдалеченіе отъ плотскы работы, а отъ другѫ — явленіе въ себѣ *любви, радости, мира, долготерпѣнія, благости, милосердія, кротости, воздержанія*, както и на другы евангелскы добродѣтели (Гал. 5, 22). Вънкашны-тѣ признаци на благодать-тѫ могѫтъ да ся нарѣчѫтъ и благодатны дарованія, или *дары на Духа Святаго.* Они сѫ или *необыкновенны*, кой-то ся даваѫтъ за различны служенія въ Цьрквѫ-тѫ, както: даръ на пророчество, чудотвореніе, на языци, вдъхновеніе; или обыкновенны, кои-то ся дарувѫтъ на различны нужды на всякый единъ, кой-то ся броѭтъ седмь извѣстны-тѣ, кои-то показалъ пророкъ Исаія: *премудростъ, разумъ, совѣсть, крѣпость, вѣдѣніе, благочестіе, страхъ Божій*, (Ис. 11, 2. 3).

§ 238. Орѫдія, чрѣзъ кои-то ся сообщава благодать-та.

За сообщеніе на благодать-тѫ, коя-то возраждава человѣкъ-тъ

за духовный животъ, сохранява и возрастява този животъ, Богъ установилъ особенны видимы срѣдства — священнодѣйствія-та, кои-то ся именувѫтъ *таинства*. Хранительница на таинства-та е Църква-та и тѣхны тѣ съвършители сѫ служители-тѣ на Църквѫ-тѫ: спорѣдъ това ученіе-то за тѣхъ ще ся изложи въ ученіе-то за Църкѫ-тѫ.

б) За срѣдства-та за усвоеніе на искупленіе-то отъ страна на человѣкъ-тъ.

§ 239. Необходимость-та на условія-та отъ страна на человѣкъ-тъ за усвоеніе на спасеніе-то, и техно-то показаніе.

Понеже Божія-та благодать, ако и да съвършава спасеніе-то на человѣкъ-тъ туне (байдава), не дѣйствува обаче насильно и принудително, но человѣкъ-тъ дълженъ е свободно да ѭ пріиме и усвои, и пощо ѭ пріиме, не напразно да ѭ има, но да ѭ пріумножава со собственя-тѫ си дѣятельность: то, очевидно е, чи необходимы сѫ условія и отъ странѫ на человѣкъ-тъ за да усвои дѣло-то на искупленіе-то, кое-то е съвършилъ Іисусъ Христосъ. Тія сѫ: а) вѣра, б) животъ сообразенъ съ вѣрѫ-тѫ, или добры дѣла.

1) За вѣрѫ-тѫ.

§ 240. Понятіе за вѣрѫ-тѫ.

Зада имамы понятіе за христіанстѫ-тѫ вѣрѫ, какъ условіе за усвоеніе на благодать-тѫ на спасеніе-то отъ странѫ на человѣка, за това необходимо е да знаемъ: а) *прѣдметъ-тъ* нейнъ б) основаніе-то, врьхъ кое то оно ся опира, в) *начало-то* чрѣзъ кое-то оно ся производи въ насъ г) *силѫ-тѫ на духъ-тъ* нашъ, чрѣзъ коіѫ-то ся пріима.

а) Прѣдметъ-тъ на христіанскѫ-тѫ спасаіѫщѫ вѣрѫ св. ап. Павелъ опрѣдѣлява, кога ѭ нарича: *уповаемыхъ извѣщеніе вещей невидимыхъ обличеніе* (Евр. 11, 1), т. е. това сѫ истины, кои-то сѫ недостѫпны и прѣвышавѫтъ человѣческый-тъ разумъ, съ что ся и отличава вѣра-та отъ *знаніе*. А пó часто прѣдметъ на христіанскѫ-тѫ вѣрѫ съставлява всичко онова, кое-то ся съдържава въ Свят. Христовѫ религіѫ или éще пó частно — о-

нази истина, чи Іисусъ Христосъ е единственный-тъ нашъ Спаситель, и срѣдства-та, кои-то Онъ прѣдлагава, съвършенно сѫ необходимы и имѫтъ всичкѫ-тѫ силѫ къмъ наше-то спасеніе (Іоп. 20, 31: Рим. 3, 25. 3«).

б) Основаніе-то, врьхъ кое-то ся опира Христіанска-та вѣра, е *Божіе-то свидѣтельство*, кое-то ся съдържава въ *Божественно-то откровеніе*. Съ това она ся отличава какъ отъ простѫ обыкновеннѫ человѣческѫ вѣрѫ, или историческѫ, коя-то ся основува врьхъ опытъ-тъ и человѣческы свидѣтельства, така пакъ и отъ знаніе, кое-то ся опира врьхъ начала на опытъ-тъ или на человѣческый-тъ разумъ.

в) *Начало-то на Христіанскѫ-тѫ вѣрѫ*, кое-то іѫ възбуждава и произвожда въ насъ, е благодать-та на Святаго Духа; За това въ много мѣста на свящ. Писаніе она ся нарича даръ Божій: *другому дается*, казува Апостолъ-тъ, *вѣра тѣмже духомъ* (1 Кор. 12, 9); *Вѣра отъ слуха, слухъ же глаголомъ Божіимъ* (Рим. 10, 17); *благодатію есте спасены чрезъ вѣру и сіе не отъ васъ, Божій даръ* (Еф. 2, 8). Съ това пакъ ся отличава спасаіѫща-та вѣра отъ обыкновенно-то естественно вѣрованіе, кое-то возбуждава простъ здравъ смыслъ.

г) *Главна-та сила на нашій-тъ духъ*, на коіѫ-то принадлежи собственно вѣра-та, е сърдце-то: *сердцемъ бо вѣруется въ правду*, казува Апостолъ тъ (Рим. 10, 10); живейки обаче въ сърдце-то она необходимо проникава и другы-тѣ силы: озарява умъ-тъ и движи воліѫ-тѫ; за това она е жива, свѣтоносна и дѣятельна. Съ това ся отличава и отъ знаніе-то и отъ естественно-то вѣрованіе, кои-то собственно принадлежѫтъ на умъ-тъ ако и да дѣйствуваѫтъ понѣкогашь и врьхъ сърдце-то и врьхъ воліѫ-тѫ.

Спорѣдъ казанно-то пълно и опрѣдѣленно понятіе за спасительнѫ-тѫ христіанскѫ вѣрѫ е слѣдующе-то: «она е произведеніе на благодать-тѫ на Духа Святаго и основанно е врьхъ несѫмѣнніѫ-тѫ достовѣрность на Божественно-то Откровеніе, е живо и дѣятельно убѣжденіе и согласіе на всичкы-тѣ силы на нашій-тъ духъ въ истинѫ-тѫ на това, кое-то ся съдържава въ святѣйшѫ-тѫ Христовѫ религіѫ, пò частно — въ истинѫ-тѫ на това, чи Господь Іисусъ Христосъ е единственный-тъ Спаситель нашъ, и срѣдствата, кои-то Онъ прѣдлагава съвършенно необходимы сѫ и имѫтъ всичкѫ-тѫ силѫ за наше-то оправданіе и спасеніе».

§ 241. Нейна-та необходимость.

Бидейки по начало-то и происхожденіе-то си даръ на благодать-тѫ, вѣра-та, какъ послушаніе и свободно пріиманье на този даръ, е наедно собственность на человѣка, и въ това отношеніе искася непрѣмѣнно отъ насъ, като необходимо условіе въ дѣло то на наше-то спасеніе. Нейна-та необходимость ся открыва отъ това, чи святѣйша-та Христова религія, безъ пріиманье и условіе на коіѫ-то нѣма спасеніе, заключава въ себѣ си таквы истины, които не е возможно да ся познаѭтъ съ обыкновенны срѣдства на человѣческо-то знаніе — съ разумъ-тъ и опытъ-тъ, и кои-то слѣдователно могѫтъ да ся постигѫтъ само съ вѣрѫ-тѫ. Таквы сѫ: таинство-то на Прѣсвятѫѭ Троицѫ, таинство-то на воплощеніе-то, таинство-то на возрождсніе-то и другы благодатны дѣйствія и проч. Спорѣдъ това на въ свящ. Писаніе како благодать та ся прѣдставлява за пьрво, необходимо начало на духовный-тъ животъ, отъ странѫ на Бога, така вѣра-та — за второ, истотъй необходимо, отъ странѫ на человѣка. Христова-та религія сама ся нарича тамъ *вѣра* (Дѣян. 6, 7), послѣдованіе-то ней *съ послушаніе вѣры* (Рим. 1, 5), а послѣдователи-тѣ *вѣрны и вѣруіѫщи* (1 Тим. 4, 10). Спасеніе ся обѣщава само на вѣруіѫщи-тѣ: *вѣруяй въ Сына имать животъ вѣчный: а иже не вѣруетъ въ Сына не узритъ живота, но гнѣвъ Божій пребываетъ на немъ* (Іоан. 3, 36). *Иже вѣру иметъ и крестится, спасенъ будетъ; а иже не иметъ вѣры, осужденъ будетъ* (Мат. 16, 16). Подобно апос. Павелъ оправданіе-то усвоява само на вѣрѫ-тѫ: *праведный отъ вѣры живъ будетъ; правда Божія вѣрою Іисусъ Христовою во всѣхъ и на всѣхъ вѣрующихъ; вѣрующему въ оправдающаго нечестива вмѣняется вѣра его въ правду* (Рим. 1, 11. 3, 22. 4, 5); истиннѫ-тѫ добродѣтель, коя-то е угодна Богу приписува пакъ само на вѣрѫ-тѫ: *безъ вѣры невозможно угодити Богу* (Евр. 11, 6); *всяко еже не отъ вѣры, грѣхъ*, (Рим. 14, 23), и ясно учи, чи ній именно ся дѣржимъ врѣхъ благодатнѫ-тѫ лозѫ, т. е. Іисуса Христа, а съ невѣріе-то ся оттъргвамы отъ Него: *невѣріемъ отломишася* (Іудеи-тѣ), *ты же вѣрою стоиши* (Рим. 11, 20); тъй щото мѣра-та на участіе-то въ благодатный-тъ Христовъ животъ зависи отъ *мѣрѫ-тѫ на вѣрѫ-тѫ* (Рим. 12, 6), како казува и свят. Амвросій «вѣра толико иматъ, елико вѣруетъ«.

§ 242. Различны видове на вѣрѫ-тѫ.

Съглѣдаема въ различны отношенія вѣра-та ся раздѣлява различно:

а) Понеже она е несѫмнѣнно убѣжденіе на нашій-тъ духъ въ Божественность-тѫ на Христовѫ-тѫ религіѫ, и прѣдметъ на неѫ съставлявѫтъ отчасти догматическы-тѣ истины, отчасти практическы, отчасти обѣтованія: то оттука проистекавѫтъ слѣдующи-тѣ видове на вѣрѫ-тѫ, кои-то съставлявѫтъ сосъ съвокупность-тѫ си еднѫ, живѫ и дѣятельнѫ вѣрѫ: убѣжденіе-то въ догматическы-тѣ истины на Христовѫ-тѫ религіѫ — е собственно *вѣра-та* или *увѣренность-та;* убѣжденіе-то въ практическы-тѣ истины или пріиманье-то на евангельскы-тѣ заповѣди — е *вѣрность-та* или Христіанска-та дѣятелна *любовь*: убѣжденіе-то въ Божіи-тѣ обѣщанія — е *довѣренность-та* или *надежда. Нынѣ пребываютъ* казува Апостолъ-тъ, *вѣра, надежда любы, три сія* (1 Кор. 13, 13).

б) По различіе на вѣруѭщи-тѣ лица има вѣра *безъ знаніе и безъ раздѣлно понятіе* за прѣдметы-тѣ на религіѫ-тѫ, коя-то състои въ едно непротиворѣчіе и безсознателно подчиненіе свое на дѣйствіе-то на просвѣщаіѫщѫ-тѫ, оправдаіѫщѫ-тѫ и спасаіѫщѫ-тѫ человѣкъ-тъ благодать: таква е вѣра-та на младенци-тѣ; и има вѣра *сосъ сознаніе и раздѣлно понятіе* за прѣдметы-тѣ на религіѫ-тѫ, вѣра *разумѣвающа* (Евр. 11, 3), коя-то е свойственна на возрастны-тѣ и ся иска отъ всинца поне до колко-то ся докача до главны-тѣ догматическы истины, кои-то *ся* съдържавѫтъ въ символъ-тъ на вѣрѫ-тѫ и практическы, кои-то ся съдържавѫтъ въ десятисловіе-то. И послѣдня-та тая быва различна и има многобройны степени, кои-то *зависіѫтъ* отъ мѣрѫ-тѫ на ясность-тѫ и силѫ-тѫ на убѣжденіе-то въ христіанскы-тѣ истины. Ѣто това ѝ Апостолъ-тъ нарича *мѣрѫ вѣры* (Рим. 12, 3. 6), и восхожденіе *отъ вѣры въ вѣру* (Рим. 1, 17).

§ 243. Достоинство-то Христіанскѫ-тѫ вѣрѫ.

Достоинство-то на Христіанскѫ-тѫ вѣрѫ ся открыва отъ това, чи она а) Не е слѣпа вѣра, но е свѣтоносна: защото ся опира врьхъ свидѣтельство-то на Божественно-то Откровеніе и на Св. Цьркѫ, кои-то имѫтъ всичкы-тѣ несѫмнѣнны признаци на истинность-тѫ и Божественность-тѫ и има ясно опрѣдѣленно понятіе за

свои-тѣ прѣдметы и цѣль, ако и да има въ сегашно-то наше состояніе за неіѫ много непостижимо, кое-то отъ еднѫ странѫ е неизбѣжно, по причинѫ на нейнѫ-тѫ высотѫ и глѫбинѫ на прѣдмети-тѣ и нашѫ-тѫ ограниченность, а отъ другѫ странѫ е благотворно и спасителѣно за насъ.

б) Не е невольна и принужденна вѣра, истъргаема съ насиліе или съ очевидность на прѣдметъ, но е свободна и добровольна, коя-та свидѣтелствува въ вѣруіѫщи-тѣ голѣмо довѣріе къмъ Божественно-то Откровеніе, нежели къмъ собственны-тѣ свои чувства и разумъ; за това она е и многоцѣнна толкозъ въ очи-тѣ Божіи, и сама по себе си е высока добродѣтель.

в) Не е непостоянна и легкомысленна, коя-то ся клаце отъ сѫмнѣнія и ся измѣнява съ духъ на врѣмя и мѣсто, но е твърда и неизмѣнна, коя-то проживава цѣль рѣдъ отъ вѣкове и *побѣдившая*, спорѣдъ Апостола, *міръ* (1 Іоан. 5, 4).

г) Не е безплодна или мъртва, но жива, плодотворна и спасителѣна за всякый, кой истинно вѣрува, понеже чрѣзъ неіѫ человѣкъ ся примирява и соединява съ Бога, и въ неіѫ нахождѫтъ успокоеніе и животъ всичкы-тѣ силы на нашій-тъ духъ: разумъ-тъ — свѣтъ и истинѫ, воля-та — добро и побужденіе къмъ него, сърдеце-то — покой и блаженство.

2) За добры-тѣ дѣла.

§ 214. Понятіе

Подъ имя-то на *добры дѣла* вообще ся разумѣвѫтъ свободни-тѣ дѣйствія на человѣкъ-тъ съобразны съ нравственный-тъ законъ и съвършаемы изъ почитаніе къмъ него. Добры-тѣ христіанскы дѣла сѫ дѣйствія, кои-то ся сообразны съ евангелскый-тъ законъ и ся съвършавѫтъ по побужденіе на живѫ вѣрѫ во Христа Спасителя и желаніе да Му благоугождава.

§ 215. Необходимость-та.

Добры-тѣ дѣла, или животъ съобразенъ съ вѣрѫ-тѫ въ Іисуса Христа истинтака существенно сѫ необходимы въ дѣло-то на наше-то спасеніе, както и вѣра-та, защото самъ Іисусъ Христосъ учи, чи само една вѣра не ще принесе спасеніе, ако животъ-тъ не ще бѫде съобразенъ съ неіѫ: *не всякъ глаголяй Ми*,

Господи, Господи, внидетъ въ царствіе небесное, но творяй волю Отца моего, Иже есть на небесѣхъ (Мат. 7, 21). На друго мѣсто Онъ за необходимъ дължность и отличителенъ признакъ на свои-тѣ послѣдователи тура самоотвърженіе-то и носеніе-то на крьстъ-тъ, слѣдователно строгъ добродѣтеленъ животъ. *Аще кто хощетъ по Мнѣ итти, да отвержется себе, и возметъ крестъ свой, и по Мнѣ грядетъ* Мат. 16, 24). Апостолъ Іоанъ казува: *глаголяй яко познахъ Бога, и заповѣди Его несоблюдаетъ, ложь есть и въ семъ истины нѣсть. Глаіоляй въ Немъ* т. е. въ Іисусѣ Христѣ, *пребывати долженъ есть, якоже Онъ ходилъ, и сей такожде да ходитъ* (2 Іоан. 2, 4. 6). Св. ап. Павелъ казува, чи насъ е искупилъ Іисусъ Христосъ зада правиме добры дѣла: *Того бо есмы твореніе, созданы въ Христѣ Іисусѣ на дѣла благая, яко прежде уготова Богъ, да въ нихъ ходимъ* (Еф. 2, 10); чи благодать-та за това ся дарува намъ, *да отвергшеся нечестія и мірскихъ похотей, цѣломудренно и праведно и благочестиво поживемъ въ нынѣшнемъ вѣцѣ* (Тим. 2, 11—14); чи при послѣдный-тъ сѫдъ ще ся трѣбува отъ христіаны-тѣ не само вѣра, но и добры дѣла, и отъ нихъ ще зависи вѣчна-та наша участь (2 Кор. 5, 10), а безъ нихъ не е возможно да ся наслѣдува царство небесно (1 Кор. 6, 9), Съ особенни пакъ силѫ необходимость-тѫ а животъ сообразенъ съ вѣрѫ-тѫ утвърждава ап. Іаковъ: *кая польза, братія моя, аще вѣру глаголетъ кто имѣти дѣлъ же не имать? еда вѣра можетъ спасти его? Ты вѣруюши яко Богъ единъ есть: добрѣ творити: и бѣси вѣруютъ и трепщутъ. Якоже тѣло безъ духа мертво есть, тако вѣра безъ дѣлъ мертва есть* (Іак. 2, 14. 19. 26). А чтб ся относи до оныя мѣста на св. Писаніе, въ кои-то ся утвърждава, по видимому противно-то, напр. ап. Павелъ казува: *отъ дѣлъ закона неоправдится всѣка плоть* (Гал, 2, 16), и: *мыслимъ убо вѣрою оправдитися человѣку безъ дѣлъ закона* (Рим. 3, 28); това съ първы-тѣ думы ся утвърждава только, чи само едни дѣла безъ благодать-тѫ и вѣрѫ-тѫ не могѫтъ да оправдаѫтъ человѣкъ-тъ, и при това тука ся говори за оправданіе-то, кое-то ся дарува въ крьщеніе-то, а не за оправданіе-то, кое то ще бѫде на послѣдный-тъ сѫдъ Христовъ; а во второ-то мѣсто ся казува собственно за обрѣдовый;тъ, а не нравственный законъ, кое-то е очевидно какъ отъ свързкѫ-тѫ (контекстъ) тъй и отъ сне-

сеніе-то на това мѣсто съ другы изрѣченія на истый-тъ Апостолъ,

§ 246. Важность-та.

Добры-тѣ дѣла сѫ возможны. Защото а) христіанинъ-тъ получава вседѣйствуіѫщѫ-тѫ Божіѭ благодать и съ неіѫ *вся силы Божественныя, яже къ жизоту и благочестію* (2 Пет. 6, 3). б) Іисусъ Христосъ ясно казува, чи Негово-то *иго благо и бремя легко есть, при Божественіѫ-тѫ Неговѫ помощь* и высочайшій примѣръ (Мат. 11, 30), равно, какъ свидѣтельствува и ап. Іоаннъ, чи евангельскы-тѣ заповѣди *тяжки не суть* (1 Іоан. 5, 3). Наконецъ в) това несѫмнѣнно утвьржлава цѣлъ сонмъ отъ Сватыи Божіи, кои-то осѫществили въ животъ-тъ си всичкы-тѣ христіанскы добродѣтели.

§ 247. Достоинство-то.

Что ся касае до достоинство-то и цѣнѫ-тѫ на добры-тѣ дѣла въ дѣло-то на наше-то оправданіе и спасеніе трѣба да забѣлѣжимъ слѣдуіѫще-то:

а) Понеже, отъ еднѫ странѫ, оправданіе-то наше зависи най пьрво отъ милость-тѫ и заслугы-тѣ на Христа Спасителя, и ся подава намъ туне чрѣзъ вѣрѫ, а безъ това за никаквы дѣла не ще да е было даровано намъ; а отъ другѫ странѫ всичкы-тѣ добры дѣла апостолъ Павелъ нарича *плоды Духа Святаго* (Гал. 5, 22); то очевидно е, чи христіанинъ-тъ не трѣба да ся хвали и ся надѣе само на добры-тѣ дѣла. *Что имаши, егоже не пріялъ*, казува Апостолъ-тъ: *аще же и пріялъ еси, что хвалишися, яко непріемь?* (1 Кор. 4, 7). А ѣще пóмалко основаніе има тъй называема-та (у римпанскы-тѣ католоци) *сокровищница отъ свьрхдължны дѣла на Святыи-тъ*: защото не само, чи свьрхдължны дѣла въ собственъ смыслъ сѫ невозможны, но и надлежаще испълненіе на дължны-тѣ дѣла, какъ заплата за неизказанны-тѣ добрины, кои-то отъ части вече сѫ даруваны, а отъ части ѣще сѫ обѣщанны намъ отъ Іисуса Христа, е недостижимо. Самъ Іисусъ Христосъ Спаситель казува: *егда сотворите вся повелѣнная вамъ, глаголите, яко рыби неключимы есмы, якоже должны бѣхомъ сотворити, сотворихомъ*. (Лук. 17, 17).

Прочее б) добры-тѣ дѣла имѫтъ цѣнѫ-тѫ си заради истѫ-тѫ благодать и заслугы Іисусъ Христовы, — имѫтъ цѣнѫ не само

като свидѣтельство на нашѫ-тѫ вѣрѫ, благодарность и послушаніе нашему Искупителю, но и като плоды и пріумноженіе на данный-тъ отъ Него талантъ на благодать-тѫ, произведенны чрѣзъ собственѫ-тѫ нашѫ дѣятельность, за това и сѫ дѣйствителны заслуги-тѣ прѣдъ Бога. За това самъ Іисусъ Христосъ обѣщава на добродѣтельны-тѣ *мздѫ многѫ на небесѣхъ* (Мат. 5, 12), и ще дойде нѣкогашъ за да сѫди живы-тѣ и мьртвы-тѣ *и воздава комужде по дѣломъ* (Мат. 16, 27). Ап. Павелъ казува истотака: *кійждо пріиметъ мзду по своему труду* (1 Кор. 3, 8), и изражава твьрдѫ надеждѫ на наградѫ за великы тѣ си подвигы: *подвигомъ добрымъ подвизахся, теченіе скончахъ, вѣру соблюдохъ: прочее убо соблюдается мнѣ вѣнецъ правды* (2 Тим. 4, 7. 8).

IV. Ученіе за непрѣрывно-то прѣдолженіе на таинство-то на искупленіе-то въ благодатно-то царство Божіе. или за воинствуѩщѫ-тѫ Цьрквѫ.

§ 248. Съдьржаніе и раздѣленіе

Послѣ отъ като свьрши дѣло-то на спасеніе-то на человѣческый-тъ родъ, а за усвоеніе-то негово дарува благодать-тѫ на Св. Духа, Господь Іисусъ Христосъ непрѣрывно го продължава и ще го продължава до скончанія вѣка. Заради това Онъ е устроилъ вразъ земліѫ-тѫ Цьрквѫ-тѫ Си или благодатно-то царство, гдѣ, какъ въ нѣкоіѫ сокровищницѫ, заключилъ е за вѣруіѫщи-тѣ въ Него всичкы-тѣ благодатны срѣдства за спасеніе-то. Говорейки за Цьрквѫ-тѫ, трѣба да изложимъ: 1) Общи тѣ понятія за неіѫ, 2) Ученіе-то за тія срѣдства за съобщенія на Божіѫ-тѫ благодать, каквы е прѣдалъ на Цьрквѫ-тѫ Іисусъ Христосъ и чувятся въ неіѫ, или ученіе-то за таинства-та.

а) Общи понятія за воинствуѩщѫ-тѫ Цьрквѫ.

§ 249. Понятіе за Цьрквѫ-тѫ изобщо.

Слово-то Цьрква (Ἐκκλησία) въ Св. Писаніе ся употрѣблява въ различны знаменованія. Понѣкогашъ оно знаменува *изобщо* общество или собраніе на человѣци отъ всѣкакъвъ родъ (Пс. 25, 5 Дѣян. 19, 32), понѣкогашъ — по частно — общес-

тво или собраніе отъ человѣци собственно религіозно, или въ единъ градъ (1 Кор. 1, 2), или дору въ единъ домъ (Рим. 16, 4. 1. Кор. 16, 19); исто така собраніе отъ человѣци за молитвѫ и священнослуженіе (Дѣян. 14, 27. 1 Кор. 14, 23); подобно собраніе отъ цьрковны пастири (Мат 18, 17). Но въ собственный смыслъ подъ слово-то Цьрква разумѣвася съвокупность-та на всичкы оныя, кои то вѣрувѫтъ и ся покланявѫтъ на истинный-тъ Богъ, сѫ разпрьснаты по всичкѫ тѫ земліѫ. Тъй казува Апостолъ-тъ: *Христосъ возлюби церковь и себе предаде за ню .... да представитъ ѫ себь славну Церковь, неимущу скверны или порока, или иѣито отъ таковыхъ, но да будетъ свята и непорочна* (Еф. 1, 25. 28). Въ тойзи смыслъ ся разумѣва Цьрква:

а) *Ветхозавѣтна-та*, коя-то сѫществувала врьхъ земліѫ-тѫ до Іисуса Христа и ся опирала върху вѣрѫ-тѫ въ Него, кой-то щѣлъ да дойде. Она пакъ ся раздѣлява на *патріархалнѫ*, коя-то была до Моисея, и коя-то ся рѫководствувала съ откровеніе на вѣрѫ-тѫ, кое-то прѣминувало отъ рода въ родъ прѣзъ устно прѣданіе, и Цьрквѫ *подзаконнѫ*, отъ Моисея до Іисуса Христа, коя-то ся управлявала съ законъ или писанно откровеніе Божіе.

Новозавѣтна, коя-то е зела начало-то си отъ Іисуса Христа, досега ся продължава врьхъ земліѫ-тѫ и ще сѫществува до скончаніе-то на свѣтъ-тъ. За неіѫ собственно трѣба тука да говоримъ.

§ 250. Понятіе за новозавѣтнѫ-тѫ Цьрквѫ.

Новозавѣтна-та Цьрква е богоустановленно общество отъ человѣци, кои-то сѫ съединены между себе си съ единство-то на вѣрѫ-тѫ въ Іисуса Христа и съ общеніе-то на таинства-та, подъ видимо управленіе на пастыри-тѣ и невидимо Него самаго за достиженіе на вѣчно-то спасеніе.

§ 251. Нейны-тѣ наименованія въ св. Писаніе.

Въ Св. Писаніе Цьрква-та ся именува съ различны имена, кои-то изображавѫтъ различны-тѣ нейны страны и свойства: а) *домъ Божій* (1 Тим. 3, 15), т. е. домочадіе, такво имя е буквальный прѣводъ на слово-то *Цьрква* — Κυριακὴ οἰκία и изражава взаимно-то отношеніе на вѣрующи-тѣ къмъ Бога и между

себеси; б) *Тѣло Христово* (Кол. 1, 24. Еф. 1, 22, 23. 1 Кор. 12, 12. 27); съ това ся знаменува тѣснѣйшій-тъ союзъ на вѣруѭщи-тѣ въ Іисуса Христа и между себеси; в) *Невѣста Христова* (Апок. 19, 7. 21, 9. Еф. 5, 23); това наименованіе показува нейнѫ-тѫ близость къмъ Іисусъ-Христово-то сърдце и опрѣдѣленіе-то, къмъ кое-то ся прѣдуставлены вѣруѭщи-тѣ; г) *майка* на вѣруѭщи-тѣ (Гал. 4. 26), понеже въ нейны-тѣ пазвы ся заключавѫтъ всичкы-тѣ благодатны срѣдства, съ кои-то вѣруѭщи-тѣ и ся раждѫтъ, и ся воспитувѫтъ, и порастнувѫтъ, и получавѫтъ небесно наслѣдіе. Іисусъ Христосъ ученіе-то за Цьрквѫ-тѫ Си прѣдлагалъ въ различны притчи, въ кои-то, изображавайки различны-тѣ нейны свойства и состоянія, нарича іѫ: *стадо* Свое Іоан. 10), *брачный пиръ*, (Мат. 22), *лозе* (Матѳ. 20). *поле*, *зърно горушично и съмя*, *неводъ* (Матѳ. 13. Мар. 4), Она си нарича ѐще *царство Божіе* (Мат. 4, 17), и при това *благодатно*, понеже како въ нейно-то основаніе лежи спасительна-та благодать или любовь на Бога Отца и Сына Божія, така она и ся управлява и живѣе съ благодать-тѫ на Святаго Духа, коіѫ-то исходатайствувалъ Іисусъ Христосъ со заслугы-тѣ Си. Наричася ѐще *Цьрква воинствуѭща*, понеже тука ся нахожда подъ крьстъ-тъ и е окрѫжена отъ врагове, съ кои-то постоянно трѣва да ся боре подъ невидимо-то прѣдводительство на самаго Іисуса Христа.

§ 252. Нейно-то происхожденіе отъ самаго Іисуса Христа

Христова-та Цьрква, коя-то сега на земліѫ-тѫ воинствува зема е начало-то иѳ отъ Іисуса Христа. Това е очевидно:

а) отъ *самы-тъ слова и дѣйствія Негови* Онъ казувалъ: *созижду Церковь мою, и врата ада не одолѣютъ ей* (Мат. 16, 18), и съ проповѣдь-тѫ си събралъ Самъ пьрво-то общество отъ вѣруѭщи-тѣ въ Него, турилъ съ това начало-то и пьрвый краеугольный камень на Цьрквѫ-тѫ си, а послѣ повелѣлъ на Апостолы-тѣ да іѫ распространіѫтъ и умножѫтъ, проповѣдувайки Евангельско-то ученіе во всичкый міръ: *шедше* въ *міръ весь проповѣдите Евангеліе всей твари* (Мар. 16, 15). За пріиманье въ общество-то свое установилъ таинство-то на *Крьщеніе-то* (Мат. 26, 19); за съединеніе на вѣруѭщи-тѣ съ Него и по между себѣ — *таинство-то на Причащеніе-то* (Мат. 16

26 — 28. Марк. 14. Лук. 22), за примирение на грѣшны-тѣ съ Цркв҃ж-тѫ и съ Него Самаго — *таинство-то на Покаяніе-то* (Мат. 18, 15 — 17); като облекълъ Апостолы-тѣ съ власть да вързувѫтъ и развързувѫтъ, *да отпущѫтъ и удьржавѫтъ грѣхове-тѣ* (Іоан. 20, 22 23), и сообразно съ другы-тѣ потребно, ети направилъ установленія, а като ся вознесувалъ на небо-то обѣщалъ неразлѫчно невидимо присѫтствіе Свое съ вѣруіѫши-тѣ въ Него *вовся дни до скончанія вѣка* (Мат. 28, 20).

б) Отъ ученіе-то и дѣйствія-та на св. Апостолы кои-то учили и дѣйствували по волѭ-тѫ и наставленіе на Іисуса Христа и подъ управленіе-то на Духа Святаго. Они проповѣдувайки на всѣкъдѣ Евангеліе-то, по Іисусъ Христовый-тъ примѣръ составляли отъ вѣрѫіѫщи-тѣ общины, кои-то нарѣкли цркви (1 Кор. 1, 2. 16, 19); поставляли въ нихъ пастири или духовны правители (Тит. 1, 5), на кои-то заповѣдували да насѫтъ стадо-то Христово (Дѣян. 20, 28), и задължавали вѣрѫіѫщи-тѣ да имъ ся повинувѫтъ, какъ на самы-тѣ Апостолы, или были какъ на самаго Господа (Евр. 13, 17 Фил. 2, 29. 1 Сол. 5, 14. 13; повелявали на вѣруіѫщи-тѣ да ся собирѫтъ зада слушѫтъ слово-то Божіе и возносѫтъ съвокупны молитвы (Дѣян. 2, 42. 46, 20, 7), да не оставлявѫтъ взаимно-то общеніе подъ опазуваніе на вѣчнѫ-тѫ погибель (Евр. 10, 24. 25), и да търсѫтъ сѫдъ, ако бы сѫ случили взаимны размирици у свои-тѣ пастыри (1 Кор. 6, 1), и съ такъвъ начинъ создали и утвърдили Христовѫ-тѫ Цркв҃ж во вселенныѫ-тѫ.

§ 253. Союзъ-тъ на Цркв҃ж-тѫ съ Іисуса Христа.

Црква-та понеже е получила начало-то си отъ Іисуса Христа, има най тѣсенъ союзъ съ Него,—союзъ не само като съ основатель свой и върховный Правитель, но и като со всегдашно и единетвено начало и изворъ за внѫтрѣшный-тъ свой животъ. Тойзи союзъ въ священо-то Писаніе опрѣдѣляваса съ това, чи Црква-та ся именува *тѣло*, а Христосъ Спаситель *нейна Глава*: *вы есте тѣло Христово и уди отъ части* (1 Евр, 12, 27) *Христосъ глава Церкви, и Той есть Спаситель шѣла* (Еф. 5, 23). Іисусъ Христосъ ся нарича ѳще *лоза*, а вѣруіѫщи-тѣ *лозанкы*: *Азъ есмь лоза, вы же рождіе* (Іоан. 15, 5). Апостолъ Павелъ нарича Іисуса Христа *краеугольный камень*, а Цркв҃ж-тѫ — зданіе: *назданы бывше на основаніи апостолъ и*

пророкъ, сущу краеугольну самому Іисусу Христу (Еф. 2, 20. 21). Споредъ това Іисусъ Христовый-тъ союзъ съ Църквѫ-тѫ е а) вѫтрѣшнъ, *неп срѣдственъ*: Онъ самъ живѣе въ неіѫ и съ неіѫ, и самъ отъ Себеси сообщава и животъ, какъ глава на тѣло, корень на вѣтвы, помежду кои-то нѣма и не може да бѫде промежде; б) *Необходимъ*: отъ Него единственно зависи животъ-тъ на всичко-то тѣло на Църквѫ-тѫ и на всякый единъ членъ, а вънъ отъ Него не сѫществува тойзи животъ: *безъ Мене неможете творити ничесоже* (Іоан. 15, 5. 6). в) *Непрѣривенъ*, кой-тъ ще ся продължава, вѣчно постепенно заячевайкися и порастнувайки, доколѣ *Богъ будетъ всяческая во всѣхъ* (1 Кор. 15, 28); г) *таинственъ*, сѫщность-тѫ на кого-то ній неразумѣвамы, а дължны смы само да ся пользувамы съ него за да ся спасемъ, подобно како членове на тѣло довольно ощущавѫтъ животъ-тъ, кой-то имъ сообщава глава-та, а да знаіѫтъ, како това быва, не е тѣхна работа.

§ 254. Цѣль-та на Църквѫ-тѫ.

Цѣль-та, за коіѫ-то Господь Іисусъ Христосъ Църквѫ-тѫ Си основалъ на землѭ-тѫ, е тая, зада намѣрѫтъ человѣци-тѣ въ нейны-тѣ нѣдра спасеніе, кое-то Онъ съвършилъ и Духъ Святый усвоява спасеніе и животъ вѣчный, просвѣщавайкися въ вѣрѫ-тѫ и христіанско-то благочестіе, освящавайкися отъ благодать-тѫ Божіѫ, и рѫководствувайкися къмъ духовно-то прѣспѣяніе (прокопсуваніе), и съ таковъ начинъ дѣло-то на спасеніе-то на человѣческый-тъ родъ постоянно и непрѣрывно да ся прѣдължава на землѭ-тѫ. Тѫзи цѣль ясно показува св. ап. Павелъ: *Той*, т. е. Іисусъ Христосъ, *далъ есть овы убо апостолы, овы же пророки, овы же благовѣстники, овы же пастири и учители, въ совершеніе святыхъ, въ дѣло служенія, въ созиданіе тѣла Христова, дондеже достигнемъ вси въ соединеніе вѣры и познанія Сына Божія, въ мужа совершенна въ мѣру исполненія Христова* (Еф. 4, 11, 12. 13). Тѫзи цѣль ся достига и сега въ отдѣльны членове, но напълно ще ся достигне тогива, кога Църква-та ще достигне прѣдопрѣдѣленнѫ-тѫ своіѫ пълнотѫ и всичкы-тѣ врагове ще побѣде Іисусъ Христосъ. *Подобаетъ бо Ему царствовати*, казува Апостолъ-тъ, *дондеже положитъ вся враги подъ ногама своими* (1 Кор.

15, 25). Тогыва ще настѫпи нова-та епоха на царство-то Божіе: ще бѫде царство на славѫ и Цьрква тьржествѫіѫща.

§ 255. Цьрква-та е общество видимо.

Отъ цѣль-тѫ на Цьрквѫ-тѫ ся открыва, чи она по Іисусъ Христово-то намѣреніе, трѣба да бѫде общество *видимо*, кое-то всякый може да узнае и отличи, а не нѣкое тайно и скрыто. Защото а) пророкъ Исаія изображава ѭ подъ видъ на высокѫ горѫ, коя-то ся е явила за всичкы (2, 2—4); б) самъ Іисусъ Христосъ называва послѣдователи-тѣ си *свѣтъ и свѣщѫ*, коя-то не ся туре подъ спудъ но врьхъ свѣщникъ, зада свѣти на всичкы, и *градъ*, кой-то стои вьрху горѫ, и не може да ся скрые отъ человѣческы-тѣ взорове (Мат. 5. 14, 15. 10, 26. 27. 32. 33). Освѣнъ това Онъ зоповѣдалъ не само да вѣрувамы, но и да исповѣдувамы Негово-то Евангеліе (Мат. 10, 32. Лук. 12, 8), установилъ видимы отличительны знаменія на вѣрѫ-тѫ въ Него: крьщеніе-то, причащеніе-то, покаяніе-то, и поставилъ видимы пастиры и учители. в) Истотый учили и дѣйствували святыи-тѣ Апостолы. *Сердцемъ вѣруется въ правду*, казува Апостолъ Павелъ, *усты же исповѣдуется во спасеніе* (Рим. 10, 10). За това они не тайно, а ясно ходили по всѣкъдѣ и учили, собирали открыто собранія и прѣдъ лице-то на цѣлъ свѣтъ запечатлѣли ученіе-то си со смьрть, сосъ что и утвьрдили Христовѫ-тѫ Цьрквѫ, коя-то отъ тогыва до сега сѫществува, и чрѣзъ насъ ся види и мы ѭ исповѣдувамы, и ся повинувамы ней въ лице-то на пастири-тѣ. А что ся касае до оныя мѣста на Писаніе-то, въ кои-то ся утвьрждава, по видимому противно-то напр. казувася, *чи царство Божіе непріидетъ съ соблюденіемъ, и вкутрь насъ есть* (Лук. 47, 20. 21), чи оно е *подобно сокровищу, сокровенному на селѣ* (Мат. 13, 44), и чи истины-тѣ *поклонники поклоняются Отцу небесному духомъ и истыною* (Іоан. 4. 23): то въ тія мѣста *отчасти* ся изражава само духътъ на христіанство то, кой-то неотрицава заедно съ това и въпкашнѫ-тѫ странѫ, *отчасти* казувася за внѫтрѣшно-то царство Божіе, скрыто внѫтрѣ во всякый истинный христіанинъ, *отчасти* разумѣвѫтся особенны обстоятельства на Цьрквѫ-тѫ, въ кои-то она може като да ся скрыва, напр. во врѣмя на гоненія-та.

§2 56. Цьрква-та е общество духовно.

Отъ цѣль-тѫ на Цьрквѫ-тѫ ся открыва пакъ, чи она трѣ-

ба да има характеръ *чисто духовный*, т. е. да бѫде не особенно нѣкоисе общество, отдѣлно отъ граждански-тѣ общества, со свои особенны политическы видове. но общество въ исты-тѣ граждански общества, кое-то состой отъ едны-тѣ и исты-тѣ членове и чуждо отъ политическы видове. Това несѫмнѣнно утвърждава самъ Іисусъ Христосъ: защото, като отвърлилъ лъжны-тѣ понятія на Іудеи-тѣ за мнимо-то внѣшно Мессіево царство, онъ казува, чи *Негово-то царство нисть отъ міра сего* (Іоан. 18, 36), и чи дължны смы безъ сѫмнѣніе *воздавати кесарева кесареви, и Божія Богови* (Мат. 22, 21), и вообще нигдѣ не подавалъ такѫ мысліѫ, чи Негова-та Цьркова трѣбало да прилича на нѣкое политическо общество, но тъй училъ, щото она да може да сѫществува во всяко общество, прѣобразувайки само внѫтрѣнный-тъ духъ на народы-тѣ и тѣхны-тѣ правы и законы по спасительный-тъ свой духъ. Исто така учили и дѣйствували и Апостолы-тѣ: они убѣждали вѣруіѫщи-тѣ да ся моліѫтъ за кесари-тѣ, ако и да сѫ были язычници, и послѣ пощо пріиме нѣкой христіанскѫ-тѫ вѣрѫ, да останува въ дължно-то повиновеніе на граждансклѫ-тѫ власть и въ исто-то званіе, въ какво кой былъ отнапрѣдъ (1 Тим. 2, 2. 1 Кор. 7, 20 — 24. Рим. 13, 1). Оттука слѣдува, чи всичкы-тѣ мірскы притязанія, всѣкаквы насильственны мѣры за распространеніе на Цьркваѫ-тѫ на внѫтрѣнно-то и вънкашно очуваніе на нейно-то благосостояніе, кои-то быдейки умѣстны въ граждански общества не сѫ сообразны съ духъ-тъ на Цьркваѫ-тѫ; напротивъ всичко въ неіѫ, кое-то е сообразно съ нейнѫ-тѫ цѣль, трѣба да бѫде духовно (2 Кор. 10, 3 — 5).

§ 257. Цьркова-та е една.

Цьркова-та е една. Защото Іисусъ Христосъ казува само за едно Царство Божіе, за едно стадо на единъ Пастырь, за еднѫ лозѫ; Апостолъ-тъ истинтака учи само за едно тѣло, едно зданіе и единъ краеуголенъ камень (Рим. 12, 4. 5. 1 Кор. 10, 17. 12, 12. 13. Еф. 2, 20. 21). Ето защо Іисусъ Христосъ най повече внушавалъ на свои-тѣ послѣдователи единеніе духомъ на взаимнѫ любовь (Іоан. 13, 34. 35), и молися за това на Отца (1 Іоан. 17, 21); Истотъй и Апостолы-тѣ най повече ся грыжали за упазуваніе на единство-то между себе си и между ученицитѣ си, и Апостолъ Павелъ сильно укоряваль тѣхъ, кои-то го нарушили и раздирали съ това Цьркваѫ-тѫ (1 Кор. 1, 10 — 13 10,

17. 12, 25). Подобно сама Цркѵа-та вынагы ся грыжала за сохраненіе на единство-то си, съ части сношенія и соборы на пастыри-тѣ го поддържавала, и наименовала себе си въ символъ-тъ еднѫ. Това единство на Цркѵѫ-тѫ состои въ това, чи едно ученіе на вѣрѫ-тѫ е проповѣдано, едни таинства сѫ установлены, една цѣль на Цркѵѫ-тѫ е показана, една нейна Глава е Господь Іисусъ Христосъ: *едно тѣло, единъ духъ*, казува Апостолъ-тъ, якоже и *звани бысте во единомъ уповании званія вашего: единъ Господь, единая вѣра, едино крещеніе* (Еф. 4, 3. 6). Такво едно единство на Цркѵѫ-тѫ не нарушава това, чи има много христіанскы общества, — ако и да ся различавѫтъ нѣколко по между себе си, напр. по языкъ-тъ, по нѣкои си обрѣды и обычаи, кои-то не ся относѩтъ къмъ сѫщество-то на христіанство-то, — не сѫ много и отдѣльны една отъ другѫ Цркѵы, а сѫ части или членове на едно-то и исто-то Црковно тѣло, ако у нихъ господствува единство на вѣрѫ-тѫ и таинства-та и на взаимно единеніе духомъ любви; ако ли пакъ въ нѣкое общество нѣма тойзи духъ, то оно и не е истинна Цркѵа.

§ 258. Свята

Цркѵа-та е свята, т. е. чиста непорочна, напълно благоугодна Богу. За това самъ ся е молилъ на небесный-тъ Отецъ Іисусъ Христосъ (Іоан. 17, 17, 19). Святѫ нарича Цркѵѫ-тѫ Апостолъ-тъ *да будетъ свята и непорочна*: (Еф. 5, 26. 27), и тъй е наименована она въ символъ-тъ на вѣрѫ-тѫ. Цркѵа-та е свята а) защото зела е начало-то си отъ Святѣйшій-тъ святыхъ — Іисуса Христа, пребывайки и вынаги въ най тѣсенъ союзъ съ Него, установлена е за освященіе и спасеніе на человѣци-тѣ, има вынагы живѣѫщѫ-тѫ въ неѩ благодать на Духа Святаго, и заключава въ себѣ си всичкы-тѣ срѣдства за достиженіе на цѣль-тѫ си; б) по дѣйствителнѫ-тѫ святость на нейны-гѣ членове, по мѣрѫ-тѫ на тѣхно-то участіе на благодатны-тѣ срѣдства на освященіе-то и духовно-то прѣспѣяніе, таквы членове секогашь има въ Цркѵѫ-тѫ, ако и не за всичкы да сѫ видимы. А ако има въ Цркѵѫ-тѫ и несъвършенны членове — грѣшници-тѣ, они со себеси не нарушавѫтъ святость-тѫ на цѣлѫ Цркѵѫ, и търпѣ ги она като больны, чекайки тѣхно-то обращеніе. И това съвършенно е согласно: а) съ цѣль-тѫ на Цркѵѫ-тѫ коя-то въ това и состои, — зада освящава и съвършава, слѣдователно — несъвършенны. б) Съ ученіе-то на св. Писаніе: защото Іисусъ Христосъ сравнява Цркѵѫ-тѫ си съ *поле*,

на кое-то до нѣкое врѣмя растѫтъ и плѣвелы нàедно съ пшеницѫ, както и съ *неводъ*, въ кой то бывѫтъ добры и лошавы рыбы (Матѳ. 13, 24. 30, 47); За това и е установленно въ Цьрквѫ-тѫ таинство-то на покаяніе-то. Апостолъ Павелъ подобно учи, чи въ великый-тъ домъ Божій, т. е. въ Цьрквѫ-тѫ, има *сосуды, ови убо въ честь, ови же не въ честь. Ащеубо кто очиститъ себе, будетъ сосудъ въ честь освященъ и благопотребенъ Владицѣ* (2 Тим. 2, 20. 21). в) Со всегдашній-тъ обычай на вселенскѫ-тѫ Цьрквѫ, коя-то никогашь не изгоняла грѣшници-тѣ изъ нѣдра-та си, освѣнъ най тежки-тѣ и при това нераскаянны-тѣ и отчаянны, но гы подвьргала на врѣменно наказаніе, чекайки покаяніе, и постоянно отвьрлала мнѣніе-то на оныя, кои-то думали да іѫ составѫтъ отъ едны святыи: въ 3-й вѣкъ — Монтанисты-тѣ и Новаціаны-тѣ, въ 4-й Донатисты-тѣ, 5-й Пелагіаны-тѣ, въ сегашно-то врѣмя — Калвинисты-тѣ, кои-то думѫтъ, чи Цьрква-та е общество на едни прѣдопрѣдѣленны и съвьршенны.

§ 259. Соборна.

Цьрква-та е *соборна* или *каѳолическа, повсемственна*, а) за това, чи она како пьрвоначально, по повелѣніе-то на самаго Іисуса Христа (Мат. 28, 19. Мар. 16, 15. Дѣян. 1, 18), собрана была не отъ единъ народъ, а отъ всичкы-тѣ плѣмена и языци (Апок, 5, 9. 7. 9), тъй и сега не ся ограничава съ едно нѣкакво си мѣсто или народъ, но заключава въ нѣдры-тѣ си всичкы-тѣ, кои-то истинно вѣрувѫтъ въ Іисуса Христа, кѫдѣ они и да ся нахождѫтъ (Кол. 3, 11); б) За това, чи съдържава ученія и постановленія, отъ едня странѫ — пълни и всеобъемлѫщи, относително до всичкы-тѣ прѣдмѣты, кои-то сѫ необходимы за спасеніе-то на всичкы-тѣ человѣци, отъ другѫ — сѫ опрѣдѣлены, утвьрденны и съдържѫтъ согласно всичкы-тѣ и по всѣкъдѣ находящи-тѣ ся истинны христіаны, а не нѣкаквы си само частны лица или общества. «Цьрква-та соборна ся нарича за това, казува св. Кириллъ Іерусалимскый, чи она ся нахожда по всичкѫ-тѫ вселеннѫ отъ крайщата на земльѫ-тѫ до крайщата нейны, чи повсемѣстно и въ пълнотѫ прѣподава всичко опова ученіе, кое-то дължны сѫ человѣци-тѣ да знаѫтъ, чи всичкый-тъ человѣческый родъ привожа къмъ истинѫ-тѫ вѣрѫ и повсемѣстно лѣкува и исцѣлява всичкы-тѣ родове на грѣхове, и има въ себѣ си всякый видъ на съвьршенство-то.» [1])

[1]) Поуч. оглас. XVII. 23.

§ 260. Апостольска.

Црква-та е *апостолска* а) по начало-то и происхожденіе-то си: защото прѣзъ Апостолы-тѣ она ся е распространила и утвърдила во вселенѫ-тѫ, како казува св. ап. Павелъ: *назданы бывше на основаніи апостолов и пророкъ, сущу краеугольнику самому Іисусу Христу* (Еф. 2, 20): за това св. Іоаннъ Богословъ видѣлъ, чи небесный-тъ Іерусалимъ има дванадесятъ основанія и вразъ тѣхъ начьртаны были имена-та на дванадесятъ-тѣ Апостолы на Агнеца (Апок. 2, 14). б) По свое-то устройство: защото въ неіѫ, како всичко отъ само-то начало е было, тъй и сега е — всичко апостольско: апостольско е ученіе-то, апостольскы сѫ таинства-та, апостольскы сѫ основны-тѣ законы и постановленія-та и чиноположеніе-то прѣимѫщественно апостольско е рѫкоположеніе то чрѣзъ кое-то непрѣрывно ся сохранява прѣемство-то на пастыри-тѣ. Ако ли пакъ въ нѣкое общество ся е прѣкѫснала тая послѣдовательность, и е возникло всичко ново на мѣсто на апостольско-то, то тамъ нѣма и Црква.

§ 261. Цьрква неоскудѣваема.

Црква-та е *неоскудѣваема*, т. е. не е возможно щото да достигне нѣкогашь врѣмя въ кое-то да прѣстане да сѫществува вразъ земѫ-тѫ до скончанія вѣка, ако и да бы ся сократили много или мало нейны-тѣ прѣдѣлы. Неоскудѣваемость-та на Цркваѫ-тѫ условливася а) съ това, чи никогашь не ще изсъхне (прѣстане) въ неіѫ Божія-та благодать, какъ необходимый изворъ за внѫтрѣшный-тъ нейнъ животъ; б) съ това, чи никогашь не ще прѣстане и не ще изгыне въ неіѫ истинно-то ученіе на вѣрѫ-тѫ и не ще ся прѣкратѫтъ священнодѣйствія-та на таинства-та; въ особенности; в) съ това, чи никогашь не ще ся прѣкѫсне непрѣрывный-тъ рѣдъ на священноначаліе-то или пастыри-тѣ, кой-то ся продължава отъ Апостолы-тѣ и ся утвърждава врьхъ самаго Іисуса Христа, като единственѫ-тѫ вѣчнѫ Главѫ на Цркваѫ-тѫ. Чи Цркна-та Христова точно никогашь не ще оскудѣе на земляѫ-тѫ до скончанія вѣка това несѫмнѣнно ся открыва: а) отъ ветхозавѣтны-тѣ пророчества. Тъй на царь Давидъ Богъ обѣтовалъ, чи *прѣстоль-тъ* на единъ изъ потомци-тѣ му ще *ся управлява до вѣка* (2 Цар. 7, 13 — 16). На пророкъ Даніилъ открыто было, чи Мессіево-то царство *во вѣки неразсыплется и ста-*

нетъ во вѣки (Дан. 2, 44). б) Отъ новый-тъ Завѣтъ. Тука това обѣтованіе повторено было отъ Архангела на прѣсвятѫ Дѣвѫ Маріѫ во врѣмя на благовѣщеніе-то (Лук. 1, 33), и самъ Господь Іисусъ Христосъ обѣтовалъ: *созижду Цьрковь мою, и врата адова не одолѣютъ ей* (Мат. 16, 18); *се Азъ съ вами есмь во вся дни до скончанія вѣка* (Мат. 28, 20). Апостолъ Павелъ казува: *Тому, сирѣчь Богу Отцу, слава въ Церкви о Христѣ Іисусѣ во вся роды вѣка вѣковъ* (Еф. 3, 21). На св. Іоан. Богословъ въ Откровеніе-то истинтака было возвѣщено, чи Христова-та Цьрква на земліѫ-тѫ, ако и да ся подвьргне на всичкы-тѣ гоненія и тежкы скорби, на кои-то, въ продълженіе на сѫществованіе-то си ще ся подвьргне именно въ послѣдны-тѣ врѣмена, ще ся опазе до скончаніе то на свѣта необорима съ тържество ще излѣзе отъ тѫзи борьбѫ и прѣмине въ ново, славно состояніе. в) Отъ постоянно-то ученіе на Отци-тѣ и учители Цьрковны. «Царство-то на Цьрквѫ-тѫ ще прѣбѫде во вѣки», казува св. Амвросій [1]) «Цьрква-та ще прѣбѫде на тѫзи земліѫ не на кратко врѣмя, но до конца вѣка, учи блаженный Августинъ. Она не ще ся надвіе, не ще ся искорени, не ще устѫпи на никаквы искушенія, доколѣ не дойде конецъ на міра» [2]). Освѣнъ това тая истина е заячена и отъ гласъ тъ на много помѣстны соборы, кои-то сѫ были въ Карѳагенъ противъ Донатисты-тѣ, кои-то сѫ учили, божемъ оскудѣла Цьрква-та въ тѣхно-то врѣмя, защо и сѫ ся отдѣлили отъ Цьрквѫ-тѫ [3]).

§ 262. Непогрѣшима.

Цьрква-та е *непогрѣшима*, т. е. не е возможно, щото всичка-та да ся уклони нѣкогашъ отъ истиняѫ-тѫ и впадне въ нѣкое си заблужденіе, ако и да сѫ ся отдѣлили отъ неіѫ и погрѣшили нѣкоиси христіанскы общества. То ся видѣ, а) отъ това, чи ако да бы согрѣшила она въ нѣкойси догматъ, тогыва могла е да оскудѣе; но она не може да оскудѣе; б) отъ ясны-тѣ Іисусъ-Христовы обѣщанія, чи Онъ и самъ ще бѫде съ Цьрквѫ-тѫ *си во вся дни до скончанія вѣка* (Мат. 28, 20), и ще испрате Дух-Святаго, кой-то ще бѫде съ неіѫ вовѣкъ, наставлявайки іѫ на всякѫ истиняѫ (Іоан. 14, 16, 26), както и отъ слова-та на Апос-

---

[1]). Толк. на Еванг. Луки, VII, п. 91. [2]). На Пс. LX п. 6. LXXVII, п. 42. [3]). Тіи соборы сѫ были въ 403, 404, и 411 год.

тола Павла, кой-то нарича Цьрквѫ-тѫ *столпъ и утвержденіе истины*. (1 Тим. 3, 15). в) Непогрѣшимость-тѫ на Цьрквѫ-тѫ винаги признавали и проповѣдували отци-тѣ и учители църковны св. Ириней казува: «не трѣба человѣкъ да търси истинѫ у другы, но трѣба да ѭ изучи у Цьрквѫ-тѫ, въ коіѫ-то какъ въ богато хранилище, Апостолы-тѣ турили всичко, что е само истинно» [1]). Св. Кипріанъ пише: истинна-та и спасительна-та и свята вода на Цьрквѫ-тѫ (т. е. ученіе-то) не може да ся поврѣди и измѣни, както и сама Цьрква-та е неповрѣжденна чиста и цѣломждренна« [2]). «Цьрква-та нещe ся уклони во вѣки вѣковъ, учи блажен. Августинъ защото она е прѣдуставленъ столпъ и твьрдина на истинѫ-тѫ« [3]).

§ 263. Внѫтрѣнный-тъ съставь на Цьрквѫ-тѫ.

Като съвьрши спасеніе-то на человѣческый-тъ родъ съ тройственно-то свое служеніе: учительско, пьрвосвященническо и царско, Господь Іисусъ Христосъ и сега продължава да го съвьршава въ Цьрквѫ-тѫ си, като остановилъ въ неѫ еднаѫ на всегда: а) *ученіе* на вѣрѫ-тѫ и благочестіе за просвѣщеніе-то на человѣци-тѣ; б) Священнодѣйствія-та на святыи-тѣ таинства и другы божественны службы и молитвословія за освященіе; в) *управленіе* или власть на нравственно наглѣдованіе, законодательство и сждъ за руководство къмъ духовно-то просвѣщеніе.

§ 264. Необходимость-та и дѣйствительность-та на ученіе-то въ Цьрквѫ-тѫ.

Зада ся чува и распространява помежду человѣци-тѣ вѣрата и благочестіе-то христіанско, и ся насаждава и заячава въ нихъ спасительно-то познаніе на Сына Божія, за това очевидно е, чи необходима е въ Цьрквѫ-тѫ постоянна евангельска проповѣдь или ученіе. И дѣйствительно, Іисусъ Христосъ учредилъ е въ Цьрквѫта си ученіе. Това несѫмнѣнно утвърждава евангельска-та и апостольска исторія. Самъ Онъ былъ пьрвый учитель на спасительнѫ-тѫ своіѫ религіѫ, и поставилъ на това дѣло ёще Апостолы-тѣ, и заповѣдалъ имъ послѣ Него да ѫдѫтъ *во весь міръ* и проповѣдувѫтъ евангеліе-то *всей твари* (Мар 16, 16), и всичкы-

[1]) Contr. haer. I. III. c. I. [2]) Epist. LXXXIII. [3]) In veab. I Tim. 3, 14.

тѣ отъ нихъ кръщаемы да научѫтъ *блюсти вся елика имъ заповѣдалъ* (Мат. 28, 19). Святыи-тѣ Апостолы исполнявали това повелѣніе со всичкѫ-тѫ точность, почитайки за пьрво свое задължениe да благовѣствувѫтъ слово-то (Дѣян. 6, 2—4). Тъй Апостолъ Павелъ казува: *аще благовѣствую, нѣсть мы похвалы*, нужда *бо мы належитъ: горе же мнѣ, аще неблаговѣствую* (1 Кор. 9, 16). И Освѣнъ това повсѣкъдѣ они си поставляли прѣемници въ свое-то служеніе, задължавайки гы най пьрво да учѫтъ. Тъй пакъ Апостолъ Павелъ пише до Тимоея: *засвидѣтельствую азъ предъ Богомъ и Господемъ нашимъ Іисусъ Христомъ хотящимъ судити живымъ и мертвымъ: проповѣдуй слово, настой благовременнѣ и безвременнѣ, обличи, запрети, умоли со всякимъ долготерпѣніемъ и ученіемъ* (2 Тим. 4, 1. 2). Установленно-то така отъ Іисуса Христа и заповѣдано отъ Апостолы-тѣ ученіе на вѣрѫ тѫ и благочестіе непрѣрывно ся е продължавало въ Цьркѫ-тѫ во всичкы-тѣ врѣмена, и ще ся продължава наедно съ неѫ до скончанія вѣка.

§ 265. Цьрковны-тѣ Священнодѣйствія и тѣхно-то начало отъ самаго Іисуса Христа.

Освѣнъ учніе-то въ Христовѫ-тѫ Цьркѫ има въпкашны священодѣйствія, отъ едни страни за това, чи она е видимо общество, кое-то състои отъ членове духовно — чувственны, а отъ други за това, чи нейна-та цѣль е соединеніе-то на человѣци-тѣ чрѣзъ единство-то на вѣрѫ-тѫ и познаніе то на Сына Божія, освященіе-то съ благодать-тѫ на Святаго Духа и напрѣдуваніе въ благочестіе-то, кое-то, явно е чи, може да ся достига най успѣшно съ помощь на въпкашны-тѣ и обществены священнодѣйствія. Споредъ това, како въ ветхозавѣтнѫ-тѫ Цьркѫ были сѫ священнодѣйствія, и Самъ Богъ като гы установилъ, въ обрѣдовый-тъ законъ опрѣдѣлилъ со всичкѫ-тѫ подробность всичкы-тѣ нихны принадлежности, особенно относително до жертвоприношенія-та, кои-то составляли най важно-то и най главно-то ветхозавѣтно Священнодѣйствіе, и на израильтяны-тѣ заповѣдано было най строго да испълнявѫтъ обрѣдовый-тъ законъ точно и неуклонно, — тъй и въ новозавѣтнѫ-тѫ Цьркѫ Господь Іисусъ Христосъ самъ установилъ новы священнодѣйствія, като отмѣнилъ ветхозавѣтны-тѣ, кои-то дадены были само на врѣмя и имали пообразовательно значеніе: Тъй Онъ самъ установилъ тайнство-то на плоть-тѫ и кръвь-тѫ

свож и повелѣлъ на Апостолы-тѣ да го съвършавѫтъ и подирь Него непрѣрывно въ *Негово воспоминаніе* (Лук. 22, 19); Въ Цркѫ-тѫ Си повелѣль да ся пріима чрѣзъ крьщеніе (Мат. 28, 20); обѣщалъ да присѫтствува тамъ, гдѣ бѫдѫтъ собрани двама или трима въ Негово-то имя (Мат. 18, 20), и изобщо прѣподалъ на Апостолы-тѣ всичкы-тѣ нужны наставленія относително до вѫнкашно-то устройство на Цркѫ-тѫ си, въ онова врѣмя, кога подирь въскрьсеніе-то бесѣдовалъ съ нихъ *яже о царствіи Божіи* (Дѣян. 1, 3). Апостолы-тѣ всичко това испѫлнявали сами точно: крьщали, возлагали рѫци, сбиралися наедно за причащеніе и съвокупнѫ молитвѫ, исто-то да продължавѫтъ заповѣдали на свои-тѣ послѣдователи, прѣдписали правила, кои-то опрѣдѣлявѫтъ порѣдокъ-тъ и чинъ-тъ на общественны-тѣ събранія и священнодѣйствія (1. Кор. 14, 40), и съ таковъ начинъ прѣдали на Цркѫ-тѫ седьмь-тѣ Тайнства. Подирь Апостолы-тѣ Црква-та, подобно бывайки прѣиспѫлненна съ Духъ Святый, не само свято сохранявала Апостольскы-тѣ священнодѣйствія, но, по мѣрѫ на возрастаніе-то и умиротвореніе свое, слѣдувала напрѣдъ да благоустроява вѫнкашно-то свое состояніе, и установила, въ духъ-тъ и врьхъ основаніе на Апостолы-тѣ, другы-тѣ священнодѣйствія, като дала постоянны и еднообразны правила, кои-то опрѣдѣлявѫтъ порѣдокъ-тъ и образъ-тъ на нихно-то съвършеніе. Тъй постепенно ся образовало цѣло послѣдованіе на Цркovны-тѣ служби, всичкы кои-то за това и имѫтъ за всякый единъ членъ на Цркѫ-тѫ непрѣрекаемѫ важность.

§ 266. Дѣйствително-то происхожденія отъ Іисуса Христа на Цркovнѫ-тѫ власть и нейна-та важность.

Понеже цѣль-та на Цркѫ-тѫ е *съвършеніе на святыи* и нравственно воспитаніе и рѫководство къмъ спасеніе-то: явно е, чи необходимо е въ нея управленіе, сирѣчь, законодательна, зада ся достига нейна-та цѣль. И дѣйствително, Іисусъ Христосъ, самичакъ единъ бывайки невидима Глава на Цркѫ-тѫ, видимо правительственѫ-тѫ власть своіѫ надъ вѣруіѫщи-тѣ сосрѣдоточилъ въ Цркѫ-тѫ. Онъ казувалъ на Апостолы-тѣ: *слушаяй васъ Мене слушаетъ* (Лук. 10, 16); *аминь глаголю вамъ, елика аще свяжете на земли будутъ связаны на небеси, и елика аще разрѣшите на земли будутъ разрѣшена на небесѣхъ*

(Мат. 18, 18); *якоже посла Мя Отецъ, и Азъ посылаю вы: имже отпустите грѣхи, отпустятся, и имже держите держатся* (Іоан. 20, 21. 23). Апостолы-тѣ во всичкѫ силѫ ся пользували съ таквѫ власть. Тѣй они на Іеруоалимскый-тъ Соборъ постановили законъ, кой-то запрѣщавалъ употрѣбленіе въ пищѫ на идольскы жертвы и другы язычески обычаи, като освободилъ отъ задължение-то да исполняватъ христіаны-тѣ обрѣдовый Моисеевъ законъ (Дѣян. 15, 23 и нат. 16, 4); строго съглѣдали поведеніе-то на христіаны-тѣ и наказували прѣстѫпыщи напр. Петръ, Ананія и Сапфирѫ (Дѣян. 5); Павелъ — коринѳскый-тъ кръвомѣстникъ (1 Кор. 5), Уменея и Александра (1 Тим. 1, 20). Апостолъ-тъ пише до Коринѳяны-тѣ, чи онъ е *готовъ отмстити всякое преслушаніе* и неостыдно може да си хвали сосъ власть-тѫ, коіѫ-то Господь далъ на Апостолы-тѣ въ *созиданіе, а не на разсореніе* (2 Кор. 10, 6. 7). Исто-то Апостолы-тѣ заповѣдали и на свои-тѣ пръемници. Апостолъ Петръ повелява на пресвитеры-тѣ *пасти стадо Божіе* (1 Пет. 5, 2. 3). Апостолъ Павелъ убѣждава ефескы-тѣ пресвитеры да пасѫтъ они словесно-то Христово стадо, т. е. да го управляватъ (Дѣян. 20, 28), и до Тимоѳея пише: *согрѣшающіихъ предъ всѣми обличай, да и прочіи страхъ имутъ* (1 Тим. 5, 20); исто-то и до Тита: *обличай нещадно*, т. е. заблуждаіѫщи-тѣ, *со всякимъ повелѣніемъ, да здравы въ вѣрѣ будутъ* (Тит. 1, 13. 2, 15); *еритика человѣка по первомъ и второмъ наказаніи отрицайся* (3, 10) И подирь Апостолы-тѣ Цьрква-та вынагы ся пользувала съ подобнѫ власть, и вѣруѫщи-тѣ во всичкы-тѣ врѣмена повиновалися ней като на самаго Господа. Само по себе ся разумѣва, чи власть-та на Цьркѫ-тѫ сообразно съ нейнѫ-тѫ цѣль и сѫщественнѫ-тѫ чьртѫ, е чиста духовна, нравственна, а не нѣкоя си вънкашна и граждански. Важность-та на тѫзи власть ся открыва а) отъ свойства-та на Цьркѫ-тѫ: защото Цьрква-та е свята, соборна, апостольска, непогрѣшима; б) отъ ясны-тѣ слова на самаго Іисуса Христа. Онъ казува: *аще кто Цьрковь преслушаетъ, буди тебѣ якоже язычникъ и мытарь* (Мат 18, 17).

§ 267. Вънкашный-тъ съставъ на Цьркѫ-тѫ.

Вънкашный-тъ съставъ на Цьркѫ-тѫ, както и на всяко благоустроенно общество, слагася отъ членове не равны, но отъ рѫководимы и рѫководящи, подчиненны и начальствуѫщи. Пьрвы-тѣ

съставлявѫтъ *паствѫ-тѫ*, послѣдны-тѣ *пастыри-тъ* или Цьрковнѫ-тѫ *Іерархіѭ*.

§ 268. Божественно-то происхожденіе и продължженіе на Цьрковнѫ-тѫ Іерархіѭ.

Како въ ветхозавѣтнѫ-тѫ Цьрквѫ учрѣдилъ самъ Богъ Іерархіѭ за служеніе при храмъ-тъ и съвършеніе на всичкы-тѣ обрѣды на подзаконнѫ-тѫ религіѭ и за тѫзи цѣль опрѣдѣлено было исключително едно плѣмя отъ дванадесятъ-тѣ израелевы колѣна — Левіино-то, и избираемы-тѣ отъ него лица посвящаемы бывали на това служеніе съ особенно священнодѣйствіе: тъй и въ новозавѣтнѫ-тѫ Цьрквѫ Іерархіѭ и първоначално установилъ, тъй и сега непрѣрывно продължава самъ Іисусъ Христосъ. Това а) несѫмнѣнно ся видѣ отъ това, чи Онъ бидейки първъ и единственный Пастыреначальникъ на своіѫ-тѫ Цьрквѫ, благоволилъ и изъ общество-то на вѣровавши-тѣ въ Него да избере за особенно на себе си служеніе, Апостолы-тѣ (Лук. 6, 13 Матѳ. 10. Лук. 10) и тѣмъ собственно врѫчилъ тройственнѫ-тѫ власть на Цьрквѫ-тѫ, да учѫтъ, священнодѣйствувѫтъ и управлявѫтъ, а не на всичкы и всякый единъ вѣруіѫщій (Мат. 28, 19. 18, 18. Лук. 22, 19). Онъ имъ казувалъ: *якоже посла Мя Отецъ, и Азъ посылаю вы* (Іоан. 20, 21); *Азъ избрахъ васъ и положихъ да вы идете и плодъ принесете, и плодъ вашъ пребудетъ* (Іоан. 15, 16). Заедно съ това, като обѣщалъ да бѫде съ Апостолы-тѣ *во вся дни до скончанія вѣка*, Онъ ясно изяснилъ съ това волѭ-тѫ си, зада ся продължава прѣемственно апостольско-то служеніе и послѣ нихъ въ всичкы-тѣ врѣмена. Затова б) Апостолъ Павелъ ясно на самаго Іисуса Христа приписува постановленіе-то на пастыри-тѣ како въ начало-то, така и во всичкы-тѣ врѣмена и цѣль-тѫ на Цьрквѫ-тѫ, както и срѣдства-та, чрѣзъ кои-то она ся достига, сосрѣдоточува именно въ нихно-то лице: *Той далъ есть, овы убо апостолы, овы же пророки овы же благовѣстники, овы же пастыри и учители, въ совершеніе святыхъ, въ дѣло служенія, въ созиданіе тѣла Христова*, — И далъ гы е не въ едно само врѣмя, но вынагы дава гы: *дондеже достигнемъ вси въ соединеніе вѣры и познанія Сына Божія, въ мужа совершенна въ мѣру возраста исполненія Христова* (Еф. 4, 11. 12. 13. 1 Кор. 12, 28. 29); и на друго мѣсто казува: *никтоже самъ себѣ пріемлетъ честь, но зван-*

ный отъ Бога, якоже и Аарон (Евр. 5, 4). Исторія-та на апостольскы-тѣ дѣянія свидѣтельствува исто-то, чи Апостолы-тѣ были пьрвы-тѣ іерархы на Христовѫ-тѫ Цьрквѫ, и пьрвоначально сами они проповѣдували слово-то Божіе, тъй и съвьршали священнодѣйствіе-то на тайства-та и управлявали вѣруіѫщи-тѣ, и тія имъ ся повиновали, като на самаго Господа. Подирь, безъ сѫмнѣніе испълнявайки волѭ-тѫ на Іисуса Христа, Апостолы тѣ въ много градове поставляли си прѣемници въ служеніе-то си пресвитеры и епископы, сообщавайки имъ за това особенѭ благодать прѣзъ рѫкоположеніе (Дѣян. 14, 23), и прѣподавайки имъ особенны наставленія (Дѣян. 20, 28. 1 Петр. 5, 2. 3. 2 Тим. 4, 2. 5. Тит. 1, 5). Тія по апостольскѫ заповѣдь, прѣдавали права-та си на свои-тѣ прѣемници, а тія на подирны-тѣ и тъй, прѣзъ непрѣрывно то прѣемство, апостольско-то рѫкоположеніе дошло и до сегашно-то врѣмя, и ще ся продължава до скончанія вѣка.

§ 269. Нейна-та важность.

Понеже іерархія-та е Божественно учрѣжденіе въ Цьрквѫ-тѫ, велика-та цѣль на Цьрквѫ-тѫ ся достига собственно чрѣзъ іерархіѭ-тѫ и въ нейны-тѣ рѫци ся нахожда тройственна-та власть — ученіе-то, священнодѣйствіе-то и управленіе-то: само по себѣ слѣдува, чи іерархія-та толкозъ е важна въ Цьрквѫ-тѫ, щото безъ неѭ Цьрква не може да бѫде, и съ нейно-то прѣкрьщеніе прѣстанала бы да е Цьрква и изгубила бы коренны-тѣ си свойства — Святость-тѫ, единство-то, апостольство-то, непогрѣшимость-тѫ, неоскудѣваемость-тѫ. И за това нѧ Іисусъ Христосъ казува на Апостолы-тѣ: *слушаій васъ Мене слушаетъ, и отметаяйся васъ Мене отмѣтаетсѧ* (Лук. 10, 16), Апостолъ Павелъ повелява *повиноватися и покорѧтися* на пастыри-тѣ, *тіи бо бдятъ о душахъ, яко слово воздати хотѧще* (Евр. 13, 17). и да имѫтъ *преизлиха въ любви* (1 Сол. 15, 12. 13). Св. Игнатій Богоносецъ казува: «чи безъ епископъ, пресвитеры и діакопы Цьрква-та не може да сѫществува» [1]) чи безъ пастыри неможе да ся съвьршава въ Цьрквѫ-тѫ нито крьщеніе, нито евхаристія, нито разрѣшеніе на грѣхове«, чи «они сѫ прѣдставители на Іисуса Христа, и за това трѣба христіаны-тѣ да имъ ся повинявѫтъ и ся рѫководствувѫтъ въ дѣла-та на вѣрѫ-тѫ». [2])

[1]) Посл. къ Трилліан. и З. [2]) Посл. къ Смирн.

Св. Кипріанъ пише: «знай ли епископъ-тъ е въ Църквѫ-тѫ, и Църква-та въ епископъ-тъ, и кой не е съ епископъ-тъ, той не е въ Църквѫ-тѫ.» [1]). Накрайцъ соборны-тѣ правила прѣдавѫтъ дору на анаѳемѫ оныя общества или оныя христіане, кои-то самочинно съвършавѫтъ това, кое-то принадлежи само на пастыри-тѣ. «Аще кто, — казува 6-то правило на Гангрійскый-тъ соборъ, — кромѣ Църкви особо събраніе составляетъ, и църковная творитъ, не имѣя съ собою пресвитера по волѣ епископа, анаѳема да будетъ»,

§ 270. Степени-тѣ на іерархіѭ-тѫ.

Степени-тѣ на іерархіѭ-тѫ по учрѣжденіе-то на самаго Іисуса Христа и Апостолы-тѣ сѫ три: първа-та степень е на епископы-тѣ, втора-та на прѣсвитери-тѣ, третья-та на діаконы-тѣ. Въ това несѫмнѣнно удостовѣрява и св. Писаніе и св. Прѣданіе.

а) Въ св. Писаніе тія степени 1) ясно ся показувѫтъ по име. Тъй епископы-тѣ ся именувѫтъ часто у ап. Павла (Дѣян. 20, 28. 1 Тим. 3, 1. Тит. 1, 7. Фил. 1, 1); пресвитери-тѣ, като лица отдѣлны и отличны отъ епископы-тѣ, у ап. Павла (Дѣян. 14, 23. 20, 17. Тит. 5. 1, 17. 19) и Іакова (5, 14); діаконы-тѣ, истотъй като лица отличны отъ епископы-тѣ и пресвитеры-тѣ, споменувѫтся въ Дѣянія-та (6, 1 и п. п.), и у ап. Павла (1 Тим. 3, 8. Фил. 1. 1. 2); 2) различавѫтся тѣхны-тѣ дължности, и при това явно ся усвоява първенство-то и прѣимѫщество-то на епископы-тѣ, както: да рѫкополагѫтъ пресвитеры (Тит. 5, 22); да ты сѫдѫтъ (1 Тим. 5, 19), награждавѫтъ (ст. 17); дължность-тѫ на пресвитеры-тѣ показува ап. Іаковъ (5, 14) и Павелъ (Тит. 1, 9. 1 Тим. 5, 17. 19); дължность-та на діаконы-тѣ въ Дѣянія-та (гл. 6, 7. 8); 3) показувася, чи во всичкѫ частиѫ Църквѫ трѣба да бѫде не повече, освѣнъ единъ епископъ, главный-тъ правитель на Църквѫ-тѫ и на всичкы-тѣ пресвитери и діаконы, кои-то могѫтъ да бѫдѫтъ много. Тъй Тимоеей единъ былъ поставленъ въ Ефесъ; Титъ, единъ въ Критъ, а на тѣхъ было повелѣно до поставіѫтъ много пресвитеры (Тит. 1, 5. 1 Тим. 5, 17. Апок. 1, 2. 3).

б) Чи тія три степени на іерархіѭ-тѫ и подиръ Апостолы-тѣ вынагы сѫществували въ Църквѫ-тѫ, какъ богоустановленны, и явственно ся различали помежду си, — за това ясно свидѣтельству-

[1]) О единств. Церк.

вѫтъ Църковна-та исторія и Отци-тѣ и учители Църковны. Тъй св, Игнатій Богоносецъ пише: «потщитеся повиноватися епископомъ, пресвитеромъ и діакономъ: иже ибо симъ повинуется, слушаетъ Христа, учредившаго ихъ, а иже противляется имъ, противляется Христу Іисусу» [1]). Климентъ Александрійскый — нахожда въ тритѣ степени на іерархіѩ-тѫ подобіе на Ангесьскый-тъ чинъ [2]). Правила-та на Соборы-тѣ, какъ на вселенскы-тѣ тъй и на помѣстны-тѣ, ясно показувѫтъ и распрѣдѣлявѫтъ и обязанности-тѣ и взаимны-тѣ отношенія на тія три степени.

А что ся относи до управленіе-то на нѣколко частны Църкви, подчиненны на епископы, отъ най дрѣвны-тѣ врѣмена, разумѣвася согласно съ волѩ-тѫ и прѣданіе-то на апостолы-тѣ, въ Църкви тѫ учрѣдился таковъ порѣдъкъ, по кой-то нѣкои си епископскы прѣстолы, кои-то особенно были основанны непосрѣдственно отъ сами-тѣ Апостолы и пригова въ най знатны-тѣ градове, главны въ область, пріели прѣимѫщество по кое-то другы-тѣ епископы въ истѫ-тѫ область имъ ся подчинявѫтъ. Отъ тука патріарси, митрополиты, архіепископы, кои-то обаче составлявѫтъ не четвертѫ степень на іерархіѩ-тѫ, а само прѣдъ другы-тѣ имѫтъ прѣимѫщество на честь и права. А срѣдоточіе-то за всичкы-тѣ частны църкви и най высока степень на іерархіѩ-тѫ не може и не трѣба да бѫде едно лице, какъ видима глава на Църкви-тѫ, понеже това е а) несъобразно съ понятіе-то за Църкви-тѫ, коя-то е тѣло Христово, и има само единѫ вѣчнѫ и непрѣменнѫ Главѫ своѩ непосрѣдственно самаго Іисуса Христа; б) не е основано върхъ св. Писаніе защото тамъ нѣма ни едно мѣсто, кое-то бы или по буквѫ или по духъ-тъ да е могло да служи за достаточно за това основаніе, иначе Іисусъ Христосъ или самъ или прѣзъ Апостолы-тѣ непрѣмѣнно щѣлъ е да изрѣче за това нѣчто ясно волѩ-тѫ си, ако да е было това необходимо за Неговѫ-тѫ Църкви, и е составляло подлинный догматъ на христіанско-то вѣроученіе; в) не е основано врьхъ Апостольско-то прѣданіе и примѣра на апостольскѫ-тѫ дрѣвнѫ вселенскѫ Църкви: защото въ продължженіе на цѣли осьмъ вѣкове ни въ църковнѫ-тѫ практикѫ ни въ опрѣдѣленія-та на вселенскы-тѣ Соборы, ни въ Писанія-та на св. Отци не нахождамы никаквы слѣды на ученіе за видимѫ главѫ на църкви-тѫ: но това е нововведеніе и притязаніе на единъ Западъ. На мѣсто това срѣдоточіе и най высока степень на іерар-

[1]) Послан. къ Филадел. [2]) Strom. VI. 27. 13.

хіѣ-тѫ трѣба да бѫдѫтъ *Вселенскы-тѣ Соборы:* защото тѣй правили и Апостолы-тѣ,— соборно рѣшавали важны-тѣ Цьрковны работы, напр. за рѫкоположеніе-то на діаконы-тѣ, за отмѣненіе-то на обрѣдовый-тъ законъ; така правила и дрѣвна-та Цьрква: она слѣдувайки правила-та, кои-то прѣдали Апостолы-тѣ [1]), постоянно поддьржывала взаимно-то общеніе и единеніе помежду пастыри-тѣ на частны-тѣ тѣхны соборы; а особенно кога ся случавали важны нѣкои потрѣбности, свикувала Соборы и на нихъ рѣшала вопросы какъ за догматическы прѣдметы, тъй и за таквы, кои-то сѫ ся касали до цьрковно-то благочиніе.

§ 271. Важность-та на вселенскы-тѣ Соборы.

Оттука ся открыва важность-та на вселенскы-тѣ Соборы, кои-то ся свыкували зада утвьрждавѫтъ догматы-тѣ или постановлявѫтъ каноны (правила), и кои-то согласно всичка-та Цьрква пріела като за несѫмѣнно правильны и законны. Они сѫ за насъ неопровьржимы правила на вѣрѫ-тѫ и дѣятельность-тѫ, и имъ непрѣмѣнно трѣба да ся повинувамы. Защото а) они прѣзъ себе си прѣдставлявѫтъ вселенскѫ-тѫ Цьрквѫ, коя-то е свята, апостольска, непогрѣшима, и нихни-тѣ опрѣдѣленія сѫ гласъ на вселенскѫ-тѫ Цьрквѫ. б) Они сѫ въ Цьрквѫ-тѫ божественно учрѣжденіе, узаконенно по волѭ-тѫ на Іисуса Христа и Апостолы-тѣ; слѣдователно до нихъ ся относѭтъ Іисусъ Христовы-тѣ обѣтованія — чи ще бѫде съ Цьрквѫ-тѫ *во вся дни до скончанія вѣка* (Мат. 28, 20), ще бѫде посрѣдъ вѣруѭщи-тѣ тамъ, *идѣже два или тріе содрани во имя Его* (Мат. 18, 20) и ще имъ дарува Духа Святаго, зада бѫде съ нихъ во вѣкъ (Іоан. 14, 16). в) Така сматрили на Соборы-тѣ и нихны-тѣ опрѣдѣленія сами-тѣ Апостолы: *изволися Духу Святому и намъ*,— съ тія слова ся начинало опрѣдѣленіе-то на Апостольскый Соборъ за отмѣненіе-то на обрѣдовый-тъ законъ (Дѣян. 15, 28). Така сматрили на нихъ во всичкы-тѣ врѣмена Отци-тѣ и учители на Цьрквѫ-тѫ. «Слово-то Божіе чрѣзъ вселенскый Никейскый Соборъ прѣбывава во вѣки»,—казува св. Аѳанасій В. за 1-тъ вселенскый Соборъ [3]). Послѣдній-тъ седмый вселенскый Соборъ изрекълъ за всичкы-тѣ прѣдшествовавши до него Соборы, чи «начьртаны-тѣ отъ нихъ правила и постановленія останувѫтъ несокрушимы и непрѣодолимы. Защото всичкы-тѣ они отъ единый-тъ и истый-тъ

[1]) Апос. Прав. 37. [2]) Epist. ad African.

Духъ бъдейки просвѣщены, полезно-то узаконили 1). Ето защо въ православнѫ-тѫ Црквѫ ся произноси отлѫченіе на оныя, кои-то отвьргавѫтъ Соборы-тѣ на святыи-тѣ Отци и нихны-тѣ прѣданія кои-то сѫ согласны съ Божественно-то откровеніе и православната каѳолическа Црква благочестно сохранява.

§ 272. Соборы-тѣ, кои-то пріима Црква-та за несъмнѣнны правила на вѣрѫ-тѫ и дѣятельность-тѫ.

Соборы-тѣ, кои-то признава Црква-та за несъмнѣнны правила на вѣрѫ-тѫ и дѣятельность-тѫ, сѫ слѣдуіѫщи-тѣ:

Вселенскы: 1) пьрвый-тъ *Никейскый*, кой-то бѣше въ 325 годинѫ при императоръ-тъ Константинъ Великый, въ присѫтствіе на 318 Отци — противъ Арія.

2) Пьрвый-тъ *Константинопольскый*, кой-то бѣше въ 381 годинѫ при Ѳеодосій Великый, подъ прѣдсѣдателство на Некторія Константинопольскаго въ присѫтствіе на 150 Отци — противъ Македонія.

3) *Ефесскый-тъ*, кой-то бѣше въ 431 годинѫ при Ѳеодосій Младшій, подъ прѣдводителство на Кирінла Александрійскаго въ присѫтствіе на 200 Отци — противъ Несторія.

4) *Халкидонскый-тъ*, кой-то бѣше въ 451 годинѫ, при императоръ-тъ Маркіанъ, подъ прѣдводителство на Анатолія Константинопольскаго, въ присѫтствіе на 630 Отци — противъ Евтихія и Манофизиты-тѣ.

5) Вторый-тъ *Константинопольскый*, кой-то бѣше въ 553 годинѫ при Юстиніанъ великый, подъ прѣдсѣдателство на Евтихія Константинопольскаго, въ присутствіе на 165 Отци, противъ три-тѣ главы или сочиненія-та на Ѳеодора мопсуетскаго, Ѳеодорита кирскаго и письмо-то на Ивѫ до Марія Перса.

6) Третій-тъ *Константинопольскый*, кой-то бѣше въ 680 годинѫ при Константинъ Погонатъ, въ присѫтствіе на 170 Отци, противъ Маноѳелиты-тѣ. Къмъ него ся присоединява Трульскый-тъ Соборъ, кой-то бѣше въ 691 годинѫ при Юстиніанъ II, кой-то работалъ врьхъ опрѣдѣленія на правила за църковно-то благочиніе.

---

1) Чин. въ Нед. Правос. Тойзи святый обычай православна-та и единомысленна намъ Россіа, слѣдувайки отеческо-то и апостольско прѣданіе, при всичкы-тѣ епископскы конедри въ той день буквално и съ тържество испълнява рѣченно-то.

7) Вторый-тъ *Никейскый*, кой-то былъ въ 788 годинѫ при Ирининѫ и Константинѣ, подъ прѣдсѣдательство на Тарасія въ присѫтствіе на 367 Отци — противъ иконоборци-тѣ.

Помьстны. Они, по опрѣдѣленіе-то на Трульскый-тъ Соборъ, сѫ слѣдуіѫщи-тѣ: *Анкирскый-тъ*, *Неокесарійскый-тъ*, *Гангрыйскый-тъ*, *Антіохійскый-тъ*, *Лаодикійскый-тъ*, *Карѳагенскый-тъ*, *Константинопольскый-тъ*. Къмъ тѣхъ въ 9-й вѣкъ присоединенъ былъ вторый-тъ *Константинопольскый* кой-то бѣше при патріарха Фотія и ся нарича *двукратный*.

§ 273. Необходимость-та за спасеніе да принадлежи человѣкъ на Цьрквѫ-тѫ.

Понеже спасеніе-то е возможно само ради Іисуса Христа, подъ условіе на усвоеніе на заслугы-тѣ Неговы; а само въ Цьрквѫ-тѫ ся нахождѫтъ благодатны-тѣ срѣдства за усвоеніе-то на Неговы-тѣ заслугы: въ неіѫ е истинно-то ученіе на вѣріѫ-тѫ, въ неіѫ сѫ таинства-та, чрѣзъ кои-то человѣкъ-тъ ся усъвьршенствува, въ неіѫ е истинно-то рѫководство къмъ спасеніе-то: то явно е, чи спасеніе-то е возможно само въ нѣдра-та на Цьрквѫ-тѫ, *а вънъ отъ неіѫ нѣма спасеніе*. Тъй самъ Іисусъ Христосъ казува: *иже вѣру иметъ и крестится, спасенъ будетъ: а иже неиметъ вѣры осужденъ будетъ* (Марк. 16, 16). *Аще не снъсте плоти Сына человѣческаго, ни піете крове Его, живота не имате въ себѣ* (Іоан. 6, 53). *Аще кто Церковь преслушаетъ буди тебѣ якоже язычникъ и мытарь* (Мат. 18, 17). Святыи-тѣ Отци сравнявѫтъ въ това отношеніе Цьрквѫ-тѫ съ Ноевый-тъ ковчегъ, въ кой-то единственно было спасеніе отъ потопа. Св. Капріанъ казува: чи *Богъ не е баща на онозъ, кому Церква-та не е майка* [1]). Отъ другѫ страиѫ понеже Апостольска-та и вселенска Цьрква е една, и при това видима: то явно е пакъ, чи именно вънъ отъ тѫзи единѫ и видимѫ Цьрквѫ нѣма спасеніе: защото вънъ отъ неіѫ нѣма истинно спасительно ученіе, нѣма истинны спасительны срѣдства за освященіе и съвьршенствованіе, нѣма истинно спасително рѫководство къмъ духовно напрѣдованье, и слѣдователно нѣма спасительный духъ и животъ Христовъ. Това несѫмнѣнно утвержда Апостолъ Па-

[1]) Non. potest habere Deum patsem, qui non habet Ecclesiam, matrem. (**De unit. Eccles**).

велъ, кога отлѫчава отъ участіе-то въ спасеніе-то не само невѣрующи тѣ: *аще, кто вамъ благовѣститъ паче, еже пріясте*, но и неправовѣрующи-тѣ *анаѳема да будетъ* (Гал. 1, 8. 9), и умолява ученици-тѣ си *блюстися отъ творящихъ распри и раздоры, кромѣ ученія емуже научилися и уклонятися отъ нихъ. Таковіи бо Господу нашему Іисусу Христу не работаютъ, но своему чреву* (Рим. 16, 17. 18). А оттука слѣдува, чи не е возможно, безъ ущьрбъ на спасеніе-то, да бѫде человѣкъ хладнокръвенъ или безраличенъ (индифферетистъ) къмъ истинѫ-тѫ вѣрѫ и истинѫ-тѫ Цьрквѫ.

§ 274. Понятіе за православіе и неправославіе.

Истинна та, единственца-та Христова Цьркva, наричася *православна*, (ὀρθόδοξος) а христіанинъ-тъ, кой-то принадлежи на неѭ т. е. кой-то точно исповѣдува Христовѫ-тѫ вѣрѫ по нейно-то ученіе, кой-то участвува въ тайнства-та на Цьрквѫ-тѫ, съдьржавани испълнява всичкы-тѣ нейны постановленія изаповѣди и ся повинува на іерархическѫ-кѫ нейнѫ власть, наричася *православенъ* (ὀρθόδοξος). А другы-тѣ вѣроисповѣданія, кои-то много или мало сѫ ся отдалечили отъ чистогѫ-тѫ на истинѫ-тѫ вѣрѫ, — именуѭтся *непровославны* (ἑτερόδοξος), подобно и христіане-тѣ, кои-то съдьржѫтъ тія вѣроисповѣданія и за това много или мало далеко стоіѫтъ отъ спасительны-тѣ нѣдра на Цьрквѫ-тѫ — истотьй *неправославны* (ἑτερόδοξος). Послѣдны-тѣ тія наричѫтся или оретици, кога отстѫпѭтъ отъ единство-то на вѣрѫ-тѫ, отвьрляйки нѣкоисі нейны догматы, или *раскольници* кога ся отричѫтъ да ся повинуѭтъ на единственѫ-тѫ законнѫ цьрковнѫ власть. Пьрвы-тѣ изгонява изъ Цьрквѫ-тѫ Апостолъ-тъ: *еретика человѣка по первомъ и второмъ наказаніи отрицайся, вѣдый, яко развратися таковый, и согрѣшаетъ, и есть самоосужденъ* (Тит. 3, 10. 11); вторы-тѣ отлучавѫтъ сами себеси, вопрѣки на увѣщаніе-то на св. апос. Павла: *терпяще другъ друга любовію, тщащеся блюсти единеніе духа въ еоюзъ мира. Едино тѣло, единъ духъ, якоже и звани бысте во единомъ упованіи званія вашего: единъ Господь, едина вѣра, едино крещеніе: единъ Богъ и Отецъ всѣхъ иже надъ всѣми и чрезъ всѣхъ иже надъ всѣми и чрезъ всѣхъ и во всѣхъ насъ* (Еф. 4, 2—6).

§ 275. Православіе-то на восточнѫ-тѫ Цьрквѫ.

Истинна православна Христова Цьрква е восточна-та Цьрква. Това ясно ся видѣ отъ това, чи

а) Она несѫмнѣнно е произлѣзла отъ самаго Іисуса Христа и Апостолы-тѣ, кои-то бѣха непосрѣдственны основатели нейны не само вообще, но и въ частности, напр. въ Іерусалимъ, Антіохіѭ, Александріѭ, Византіѭ и другы мѣста, къде лично самы Апостолы-тѣ утвьрдили епископскы прѣстолы,— и отъ тогыва на самъ непрѣрывно продължалася и продължавася до сега, безъ да ѭ надвіѫтъ врата-та на адъ-тъ, кои-то воздвигавалъ противъ неѭ во всичкы-тѣ врѣмена до сега безбройны гоненія и бѣдствія.

б) Она е устроена съвьршенно согласно съ волѭ-тѫ на Іисуса Христа и Апостолы тѣ: защото признава за своѭ еднѫ невидимѫ Главѫ самаго Іисуса Христа и има видимы пастыри, іерархіѭ, коя-то има начало-то си непрѣрывно отъ Апостолы-тѣ и състои отъ три степени, тъй щото всякѫ помѣстна Цьрква има свойси епископъ, а всичкы-тѣ заедно признавѫтъ за най высокѫ власть вселенскы-тѣ Соборы.

в) Она има ученіе за вѣрѫ-тѫ и благочестіе, кое-то непрѣрывно ся продължавало и ще ся продължава, има пълнъ и съвьршенъ чинъ на богослуженіе-то и и на съвьршеніе-то на таинства-та, има управленіе посрѣдство на каноны-тѣ, издрѣвле постановлены.

г) Она има всичкы-тѣ чърты на истиннѫ-тѫ Цьрквѫ. Она 1) *е свята*,— свята по ученіе-то си, въ кое-то всичко е согласно съ слово-то Божіе и дрѣвнѣйше-то чисто прѣданіе на Отци-тѣ, и нѣма ничто неправо, несогласно и неоснованно врьхъ Писаніе-то или Прѣданіе-то, ничто ново, кое-то да е измыслено отъ суемѫдрый-тъ разумъ, и кое-то напълно е достаточно и способствува за да питае и возрастява въ христіане-тѣ истиннѫ-тѫ и спасительнѫ вѣрѫ и благочестіе;— свята по таинства-та и всичкы-тѣ другы богослужебны обрѣды, кои-то по свой-тъ духъ и съставъ, напълно сѫ благолѣпны, достойны за свое то знаменуваніе и достаточны сѫ за да сообщавѫтъ благодатно-то освященіе на человѣци-тѣ и питае въ нихъ благочестиво чувство, отрѣшавайки душѫ-тѫ отъ земліѭ-тѫ и возвышавайки ѭ къмъ небо-то, и въ кои-то нѣма ничто, кое-то да е неприлично, суетно, чувственно и мірско;— свята по управленіе-то, кое то ся основува врьхъ каноны-тѣ и дрѣвны-тѣ постановленія и е чисто духовно, нравственно,

чуждо е отъ всичкы мірскы видове, мѣркы и дѣйствія, кои-то сѫ свойственны не на духовнѫ, а политическѫ и гражданскѫ власть;— свята наконецъ по безбройно-то множество на члѣнове-тѣ, кои-то е она воспитала, освятила и сѫ прѣпроводены вече въ царство-то наславѫ-тѫ во всичкы-тѣ врѣмена това сѫ цѣли сонмы отъ мѫченици, святители, прѣподобны, исповѣдници и другы праведници. кои-то прославилъ самъ Богъ съ дивны-тѣ чудеса, кои-то и до сега несѫ оскѫдѣли. 2) Она е въистинѫ *соборна каѳолическа*: защото състоайки отъ многобройны и различны плѣмена и народы она съдѫржава до точкѫ онова ученіе, кое-то издрѣвле ся съдѫржавало винагы по всѣкъдѣ, раскрыли и утвьрдили вселенскы-тѣ Соборы, всичкы, кои-то были въ нейны-тѣ прѣдѣли, напълно согласно съ никеоцариградскый-тъ Символъ, кой-то она сохранява неприкъсновенно въ първоначальнѫ-тѫ чистотѫ и неповрѣжденность, както и съ другы-тѣ вселенскы образци на вѣрѫ-тѫ, и при това напълно обнимава всичко, что е необходимо за спасеніе-то на человѣци-тѣ; исто таквы сѫ пакъ и каноны-тѣ нейны и чиноположеніе, сирѣчь, тія исты-тѣ сѫ, кои-то издрѣвле сѫ были въ Цьрквѫ-тѫ и утвьрдили Соборы-тѣ. 3) Она е *Апостольска*: това ся видѣ отъ всичко-то, прѣдъидѫще сирѣчь како отъ нейно-то происхожденіе отъ Апостолы-тѣ така и отъ това, чи она има іерархіѭ апостольскѫ, и ученіе и учрѣжденія апостольскы, и ся нахожда въ постоянный союзъ съ Апостолы-тѣ до сега, призывайки и почитавайки гы въ молитвы-тѣ си и подражавайки имъ въ духъ-тъ, понеже, подобно нимъ, постоянно прѣбывала и прѣбывава въ *трудѣ и подвизѣ и во всякомъ терпѣніи* (2 Кор. 11, 27. 12, 12). 4). Она *е една*: защото *невлается всякимъ вѣтромъ ученія*, но, при разнообразіе-то само на языци-тѣ, у неіѫ е едно ученіе на вѣрѫ-тѫ, едны таинства и богослуженіе, едны каноны, една іерархіѭ, имѣіѫща еднѫ невидимѫ Главѫ—Іисуса Христа и пастыри, свьрзаны съ союзъ на взаимно-то общеніе и любовь, коіѫ-то она, чужда быдейки отъ духъ-тъ на нетърпимость и враждѫ, простира и къмъ иновѣрны-тѣ общества, молейкися постоянно за соединеніе-то имъ со себеси, и ся грыже да гы привлекава къмъ това соединеніе не съ мѣркы на насиліе и гоненіе или хитрѫ пропогандѫ, но духомъ кротости и словомъ убѣжденія.

§ 276. Православіе-то на Рускѫ-тѫ Цьрквѫ.

Като часть на еднѫ-тѫ, истиннѫ, восточнѫ каѳолическѫ

Цьрквѫ, и Рускѫ-тѫ несѫмнѣнно е православна. Защото она соблюдава съвършенно *единеніе* съ неіѫ и единый-тъ духъ господствува въ неіѫ, едно ученіе ся проповѣдува по всѣкъдѣ, едны сѫ въ неіѫ таинства, една іерархія, въ коѫ-то пастыри-тѣ сѫ свързаны съ единство на Главѫ-тѫ — Іисуса Христа и съ духъ-тъ на взаимно общеніе и любовь: слѣдователно на неіѫ принадлежи чърта-та на *единство-то*. Она е *свята*, по святость тѫ и чистотѫ како на всичко-то свое внѫтрѣшно съдържаніе т. е. ученіе, священнодѣйствія, богослуженія, іерархіѫ и управленіе, тъй и по големый тъ брой на членове-тѣ, кои-то она дѣйствително освятила и напълно приготвила къмъ царство на славѫ-тѫ, и кои-то самъ Богъ вече прославилъ очевидно — съ даръ на чудеса, кой-то не е прѣстаналъ и до сега. Она е часть отъ *Соборѫ-тѫ* — Каѳолическѫ, а не нѣкоя цьрква, коя-то самоволно да ся е съставила или отпаднала или отдѣлила, защото никогашъ и ни отъ нищо она не е отпадала, но е истинна дщерка на восточнѫ-тѫ каѳолическѫ, отъ коіѫ-то е пріела и іерархіѫ, и ученіе на вѣрѫ-тѫ и канопы, утвърждены отъ вселенскы-тѣ Соборы, всичкы кои-то она точно пріима. Она е *апостолска*: защото прѣзъ восточнѫ-тѫ Цьрквѫ веде начало то си отъ Апостолы-тѣ, и нихно-то ученіе и постановленіе държе и отъ нихъ има іерархіѫ-тѫ. Она ся отличава съ характеръ чисто *духовный*, понеже вынаги е была и е чужда отъ всѣкаквы политическы видове, и никогашъ не е употрѣблявала насильственны мѣрквы за да распространява своитѣ прѣдѣлы, и за да опазе внѫтренный-тъ свой миръ. Она *не е погрѣшила* до сега въ свое-то ученіе и чиноположеніе: това показува нейна-то исторія и точно то согласіе во всичко съ дрѣвныгѣ символы, канопы и чиноположеніе на восточнѫ-тѫ Цьрквѫ. Въ неіѫ спасительнѫ-тѫ благодать Божія не е *оскудѣла*, понеже она има законнѫ іерархіѫ, има истинно-то ученіе на вѣрѫ-тѫ и благочестіе, има священнодѣйствіе на таинства-та и управленіе [1]).

[1]) Всичко, что е казано тука за православіе-то на единомысленнѫ-тѫ и единокрѣвнѫ намъ рускѫ Цьрквѫ, е истинно. Но исто-то подобава и смы дължны да исповѣдуваме и за нейнѫ-тѫ по́ старѫ сестрѫ православнѫ Българскѫ Цьрквѫ. Защото и Отечественна-та наша Цьрква какъ часть отъ Вселенскѫ-тѫ, Соборнѫ и Апостольскѫ Цьрквѫ, наедно съ таіѫ сохранява единство *въ догматы-тѣ, прѣданія-та, таинства-та и священны-тѣ правила*, слѣдователно и тя е *свята и непогрѣшима*. Тя никогашъ не е употрѣблявала политическы

б) За средства-та, съ кои-то ся сообщава Божія-та благодать, или за таинства-та.

§ 277. Понятіе за таинства-та.

Отъ като основалъ Цьрквж-тж си на земліж-тж, Господь Іисусъ Христосъ непрѣрывно продължава, по обѣтованіе-то си

насильственны мѣркы за разширеніе на прѣдѣлы-тѣ си, напротивъ, по примѣра на нейныя Главж, Христа Спасителя, съ кротость е прѣтърпѣвала подобны насильствія. Но и въ това горестно свое состояніе съ истинж материнскж любовь и рачительность ти прибира въ обятія-та си словесны-тѣ свои стада, зада си ги надоява съ истинно-то млѣко на Православіе-то и воспитова на майчиныя имъ языкъ и ги бране отъ прѣоблѣчены тѣ въ овчж кожж вълци. Въ подтвържденіе на казанно-то за нжжно смѣтамы да приведемъ безъ измѣненіе тука оставкж-тж, коіж то подаде святыя нашъ Соборъ, наедно совсичкыя Българскый народъ на святѣйшіа цариградскый Патріархъ и заедно съ това да іж прѣпоржчиме на народнж-тж память. Ето іж:

Всесвятѣйшій Владыко!

Православнж-тѣ жители на наши-тѣ епархіи, Българы родомъ, отъ осьмь годины насамъ, за причины, кои-то изложихж и тѣ и всичкый Българскій народъ, чрѣзъ обши-тѣ си жалбы къмъ Честнаго Правительство, и кои-то най добрѣ знае и Великата Черква, коя-то въ разстояніе на толкозь годины званично разискува Българскій-тъ церковенъ въпросъ, отъ тогазь прогласихж всенародно че не припознаватъ надъ себе си церковно то вѣдомство и господствованіе на Вселенскый-тъ Патріархъ, а слѣдователно и господствованіе-то на пращанич-тѣ тѣмъ отъ него каноническы неговы архіереи, кои-то припознаватъ него. И понеже ный споредъ сжществующый-тъ поридъкъ на Цьрквж-тж слѣдувахмы да припознавамы за церковно намъ началство Вселенскж-тж Патріархіж; Епархіотитѣ ни като прѣстанжхж да споменуватъ въ цьрквы-тѣ си каноническы-тѣ наши имена, не ны прішмахж никакъ за да отидемъ на епархіитѣ си, или ако смы тамъ, да прѣбывавамы въ тѣхъ испълняюще архіерейскы-тѣ наши дължности. А патріархіята прѣзъ всичко това разстояніе като упорствуваше заповѣдуваше ни за да отидемъ и да прѣбывавамы въ епархіитѣ си, още и да осжществявамы въ тѣхъ неговытѣ кыріархическы заповѣди противу воліж тж на народа, и общо-то противленіе на словесны-тѣ наши стада, кои-то постоянствуваxж даны не припознаватъ за каноническы тѣхны архіереи, додѣ-то припознавамы надъ насъ си господствованіе-то на Вселенскж-тж патріархіж и споменувамы каноническо то имѣ на временный-тъ патріархъ; и тъй наше-то положеніе като ставаше отъ день на день по-несносно пристигнж додѣто, да не може

(Мат. 28, 20), благодатно-то си прѣбываніе и общаніе съ неіѫ, а заедно съ това и дѣйствително съвършеніе въ неіѫ на великото дѣло на спасеніе-то на человѣци-тѣ съ благодать-тѫ на Святаго Духа. Видимы орѫдія или срѣдства за това сѫ *таинствата* на Цьрквѫ-тѫ. Подъ имя на таинства (μυστήριον — sacramentum) въ Христовѫ-тѫ Цьрквѫ ся разумѣватъ богоучрѣжденны тѣ священнодѣйствія, въ кои-то прѣзъ видимы или на чув-

---

но нататъкъ. А нивкъ пакъ и по другы-тѣ Българскы епархіи церковнаго състояніе религіозно пристигнѫ да е по достоплачевно, защото, по слѣдствіе на продължаемо-то въ тѣхъ за сѫщы тѣ причины лишеніе отъ архіерейско посѣщеніе, стоятъ вече отъ много години цѣлы страны, села и махалы безъ священницы и поради това и безъ черквы, кои-то сѫ затворены, и така увы! и дѣца родены умрѣхъ некрьстены, и человѣцы благочестивы отъ всякой възрасть и разрядъ не удостоившеся отъ послѣдни-тѣ религіозны утѣшенія церковны умрѣхѫ и безъ узаконенны-тѣ ся погребохѫ, и много другы подобны на тыя сърдцераздирающи ся случихѫ и случаватъ ся. И понеже по злополучію несносно-то това състояніе на церковны-тѣ работы, което е общо по всичкѫ Българіѭ, си остава непсцѣлимо, и всяка спогодба ся доказа за напрѣдъ невъзможна. За това ный подписанны-тѣ смиренны архіереи, досега канонически членове на Вселенскый прѣстолъ, и на негово служеніе пребывающе, като непожѣхмы вече безъ обличеніе и болѣзненно грызеніе на архіерейскѫ-тѫ ни совѣсть да търпимъ това таквозъ беспѫтно и душевредително церковно състояніе, рѣшихмы ся да си дадемъ оставкѫ-тѫ отъ нашего къмъ Вселенскый прѣстолъ служеніе и давамы си оставкѫ-тѫ отъ него съ настояще-то подписано и канонически наше дѣяніе (актъ). И за священно и свято намѣреніе, за да съдѣйствуваме колко-то отъ нашѫ страны въ законно-то церковно управленіе на православны-тѣ наши сънародници, и за съвършенно-то поправленіе и испѣленіе на поменѫто-то церковно безредно състояніе, възвращамы ся въ древнѫ-тѫ каноническѫ самостоятелнѫ православнѫ Българскѫ черквѫ, коіѫ-то всичко-то Българско духовенство и всичкый народъ припознава и посвящавамы архіерейско-то наше служеніе на нейный прѣстолъ, на кожто при надлежности-тѣ испослѣ ще ся опрѣдѣлятъ. За това и молимъ съ глъбоко почитаніе Ваше поклонствуемо отъ насъ Всесвятѣйшество, да бы, както другъ пѫть приспопоминаемый Патріархъ Самуилъ, на основаніе на желанія та отъ духовенство-то и отъ народъ тъ (споредъ както извѣставатъ практика-та, кои-то сѫ въ Патріархіѭ-тѫ) прѣ като канонически оставкы-тѣ на митрополиты-тѣ и епископы-тѣ отъ архіерейско-то имъ служеніе къмъ архіепископическы-тѣ прѣстолы на Охридъ и Ипекъ, и подчиненіе-то тѣхно наедно съсъ стадата имъ подъ Вселенскѫ-тѫ Патріархіѭ безъ | синодаленъ черковенъ *томъ*, и безъ одобреніе-то на Вселенскый Съборъ, така благоволише и достоуважаемѣйшій Вашь Верхъ прiиме наши-тѣ оставкы отъ служеніе-то на Вселен-

отва-та подлежащи знакове, сообщава ся на человѣци-тѣ невидима спасителна сила Божія или благодать-та на Святаго Духа.

§ 278. Необходимы-тѣ принадлежности на всичкы-тѣ вообще таинства.

Отъ само-то понятіе за таинства-та ся видѣ, чи необходимы-тѣ принадлежности на всичкы-тѣ вообще таинства сѫ:

1) *Божественно-то установленіе*: защото како благодать-та на Святаго Духа, освящаѭща-та и спасаѭща человѣкъ-тъ подавася отъ Іисуса Христа, тъй отъ Него пакъ трѣба да бѫдѫтъ установлены и оныя священны дѣйствія, прѣзъ кои-то она ся подава. Ето защо апос. Павелъ нарича таинства-та *Божіи* (1 Кор. 4, 1), а Цьрковны-тѣ Отци — Божественны, Христовы, небесны и подоб.

2) *Видимый или подлежащій на чувства-та знакъ*: защото въ таинства-та, ако и да ся сообщава благодать-та на Святаго Духа тайно, но чрѣзъ видимо дѣйствіе. Това быва а) за това, чи человѣкъ-тъ состои отъ душѫ и тѣло, а отъ благодатно-то освященіе имѫтъ нѫждѫ и двѣ-тѣ тія части на Негово-то сѫщество. «Ако да бѣше ты безтѣлесенъ, казува свят. Златоустъ, Богъ щѣлъ е да ти прѣподаде свои-тѣ дары въ тѣхнѫ-тѫ наготѫ; но понеже твоя-та душа е соединена съ тѣло, то

ский прѣстолъ и наедно съсъ словесны-тѣ паши стада церковно-то ни подчиненіе подъ помянѫ-тѫ Българскѫ Самостоятельнѫ церквѫ, кои-то е была, не, и ще ѫде во вся вѣкы духовно съединена съ тѫзи коіѫ-то е въ Цариградъ и на всякѫдѣ самостоятелны единовѣрны церквы, съхраняюща съ тѣхъ наедно исты-тѣ догмы, исты-тѣ прѣданія, исты-тѣ таинства и исты-тѣ священны правила. Така тогазъ и ный подчинивше ся на тѫзи церквѫ вѣрвамы несумнѣнно, че не прѣстѫпвамы даденѫ-тѫ отъ насъ при священно-то ни рѫкоположеніе клетвѫ на подчиненіе, но прѣмѣстямы іѫ въ подчинение на другѫ Православнѫ Церквѫ, сестра и по всичко единомудренѫ на Великѫ-тѫ Церквѫ. За това молимъ като пріеме настоящѫ-тѫ нашѫ оставкѫ, да заповѣда да ся вмѣсти тя въ кодины-тѣ на Патріярхіѫ-тѫ. Испрошающе же всесвятѣйши-тѣ Ваши молитвы и благословенія надъ насъ и надъ священно-то това наше дѣло прѣбѫдвамы.

На 16 Дек. 1868 въ Орта-кюю.

ФИЛИПОПОЛСКЫЙ ПАНАРЕТЪ
СОФІЙСКЫЙ ДОРОѲЕЙ
ЛОВЧАНСКЫЙ ИЛАРІОНЪ
ВИДИНСКЫЙ АНѲИМЪ

и ся подавѫтъ тебѣ тія дары въ чувственны видове« [1]). б) За да возбѫждавѫтъ въ насъ чувственны-тѣ знакове най сильнѫ вѣрѫ въ несѫмнѣнно-то дарованіе намъ на благодать-тѫ въ таинство-то и заедно съ това най живѣйшѫ благодарность въ Бога, кой-то ѭ подава. «Видимы знакове въ таинство-то за това сѫ, казува св. Діонисій Ареопагитъ, чи ній прѣзъ чувственно-то ся воскачувамы къмъ небесно-то». в) Наконецъ, зада ся запечатлѣвѫтъ съ видимы-тѣ знакове по̀ явственно членове-тѣ на Христовѫтѫ Цьрквѫ, какъ на видимо общество, и по̀ тѣсно ся соединявѫтъ помежду си въ едно тѣло на Цьрквѫ-тѫ. Общій-тъ на всичкы-тѣ таинства видимый знакъ е призиваніе-то на имя-то Божіе и крьстно-то знаменіе.

3) *Божественно то обьтованіе* на благодать-тѫ, по което пріемлющи-тѣ таинство-то несѫмнѣнно трѣба да вѣрувѫтъ, чи съ такво или друго священнодѣйствіе непрѣмѣнно е соединенъ таковъ или другъ даръ Божій, и чи таинство-то е невоспоминательный само знакъ на благодать-тѫ, но дѣйствително е нейно сообщеніе.

§ 279. Условія

Како благодать-та на Святаго Духа ся подава отъ Бога туне, безъ наши заслугы или достоинства, а единственно заради Іисусъ Христовы-тѣ заслугы: тъй и *съвьршеніе-то* на таинства-та, прѣзъ кои-то ся сообщава благодать-та, не ся условлюва съ никаквы заслугы или достоинства на лица, како на съвьршаіѫщи тѣ така и пріемлѣщи-тѣ. Недостойный-тъ съвьршитель на таинство-то не прѣпятствува на благодать-тѫ на Святаго Духа да являва въ него силѫ-тѫ си, истинтака и недостойно пріемлющій-тъ не уничтожава тѫзи силѫ. За това нѫженъ е само правельный образъ на съвьршеніе-то, законно лице, кое-то съвьршава, и другы-тѣ необходимы принадлежности на таинство-то. *Кто убо есть Павелъ, ктоже ли Аполлосъ*, — говори Апостолъ-тъ — *но точію служителіе . . . Азъ насадихъ, Аполлосъ напои, Богъ же возрасти: тѣмже ни насаждаяй есть что, ни напаяй, но возращаяй Богъ* (1 Кор. 3, 5—8), «Приношеніе-то, казува св. Златоустъ за таинство-то на евхаристіѫ-тѫ, истото е ако и лошавъ да го е принесълъ. . . . Защото и това приношеніе не человѣци-тѣ освящавѫтъ, но самъ Богъ, кой-то е ос-

[1]) Бесѣд. 83 на Еванг. Матѳ.

вятилъ и него» [1]) «Како свѣтъ-тъ на слънце-то, учи блаж. Августинъ, не губи чистотѫ-тѫ си за това, чи пада вьрхъ каль-тѫ и другы нечисты мѣста: тъй таинство-то не губи спасительнѫ-тѫ си силѫ за това, чи ся съвьршава отъ нелостойны пастыри» [2]). Ѥто защо и цьрковны-тѣ правила повеляѭтъ да не ся повторява крьщеніе-то ако и еретици быле да сѫ го съвьршили, когато тія сѫ соблюдили правильный-тъ образъ на съвьршеніе-тъ [3]). Но чтó ся касае *до спасительно-то дѣйствіе* на таинство-то: то оно ся условлюва и въ съвьршаѭщій-тъ — съ вѣрѫ, съ надлежаще благоговѣніе и съзнаніе на важность-тѫ на таинство-то, и въ пріемлющій-тъ истинтака съ вѣрѫ и дължнѫ готовность и способность за да пріиме благодать-тѫ, коя-то ся сообщава прѣзъ таинство-то; въ противный случай оно не само, чи не ще бѫде спасительно, но ще ся прѣврати въ сѫдъ како на съвьршаѭщій-тъ тъй и на пріомліѭщій-тъ недостойно.

§ 280. Число-то.

Таинства-та на Христовѫ-тѫ Цьрквѫ сѫ седьмъ: крьщеніе, миропомазаніе, причащеніе, покаяніе, свящество, бракъ и маслосвятіе. Они а) имѫтъ всичкы-тѣ необходимы принадлежности на таинства: Божественно-то установленіе, видимый знакъ и обѣтованіе на невидимѫ-тѫ благодать. б) Този брой съдьржава отъ най пьрвы-тѣ вѣкове на христіанство-то всичка-та вселенска Цьрква. в) Оно ся основува и врьхъ свидѣтельство-та на св. Писаніе, смыслъ-тъ на кои-то изъяснили и опрѣдѣлили несѫмѣнно прѣданіе-то и гласъ-тъ на Цьрквѫ-тѫ. г) Съотвѣтствува на всичкытѣ нѫжды на Цьрквѫ-тѫ вообще и потрѣбности-тѣ на нейны-тѣ членове въ частности. Тъй чрѣзъ *крьщеніе-то* человѣкъ-тъ ся ражда въ христіанскый-тъ животъ и встѫпва въ Христовѫ-тѫ Цьрквѫ. Чрѣзъ *миропомазаніе-то* пріима силы, кои-то укрѣпляѭтъ и возраставѭтъ духовный-тъ животъ; чрѣзъ *причащеніе-то* пріима безсмьртнѫ пищѫ и питіе; чрѣзъ *покаяніе-то* — врачество отъ духовны недугы; чрѣзъ *маслосвятіе-то* — лѣкарство и отъ тѣлесны-тѣ недугы; *бракъ-то* е едно отъ срѣдства-та, чрѣзъ кое-то ся сохранява и распространява благодатно-то цар-

---

[1]) Бесѣд. 2 на посл. къ Тит. Бесѣд 8 на Еванг. Матв. [2]) Tract Vin Iohann. [3]) Прав. 2 вселен. Соб. ѐто-що значи, чи таинство, какъ казуваѭтъ, совьршавася ex opere operato.

ство Христово, а чрѣзъ *свящeнство-то* съвършавася строеніе-то на Божіи-тѣ тайны въ Цркви-тѣ, нейно-то управленіе и духовно-то воспитаніе на нейны-тѣ чада за вѣчно-то спасеніе.

§ 281. Раздѣленіе.

Таинства та сѫ: а) *неповторяемы*, таквы сѫ: крьщеніе-то, миропомазаніе-то и свящeнство, и *повторяемы*, токвы сѫ прочіе-тѣ таинства; б) установлены *за всичкы*, таквы сѫ: крьщеніе-то, миропомазаніе-то, причащеніе-то, покаяніе-то, маслосвятіе-то, и *необходимы* само за *нѣкоиси*, по нѫжды-тѣ на Цркови-тѣ, къмъ кои-то за това не всичкы-сѫ задължены, таквы сѫ: бракъ-тъ и свящeнство-то.

1) Крьщеніе-то.

§ 282. Понятіе.

Крьщеніе-то е таинство, въ кое-то, при троекратно-то погруженіе въ водѫ во имя Отца и Сына и Святаго Духа, человѣкъ-тъ чрѣзъ Божіѭ-тѫ благодать раждася въ новъ, духовенъ животъ, и става членъ на благодатно-то царство Христово.

§ 283. Установленіе

Това таинство, прѣдуготовленно отъ Іоанново-то крьщеніе, освятилъ со собственный-тъ си примѣръ и установилъ съ най ясны слова самъ Іисусъ Христосъ. Онъ прѣдварително въ разговора съ Никодимъ прѣдвозвѣстилъ за това таинство: *аще кто не родится водою и духомъ, не можетъ внити въ царствіе Божіе* (Іоан 3, 5): послѣ повелѣлъ на ученици-тѣ си да крьстіѭтъ вѣровавши-тѣ въ Него еще при свое-то прѣбываніе на земліѭ-тѫ; наконецъ прѣдъ вознесеніе-то на небо-то далъ имъ заповѣдь: *шедше научите вся языки, крестяще ихъ во имя Отца и Сына и Святаго Духа* (Мат, 28, 19), коіѭ-то Апостолы-тѣ до точкѫ испълнявали, и не иначе пріимавали въ свое-то общество вѣруіѭщи-тѣ, освѣнъ чрѣзъ крьщеніе-то (Дѣян. 2, 38. 41. 8, 12. 10, 48), тъй щото оно было необходима видима печать, съ коіѭ-то сѧ отличавали вѣруіѭщи-тѣ во Христа отъ невѣруіѭщи-тѣ. Тъй было въ Цркви-тѫ и подирь Апостоли-тѣ, во всичкы тѣ врѣмена.

§ 284. Видима-та или на чувства-та подлежаща-та принадлежность.

Видима-та или на чувства-та подлежаща принадлежность на крьщеніе-то съставлявѫтъ; а) *вещество*. Това е проста и чиста, освящаема съ особенно священнодѣйствіе, вода, какъ най близокъ символъ на блатодать-тѫ на Духа Святаго, очищаіѫщѫ грѣховны-тѣ нечистоты. На водѫ-тѫ като на единственно-то вещество, кое-то ся употреблява въ крьщеніе-то, показува самъ Іисусъ Христосъ, кога казува: *аще кто не родится водою и Духомъ* (Іоан. 3, 5); въ водѫ самъ Онъ ся крьстилъ, водѫ само употрѣблявали Апостоли-тѣ, и Църква-та отвьргала всичкытѣ другы способы на крьщеніе-то, каквы сѫ употрѣблявали еретици-тѣ [2]).

б) Слова-та: *крещается рабъ Божій во имя Отца и Сына и Святаго Духа*. Тія слова самъ Іисусъ Христосъ показалъ въ заповѣдь-тѫ за крьщеніе-то: *шедше научите крестяще ихъ во имя Отца и Сына и Святаго Духа* (Мат. 18, 19. За това Цьрковны-тѣ правила подвергавѫтъ было на отлученіе онизи, кои-то бы дьрзнали да съвьршѫтъ крьщеніе-то «не по Господню учрежденію во имя Отца и Сына и Святаго Духа» [2]). А что ся касае до онизи мѣста, гдѣ ся казува въ книгѫ-тѫ на Дѣянія-та, чи Апостоли-тѣ крьщали *во имя Іисуса Христа* (2, 38. 8, 16. 19, 5), то въ нихъ ся показувѫтъ не слова-та, кои-то ся произносіѫтъ при крьщеніе-то, а виновникъ-тъ на това таинство, и ся говори тъй за отличіе-то на христіанско-то крьщеніе отъ Іоанново-то.

в) *Видимо дѣйствіе*. Това е троекратно-то *погруженіе* во имя Прѣсвятыя Троицы. Погруженіе-то най прилично е за таинство-то на крьщеніе-то за това, чи 1) само-то грьчко негово названіе βαπτισμός има именно това знамснуваніе; 2) како отъ Іоанна Крестителя народъ-тъ и самъ Іисусъ Христосъ ся крьстилъ чрѣзъ погруженіе (Мар. 1, 10.), тъй и Апостолы-тѣ крьстили истотъй (Дѣян. 8. 36. 39), съ исключеніе на мощне малко и при това не совсѣмъ ясны примѣры, напр. крьщеніе-то на темничный-тъ стражѫ, кое-то съвьршили Павелъ и Сила Дѣян. 16, 33). 3) Извѣст-

---

[1]) Напр. крьщеніе-то, кое то *маниxеи-тѣ* съвьршали чрѣзъ помазаніе на главѫ-тѫ на крьщаемый-тъ со масло. Крьщеніе-то на *яковиты-тѣ* — чрезъ прижиганіе на чело-то съ разгоренно желѣзо. *На бичивавши-тѣ ся* — съ бичеваніе до кръвь. [2]) Апост. прав. 49 и 50.

ное и това, чи и въ първенствующѫщѫ-тѫ Цркви крьщеніе-то ся съвършало не иначе, како това доказувѫтъ крьщални-тѣ, кои-то ся устроявали за това въ храмове-тѣ, и свидѣтельствува 50-то Апостольско правило, кое-то показува на троекратно-то погруженіе. 4) Това наконецъ е най сообразно съ знаменуваніе-то на крьщеніе-то, кое-то Апос. Павелъ нарича погрѣбеніе на ветхый-тъ человѣкъ (Рим. 6, 4. Кол. 2, 12). А что ся относи до *обливаніе-то и окропленіе-то*, кои-то ся употрѣбляѫтъ на Западъ прѣимѫщественно прѣдъ погруженіе-то, допущала ги Црква-та и въ дрѣвно-то врѣмя, и сега допуща, само какъ неключеніе, кога ся случи нужда, по причинѫ на тяжкѫ болькѫ на крьщаемый-тъ, или кога количество-то на водѫ-тѫ не достига, при неотложнѫ потрѣбность на немедленно съвършеніе на това таинство.

§ 285. Благодать-та, коя-то ся сообщава въ крьщеніе-то

Благодать-та, коя-то ся дарува въ таинство-то на крьщеніе-то е.

а) Оправданіе отъ прародительскый-тъ грѣхъ, ако и да не ся уничтожавѫтъ съвершенно всичкы-тѣ неговы послѣдствія, както и отпущеніе на всичкы-тѣ произвольны грѣхове, кои-то сѫ ся учинили до крьщеніе-то: *и да крестится кійждо ваеъ во имя Іисуса Христа во оставленіе грѣховъ* (Дѣян. 2, 38); *но омыстеся, но освятистеся, но оправдистеся именемъ Господа нашего Іисуса Христа и Духомъ Бога нашего* (1Кор. 6, 11).

б) Ново рожденіе въ новъ духовный христіанскый животъ. Тъй Іисусъ Христосъ нарича крьщеніе-то второ *рожденіе свыше* (Іоан. 3, 3), Апостолъ-тъ казува: *по своей Его милости спасе насъ банею паки бытія и обновленія Духа святаго* (Тим. 3, 5); *елицы во Христа крестистеся, во Христа облекостися* (Гал. 3, 27). А спорѣдъ това.

в) Встѫпленіе въ новый-тъ завѣтъ съ Бога, усыновленіе Богу и присоединеніе къмъ Христовѫ-тѫ Цркви и число-то на спасаемы-тѣ: *иже вѣру имѣетъ и крестится, спасенъ будетъ* (Мар. 16, 16), *единымъ Духомъ мы вси во едино тѣло крестихомся* (1 Кор. 12, 13). За това отци-тѣ на Цркви тѫ и наричѫтъ крьщеніе-то *дверь*, коя-то вводи въ благодатно-то царство Христово, въ нѣдра-та на кого-то има единственно спасеніе [1]).

[1]) Амвроc. De Abraham. 11, 11. 79.

§ 286. Крьщающи-тѣ лица.

Лица-та, кои-то имѫтъ непосрѣдственно право да съвьршавѫтъ таинство-то на крьщеніе-то, сѫ прѣемници-тѣ на Апостолското служеніе — Епископы-тѣ и пресвитеры-тѣ, понеже заповѣдь за крьщеніе-то дадена е собственно на Апостолы-тѣ, и тѣхъ Ап. Павелъ нарича *строители таинъ Божіихъ* (Кор. 4, 1). Прочее како въ апостольскѫ-тѫ Цьрквѫ сѫ были примѣры, щото крьщеніе-то съвьршали и діаконы-тѣ (Дѣян. 6, 5. 8, 12), така и въ подирно-то врѣмя цьрковны тѣ правила дозволявали и сега ся дозволява, какъ исключеніе отъ правило-то, кога ся случи необходимость, и на всякый простъ вѣруѫщій человѣкъ, быле на женѫ да съвьрши крьщеніе-то и усвоявѫтъ-му равнѫ силѫ [1]).

§ 287. Крьщаемы-тѣ лица.

Понеже спасеніе-то не е возможно безъ крьщеніе: *аще кто не родится водою и Духомъ, не можетъ внити въ царствіе Божіе* (Іоан. 3, 5): отъ-тука слѣдува, чи оно е равно необходимо за всичкы-тѣ, а по тѫзи причинѫ и за младенци тѣ, понеже и они ако и да нѣмѫтъ произвольны грѣхове, но раждѫтся съ пьрвородный-тъ грѣхъ. Прочее прѣемлюши-тѣ крьщеніе прѣдварително дължны сѫ да изявѫтъ за това согласіе и желаніе, да пріемѫтъ наставленіе въ основны-тѣ истины на вѣрѫ-тѫ и исповѣдѫтъ вѣрѫ-тѫ си, както и да принесѫтъ покаяніе, и ся откажѫтъ отъ діаволъ-тъ и всичкы-тѣ негови дѣла, да дадѫтъ твьрдо обѣщаніе, чи ще принадлежѫтъ на Іисуса Христа и ще живѣѭтъ по Негово-то ученіе. Въ тѫзи необходимость увѣрява самъ Іисусъ Христосъ, кога казува: *иже вѣру иметъ и крестится, спасенъ будетъ* (Мар. 16, 16); За това и Апостолы-тѣ не по̀ напрѣдъ *крьстили* человѣци-тѣ, а послѣ, пощо гы наставлявали въ вѣрѫ-тѫ, като по трѣбували отъ тѣхъ согласіе и гы возбуждали къмъ покаяніе; *аще вѣруеши отъ всего сердца твоего, можно ти есть креститися* (Дѣян. 8, 37); *покайтеся, и да крестится кійждо васъ во имя Іисуса Христа* (Дѣян. 2, 38). Младенцитѣ ако и да не могѫтъ точно да испълнѭтъ това условіе, обаче не по̀ малко сѫ способны да ся крьстѭтъ. Защото а) самъ

---

[1]) Правос. испов. ч. I. отв. 102. Посл. восточн. патр. чл. 16. и Требн. о чинѣ крещенія.

Іисусъ Христосъ гы признава способны за Божіе-то царство: *таковыхъ бо есть царствіе Божіе*, казува Онъ (Мат. 19, 14); ако ли сѫ пакъ способны да бѫдѫтъ въ царство-то небесно, то слѣдува, чи сѫ способны и за крьщеніе, кое-то е дверь въ това царство б) соотвеина-та нихна вѣра и согласіе замѣнявася въ дѣца-та съ вѣрѫ-тѫ и согласіе-то на родители-тѣ и воспріемници-тѣ имъ, кои-то ся ржчавѫтъ за нихъ, чи кога пораснѫтъ и познаѭтъ добрыны-тѣ, кои-то приноси Христова-та вѣра, они несѫмнѣнно ще подвьрдѫтъ собственно-то си согласіе и *уразумьѭтъ* това, кое-то *не видятъ нынѣ* (Іоан. 13, 7). в) Апостолы-тѣ часто крьстили цѣли домочадія, а тука безсѫмнѣніе трѣбало да ся были и младенци (Дѣян. 16, 14. 15. 30—39). г) Всичка-та дрѣвна Цьрква никогашь не ся-е сѫмнѣвала въ неспособность-тѫ на дѣца-та за крьщеніе-то. Св. Ириней казува: Христосъ е дошелъ за да спасе всичкы, кои-то чрѣзъ Него ся возраждавѫтъ въ Бога: младенци тѣ, отроци-тѣ, юнаши-тѣ, старци-тѣ. Оригенъ обычайтъ, по кой-то ся крьстѫтъ дѣца, парича апостольско прѣданіе [2]). При помѣстный-тъ карѳагенскый Соборъ произнесенно было дору отлѫченіе на оныя, кои-то отвьргавѫтъ необходимость-тѫ на крьщеніе-то на младенци-тѣ 3).

§ 288. Неповторяемость-та на крьщеніе-то.

Крьщеніе-то не трѣба да ся повторява. Защото оно е рожденіе въ духовный тъ животъ, а раждѫтся само единъ пѫть; или пакъ, спорѣдъ Апостолъ-тъ, оно е участіе въ смьрть-тѫ и погрѣбеніе-то на Іисуса Христа: *елицы во Христа крестихомся въ смерть Его крестихомся. Спогребохомся Ему крещеніемъ въ смерть* (Рим. 6, 4. 5); но Іисусъ Христосъ умрѣлъ и погрѣбенъ былъ само единъ пѫть. б) Апостолъ Павелъ крьщеніе-то ясно парича *едно*, како е единъ Богъ, *едина вѣра* (Еф. 4, 6); за това и вселенска-та Цьрква опрѣдѣлила е въ символъ-тъ да исповѣдувамы истотьй, и вынагы е учила, вопрѣки на нѣкои си еретици, за неповторяемость-тѫ на крьщеніе-то ако и да бы ся е оно съвьршило надъ нѣкого дору отъ неправославенъ христіанинъ, само во имя на Прѣсвятѫіѫ Троицѫ. Така съ 7-то правило на 2-й вселенскый Соборъ положено было, кога въ Цьрквѫ-тѫ ся пріима

---

[1]) Adv haeres. lip. II. cap. 22, n 4, [2]) Lip. V. in Ep. ad. Rom. [3]) Прав. 124.

голема часть отъ еретици, чрѣзъ миропомазаніе, — да ся съвършава крьщеніе-то само надъ оныя, кои-то сѫ ся крьстили не во имя Прѣсвятыя Троицы, или не чрѣзъ троекратно погруженіе. Кога крьщеніе-то ся е съвършило наскоро и не отъ священникъ, цьрковны-тѣ правила въ таковъ случай повелявѫтъ да ся съвършѫтъ послѣ надъ крьщенный-тъ само опущенны-тѣ обрѣды, безъ да ся повтори само-то погруженіе [1]). Въ случай на сѫмнѣніе, крьщенъ ли е младенецъ-тъ или не е, трѣбва да ся крьсти, употрѣблявайки условны-тѣ слова: *крещается рабъ Божій, аще не крещенъ есть* [2]).

2) Миропомазаніе-то.

§ 289. Понятіе.

Миропомазаніе-то е таинство, въ кое-то, при помазаніе-то на извѣстны-тѣ части на тѣло-то со священно миро, съ произношеніе на слова-та: «печать дара Духа Святаго», сообщавася на христіанинанъ-тъ благодать освящаіѫща- и укрѣпляюща въ духовный-тъ животъ.

§ 290. Установленіе-то.

Това таинство éще отъ пророка Іоиля было прѣдвозвѣщено: *и будетъ по сихъ, и излію отъ Духа моего на всяку плоть* (Іоил. 2, 28), ясно установилъ самъ Іисусъ Христосъ. Онъ казува: *вѣруяй въ Мя, якоже рече Писаніе, рѣки отъ чрева его истекутъ воды живы*, за тія слова Евангелистъ-тъ забѣлѣжува: *сіе рече о Духѣ, Егоже хотяху пріимати вѣрующіе во имя Его* (Іоан. 7, 38. 39). Послѣ прѣдъ вознесеніе-то на небо-то, Іисусъ Христосъ далъ обѣтованіе на Апостолы-тѣ: *вы же сѣдите во градѣ Іерусалимстѣ дондеже облечетеся силою свыше* (Лук. 24, 49). И они дѣйствително облеклися съ тѫѭ силѫ въ день-тъ на Пятдесятницѫ-тѫ по сошествіе-то врьхъ нихъ на Свѣтаго Духа въ видъ на огненны языци. Сѣтне отъ като пріели самы Духъ Святый, Апостолы-тѣ низводили Го и врьхъ всичкы, кои-то вѣрували и ся крьстили, и при това съ особенно и отлично отъ крьщеніе-то священнодѣйствіе—*съ возложеніе на рѫцѣ-тѣ*. Тъй за самаряны-тѣ, кои-то

---

[1]) Глѣд. въ голѣм. Треб. о чинѣ св. крещен. [2]) Прав. 83. Карѳ. Соб.

крьстилъ Филипъ, но не были е́ще пріели при това Святый Духъ, говорися: *тогда возложиша Петръ и Іоаннъ руцѣ на ня и пріяша Духа Святаго* (Дѣян. 8, 14—17. 19, 2—6). Возложеніе-то на ржцѣ-тѣ скоро замѣнено было съ *помазаніе*, понеже дары-тѣ на Духа Святаго, кои-то ся сообщавѫтъ въ това таинство, часто ся наричѫтъ въ священно-то Писаніе съ това имя: *и вы помазаніе имате отъ Святаго, и вѣсте вся* (1 Іоан. 2, 20. 27); *извѣствуяй насъ съ вами во Христа и помазавый насъ Богъ* (2 Кор. 1, 21). Дрѣвность-та и происхожденіе-то отъ самы-тѣ Апостолы на помазаніе-то, вмѣсто на возложеніе-то на ржцѣ-тѣ, утвьрждавася со свидѣтельство-то за това на Климента Александрійскаго [1]), Тертулліана [2]), Кипріана [3]), и ѐще по̀ рано—на Діонисія Аріопагита, ученикъ-тъ на Апостола Павла [4]). «Има казува онъ, священнодѣйствіе, кое-то наставници-тѣ наши (т. е. Апостолы-тѣ) наричѫтъ таинство на миро. . . Това съвьршително съ миропомазаніе прѣподавася на удостоившій-тъ ся съ святѣйше-то таинство на возрожденіе-то на изліяніе на Богоначальный-тъ Дѫхъ». «Пощо излизамы изъ купель-тѫ, свидѣтельствува Тертулліанъ за свое-то врѣмя, мы ся помазувамы съ благословенно помазаніе, по дрѣвный-тъ чинъ». «Необходимо е пише св. Кипріанъ, зада ся помазува, кой-то ся е крьстилъ, като приме хризмѫ, т. е. помазаніе, зада може да бѫде помазанникъ Божій и има въ себѣ си благодать-тѫ Христовѫ«.

§ 291 Видима-та или на чувства-та подлежаща принадлежность.

Видимѫ-тѫ или на чувства-та подлежащѫ принадлежность на таинство-то на миропомазаніе-то составлявѫтъ:

а) *Вещество-то*. Това е муро, кое-то ся составлява отъ дрвено масло, вино, бальзамъ и много другы благовонны вещества, кои-то изображавѫтъ сладость-тѫ и разнообразіе-то на духовны-тѣ дары, и кое-то освящавѫтъ при установленны обрѣды Епископы [5]).

---

[1]) Strom. II. [2]) De baptis. c. VIII. [3]) ad Ianuarium. [4]) Eccles Hierarch. c. IV. n. III. § 3. [5]) Въ рускѫ-тѫ Цркви миро-то ся освящава само при двѣ-тѫ каѳедры—Кіевскѫ-тѫ и Московскѫ-тѫ откѫде и ся разпраща по всичкѫ-тъ Руссіѭ. Приготовленіе-то негово съвьршавася на страстнѫ-тѫ недѣлѭ. Въ пьрвы-тѣ три дни оно, при непрѣрывно читанье на евангіеліе то, вареся въ гърне нарочно за това устроенно въ Цркви, а въ четвертокъ освящавася во врѣмя на литургіѭ-тѫ.

б) *Слова-та*, кои-то ся произносѧтъ при помазаніе-то на извѣстны части на тѣло-то: *печать дара Ду ха Святаго. Аминь.*

в) *Вънкашно-то дѣйствіе.* Това е кръстообразно помазаніе на чело-то, очи-тѣ, ноздры-тѣ, уши-тѣ, уста-та, грѫди-тѣ, рѫцѣ-тѣ и позѣ-тѣ, какъ вънкашны органы на всичкы-тѣ вънтрѣшны способности на душѫ-тѫ.

§ 292 Благодать-та, коя-то ся сообщава въ миро-помазаніе-то.

Благодать-та, коя-то была обѣщанна и ся сообщава въ таинство-то на мироиомазаніе-то:

а) *Освященіе*, т. е. запечатлѣніе и посвященіе Богу на всичкѫ-тѫ духовнѫ и тѣлеснѫ природѫ на человѣка. Тъй, чрѣзъ помазаніе *на чело-то* освящавѧтся мысли-тѣ и соотвѣтствующій-тъ на тѣхъ органъ; чрѣзъ помазаніе на *грѫдить* — желанія-та и тѣхный органъ; чрѣзъ помазаніе на *очи-тѣ, ноздры-тѣ, уши-тѣ и устата* — чувството и чувствованія-та, слово-то и языкъ-тъ; чрѣзъ помазаніе на рѫцѣ-тѣ и нозѣтѣ — всичко-то вънкашно поведеніе.

б) *Утвьржденіе и укрѣпленіе* въ духовный-тъ животъ и всичкы-тѣ *божественны силы*, кои-то сѫ потрѣбны на христіанинъ-тъ *къ жизоту и благочестію* (2 Петр. 1, 3). *Извѣствуяй насъ съ вами во Христа и помазавый насъ Богъ; иже и запечатлѣ насъ, и даде обрученіе Духа въ сердца наша* (2 Кор. 1, 21. 22). *Вы помазаніе имате отъ Святаго, и вѣсте вся* (1 Іоан. 2, 20).

§ 293 Съвьршаѫщи-тѣ лица.

Право-то да съвьршавѧтъ таинство-то на миропомазаніе-то принадлежи само на пастыры-тѣ на Цьрквѫ-тѫ, какъ на апостольскы прѣемници. А да освящавѧтъ муро-то могѫтъ само Епископы-тѣ, понеже и въ апостольскѫ-тѫ Цьркву низводили святый Духъ чрѣзъ возложеніето на рѫцѣ-тѣ не всичкы-тѣ, а само главны-тѣ отъ Апостолы-тѣ. Тъй Филипъ, единъ отъ діаконы-тѣ, обратилъ въ вѣрѫ-тѫ и покрьстилъ самаряны-тѣ, но зада низведѫтъ на тѣхъ Духъ Святый испратенны были Петръ и Іоаннъ (Дѣян. 8, 14). А да употрѣблява за помазаніе отъ Епископы освященно муро може и всякый священникъ.

§ 294. Пріемлющи-тѣ лица.

Таинство-то на миропомазаніе то ся съвършава само надъ крьщенъ, защото Апостолы-тѣ не по напрѣдъ возглагали рѫцѣ-тѣ си вразъ увѣровавши-тѣ, зада имъ прѣподавѫтъ дары-тѣ на святаго Духа, но подирь крьщеніе-то. И понеже таинство-то на крьщеніе-то, вводейки, человѣкъ-тъ въ Христовѫ-тѫ Цьрквѫ, дава наедно съ това всичкы-тѣ права, задължава и праве го способенъ да ся пользува съ оныя блага и прѣимѫщества, кои-то припадлежѫтъ на нейны-тѣ члѣнове, и младенци-тѣ, кои-то сѫ ся крьстили, безъ всяко сѫмнѣніе дължны сѫ да ся помазувѫтъ съ мyро, и това помазаніе трѣба да ся съвършава непосрѣдственно подирь крьщеніе-то: защото и Апостолы-тѣ низводили Духъ Святый прѣзъ рѫкоположеніе врьхъ вѣруіѫщи-тѣ по обыкновенно непосрѣдственно подирь крьщеніе-то (Дѣян. 19, 5. 6), и най дрѣвны тѣ Отци и учители и соборны-тѣ правила свидѣтельствувѫтъ, чи вынагы тъй ся е съвършало миропомазаніе-то въ дрѣвнѫ-тѫ Цьрквѫ [1]).

§ 295. Неповторяемость-та на миропомазаніе-то.

Таинство-то на миропомазаніе-то еднаж като ся съвърши надъ вѣруіѫщій-тъ, благодатно-то свое дѣйствіе простира врьхъ всичкый-тъ неговъ животъ.

Примѣчаніе. Что ся относи до помазаніе-то съ св. мyро на благочистивѣйши-тѣ Господари при тѣхно то вѣнчаніе на царство, св. Цьрква, по примѣръ-тъ на вѣтхозавѣтно-то помазаніе на цари, съвършава това за испросуваніе врьхъ царствуіѫщи-тѣ особенни благодатны дарованія, благопотрѣбны за тѣхно-то высоко служеніе.

3) Причащеніе-то или евхаристія-та.

§ 296 Понятіе.

Причащеніе или евхаристія е таинство, въ кое-то вѣруіѫщи-тѣ, подъ видъ на хлѣбъ и вино причащавайкися съ истинно то тѣло и кръвь на Господа Іисуса Христа, таинственно ся соединява съ Него и прінма залогъ за вѣчный животъ.

---

[1]) Глѣд. § 290 и Лаодик Соб. прав. 48.

§ 297 Установленіе-то.

Чи Іисусъ Христосъ е установилъ това най святѣйше таинство, повѣствувѫтъ всичкы-тѣ четыры Евангелисты, и освѣнъ тѣхъ св. Ап. Павелъ. Евенгелистъ Іоаннъ излагава прѣдварително Іисусъ Христово-то за това ученіе въ Капернаумъ. *Азъ есмь хлѣбъ животный, иже сшедый съ небесе: аще кто снѣсть отъ хлѣба сего, живъ будетъ во вѣки: и хлѣбъ его же Азъ дамъ, плоть моя есть, юже Азъ дамъ за животъ міра. Плоть бо моя истинно есть брашно. и кровь моя истинно есть пиво* (Іоан. 6, 48—63). Другы-тѣ Евангелисты казувѫтъ за само-то установленіе на това таинство при послѣдніѭ-тѫ Господніѭ вечеріѭ съ ученици-тѣ. *Ядущимъ же имъ пріемъ Іисусъ хлѣбъ и благословивъ преломи и даяше ученикомъ, и рече: пріимите, ядите: сіе есть тѣло мое. И пріемъ чашу, и хвалу воздавъ даде имъ глаголя: пійте отъ нея вси: сія есть кровь моя новаго завѣта, яже за многія изливаема, во оставленіе грѣховъ* (Мат. 26, 26—28. Мар. 14, 22—24). Евангелистъ Лука притура, чи Господь Іисусъ повелѣлъ да струвамы това таинство и послѣ, въ Негово воспоминаніе: *сіе творите въ мое воспоминаніе* (Лук. 22, 19). Апостолъ Павелъ исто тъй пише до Коринѳяны-тѣ, чи оно трѣба да ся вьрше въ память на Господніѭ-тѫ смьрть до само-то второ Негово пришествіе. *Елижды бо аще ясте хлѣбъ сей и чашу сію піете, смьрть Господню возвѣщаете дондеже пріидетъ* (1 Кор. 11, 23—26).

§ 298. Видима-та или на чувства-та подлежаща принадлежность.

Видимѫ-тѫ или на чувства-та подлежащѫ принадлежность на таинство-то на Евхаристіѭ-тѫ съставлявѫтъ:

а) *Вещество-то.* Това е единъ, нарочно приготвенъ отъ пшенично брашно *квасенъ* хлѣбъ — понеже на таковъ хлѣбъ съвьршилъ таинство-то самъ Іисусъ Христосъ и Апостолы-тѣ съвьршали, какъ това ся видѣ и друго-то отъ грьчко-то названіе – ἄρτος (отъ ἀίρω дигнувамъ) подобно и отъ свидѣтельство-то на пьрвенствѫщѫ-тѫ Цьрквѫ, коя-то истинтака употрѣблявала вынагы квасенъ хлѣбъ. Второ-то вещество е *вино отъ гроздье*, по обычай-тъ на православнѫ-тѫ Цьрквѫ, за най ближайше сходство съ кръвь-тѫ, *чьрвено*, съ което ся соединява и *вода*, въ воспоминаніе на слова-та на Писаніе-

то: *единъ отъ воинъ копіемъ ребра Его прободе, и абіе изыде кровь и вода* (Іоан. 19, 34), както и по примѣръ-тъ на самаго Іисуса Христа за кое-то, опирайкися на прѣданіе-то, свидѣтельствувѫтъ най дрѣвны-тѣ отци: Іустинъ [1]), Ириней [2]), Кипріанъ [3]) и 23 прав. на 6-й вселенскый Соборъ.

б) Това, кое-то произноси священнослужитель-тъ, подирь слова-та на установленіе-то на това таинство: *пріимите, ядите: сіе есть тѣло мое, еже за вы ломимое, во оставленіе грѣховъ*, и: *пійте отъ нея вси: сія есть кровь моя новаго завѣта, яже за вы и за многія изливаемая, во оставленіе грѣховъ*, и призываніе-то на Святаго Духа отъ Бога Отца,— благословеніе то, при крьстно-то знаменіе, на прѣдложенны-тѣ дары: *и сотвори убо хлѣбъ сей честное тѣло Христа твоего; а еже въ чаши сей честную кровь Христа твоего преложивъ Духомъ твоимъ Святымъ.*

в) *Видимо-то дѣйствіе.* Това е всичка-та божественна Литургія, безъ коіѭ-то по каковъ и да е другъ начинъ, съвьршеніе-то на таинство-то на евхаристіѭ-тѫ не е возможно. За свьршаваніе-то на Литургіѭ-тѫ необходимо е, *мѣсто*, кѫдѣ ся она съвьршава, да има освященъ законнымъ образомъ прѣстолъ и *антиминсъ*, священнодѣйствуванъ отъ архіерей.

§ 299. Внѫтрѣнна-та сила.

Сѫщность-та на святѣйше-то таинство на евхаристіѭ-тѫ, по благодатно-то Іисусъ Христово обѣтованіе, състои въ това, чи въ него присѫтствува самъ Онъ, и при това не по обыкновенно-то вездѣприсѫтствіе на Божество-то, или съ прѣизбытъкъ само на благодать-тѫ, не символическы или образно, условливайкися съ вѣрѫ-тѫ на священнодѣйствуіѫщи-тѣ и пріемлющи-тѣ таинство-то, не съ едно наитіе или чрѣзъ проницаніе въ хлѣбъ-тъ и вино-то (impanatio), но *истинно, дѣйствително и сѫществено*, чрѣзъ прѣсѫществленіе-то на хлѣба въ само-то истинно тѣло Господне, въ кое-то Онъ живѣлъ врьхъ земліѭ-тѫ и страдалъ врьхъ крьстъ-тъ, и кое-то послѣ въскреснало и ся вознесло на небо-то; а на вино-то въ самѫ-тѫ истинѫ кръвь Господніѭ, коята во врѣмя на страданія-та ся изліяла за живота на свѣтъ-тъ.

---

[1]) Apolog. 1, 66. [2]) Advers. haeres. V, 2. n 3. [3]) Epist. LXIII. ad Caecil.

Това несѫмнѣнно явствува: а) отъ слова-та на Іисуса Христа, Въ прѣдварительнѭ-тѫ своѭ бесѣдѫ за това таинство Онъ прямо училъ: *хлѣбъ егоже Азъ дамъ, плоть моя есть; плоть моя истинно есть брашно, и кровь моя истинно есть пиво.* А кога нѣкоиси отъ слушатели-тѣ понеже разумѣли въ правый смыслъ Неговы-тѣ слова, думали: *како можетъ сей дати намъ плоть свою ясти?*—Іисусъ Христосъ не само не почелъ за нѫжно да имъ исправе мысли-тѣ, но ѣще съ по̀ големѫ силѫ утвърдилъ: *аще не снѣсте плоти Сына человѣческаго, ни піете крове его, живота не имате въ себѣ* (Іоан. 6, 51 — 58). Истотъй и при тайнѭ-тѫ вечерѫ не нѣкакъ подобообразно, а прямо казувалъ Онъ за хлѣбъ-тъ: *сіе есть тѣло мое*, а за вино-то: *сія есть кровь моя.* б) Отъ слова-та на св. Ап. Павла *ядый и піяй недостойнѣ, судъ себѣ ясть и піетъ, не разсуждая тѣла Господня* (1 Кор. 11, 29). Защото таква угроза была бы напразна, ако бы хлѣбъ-тъ и вино-то сѫ были само символы, а не дѣйствителны тѣло и кръвь Господни. в) Всичката дрѣвна Цѣрква и всичкы-тѣ цѣрковны учители никогашъ иначе не сѫ мыслили за таинство-то на евхаристіѭ-тѫ. «Божій-тъ хлѣбъ искамъ,—писалъ св. Игнатій Богоносецъ, разумѣвайки таинство-то на евхаристіѭ-тѫ, животный-тъ хлѣбъ, кой-то е плоть-та на Христа Сына Божія, и да піѭ искамъ кръвь-тѫ на Оногозь, кой-то е Любовь нетлѣнна и животъ вѣчный [1].» «Хлѣбъ-тъ и виното не разумѣвай за прости, казува св. Кириллъ Іерусалимскый; защото они сѫ тѣло и кръвь Христова, споредъ изрѣченіе-то на Владыкѭ-тѫ [2].» Въ чинъ-тъ на божественнѭ-тѫ Литургіѭ Василіевѫ и Златоустовѫ, както и въ най дрѣвны-гѣ Литургіи, по образци-тѣ на кои-то онѣ е съставленъ, по всѣкъдѣ истотъй ся изражава тойзи догматъ. Наконецъ 7-й вселенскый Соборъ явно обличавалъ иконоборци-тѣ помежду друго-то и за тѫзи ересь, чи они хлѣбъ-тъ и вино-то въ евхаристіѭ-тѫ пріимали само за образы на тѣло-то и кръвь-тѫ Христовѫ. «Нито Господь, нито Апостолы-тѣ, нито Отци-тѣ безкръвнѭ-тѫ жертвѫ никогашъ не сѫ наричали образъ, но исто тѣло и истѫ кръвь.... подиръ освященіе-то они (хлѣбъ-тъ и вино-то) сѫ тѣло и кръвь Христова, и тъй ся вѣрува [3].».

---

[1]) Посл. до римл. [2]) Поуч. Тайновод. IV. [3]) Act. 17. Въ подирно-то врѣмя тѫзи ересь возобновилъ Беренгарій въ XI вѣкѣ а по̀ поздно реформаты-тѣ.

§ 300. Слѣдствія-та.

Отъ догматъ-тъ за прѣсѫществленіе-то въ таинство-то на евхаристіѩ-тѫ на хлѣбъ-тъ и вино-то въ тѣло и кръвь Христа Спасителевѫ проистичѫтъ слѣдуіѫщи-тѣ истины:

а) По освященіе-то на Святыи-тѣ Дары остава само видъ-тъ на хлѣбъ-тъ и вино-то, а тѣхна-та сѫщность става тѣло и кръвь Іисусъ Христова.

б) Тѣло-то и кръвь-та на Господа ако и да ся раздробляватъ и раздѣляватъ, но това быва само съ видове-тѣ на хлѣбъ-тъ и вино-то, подъ кои-то они сѫ сокрыты, а сами въ себѣси они сѫ съвършенно цѣлы и нераздѣльны. И за това во всякоѩ еднѫ часть до най малѣйшѫ-тѫ чистичѫ на прѣдложенный-тъ хлѣбъ и вино нахождася не нѣкоя отдѣльна часть отъ тѣло-то и кръвь-тѫ на Господа, но Негово-то тѣло вынагы цѣло и едно. Подобно, ако и да бываватъ въ едно и исто врѣмя много священнодѣйствія по вселеннѫ-тѫ, но не много тѣла Христовы а едно Негово тѣло и една негова кръвь е во всичкы-тѣ отдѣльны църквы. И то не затова, чи тѣло-то на Господа, кое-то ся нахожда на небеса-та, слиза на жертвенници-тѣ, но за това, чи прѣдложенный-тъ хлѣбъ, който ся приготовлява отдѣльно въ църквы-тѣ, и подирь освященіе-то ся прѣсѫществлява, става едно и исто подобно съ тѣло-то кое-то сѫществува на небеса-та.

в) Хлѣбъ-тъ и вино-то како до тѣхно-то употрѣбленіе, немедленно подирь освященіе-то, така и въ само-то употрѣбленіе, така ѐще и подирь употрѣбленіе-то, кога ся сохраняватъ въ священны сосѫды, зада ся напѫтствуватъ умираіѫщи-тѣ или зада ся съвършаватъ Прѣждеосвященны Литургіи, сѫ равно истинно тѣло и кръвь Господны, и врѣмя-то не праве тука никакво различіе.

г) На тѣло-то и кръвь-тѫ Господны въ таинство-то на Евхаристіѩ-тѫ, дължны смы да въздавамы единаковѫ и нераздѣльнѫ божескѫ честь и поклоненіе, каквы подабаіѫтъ на Спаситель-тъ нашъ Іисусъ Христосъ [1]).

§ 301 Съвьршаіѫщи-тѣ лица таинство-то на Евхаристіѩ-тѫ.

Право да съвьршаватъ най святѣйше-то таинство на Евхаристіѩ-тѫ имѫтъ само епископы-тѣ и пресвитеры-тѣ, и оно въ

[1]) Посл. вост. патр. чл. 17.

никакъвъ случай не може да бѫде съвършено отъ лице, кое-то нѣма свещенство. Защото како самъ Іисусъ Христосъ само на Апостолы-тѣ усвоилъ право да го струвѫтъ въ Негово воспоминаніе, кога го установилъ само при тѣхно присѫтствіе, тъй и Апостолытѣ, спорѣдъ свидѣтельство-то на ап. Дѣянія, сами *по домомъ преломляли хлѣбъ* (гл. 2, 46), и право-то за това прѣдали само на свои-тѣ прѣемници — епископы и пресвитеры, како доказува общій-тѣ примѣръ на пьрвенствуѭщѫ-тѫ Цьрквѫ.

§ 302. Причащаѭщи-тѣ ся лица.

Зада учавствувѫтъ въ таинство-то на причащеніе-то могѫтъ и дължны сѫ всички-тѣ вѣруѭщи и получивши крьщеніе и миропомазаніе. Слѣдователно и младенци-тѣ, по общій-тъ примѣръ на пьрвенствуѭщѫ-тѫ Цьрквѫ, не трѣба дася лишавѫтъ съ общеніето на това святѣйше таинство. При това дължны сѫ да ся причащавѫтъ како священнослужители-тѣ, така и міряны-тѣ и подъ двата видове на хлѣбъ-тъ и вино-то. Защото како самъ Іисусъ Христосъ, кога установлявалъ това таинство не направилъ никакво ограниченіе, а напротивъ казалъ за чашѫ-тѫ: *пійте отъ нея вси*, тъй и вселенска-та Цьрква вынагы постѫпавала исто така. Причащеніе-то на міряны-тѣ само подъ единъ видъ на хлѣбъ-тъ е нововведеніе на западъ-тъ, и прѣдписано е тамъ вече въ 15-й вѣкъ отъ константскый соборъ.

§ 303. Плоды-тѣ.

Плоды-тѣ на святѣйше-то таинство на Евхаристіѭ-тѫ за оныя, кои-то ся причащавѫтъ

а) Най близко воспоминаніе на спьсительны-тѣ страданія и смьрть Іисусъ — Христовѫ и живо участіе въ новый тъ завѣтъ, печать-та на кого-то е безцѣнна-та Негова кръвь. *Елижды бо аще ясте хлѣбъ сей*, казува Апостолъ-тъ, *и чашу сію піете смерть Господню возвѣщаете, дондеже пріидетъ* (1 Кор. 11, 26). *Пійте отъ нея вси*, казалъ Іисусъ Христосъ, прѣподавайки на Апостолы-тѣ чашѫ-тѫ: *сія бо есть кровь моя новаго завѣта* (Мат. 26, 28); и ѣще: *сіе творите въ мое воспоминаніе* (Лук. 22, 19).

б) Приложеніе наблагодать-тѫ, коя-то освящава христіанинъ-тъ и содѣйствува на продълженіе, очуваніе и пораснуваніе въ не-

го на духовный-тъ животъ, тъй щото това таинство истотъй за него е необходимо, како пища-та и питіе-то за тѣлесный-тъ животъ: *Ядый мя*, казува Спаситель, *той живъ будетъ мене ради* (Іоан. 6, 57).

в) Най тѣсно соединеніе съ Іисуса Христа на цѣло то наше сѫщество, подобно и най близко соединеніе на вѣруіѫщи-тѣ между себеси. *Ядый мою плоть, и піяй мою кровь, во мнѣ пребываетъ и Азъ въ немъ* (Іоан. 6, 56). *Едино тѣло есмы мнози: вси бо отъ единаго хлѣба причащаемся* (1 Кор. 10, 17).

г) Залогъ на безсмьртіе и бѫдѫще-то въскрьсеніе въ животъ вѣчный съ Іисуса Христа: *ядый мою плоть, и піяй мою кровь, имать животъ вѣчный и Азъ воскрешу его въ послѣдній день* (Іоан. 6, 54). Заради таквы велики и до най высокѫ степень благотворны и спасительны плоды на това святѣйше таинство дължны смы да ся причащавамы съ него колько-то можемъ нѣ часто, по примѣръ-тъ на христіане-тѣ на пьрвенствуіѫщѫ-тѫ Цьрквѫ.

§ 304. Необходимоеть-та на приготовленіе-то.

Зада сполѫчамы, обаче, тія спасительны плоды отъ причащеніе-то на святѣйше-то тѣло и кръвь Господніѫ, необходимо е и священнодѣйствуіѫщи-тѣ и причащающи-тѣ ся надлежащимъ образомъ да ся приготовлявѫтъ. *Да искушаетъ себе человѣкъ*, казува Апостолъ-тъ, *и тако отъ хлѣба да ястъ и отъ чаши да піетъ: ядый бо и піяй не достойнѣ судъ себѣ ясть и піетъ, не разсуждая тѣла Господня* (1 Кор. 11, 28 29). Това приготовленіе состои въ искрѣнно исповѣданіе на грѣхове-тѣ, постъ, сокрушеніе, съвършенно примиреніе, со всичкы и въ молитвѫ, по показаніе-то на Цьрквѫ-тѫ.

§ 305. Евхаристія-та какъ жертва.

Святѣйше-то таинство на Евхаристіѫ-тѫ, освѣнъ това, чи има таквы спасительны плоды за причащаіѫщи-тѣ ся, е най важно священнослуженіе-то въ Христовѫ-тѫ Цьрквѫ ѥще и за това, чи е истинна единственна, и всегдашна *новозавѣтна жертва* Богу Отцу, коя-то замѣнила со себеси всичкы-тѣ родове на ветхозавѣтны-тѣ жертвы, е оная жертва чиста, за коіѫ-то прѣдреклъ ѥще пророкъ Малахія: *отъ востокъ солнца до западъ имя мое прославися во языцѣхъ, и на всякомъ мѣстѣ кадіамъ приноситъ-*

ся имени моему и жертва чиста (Мал. 1, 10. 11). Защото истинна-та, всемірна та искупителна жертва за человѣческый-тъ родъ, коіѫ-то прообразовали и отъ коіѫ-то заимствовали своіѭтѫ силѫ ветхозавѣтны-тѣ жертвы, былъ Господь Іисусъ Христосъ, кой-то пролилъ кръвь-тѫ си и умрѣлъ вразъ кръстъ-тъ; а въ таинство-то на Евхаристіѭ-тѫ прѣдлагася само-то истинно тѣло Господне, за насъ ломимое, и сама-та истинна Негова кръвь *за насъ и за многія изливаемая во оставленіе грѣховъ*. Апостолъ Павелъ нарича мѣсто-то гдѣ оно ся съвършава олтарь (θυσιαστήριον) (Евр. 13, 10.), а съвършеніе-то негово именувася *Литургія*, (Дѣян. 13, 2). Вселенска-та Цьрква винагы признавала тѫзи истинѫ. Тъй въ молитвы-тѣ на всичкы-тѣ извѣстны литургіи ясно ся изражава, чи Евхаристія-та е истинна безкръвна жертва —и хвалебна, и благодарственна, и умилостивителна, коя-то ся приноси Богу Отцу *за всѣхъ и вся*, «мы приносимъ въ негово имя всичкы-тѣ жертвы, казува св. Іустинъ мѫченикъ, кои-то заповѣдалъ Іисусъ Христосъ т. е. въ Евхаристіѭ-тѫ на хлѣбъ-тъ и чашѫ-тѫ« [1]). «Іисусъ Христосъ, пише св. Иринеи, научи насъ да съвършавамы ново приношеніе на новый-тъ завѣтъ, кое-то Цьрква-та откато пріела отъ Апостолы-тѣ, по всичкый-тъ свѣтъ приноси Богу [2]). А попеже Евхаристія-та е пакъ жертва, то списитељно е пе само да ся причащавамы съ това таинство, но и просто да присѫтствовамы и да ся молимe—при негово-то съвършеніе да споменувамы, кога ся приносіѫтъ святыи-тѣ Дары и живы-тѣ и мьртвытѣ и да испросувамы отъ Бога Отца, ради Христа Спасителя, всичкы-тѣ благопотрѣбны дары.

4.) Покаяніе-то.

§ 306. Понятіе.

Покаяніе-то е таинство, въ кое-то вѣруіѫщій тъ, пощо исповѣди устно прѣдъ священникъ грѣхове-тѣ си, кои-то онъ сторилъ подирь крьщеніе-то, пріима прѣзъ него прошкѫ и разрѣшеніе отъ самаго Іисуса Христа.

§ 307. Божественно-то установленіе.

Това таинство, необходимость-та на кое-то въ Христовѫ-тѫ Цьрквѫ е очевидна отъ еднѫ странѫ отъ това, чи не е возможно

[1]) Разг. съ Трф. CXVII. [2]) Adver. haeres. IV. 17 и 18.

да бѫде человѣкъ безгрѣшенъ, и чи подирь това необходимо е да търсе примиреніе съ Бога и отпущеніе на грѣхове-тѣ, а отъ другѫ странѫ никой не може да отпуща грѣхове, кромѣ Бога. — по начало-то си е исто тъй божественно, както и другы-тѣ таинства. Тъй исповѣданіе-то на грѣхове-тѣ предписано было е́ще въ ветхый-тъ завѣтъ (Числ. 5, 7. Лев. 5, 5). Подирь това св. Іоаннъ Прѣдтеча, като прѣдготвилъ сосъ свое-то крьщеніе таинство-то на крьщеніе-то, прѣдготвилъ и таинство-то на покаяніе-то, като пріимавалъ исповѣданіе на грѣхове отъ тѣхъ, кои-то дохождали до него зада ся крьстѩтъ. Наконецъ самъ Іисусъ Христосъ, кому-то Богъ Отецъ *далъ всяку власть на небеси и на земли* (Мат. 28, 17), *и предалъ весь судъ* (Іоан. 5, 42), облеклъ и Апостолы-тѣ съ тѫзи великѫ власть и право на духовный сѫдъ: *елика аще свяжете на земли будутъ связана на небеси: и елика аще разрѣши-тѣ на земли, будутъ разрѣшена на небесѣхъ* (Мат. 18, 18). *Якоже посла мя Отецъ и Азъ посылаю вы: и сіе рекъ, дуну, и глагола имъ: пріимите Духъ свѧтъ: имѫже отпустите грѣхи, отпустятся имъ, и имѫже держите держатся* (Іоан. 20, 21. 22. 23). Апостолы-тѣ вынагы ся пользовали съ такво право и го употрѣблявали като дѣло въ таинство-то на покаяніе-то. Тъй въ книгѫ-тѫ на Дѣянія-та ся казува, чи *мнози отъ вѣровавшихъ прихождаху, исповѣдающе и сказующе дѣла своя* (Дѣян. 19, 18). Ап. Іоанъ казува: *аще исповѣдуемъ грѣхи наша, вѣренъ есть и праведенъ, да оставитъ намъ грѣхи наша, и очиститъ насъ отъ всякія неправды* (Іоан. 1, 9). Подирь Апостолы-тѣ, по тѣхно-то прѣданіе, въ Церквѫ-тѫ вынагы сѫществовало покаяніе-то, като таинство. За него ся споменува въ *правила-та* и постановленія-та апостольскы [1]), къдѣ ся дава и наставленіе на пастири-тѣ Цьрковны како да употрѣблявѫтъ това таинство, както и много отци и учители Цьрковны на дрѣвно-то врѣмо, както: Климентъ римскый [2]), Иринеи [3]), Тертулліанъ, Оригенъ [4]), Кипріанъ. Тертулліанъ брое го между оныя Цьрковны священнодѣйствія, кои-то онъ именува sacramenta [5]) Кипріанъ пише: » пека ся исповѣдувамы всинца, моліѫ вы, всякый единъ въ свое-то прѣгрѣшеніе, догдѣ согрѣшившій-тъ е́ще е живъ и за него е возможна исповѣдь, догдѣ удовлетвореніе-то

[1]) Прав. Апост. 12. [2]) Посл. къ Коринѳ. [3]) Advers. haeres. 6. 7. n. 3. [4]) Hom. in P. 5. 37. Hom. II. in. Levit. [5]) De praeser. adv. haeres. C. 15. 16.

и разрѣшеніе-то, кое-то съвършава священникъ-тъ, пріима ся отъ Бога [1]).

§ 308 Видима-та или на чувства-та подлежаща принадлежность.

Видимѫ-тѫ или на чувства-та подлежащѫ принадлежность на таинство-то на покаяніе-то съставлявѫтъ:

а) Устно-то и подробно исповѣданіе на всичкы-тѣ грѣхове. Защото, отъ еднѫ странѫ, священнослужитель-тъ има власть не само да *разрѣшава*, но и да *свързува* грѣшника; слѣдователно, зада може онъ да разрѣши за това очевидно е, чи нужно е да знае, отъ что да го разрѣши, а иначе негово-то право не е дѣйствително. Отъ другѫ странѫ, таинство-то на покаяніе-то е духовный сѫдъ или духовно врачеваніе: но како да сѫди, кога не знае за что, и да лѣкува, кога не знае отъ каквѫ болькѫ? При това въ апостольскы-тѣ врѣмена каящи-ть ся именно ся *исповѣдували* и *исказували* грѣхове-тѣ си, кое-то явно ще каже: подробно и устно да ся исповѣдува человѣкъ, а не просто само да признае — себеси за грѣшникъ. За таквѫ необходимѫ принадлежность на покаяніе-то свидѣтельствува и постоянна-та практика Цьрковна и святыи-тѣ отци и учители цьрковны. Устно-то исповѣданіе на грѣхове-тѣ необходимо трѣба да бѫде проникнѫто со сърдечно сокрушеніе, страхъ Божій и заедно съ упованіе на Божіе-то милосердіе и заслугы-тѣ на Христа Спасителя, и да ся сопровождава съ твърдѫ рѣшимость и обѣщаніе на исправленіе, безъ тія условія покаяніе то ще бѫде не очищеніе, а развѣ приложеніе (притурка) на грѣхъ-тъ.

б) Разрѣшительны-тѣ слова, кои-то произноси священнослужитель-тъ подирь слушанье-то на исповѣдь-тѫ: Господь и Богъ нашъ Іисусъ Христосъ, благодатію и щедротами своего человѣколюбія, да проститъ ти чадо, вся согрѣшенія твоя, и азъ недостойный Іерей, властію Его, данною мнѣ, прощаю и разрѣшаю тя отъ всѣхъ грѣховъ твоихъ, во имя Отца и Сына Святаго Духа, Аминь».

§ 309. Съобщаема-та въ таинство-то на покаяніе-то благодать.

Благодать-та на святаго Духа, коя-то ся являва въ таинство-то на покаяніе-то е: а) прошка на грѣхове-тѣ и возвращеніе

[1]) Lib. de lapsis.

на невинность-тѫ, коя-то была пріобрѣтена въ крьщеніе-то, но послѣ пакъ изгубена чрѣзъ грѣховный животъ. Въ това отношеніе Цьрковны-тѣ учители наричѫтъ покаяніе-то какъ бы второ крьщеніе; или сравнявѫтъ го сосъ *дъскѫ*, вразъ коіѫ-то ся спасава мореплаватель, кой-то е пострадалъ отъ кораблекрушеніе [1]). б) Примиреніе на грѣшникъ-тъ съ Бога, Цьркѫ-тѫ и со собственнѫ-тѫ си совѣсть, подирь кое-то возвращася како на прѣжно-то сыновно дьрзновеніе къмъ небесный-тъ Отецъ, тъй и внѫтрѣшно-то спокойствіе на совѣсть-тѫ.

§ 310. Епитимія.

До таинство-то на покаяніе-то ся относи *Епитимія-та* или нѣкои си духовны наказанія и вознагражденія за грѣхове-тѣ, които опрѣдѣлява духовникъ-тъ, сообразно съ грѣхове-тѣ или состояніе-то на совѣсть-тѫ на коіѫщи-тѣ ся. Право-то да налагѫтъ епитиміи несѫмнѣнно принадлежи на духовны-тѣ Отци: защото а) Іисусъ Христосъ, кога установлялъ таинство-то на покаяніе-то, облекалъ Апостолы-тѣ сосъ власть не само да *разрѣшавѫтъ* но и да *свързувѫтъ*, не само да отпущавѫтъ но и да удьржавѫтъ грѣхове-тѣ. б) Примѣры за епитиміи ся нахождѫтъ въ Апостольскѫ-тѫ Цьркѫ; напр. Апостолъ Павелъ прѣдалъ Коринѳскый-тъ кръвосмѣсникъ *сатанѣ на измождение плоти, да духъ спасется* (1 Кор. 5, 5); Истотъй и подирь Апостолы-тѣ употрѣблявала гы вселенска-та Цьрква. Тъй въ дрѣвны-тѣ врѣмена были четыре степени на епитиміи: плачь прѣдъ входъ-тъ во храмъ-тъ, слушаніе съ оглашенны-тѣ въ притворъ-тъ (нартикѫ-тѫ), повьрженіе въ храмъ-тъ прѣдъ врата-та, слушаніе на литургіѫ-тѫ съ вѣрѫщи-тѣ, но не участіе въ причащеніе-то. в) Епитиміи-тѣ нѫжны бывѫтъ за пълно успокоеніе на совѣсть-тѫ на каіѫщій-тъ ся, трѣбува гы чувство-то на благодарно и сокрушенно сьрдце, и сѫ необходимы по нѣкой пѫть за смягченіе и исправленіе на грѣшный-тъ. Епитиміи, освѣнъ опрѣдѣленны-тѣ отъ Цьрковны-тѣ правила, могѫтъ да състоіѫтъ, спорѣдъ усмотрѣніе-то на духовникъ-тъ, въ молитвѫ, постъ, пѫтешествіе по святыи мѣста, колѣноприклоненіе и проч. [2]) Тѣхна-та важность е очевидна отъ Спасителевы-тѣ слова: *елика аще свяжете на земли, будетъ связана на небеси* (Мат. 18, 18).

---

[1]) Тертул. de Poenit. 4. [2]) См. Исп вѣр. Пет. Могил. вопр. 113.

§ 311. Съвършаіжщи тѣ лица таинство-то на покаяніе-то.

Лица, на кои-то принадлежи право да съвършавѫтъ таинство-то на покаяніе-то и да разрѣшавѫтъ отъ грѣхове, сѫ единственно пріемници-тѣ на Апостольско-то служеніе — епископы-тѣ и пресвитеры-тѣ. Защото само на тѣхъ, въ лице-то на Апостолы-тѣ, Іисусъ Христосъ врѫчилъ ключеве-тѣ отъ небесно-то царство и далъ имъ право да вързувѫтъ и развързувѫтъ. За това и въ апостольскѫ-тѫ Цьрквѫ, како налагали духовны наказанія, тъй и освобождали отъ нихъ само Апостолы-тѣ. Освѣнъ това Отци-тѣ на Цьрквѫ-тѫ ясно свидѣтельствувѫтъ, чи това право принадлежало вынагы и трѣба да принадлежи само на священници-тѣ св. Амвросій казува: »каква е нужда, въ крьщеніе-то или въ покаяніе-то свящепникъ-тъ да отпуща грѣхове? тука и тамъ е единакова тайна« [1]). святый Златоустъ исто тъй: »Отецъ всичкый-тъ сѣдъ далъ е на Сына, а Сынъ всичкый-тъ сѣдъ далъ е на священници-тѣ« [2]).

§ 312 Каіжщи-тѣ ся лица.

Лица, кои-то ся нуждавѫтъ въ таинство то на покаяніе-то сѫ всичкы-тѣ вѣруіжщи, освѣнъ младенци-тѣ, понеже всинца смы грѣшны; *аще речемъ*, казува св. ап. Іоаннъ, *яко грѣха не имамы, себе прельщаемъ, и истины нѣсть въ насъ* (1 Іоан. 1, 8). При това приступаіжщи-тѣ къмъ това таинство напрѣдъ сѫ дължны да ся приготвувѫтъ съ постъ и молитвѫ, по чинъ-тъ на православнѫ-тѫ Цьрквѫ. Сообразно сосъ состояніе-то и трѣбованіе-то на совѣсть-тѫ, може человѣкъ да пріима таинство-то на покаяніе-то во всяко врѣмя.

5) Священство-то.

§ 313. Понятіе.

Священство-то е таинство, въ кое-то чрѣзъ молитвенно возложеніе на архіерейскы рѫцѣ, низводися врѣхъ избранно-то лице благодать-та на Святаго Духа, коя то дарува пастырскѫ власть, т. е. власть да учи, священнодѣйствува и да пасе Христово-то стадо.

§ 314 Установленіе

Таинство-то на священство-то несѫмнѣнно е установилъ самъ

---

[1]) De poenit. L. II. c. 8. [2]) De Sacerdot. L. III.

Іисусъ Христосъ. Избранны-тѣ отъ Него прѣдварително за проповѣдь на Евангеліе-то и съвършеніе на тайны-тѣ, Апостолы, онъ подирь въскрьсеніе-то тържествено ги посвятилъ за това служеніе. Кога имъ ся явилъ, онъ казалъ: *Якоже посла мя Отецъ, и Азъ посылаю вы. И сіе рекъ, дуну и глагола имъ: пріимите Духъ Святъ: имиже отпустите грѣхи, отпустятся, и имиже держите держатся* (Іоан. 20. 22, 23). Послѣ прѣдъ вознесеніе-то на небо-то, като повелѣлъ на Апостолы-тѣ да идѫтъ да проповѣдуваѫтъ Евангеліе-то и крьстиѫтъ вѣруіѫщи-тѣ, Онъ изявилъ волиѭ, зада ся продължава това служеніе и послѣ тѣхъ въ тѣхны-тѣ прѣемници, — защото притурилъ: *се Азъ съ вами есмь во вся дни доскончанія вѣка* (Мат. 28, 19. 20). и Апостолы-тѣ дѣйствително не только сами проповѣдували, съвършали таинство-то и пасели Христово-то стадо, но прѣподавали благодать-тѫ на священство-то и на нѣкои си отъ свои-тѣ ученици чрѣзъ особенно священнодѣйствіе — *возложеніе рукъ* (Дѣян. 13, 2. 14, 23. 6, 6, 1 Тим. 5, 22). Тъй Апостолъ Павелъ пише до Тимоѳея: *не неради о своемъ дарованіи, живущемъ въ тебѣ, еже дано тебѣ бысть пророчествомъ, съ возложеніемъ рукъ и священничества* (1 Тим. 4, 14. 2 Тим. 1, 6). Нѣедно съ това на нѣкоиси отъ тѣхъ, кои-то они посвящавали, давали власть и самы да ржкополагаваѫтъ и прѣдаваѫтъ на другы право на священство-то. Тъй Апос. Павелъ пише до Тита: *сего ради оставихъ тя въ Критѣ, да недокончанная исправиши, и устроиши повсѣмъ градомъ пресвѣтеры* (Тим. 1, 5). Подирь Апостолы-тѣ вселенска-та Цьрква постоянно усвояла на рукоположеніе-то, кое-то прѣемственно ся продължава отъ Апостолы-тѣ, силѫ на таинство и не иначе она имѣла у себеси пастыры, но чрѣзъ това ржкоположеніе [1]). То ся видѣ како отъ това, чи въ апостольскы-тѣ правила и соборны постановленія нахождася мощне много опрѣдѣленія относително до избираніе-то и ржкоположеніе-то на пастыри, така и отъ дрѣвны-тѣ свидѣтельства на Цьрковны-тѣ Отци. Напр. Кипріанъ прямо именува священство-то (sacramentum), и го сравнява, по неповторяемость-тѫ съ крьщеніе-то [2]).

§ 315. Видима-та или на чувства-та подлежаща принадлежность.

Видимѫ-тѫ или на чувства-та подлежащѫ принадлежность на таинство-то на священство-то съставлявѫтъ:

[1]) Глѣд. §§ 268 и 269. [2]) Serm. de oper. Christ.

а) *Возложеніе-то на архіерейскы-тѣ ржцѣ* врьхъ поставляемый-тъ. Това е пріето отъ самы-тѣ Апостолы, како е очевидно отъ всичкы тѣ мѣста на Писаніе-то къде ся говори за поставленіе-то на пастыри (Глѣд. § 314).

б) Слова та, кои-то произноси владыка-та при возложеніе-то на ржцѣ-тѣ си врьхъ главѫ-тѫ на посвященный-тъ «Божественная благодать всегда немощная врачующи и оскудѣвающая восполняющи, пророчествуетъ» и проч.

§ 316. Благодать-та, коя-то ся съобщава въ таинство-то на священство-то.

Благодать-та, коя-то ся съобщава въ таинство-то на священство-то, е вообще пастырска власть надъ Христово-то стадо. *Внимайте себѣ и всему стаду*, казува ап. Павелъ на ефескытѣ пастыри, *въ немже васъ Духъ Святый постави епископы пасти Цркковь, Господа и Бога, юже стяжа кровію своею* (Дѣян. 20, 28). Прѣдметъ-тъ и цѣль-тѫ на пастырско-то служеніе показува истый-тъ Апостолъ. Онъ именува апостолы-тѣ, а слѣдователно и пастыри-тѣ, кои-то сѫ прѣемници на апостолско-то служеніе, *строителіи таинъ Божіихъ* (1 Кор. 4, 1); а въ друго мѣсто казува: *Той* т. е. Іисусъ Христосъ, *далъ есть овы убо Апостолы, овы же пророки, овы же благовѣстники, овы же пастыри и учители, къ совершенію святыхъ, въ дѣло служенія, въ созиданіе тѣла Христова: дондеже достигнемъ вси въ соединеніе вѣры и познанія Сына Божія, въ мужа совершенна, въ мѣру возраста исполненія Христова* (Евр. 4, 11. 12. 13). А отъ това сама по себѣси ся открыва велика-та важность на таинство-то на священство-то въ Христовѫ-тѫ Цркквѫ, щото безъ него не е возможно строительство-то и на другы-тѣ таинства, и слѣдователно не е возможно освященіе-то и спасеніе-то на вѣруіѫщи-тѣ; безъ него не ще да е была и Цркква-та. «Безъ священство, казува Св. Игнатій Богоносецъ, Цркковь нѣсть избранна, ниже собраніе святое, ниже сонмъ преподобныхъ [1]).»

§ 317. Степени на священство-то.

Священство-то има три степени: най низка-та степень е

[1]) Посл. къ Трал. Si tollis ordinem, tabernaculum, templum, Ecclesiam tolle Hieronimus.

діаконска-та. Діяконъ-тъ нѣма право да съвършава таинства-та, а само да служи при тѣхно-то съвършеніе отъ лица на по высокытѣ степени. Прочее онъ не е отстраненъ отъ право-то да проповѣдува слово-то Божіе, както ся видѣ отъ примѣръ-тъ на апостольскѫ-тѫ и вообще първенствуіѫщѫ Црквѫ (Дѣян. 7. 8). Втора-та степень е пресвитерска-та. Пресвитеръ-тъ съвършава таинствата, проповѣдува слово-то Божіе и управлява ввѣреннѫ-тѫ нему паствѫ; Прочее онъ ся нахожда въ зависимость отъ Епископъ и нѣма власть да прѣдава священство-то другыму. Най высока-та степень е епископска-та. Епископъ-тъ самъ съвършавайки всичко, что принадлежи на пресвитеры-тѣ, има єще власть и на другы чрѣзъ рѫкоположеніе-то да сообщава даръ на священство [1]). За това, при негово-то рѫкоположеніе, низводися врьхъ него какъ бы сугуба священническа благодать, въ знамененіе на кое-то по правила-та на Цркѫ-тѫ, при негово-то посвященіе бывѫтъ и возлагѫтъ вразъ него рѫцѣ тѣ си не единъ, а нѣколько, поне двама епископы [2]).

§ 318. Пріемлющи-тѣ лица священство.

Пріемлющій-тъ таинство-то на священство-то дълженъ е а) да има святъ животъ, зада служи примѣръ на пасомы-тѣ. Ап. Павелъ пише до Тимоѳея: *образъ буди вѣрнымъ словомъ, житіемъ, любовію, духомъ, вѣрою, чистотою* (1 Тим. 4, 12), и до Тита: *подобаетъ епископу безъ порока быти, якоже Божію строителю* (Тит. 1, 7). б) Да има даръ на слово и ученіе, понеже истый-тъ Апостолъ казува, чи пресвитеръ-тъ *подобаетъ быти учительну* (1 Тим. 3, 2). в) Дълженъ е да бѫде законно за такво едно важно и священно служеніе избранъ и призванъ. *Ибо никтоже самъ собою пріемлетъ честь но токмо званный отъ Бога, якоже и Ааронъ* (Евр. 5, 4). г) А безбрачно-то състояніе за пріемлющи-тѣ священство не е необходимо; понеже таковъ обычай въ първенствуіѫщѫ тѫ Цркѫ не е былъ, и на първый-тъ вселенскый соборъ вопросъ-тъ за това ся рѣшилъ съ позволеніе на лица, кои-то пріимѫтъ священство, да встѫпѫтъ въ бракъ до рукоположеніе-то, ако они не сѫ встѫпили по̀ напрѣдъ въ монашеско званіе. Отъ това въ православнѫ-тѫ Цркѫ, спърва съ обычай, кого-то освятила дрѣвность-та, а послѣ съ соборно постановленіе, изятъ е само епископскый-тъ санъ, за кой-то ся избиріѫтъ лица исключително изъ монашествуіѫщи [3]).

[1]) Глѣд. § 270. [2]) Апост. Прав. I. Карѳ. Соб. [3]) Трул Соб. прав. 12.

§ 319. Неповторяемость-та на свящество-то.

Таинство-то на свящество-то неся повтара исто тъй, како и крьщеніе-то. Това ся е узаконило отъ цьрковны правила, но тъзи причинѫ, чи по слово-то на Апостола Епископъ-тъ истинтака, како и пресвитеръ-тъ, *подобаетъ безъ порока быти*, а лишавѫтъ отъ свящество за пороци; за това кой-то ся е лишилъ отъ свящественическый тъ самъ не може да го получи и вторый пѫть [1]).

6) Бракъ-тъ.

§ 320. Понятіе.

Бракъ-тъ е таинство, въ кое-то, чрѣзъ молитвы и священическо благословеніе низводися врьхъ двѣ сочитаваіѫщіеся лица — мѫжь и жена благодать, коя-то запѣчатлѣва и освящава свободный-тъ тѣхный союзъ за взаимно воспоможеніе и законно раждане и воспитаніе на дѣца.

§ 321. Установленіе.

Брачный тъ союзъ пьрвоначално установилъ и освятилъ самъ Богъ ѐще въ рай-тъ. За пьрвозданиѫ-тѫ четѫ казува ся въ книгѫ-тѫ бытія: *и благослови я Богъ глаголя: раститеся и множитеся, и наполните землю... Сія наречется жена яко отъ мужа своего взята бысть сія, Сею ради оставитъ человѣкъ отца своего и матерь, и прилѣпится къ женѣ своей, и будета два въ плоть едину* (Быт. 1, 28. 2, 23, 24). Послѣ Іисусъ Христосъ и въ новый-тъ завѣтъ далъ всичкѫ-тѫ силѫ на тойзи законъ, кога исты-тѣ на бытописаніе-то слова привожда въ бесѣдѫ-тѫ съ фарисеи-тѣ за нерастъргаемость-тѫ на брачный-тъ союзъ и притурилъ къмъ това: *еже убо Богъ сочета, человѣкъ да не разлучаетъ* (Мат. 19, 6). Таинство ясно нарича бракъ-тъ и св. ап. Павелъ въ това отношеніе, чи онъ е образъ на святѣйше-то и высочайше таинство на соединеніе-то на Іисуса Христа съ Цьрквѫ-тѫ и съ душѫ-тѫ на всякый вѣруіѫщій. *Тайна сія велика есть*, казува Апостолъ-тъ: *азъ глаголю во Христа и во Церковь* (Еф. 5, 3. 32). Въ вселенскѫ-тѫ Цьрквѫ бракъ-тъ винагы ся е почиталъ за Божественно учрѣжденіе и таинство. Тертуліанъ го тура на рѣдъ съ оныя

[1]) 68 Прав. Апост. 36 и 59 прав. карѳ. Соб.

священнодѣйствія, на кои-то дава наименованіе Sacramentum [1]). Климентъ александрійскый, разсѫждавайки за святость-тѫ на женитбѫ-тѫ, казува, чи Апостолъ-тъ возводи това таинство къмъ Христа и Цьрквѫ-тѫ [2]) Амвросій пише: «Той ся лишава отъ *благодать-тѫ на сѫпружество-то*, кой нарушава законы-тѣ на брачно-то ложе. Самъ Богъ чува бракъ-тъ, а за това нарушитель-тъ (на бракъ-тъ) грѣши противъ Бога и лишавася отъ участіе въ небесно-то таинство [3]).

§ 322. Видима-та или на чувства-та подлежаща принадлежность.

Видимѫ тѫ или на чувства-та подлежащѫ принадлежность на таинство-то на бракъ-тъ съставлявѫтъ: а) устно-то въ Цьрквѫ при собраніе-то на вѣруіѫщи-тѣ, изявленіе отъ страня на сочетаваіѫщи-тѣ ся лица, на добровольно согласіе за встѫпленіе въ брачный союзъ. б) Тържественно-то благословеніе на сочетавшитѣ ся, кое-то произноси свящепникъ-тъ и слова-та при обрѫченіе-то, съ кой-то ся начинава таинство-то: *обручается рабъ Божій и раба Божія*, а при вѣнчаніе-то, съ кое-то ся запечатлѣва: *вѣнчается рабъ Божій и раба Божія*.

§ 323. Сообщаема-та въ таинство-то на бракъ-тъ благодать.

Съобщасма-та въ таинство-то на бракъ-тъ благодать — е оная, чи а) чрѣзъ него брачный-тъ союзъ на мѫжъ-тъ и женѫ-тѫ запечатлѣва ся и става неразрывный като засвидѣтельствованъ прѣдъ Господний-тъ алтарь и благословенъ отъ самаго Бога чрѣзъ свящепникъ-тъ: *еже Богъ сочета*, человѣкъ-тъ да разлучаетъ (Мат. 19. 6); чрѣзъ него ся освящава цѣль-та на брачный-тъ союзъ — рожданье-то на дѣца, давася за това дѣло законно право, и естественно побѫжденіе къмъ това, кое-то само по себѣ сага е нечисто, очищавася и возвышавася; за това и казува Апостолъ-тъ: честна женитба *во всѣхъ и ложе нескверно*: *блудникомъ же и прелюбодѣемъ судитъ Богъ* (Евр. 13, 4).

§ 324. Съвьршаіѫщи-тѣ таинство-то на бракъ-тъ и вступаіѫщи тѣ въ бракъ лица.

Съвьршаіѫщи-тѣ лица таинство-то на бракъ-тъ сѫ священ-

[1]) Lib. de praescript. adver. haeret. [2]) Stromat. I. III. 21.
[3]) Lib. II. de Abraham. c. 7.

ници-тѣ, а вступающи-тѣ въ бракъ съ единъ мужъ и една жена; а *многоженство-то*, кое-то было допущенно изъ снисхождение въ ветхый тъ завѣтъ, въ Христовѫ-тѫ Църквѫ, гдѣ господствува съвършеннѣйшій нравственный законъ, никакъ не е позволително, понеже противорѣчи на коренный-тъ законъ за брака, кой-то Богъ далъ въ рай-тъ. Прочее прѣемственно-то повторение на брака, при извѣстны законны условія не воспрѣщава и нашата Църква, и онъ въ таковъ случай може да ся повтори до три пѫти. За такво обаче снисхождение отъ страны на Църквѫ-тѫ вступающи-тѣ лица въ бракъ во второй или третій пѫть, подвьргавѫтся на нѣкоіѫ си епитиміѫ. Искася ѐще, вступающи-тѣ лица въ бракъ да небѫдѫтъ въ близко помежду си родство, да имѫтъ законны-тѣ години, и да удовлетворявѫтъ на другы-тѣ условія, кои-то прѣдписувѫтъ църковныѣ каноны.

§ 325. Нерасторгаемость-та на бракъ-тъ и случаи когася растъргава.

Бракъ-тъ, когася съвърши правилно, трѣба да не ся растъргава. Това ся видѣ, отъ едны страны, отъ святость тѫ на брачный-тъ союзъ, понеже самъ Богъ го утвърждава и въ таинственный-тъ смыслъ знаменува неразрывный союзъ на Іисуса Христа съ Църквѫ-тѫ; а отъ другѫ страны — отъ ясны-тѣ слова на Христа Спасителя, кѫдѣ онъ именно воспрѣщава развод-тъ *по всякѫ винѫ*, кога казува, чи това допустилъ Мойсей само *по жестокосердію людей, и еже Богъ сочета, человѣкъ да неразлучаетъ* (Мат. 19, 3—9). Прочее пакъ самъ Іисусъ Христосъ показува единственный тъ случай, въ кой-то е позвалителенъ развод-тъ: кога едно отъ двѣ-тѣ лица наруши съпружескѫ-тѫ вѣрность. Въ тойзи случай невинно-то лице може, по Църковны-тѣ правила, да вступи во второй бракъ, кога получи заканно разрѣшение.

7) Маслосвятіе-то.

§ 226. Понятіе.

Маслосвятіе е таинство, въ кое-то, при помазаніе на больный-тъ съ благословенно дървено масло, призывавася врьхъ него благодать-та, коя-то врачува отъ душевны и тѣлесны болѣзни.

§ 327. Установленіе.

Това таинство има начало-то си отъ самаго Іисуса Христа.

Защото Апостолы-тѣ, пратены отъ Него на прѣдварительнѫ проповѣдь за Божіе-то царство въ градове тѣ и села іудейскы, безъ съмнѣніе по Негово повѣленіе, больны-тѣ помазували съ масло: *и мазаху масломъ многи недужныя, и исцѣляваху* (Мар 6. 43). А подиръ вознесеніе-то Господне они и на всичкѫ-тѫ Цьрквѫ прѣдали да помазува больны-тѣ съ масло, како ся видѣ отъ слова-та на Апостола Іакова: *болитъ ли кто въ васъ, да призоветъ пресвитери церковныя, и да молитву сотворятъ надъ нимъ, помазавше его елеемъ во имя Господне, и молитва вѣры спасетъ болящаго и воздвигнетъ его Господь, и аще грѣхи сотворилъ есть, отпустятся ему* (Іак. 5, 14. 15). Чи дѣйствително Цьрква-та отъ апостольскы-тѣ врѣмена насамъ признавала е таинство-то на маслосвятіе-то видѣся отъ показанія-та на него въ творенія-та на дрѣвны-тѣ отци и учители Цьрковны, напр. на Тертулліана [1]), Оригена [2]), Златоуста [3]), Иннокентія 1-то папѫ римскаго [4]), а по̀ поздно св. Григорій Великый, въ своіѫ-тѫ книгѫ за таинства-та излагава самый-тъ чинъ на съвьршеніе-то на това таинство, разумѣвася не самъ онъ пьрвъ пѫть го съставилъ, а сѫществовалъ издрѣвле, опирайкися врьхъ апостольско-то прѣданіе.

§ 328. Видима-та или на чувства-та подлежаща принадлежность.

Видимѫ-тѫ или на чувства-та подлежащѫ принадлежность на таинство-то на маслосвятіе-то съставлявѫтъ:

а) *Вещество-то.* Това е, по показаніе-то на Апостола елей, или дьрвено масло, какъ най близкый символъ на благодать-тѫ на Святаго Духа, коя-то врачува тѣлесны-тѣ болѣзни.

б) *Слова-та* или *молитви-та на вѣрѫ-тѫ*, коіѫ-то произносѫтъ съвьршаіѫщи-тѣ таинство то, кога помазувѫтъ больный-тъ съ масло. Тая молитва ся чите така: » Отче святый, врачу душъ и тѣлесъ, пославый единороднаго твоего Сына Господа нашего Іисуса Христа, всякій недугъ исцѣляющаго, и отъ смерти избавляющаго, исцѣли и раба твоего отъ обдержащія Его тѣлесныя и душевныя немощи, и оживотвори его благодатію Христа твоего «.

в) *Видимо-то дѣйствіе.* Това е седмикратно-то крьстообразно помазаніе на больный-тъ на чело-то, ноздры-тѣ, ланити-тѣ, уста-та, гръди-тѣ и рѫцѣ-тѣ.

[1]) De Praeser. adver. haeret. [2]) In. Ley. Hom. II. n. 4. [3]) Бесѣд. III о священ. [4]) Epist. ad Decent. c. VIII.

§ 329. Сообщаема-та въ това таинство благодать.

Благодать-та, коя-то была обѣщена въ таинство то на маслосвятіе-то, показува святый Апостолъ Іаковъ. Това е — прошка на грѣхове-тѣ и здравіе на тѣло-то. Ако и вынагы да не получава исцѣленіе, но прошка за грѣхове-тѣ вынагы ся дарува на душѫ-тѫ на вѣрующій-тъ и каящій-тъ ся.

§ 330. Съвьршаящи-тѣ лица.

Лица-та, кои-то сѫ дължны да съвьршавѫтъ таинство-то на маслосвятіе-то, само священници-тѣ сѫ. — Защото Апостолъ-тъ казува: *да призоветъ пресвитери церковныя*. Ако и да не опрѣдѣлява число-то на пресвитеры-тѣ Апостолъ-тъ, но по церковны-тѣ правила оно ся простира *до седмь*. Обаче по недостатъкъ напълно число, таинство-то може да ся съвърши и отъ по̀ малко число, было отъ единъ.

§ 331. Пріемлящи-тѣ лица.

Лица, кои-то пріимѫтъ таинство-то на маслосвятіе-то, сѫ страдаящи тѣ отъ сильны болькы, како това ся видѣ отъ словота на Апостола: *молитва вѣры спасетъ болящаго* (κάμνοντα) Прочее не трѣба до толькозь да изнемогавѫтъ силы-тѣ, щото на больный-тъ да не е останала надежда за оздравленіе. Защото въ таковъ случай онъ не може добровольно да покани пресвитеры-тѣ, ни въ надлежаще расположеніе на духъ-тъ да пріиме таинство-то.

В. Ученіе за послѣдны-тѫ сѫдьбы на человѣческый-тъ родъ и за царство-то на славы-тѫ.

§ 332. Съдържаніе и раздѣленіе.

Послѣдны-тѫ судьба на человѣка трѣба да ся разглѣда отъ двѣ страны: а) въ отношеніе къмъ всякый единъ человѣкъ отдѣльно, б) въ отношеніе къмъ цѣль человѣческый родъ. Споредъ това въ ученіе-тъ за послѣдны-тѫ сѫдьбы на человѣка должны смы да кажемъ: 1) за послѣдны-тѫ сѫдьбы на человѣка въ частности, 2) за послѣдно-то състояніе на человѣческый-тъ родъ.

1) За послѣдня-тѫ сѫдьбѫ на всякый единъ человѣкъ въ частности.

§ 333. Прѣдметы на ученіе-то.

Послѣдня-тѫ сѫдьба на человѣкъ-тъ врѣхъ земліѫ-тѫ съставлява *смьрть-та*; подирь смьрть-тѫ очекува го *частный сѫдъ*; подирь тѣхъ послѣдува *извѣстно състояніе*. Споредъ това въ ученіе-то за послѣдня-тѫ сѫдьбѫ на человѣческый-тъ родъ трѣба да говоримъ: 1) за смьрть-тѫ, 2) за частный-тъ сѫдъ, 3) за състояніе-то подирь смьрть-тѫ на отшедши-тѣ души.

а) За смьрть-тѫ.

§ 334. Понятіе за смьрть-тѫ.

Смьрть, въ собственный смыслъ, е разлученіе на душя-тѫ отъ тѣло-то, подирь кое-то душа-та останува една сама со себѣси, и тѣло-то подвьргавася во власть-тѫ на земны тѣ стихіи, лишавася отъ животъ-тъ и дѣятельность-тѫ и ся прѣдава на тлѣніе и разрушеніе. Священо-то Писаніе ни дава такво точно опрѣдѣленіе за смьрть-тѫ. Еклисіастъ казува: *и возвратится персть въ землю, якоже бѣ, и духъ возвратится къ Богу, иже даде его* (Еккл. 12, 7).

§ 335. Всеобщность-та на смьрть-тѫ.

Законъ-тъ на смьрть-тѫ е законъ всеобщъ, и никой отъ него ся изключава. Това несѫмнѣнно утвьрждава како вѣковый-тъ отъ начало на свѣта до сега опытъ, тъй и св. Писаніе. *Кто есть человѣкъ, иже поживетъ и не узритъ смерти* (Пс. 88, 49). *Лежитъ человѣку единою умрети* (Евр. 9, 27); *о Адамѣ вси умираютъ* (1 Кор. 15, 22). Что ся относи до Еноха, Илія и до оныя людье, кои-то ще заваре живы послѣдній-тъ сѫдъ, — то примѣръ-тъ на пьрвы-тѣ е исключеніе, кое-то никакъ не нарушава всеобщность-тѫ на законъ-тъ на смьрть-тѫ, а послѣдны-тѣ не ще бѫдатъ изяти отъ извѣстно-то, ако и мгновенно, физическо измѣненіе на тѣлесный-тъ съставъ. Апостолъ-тъ казува: *вси бо неуспемъ, вси же измѣнимся* (1 Кор. 15, 57), а това ще бѫде по родъ-тъ си сѫща смьрть.

§ 336. Причина-та на смьрть-тѫ.

Причина-та на смьрть-тѫ не ся заключава въ пьрвоначаль-

но-то устройство на человѣческѫ-тѫ природѫ: защото това е противно на понятіе-то за пьрвобытно-то състояніе на человѣка въ рай-тъ и свидѣтельство-то на Писаніе-то, кое-то учи, чи *Богъ смерти не сотворилъ* (Пс. 1, 13), *но сотворилъ человѣка вѣ неистлѣніе* (Прем. 2, 23). Освѣнъ това сама-та болѣзненность, на смьрть-тѫ страхъ и отвращеніе на нашѫ-тѫ природѫ е несѫмнѣнный бѣлѣгъ на нейнѫ-тѫ неестественность за человѣка. Но причина-та на смьрть-тѫ е пьрвородный-то грѣхъ. Това ся видѣ како отъ угрозѫ-тѫ съ коіѫ-то Богъ придружилъ заповѣдь-тѫ си, коіѫ-то Онъ далъ на Адама за неяденье-то отъ дърво-то на познаніе-то на добро-то и зло-то: *вѣ оньже аще день снѣсте отъ него, смертію умрете* (Быт. 2, 17), така и отъ ясны-тѣ слова на Апостола: *оброцы грѣха смерть: единѣмъ человѣкомъ грѣхъ вѣ мірѣ внидѣ, и грѣхомъ смерть, и тако смерть во вся человѣки вниде* (Рим. 6, 23. 5, 12)— Смьрть-та послѣдовала подиръ грѣхъ-тъ, какъ естественно наказаніе за прѣстѫпленіе-то на Божественнѫ-тѫ заповѣдь: защото грѣхъ-тъ а) отръгналъ человѣка отъ источникъ-тъ на Божій-тъ животъ; б) разстроилъ природѫ-тѫ на человѣка и нарушилъ въ неіѫ пьрвобытно-то най съвьршенно согласіе между душѫ-тѫ и тѣло-то, и в) поврѣдилъ всичкѫ-тѫ въпкашнѫ природѫ и вооружилъ тварь-тѫ противъ прѣстѫпникъ-тъ, поради това и произлезло разрушительно-то дѣйствіе на стихіи-тѣ врьхъ негово-то тѣло. А понеже человѣкъ-тъ въ пьрвородный-тъ грѣхъ ся зачава, то и сѣмя-то на смьрть-тѫ являвася въ него въ исто това врѣмя, тъй щото начало-то на смьрть-тѫ получава онъ наедно съ начало-то на животъ-тъ и негово-то тѣло е въ собственнъ смыслъ, по Апостолово-то израженіе, *тѣло смерти* (Рим. 7, 24).

§ 337. Благотворна-та цѣль на смьрть-тѫ.

Смьрть-та обаче, бидейки наказаніе за грѣхъ-тъ, отъ другѫ странѫ е благодѣяніе Божіе, и горька-та нейна чаша, бѣдейки разстворена съ правдѫ, разстворена е и съ милость на Творца и врѣдена е да бѫде врачество за человѣкъ-тъ. Защото а) послѣ отъ като Адамъ согрѣшилъ, смьрть-та была необходимо срѣдство, за да удьрже зло-то въ дальнѣйше-то негово распространеніе, понеже безъ неіѫ оно заедно съ человѣкъ-тъ щѣше да стане безсмьртно, и не щѣше да бѫде за него надежда за спасеніе. Това несѫмнѣнно ся открыва отъ това, чи Богъ именно съ това намѣреніе недопустилъ Адама подиръ грѣхъ-тъ да вкуси отъ плоды-тѣ на

дърво-то на животъ-тъ: *и нынѣ, да не когда простретъ руку свою, и возметъ отъ древа жизни и снѣсть, и живъ будетъ во вѣкъ. Изгна его Господь Богъ изъ рая сладости дѣлати землю, отъ неяже взятъ бысть* (Быт. 3, 22. 23). б) Подобно и сега, кога държава-та на смърть-тѫ ся е разрушила отъ крьстнѫ-тѫ смърть на Христа Спасителя и вѣруѩщи-тѣ въ Него ся искупили и оправдали отъ първородный-тъ грѣхъ, смърть-та истотъй необходима е за съвършенно очищеніе и истрѣбленіе на зло-то отъ природѫ-тѫ на человѣка, понеже неговый-тъ корень е въ само-то плотско зачатіе, и слѣдователно какъ бы въ союзъ, кой-то свързува тѣло-то съ душѫ-тѫ, а за това не иначе може да ся истрѣби, освѣнъ съ разрывъ на тойзи союзъ, спорѣдъ това колко и да очищава себеси человѣкъ быдейки врьхъ земліѫ-тѫ, како и да ся усъвършавава въ святость — не може обаче съвършенно да истрѣби въ себѣси самый-тъ корень на зло-то и да достигне такво състояніе, щото да не ся тяготѣе съ тѣло-то и да не воздыхава съ Апостолъ Павелъ: *окаяненъ азъ человѣкъ: кто мя избавитъ отъ тѣла смерти сея* (Рим. 7, 24),

§ 338. Безсмьртіе-то на душѫ-тѫ.

Подирь разлученіе-то си тѣло-то съ душѫ-тѫ возвращася въ земліѫ-тѫ, а душа-та остава цѣла и пръбывава безсмьртна. Безсмьртіе-то на душѫ-тѫ, кое-то состои како въ цѣлость-тѫ на нейно-то сѫщество, така и въ сохраненіе на личность-тѫ и сознаніе-то, е истина ясна и сама по себѣси за здравый-тъ разумъ истотъй како и истинна-та на бытіе-то Божіе, и ся открыва отъ понятіе-то за Творца на душѫ-тѫ, за истѫ-тѫ и за настоящый-тъ животъ. Что ся относи до священно-то Писаніе, въ него истина-та на безсмьртіе-то повсѣкъдѣ е открыта въ пълнъ свѣтъ. Въ ветхый-тъ завѣтъ неіѫ внушавѫтъ оныя наименованія, подъ кои-то ся изображава тамъ смърть-та: она ся нарича *приложеніе ко Отцамъ* (Быт. 39, 35), снишествіе во адъ (Быт. 37, 35), *успеніе* (3 цар. 2, 10), *снятіе кущи* (Ис 48, 12). Живѫ вѣрѫ въ бесмьртіе-то изражава Давидъ (Пс. 16, 15, 72, 24 и пòнат.), Еккліcіастъ (12, 7. 14), Премудрый (Прем. сол. 1, 13—16. 2, 1—4. 21, —24 3, 1—5. 5, 15); и за всичкы-тѣ ветхозавѣтны праведници свидѣтельствува ап. Павелъ, чи они исповѣдували себеси за странници и пришельци на земліѫ-тѫ и желали най хубаво-то — небесно-то (Евр. 11. 13. 16). Въ новый-тъ завѣтъ вообще че-

ловѣкъ-тъ ся разглѣдува какъ житель повече на грядущій-тъ, нежели на настоящій-тъ вѣкъ, и всичкы-тѣ надежды, всичкы-тѣ сокровища на добрины тѣ турѫтся за него въ бѫдѫще-то. А собенно Іисусъ Христосъ доказува тѫзи истинѫ съ понятіе-то за Бога: *Богъ нѥсть мертвыхъ, но живыхъ вси бо тому живи суть* (Лук. 20, 38). Апостолъ Павелъ ясно іѫ внушава, кога, говорейки за смьрть-тѫ, именува іѫ ту отхожденье: *время моего отшествія наста* (2 Тим. 4, 6); ту разрѣшеніе какъ бы отъ ѫзы: *желаніе имый разрѣшитися, и со Христомъ быти* (Фил 1, 23); ту возвращеніе отъ чуждѫ странѫ: *живуще въ тѣлѣ отходимъ отъ Господа: дерзаемъ же и благоволимъ паче отъити отъ тѣла и внити ко Господу* (2 Кор. 5, 6. 8); ту обличанье на одеждѫ и обличанье въ новѫ: *о семъ воздыхаемъ, въ жилище наше новое облещися желающе . . . понеже нехощемъ совлещися но пооблещися* (Тамж. ст. 2. 4). Наконецъ онъ най тѣсно соединява истинѫ-тѫ на безсмьртіе-то сь таинство-то на искупленіе-то, кога утвьрждава, чи оно щѣше да е нѣчто недосвьршенно, всичка та наша вѣра щѣше да е напразна, и ній щѣхмы да смы най несчастны сѫщества въ свѣтъ-тъ, ако да нѣмаше безсмьртіе: *аще въ животѣ семъ точію уповающе есмы во Христа, окаяннѣйши всѣхъ человѣкъ есмы . . . тще убо проповѣданіе наше, тща же и вѣра ваша* (1 Кор. 15, 14. 19).

6) За частный-тъ сѫдъ.

§ 339. Понятіе за частный-тъ сѫдъ.

Пощо душа-та ся разлучи съ тѣло-то—доведувася къмъ Бога на сѫдъ, кой-то, въ отличіе отъ всеобщій-тъ и послѣдній-тъ сѫдъ, наричася *частный*, понеже ся съвьршава не тьржественно прѣдъ лице-то на цѣлъ свѣтъ какъ онзи и има цѣль да опрѣдѣли участь-тѫ на душѫ-тѫ не на цѣлѫ вѣчность како послѣдній-тъ сѫдъ, а само на врѣмя—до всеобще-то въскрьсеніе.

§ 340 Дѣйствительность-та на тойзи сѫдъ.

Дѣйствительность-та на частный-тъ сѫдъ не сѫмнѣнно ся открыва отъ свящ. Писаніе. Апостолъ Повелъ казува: *лежитъ человѣку единою умрети, потомже судъ* (Евр. 9, 27). Истотъй причта-та за богатый-тъ Лазарь доказува, чи подирь смьрть-тѫ тутакси има извѣстно рѣшеніе на участь-тѫ сообразно съ дѣлата на умрѣлый-тъ, слѣдователно сѫдъ. При това тойзи сѫдъ трѣ-

бува само-то понятіе за Бога, нашій-тъ законодатель и сѫдіѩ; и за това Прѣмудрый казува: *яко удобно есть предъ Богомъ въ день смерти воздати человѣку по дѣломъ его, и въ откопаніи человѣка откритіе дѣлъ Его.* (Сир. 11 26. 27).

§ 341. Начинъ-тъ на частный-тъ сѫдъ.

Частный-тъ Божій сѫдъ надъ души-тѣ, подирь тѣлесно-то тѣхно разлученіе прѣдварявася споредъ ученіе-то на православнѫ-тѫ Цьрквѫ, съ истязаніе-то имъ при тъй парицамы-тѣ *мытарства*, прѣзъ кои-то они, возкачувайкися отъ земліѩ-тѫ въ сопровожденіе на ангелы, прѣминувѫтъ воздушно-то пространство, и при кои-то злы-тѣ духове задьржавѫтъ ги и обличавѫтъ всичкы-тѣ грѣхове, кои-то сѫ они сторили въ животъ-тъ. Това ученіе подтвьрждава отчасти и св. Писаніе, кога нарича воздухъ-тъ именно область на злы тѣ духове (Евр. 6, 12), а тѣхный-тѣ князь — князь на воздушнѫ-тѫ власть (Еф. 2, 2). Аколи пакъ е несѫмнѣнно, чи злы-тѣ духове прiимѫтъ велико участіе въ наши-тѣ работы и мѫчятся всячески да ны врѣдѫтъ тука: то они не могѫтъ да оставѫтъ насъ спокойны въ такво удобно за нихъ врѣмя — при поминуванье-то на душѫ-тѫ чрѣзъ тѣхнѫ-тѫ какъ бы собственнѫ область. Но само-то ученіе за мытарства-та излагася во много Цьрковны молитвы и има у мнозина отъ Цьрковны тѣ отци, разумѣвася, врьхъ основаніе на св. Прѣданіе. Тъй въ еднѫ молитвѫ казувася: »страшно и грозно мѣсто имамъ проити тѣла разлучився, и множество мя мрачное и безчеловечное демоновъ срящетъ. [1]) «Въ канонъ-тъ Ангелу хранителю молимся: »буди ми защититель и поборникъ непоборимъ егда прехожду мытарства лютаго міродержца «[2]). Святый Златаустъ казува въ слово-то *о памяти умершихъ*, чи подирь разлукѫ-тѫ съ тѣло то душа-та има великѫ нуждѫ за помощь и застѫпленіе отъ ангелы-тѣ, зада ѩ прѣпроводѫтъ покрай старѣйшинства-та и власти-тѣ и невидимы-тѣ міродержци на тозъ воздухъ. У Ефрема Сирина има, много подобны мѣста, кои то доказувѫтъ всеобщность-тѫ въ негово-то врѣмя на мнѣніе-то за мытарства-та [3]). Св. Кириллъ александрійский подобно пише въ слово-то о исходѣ души, чи душѫ-тѫ, по разлукѫ-тѫ съ тѣло-то, дьржатъ св.

---

[1]) Глѣд. Слѣд. Псал. молитва по 2 Кафизмѣ. [2]) Кн. Анг. Хран. пѣснь 9, троп. [3]) Глѣд. св. Ефр. Сир. *о почившихъ во Христѣ;* под. и *Завѣщаніе-то.*

ангелы, кога тя прохожда воздухъ-тъ, и като ся возвышава нахожда мытарства-та, кои-то чувѫтъ воздухъ-тъ и возбрнявѫтъ на восходящи тѣ души, и по̀ натамъ въ това слово подробно ся изброѣѫвѫтъ всичкы-тѣ мытарства [1]). Обаче по ученіе-то пакъ на Отци-тѣ не всичкы-тѣ души въ равнѫ мѣркѫ ся задържавѫтъ отъ злы-тѣ духове, но сообразно съ степень-тѫ на нравственно-то свое съвършенство и чистотѫ, и чисты-тѣ и святы души съвършенно не ся задържавѫтъ, но подобно на Лазаревѫ-тѫ душѫ, прямо гы носѫтъ добры ангелы на Авраамово-то лоно.

в) За состояніе-то на отшедши-тѣ души до всеобщо-то въскрьсеніе.

§ 342. Состояніе-то на умрѣлы-тѣ вообще.

Състояніе-то на одшедши-тѣ души до свеобщо-то въскрьсеніе не ще бѫде а) безсознателно, сонно. Защото това отъ еднѫ странѫ противорѣчи на понятіе-то за душѫ-тѫ, коя-то совсѣмъ не ся нахожда въ таквѫ зависимость отъ тѣло-то, щото безъ него да не може да сознава себеси, а напротивъ, како е извѣстно отъ опытъ-тъ по̀ глѫбоко и по̀ слабъ е нейный-тъ союзъ съ тѣло-то; при това пакъ не ся види никаква цѣль въ такво едно состояніе. Отъ другѫ странѫ това не е согласно со св. Писаніе, кое-то учи, чи по смьрть-тѫ очекува человѣкъ-тъ частный сѫдъ, а подирь него слѣдува ощущеніе или блаженство или мѫченіе. Това ся види отъ Спасителевѫ-тѫ причтѫ за богатый тъ Лазарь. Прочее

б) несѫмнѣнное е и това, чи душа та не ще да има тамъ пълнѫ самостоятельность и не ще може да начне свободно новъ рѣдъ отъ дѣйствія, да пріима новъ образъ на мысли и чувствованія, и вообще — да ся прѣмѣни и ся яви друга, нежели каква е была въ този животъ, а може въ него само да раскрыва онова, кое-то ся е почнало тука [2]). За това тамъ покаяніе-то не е возможно. Това ся открыва како отъ това, чи пълна-та самостоятельность на душѫ-тѫ условлювася съ тѣло-то, какъ сосъ сѫщественѫ-тѫ съставнѫ часть на человѣка, и чи иначе сегашній-тъ животъ не щѣше да има никаквѫ цѣль и цѣнѫ по отношеніе-то къмъ бѫдѫщій-тъ животъ, така и отъ св. Писаніе, кое-то учи, чи сегашній-тъ животъ е врѣмя за сѣяньє, а бѫдѫщій-тъ само жатва. *Еже*

---

[1]) Това слово обыкновенно печатася въ слѣдовательнѫ-тѫ Псалтырь. Глѣд. еще Мин. Чет. Мар. 26, Жит. Преп. Вас. Нов. [2]) Глѣд. Прав. Испов. Пет. Мог. Вопр. 64.

аще сѣетъ человѣкъ, тожде и пожнетъ: яко сѣяй въ плоть свою, отъ плоти пожнетъ истлѣніе: а сѣяй въ духъ, отъ духа пожнетъ животъ вѣчный (Гал. 6, 7. 8).

в) Състояніе-то на смьрть-тѫ не ще бѫде безразлично и неопрѣдѣленно състояніе на едно праздно чеканье и бездѣйственность. Това пакъ ся открыва како отъ това, чи нѣма цѣль, за коѭ-то да бѫде такво състояніе, и частный-тъ сѫдъ въ таковъ случай не ще да е былъ нѫженъ, тъй и отъ истѫ-тѫ пакъ Іисусъ Христовѫ притчѫ за богатый-тъ и Лазарь, гдѣ ся казува, чи богатый-тъ тьрпѣлъ мѫченіе въ адъ-тъ, а Лазаря ся утѣшавалъ въ Авраамово-то лоно. Прочее

г) не ще бѫде рѣшително и съвьршенно. Защото рѣшително опрѣдѣленіе на цѣлѫ вѣчность ще ся произнесе на послѣднійтъ сѫдъ, и пълнота-та на блаженство-то, подобно како и на мѫченіе-то ще настане тогыва, кога души-тѣ изново ще ся соединѫтъ съ тѣла-та си, понеже безъ тѣло человѣкъ-тъ не е пълнъ человѣкъ. За това въ книгѫ-тѫ Апокалипсиса казувася, чи душитѣ на святыи-тѣ, ако вече и сега да вкушавѫтъ блаженство прѣдъ прѣстолъ-тъ на Агнецъ-тъ, но не сѫ чужды и отъ скърбъ за братія-та си, кои-то ся подвизавѫтъ подъ крьстъ-тъ въ воинствуіѫщѫтѫ Цьрквѫ, слѣдователно нѣмѫтъ єще пълно блаженство (Ап. 11, 18) [1].

§ 343 Състояніе-то на умрелы-тѣ въ частности.

Понеже сѫ двояко отходящи-тѣ отъ тука души — души на добродѣтельны и души на порочны человѣци: то въ бѫдѫщій-тъ животъ возможны сѫ само двѣ състоянія — състояніе блаженно и състояніе мѫчително. Това ся видѣ отъ св. Писаніе, кое-то никъдѣ не ни показува срѣдно мѣсто помежду рай-тъ и адъ-тъ, и ясно учи, чи тамъ возможна е само двояка жатва: *отъ плоти истлѣнія и отъ духа животъ вѣчный* (Гал. 6, 8). Обаче и това е несѫмнѣнно, чи како различны и многобройны сѫ степенитѣ на нравственю-то съвьршенство и порочность-тѫ на человѣцитѣ, тъй различны и многобройны сѫ степени-тѣ на блаженство-то и мѫченіе-то, като ся нахождѫтъ въ най строгѫ соразмѣрность съ пьрвы-тѣ. Това трѣбува понятіе-то за съвьршеннѣйше-то правосѫдіе.

---

[1]) Глѣд. Посл. Вост. Патр. за Прав. вѣр. гл. 18.

§ 344. Състояніе-то на Святыи-тѣ.

Блаженный-тъ животъ на святыи-тѣ до всеобщій-тъ сѫдъ състои.

а) Во взаимно общеніе съ ангелы тѣ и помежду себе си въ онѫзы высокѫ и свѣтлѫ странѫ на вселенныѫ-тѫ, кѫдѣ прѣимѫщественно живѣе тріипостасный-тъ Богъ со свое-то сѫщество и Спаситель-тъ нашъ Іисусъ Христосъ съ прѣчистѫ-тѫ своіѫ плотъ. Това ся видѣ отъ Евангельскѫ-тѫ причтѫ за богатый-тъ и Лазаря: Защото тамъ ся говори, чи Лазеровѫ-тѫ душѫ носили ангелы-тѣ, и носили ѭ въ Авраамово-то лоно, сирѣчь, въ общеніе съ него.

б) Въ това, чи они съзьрцавѫтъ Іисуса Христа, хвалятъ Го и служѫтъ прѣдъ Неговый-тъ прѣстолъ. Тъй ап. Павелъ желае да ся разрѣши и заедно съсъ Христа да бѫде (Фил. 1, 23); въ Апокалипсисъ истотъй ся казува, чи множество на народъ отъ всѣкаковъ языкъ и колѣно и людье и плѣмена стоѭтъ прѣдъ прѣстолъ-тъ и Агнецъ-тъ и служѫтъ Му день и нощъ въ Неговѫ-тѫ Цьрквѫ (Апок. 7, 9—17).

в) Въ живо-то участіе, кое-то они пріимѫтъ въ братья-та си, кои-то ѣще странствувѫтъ на земліѫ-тѫ и ся подвизавѫтъ въ воинствуіѫщѫ-тѫ Цьрквѫ, помагайки имъ съ молитвы-тѣ си прѣдъ Бога и съ дѣйствително-то съдѣйствіе за спасеніе-то. Пьрво-то несѫмнѣнно ся открыва изъ Апокалипсиса, кѫдѣ ся казува, чи святыи-тѣ выкѫтъ къмъ Бога и просіѫтъ отъ Него пò скоро сѫдъ и мздѫ на праведны-тѣ, кои-то ся угнѣтавѫтъ врьхъ земліѫ-тѫ, и на нечестивы-тѣ, кои-то растлѣли земліѫ-тѫ (Глав. 11, 18). Послѣдно-то явно става отъ безбройны-тѣ опыты на явленіе-то и чудесно-то покровительство на Божіи-тѣ святыи — опыты, съ кои-то е испълнена исторія-та на Христовѫ-тѫ Цьрквѫ.

г) Въ очекованье-то на рѣшительныѫ-тѫ участь, коя-то ще настѫпи подирь страшній-тъ Христовъ сѫдъ и црѣдвкушеніе на пълнатѫ-тѫ на онова неизреченно блаженство, съ кое-то они ще ся наслаждавѫтъ въ вѣчность-тѫ.

§ 345. Състояніе-то на грѣшны-тѣ.

На животъ-тъ на святыи-тѣ противоположенъ е животъ-тъ на оныя души, кои-то при частный-тъ сѫдъ не ще ся удостоѭтъ съ блаженство то. Онъ състои:

а) Въ ясно и подробно съзнаніе на грѣхове-тѣ, съ кои-то они

оскорблявали въ този животъ Бога, угрызеніе на совѣсть-тѫ, коя-то тамъ ще ся пробѫди со всичкѫ-тѫ си силѫ.

б) Въ мѫчително томленіе и охканье за това, чи тѣсна-та привьрзьнность къмъ земно-то и плотско-то сега не може вече да нахожда удовлетвореніе, а къмъ небесно-то и духовно-то желаніе-то и вкусъ-тъ тѣхный не сѫ раскрыты и не могѫтъ вече да ся раскрыѫтъ.

в) Въ отдалеченьье отъ Бога и Неговы-тѣ святыи, а вмѣсто това въ сообщество съ другы, подобно несчастны, души и особенно со злы-тѣ духове, и другы дѣйствительны мѫкы на ада, кое-то обаче ще бѫде само начало и прѣдвкушеніе на бѫдѫщи-тѣ вѣчны мѫкы.

г) А что ся докача до оныя души, кои-то, ако и да сѫ умрели въ грѣхове, и за това сѫ осѫждены да ся мѫчѫть, но заедно съ това турили тука начало на покаяніе и имали въ глѫбинѫ-тѫ на душѫ-тѫ си добры сѣмена, ако ѐще и да не сѫ раскрыты, — за нихъ св. Писаніе не благоволило да ни открые ничто рѣшително. Прочее Божіе-то милосердіе и сила-та на заслугы-тѣ на Христа Спасителя, коя-то ся простира врьхъ человѣци-тѣ до послѣдній-тъ сѫдъ, истотъй и само-то Божіе правосѫдіе, кое-то наказувайки за зло-то, не може да оставе безъ всяко вознагражденіе за добро, давѫтъ ни право да вѣрувамы, чи мѫченіе-то на таквы души размѣшено е съ нѣкоѭ отрадѫ, а между тѣмъ нераскаяннытѣ грѣшници, невѣры, вольнодумци, богохульници, человѣконенавистници прямо и невъзвратно ся низвьргавѫтъ въ дно-то адово, какъ безнадежны рѣшително изгубены, за Божіе-то царство, тыя души не сѫ ѐще безнадежны, ако и да не могѫтъ да излезѫтъ отъ свое-то състояніе, но жаждѫтъ и очекувѫтъ за това помощь отдруладѣ и сѫ способны да ся въспользувѫтъ съ неѭ. Истинтака исповѣдува православна-та наша Цьрква: »души-тѣ на оныя человѣци. кои-то впаднали въ смьртны грѣхове и присмьрть-тѫ не сѫ ся отчаяли, по кои-то ѐще до разлукѫ-тѫ съ настоящій-тъ животъ сѫ ся покаяли, само не могли да принесѫтъ никаквы плодове на покаяніе, както: молитвы, сльзи, колѣнопрѣклоненія при молитвенно бдѣніе, сокрушеніе, да утѣшатъ сиромаси и изрази въ постѫпкытѣ си на любовь-тѫ къмъ Бога и ближны-тѣ, кое-то православна-та каѳолическа Цьрква отъ само-то начало признава за богоугодны и благопотрѣбны — слизѫтъ въ адъ-тъ и тьрпѫтъ наказанія за грѣхове-тѣ, кои-то они сторили, безъ да ся лишѫтъ обаче отъ надеждѫ за облегченіе отъ нихъ [1]).

[1]) Посл. патріар. вост. о Правосл. вѣр. гл. 18.

§ 346. Живый-тъ союзъ на живы-тѣ съ мрьтвы-тѣ.

Смьрть-та не прѣрыва живый-тъ союзъ кой-то ся нахожда помежду члѣнове-тѣ на Христовѫ-тѫ Цьрквѫ. Това е очевидно: а) отъ понятіе-то за Бога, който е единъ Богъ на мрьтвы-тѣ и живы-тѣ и прѣдъ лице-то на кого-то всичкы сѫ живы, споредъ Спасителево-то слово (Мат. 22. 32); б) отъ понятіе-то за Цьрквѫ-тѫ, коя-то е едно, живо и нераздѣльно тѣло Христово,—а слѣдователно помежду неговы-тѣ члѣнове, тука ли ся они нахождѫтъ или въ другый-тъ животъ не може да бѫде разобщеніе, щото едны-тѣ да не бѫдѫтъ въ общеніе съ другы-тѣ; в) отъ понятіе-то за Христіанскѫ-тѫ любовь, коя-то споредъ слово-то на Апостола, *николиже отпадаетъ* (1 Кор. 13, 8); г) отъ ясны-тѣ мѣста на Писаніе-то. Тъй ап. Павелъ казува, чи *высшій Іерусалимъ есть мати всѣмъ намъ* (Гал. 4, 26); подобно: *нѣсте странны и пришельци, но сожителіе святымъ и присни Богу, наздани бывше на основаніи апостолъ и пророкъ, сущу краеугольну самому Іисусу Христу* (Еф. 2, 19. 20).

§ 347. Двояко-то отношеніе къмъ мрьтвы-тѣ.

Ако ли споредъ горѣрѣченно-то, помежду отшедши-тѣ и прѣбываіѫщи-тѣ тука членове на цьрквѫ-тѫ продължавася живъ союзъ, безъ всяко сѫмнѣніе трѣба да бѫде помежду нихъ извѣстно отношеніе. Това отношеніе по причинѫ на двояко-то състояніе на умрелы-тѣ, е двояко: 1) отношені е къмъ съвършенны-тѣ и блаженны-тѣ и 2) отношеніе къмъ несъвършенны-тѣ, и за това ёще не удостоины съ блаженство, ако и да не сѫ рѣшително изгубены за Божіе-то царство.

§ 348. Отношеніе-то къмъ святыи-тѣ.

Отношеніе-то на живы-тѣ къмъ отшедши-тѣ святыи сьстои: а) въ тѣхно-то почитаніе, б) тѣхно-то призываніе въ молитвы-тѣ на помощь и съдѣйствіе за спасеніе-то.

§ 349. Почитаніе-то на святыи-тѣ.

Почитаніе-то на святыи-тѣ е благоговѣйно чевствуваніе на память-тѫ имъ и прославленіе на подвигы-тѣ и добродѣтели-тѣ имъ, соединенны съ радость за тѣхно-то блаженно жрѣбіе и желаніе да подражавамы на тѣхно-то житіе. Въ тойзи смыслъ почитаніе-то на святыи-тѣ не сѫмнѣнно е нашъ догматъ и има най-твърдо-то основаніе.

а) *Въ св. Писаніе.* Защото оно учи, чи святыи-тѣ принадлежѫтъ заедно съ насъ на едно Христово домочадіе, какъ първоролны наши братья (Евр. 12, 23); они сѫ несравненно по̀ съвършенны и по̀ прѣвосходны отъ насъ, понеже они благоугодили Богу съ высокѫ-тѫ святость на живота си и ся отличили съ необычайны подвигы на вѣрѫ-тѫ и благочестіе-то; за това и ся именувѫтъ у Пророка *Божіи другари* (Пс. 138 17); самъ Іисусъ Христосъ нарича гы *другари* (Іоан. 15, 14), а ап. Павелъ *сонаслѣдници Христу* (Рим. 8, 17 и слѣд.); слѣдователно най справедливъ дългъ е да гы почитамы, безъ да имъ воздавамы, разумѣвася поклоненіе, кое-то е прилично Богу, но чествуйки гы какъ най близки слугы, угодници и Неговы другари, и прѣзъ почитаніе-то и прославленіе-то тѣхно да славимъ Бога, който удивлява свои-тѣ исканія въ святыи-тѣ. Освѣнъ това св. Писаніе, отъ еднѫ странѫ, показува примѣръ за почитаніе на святыи: тъй въ книгѫ-тѫ Царствъ казувася, чи Авдій ся поклонилъ на пророка Илія (3 Цар. 18, 7), пророчески-тѣ сынове на Елиссея (4 Цар. 2, 15); ап. Павелъ одобрява Галатяны тѣ за това, чи они го пріели какъ ангела Божія, или самаго Христа Іисуса (Гал. 4, 14); отъ другѫ странѫ Писаніе-то прѣдставлява наставленія относително до почитаніе-то на святыи-тѣ. Іисусъ Христосъ казува на Апостолы-тѣ: *иже васъ пріемлетъ, Мене пріемлетъ: пріемляй пророка во имя пророче, мзду пророчу пріиметъ: пріемляй праведника во имя праведниче, мзду праведничу пріиметъ* (Мат. 10, 40. 41). Ап. Павелъ заповѣдува: *поминайте наставники ваша, иже глаголаша вамъ слово Божіе, ихже взирающе на скончаніе жительства, подражайте вѣрѣ ихъ* (Евр. 13, 7).

б) *Въ постоянно-то прѣданіе и примѣръ на вселенскѫ-тѫ Цьрквѫ* отъ най първы-тѣ нейны врѣмена. По кончинѫ-тѫ на Апостолы-тѣ всичкы-тѣ вѣрующи согласно почитали память-тѫ имъ съ благоговѣніе. Послѣ, кога ся явили мѫченици, християне-тѣ начали да прасловлявѫтъ и тѣхны-тѣ подвигы празднувайки ежегодно дни-тѣ на кончинѫ-тѫ имъ, за забѣлѣжуванье на кои-то ведены были, запискы, и кои-то обыкновенно ся наричали дни на рожденіе. Святый-тъ животъ на много пастыри на Цьрквѫ-тѫ и подвигытѣ за нейно-то добро, побѫдили, по̀ натамъ, да ся присоедини къмъ ликъ-тъ на Апостолы-тѣ и мѫченици-тѣ ликъ-тъ на Святители-тѣ. Послѣ, за строго-то подвижническо житіе и высокы-тѣ подвигы на самоотвърженіе, къмъ сонмъ-тъ на святыи-тѣ ся причислили пустын-

ножители-тѣ. Споредъ това за почитаніе-то на святыи-тѣ, какъ общій обычай на всичкѫ-тѫ Цьрквѫ, споменува ѣще Іустинъ, Тертулліанъ, Кипріанъ [1]), а въ 4-й вѣкъ вече видимъ тържественны праздници въ честь на святыи. У писатели-тѣ на тойзи вѣкъ: Св. Златауста, Василія Великаго, Григорія Богослова и Григорія нисскаго и у другы находимъ много похвальны слова за Святыи, и прѣимѫщественно за Прѣсвятѫѭ Дѣвѫ Богоматерь. Гангрійскыйтъ соборъ произнесълъ было отлученіе врьхъ тѣхъ, кои-то гнушавайкися, осѫждавѫтъ собранія-та въ честь на мѫченици-тѣ и съвьршаемы-тѣ въ нихъ служенія и памяти-тѣ имъ [2]). Св. Цьрква показува и порѣдокъ-тъ въ почитаніе-то на Святыи-тѣ, научавайки най пьрво и ниѥ повече да ублажавамы прѣблагословенныѫ-тѫ Богородицѫ, коиѫ-то именува *честнѣйшую херувимъ и славнѣйшую безъ сравненія серафимъ*, послѣ Святыи-тѣ Ангелы, по́ натамъ Св. Прѣдтечѫ, пророци-тѣ, Апостолы-тѣ, Святители-тѣ, мѫченици-тѣ, прѣподобны-тѣ и всичкы-тѣ Святыи.

§ 350. Почитаніе-то на св. иконы.

Почитайки святыи-тѣ Божіи угодници, св. Цьрква, за най живо воспоминаніе за тѣхъ и возбѫжденіе къмъ подражаніе на тѣхны-тѣ дѣянія и подвигы, употрѣблява и почита святыи-тѣ иконы, или изображенія-та на святыи-тѣ. Почитаніе-то на иконы-тѣ състои въ това, щото глѣдайки благовѣйно на нихъ, да ся поклонявамы, прѣдъ нихъ и гы цѣлувамы, разумѣвася, безъ да гы боготворимъ, и чествувайки въ нихъ не вещество-то, изъ кое-то сѫ они направены, и не краскы-тѣ (шаркы-тѣ), но относявайки честь-тѫ, коиѫ-то имъ посочувамы, къмъ самы-тѣ изображаемы лица. Тойзи догматъ истотъй како и догматъ-тъ за почитаніе-то на святыи-тѣ утвьрждава:

а) *Священо-то Писаніе.* Оно показува примѣры за употрѣбленіе и почитаніе на иконы-тѣ. Скинія-та, а послѣ Соломоновыйтъ храмъ устроены, были по образъ-тъ (юрнекъ), кой-то Богъ показалъ на Мойсея врьхъ горѫ-тѫ; слѣдователно сами они и всичко, что ся находило въ нихъ было образъ на духовны вещи. Кивотъ-тъ на завѣтъ-тъ былъ истотъй образъ на Господніѫ-тѫ святыніѫ. Надъ кивотъ-тъ на завѣтъ-тъ, по Божіе повелѣніе, на-

[1]) Іуст. Апол. Терт. De coron. milit Кипр. I. III. Ер. 15.
[2]) Прав. 20.

правены были изъ злато два херувима, кои-то осѣняли кивотъ-тъ и освѣнъ това исто такво изображеніе ся находило на много мѣста въ скиніѭ-тѫ и соломоновый-тъ храмъ. А что ся касае до заповѣдь тѫ: *не сотвори себѣ кумира ни всякаго подобія* (Исх. 20, 4),—очевидно, чи она не ся относи до наши-тѣ иконы. Защото ся воспрѣщава на израильтяны-тѣ, кои-то были склонены къмъ идолопоклонство, употрѣбленіе-то и чествованіе-то на идольскы изображенія; а мы употрѣблявамы и почитамы не идольскы изображенія, а иконы-тѣ на Христа Спасителя, на прѣсвѧтѭѭ тѫ Неговѫ Матерь и прочіи-тѣ святыи. Въ новый-тъ завѣтъ ако и да нѣма явно повелѣніе за почитаніе на иконы-тѣ, но никъдѣ не находимъ и воспрѣщеніе за тѣхно-то употрѣбленіе, и нѣма въ нихъ таквы мѣста, на кои-то бы противорѣчило употрѣбленіе-то и почитаніе-то на иконы-тѣ.

б) *Апостолско-то прѣданіе и постоянный-тъ примѣръ на вселенскѫ-тѫ Цркѫ.* Достовѣрно прѣданіе свидѣтельствува, чи Евангелистъ Лука, който былъ врачь и живописецъ (зографъ), писалъ и оставилъ подирь себя си иконы на Богоматерь. Въ пьрвы-тѣ три вѣкове ако и да не е было до толкозь всеобщо употрѣбленіе-то на иконы-тѣ по тѣсны-тѣ обстоятельства на Цьркѫ-тѫ обаче несѫмнѣнно е извѣстно, чи изображеніе-то на Іисуса Христа было въ употрѣбленіе [1]).

Въ 4-й вѣкъ съ тържество Цьрква-та ся являва повсѣкъдѣ, заедно съ иконы-тѣ на Христа Спасителя, и иконы-тѣ на Божіи-тѣ святыи какъ най благолѣпно украшеніе на Цьркви-тѣ и прѣдметъ на почитаніе. Св. Василій въ слово-то на мѫченикъ Варлаамъ желае тойзи мѫченикъ да ся изобрази врьхъ дъскѫ, и наедно съ вѣнчаѭщій-тъ него Іисусъ Христосъ. Св. Аѳанасій горды и глупавы нарича оныя, кои-то отвьрліѭтъ изображеніе-то на святыи-тѣ [2]). Напрѣдъ, въ нещастны-тѣ врѣмена на иконоборство-то, кога было подигнато страшно гоненіе противъ почитаніе-то на иконы-тѣ, тойзи догматъ былъ запечатлѣнъ съ кръвь-тѫ на мощне много великы и святыи мѫжье на Цьркѫ-тѫ—исповѣдници-тѣ, и наконецъ рѣшително утвьрдилъ съ общій-тъ вселенскый Соборъ, гдѣ было провозглашенно отлученіе врьхъ оныя, кои-то отмѣнавѫтъ святыи-тѣ иконы и гы наричѫтъ идолы.

§ 351. За почитаніе-то на св. мощи.

Заедно съ иконы-тѣ на святыи-тѣ, православна-та Цьрква

[1]) См. § 209. [2]) Антіох. отв, 36 и въ Слов. о вопл.

благоговѣйно храни и почита святыи-тѣ мощи или останкы-тѣ на Божіи-тѣ угодници. Почитаніе-то на мощи-тѣ ся основува:

а) *Врьхъ священо-то Писаніе.* Оно нарича тѣла-та на святыи-тѣ Христовы живы членове и храмъ Духа святаго (1 Кор. 6, 15. 19), кои-то ако и да ся разлучавѫтъ на врѣмя съ душитѣ, но непрѣмѣнно ще востанѫтъ нѣкогашъ за вѣчный животъ и ще ся прославіѫтъ заедно съ души-тѣ (Рим. 8, 11),—слѣдователно съ исто това внушава вече почитаніе на мощи-тѣ. Отъ другѫ странѫ Писаніе-то показува примѣры за храненіе и особенно почитаніе на останкы-тѣ на святыи-тѣ. Така Израильтяны-тѣ, по завѣщаніе на Іосифа, хранили въ Егыпетъ неговы-тѣ кости, и кога излезли отъ тамъ, зели гы сосъ себе си въ обѣтованнѫ-тѫ землѭ (Быт. 50, 25). Моисеево-то тѣло почтилъ самъ Богъ съ особенѭ грыжѫ, като повѣлелъ да го погрѣбѫтъ ангелы (Втор. 34. 6. сн. Іуд. 9). Гробъ-тъ на Пророка, кой-то прѣдрекалъ на Іероваама за разрушеніе-то на идолскы-тѣ алтары, кои-то построилъ, были въ извѣстность и почитаніе у Іудеи-тѣ (4 Цар. 23, 18). и вообще Іудеи-тѣ чували въ извѣстность и особенно почитали гробове-тѣ на праотци-тѣ и пророци-тѣ; на това показува и Спаситель, кога гы укорява за това, чи они, достойно почитайки дрѣвны-тѣ праведници, кои-то избили тѣхны-тѣ бащи, сами въ исто то врѣмя сѫ готовы да убивѫтъ праведници-тѣ (Мат. 23, 29—31).

б) *Врьхъ прѣданіе-то и постоянный-тъ примѣръ на вселенскѫ-тѫ Цьркоѫ.* Отъ най прьвы-тѣ врѣмена на Цьркоѫ-тѫ вѣрующи-тѣ тщателно чували останкы-тѣ на святаго Іоана Прѣдтечѫ, на Апостолы-тѣ, и во врѣмена-та на гоненія-та зимали отъ мѣсто-то на мѫченіе-то тѣла-та и растьрзанны-тѣ членове на святыи-тѣ мѫченици, скрывали гы у себѣ си въ кѫщи-тѣ или другы скрышны мѣста, и при тѣхны-тѣ гробове ся собирали да съвьршавѫтъ божественны службы, а прѣимѫщественно литургіѭ-тѫ. Оттука всеобщій-тъ и най дрѣвный обычай—да ся полагѫтъ въ основаніе-то на святыи-тѣ алтари мѫченическы мощи, кое-то и досега ся соблюдава, и догматъ-тъ за почитаніе-то на святыи-тѣ мощи неразрывно е соединенъ у насъ съ таинство-то на Евхаристіѭ-тѫ, кое-то не иначе може да бѫде съвьршаемо, освѣнъ вразъ антиминсъ, кой-то има въ себѣ си частицѫ отъ мощи. Въ 4-й вѣкъ гробове-тѣ и останкы-тѣ на святыи-тѣ сѫ вавѫтъ общеизвѣстны. Надъ нихъ ся созиждѫтъ цьркоы, или исти-тѣ они ся прѣносѫтъ съ тържства въ градове и ся полагѫтъ въ цьркоы-тѣ. За това у Отци-тѣ на тойзи вѣкъ—святаго Златауста, Василія Вели-

като, находимъ много бесѣды по случай на прѣнесеніе на святыи мощи. Равно и другы Отци: Григорій Богословъ, Григорій нисскый Кириллъ Іерусалимскый, Амвросій, много часто показувѫтъ на общій-тъ обычай на Цьркв҃ж-тѫ за почитаніе-то на святыи-тѣ мощи. Ясный-тъ гласъ на вселенскѫ-тѫ Цьркв҃ж за тойзи догматъ заключавася въ опрѣдѣленія-та на Соборы-тѣ. Тъй помѣстный-тъ карѳагенскый Соборъ повелява да ся раскопувѫтъ оныя алтары, кои-то нѣмѫтъ въ свое-то основаніе святыи мощи. При гангрійскый-тъ Соборъ отлучены были отъ Цьркв҃ж-тѫ Еретици-тѣ Евстаѳіане зъвомы, кои-то не почитали св. мощи. Седмый-тъ вселенскый Соборъ, подобно какъ и оныя, отлучавайки отъ Цьркв҃ж тѫ не почитающи-тѣ святыи-тѣ мощи, повелява непрѣмѣнно да ся освящавѫтъ св. жертвенни-ци не иначе, освѣнъ полагайки въ основаніе-то имъ святыи мощи.

в) *Врьхъ безбройны-тѣ чудеса.* Отъ нихъ прьво-то *нетлѣніе* е съ кое-то Богъ прославлява мощне много тѣла на святыи-тѣ угодници свои, като гы изима изъ всеобщій-тъ законъ на тлѣніе-то. Това, рѣдко явленіе, ако и да не е безпримѣрно, въ ветхый-тъ завѣтъ (4 Цар. 23 18), прѣдрѣченно было отъ пророка Исаія, какъ особенный даръ на членове-тѣ на новозавѣтнѫ-тѫ Цьркв҃ж: *и кости твоя утучнѣютъ, и будутъ яко вертоградъ напоенный, и яко источникъ, емуже не оскудѣютъ вода: и кости твоя прозябнутъ яко трава и разбогатѣютъ, и наслѣдятъ роды родовъ* (Гл. 58, 11). Извѣстно было въ Цьркв҃ж-тѫ отъ най прьвы-тѣ врѣмена на христіанство-то, и сега ся продължава прѣдъ наши тѣ очи. Напрѣдъ — святыи-тѣ мощи Богъ употрѣблява като особенно орѫдіе за свои-тѣ благодѣянія, кои-то являва на вѣруіѫщи-тѣ, сообщавайки имъ даръ да исцѣлявѫтъ болѣзни и другы чудотворенія. Примѣръ за това видимъ въ ветхый-тъ завѣтъ, видимъ въ воскресеніе-то на мьртвый-тъ, кой-то былъ падналъ врьхъ кости-тѣ на пророка Елисея (4 Цар. 13, 21); а въ новозавѣтнѫ-тѫ Цьркв҃ж за множество на чудеса, кои-то были съвьршены посрѣдство на св. мощи, повѣствува исторія-та на всичкы-тѣ вѣкове, истотъй тойзи благодатный даръ не е прѣстаналъ ѥще и въ наше-то врѣмя.

До почитаніе-то на мощи-тѣ ся относи ѥще храненіе-то и чествованіе-то на другы останкы отъ Божіи-тѣ святыи. Таква е напримѣръ риза-та на Христа Спасителя и Богоматерь, веригы-тѣ на ап. Пет. ра и проч. Почитаніе-то на таквы останкы основувася врьхъ св. Писаніе, кое-то показува и примѣры и благотворны слѣдствія неговы. Тъй кръвоточива-та жена получила исцѣленіе отъ едно бла-

говѣйно прикъсновеніе къмъ Іисусъ Христовѫ-тѫ одеждѫ (Мат. 9, 20, 21). Кърпы и обрусци на ап. Павла, кои-то съ благоговѣйно употрѣблявали вѣрующи-тѣ, давали имъ исцѣленія отъ болѣзны (Дѣян. 19, 12).

§ 352. Призываніе-то на святыи-тѣ

Почитавайки святыи-тѣ Божіи угодници, святая-та Цьрква учи еще да гы призывавамы, т. е. да ся обрьщамы къмъ тѣхъ съ благопотрѣбны прошенія, не тъй разумѣвася, като они да ся самостоятельны податели на блага, но като къмъ таквы лица, кои-то, имѣйки ближайшій достѫпъ и дьрзновеніе къмъ Іисуса Христа, и заедно съ това бьдейки Неговы слугы въ испълненіе-то на Неговы-тѣ добры намѣренія относително до насъ, спорѣдъ това сѫ най близкы-тѣ посрѣдници помежду Него и насъ, и могѫтъ да споспѣшествувѫтъ на наши-тѣ недостойны до Него молитвы и на прѣдъ да Го прѣклонявѫтъ къмъ милость съ свое-то прѣдстателство. Таково призываніе на святыи-тѣ основувася:

а) *Врьхѫ св. Писаніе*. Тукася относіхтъ а) оныя мѣста, къдѣ ся вниша, чи христіане-тѣ дължны сѫ да ся молѫтъ другъ за друга, и чи молитвы-тѣ на святыи-тѣ имѫтъ великѫ силѫ прѣдъ Бога. Тъй напримѣръ ап. Іаковъ казува: *молитеся другъ за друга, много бо можетъ молитва праведнаго споспѣшествуема* (Іак. 5, 16). Тъй еще самъ Богъ повелѣлъ на Авимелеха да проси за себе си молитвы у Авраама (Быт. 20, 7), на Іовы-тѣ пріятели у тойзи праведникъ (Іов. 42, 7—9); Израильтяны-тѣ просили молитвы у Самуила (1 Цар. 7, 8); апостолъ Павелъ—у свои-тѣ ученици (Рим 15, 30. 31. Еф. 6, 18. 19. Кол. 4, 8). Напрѣдъ б) оныя мѣста, къдѣ ся казува, чи отшедши-тѣ святыи не прѣставѫтъ да ся молѫтъ за живущи-тѣ и да имъ помагѫтъ. Тъй ап. Іоанъ видѣлъ, чи четыре старци дьржѫтъ прѣдъ Агнецъ-тъ *фіалы златы полны вониамъ, иже суть молитвы святыхъ* (Апол. 5, 8); Апост. Петръ обѣщавася на ученици-тѣ си *и по исходѣ* да ся грыже за тѣхното добро (2 Петр. 1, 15); Маккавей видѣлъ въ видѣніе, чи първосвященникъ Онія и пророкъ Іеремія зимали живо участіе въ судьбинѫ-тѫ на Божій-тъ народъ (2 Мак. 15, 12—14). Наконецъ в) оныя мѣста, отъ кои-то ся види, чи Богъ заради умрелы-тѣ святыи показува милость на живы-тѣ. Тъй Моисей прѣклонява Бога на милость къмъ Израильтяны-тѣ заради Авраама,

Исаака, Іакова (Исх. 32, 13); заради Давида Богъ многократно смягчава гнѣвъ-тъ си врьхъ неговы-тѣ потомци израильскы цари (3 Цар. 11, 12. 15, 4). На пророкъ Іеремія прогнѣванъ Богъ казува: *аще станутъ Моисей и Самуилъ прьдо Мною, нѣсть душа моя къ людемъ симъ* (гл. 15, 1).

б) *Врьхъ всеобщо-то прѣданіе и примѣръ на вселенскѫ-тѫ Цьрквь.* Отъ писанія-та на Діонисія Ареопагита, Иринея, Кипріана, Оригена видися, чи призиваніе-то на святыи-тѣ было общій обычай въ пьрвы-тѣ три вѣкове, и слѣдователно дѣйствително е апостольско прѣданіе. Въ 4-й вѣкъ у Василія Великаго, Аѳанасія, Златоуста, Ефрема сирина, Григорія нискаго находимъ мощне много похвальны слова на святыи, въ кои-то они часто, особенно въ конецъ-тъ, обрьщѫтся къмъ нихъ съ молитвенно возваніе. Наконецъ ясный гласъ на вселенскѫ-тѫ Цьрквь за тойзи догматъ слушамы на седмый-тѣ вселенскый Соборъ, кой-то помежду друго-то такво опрѣдѣленіе сторилъ: «вся со страхомъ Божіимъ да творимъ, просяще о прѣдстательствѣ прѣнепорочныя Богородицы и Приснодѣвы Маріи и всѣхъ святыхъ.

в) *Врьхъ безбройны опыты* на прѣдстательство и помощь, каквѫ во всичкы-тѣ врѣмена на Цьрквь-тѫ святыи-тѣ показували вѣруіѫщи-тѣ, а прѣимѫщественно прѣсвятая Матерь Божія, и съ кои-то тъй е богата исторія-та на нашѫ тѫ отечественнѫ Цьрквь.

§ 353. Отношеніе-то къмъ несъвьршенны-тѣ умрелы-тѣхно-то споменуваніе.

Испросувайки помощь и заступленіе отъ отшедши-тѣ отъ тойзи животъ съвьршенны и святыи, св. Цьрква на тѣхъ, кои-то умрели несъвьршенны, турили сѫ обаче тука начало на покаяніе, и за това не сѫ изгубены ѥще за Божіе-то царство, сама имъ помага со свои-тѣ за тѣхъ молитвы, благотворенія и особенно съ припощеніе на безкръвнѫ-тѫ жертвѫ,—съ несѫмнѣннѫ надеждѫ, чи съисто-то това способствува имъ да ся очищавѫтъ отъ грѣховетѣ, да пріимѫтъ отъ Бога прошкѫ за нихъ и прѣхождѫтъ въ по хубаво състояніе. Догматъ-тъ за споменуваніе-то на усопши-тѣ ся опира:

а) Врьхъ Священно-то Писаніе. Оно, научавайки насъ, чи помежду живы тѣ и мрьтвы-тѣ продължавася живъ союзъ и общеніе, и заповѣдувайки да ся молимы другъ за друга съ упованіе, чи молитва-та за другы угодна е прѣдъ Бога и сильна е прѣдъ Него (Іак. 5, 16. 1 Іоан. 5, 16), съ исто това вече за-

дължава насъ да ся молимы за усопши-тѣ въ вѣрѫ и покаяніе на наши-тѣ братья. А несѫмнѣнныѫ-тѫ надеждѫ и дѣйствительность на таквы молитвы подава какъ това, чи състояніе-то на нѣкои си души до послѣдній-тъ сѫдъ не е ѣще рѣшително,—за това Божіе-то милосердіе и сила-та на Іисусъ—Христовы-тѣ заслуги простирася върхъ нихъ ѣще досега, тъй и слова-та на Христа Спасителя: *иже аще речетъ на Сына человѣческаго, отпустится ему: а иже речетъ на Духа святаго, не отпустится ему ни въ сей вѣкъ ни въ будущій* (Мат. 12, 32), отъ кои-то ся види, отпущеніе-то на нѣкоиси грѣхове возможно е и подирь смьрть-тѫ. Отъ другѫ странѫ Писаніе-то прѣдставлява примѣръ за споменуваніе на мрьтвы-тѣ. Во вторѫ-тѫ Маккавейскѫ книгѫ казувася, чи принесена была жертва за Іудеи-тѣ, кои-то были убиты на битвѫ (Глав. 12). Прѣмѫдрый сынъ Сираховъ казува: *надъ мертвецемъ не возбрани благодати* (Глав. 7, 36).

б) *Врьхъ пръданіе-то и примѣръ-тѫ на вселенскѫ-тѫ Цьрквѫ.* Св. Цьрква, бьдейки научена отъ Апостолы-тѣ, отъ самы-тѣ апостольскы врѣмена насамъ постоянно сохранила обычай да ся моли за мрьтвы-тѣ. Това ся види отъ свидѣтельства-та на най дрѣвны-тѣ Отци и учители Цьрковны—Діонисія Ареопагыта Тертуліана, Кипріана. Св. Златоустъ прямо това нарича апостольско установленіе и распорѣденіе на святаго Духа [1]). А особенно важно е това, чи тойзи догматъ въ православныѫ-тѫ Цьрквѫ тѣсно ся соединява съ литургіи-тѣ: Василіевѫ и Златоустовѫ, при кои-то умрелы-тѣ три пѫти ся споменувѫтъ: въ проскомидіѭ-тѫ, подирь сугубѫ-тѫ Ектеніѭ и по освященіе-то на св. Дары. А тія Литургіи сѫ съставены по образъ-тъ на литургіѭ-тѫ на св. ап. Іаковъ, кого-то безъ сѫмнѣніе научилъ самъ Іисусъ Христосъ, и сѫ утвьрдены канонически на шестый вселенскый Соборъ. Св. Цьрква показува и дни, въ кои-то особенно благоврѣменно е споменуваніе-то на мрьтвы-тѣ. То сѫ третый, девятый, двадесятый, четыредесятый и годишный-тъ день. Возможность-тѫ и образъ-тъ на благотворно-то дѣйствіе на наши-тѣ молитвы за мрьтвы-тѣ великолѣпно изяснява св. Ефремъ сиринъ въ свое-то завѣщаніе, кога казува, чи умрелы-тѣ имѫтъ исто-то сочувствіе съ живы-тѣ—въ онова врѣмя, кога они за тѣхъ ся молѭтъ, какво е въ природѫ-тѫ помежду плоды-тѣ. Тъй, кога разцьвтова гроздье-то на лозѫ-тѫ, въ това врѣмя вино-то, кое-то ся нахожда дома, дохож-

[1]) Бесѣд. XLI на 1 Кор. Нрав. Бесѣд. на посл. къ Филип.

да въ движеніе; кога нѣкоисн отъ градинѫ овощи ся посѣѭтъ въ земліѭ-тѫ, прозябавѫтъ, въ исто-то врѣмя пущѫтъ кловила (отрасткы) и находящи-тѣ ся въ кѫщи тѣ.

2) За послѣдня-тѫ сѫдьбѫ на Божіе-то царство вообще.

§ 354. Врѣменность-та на благодатно-то царство или воинствуіѫща-тѫ Цьрквѫ.

Благодатно-то царство Христово или воинствуіѫща-та Цьрква, понеже цѣль има само да воспитава и приготовлява святыи и да довѣдува человѣци-тѣ въ соединеніе вѣры и познанія Сына Божія, догдѣ всичкы ще достигнѫтъ въ мѫжа съвършенна, въ мѣрѫ возраста испълненія Христова (Еф. 4, 12), и понеже ся находжда въ състояніе на непрѣстанны подвигы и борбы сосъ врагове не е такво царство, кое-то вынагы прѣбывава, но трѣба нѣкогашь да прѣмине. Това несѫмненно утвърждава Апостолъ Павелъ, кога показува и прѣдѣлъ тъ, до кой-то ще ся продължава това царство. *Таже кончина*, казува онъ, *егда предасть царство Богу отцу, егда испразднитъ всяко началъство и всяку власть и силу. Подобаетъ бо ему царствовати, дондеже положитъ вся враги подъ ногами своима* (1 Кор. 15, 24, 25).

§ 355. Понятіе за царство-то на славѫ-тѫ или тържествуіѫщѫ-тѫ Цьрквѫ.

Прочее со свършованіе-то на благодатно-то царство не ще ся свърше царство-то на Христа Спасителя, но подиръ него ще настане вѣчно-то негово царство, начало на кое-то и сега вече съставлявѫтъ отшедши-тѣ отъ тойзи животъ святыи, кои-то ся наслаждавѫтъ съ блаженство на небо-то. Това ново царство Христово наричася *Царство славы*, понеже Іисусъ Христова-та слава, коя-то сега єще не ся е открыла напълно, тогыва ще ся яви во всичкѫ-тѫ си пълнотѫ и свѣтъ, истотыи и вѣруіѫщи-тѣ и благоугодивши-тѣ Нему ще ся наслаждавѫтъ съ истѫ-тѫ славѫ, яко сега ся наслаждавѫтъ съ благодать-тѫ. Наричася и *тържествуіѫща Цьрква*, защото тамъ не ще да има вече подвигы и борьба, но ще настане покой и пълно тържество надъ врагове-тѣ и вѣчно блаженство.

§ 356. Прѣдметы на ученіе-то.

Споредъ това, говорейки за послѣдня-тѫ сѫдьба на Божіе-царство вообще, трѣба да кажеме: 1) за послѣдны-тѣ врѣмена на благодатно-то царство или воинствуіѫщя тѫ Цьрквь; 2) за откровеніе-то на царство-то на славѫ тѫ или тържествуіѫщя-тѫ Цьрквь.

а) За послѣдны-тѣ врѣмена на благодатно-то царство.

§ 357. Послѣдня-та брань на Христово-то царство съ діаволъ-тъ

Послѣдно-то врѣмя на бладатно-то Христово царство, споредъ ученіе-то на Божіе-то слово, ще бѫде най тежко-то и бѣдственно. Въ религіозно и нравственно отношеніи оно ще бѫде врѣмя на крайно оскуденіе на вѣрѫ-тѫ и блачестіе-то. Тъй Іисусъ Христосъ казува, чи ако и да ся распространи проповѣдь-та на Евангеліе-то въ онова врѣмя повече, нежели въ другъ нѣкой пѫть, *по всей вселенней, во свидѣтельство всѣмъ языкомъ* (Матѳ. 24, 14); но заедно съ това въ сърдца-та на по̀ голѣмѫ-тѫ часть отъ человѣци-тѣ ще оскудѣіѫтъ вѣра-та и любовь-та, какъ двѣ главны жизненны стихыи на человѣчество-то, тъй щото Онъ тогыва *едва обрящетъ вѣру на земли* (Лук. 18, 8) *и за умноженіе беззаконія изсякнетъ любы многихъ* (Матѳ. 24, 12). Апостолъ Павелъ истотъй свидѣтельствува, чи тогыва *пріидетъ отступленіе*, т. е. отъ вѣрѫ-тѫ (2 Солун. 2, 3. 1 Тим. 4, 1.), чи *тайна беззаконія*, коя-то и сега *дѣется*, но не тъй явно, тогыва *откроется*, и чи *въ послѣднія дни настанутъ времена люта. Будутъ бо человѣци самолюбци, сребролюбцы, величавы, горды, хулницы, родителемъ противящіеся, не благодарны, неправедны не любовны, не примирительны, клеветницы, невоздержницы, некротцы, неблаголюбцы, предателе, нагли, напыщены, сластолюбцы паче нежели боголюбцы, и имущіи образъ благочестія, силы же его отвершіися* (2 Тим. 3, 1—5). Въ политическо отношеніе ще бѫдѫтъ, споредъ Іисусъ—Христовы-тѣ слова, повсѣкъдѣ нестроеніе, брани и возмѫщенія между народы-тѣ (Матѳ. 24, 6. 7. Лук. 21, 9. 10. 2 сол. 2, 6. 7), а въ физическый-тъ міръ необычайны и страшны прѣвраты (Мат. 24, 7. Лук. 21, 11.), въ слѣдствіе на кое-то *будетъ бѣда велія на земли... и скорбь велія, яковаже не была отъ начала міра до селѣ, ниже имать*

быти (Лук. 21, 23. Мат. 24, 20). Причина на това ще бѫде това, чи спорѣдъ откровеніе-то, кое-то было дадено на пророкъ Даніилъ и на Апостолъ Іоаннъ, въ това врѣмя діаволъ-тъ ще воздвигне най жестокѫ брань въ царство-то Христово. Тая брань, като ся начне съ покушеніе на сатанѫ-тѫ противъ небеснѫ-тѫ Цьрквѫ, подирь негово низложеніе отъ тамъ, ще захвате съ ужаснѫ силѫ земнѫ-тѫ Цьрквѫ, и ще състои отъ еднѫ странѫ въ страшно гоненіе, кое-то діаволъ-тъ ще воздвигне противъ вѣруѭщи-тѣ во Іисуса Христа, зада гы отклони отъ него и гы направе свои сообщници, отъ другѫ странѫ — въ най велико противоборство противъ діаволъ-тъ на вѣруѭщи-тѣ, кои-то ще защищава самъ Іисусъ Христосъ, догдѣ съвьршенно ще побѣди діавола. *И бысть брань на небеси: Михаилъ и Ангелы его брань сотвориша съ зміемъ, и змій брася и ангелы его, и невозмогаша, и мѣсто не обрѣтеся имъ ктому на небеси. Сего ради горе живущимъ на земли и мори, яко сниде діаволъ къ вамъ, имѣя ярость великую, вѣдый яко время мало имать* (Апок. 12, 7—12. Дан. 7, 11. 12).

§ 358. Орѫдіе-то на діавола—антихристъ-тъ; понятіе за него.

Орѫдіе-то посрѣдство на кое то ще дѣйствува діаволъ-тъ и ще праве послѣднѫ-тѫ брань съ царство-то на Іисуса Христа, ще бѫде *антихристъ*. Подъ имя на антихристъ, въ общій смыслъ, разумѣвася всякый, кой не исповѣдува святѭѫ-тѫ Христовѫ вѣрѫ и отвьрля спасительны-тѣ нейны догматы, въ каковъ смыслъ антихристы сѫ были ѣще въ апостольско-то врѣмя (1 Іоан. 4, 1 — 4), являвалися во всичкы врѣмена на Цьрквѫ-тѫ и сега гы има. Но въ собственный смыслъ антихристъ, какъ орѫдіе за послѣднѫ-тѫ битвѫ на сатанѫ-тѫ съ царство-то Христово, въ св. Писаніе прѣдставлявася въ слѣдуѭщи-тѣ, най повече явственны чьрты:

а) *Открыется человѣкъ беззаконія, сынъ погибели противникъ* (ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπολείας ὁ ἀντικείμενος), *Пришествіе-то* негово ще бѫде *по дѣйству сатаны* (2 Сол. 2, 3. 4. 9); т. е. това ще бѫде не нѣкое общество, не послѣдователный рѣдъ отъ нѣколько лица, не духъ на врѣмя, но едно дѣйствително лице, кое-то отъ само-то беззаконно рожденіе свое за погыбель своѭ и за другы, ще ся нахожда подъ най близко вліяніе на діавола, и ще бѫде противникъ на всякѫ истинѫ и добро.

б) *И сотворитъ по волѣ своей, и царь возвыситея, поелику змій дасть ему силу свою, и престолъ свой, и область великую на всякомъ колѣнѣ и на языцѣхъ и племенѣхъ* (Дан. 7, 24. 11, 30. Апок. 13. 2. 7); т. е. антихристъ ще бѫде нѣкойси могущественный властелинъ, кой-то ще распространи силно вліяніе врьхъ всичкы-тѣ народы.

в) *Онъ отверзетъ уста своя въ хуленіе къ Богу, хулити имя Его, и селеніе Его, и живущія на небеси, и будетъ превозносится паче всякаго глаголемаго бога, или чтилища, якоже ему сѣсти въ Церкви Божіей, аки Богу, показующу себе, яко Богъ есть* (Апок. 13, 6. 2 Сол. 2, 4. Дан. 7, 25. 11, 36 — 39); т. е. онъ ще бѫде гордъ прѣзритель на всяко богопочитаніе и дързокъ хулитель на истиннаго Бога и святѣйшѫ-тѫ религіѭ и Църквѫ Христовѫ; а мѣсто това ще даиска на самого себеси поклоненіе, и въ лице-то си на діавола.

§ 359. Начинъ-тъ на антихристовѫ-тѫ брань.

Брань-тѫ си противъ Църквѫ-тѫ антихристъ-тъ а) ще открые съ лъжливо и пагубно ученіе, съвършенно противно на духа на спасительнѫ-тѫ Христовѫ вѣрѫ, прочее съ ученіе льстиво и прикрыто съ обольстительны думы,—затова и мнозина безъ да ся опазѫтъ ще ся увлѣкѫтъ вслѣдъ него. *Пришествіе его*, казува ап. Павелъ ще бѫде *во всякой лести неправды въ погибающихъ. И сего ради пошлетъ имъ Богъ дѣйство лести во еже вѣровати имъ лжи* (2 Сол. 2, 10. 11). За распространеніе на свое-то ученіе антихристъ-тъ ще да има при себѣси нѣкого си *лжива пророка* (Апок. 19, 20. 20, 10).

б) Ще поддържава съ необыкновенны знаменія и лъжны чудеса. Тъй Іисусъ Христосъ казува, чи слугы-тѣ *антихристовы дадутъ знаменія велія и чудеса яко же прельстити, аще возможно, и избранныя* (Мат. 24, 24), и Апостолъ-тъ открыва, чи антихристово-то пришествіе *будетъ по дѣйству сатанину во всякой силѣ и знаменіихъ и чудесѣхъ ложныхъ* (2 Сол. 2, 9). Апостолъ Іоаннъ видѣлъ, чи една отъ седьмъ-тѣ главы на звіѭ-тѫ до смьрть была ранена и внезапно исцѣлѣла, чи тя низводила огынь отъ небо-то на земліѭ-тѫ, и чи нейный-тъ образъ говорилъ (Апок. 13, 7 13, 15).

в) Наконецъ най сильно антихристово оружіе ще бѫдѫтъ ужасны-тѣ притѣсненія, гоненія и мѫкы, на кои-то онъ ще подвър-

ные, оныя, кои-то не ще му ся покланявѫтъ. Въ Апокалипсиса ка-
вася, чи онъ на малы и великы, богаты и сиромаси, свободны
работны *дастъ начертаніе на десный руцѣ и на челѣхъ*
хъ, да никтоже возможетъ ни купити, ни продати, токмо
кто имать начертаніе или число звѣря, или число
мене его; а оныя, кои-то не му ся повинувѫтъ и не покла-
нувѫтъ на звѣринный-тъ образъ, ще бѫдѫтъ убиты (Апок. 13,
5. 16. 17).

г) А что ся относи до вѣруіѫщи-тѣ во свидѣтельство Іисусъ-
Христово, то тѣхно-то оружіе ще бѫде *търпѣніе и вѣра-та*:
ть търпѣніе и вѣра святыхъ (Апок. 13, 10); *претерпѣв-*
ый же до конца, той спасется (Мат. 24, 13).

360. Іисусъ-Христово-то противодѣйствіе противъ антихриста, и конецъ-тъ на негово-то владычество.

Іисусъ Христосъ ще защищава Цѣрквѫ-тѫ си противъ ан-
тихриста:

а) Посрѣдство *на двама свидѣтели* — пророци, кои-то
силѫ на слово-то и чудеса-та ще противодѣйствѫвѫтъ на звѣрь-
нѣкое врѣмя, но послѣ ще бѫдѫтъ убиты отъ него и ще во-
рьснѫтъ (Апок. 11, 2 — 12).

б) Посрѣдство на *седьмѫ язвы*, съ кои-то чрѣзъ ангелы-тѣ
бѫде поражена антихристова-та область и носящи-тѣ на себе
начьртаніе-то на звѣрь-тъ.

в) Наконецъ самъ Онъ невидимо съ небесно-то воинство
ся сразі со звѣрь-тъ, ще го побѣди и *упразднитъ явленіемъ*
шествія своего (2 Сол. 2, 8), и страшна-та тая брань и
тихристово-то царство ще ся свърши съ това, чи *ятъ будетъ*
рь и съ нимъ, лживый пророкъ, и ввержены будутъ о-
въ озеро огненное, горящее жупеломъ (Апок. 19, 20).

361. Продълженіе на антихристово-то царство.

За радость и утѣшеніе на избранны-тѣ Божіи Свящ. Писа-
открыва, чи антихристово-то царство и негова-та брань съ
истово-то царство не ще бѫдѫтъ продължительны. Іисусъ Христосъ
ува, чи *избранныхъ ради прекратятся дніе оны* (Мат. 24,
2. Апок. 12, 12. 20, 3). Упророка Даніила и въ Апокалипсиса
рывася, чи власть-та ще ся даде въ ржцѣ-тѣ на звѣрь-тъ *до*

времене и времена и полувремене (Дан. 7, 25. 12, 7. Апок. 12, 14); въ друго мѣсто това число ся прѣлага *на тысящи двѣсть деведесять дни* (Гл. 12, 11. 12. Апок. 12 6), подобно и на *четыредесять два мѣсяца* (Апок. 11, 2. 13, 5). Ако и да носятъ на себѣси тія пророчества, подобно со всякы-тѣ другы, печать на таинственность и рѣшително да разгадаемы тѣхныа смыслъ не можемъ, обаче съ вѣроятность врьхъ основаваніе на тѣхъ, можемъ да думамы, чи врѣмя-то на антихристово-то владичество ще ся продължава *около три и полъ години*.

б) За откровеніе-то на царство-то на славѫ-тѫ.

§ 362. Прѣдметы на ученіе-то.

Пощо ся свърши послѣдна-та брань на Христово-то царство съ антихристово-то царство и рѣшительна-та побѣда на Іисуса Христа надъ діаволъ-тъ, ще послѣдува откровеніе-то на тържествующѫ-тѫ Цркѵѫ или на царство-то на славѫ тѫ. Това откровеніе ще сѧ начне со всеобще-то въскрьсеніе на мрьтвы-тѣ, съ кончинѫ-тѫ на свѣтъ-тъ, съ второ-то пришестіе на Христа Спасителя и страшный-тъ сѫдъ, и ще ся свърши съ осѫжденіе-то на грѣшницитѣ на вѣчны мѫкы и съ введеніе-то на правидници-тѣ въ животъ вѣчныый. Слѣдователно трѣба да кажемъ: 1) за въскрьсеніе-то на мрьтвы-тѣ, 2) за кончинѫ-тѫ на міра, 3) за второ-то пришествіе и страшный сѫдъ Христовъ, 4) за вѣчны-тѣ мѫкы на грѣшници-тѣ, 5) завѣчный-тъ животъ на праведни-тъ или само-то царство на славѫ-тѫ,

1) За въскрьсеніе-то на мрьтвы-тѣ.

§ 363. Понятіе за воскрьсеніе-то.

Въскрьсеніе на мрьтвы-тѣ е онова дѣйствіе на Божіе-то всемогущество, посрѣдство на кое-то *въ послѣдній день міра* (Іоан. 6, 54) тѣла-та на отъ вѣка умрелы-тѣ человѣци ще вокрьснѫтъ изъ земнѫ-тѫ ньрсть и изново пакъ ще ся соединіѫтъ съ душитѣ, кои-то гы одушевлявали нѣкогашь.

§ 364. Доказательство за въскрьсеніе-то.

Благотворна-та и утѣшительна истина на всеобще-то въскрьсеніе нахождася въ най тѣснѫ свързкѫ съ цѣло-то христіанскѫ

ніе, и за това въ свещенно-то Писаніе съ особенна сила ся
ърждава и съ особенна ясность ся раскрыва:

а) Въ Ветхый-тъ завѣтъ утвърждава іх самъ Богъ, кога на-
а себе си Богъ Авраамовъ, Исааковъ, Іакововъ: *Богъ же несть*
ртвыхъ, но живыхъ (Исх. 3, 6. Мат. 22, 32). Вѣрж въ
скрьсеніе изявлява Авраамъ, кой-то ся рѣшилъ да принесе въ
ртвж сына си именно, по Апостолово то слово, въ тѣзи надеж-
чи *изъ мертвыхъ воскресити его силенъ есть Богъ* (Евр.
1, 17—19); съ неіх утѣшава себе си Іовъ: *вѣмъ яко при-
осущенъ есть, иже имать искупити мя и воскресити
земли кожу мою, терпящую сіи* (Іов. 19, 25). Неіх ут-
ърждава пророкъ Исаія: *воскреснутъ мертвіи и востанутъ
же во гробѣхъ* (гл. 26, 19), а Іезекіиль съсърцаваль само-
въскрьсеніе, кога видѣлъ поле усѣяно со сухы кости, кои-то
мановеніе-то на Духа Божія, соединилися една съ другя, и
тѣклися сосъ плоть, оживилися и одушевилися съ духъ (Іезек.
7). Майка-та на Маккавеи-тѣ и нейны-тѣ сынове поощрявѣтъ
ъгъ друга къмъ мѫченическый подвигъ съ очекуванье на въс-
ьсеніе (2 Мак. 7); и вообще въ Ветхый-тъ Завѣтъ само
та-та на саддукеи-тѣ не пріимала общж-тж на Іудеи-тѣ вѣрж
въскрьсеніе то.

б) Въ Новый-тъ Завѣтъ Господь Іисусъ Христосъ утвърждава
тинж-тж на въскрьсеніе-то съ най ясны слова: *аминь, аминь
аголю вамъ, яко грядетъ часъ, егда мертвіи услышатъ
часъ сына Божія, и услышавше оживутъ* (Іоан. 5, 25);
ътвърждава іх еще съ таинство-то на причащеніе-то: *ядый
мою плоть и піяй мою кровь, имать животъ вѣчный, и
аз воскрешу его въ послѣдній день* (Іоан. 6, 54), подобно и
това, чи кога пребываль Онъ врьхъ земліж-тж въскрышаваль
релы, и наконецъ доказалъ іх особенно съ това, чи въскрес-
ъ, *бывъ*, споредъ Апостолово-то слово, *начатокъ умершихъ*
(1 Кор. 15, 20), и *первороженнымъ изъ мертвыхъ* (1 Кол.
18). Апостолъ Павелъ доказува тѣзи истинж съ най тѣсна
ъзкж съ Христово-то въскрьсеніе и всичкж-тж евангельскж про-
вѣдь: *аще Христосъ проповѣдуется, яко изъ мертвыхъ
оста, како глаголютъ нѣціи, яко воскресеніе мертвыхъ
ѣсть? Аще воскресенія мертвыхъ нѣсть, то ни Хрис-
осъ оста. Аще же Христосъ не оста, тще убо про-
овѣданіе наше тща же и вѣра ваша. И аще въ животѣ
семъ точію уповающе есмы во Христа, окаяннѣйши всѣхъ*

человѣкъ есмы (1 Кор. 15, 12—19. 1 Сол 4, 13—18). Освѣнъ това онъ въ видимѫ-тѫ природѫ показува символъ, който то изяснява самѫ-тѫ возможность на въскрьсеніе-то и обличава безуміе-то на оныя, кои-то ся сѫмнѣвѫтъ въ тѫзи возможность: *безумне, ты еже сѣеши, не оживетъ, аще не умретъ, и еже сѣеши, не тѣло будущее сѣеши, но голо зерно: Богъ же даетъ ему тѣло, якоже восхощетъ... Такожде и воскресеніе мертвыхъ* (1 Кор. 15, 36—39. 42).

§ 365. Всеобщность-та.

Въскрьсеніе-то на мрьтвы-тѣ ще бѫде всеобщо, и ще въскрьснѫтъ всичкы, како добры-тѣ, така и злы-тѣ. Защото Христосъ Спаситель казува: *изыдутъ сотворившіи благая въ воскресеніе живота, а сотворившіи злая, въ воскресеніе суда* (Іоан. 5, 29). Апостолъ Павелъ исто-то свидѣтельствува, *яко воскресеніе хощетъ быти мертвымъ, праведникомъ же и грѣшникомъ* (Дѣян. 24, 15). А что ся касае до оныя человѣци, кои-то ще заваре врѣмя-то на всеобщо-то въскрьсеніе живы, то они како не ще умрѫтъ, тъй и не ще въскрьснѫтъ, а само ще ся измѣнѫтъ. Апостолъ-тъ казува: *вси бо не успнемъ, вси же измѣнимся* (1 Кор. 15, 21), т. е. тѣла-та на таквы человѣци мгновенно ще пріимѫтъ новъ видъ и ще станѫтъ подобны съ тѣла-та на въскрьсналы-тѣ человѣци.

§ 366. Качество-то на въскрьсналы-тѣ тѣла.

Въскрьсналы-тѣ тѣла ще бѫдѫтъ:

а) по сѫщество-то си и основно-то вещество ще сѫ исты-тѣ, които тука живѣли съ души-тѣ, а не новы и не другы. Защото иначе това щѣше да е не въскрьсеніе, а твореніе изново; и Христосъ Спаситель ясно казува, чи *сущіи во гробѣхъ услышатъ гласа сына Божія* (Іоан. 5, 28), истотъй и Апос. Павелъ: *подобаетъ тлѣнному сему облещися въ нетлѣніе* (1 Кор. 15, 53). Прочее

б) въ свойства-та си и състоянія-та много отличны ще сѫ отъ настоящи-тѣ. Тъй они изобщо не ще имѫтъ грубость, дебелость и тяжесть, каквы имѫтъ сега: защото Апостолъ тъ казува, чи плоть *и кровь царствія Божія наслѣдити не могутъ* (1 Кор. 15, 50), но ще бѫдѫтъ тънкы, лехкы и свѣтовидны, по добіе-то на

въскръснало-то Іисусъ — Христово тѣло, — понеже Апостолътъ казува, чи ній *облечемся* тогыва *въ образъ небеснаго человѣка* (1 Кор. 15, 49), т. е. Христа Спасителя; и на друго мѣсто: *иже преобразитъ тѣло смиренія нашего, яко быти сему сообразну тѣлу славы Его* (Фил. 3, 21). *А по частно* свойствата на въскръсналы-тѣ тѣла и отличіе-то отъ настоящи-тѣ Апостолъ-тъ тъй опрѣдѣлява: *сѣется*, казува (сир. умира) *тѣло душевное, востаетъ тѣло духовное*: и изяснява, что нѣчто е духовно тѣло: *сѣется въ тлѣніе, востаетъ въ нетлѣніе, сѣется не въ честь, востаетъ въ славѣ, сѣется въ немощи, востаетъ въ силѣ. Подобаетъ бо тлѣнному сему облещися въ нетлѣніе, а мертвенному сему облещися въ безсмертіе* (1 Кор. 15, 42. 43. 44. 53); сирѣчь въскръсналы-тѣ тѣла наши ще бѫдѫтъ въ точности приспособлены къмъ тогывашно-то състояніе на нашій-тъ духъ и ще бѫдѫтъ нетлѣнны, не разрушимы и бессмѣртны.

в) По мѣрѫ-тѫ на нравственно-то състояніе на человѣци-тѣ въскръсналы-тѣ тѣла ще бѫдѫтъ различны. И първо, Апостолътъ посочува такво различіе и разстояніе на едны-тѣ отъ другы-тѣ, какво ся нахожда между человѣческы-тѣ и скотскы-тѣ тѣла, и дору между небо-то и землѭ-тѫ, разумѣвайки, по изясненіе-то на Св. Іоанна Златоуста [1]), подъ първы-тѣ тѣла — тѣла-та на праведны-тѣ, а подъ вторы-тѣ — тѣла-та на грѣшници-тѣ: *не всяка плоть таже плоть, но ина убо плоть человѣкомъ, ина же плоть скотомъ, ина же рыбамъ, ина же птицамъ И тѣлеса небесная, и тѣлеса земная; но ина убо небеснымъ слава, ина земнымъ*. Напрѣдъ показува различіе и между тѣла-та на праведници-тѣ: *ина слава солнцу, ина слава луны, ина слава звѣздамъ, звѣзда бо отъ звѣзды разнствуетъ во славѣ. Такожде и воскрсеніе мертвыхъ* (1 Кор. 15, 39 — 42).

§ 367. Цѣль-та на въскръсеніе-то.

Цѣль-та на всеобщо-то въскръсеніе на тѣла-та е тая, щото да участвува въ бѫдѫщій-тъ вѣчный животъ, за кой-то е прѣдопрѣдѣлена и за кой-то отъ Христа Спасителя е искупена человѣческа-та душа, заѣдно въ нѣкъ и тѣло-то, обнавленно-то чрѣзъ

[1]) Бесѣд. XII на 1 посланіе къ коринѳ.

емьрть-тѫ и въскрьсеніе-то. Защото тѣло-то не е само мьртво орѫдіе на человѣка, но сѫщественна-та половина на неговый-тъ съставъ, и справедливость-та трѣбува, щото, ако душа-та ще ся наслаждава съ блаженство за добры-тѣ дѣла, — и тѣло-то да участвува съ неіѫ въ това блаженство, какъ вѣрный-тъ и усердный нейнъ сотрудникъ въ нихъ, ако ли пакъ душа-та ще ся осѫди на вѣчно мѫченіе за лошавы-тѣ работы, — и тѣло-то да участвува въ него, понеже выпагы зима дѣятельно участіе въ лошавы-тѣ работы на человѣка, и спорѣдъ това воздаяніе-то на человѣка да бѫде пълно. За това Апостолъ-тъ казуса: *да пріимета кійждо, дѣже сѫ тѣлѣмь содѣла или блага или зла* (2 Кор. 5, 10).

2) За кончинѫ-тѫ на свѣтъ-тъ.

§ 318. Дѣйствительность-та на кончинѫ-тѫ на свѣтъ-тъ.

Наедно съ това, пощо по глась-тѣ *на послѣднѫ-тѫ трѫбѫ* ще въскрьснѫтъ и останалы-тѣ живы ще сѫ измѣнѫтъ, сегашнето състояніе на вселенѫ-тѫ ще помине и ще послѣдува *кончина вѣкѡ*. Въ това не сѫмнѣнно удостовѣрява священно-то Писаніе. Псалмотъвецъ-тъ казува, чи земля-та и небеса-та *погибнутъ и вси якѡ риза обветшаютъ и якѡ одежда свіются и измѣнятся* (Псл. 101, 26. 27). Іисусъ Христосъ пръдсказува кончинѫ-тѫ на свѣта въ притчѫ-тѫ за пълны-тѣ плѣвелы (Мат. 13, 39. 40), въ отвѣтъ-тъ на ученицы-тѣ за врѣмя-то и признаци-тѣ на тѫзи кончинѫ (Мат. 24), къдѣ прямо казува, чи *небо и земля мимоидутъ* (ст. 35). Апос. Петръ описува самый-тъ образъ на кончинѫ-тѫ на свѣтъ-тъ (2 Пет. 3. 10), а св. Іоаннъ Богословъ видѣлъ ново небо, понеже *первое небо и земля первая преидоша* (Апок. 21. 1).

§ 369. Понятіе за неіѫ.

Обаче кончина-та на свѣтъ-тъ състои не въ съвършенно разрушеніе и уничтоженіе на състава на вселенѫ-тѫ, а само въ измѣненіе на нейно-то състояніе и обновленіе на нейный-тъ видъ. Подиръ това она ще ся яви въ новъ по хубавъ и по съвършенъ видъ. Това е очевидно отъ това, чи Ап. Петръ сравнява бѫдѫщѫ-тѫ кончинѫ на вселенѫ-тѫ съ потопъ-тъ; а чрѣзъ потопъ-тъ

дрѣвный-тъ міръ не ся уничтожилъ, но само ся измѣнилъ и обновилъ (2 Пет. 3. 6. 7). Истинтака и Псалмотъвецъ-тъ казува, чи небо-то и земля-та само ще *ся изм҃нѣютъ* (Пс. 101, 27). И въ тойзи на, разумѣвася, смыслъ на обновленіе и измѣненіе, не въ смыслъ на твореніе изново на другѫ сѫщность, бѫдѫще-то небо и земля наричѫтся въ священо-то Писаніе *новы: будетъ небо ново и земля нова* (Ис. 15, 17. 66, 22); *нова же небеси и новы земли по обѣтованію Его чаемъ въ нихже правда живетъ* (2 Петр. 3, 13).

§ 370. Срѣдство на обновленіе-то на свѣтъ-тъ.

Срѣдство-то, съ кое-то Богъ ще произведе обновленіе на тварь-тѫ ще бѫде огынь, подобно како въ пьрвый пѫть ся обновила съ водѫ. Апос. Петръ казува: *тогдашній міръ водою потопленъ погибе, анынѣшняя небеса и земли огню блюдомы. Небеса убо съ шумомъ мимоидутъ, стихіи же сжигаемы разорятся, земля же и яже на ней дила сгорятъ* (2 Петр. 3, 5. 6. 7. 10).

§ 371. Цьль-та на обновленіе-то на свѣтъ-тъ.

Цѣль-та, за коіѫ-то Богъ ще обнови съ огынь вселенѫ-тѫ, е съвьршенно-то истрѣбленіе на пагубны-тѣ слѣдствія, кои-то были причинены въ неѫ отъ грѣхоподаніе-то на человѣкъ-тъ, отъятіе-то на проклятіе-то отъ землѭ-тѫ, кое-то ѭ поразило за нарушеніе-то на пьрвобытный-тъ завѣтъ отъ странѫ на человѣка, и освобожденіе на тварь-тѫ отъ рабство на суетѫ-тѫ и тлѣніе-то. Заедно съ това чрѣзъ това съвьршенно да приготве едно прилично, блажено и вѣчно жилище за члѣнове-тѣ на славно-то царство Христово или тържествѭщѫ-тѫ Цьрквѫ. Защото Ап. Павелъ ясно открыва, чи тварь-та, коя-то ся подвьргла въ рабство на суетѫ и тлѣніе заради человѣкъ-тъ не само совъздыхава и соболѣзнува съ насъ, но и чека откровеніе на Божіи-тѣ сынове и уповава сама да ся освободи нѣкогашь отъ рабство-то на истлѣніе-то въ свободѫ на славѫ-тѫ на Божіи-тѣ чада (Рим. 8, 19 — 22), и Ап. Петръ казува: *нова небеса и новы земли по обѣтованію его чаемъ, въ нихже правда живетъ* (2 Пет. 3, 13).

§ 372. Врѣмя-то и признаци-тѣ.

Врѣмя-то на обновленіе-то на вселенѫ-тѫ е *тайна Божія*, коѭ-то, спорѣдъ Спасителево-то слово, *никто же вѣсть*,

ни Ангелы небесніи, токмо Отецъ единъ (Мат 24, 36); *За това и цѣсть наше разумѣти времена и лѣта, яже Отецъ положи во своей власти* (Дѣян. 1, 7). Въ другы мѣста на священо-то Писаніе открывася, чи послѣдній день ще настѫпи внезапно и нечаянно: *пріидетъ день Господень, яко тать въ нощи* (2 Пет. 3, 10), *и егда рекутъ миръ и утвержденіе, тогда внезапу нападетъ на людей всегубительство* (1 Сол. 5, 1 — 3). Ѓто защо Іисусъ Христосъ внушава сосъ много притчи всегдашнѫ бдительность и назенье, зада не ны заваре неготовы страшный тъ Неговъ день (Мат. 24, 37 — 51. 25, 1 — 13; Лук. 12, 35 — 40. 17, 24 — 30, 11 34 — 36). Прочее открыты сѫ намъ нѣкои си признаци за приближеніе-то на послѣдній-тъ день: То е а) настѫпваніе-то на антихристово-то царство и послѣдня-та страшна негова брань съ Христово-то царство, съ обстоятельства-та, кои-то ще прѣдшествувѫтъ и сопѫтствувѫтъ това събитіе; подирь това б) ще послѣдувѫтъ необыкновенны нѣкои знаменія въ физическый-тъ міръ, а человѣци-тѣ ще захвате невольный страхъ и общо чаяніе на необычайный и рѣшительный нѣкой си прѣвратъ: *Страхованія и знаменія съ небесе будутъ*, — казува Господь Іисусъ Христосъ; *и на земли туга языкомъ... издыхающимъ человѣкомъ отъ страха и чаянія грядущихъ на вселенную, силы бо небесныя подвигнутся* (Лук. 21, 11. 25. 26). Но най-очевидно и несѫмнѣнно знаменіе на кончинѫ-тѫ на міра ще бѫдѫтъ в) истытѣ явленія, при кои-то ще ся развале свѣтъ-тъ: *абіе по скорби днеи тѣхъ солнце померкнетъ, и луна не дастъ свѣта своего, и звѣзды спадутъ съ небесе, и силы небесныя подвигнутся* (Мат. 24, 29. Лук. 21, 25, 26).

3) За второ-то пришествіе на Господа Іисуса Христа и страшный-тъ судъ.

§ 373. Истина-та на второ-то пришествіе и страшный-тъ сѫдъ.

Послѣдно на Христа Спасителя дѣйствіе, чрѣзъ кое-то ще ся довърши благодатно-то Негово царство и ще ся открые царство-то на славѫ-тѫ, ще бѫде второ-то, славно Негово пришествіе и послѣдній-тъ всеобщій страшный сѫдъ. Истинна-та на второ-то Христово дохожданье и страшный-тъ сѫдъ най ясно ся открыва въ св. Писаніе.

а) Въ ветхыйтъ завѣтъ, спорѣдъ Апостолъ Іудж, проповѣдувалъ іж éще до потопъ-тъ Енохъ: *прарочествова и о сихъ седмый отъ Адама Енохъ глаголя: се пріидетъ Господь во тмахъ святыхъ ангелъ своихъ, сотворити судъ о всѣхъ, и изобличити всѣхъ нечестивыхъ о всѣхъ дѣлѣхъ нечестія ихъ, ими же нечествоваша, и о всѣхъ жестокихъ словесѣхъ ихъ, яже глаголаша нань грѣшницы нечестивіи* (Іуд. 14, 15). Псалмопѣвецъ-тъ казува: *Богъ явѣ пріидетъ, Богъ нашъ и не премолчитъ: огнь предъ нимъ возгорится и окрестъ Его буря зѣлна. Призоветъ небо свыше и землю разсудити люди своя* (Пс. 49, 3. 4. Пс. 9, 8. 9). Пророкъ Исаія проповѣдувалъ отъ лице-то Божіе: *и Азъ дѣла ихъ и помышленія ихъ вѣмъ, и гряду собрати вси народы и языки, и пріидутъ и узрятъ славу Мою* (Ис. 66, 18),

б) Въ новый-тъ завѣтъ второ-то пришествіе и страшный сждъ на много мѣста ся прѣдвозвѣщавѫтъ. Самъ Іисусъ Христосъ ясно за това казува: *пріити имать Сынъ человѣческій во славѣ Отца своего со ангелы своими: и тогда воздастъ комуждо по дѣяніямъ его* (Мат. 16, 27); а особенно учи за начинъ-тъ и слѣдствія-та на бждщій-тъ Свой сждъ въ бесѣдж-тж съ ученици-тѣ врьхъ Елеонскж-тж горж (Мат. 25, 31, 42). На прѣдъ, кога Іисусъ Христосъ ся вознесълъ на небо-то, ангелы-тѣ, кои-то ся явили на Апостолы-тѣ, возвѣстили, чи *сей Іисусъ, вознесшійся на небо, такожде пріидетъ, имже образомъ видѣсте Его идуща на небо* (Дѣян. 1, 11). Апос. Павелъ учи, чи Богъ *уставилъ есть день, въ оньже хощетъ судити вселенный въ правдѣ* (Дѣян. 17, 31), и чи *всѣмъ явитися намъ подабаетъ предъ судилищемъ Христовымъ, да пріиметъ кійждо яже съ тѣломъ содѣла, или блага или зла* (2 Кор. 5, 10). На тайновидца Іоанна Богослова открытъ былъ самый-тъ начинъ на бждщій-тъ сждъ (Ап. 20, 11—13) Освѣнъ това Апостолы-тѣ на много другы мѣста, — ту за возбжденіе къмъ постоянж бдительность и готовность, ту за утѣшеніе на вѣржіщи-тѣ въ скърбы и бѣдствія, — въ посланія-та си часто напóмнувѫтъ за второ-то дохожданье и страшный-тъ Христовъ сждъ (1 Іоан. 2, 28. 2 Петр. 3, 14. Тит. 2, 12. 13 1 Петр. 4, 13. Рим. 2, 3—9).

§ 374. Свойства-та.

Пришествіе-то на Христа Спасителя, кое-то ся нарича

второ въ отличіе отъ първо-то, кое-то вече быде и ся съвърши прѣзъ таинство-то на въплощеніе-то, ще бѫде, подобно на първо-то, ако и въ истѫ-тѫ плоть, въ коіѫ-то Онъ живѣлъ на земліѫ-тѫ, умре, въскръсна и ся вознесе на небо-то (Дѣян. 1, 11), обаче не уничиженно, но *славно*: *тогда явится знаменіе Сына человѣческаго на небеси, и узрятъ Сына человѣческаго грядущаго на облацѣхъ небесныхъ съ силою и славою многою* (Мат. 24, 30). А бѫдящій-тъ сѫдъ ще бѫде а) *всеобщій*, понеже ще ся простре врьхъ всичкы-тѣ человѣки и ще ся съвърши тържатвенно прѣдъ всичкѫ-тѫ вееленнѫ: *призоветъ небо свыше и землю разсудити люди своя* (Пс. 49, 4). б) *Страшный*, ако и сега да сѫди насъ Богъ, но този сѫдъ е растворенъ съ милость; а тогыва при сѫдъ-тъ ще бѫде само една вѣчна Божія правда, коя-то ще сѫди насъ со всичкѫ-тѫ строгость, и спорѣдъ това при този сѫдъ, спорѣдъ Апостолъ-тъ, *аще праведникъ едва спасется, нечестивый и грѣшный гдѣ явится* (1 Петр. 4, 18). в) *Послѣдный*, понеже ще бѫде рѣшителенъ и полѣзенъ за цѣлѫ вѣчность.

§ 375. Цѣль-та.

Цѣль-та на славно-то пришествіе Христово и страшный-тъ сѫдъ е а) тържественно откровеніе на Божество-то на Христа Спасителя и всичкѫ-тѫ Неговѫ славѫ прѣдъ цѣлѫ вселеннѫ. Защото до сега много народы не сѫ знали и не Го знаіѫтъ, какъ Бога и Спасителя на человѣческый-тъ родъ, како и да ся е проповѣдало Евангеліе-то во всичкый-тъ міръ, обаче има много невѣряіѫщи. Второ-то пришествіе ще обличи заблуждающи-тѣ и ще бѫде такво очевидно свидѣтельство за Христово-то Божество, кое-то ще бѫде за всичкы несѫмнѣнно и всичкы невольно ще увѣри. Ѣто тогыва *о имени Іисусовѣ всяко колѣно поклонится, и всякъ языкъ исповѣсть, яко Господь Іисусъ Христосъ во славу Бога Отца* (Фил. 2, 19. 11. б) Тържественно откровеніе на Божіѫ-тѫ правдѫ. Защото сега пшеница-та и плѣвелы-тѣ растѫтъ врьхъ земліѫ-тѫ наедно, и добродѣтель-та часто ся гони и повече остава въ безвѣстность и не сполучава дължно-то воздаяніе, а порокъ-тъ тържествува и ся наслаждава съ благодѣйствіе. Частный-тъ сѫдъ обличава това и друго-то и открыва Божіѫ-тѫ правдѫ само за сѣкы единъ человѣкъ отдѣльно: всеобщій-тъ сѫдъ ще іѫ открые прѣдъ всичкѫ-тѫ вселеннѫ.

Споредъ това Апостолъ-тъ день-тъ на страшный-тъ сждъ нарича именно *день гнѣва и откровенія правды Божіей* (Рим. 2, 5).

§ 376. Предметъ-тъ.

На послѣдній-тъ сждъ сждимы ще бждатъ: а) всички-тѣ человѣци — благочестивы-тѣ и нечестивы-тѣ, добры-тѣ и злы-тѣ: *всѣмъ явитися намъ подобаетъ предъ судилищемъ Христовымъ да пріиметъ кійждо яже съ тѣломъ содѣла, или блага или зла* (2 Кор. 5, 10). б) Злы-тѣ духове: *ангелы не соблюдшыя своего начальства, но оставльшыя свое жилище, на судъ великаго дне, узами вѣчными подъ мракомъ соблюде* (Іуд, ст. 6). Предметъ на сжда ще съставлява всичкый-тъ животъ на человѣка — външкашны-тѣ и внѣтрѣшны-тѣ, т. е. и дѣла-та и слова-та и най скрыты-тѣ помыслы и пожеланія: защото Свящ. Писаніе открыва, чи не само Богъ *воздастъ* тогыва *комуждо по дѣломъ его* (Рим. 2, 6), *но и за всякое слово праздное, еже аще рекутъ человѣци воздадятъ слово въ день судный* (Мат. 10 36. 37), *и Господь во свѣтѣ проведетъ тайныя тмы, и обявитъ совѣты сердечныя: и тогда похвала будетъ комуждо отъ Бога* (1 Кор, 4, 5).

§ 377. Начинъ-тъ на страшный-тъ сждъ.

Начинъ-тъ на страшный-тъ сждъ прѣдставлява самъ Господь Іисусъ Христосъ въ слѣдуіящи-тѣ чьрты: а) подиръ тържественното Негово явленіе съ ангелыйскый-тъ сонмъ, ще ся соберѣтъ и прѣдстанѣтъ прѣдъ Него человѣци-тѣ отъ всички-тѣ врѣмена и народы: *егда пріидетъ сынъ человѣческый во славѣ своей и вси святыи ангелы съ нимъ: тогда сядетъ на престолѣ славы своея и соберутся предъ нимъ вси языцы* (Мат. 25, 31). б) Господь Іисусъ Христосъ прѣдварително ще раздѣли всичкы-тѣ подеждимы на двѣ части; добры-тѣ ще туре отъ деснѣ-тѣ Си странѣ, а злы-тѣ отъ лѣвѣ-тѣ и *разлучитъ ихъ другъ отъ друга, якоже пастырь разлучаетъ овцы отъ козлищъ, и поставитъ овцы одесную, а козлища ошуюю* (ст. 32, 33). в) Слѣдъ това ще послѣдува само-то обличеніе за дѣла-та како на праведници-тѣ, тъй и на грѣшници-тѣ. *Тогда речетъ Царь сущимъ одесную Его: пріидите благословеннїи Отца моего, наслѣдуйте уготованное вамъ царствіе отъ сложенія міра. Взалкахся бо и дасте Ми ясти: возжадахся, и напоисте Мя: странень бѣхъ, и введосте Мене: нагъ, и одясте Мя:*

боленъ, и посѣтисте Мене: въ темницѣ бѣхъ, и пріидосте ко Мнѣ. Тогда речетъ сущимъ ошуюю Его: идите отъ Мене проклятіи во огнь вѣчный, уготованный діаволу и Ангеломъ Его. Взалкахся бо и не дасте Ми ясти: возжадахся и не напоисте Мене: страненъ бѣхъ, и не введосте Мене: боленъ и въ темницѣ, и не посѣтисте Мене (ст, 34. 35. 36. 41. 42. 43).

§ 378. Слѣдствія-та.

Слѣдствіе на всеобщій-тъ сѫдъ Христовъ ще бѫде съвършено и рѣшително отдѣленіе на праведны-тѣ отъ нечестивы-тѣ, какъ свѣтлина отъ тьмнинѫ, и нечестивы-тѣ ще ся осѫдѧтъ на вѣчны мѫкы, а праведны-тѣ ще влѣзѫтъ въ вѣчный-тъ животъ, въ съставъ-тъ на блаженно-то царство на славѫ-тѫ или тържествуѭщѫ-тѫ Цьрквѫ. *И идутъ сіи въ муку вѣчную, праведницы же въ животъ вѣчный* (ст. 46); тъй заключилъ Господь Іисусъ Христосъ бесѣдѫ-тѫ си за страшный-тъ Свой сѫдъ.

4) За вѣчны-тѣ мѫкы на грѣшници-тѣ.

§ 379. Понятіе за адскы-тѣ мѫкы.

Совокупность-та на вѣчны-тѣ мѫкы на кои-то ще бѫдѫтъ осѫдены грѣшници-тѣ наричѫтся въ св. Писаніе съ различны имена: а) *втора смьрть*, сирѣчь, духовна коя-то состои не въ разрушеніе на тѣлесный-тъ съставъ, а въ отниманье отъ душѫ-тѫ на истинный-тъ нейнъ животъ (Ап. 2, 11. 20, 6. 14). б) *Адъ* сирѣчь, спорѣдъ думы-тѣ на Іова, *земля тьмы вѣчныя, идѣже нѣсть свѣта* (Іов. 10, 22); и въ другы мѣста исто-то понятіе ся изражава съ другѫ думѫ: *тьма кромѣшная* или *вѣнкашна* (Мат. 22, 13. 25, 30). в) Геенна огненна, сирѣчь мѣсто, испълненно съ огынь, кѫдѣ нѣма нито прохлада нито почивка (Мат. 5, 22. 29. 30); на друго мѣсто *езеро огненно и жупельно* (Ап. 20, 14. 21, 8). г) *Иръисподна* (Пс. 87. 7), сирѣчь мѣсто безмѣрно отдалечено отъ горны-тѣ обители на Бога и Неговы-тѣ святыи. Кѫдѣ ще бѫде това мѣсто,—священно-то Писаніе не ны е открыло и нѣй смы дължны со всичкы-тѣ си силы да ся силиме зада избѣгавамы адскы-тѣ мѫкы, а не да изслѣдовамы, кѫдѣ ще бѫдѫтъ.

§ 380. Видове-тѣ на адскы-тѣ мѫкы.

Мѫченье-то на грѣшници-тѣ ще състои:

а) Въ лишеніе отъ всичкы-тѣ блага и отниманье отъ нихъ на всякѫ отрадѫ и утѣшеніе. Св. Писаніе открыва, чи они ще ся лишать отъ общеніе и ще бѫдѫтъ безмѣрно отдалечены отъ источникъ-тъ за всичкы-тѣ добрыны — Бога. Іисусъ Христосъ ще имъ каже: *идите отъ Мене проклятіи, никогиже знахъ васъ: отыидите отъ Мене дѣлающіе беззаконіе* (Мат. 25, 41. 7, 23), на друго мѣсто ся казува, чи они *извержены* (*вьрлены*) *будутъ вонъ во тьму кромѣшнюю* (Мат. 22, 13), и *кто невѣруетъ въ Сына Божія, не узритъ живота, но гнѣвъ Божій пребываетъ на немъ* (Іоан. 3, 36) А въ отдалеченіе-то отъ Бога грѣшници-тѣ, очевидно, не ще имѫтъ нито внѫтрѣшны добрины — пищѫ за удовлетвореніе на стрѣмленія-та на безсмьртный тъ свой духъ: свѣтъ за умъ-тъ, добро за волѭ-тѫ, красотѫ и покой за сьрдце-то, нито пакъ въпкашны добрины, потрѣбны за тѣлесно-то състояніе на природѫ-тѫ имъ. Необходимо слѣдствіе на това ще бѫдѫтъ.

б) Положительны-тѣ внѫтрѣшны мѫкы. Това ще бѫде най мѫчително ощущеніе на пустотѫ и томленіе въ сьрдце-то и чувство на нестьрпимѫ жаждѫ безъ надеждѫ да ся утоли; това еще ще бѫде горько-то споменуваніе за поминалый-тъ животъ, ясно и безотрадно прѣдставленіе на свои-тъ грѣхове, кои-то тогыва ще ся явѣтъ прѣдъ съзнаніе-то во всичкѫ-тѫ си отвратительнѫ на готѫ и безобразіе, ужасны упрѣки на съвѣсть-тѫ и най мѫчително, обаче безполѣзно, съжаленіе за отпущенно-то врѣмя и срѣдства за дебиваньe на блаженіѫ-тѫ вѣчность, и накопецъ тежко осѫщеніе на Божій-тъ гнѣвъ. Всичко това разумѣвася, ще състави онзи *неусыпающій чьрвь*, кой-то, спорѣдъ Писаніе-то ще точи (разядува) тогыва сьрдце-то на грѣшници-тѣ (Мар. 9, 44. 46), ще състави онѫзи *скорбь и тѣснота*, кои то спорѣдъ Апостолъ-тъ, очекувѫтъ *творящихъ злое* (Рим. 2. 9), и ще бѫдѫтъ причина на онзи горкый *плачь и скрежетъ зубовъ*, за кои-то часто ся говори въ Евангеліе-то (Мат. 22, 13). Къмъ тія внѫтрѣшны мѫченія ще ся присоединіѫтъ.

в) Положительны-тѣ пакъ въпкашны мѫкы, кои-то ще произлизѫтъ *отчасти* отъ мѣстопребываніе-то на грѣшници-тѣ: защото това мѣсто ще бѫде мрачно, смрадно и тѣсно; *отчасти* отъ сообщество-то: защото всякый единъ грѣшникъ, безмѣрно отдаленъ отъ Божіи-тѣ святыи, ще глѣда около себеси само подобны на себѣ несчастны, и что е по̀ лошаво — злы духове, и не ще да слуша около себе си ничто отрадно, а само выкове на отчаянія, хулы ругательства, плачь скьржень на зѫбы; *отчасти*, на-

конецъ, и най повече отъ ощущеніе со всичко-то сѫщество на страшно и невообразимо мѫчително болѣнье отъ дѣйствія-та на адскый-тъ огынь.

§ 381. Адскый-тъ огынь.

За огынь-тъ какъ най главно-то орѫдіе за бѫдѫщи-тѣ мѫкы на грѣшници-тѣ, най часто казува св. Писаніе, и съ особенѫ силѫ внушава тѫзи истинѫ; Въ ветхый-тъ завѣтъ Псалмопѣвецъ-тъ казува: *положиши ихъ (грѣшниковъ) яко пещь огненную во время лица твоего. Господь гнѣвомъ своимъ смятетъ я, и снѣсть ихъ огнь* (Пс. 20, 10), Исаія казува, чи огынь-тъ на грѣшници-тѣ не угаснува (Ис. 66, 24). Въ новый-тъ завѣтъ Іисусъ Христосъ въ нагорнѫ-тѫ Си бѣседѫ нѣколько пѫти, подобно и на другы мѣста нарича мѣсто-то на мѫченіе-то на грѣшници-тѣ *геенѫ огненнѫ* (Мат. 5, 22, 29. 30. 18, 8); изяснявайки притчѫ-тѫ за польны-тѣ плѣвелы, казува, чи слѣдъ кончинѫ-тѫ на міръ-тъ Онъ ще *ввѣргне* всичкы тѣ, кои-то струвѫтъ беззаконіе *въ пещь огненную* (Мат. 13, 42). Въ бесѣдѫ-тѫ за послѣдный-тъ сѫдъ открыва, чи ще каже на нечестивы-тѣ: *идите отъ Мене проклятіи въ огнь вѣчный уготованный діаволу и ангеломъ его* (Мат. 25, 41); въ притчѫ-тѫ за богатый-тъ и Лазаря казува, чи богатый-тъ въ адъ-тъ мѫчился въ пламень (Лук. 16, 24). Ап. Павелъ утвърждава, чи Господь Іисусъ Христосъ *во огнѝ и пламени дастъ отмщеніе не вѣдущимъ Бога и не послушающимъ благовѣствованія Господа нашего Іисуса Христа* (2 Сол. 1, 8); и на друго мѣсто казува: *страшно нѣкое чаяніе суда и огня ревность поясти хотящаго сопротивныя* (Евр. 10, 21). Въ Апокалипсиса ся пише: *иже не обрѣтеся въ книзѣ животный написанъ, вверженъ будетъ въ езеро огненное* (Мат. 20, 15). Такво едно множество на свидѣтѣльства на св. Писаніе, очевидно е, чи не оставлява никакво сѫмнѣніе въ това, чи огынь геенскый трѣба да разумѣвамы не въ нѣкой прѣносный и иносказательный смыслъ, а въ собственъ смыслъ.

§ 382. Тяжесть-та на адскы-тѣ мукы и не равенство.

Колько великы и тежкы ще бѫдѫтъ адскы-тѣ мѫкы на грѣшници-тѣ — това нѣщо въ сегашно-то врѣмя ній не можемъ и да си прѣдставимъ, понеже врѣхъ земѫ-тѫ нѣма такво подобно нѣчто, съ кое-то да може да ся сравнятъ. Крайна-та тяжесть и нестър-

пимость тѣхна разумѣвася нѣколько отъ това, чи спорѣдъ слова-та на Писаніе-то, *въ тыя дни взыщутъ человѣцы смерти и не обрящутъ ея: и вожделѣютъ умрети, и убѣжитъ отъ нихъ смерть* (Апок. 9, 6); и чи тамъ ще бѫде *плачь и скрежетъ зубовъ* (Мат. 13, 42). Прочее понятіе-то за съвършеннѣйше-то Божіе правосѫдіе трѣбува, щото мѫкы-тѣ на грѣшници-тѣ да бѫдѫтъ соразмѣрны со степень-тѫ и мѣркѫ-тѫ на тѣхны-тѣ грѣхове, и слѣдователно *не равны*. Това точно утвърждава Св. Писаніе. Тъй Іисусъ Христосъ казува, чи въ день сѫдный Тиру и Сидону по̀ отрадно ще бѫде, нежели Хоразину и Виосаидѣ (Мат. 11, 21. 22), и на Содомскѫ-тѫ и Гоморскѫ земліѫ, нежели на онзи градъ, въ кой то не ще пріимѫтъ Апостолы-тѣ (Мат. 10, 15). Истотъй пакъ Онъ казува: *рабъ, вѣдѣвый волю Господина своего, и не уготовавъ, ни сотворивъ по волѣ его, біенъ будетъ много; не вѣдѣвый же, сотворивъ же достойная ранамъ, біенъ будетъ мало* (Лук. 12, 47. 48).

§ 383. Вѣчность-та на мѫкы-тѣ.

Мѫкы-тѣ на грѣшници-тѣ, кои-то ще ся осѫдѫтъ при страшный-тъ сѫдъ Христовъ, никогашь не ще имѫтъ конецъ, но ще бѫдѫтъ *вѣчны*. Тѫзи страшнѫ истинѫ:

а) внушава несѫмнѣнно, со всичкѫ-тѫ си силѫ и ясность св. Писаніе. Іисусъ Христосъ повсѫдѣ, кѫдѣ говори за адскый-тъ огынь нарича го *вѣченъ*: *идите отъ Мене проклятіи въ огнь вѣчный . . . и идутъ сіи въ муку вѣчную* (Мат. 25, 41. 46. Мат. 18, 8). Апостолъ-тъ свидѣтельствува, чи нечестивы-тѣ *муку пріимѫтъ, погибель вѣчную отъ лица Господня* (2 Сол. 1, 9, Іуд. 6. 7). Въ Апокалипсиса казувася, чи діаволъ-тъ, звѣрь-тъ и лъжливый-тъ пророкъ и тѣхны-тѣ послѣдователи *мучимы будутъ день и нощь во вѣки вѣковъ, и дымъ мученія ихъ будетъ восходити во вѣки вѣковъ, и не будетъ имъ покоя день и нощь* Ап. 14, 11. 10). А чи слово-то *вѣчный* незнаменува неопрѣдѣленно врѣмя,—то несѫмнѣнно ся види отъ това, чи вѣчны-тѣ мѫкы на грѣшници-тѣ въ св. Писаніе прямо ся противополагѫтъ на вѣчно-то блаженство на праведны-тѣ: *и идутъ сіи въ муку вѣчную, праведницы-же въ животъ вѣчный* (Мат. 25, 46). слѣдователно, въ каковъ смыслъ послѣдны-ть тія ще ся наслаждавѫтъ съ *вѣчно* блаженство, въ истый-тъ и мѫченіе-то на пьрвы-тѣ ще бѫде *вѣчно*. Освѣнъ това, изражаніе-то *вѣчный* въ другы мѣста замѣнявася съ друго рѣшително слово: адскый-тъ огынь прямо ся

нарича *неугасающій* (Мат. 3, 12. Мар. 9, 43. 45), и у пророка Исаія, подобно както и въ Евангеліе-то ся казува, чи *червь-тъ* на грѣшници-тѣ *не умираетъ и огнь ихъ не угасаетъ* (Ис. 66, 24. Мар. 9, 44, 46. 48).

б) Утвърждавася со всеобще-то ученіе на Цьрквѫ-тѫ во всичкы-тѣ врѣмена и съ рѣшительный-тъ гласъ на пятій Вселенскый соборъ, кой-то осѫдилъ за противно-то на този догматъ Оригеново мнѣніе, прѣдалъ на проклятіе неговы-тѣ сочиненія и изрекълъ отлученіе върхъ отвьргаѭщи тѣ този догматъ. «Ако нѣкой казува или мни-казано е въ 9-й анаѳематизмъ противъ оригинисты-тѣ — чи мѫченіе-то на бѣсове-тѣ и на нечестивы-тѣ человѣци не е вѣчно и подирь нѣкое си врѣмя ще да има конецъ, и подирь това ще послѣдува востановленіе на демоны-тѣ и нечестивы-тѣ человѣци въ напрѣжный-тъ чинъ: на таковъ анаѳема.» Това отлученіе и сега въ православнѫ-тѫ Цьрквѫ ся возглашава въ недѣлѭ-тѫ на православіе-то.

в.) Освѣнъ това догматъ-тъ за вѣчны-тѣ мѫкы има най тѣснѫ свьрзкѫ со всичкы-тѣ другы догматы и съ христіанско-то нравоученіе, и смнѣніе-то въ него потрѣсува тія и другы-тѣ, Вѣчны-тѣ мѫкы иска безконечна-та правда Божія, они сѫ согласны съ най высочайшѫ-тѫ святость и прѣмѫдрость Божія и ни мало не противорѣчѫтъ на Божіѭ-тѫ благость; а между тѣмъ смнѣніе-то въ тѫзи истинѫ не е нѣщо друго, освѣнъ клѣвета на Бога и льстиво внушеніе на сатанѫ-тѫ, подобно е на онова прѣзъ, кое-то излъгалъ пьрвыа человѣкъ. Вѣчны-тѣ мѫкы наконецъ напълно сѫ сообразны съ свойство-то на человѣческѫ-тѫ душѫ, коя-то едначе като е зела опако направленіе на свободѫ-тѫ си и тука при много-то срѣдства и велико удобство трудно прѣмѣнява себе си, а томъ рѣшително не може да прѣмѣни, како това доказува опытъ-тъ на много тысящи годины со злы-тѣ духове. А слѣдователно грѣшници-тѣ споредъ само-то внѫтрѣшно вѣчно неизмѣнно свое състъяніе, и вѣчно-то непрѣклонно упорство въ зло-то вѣчно ще да заслужавѫтъ и търпѭтъ адскы-тѣ мѫкы.

5) За вѣчный-тъ животъ на праведници-тѣ въ блаженно-то царство на славѫ-тѫ или тържествуѭщѫ-тѫ Цьрквѫ.

§ 384. Названія на блаженно-то царство на славѫ-тѫ въ св. Писаніе.

Со свѣтлы и отрадны чьрты изображава св. Писаніе бѫдѫще-то царство на славѫ-тѫ или тържествуѭщѫ-тѫ Цьрквѫ и бла-

женно-то тамъ състояніе на праведници-тѣ. Оно отъ єдна страна исключава оттамъ всичко, что только ній знаеме несъвършенно и непріятно тука на земліа-та, какъ мѣсто на изгнаніе и пришелствіе наше; а отъ друга съсрѣдоточува тамъ всичко, что только може да бѫде съвършенно, прѣкрасно и утѣшително. Тъй мѣстопрѣбываніе-то на праведници-тѣ оно нарича *небо* (Мат. 5. 12), *царство небесно* (Мат. 5. 3), *рай* (Лук. 23, 43), *домъ Отна небеснаго* (Іоан. 14, 2); а тѣхно-то състояніе нарича *живота вѣчный* (Іоан. 3, 15), *покой и субботство* (Евр. 4, 9. 10), *наслѣдіе неувядаемо и нетлѣнно* (1 Петр. 1, 4), *радость неизглаголанна и неотъемлема* (Іоан. 16, 22. 24), и съ други подобны имена.

§ 385. Видове-тѣ на блаженство-то на праведници-тѣ.

Изворъ за блаженство въ царство-то на славна-та праведници-тѣ ще нахождатъ а) вънтрѣ въ себѣси, въ най прѣвосходно-то състояніе на своа-та природа, како духовна, тъй и тѣлесна; б) вънка отъ себѣси, въ отношеніе-то къмъ други-тѣ сѫщества.

§ 386. Внѫтрѣшно-то състояніе на праведници-тѣ.

По внѫтрѣшно-то състояніе на праведници-тѣ животъ-тъ имъ въ царство-то на славна-та ще бѫде най блаженно. Защото

а) *тѣло-то*, кое-то е сега у насъ источникъ на безбройны скорбы и болѣзни, тогива, като отвърли отъ себеси сегашна-та грубость и дебелость, ще ся оттърве отъ всичкы-тѣ недостатоци и нѫжды, и не ще ся нѫждае отъ оныя изнурителны грыжы и тежкы трудове, отъ каквы ся нѫждае сега за свое-то сохраненіе, прѣхрануваніе, обличаніе. *Не взалчутъ ктому, ниже вжаждутъ, не имать же пасти на насъ солнце ниже всякій зной. . . . И отъиметъ Богъ всяку слезу отъ очей ихъ* (Ап. 7, 16. 17). Откато ся освободи отъ разрушителны-тѣ дѣйствія на стихыи-тѣ, тѣло-то на праведници-тѣ ще бѫде нетлѣнно и безболѣзненно: *отбѫже болѧзнь, печаль и воздыханіе* (Пс. 35, 10); *подобаетъ тлѣнному сему облещися въ нетлѣніе* (1 Кор. 15, 55); и—что особенно е утѣшително—ще бѫде съвършенно чуждо отъ страхъ и смьрть, безсмьртно: *послѣдній врагъ*, казува св. Апостолъ, *упразднится смерть* (1 Кор. 18, 26); *и смерти не будетъ ктому, ни плача, ни вопля, ни болѧзни не будетъ ктому: яко первая мимоидоша* (Ап. 21, 4); *подобаетъ мертвенному сему облещися въ безсмертіе* (Кор.

15, 53), По въпкашный-тъ видъ свой тѣла-та на праведници-тѣ ще бѫдѫтъ въ най высокѫ степень прѣхубавы. Защото Апостолъ-тъ казува, чи *Господь Іисусъ Христосъ преобразитъ ихъ* тогива тъй, щото они ще бѫдѫтъ *сообразны тѣлу славы Его* (Фил. 3, 21); и Самъ Христосъ Спаситель открыва, чи они ще бѫдѫтъ свѣтоносны *и просвѣтятся яко солнце въ царствіи Отца небеснаго* (Мат. 13, 43). За душѫ-тѫ тѣло-то на праведници-тѣ не ще бѫде тогыва, какъ сега тъмна и тѣсна обитель, коя-то ѭ сѣснява во всичкы-тѣ нейны дѣйствія, но ще бѫде, свѣтла, чиста и прѣхубава храмина, къдѣ духъ-тъ легко и свободно ще дѣйствува и ще ся прѣдава на выспренны стрѣмленія на Богоподобнѫ-тѫ своѭ природѫ. Защото споредъ Апостолъ-тъ, само ще бѫде *духовно* (1 Кор. 15, 43), жало-то на грѣхъ-тъ въ него ще ся истрѣби, *и законъ въ удѣхъ противуваюющъ* сега *закону ума* (Рим. 7, 23), ще прѣстане.

б) *По душѫ-тѫ* си праведници-тѣ ще достигнѫтъ съвършенно возстановленіе въ себѣ си на образъ-тъ и подобіе-то Божіе. Св. ап. Іоаннъ казува, чи они тогива ще бѫдѫтъ подобны на Іисуса Христа (1 Іоан. 3, 2), а св. Апостолъ Павелъ утвърждава, чи *они достигнутъ въ мужа совершенна, въ мѣру возраста исполненія Христова* (Еф. 4, 13 14). Споредъ това *умъ-тъ* на праведници-тѣ ще бѫде чуждъ отъ всякѫ тьмнинѫ и не разумѣніе, и они ще познаѭтъ Бога Отца, Сына Божія и Духа Святаго, подобно и Божіе-то твореніе, по най совьршенъ и най удовлетворителенъ за конечно сѫщество образъ. Изяснявайки свойства-та на бѫдѫще-то наше познаніе и сравнувайки го съ сегашно-то, Ап. Павелъ нарича послѣдно то това *младенческо* въ сравненіе съ пьрво-то, и казува, чи сегашно-то наше познаніе е само *отчасти* — частно и отврывочно (непълно), но *тогда еже отчасти упразднится и пріидетъ совершенное*, т. е. ще бѫде познаніе пълно и всецѣло: сега ній *видимъ яко зерцалом въ гаданіи*, т. е. неясно и гадательно знаемъ, тогыва *узримъ лицемъ къ лицу, познаемъ яко же познаны*, т. е. най явственно и точно. Сега *вѣрою ходимъ, а не видѣніемъ*, тогыва *вѣра упразднится* и ще бѫде виденіе сѣрѣчь, познаніе чрѣзъ непосрѣдственно общеніе съ прѣдметы-тѣ (1 Кор. 13, 9 — 12. 2 Кор. 5. 17). *Воля-та* на блаженны-тѣ обитатели на царството на славѫ-тѫ ще бѫде свободно отъ всѣкаквѫ нечистотѫ и грѣховность: защото тамъ совсѣмъ не ще да има грѣхъ (1 Кор. 15, 56, 57), никакво скверно не ще да влѣзе тамъ (Ап. 21, 27), и

Господь представитъ тогыва *славну Церковь, и не имущу скверны или порока или нѣчто отъ таковыхъ, но да будетъ свята и непорочна* (Еф. 21, 27). Праведници-тѣ *насытятся* тогыва *правды*, коіѫ то тука, алкали и жаждали (Мат. 5, 6), и любовь та, коя-то, спорѣдъ Апостолъ-тъ, *николиже отпадаетъ* (1 Кор. 13, 8), ще ся раскрые тогыва въ нихъ най съвършенно, и ще даде на тѣхнѫ-тѫ воліѫ рѣшително и вѣчно неизмѣнно направленіе само къмъ добро то, тъй щото они ще бѫдѫтъ вънъ отъ всякѫ опасность да ся уклонѫтъ отъ това направленіе. Сознаніе-то на всичко това, разумѣвася, трѣба да испълне сърдце-то на праведници-тѣ съ чувство на високо наслажденіе. Къмъ това ще ся присоедини ѣще удовольствіе-то на совѣсть-тѫ, коя-то ще бѫде чиста и свѣтла какъ у пьрвы-тѣ человѣци до паденіе-то и ако пѣкакъ воспоминаніе за поминало нѣчто ще возмѫти радость-тѫ и спокойствіе-то имъ, то и това ще ся отниме отъ нихъ, по слово-то на Пророкъ-тъ: *забудутъ печаль свою первую и не взыдетъ имъ на сердце. Будетъ бо небо ново и земля нова, и не помянутъ прежнихъ, ниже взыдутъ на сердце ихъ* (Ис. 65, 16. 17).

§ 387. Вънкашно-то състояніе на праведници-тѣ.

На такво едно блаженно вънтрѣшно състояніе напълно ще соотвѣтствува *вънкашно-то*, т. е. они ще влѣзѫтъ въ най пріятно и на най высокѫ степень блаженно соотношеніе съ другы сѫщества.

а) Они ще ся приведѫтъ въ прѣкрасно-то царство на природѫ-тѫ, кое-то Св. Писаніе нарича *ново небо* и *новѫ земліѫ* (Ап. 21, 1), както и *землю живыхъ* (Пс. 26, 13), *рай* (2 Кор. 12, 4); и това обиталище на праведници-тѣ, разумѣвася, не ще приличествува на земліѫ-тѫ въ настояще-то нейно състояніе: защото тамъ не ще да бѫде ни едно отъ оныя зла, кои-то сега прѣвращѫтъ за насъ земліѫ-тѫ въ мѣсто на изгнаніе и наказаніе, но напротивъ всичкы-тѣ блага, истотъй както былъ прѣиспълненъ съ нихъ дрѣвный-тъ рай — жилище-то на пьрвы-тѣ человѣци. Тъй спорѣдъ Апостолъ-тъ тамъ нѣма вече да ся слушатъ оныя *воздыханія* на тварь-тѫ подъ тежко-то иго *на рабство-то, суеты и тлѣнію*, кои-то сега ся слушатъ по всѣдѣ (Рим. 8, 19,—22). Спорѣдъ откровеніе-то на Св. Іоанна Богослова, въ състава на новѫ-тѫ земліѫ или жилище-то на праведници-тѣ ще влезе само това, кое-то е най хубаво и най драгоцѣнно въ обновленный-тъ

вещественный міръ и Божія-та слава ще го осіява тъй щото не ще ся нѫждае отъ сълнце-то и лунѫ-тѫ за освященіе (Апок. 21, 10, 27. 1 — 5). Обращаніе-то съ новѫ, толкозъ прѣхубавѫ природѫ, господство-то и обладаніе-то надъ неіѫ, подобно како ся пользувалъ съ него пьрвый-тъ человѣкъ въ рай-тъ, безъ сѫмнѣніе ще бѫде не мало наслажденіе за праведници-тѣ. Къмъ това ще ся присоедини

б) взаимно и най близко общеніе на праведници-тѣ помежду себеси. За него ся е молилъ Іисусъ Христосъ на Отца Си: *да вси едино будутъ якоже Ты, Отче, во мнѣ и Азъ въ Тебѣ* (Іоан. 17, 21), и това Опъ обѣщава, кога уподоблява царство-то Божіе на брачный пиръ, на кой-то ще возлежѫтъ, всичкы-тѣ званны наедно (Мат, 22, 2), и ясно казува: *мнози отъ востокъ и запада пріидутъ и возлягутъ со Аврамомъ и Исаакомъ и Іаковомъ во царствіи небеснѣмъ* (Мат. 8, 11). Споредъ това всякій блаженный обитатель на царство-то на славѫ-тѫ ще познае тамъ и ще влезе въ общеніе съ оныя, съ които тука свързанъ былъ съ тѣсны духовны ѫзы на чистѫ любовь, на родство и дружбѫ: но особенно отрадно е това, чи тамъ ще виде всичкы-тѣ Божіи святыи — праотцы, патріарсы, пророци, апостолы, мѫченици, исповѣдници, святители, подвижници и всичкы-тѣ праведници. Безъ всяко сѫмнѣніе святыи-тѣ ще имѫтъ тамъ общеніе и съ Ангелы-тѣ и всичкы-тѣ чистѣйши духове. Защото, отъ еднѫ странѫ сега они съ таквѫ любовь ся обращавѫтъ съ человѣци-тѣ и тъй ся грыжѫтъ за тѣхно-то спасеніе, разумѣвася, зада имѫтъ въ нихъ въ бѫдѫщій-тъ животъ свои сограждане и соучастници въ блаженство-то; а отъ другѫ, това обѣщава Св. Ап. Павелъ, кога казува: *приступисте къ сіонстѣй горѣ и ко граду Бога живаго, Іерусалиму небесному, и тмамъ Ангеловъ, торжеству, и Церкви первородныхъ на небесѣхъ написанныхъ* (Евр. 12, 22. 23). Такво едно общеніе не може да не бѫде най обильный изворъ на блаженство за праведници-тѣ, ёще повече, чи взаимна-та любовь ничто тамъ не нерушава: защото тамъ не ще да бѫде честолюбіе, корыстолюбіе, завистъ и человѣци съ таквы пороци; не ще да бѫдѫтъ и плотскы, грубы потрѣбности, но само едны духовны ѫзы. Тъй Христосъ Спаситель казува, *чи тамъ ни женятся ни послягаютъ но яко ангелелы Божіи на небеси суть* (Мат. 22. 30). Прочее

в) всичкы тія блага малкы сѫ въ сравненіе съ онова высочайше блаженство, кое-то праведници-тѣ ще почырпавѫтъ въ не-

посрѣдственно-то съзърцаніе и ближайше общеніе съ Господа и Спасителя нашего Іисуса Христа и чрѣзъ Него съ Бога Отца и Духа Святаго.

388. Съзърцаніе-то и общеніе-то съ Бога.

Съзърцаніе-то на Бога и общеніе съ Него св. Писаніе обѣщава на праведници-тѣ съ ясны и не смѣшѣнны слова. Въ вѣтхый-тъ завѣтъ царь Давидъ изражава най живо желаніе и надежда на това: *когда пріиду и явлюся лицу Божію? Насыщуся внегда явитимися славѣ твоей* (Пс. 41, 2. 3. 16, 15). Пророкъ Исаія казува, чи Господь самъ *ще бѫде свѣтъ вѣчный за праведници-тѣ, и чи они на рамена взяты будутъ, и на колѣну утѣшатся, и якоже аще кого мати утѣшаетъ, тако и Господь утѣшитъ ихъ* (Ис. 60, 20. 66, 12. 13). Въ новый-тъ завѣтъ самъ Іисусъ Христосъ казува, чи *чистіи сердцемъ Бога узрятъ* (Мат. 5, 8), и обѣщава на ученици-тѣ Си, къдѣ е Онъ, тамъ и они ще бѫдѫтъ зада видѣхтъ Негова-тъ славѫ, и чи кой Го люби, нему Онъ самъ ще ся яви, *и Отецъ ще го возлюби и до него ще дойдѫтъ и обитель въ него ще сторѫтъ* (Іоан. 14, 3. 21. 23. 17, 21. 24). Упованіе-то на блаженно-то видѣніе и общеніе со Христа Спасителя отъ всичко най повече утѣшало и одушевлявало Апостолы-тѣ. Св. Апост. Павелъ желае *расрѣшитися и со Христомъ быти* (Фил. 1, 23), и обѣщава на вѣруіѫщи-тѣ, чи они въ бѫдѫщій-тъ животъ *всегда съ Господемъ будутъ* (1 Сол. 4, 17), и ще Го познаѣтъ *лицемъ къ лицу* (1 Кор. 13, 12). Св. Апост. Іоаннъ казува, чи ній ще узримъ тогыва *Христа* Спасителя *якоже есть* (Іоан. 3, 2), *чи общеніе наше со Отцемъ и Сыномъ Его Іисусомъ Христомъ* (1 Іоан. 1, 3), и чи блаженно-то царство на славѫ-тѫ ще бѫде *скинія Божія съ человѣки, ідѣ Онъ вселится съ ними: и тіи людіе Его дудутъ, и Самъ Богъ будетъ съ ними* (Апок. 21 3). Това видѣніе относително до человѣческѫ-тѫ природѫ на Христа Спасителя, разумѣвася, ще бѫде чрѣзъ само-то тѣлесно чувство на зрѣніе-то, а относително до Божеско-то Негово естество со Отца и св. Духа — духовно, колко е това возможно за конечно сѫщество. А что ся относи до ближайше-то общеніе съ Бога, то оно ще състои не само въ нравственно-то единеніе съ Него — посрѣдство на живѣйшѫ и пламеннѣйшѫ любовь, но споредъ Ап. Петра, *въ причастіи Божественнаго*

сотества (2 Пет. 1, 4), съ кое-то причащавайкися тука въ святѣйше-то тайнство на Евхаристіи-тѣ, праведници-тѣ ѣще по̀ сл. истото ще ся причащавѫтъ въ невечерный-тъ день на царство-то Божіе, тъй щото Богъ споредъ слово-то на Ап Павла, *будетъ всяческая во всѣхъ* (1 Кор. 15, 28), а по откровеніе-то на Ап. Іоанна ще бѫде *и свѣтъ* за праведници-тѣ, кой-то ще ги просвѣщава и *дърво животно*, кое-то ще ги храни съ плодове-тѣ си и изворь на животни водж въ коіи-то ще ги напоява (Ап. 21, 6. 22, 23). Такво неизреченно и непостижимо сега за насъ тѣснѣйше общеніе съ Бога, кое-то именува св. Григорій Богословъ *обоженіе* [1]), съставлява най крайно то и най высочайше-то добро отъ всичкы-тѣ, каквы сѫ уготованы за праведници-тѣ отъ безконечнѫ-тѫ любовь на нашій-тъ Спаситель Іисусъ Христосъ, и съ каквы они ще ся наслаждавѫтъ въ блаженно-то царство-на славѫ-тѫ.

§ 389. Дѣятельность-та на праведници-тѣ.

Вкушавайки толкозь и таквы блага, праведници-тѣ ще ся наслаждавѫтъ со съвършенъ покой отъ всичкѣ-тѣ работы и трудове, каквы сѫ прѣносили тука на земліѫ-тѫ. Тъй въ Апокалипсиса ся казува: *блажени мертвіи, умирающіи о Господѣ отнынѣ: сй, глаголетъ Духъ, да почіютъ отъ трудовъ своихъ* (Ап, 16, 13). Ап Павелъ истотъй казува, чи *оставлено есть субботство людемъ Божіимъ, и они войдутъ въ покой и почіютъ отъ дѣлъ своихъ, якоже отъ своихъ Богъ* (Евр, 4, 9. 10). Прочее они ще имѫтъ и дѣятельность, коя-то ще соотвѣтствува на блаженно-то тѣхно состояніе. Она състои въ това, чи они ще съзърцавѫтъ Бога и безконечны-тѣ Неговы съвършенства, ще прѣдотоявѫтъ прѣдъ Божій-тъ прѣстолъ и ще ся покланявѫтъ Сѣдящему врьхъ него (Ап. 19, 4), ще служѫтъ Богу и испълнявѫтъ Неговѫ-тѫ волиѫ (Ап. 7, 15. 22, 3), и наконецъ непрѣстано ще прославлявѫтъ Бога и ще Му пѣѫтъ немълчнѫ-тѫ пѣсниѫ: аллилуіа (Ап. 5, 9—13. 19, 4).

§ 390. Степени-тѣ на блаженство-то.

Ако и всичкы-тѣ праведници вообще ще ся наслаждавѫтъ съ пълно блаженство и до насыщеніе ще піѫтъ изъ прѣи-

[1]) Глѣд. св. Григорія Богосл. слова 38 и 45.

зобильны-тѣ неговы изворы, всичкы ще вкушавѫтъ радость равно *неизглаголонѫ* (1 Пет. 1, 8): обаче несѫмнѣнно е и това, чи у всякый единъ ще бѫде своя мѣрка, коя-то ще зависи отъ степень-тѫ на нравственно то съвършенство на всякый единъ праведникъ и отъ мѣркѫ-тѫ на заслугы-тѣ му, и всичкы они ще ся различавѫтъ по степень-тѫ на блаженство-то. Това пска съвършеннѣйше то Божіе правосѫдіе, и Ап. Павелъ ясно учи, чи *всякый пріиметъ мзду по своему труду* (1 Кор. 3, 8), и чи *кой по̀ скудно спетъ въ този животъ, той по̀ скудно и пожнетъ* (2 Кор. 9, 6), и чи помежду праведници-тѣ исто такво различіе ще бѫде, какво е помежду свѣтила-та; *ина слава солнцу, ина слава лунѣ, ина слава звѣздамъ: звѣзда бо отъ звѣзды разнствуетъ во славѣ. Такожде и воскресеніе мертвыхъ* (1 Кор. 15. 41. 42). При това само всякый съвършенно ще бѫде доволенъ со свое-то жрѣбіе, понеже и най низска-та степень на блаженство-то ще бѫде тъй высока, щото ще прѣвосхожда всяко понятіе и израженіе, и завистливо желаніе и стрѣмленіе къмъ повече, кои-то снѣдавѫтъ человѣка тука, тамъ съвършенно не ще да сѫ.

§ 391. Вѣчность-та на блаженство-то.

Славно-то царство Христово и блаженный-тъ животъ въ него на праведници-тѣ никогашъ не ще имѫтъ конецъ, но ще бѫдѫтъ неизмѣнны и вѣчны. Това и друго-то утвърждава св. Писаніе. Тъй, относително до първо-то казува, чи *царство Вышняго—царство вѣчное* (Дан. 7, 27), чи *царства Его не будетъ конца* (Лук. 1, 33), и чи Нему *честь и держава вѣчная* (1 Тим. 6, 16). За второ-то свидѣтельствува самъ Іисусъ Христосъ, кога блаженство-то на праведници-тѣ нарича животъ вѣчный (Мат. 25; 46) и радость, коіѭ-то никой не ще имъ іѫ земе (Іоан. 16, 22). Ап. Петръ подобно го нарича вѣнецъ нетлѣнный и неувядаемый (1 Пет. 1, 4), а св. Ап. Іоаннъ открыва, чи праведници-тѣ ще ся воцаріѫтъ во вѣки вѣковъ (Ап. 22, 5).

Отъ това блаженно царство на славѫ-тѫ, отъ това нетлѣнно и неувядаемо наслѣдіе, отъ този вѣчный животъ и радость неотъемлемѫ да ся сподобимъ всичкы ній, чрѣзъ благодать-тѫ и человѣколюбіе-то на Господа Бога и Спасителя нашего Іисуса Христа, Ему же слава и поклоненіе со Отцемъ и Св. Духомъ во вѣки вѣковъ. Аминь.

Сія вѣра апостольская, сія вѣра отеческая, сія вѣра православная, сія вселенную утверди (Послѣд. въ недѣл. Правосл.).

Тѣмже, братія моя возлюбленная, тверди бывайте, непоступни, бодрствуйте, стойте въ вѣрѣ, мужайтеся, утверждайтеся (1 Кор. 15, 58, 16, 13). Молю вы, братія, именемъ Господа нашего Іисуса Христа, да тожде глаголете вси, и да не будетъ въ васъ распри, да будете утверждени въ томже разумѣніи и въ тойже мысли (1 Кор. 1, 10). Молю вы, братіе, блюдитеся отъ творящихъ распри, и раздоры, кромѣ ученія, емуже вы научистеся, и уклонитеся отъ нихъ (Рим. 16, 17). Братіе, да никто же васъ будетъ прельщая философіею и тщетною лестію; по преданію человѣческому, по стихіямъ міра, а не по Христѣ (Кол. 2, 8). Вы же убо, возлюбленніи, предвѣдяще хранитеся, да не лестію беззаконныхъ сведени бывше, отпадете своего утвержденія; но да растете во благодати и разумѣ Господа нашего и Спаса Іисуса Христа (2 Петр. 3, 17. 18).

Богъ же всякія благодати, призвавый васъ въ вѣчную свою славу о Христѣ Іисусѣ, той да совершитъ вы, да утвердитъ, да укрѣпитъ, да оснуетъ (1 Петр. 5, 10). Могущему же васъ утвердити, по благовѣствованію моему и проповѣданію Іисусъ Христову, по откровенію тайны, лѣты вѣчными умолчанныя, явльшіяся же нынѣ, писаніи пророческими, по повелѣнію вѣчнаго Бога, въ послушаніе вѣры во всѣхъ языцѣхъ познавшіяся, единому премудрому Богу, Іисусомъ Христомъ, Ему же слава во вѣки. Аминь. (Рим. 14, 24—26).

ОГЛАВЛЕНІЕ.

НА ВВЕДЕНІЕ-ТО ВЪКРЪГЪ-ТЪ НА БОГОСЛОВКЫ-ТѢ НАУКЫ.

Параграфы.		Страници.
§ 1.	Съдържаніе.	1.
	1) ПОНЯТІЕ ЗА БОГОСЛОВІЕ-ТО.	—
§ 2.	Понятіе за Богосл. спорѣдъ значеніето и употрѣбленіето на думѫтѫ. – По неговыйтъ прѣдметъ. – По способътъ на объемътъ и изложеніето. По отношеніе къмъ началата или источницитѣ неговы. – къмъ цѣлтѫ. Опрѣдѣленіе на Богословіето.	
	2) ОПРѢДѢЛЕНІЕ НА НАЧАЛА-ТА НА БОГОСЛОВІЕ-ТО.	7–
§ 9.	Началата на Богословіето. Источно начало. Св. Писаніе. Неговото употрѣбленіе. Ржководительно начало на Богословіето. Значеніе на разума въ наукѫтѫ на Христіанското Богословіе.	
	3) ДОСТОИНСТВОТО НА БОГОСЛОВІЕТО КАКЪ НА НАУКѪ.	17–
§ 18	– Отношенія въ които ся разглѣдува достоинството на Богословіето. Достоинство разглѣдувайкиса само по себѣ. – По сравненіе съ другытѣ наукы.	
	4) СЪСТАВЪ НА БОГОСЛОВСКЫТѢ НАУКЫ.	18.
§ 21.	Общій съставъ на Богословіето. Наукы: приготовительны, Съставительны. Приспособительны.	
	5) МЕТОДЪ НА БОГОСЛОВІЕТО.	22.
§ 25—31.	Различны методы на Богословскытѣ наукы. Методъ на неговото изложеніе. – Прѣподаваніе. Недостатоци, които трѣба да ся избѣгваѫтъ въ прѣподаваніето на Богословіето. Методъ на неговото изученіе. Учебны правила. Практическы правила.	

ОГЛАВЛЕНІЕ
НА ДОГМАТИЧЕСКОТО БОГОСЛОВІЕ.

	ВВЕДЕНІЕ.	30–
§ 1	– Понятіе за Догмат. Богословіе. Неговыйтъ прѣдметъ. – Долгъ и сѫществен характеръ. Образци на православ. исповѣданіе на вѣрѫтѫ. Методъ. Сѫщностьта на всич-	

Парагр. Стран.
кытѣ Догматы, и главната мысль на Догм. Богословіе. Важностьта на Догмат. Богословіе.

ЧАСТЬ I. 36.

§ 9. Съдържаніе и раздѣленіе.

Пьрво Отдѣленіе.

УЧЕНІЕ ЗА БОГА КАКЪ ЕДИНАГО ПО СѪЩЕСТВО-ТО. —

§ 10-Истината на Бож. бытіе. Непостижимостьта на Божіето сѫщество. Необходимостьта на познаніето за Бога. Важностьта на Богопознаніето. Естественный начинъ на Богопознаніето. Неговата недостаточность на Богопознаніето. Свьрхъестественный начинъ на Богопознаніето. Свойствата на откровенното Богопознаніе. Божіитѣ имена какъ начало за съставленіе на нѣкое понятіе за Бога.

1) ЗА СВОЙСТВАТА НА БОЖІѢѪТѢ СѪЩНОСТЬ. 45-

§ 20-Свойствата на Божіѣѫтѣ сѫщность. Простота. Независимость. Вездѣприсѫтствіе. Вѣчность. неизмѣняемость.

2) ЗА СВОЙСТВАТА НА БОЖІЙТЪ ЖИВОТЪ. 51-

§ 26-Божійтъ животъ. а) *Божіятъ умъ.* Прѣдметы на Божіето знаніе. Образътъ на Божіето вѣденіе б) *Божіята воля.* Сама въ себѣ и въ своитѣ дѣйствія. Главна чьрта на Божіѣѫтѣ волѣѫ е любовь. Прѣдметъ на Божіѣѫтѣ волѣѫ. Свойствата на Божіѣѫтѣ волѣѫ: Святость. Свобода. Всемогущество. Прѣмѫдрость. Благость. Правосѫдіе. Истинность. Съвьршеннѣйше согласіе на Божіитѣ свойства.

3) ЗА БОЖІИТѢ СВОЙСТВА, КОИТО СЯ ОТНОСѪТЪ ДО СѪЩНОСТЬТѢ НА БОЖІЙТЪ ЖИВОТЪ. 61-

§ 44-Показаніе на тія свойства. Божіето величіе и слава. Божіето блаженство. Божіето единство.

Второ Отдѣленіе.

УЧЕНІЕ ЗА ТАИНСТВОТО НА ПРѢСВЯТѢѪѢ ТРОИЦѢ. 64-

§ 48-Свьрзка съ прѣдъидущето.

Важностьта на догматъть за Прѣсв. Троицѣ. Цьрковното опрѣдѣленіе. Главнытѣ точкы на това ученіе.

1) ДѢЙСТВИТЕЛЬНОСТЬТА НА БОЖІѢѪТѢ ТРОИЧНОСТЬ. 66-

§ 52-Свидѣтельство на Нов. Завѣтъ. -На В. Завѣтъ. Личность на Лицата на Прѣсвятѣѫѣ Троицѣ. Личностьта на Бога Отца. Личностьта Бога Духа Святаго. Различіе на Лицата на Отца и Сына и Святаго Духа. Опрѣдѣленіе.

Парагр. Стран.

2) БОЖЕСТВОТО И ЕДИНОСѢЩІЕТО НА ЛИЦАТА НА ПРѢСВЯТѢЙ ТРОИЦѢ. 72-

§ 59-Опрѣдѣленіе. Божеството на Бога Отца. Божеството на Бога Духа Святаго. Единосѣщіето на Лица-та на Прѣсвятѣій Троицѣ. Слѣдствія.

3) ВЗАИМНОТО ОТНОШЕНІЕ ИЛИ ЛИЧНЫТѢ СВОЙСТВА НА ОТЦА И СЫНА И СВЯТАГО ДУХА. 80-

§ 65-Личното свойство на Бога Отца. Личното свойство на Сына Божія. Личното свойство на Бога Духа Святаго. Отношеніе на Духа Святаго къмъ Сына Божія.

ЧАСТЬ II. 84-

§ 69-Съдържаніе и раздѣленіе.

Пьрво Отдѣленіе. 85-

§ 71. Съдержаніе и раздѣленіе.

Ученіе за вселеннѣѣ вообще.

А) ЗА ТВОРЕНІЕТО НА ВСЕЛЕННѢѢ. —

§ 72-Прѣдметы за ученіето. Творецъть на вселеннѣѣ. Участіе и на тритѣ Лица на Пр. Троицѣ въ твореніето. Твореніето на вселеннѣѣ отъ ничто. Твореніе на вселеннѣѣ во врѣмя. Образъ на твореніето. Общій порѣдокъ на твореніето Порѣдокъть на твореніето въ видимый міръ. Побужденіе и цѣль на твореніето. Съвършенство на твореніе. Богъ не е виновникъ на злото.

Б) ЗА ПРОМЫСЛЪ-ТЬ 93-

§ 83-Понятіе за него. Необходимость и дѣйствительность на промысла. раздѣленіе

1) ЗА СОХРАНЕНІЕТО НА ВСЕЛЕННѢѢ-ТѢ —

§ 86-Понятіе за него. Прѣдметы на сохранеіето. Образъть на сохраненіе-то.

2) ЗА УПРАВЛЕНІЕ НА ВСЕЛЕННѢѢ. 95-

§ 89 Понятіе за него. Прѣдметы. Образъть на Божественното управленіе. Слѣдствіе.

Второ Отдѣленіе.

Ученіе за Ангелыть 100.

§ 93-Свързка съ прѣдъидущето. Понятіе за ангелытѣ. Бытіето на ангелытѣ. Происхожденіето на ангелытѣ. Свойствата на ангелытѣ. Раздѣленіе на ангелытѣ.

А. ДОБРЫТѢ АНГЕЛЫ. 103-

§ 99. Свойства на добрытѣ ангелы. Нравственното состояніе, Блаженство. Бройть. Степенитѣ. Отношеніе къмъ Бога. Отношеніе къмъ человѣцитѣ вообще.—Къмъ всякъ

Парагр. Стрн.

единъ христіанинъ. или догматътъ за ангела хранителя. За почитаніето на ангелытѣ.

Б) ЗА ЗЛЫТѢ ДУХОВЕ. 109-

§ 108 - Бытіето на злытѣ духове. Бройтъ на отпадналытѣ духове. Грѣхътъ на отпадналытѣ духове. Свойство. Участьта имъ. Отношеніето къмъ цѣлыйтъ человѣческый народъ. Къмъ всякый единъ человѣкъ. За сообщеніето на злытѣ духове или волшебството.

Трето Отдѣленіе.

Ученіе за человѣкътъ.

§ 116 - Свьрзка съ прѣдъидущето. Раздѣленіе.

А. УЧЕНІЕ ЗА ПЬРВОБЫТНО-ТО СЪСТОЯНІЕ НА ЧЕЛОВѢКА. 115-

§ 118 -. 1) За происхожденіето и природѫ на человѣка. Составъ на человѣческѫ природѫ. Съвьршенството на человѣческѫ природѫ. Образъ и подобіе Божіе въ человѣкътъ. Происхожденіе-то на всякый человѣкъ въ частности.

2) ЗА ПЬРВОБЫТНЫЙ-ТЪ ЗАВѢТЪ НА БОГА СЪ ЧЕЛОВѢКЪ-ТЪ. 120-

§ 125. - За цѣльѫ и прѣдопрѣдѣленіето на пьрвозданныйтъ человѣкъ. Пьрвобытныйтъ завѣтъ на Бога съ человѣкътъ. Завѣтныте Божіи дары на человѣка. Данната заповѣдь на пьрвыйтъ человѣкъ. Слѣдствіе на завѣтътъ было блаженството на пьрвытѣ человѣци.

3) ЗА ПАДЕНІЕ-ТО НА ЧЕЛОВѢКА. 125-

§ 130 - Возможностьта на паденіето. Причината на паденіето. Образъ-тъ на паденіето. Слѣдствія на грѣха.- Разстройство на вънтрѣнното благосостояніе. Разстройство на вънкашното благосостояніе. Слѣдствія по отношеніето къмъ тварьѫ. Тяжестьта на Адамовыйтъ грѣхъ. Останкы отъ доброто. Безсиліе на прародителитѣ да возстановѫтъ себеси.

4) ЗА ПОВРѢЖДЕНІЕ-ТО НА ВСИЧКЫЙ Человѣческый родъ въ слѣдствіе на паденіето на прародителитѣ. 131-

§ 139 - Слѣдствіята на прародительското паденіе въ потомството. Первородный-тъ грѣхъ. Неговото названіе св. Писаніе. Дѣйствительностьта. Причината. Начинътъ на распространеніето. Всеобщностьта. Непрѣрывностьта- Всеобъемлемостьта. Силата. Останкы отъ доброто. Вмѣняемость-

Парагр. Стран.

та. Безсилието на человѣкъ-тъ.

Б. УЧЕНІЕ ЗА БЛАГОДАТНО-ТО СОСТОЯНІЕ НА ЧЕЛОВѢКЪ-ТЪ. 140-

§ 153-Необходимостьта на Божественнѫтѫ помощь за спасението на человѣкътъ. Волята Божія за това. Побуждението. Необходимытѣ условія за возстановлението на человѣкътъ. Посрѣдничеството на Сына Божія, като срѣдство за возстановлението на человѣка. Завѣтътъ на Бога Отца съ Бога Сына за спасението на человѣкътъ. Вторыйтъ Божій завѣтъ съ человѣкътъ или завѣтътъ на благодатьтѫ. Всеобщностьта на завѣтътъ на благодатьтѫ. Порѣдокътъ на Божието смотрѣніе зе спасението на человѣкътъ. Раздѣленіе на ученіето за него.

1) УЧЕНІЕ-ТО ЗА ПРИГОТОВЛЕНІЕ НА ЧЕЛОВѢЧЕСКЫЙ-ТЪ РОДЪ КѢМЪ ТАИНСТВО-ТО НА ИСКУПЛЕНІЕ-ТО 145.

§ 162-Необходимостьта на приготовлението на челов. родъ за пріиманье на искупительтъ. Раздѣленіе на завѣтътъ на благодать-тѫ спорѣдъ врѣмето на ветхый и новый. Дѣйствительностьта на вѣрѫтѫ въ грядущійтъ Искупитель въ ветхозавѣтнытѣ врѣмена. Срѣдства за нейно возбужденіе и сохраненіе. Вѣрата въ Искупительтъ отъ Адама до Авраама. Отъ Авраама до Моисея. Въ Моисеевытѣ врѣмена. Въ Давидовытѣ врѣмена. Въ пророческытѣ врѣмена. Приготовленіе за пріиманье на Искупительтъ чрѣзъ законътъ.—Чрѣзъ сѫдьбѫтѫ на народа- Приготовленіето на язычници тѣ.

2) УЧЕНІЕ ЗА СЪВЪРШЕНІЕ-ТО НА ТАИНСТВО ТО НА ИСКУПЛЕНІЕ-ТО СЪ ПРИШЕСТВІЕ-ТО НА ЗЕМЛѪ-ТѪ НА СПАСИТЕЛЬ-ТЪ НА МІРА ІИСУСА ХРИСТА. 155-

§ 174-Пришествіе-то на обѣтованнытѣ Искупитель. Доказательство, чи Іисусъ Христосъ е истинно Искупитель міра.

а) ЗА ЛИЦЕ-ТО НА ІИСУСА ХРИСТА, ИЛИ ЗА ТАИНСТВО ТО ВОПЛОЩЕНІЕ-ТО. 160.

§ 179-Важностьта на догматътъ за Лицето на Іисуса Христа. Църковно-то опрѣдѣленіе на тойзи догматъ. Главнытѣ точкы. Іисусъ Христосъ е истинный Богъ. Іисусъ Христосъ е истинный человѣкъ. Іисусъ Христосъ е человѣкъ на едно естество сосъ насъ. Іисусъ Христосъ е истинный человѣкъ безгрѣшенъ и чудесно рожденъ. Приснодѣвството на Прѣсвятѫѭ Богоматерь. Образътъ на соединението въ Іисуса Христа на двѣ-тѣ естества. Прѣ-

Парагр. Стран.

святая Дѣва е въистинѫ Богородицѫ. Слѣдствіята на соединението въ Іисуса Христа на двѣтѣ естества. За почитанието на Христа Спасителевѫтѫ икона. Отношението на въплощение то къмъ Прѣсвятѫѩ Троицѫ.

б) ЖИВОТЪ-ТЪ НА ІИСУСА ХРИСТА. 174-

§ 192. Двоякото състояние на Іисуса Христа.

1) ЗА СОСТОЯНІЕ-ТО НА УНИЧИЖЕНІЕ ТО.

§ 193. Понятіе за уничижението и неговото продължение. Видоветѣ на уничиженното състояние. Побѫждение къмъ това състояние. Іисусъ Христова-та слава въ уничиженото състояние.

2) ЗА СОСТОЯНІЕ-ТО НА СЛАВѪ-ТѪ. 177.

§ 197. Понятіе за състоянието на славѫтѫ. Неговытѣ видове. Намѣрението.

в) ЗА ТРОЙСТВЕННО-ТО СЛУЖЕНІЕ НА ІИСУСА ХРИСТА ЗА СПАСЕНІЕ-ТО НА ЧЕЛОВѢЧЕСКЫЙ-ТЪ РОДЪ. 178-

§ 201. Основание на тройственното Іисусъ Христово служение.

4) ЗА ІИСУСЪ ХРИСТОВО- О ПРОРОЧЕСКО СЛУЖЕНІЕ 179-

§ 200. Дѣйствителностьта и І. Хр. пророческо служение. Прѣдметы на Христа Спасителево-то учение. Начинътъ на ученіето. Прѣвосходството на Христово-то Евангеліе прѣдъ Моисевый-тъ законъ. Отмѣнение на Моисевыйтъ законъ.

2) ЗА ПЪРВОСВЯЩЕННИЧЕСКО-ТО ІИСУСЪ ХРИСТОВО СЛУЖЕНІЕ. 184-

§ 206. Дѣйствителностьта на Іисусъ Христовото първосвященство. Сѫщностьта на това служение. Силата на страданіята и смъртьтѫ Іисусъ Христовѫ за нашето спасение. Всеобщность на жертвѫтѫ, кояѭто принесълъ Іисусъ Христосъ. За почитанието на святый-тъ кръстъ и кръстно-то знаменіе.

3) ЗА ЦАРСКО-ТО ІИСУСЪ ХРИСТОВО СЛУЖЕНІЕ. 190-

§ 211. Дѣйствителностьта на царското Іисусъ Христово достоинство. Степенитѣ на Іисусъ—Христовото царство. Сошествіе во адътъ. Въскрьсението. Вознесението на небото, сѣдѣнието одесныѭ на Бога Отца.

3) УЧЕНІЕ ЗА УСВОЕНІЕ-ТО НА ТАИНСТВО-ТО НА ІСКУПЛЕНІЕ-ТО НА ЧЕЛОВѢЧЕСЕЫЙ-ТЪ РОДЪ. 195-

§ 217. Съдержание и раздѣление.

а) ЗА СРѢДСТВО-ТО ЗА ІСКУПЛЕНІЕ-ТО ОТЪ СТРАНѪ НА БОГА, ИЛИ БЛАГОДАТЬ-ТѪ БОЖІѪ. 196.

§ 218. Понятіе за благодать-тѫ. Изворътъ на благодатьтѫ.

Парагр. Стран.

Дѣйствительностьта на благодатьтѫ. Необходимостьта на благодатьтѫ. Отношеніето на благодатьтѫ къмъ свободнытѣ силы на человѣкътъ. Видоветѣ на бладатнытѣ дѣйствія, начинаіѫщата нашето спасеніе благодать. Призываніето. Начинытѣ на призываніе-то. Всеобщностьта на призываніето. Обращеніето. Обновленіето или возрожденіето. Свойствата на возрожденныйтъ человѣкъ. Оправданіето. Плодытѣ на оправданіето. Освященіето. Единеніето съ Іисуса Христа. Благодать, сохраняіѫщая и возращаіѫщія духовныйтъ животъ. Благодать която съвършава духовныйтъ животъ. Орѫдія, чрѣзъ които ся сообщава благодатьта.

6) ЗА СРѢДСТВА-ТА ЗА УСВОЕНІЕ НА ИСКУПЛЕНІЕ-ТО ОТЪ СТРАНѪ НА ЧЕЛОВѢКЪ-ТЪ. 211 -

§ 239 - Необходимостьта на условіята отъ странѫ на человѣкътъ за усвоеніе на спасеніето и тѣхното показаніе. —

1) ЗА ВѢРѪ-ТѪ. —

§ 240 - Понятіе за вѣрѫтѫ. Нейната необходимость. Различны видове на вѣрѫтѫ. Достоинството на христіанскѫтѫ вѣрѫ.

2) ЗА ДОБРЫ-ТѢ ДѢЛА. 215 -

§ 244 - Понятіе. Необходимостьта. Важностьта. Достоинството.

4 (IV) УЧЕНІЕ ЗА НЕПРѢРЫВНО ТО ПРОДЪЛЖЕНІЕ НА ТАЙНСТВО-ТО НА ИСКУПЛЕНІЕ-ТО ВЪ БЛАГОДАТНО-ТО ЦѢРСТВО БОЖІЕ ИЛИ ЗА ВОИНСТВУІѪЩІѪ-ТѪ ЦѢРКВѪ. 218-

§ 248 - Съдержаніе и раздѣленіе.

а) ОБЩИ ПОНЯТІЯ ЗА ВОИНСТВУІѪЩІѪ-ТѪ ЦѢРКВѪ —

§ 249 - Понятіе за Цѣрквѫтѫ изобщо. Понятіе за новозавѣтнѫтѫ Цѣрквѫ. Нейнытѣ наименованія въ св. Писаніе. Нейното происхожденіе отъ самаго Іисуса Христа. Союзътъ на Цѣрквѫтѫ съ Іисуса Христа. Цѣлта на Цѣрквѫтѫ. Цѣрквата е общество видимо.—духовно. Ц. е една. Свята. Соборна. Апостольска. Цѣрква неоскудѣваема. Непогрѣшима. Внѫтрѣнныйтъ съставъ на Цѣрквѫтѫ. Необходимостьта и дѣйствительностьта на ученіето въ Цѣрквѫтѫ. Цѣрковнытѣ священодѣйствія и тѣхното начало отъ самаго Іисуса Христа. Дѣйствителното происхожденіе отъ Іисуса Христа на Цѣрковнѫтѫ власть и нейна-та важность. Въпкашныйтъ съставъ на Цѣрквѫтѫ. Божественното происхожденіе и продълженіе на Цѣрковнѫтѫ Іерархіѫ. Нейната важность. Степени

Парагр. Стран.

тѣ на Іерархіѧтѫ. Важностьта на Вселенскытѣ Соборы. Соборытѣ, които пріима Цьрквата за несъмнѣнны правила на вѣрѫтѫ и дѣятельностьтѫ. Необходимостьта за спасеніе да принадлежи человѣкъ на Цьрквѫтѫ. Понятіе за православіе и неправославіе. Православіето на восточнѫтѫ Цьрквѫ. Православіето на Рускѫтѫ Цьрквѫ (въ примѣчаніе тука ся притура оставката, коѭто нашитѣ Священноначальници подадохѫ на цареградскыя Патріархъ.)

6) ЗА СРѢДСТВА-ТА, СЪ КОИ-ТО СЯ СООБЩАВА БОЖІЯ-ТА БЛАГОДАТЬ ЗА ТАИНСТВА-ТА

§ 277 - Понятіе за таинствата. Необходимытѣ принадлежности на всичкытѣ вообіще таинства. Условія. Числото. Раздѣленіе. 244-

1) КРЬЩЕНІЕ-ТО.

§ 282 - Понятіе. Установленіе. Видимата или на чувствата подлежаща принадлежность. Благодатьта, коя-то ся сообщава въ крьщеніето. Крьщающитѣ лица. Крьщаемытѣ лица. Неповторяемостьта на крьщеніето. 249-

2) МИРОПОМАЗАНІЕ-ТО.

§ 289 - Понятіе. Установленіето. Видимата или на чувствата подлежаща принадлежность. Благодатьта, коя-то ся сообщава въ миропомазаніето. Съвьршаѩщитѣ лица. Пріемлющитѣ лица. Неповторяемостьта на миропомазаніето. 254-

3) ПРИЧАЩЕНІЕ-ТО ИЛИ ЕВХАРИСТІѪ-ТѪ.

296 - Понятіе. Установленіето. Видимата или на чувствата подлежаща принадлежность. Внѫтрѣшната сила. Слѣдствія-та. Съвьршаѩщитѣ лица таинството на Евхаристіѧтѫ. Причащаѩщитѣ ся лица. Плодытѣ. Необходимостьта на приготовленіе-то. Евхаристіята какъ жертва. 252.

4) ПОКАЯНІЕ-ТО.

§ 306 - Понятіе. Божественното установленіе. Видимата или на чувствата подложаща принадлежность. Съобщаемата въ таинство на покаяніето благодать. Епитимія. Съвьршающитѣ лица таинството на покаяніето. Кающитѣ ся лица. 264-

5) СВЯЩЕНСТВО-ТО.

§ 313 - Понятіе. Установленіе. Видимата или на чувствата подлежаща принадлежность. Благодатьта, която ся съобщава въ таинството на свящество. Степени на свящество. Пріемлющитѣ лица свящество. Неповторяемостьта на свящество. 268-

Парагр. Стран.

7) БРАКЪТЪ 227-

§ 320 - Понятіе. Установленіе. Видимата или на чувствата подлежаща принадлежность. Сообщаемата въ таинството на бракъть благодать. Съвьршаіѫщитѣ таинството на бракъть и встѫпаіѫщитѣ въ бракъ лица. Неповторяемостьта на бракъть и случаи, когася разстъргава.

7) МАСЛОСВЯТІЕ-ТО. 274-

§ 326 - Понятіе. Установленіе. Видимата или на чувствата подлежаща принадлежность. сообщаемата въ това таинство благодать. Съвьршаіѫщитѣ лица Пріемлющитѣ лица.

В УЧЕНІЕ ЗА ПОСЛѢДНѪ-ТѪ СѪДЬБѪ НА ЧЕЛОВѢЧЕСКЫЙ-ТЪ ГОДЪ И ЗА ЦАРСТВО НА СЛАВѪ-ТѪ 277.

§ 332. Съдьржаніе и раздѣленіе.

1) ЗА ПОСЛѢДНѪ ТѪ СѪДЬБѪ НА ВСЯКЫЙ ЕДИНЪ ЧЕЛОВѢКЪ ВЪ ЧАСТНОСТИ. —

§ 333. Прѣдметы на ученіето. —

а) ЗА СМЬРТЬ-ТѪ. —

§ 334. Понятіе за смьртьѪ. Всеобщностьта на смьртьѪ. Причината на смьртьѪ. БлаготворнѫѪ цѣль на смьртьѪ. Безсмьртіето на душѫѪ.

б) ЗА ЧАСТНЫЙ-ТЪ СѪДЪ. 280-

§ 339. Понятіе за частныйѪ сѫдъ. Дѣйствительностьта на тойзи сѫдъ. Начинътъ на частныйѪ сѫдъ.

в) ЗА СОСТОЯНІЕ-ТО НА ОТШЕДШИ-ТѢ ДУШИ ДО ВСЕОБЩО-ТО ВЪСКРЬСЕНІЕ 282.

§ 342. Состояніето на умрелытѣ вообще. Состояніето на умрелытѣ въ частности. Състояніето на святыитѣ. Състояніето на грѣшныгѣ. Живыйтъ союзъ на живытѣ съ мрьтвытѣ. Двоякото отношеніе къмъ мрьтвытѣ. Отношеніе къмъ святыитѣ. Почитаніе-то на святыитѣ. Почитаніето на св. иконы. Призываніето на святыитѣ. Отношеніето къмъ нссъвьршеннытѣ умрелы — тѣхното споменуваніе.

2) ЗА ПОСЛѢДНѪ-ТѪ СѪДЬБѪ НА БОЖІЕ-ТО ЦАРСТВО ВООБЩЕ 295-

§ 354 - Врѣменостьта на благодатното царство или винствуіѫщѫѪ Цьрквѫ. Понятіе за царството на славѫѪ или тьржествуіѫщѫѪ Цьрквѫ. Прѣдметы на ученіето.

а) ЗА ПОСЛѢДНЫ-ТѢ ВРѢМЕНА НА БЛАГОДАТНО-ТО ЦАРСТВО. 296-

§ 357 - Послѣднята брань на Христовото царство съ діаволъть. Оржіето на діавола — антихристъть, понятіе за не-

Парагр. Стран.

го. Начинътъ на антихристовѫтѫ брань. Іисусъ Христовото противодѣйствіе противъ антихриста, и конецътъ на неговото владычество. Продълженіе на антихристовото царство.

6) ЗА ОТКРОВЕНІЕ-ТО НА ЦАРСТВО-ТО НА СЛАВѪ-ТѪ. 300

§ 362. Прѣдметы на ученіето.

1) ЗА ВОСКРЬСЕНІЕ-ТО.

§ 363. Доказательство за въскрьсеніето. Всеобщностьта. Качеството на въскрьсналытѣ тѣла. Цѣльта на въскрьсеніето.

2) ЗА КОНЧИНѪ-ТѪ НА СВѣТЪТЪ (МІРА). 304-

§ 368 - Дѣйствительностьта на кончинѫтѫ на свѣтъть. Понятіе за неѭ. Срѣдство на обновленіето на свѣтъть. Цѣльта на обновленіето на свѣтъть. Врѣмято и признацитѣ.

3) ЗА ВТОРО-ТО ПРИШЕСТВІЕ НА ГОСПОДА ІИСУСА И СТРАШНЫЙ-ТЪ СѪДЪ. 306-

§ 373 - Истината на второто пришествіе и страшныйтъ сѫдъ. Свойствата. Цѣльта. Прѣдметътъ. Начинътъ на страшныйть сѫдъ. Слѣдствія-та.

4) ЗА ВѢЧНЫ-ТѢ МѪКЫ НА ГРѢШНИЦИ-ТѢ. 310-

§ 379 - Понятіе за адскытѣ мѫкы. Видоветѣ на адскытѣ мѫкы. Адскыйтъ огынь. Тяжестьта на адскы-тѣ мѫкы и неравенство. Вѣчностьта на мѫкытѣ.

5) ЗА ВѢЧНЫЙ-ТЪ ЖИВОТЪ НА ПРАВЕДНИЦИ-ТѢ ВЪ БЛАЖЕННО-ТО ЦАРСТВО НА СЛАВѪ-ТѪ ИЛИ ТЪРЖЕСТВУЮЩѪ-ТѪ ЦЬРКВѪ. 314-321.

§ 384—391. Названіе на блаженното царство на славѫтѫ въ св. Писаніе. Видоветѣ на блаженството на праведницитѣ. Вѫтрѣшно състояніе на праведницитѣ. Вънкашното състояніе на праведницитѣ. Съзърцаніето и общеніето съ Бога. Дѣятельностьта на праведницитѣ. Степенитѣ на блаженството. Вѣчностьта на блаженството.

ПОГРѢШКЫ.

Стран.	*Рядъ.*	*Напечатано:*	*Читай:*
4	17	нѣговы-тѣ	неговы-тѣ
4	2	въдущи-тѣ	ведущи-тѣ
9	33	-съ	-тъ
24	15	цьркливасть	цьркливость
37	15	Божія Бытіа	на Божіе-то Бытіе
46	13	разумы	разумъ
52	10	*звсѣмѣ*	*всѣмѣ*
57	22	ослабѣвая	ослабѣвай
60	6	необхвдимо	необходимо
69	40	*восхттиѣ*	*восхитить*
70	29	Киди	види
73	15	въдѣ	кѣдѣ
85	26	дѣйсввительно	дѣйствительно
103	34	*вѣта*	*свѣта*
112	36	упорпо	упорно
131	21	родъ	человѣческый родъ
134	17	ѥато	като
154	3	душа-та	дума-та
155	27	Вичка-та	Всичка-та
195	21	сѣдѣнье Отца	Отца седенье
197	3	пожчава	получава
200	1	сводны-тѣ	свободны-тѣ
203	18	*ушама*	*ушима*
205	36	-то	-тъ
207	23	ветый	ветхый
208	22	возвращаіжщая	возращаіжщая
214	32	христіанскѫ	на христіанскѫ
—	37	п	и
216	23	а	и
220	26	Дух-	Духа
239	38	patsem	patrem
246	4	вооще	вообще
250	1	подлежаща-та	подлежаща
256	5	соостввенна	собствена
—	16	юнаши	юноши
258	31	това ся видѣ и друго-то	това и друго-то ся видѣ
261	12	чистичкѫ	частичка
262	25	причащавжтъ	причащавжтъ, сѫ:
265	15	*разрѣши-тѣ*	*разрѣшите*
270	14	пасши	пасти
272	7	самъ	санъ
—	31	§ 226	§ 326

274	16	растъргава	разстъргава
275	35	поздры	поздры
277	21	него ся	него не ся
280	35	притча	притча
295	9	довѣдува	доведува
296	12	блачестіе	благочестіе.